AUTHOR:

XENOPHON

TITLE:

XENOPHONTOS KUROU ANABASIS

PLACE:

BERLIN

DATE:

1863

Master Negative #

92-81157-2

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Anabasis. 1863.

Xenophon.

Ξενοφῶντος Κύρου ἀνάβασις, mit erklärenden anmerkungen hrsg. von K. W. Krüger. 5. sehr verb. und verm. aufl... Berlin, Krüger's verlagsbuchhandlung, 1863.

300 p. 22 cm.

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 REDUCTION RATIO: 11x
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 3-5-93 INITIALS Susan
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

Mit erklärenden Anmerkungen

herausgegeben

von

K. W. Krüger.

Fünfte, sehr verbesserte und vermehrte Auflage.

Berlin,
K. W. Krüger's Verlagsbuchhandlung.
1863.

LONDON:
Williams et Norgate,
14 Henrietta-Street, Covent Garden.

NEW-YORK:
Garrigue,
2 Astor House, Barclay-Street.

Alle rechtmässigen Exemplare führen hier den Stempel und die eigenhändige Namensschrift des Verfassers.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

α΄. Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος παῖδες γίγνονται δύο, πρεσβύτερος 1 μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. Ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ 2 τῆς ἀρχῆς ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέ-

C. 1. § 1. *Δαρείου.* Man sagt *παῖδές εἰσι τινι, γίγνονταί τινι;* der Ge. steht als ob die Eigennamen gleich folgten: *Δαρείου καὶ Π. γίγνονται Ἀρταξέρξης καὶ Κ.* Dieser Ge. bezeichnet eine Art des Besitzes: sie wurden (Söhne) des D. Ar. Ach. 47: *Ἀμφίθεος Δήμητρος ἦν καὶ Τριπτολέμου· τούτου δὲ Κελεὸς γίγνεται.* Spr. 47, 4, 1. (6, 5). vgl. Dial. 48, 3, 2.*) König war Dareios II (Nothos) von 424 bis 405 v. Ch. G. — *γίγνονται.* Das historische Präsens gebraucht der lebhafte Grieche (in Hauptsätzen) viel häufiger als wir und selbst als der Lateiner. Spr. 53, 1, 5. (11.) vgl. 1, 7, 16. 3, 2, 8. — *δύο,* dreizehn nach Ktesias, von denen nur vier Söhne am Leben geblieben: nur zwei erwähnt Xen., weil nur sie in Betracht kamen. (Ze.) — *Ἀρταξέρξης* heisst der sehr Kriegerische: ein Ehrenname, den er (nach einer Sitte orientalischer Fürsten) erst als König annahm, sonst Arsakes genannt. Artaxerxes II (Mnemon) regierte von 405 bis 361 oder 359 v. Ch. G. — *τελευτή* findet sich wie *ἀρχή* öfter ohne Artikel. (gr. Spr. 50, 2, 16.) vgl. 2, 6, 29 und Mem. 1, 5, 2. — *τώ.* Den Artikel hat das Substantiv bei *ἀμφότερος* wie bei *οὗτος.* Spr. 50, 8, 8. (11, 19.) — (*ἀμφοτέρω.* gr. Spr. 44, 2, 2.) — *παρεῖναι* mit dem Dativ (*οἱ*) 1, 4, 2. 3, 1, 46. 6, 4, 20. vgl. Spr. 48, 9. (11, 9.)

§ 2. *παρὼν ἐτύγχανε* war eben zugegen. Spr. 56, 4, 1. — *μεταπέμπεται* er beruft zu sich. Spr. 52, 10, 1. (10, 6 u. 11.) — *σατράπης* war eigentlich nur der Civilgouverneur einer Provinz. vgl 1, 9, 7. — *ἐποίησε, ἀπέδειξε* er machte, ernannte ihn (einst, früher), sind durch's Plusquamperfect zu übersetzen. (Ze. Spr. 53, 6, 2. (1.) — *καὶ — δέ* und auch mit Einschiebung eines betonten Begriffes, der einem vorhergehenden entgegengesetzt ist. Spr. 69, 28, 4. (32, 10.) Wie hier (sonst selten) durch *καὶ—δέ,* so wird oft durch *δέ* (selten mit vorhergehendem *μέν*) oder *καί* (selten *τε — καί*) einem relativen Satze ein selbständiger angefügt: eben so durch *οὐδέ* 1, 4, 9. 4, 1, 8. vgl. gr. Spr. 59, 2, 6 u. zu 1, 8, 26. — *στρατηγός,* Karanos von den Persern genannt, war der Befehlshaber über die Truppen einer oder mehrerer

*) Die Buchstaben „Spr." verweisen auf K. W. Krügers griechische Sprachlehre, die eingeklammerten auf die grössere (B. I. 1 Thlr. 15 Sgr.), die nicht eingeklammerten auf die kleinere (16 Sgr.), oder wenn keine eingeklammerten daneben stehen, auf beide. Um nicht gelegentlich als Plagiator zu erscheinen, habe ich meinen Conjecturen, die öfter von Andern als die ihrigen gegeben werden, die betreffende Jahrzahl des laufenden Jahrhunderts beigefügt. Es bezeichnet demnach 24 meine Schrift De authentia et integr. Anab. Xen., 26 meine lat. Ausg. der Anab., 30 die erste deutsche, 45 die zweite, 50 die dritte, 54 die vierte. Vgl. noch Delectus Emendationum in meiner Textausgabe von 1830.

δειξε πάντων ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζονται. Ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον, καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὁπλίτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παῤῥάσιον. 3Ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. Ὁ δὲ πείθεταί τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἐξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρ-4χήν. Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθείς, βουλεύεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἢν δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρύσατις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν 5μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην. Ὅστις δ' ἀφικνοῖτο τῶν παρὰ

Provinzen. Als solcher wurde Kyros 407 v. Ch. G. von seinem Vater nach Sardes geschickt, um die Lakedaemonier gegen Athen zu unterstützen. Xen. Hell. 1, 4, 3. — ἀθροίζονται sich versammeln. Spr. 52, 6, 1. Die Truppen einer jeden Strategie mussten alljährlich einmal an einem für sie festgesetzten Sammelplatze, σύλλογος, zusammenkommen, um von dem Könige selbst oder von einem seiner Getreuen gemustert zu werden. Oik. 4, 6 ff. — ὡς bezeichnet das Anscheinende, hier bloss Geglaubtes: „den er für seinen Freund hielt." (Ze.) Aehnlich 2, 5, 3. 7, 7, 37. vgl. z. Thuk. 4, 65, 3. Noch öfter steht es so bei Participien. Spr. 69, 55 (63), 2, 3. — τῶν Ἑλλήνων, mit dem Artikel wohl desshalb, weil es als bekannt vorausgesetzt wird dass Kyros Hellenen als Söldner hatte. vgl. Spr. 50, 2. — ἀναβαίνει — ἀνέβη. Aehnliche Wiederholungen, 1, 2, 1. 10, 3. 2, 3, 13. Ueber die Sache „vgl. 1, 3, 18. 4, 12." (Ze.)

§ 3. κατέστη εἰς τὴν β. zur königlichen Würde gelangt war. vgl. z. Thuk. 8, 70, 1. (Spr. 68, 21, 4.) — πρός gegen, vor. Spr. 68, 35 (39), 2. — ὡς, λέγων ὅτι. (Ze.) als ob. Thuk. 4, 65, 3: τοὺς στρατηγοὺς ἐζημίωσαν, ὡς δώροις πεισθέντες ἀποχωρήσειαν. vgl. gr. Spr. 65, 8, 1. — ἀποκτενῶν allein würde den Zweck als bloss erzählt bezeichnen; mit ὡς wird er als Absicht, als Gedanke des Artaxerxes ausgesprochen. Spr. 69, 55 (63), 3. vgl. 2, 6, 2. 3, 2, 11. 4, 3, 12. Object ist auch hier Κῦρον. vgl. das Register unter Object und Spr. 60, 6. (7.) — ἐξαιτησαμένη. Spr. 52, 10. (10, 5.) — αὐτόν gehört auch zu ἀποπέμπει. Spr. 60, 4, 2. (5, 4.) — ἀποπέμπει bewirkt dass Artaxerxes ihn zurückschickt. (Ze.)

§ 4. ὡς als, ut. — ὅπως steht hier und 4, 6, 7. 8, 9 eig. relativ: wie (er es anzufangen habe dass) er; ὅπως ähnlich 5, 9, 17, Thuk. 3, 70, 3. Spr. 54, 8, 3. (6.) — μήποτε. Spr. 67, 5. — ἐπὶ τῷ in der Gewalt des. Spr. 68, 37 (41), 9. So bei εἶναι auch 5, 5, 20, bei γίγνεσθαι in Jemandes Gewalt gerathen 3, 1, 13. 5, 8, 17. — ἀντ' ἐκείνου. Artaxerxes war geboren ehe Dareios König wurde, Kyros nach des Vaters Thronbesteigung, worauf er seine Ansprüche gründete. Plut. Artax. 2. (Po.) vgl. Her. 7, 3. — ὑπάρχειν τινί Jemand, gleichsam wie sein Eigenthum, zu Gebote, zu Diensten sein, um ihn zu unterstützen. vgl. 5, 6, 23. Dem. 18, 174. 19, 54. vgl. 4, 12: τὰ τῆς τύχης ἡμῖν ὑπάρχει.

§ 5. ὅστις als Collectiv auf πάντας bezogen. vgl. 2, 5, 32. 6, 1, 15. Spr. 58, 4, 5. Daneben πάντες ὅσοι, wie 6, 1, 19. 7, 1, 2. — ἀφικνοῖτο, iterativer Optativ: so oft Jemand (ὅστις) kam. Spr. 65, 6, 5. vgl. 2, 6, 13. 25. — τῶν παρὰ βασιλέως für τῶν παρὰ βασιλεῖ παρὰ βασιλέως. Spr. 50, 7, 7. (8, 14.) vgl. 2, 2, 1. 3, 4, 24. — βασιλεύς ohne Artikel besonders vom Perserkönige, weil es, eine moralische Person bezeichnend, eine Art Gattungsbegriff ist; nach Andern, weil es einem Eigennamen gleich stehe. Spr. 50, 2, 5.

βασιλέως πρὸς αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο ὥσθ' ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. Καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.

Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἤθροιζεν ὡς μάλιστα ἐδύνατο ἐπι-6κρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευαστότατον λάβοι βασιλέα. Ὧδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν. Ὁπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. Καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομέναι, τότε δ' ἀπέστησαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι πλὴν Μιλήτου· ἐν Μιλήτῳ δ' ὁ Τισσαφέρνης προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα7 βουλευομένους, ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. Ὁ δὲ Κῦρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας συλλέξας στρά-

---

(3, 7). — διατιθείς stimmend. — ἀπεπέμπετο entliess von sich. Spr. 52, 10, 4. (8). vgl. 5, 2, 21. — μᾶλλον φίλος. vgl. zu 1, 9, 29. (Spr. 49, 7, 4.) — εἶναι. Spr. 65, 3. — τῶν παρ' ἑαυτῷ der unter ihm Stehenden. Spr. 68, 31. (35.) vgl. 1, 5, 16. 4, 3, 29. — τῶν βαρβάρων ἐπεμελεῖτο ὡς für ἐπεμελεῖτο ὡς οἱ βάρβαροι, indem das Subject des abhängigen Satzes zum Object des Hauptsatzes vorrückt: eine auch bei ἐπιμελεῖσθαι übliche Prolepsis (Anticipation), gew. Attraction genannt. Spr. 61, 5. (6, 5.) — εὐνοϊκῶς (Spr. 41, 12, 3), εὔνως oder εὐνόως Spätere. — ἔχειν mit einem Adverbium synonym mit εἶναι und einem Adjectiv. Spr. 52, 2, 2. (66, 1, 7.)

§ 6. τήν die bekannte. vgl. zu § 2. — ἐπικρυπτόμενος. (Spr. 52, 8, 4.) — ὅτι quam mit dem Superlativ, wo wir möglichst mit dem Positiv sagen; eben so ὡς, dies auch mit δύνασθαι. Spr. 49, 3, 2. (10, 3.) — λάβοι träfe. Spr. 54, 8. — ὧδε auf folgende Weise. Spr. 51, 7, 4. (2.) — ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν nachdrücklich für συνέλεγεν. Spr. 52, 8, 1. vgl. 1, 2, 1. 3, 16. Der Artikel steht weil der Begriff der συλλογή schon durch ἤθροιζεν angeregt ist. Spr. 50, 2, 1. vgl. zu 7, 1, 26. — ὁπόσας — ἑκάστοις nach unserer Weise zu construiren: παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις τῶν φυλακῶν ὁπόσας εἶχεν ἐν ταῖς πόλεσιν. vgl. 5, 4, 30 und Spr. 51, 11. Bei ἕκαστος kann das Substantiv den Artikel haben. Spr. 50, 8, 9. (11, 19.) — ὡς als ob, indem er vorgab dass. Spr. 69, 55, 3. (69, 3.) — Πελοποννησίους. Denn diese, besonders die Arkader, wurden, wie jetzt die Schweizer, als Miethstruppen gesucht. vgl. 5, 10, 10. — καὶ γάρ etenim, denn es waren auch etc.; nam etiam § 8: denn auch Kyros sandte etc. (Spr. 69, 32, 21.) — ἦσαν hatten (dauernd) gehört. Spr. 53, 2, 3. (8.) vgl. 1, 6, 10. 3, 4, 10. — Τισσαφέρνους. Spr. 47, 4, 2. (6, 7.) vgl. 1, 4, 9. 5, 5, 7. — τὸ ἀρχαῖον ehemals. Spr. 46, 1, 2. (3, 2.) — ἐκ für ὑπό bei Passiven (7, 7, 1), in der attischen Prosa selten, findet sich hin und wieder bei δίδοσθαι, nicht sowohl die wirkende Ursache als das Ausgehen der Gabe bezeichnend. (Spr. 52, 5, 2.)

§ 7. ἐν Μιλήτῳ — da er in Miletos dasselbe beabsichtigende (Menschen) vorher (ehe es zum Ausbruche kam) bemerkte, d. h. da er entdeckte dass zu M. eine Partei auf eben das Ziel hinarbeite. — βουλευομένους. Spr. 56, 7, 1. vgl. 1, 4, 16. 9, 21. — ἀποστῆναι. Unser nämlich wird bei solchen Epexegemen von Griechen und Lateinern nicht ausgedrückt. vgl. 5, 10, 6. 7, 6, 40. 7, 13 und Spr. 57, 10, 5. (7.) vgl. § 9. Nicht anstössig ist der Infinitiv auf den Plural τὰ αὐτὰ ταῦτα bezogen, indem bei diesem eine Mehrheit zugehöriger Handlungen, bei jenem die Einheit des Ergebnisses gedacht wird. — αὐτῶν. Spr. 47, 27 (28), 2. — συλλέξας für συνέλεξε καί. So werden

τευμα ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. Καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόφασις ἦν 8 αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων ἠξίου ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ δοθῆναί οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν· καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ᾐσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. Καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων ὧν Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων.

9 Ἄλλο δὲ στράτευμα συνελέγετο αὐτῷ ἐν Χεῤῥονήσῳ τῇ καταντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος, φυγάς. Τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐπολέμει ἐκ Χεῤῥονήσου ὁρμώμενος τοῖς Θρᾳξὶ

---

oft mehrere Participien ohne Copula mit einem Verbum finitum verbunden, indem das eine Particip sich dem andern anschliesst, wie 1, 2, 17. 3, 5. 5, 4, 22. (Spr. 56, 15, 2.) — φεύγοντας Verbannte. Spr. 53, 1, 3. — κατάγειν zurückführen. Spr. 68, 42 (46), 10. — ἐκπίπτειν verbannt werden, Passiv zu ἐκβάλλειν, wie 7, 2, 32. (Spr. 52, 3, 1.) — καὶ — αὖ und andrerseits, ihrerseits. Spr. 69, 10. (12.) vgl. 1, 9, 19. 2, 5, 26. Eben so οὐδὲ — αὖ. Der betonte Begriff wird, wie bei καὶ — δέ, eingeschoben. — αὕτη dies. Spr. 61, 6. (7.) — τοῦ ἀθροίζειν, Spr. 50, 5. (6.)

§ 8. πέμπων ohne Object (ἀγγέλους), wie oft. vgl. 1, 3, 1. 3, 1, 27. Spr. 60, 7, 4. — ἀδελφὸς ὤν. ἀδελφῷ ὄντι würde man erwarten. Allein der Begriff ist (proleptisch) vorgerückt, wie Xen. Hier. 2, 8: αὐτοί τε ὡπλισμένοι οἴονται ἀνάγκην εἶναι καὶ ἄλλους ὁπλοφόρους ἀεὶ συμπεριάγεσθαι. Heindorf zu Plat. Prot. 19. vgl. Spr. 55, 2, 2.) — δοθῆναί οἱ. Andre δοθῆναι οἷ. Allein Xen. gebraucht οἷ überhaupt selten betont und wohl nie ohne zugefügtes γέ. Daher ist anzunehmen dass der folgende Gegensatz hier noch nicht gedacht sei, wie bei μένε 3, 4, 41. (Spr. 51, 1, 4.) — ἢ Τ. ἄρχειν als dass T. beherrsche. — αὐτῶν. Spr. 47, 19. (20.) — τῆς ἐπιβουλῆς. (Spr. 47, 10, 12.) — Τισσαφέρνει gehört zu πολεμοῦντα. Spr. 48, 8. (9.) vgl. § 9. — ἀμφί. Gewohnlicher ist δαπανᾶν εἴς τι. — δαπανᾶν Ausgaben machen, wie oft. π. πόρων 4, 8: ἀμφὶ ὅπλα καλὰ βούλονται δαπανᾶν. (Spr. 68, 30, 3.) — οὐδὲν in nichts, gar nicht. (Spr. 46, 3, 2 und 5, 9.) So ἄχθεσθαί τι 3, 2, 20, Plat Phaid. 88, c, μεῖζον Symp. 216, b. — γιγνομένους einkommende. vgl. 5, 3, 4. — ὧν für ἅς. Statt finden kann diese Assimilation nur und unterbleibt dann gewöhnlich nicht, wenn der relative Satz eine genauere (adjectivartige) Bestimmung des Begriffes zu dem er gehört enthält, also z. B. nicht in einem Satze wie: χρήματα ἔδωκε τῷ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ, ὃν ὠφελεῖν ἐβούλετο. Spr. 51, 10. — ἐτύγχανεν ἔχων gehabt hatte. (Ze.) vgl. zu 1, 1, 6. Wenn nicht ὧν Τισσαφέρνους zu lesen ist [Kr. 45 u. später Cobet N. l. p. 400]: die er vom T. hatte. (vgl. Spr. 47, 9, 5.)

§ 9. τῇ für τῆς Wyttenbach. Spr. 50, 7, 3. (8, 8.) Bei Spätern heisst er der thrakische Chersones. — τόνδε auf folgende. Spr. 51, 7, 4. (2); über den Ac. 46, 1, 2. (3, 5.) — τούτῳ. Spr. 48, 9. (11, 14.) vgl. 1, 2, 27. — ἠγάσθη fasste Bewunderung. Spr. 53, 5, 1. Verbindung verschiedener Tempora ist häufig. vgl. zu 3, 4, 48. — δαρεικούς erg. στατῆρας (Her. 7, 28, Thuk. 8, 28, 4) zwanzig attische Silberdrachmen, jede etwa sieben Silbergroschen, so dass der Dareiosd'or mit dem Agio ungefähr fünf Thaler betrug. — ἀπό für. (Spr. 68, 16, 10.) vgl. 2, 6, 5. 5, 3, 4. 6, 15. — ἐκ Χ. ὁρμώμενος von dem

τοῖς ὑπὲρ Ἑλλησπόντου οἰκοῦσι καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἑκοῦσαι. Τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα.

Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ἐτύγχανε ξένος ὢν αὐτῷ, καὶ πιεζό- 10 μενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν, ὡς οὕτω περιγενόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. Ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἓξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. Οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα.

Πρόξενον δὲ τὸν Βοιώτιον, ξένον ὄντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα 11 ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς εἰς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ.

Ch. aus, der sein ὁρμητήριον, sedes belli, war. Spr. 52, 2, 1. Hell. 1, 4, 26: ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐπολέμει. — Ἑλλησπόντου für Ἑλλήσποντον Kr. [26 u. später eine Hs. vgl. jedoch Spr. 68, 29, 1 vierte Aufl.] — οἰκοῦσι streichen Hirschig und Cobet N. l. p. 407. — ὠφέλει τούς. Spr. 46, 5. (7.) — συνεβάλλοντο trugen vom Ihrigen bei. Spr. 52, 8, 2. — τρεφόμενον ἐλάνθανεν wurde ins Geheim erhalten. Spr. 56, 4, 1. — ἑκοῦσαι. Spr. 57, 5, 2. — αὐτῷ gehört zu τρεφόμενον. (Ze.) Spr. 46, 6. (9.)

§ 10. καί vor πιεζόμενος verbindet ἐτύγχανε mit ἔρχεται. — τῶν οἴκοι ἀ. Spr. 50, 7, 3. (8, 8.) — αἰτεῖ αὐτόν. Spr. 46, 9. (15.) — εἰς (δισχιλίους) gegen. Spr. 60, 7. (8, 1.) und § 68, 17, 7. (21, 9.) — τριῶν μηνῶν für drei M. Spr. 47, 6, 2. (8, 1.) vgl. 1, 2, 11. 12. — ὡς als ob, indem er die Aussicht habe dass. vgl. zu § 6. — περιγενόμενος ἂν er würde wohl obsiegen. Ueberhaupt steht ἄν beim Particip und Infinitiv wo bei der Auflösung in einen selbständigen Satz der Indicativ oder Optativ eines historischen Tempus mit ἄν stehen muss. Spr. 69, 6, 5. (7, 1.) vgl. 5, 2, 8. 6, 2, 7; über den Ge. 47, 18. (19.) — αὐτοῦ. Spr. 47, 15, 1. (16, 7.) — μή. Spr. 67, 7, 1. — πρόσθεν. zu 3, 1, 16. — καταλῦσαι den Kampf auflösen. z. Thuk. 8, 58, 5. vgl. unten 5, 7, 27, καταλύεσθαι Her. 9, 11, 1, syn. συναλλάττεσθαι, συναλλαγῆναι unten 1, 2, 1 u. Thuk. 1, 24. 4. 5, 5, 2; über den Infinitiv Spr. 55, 3, 6. (12.) vgl. 1, 2, 14. — πρός mit. Spr. 68, 35 (39), 4. — ἀντιστασιώτης findet sich bei Her. 1, 92, 2. 4, 164, 1. 5, 69 und bei Spätern, wie bei Dion Cass. 36, 28. 38, 9 etc. — πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται priusquam se (Cyrum) consuluisset, wofür eig. πρὶν αὐτῷ συμβουλεύσαιτο stehen sollte. vgl. 1, 2, 1. 7, 7, 57. Allein mit eben der Lebhaftigkeit mit der in unabhängigen Sätzen das Präsens in der Erzählung gebraucht wird, setzte man nicht selten statt des Optativs den Conjunctiv nach Zweckpartikeln und nach den (dann mit ἄν verbundenen oder verschmolzenen) Relativen wie nach den Bedingungs- und Zeit-Partikeln. Ueber diese zu 1, 4, 13, Spr. (26, 11, 11.) u. 54, 14. (17, 4 u. 6.); über das Med. Sp. 52, 8, 6. (7.) vgl. 2, 1, 16 f. u. Her. 7, 237. Der Conjunctiv des Aorists entspricht in den genannten Arten von Sätzen dem Futurum exactum der Lateiner, der Optativ ihrem Conjunctiv des Plusquamperfects. Spr. 53, 6, 4. (5.)

§ 11. ὡς als ob, vorgeblich, wie 1, 2, 1. 5, 8, 23. vgl. zu 1, 1, 6. — εἰς Πισίδας ins Gebiet der P. Der Name des Volkes, wie oft auch bei den Lateinern für den Namen des Landes. Spr. 68, 17, 2. (21, 2.) vgl. 1, 3, 5. 7, 4, 11. — στρατεύεσθαι eig. Kriegsdienste thun steht für στρατεύειν öfter, um die persönlichen Anstrengungen zu bezeichnen. vgl. 2, 1, 1.

Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιόν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. Καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

1 β. Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα καὶ τῷ Ἀριστίππῳ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προειστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παρήγγειλε λαβόντα τοὺς ἄνδρας, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ εἴησαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. 2 Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι

5, 4, 34 und Spr. 52, 8, 6. (7.) — πράγματα παρέχειν zu schaffen machen, wie 4, 1, 22. 2, 27. — τῇ ἑαυτοῦ seinem. Spr. (47, 9, 12 u.) 51, 4, 2. (8.) — καὶ τούτους gleichfalls. Spr. 51, 7, 12.) vgl. 2, 6, 30. 4, 1, 27. 7, 9. — οὕτως οὗτοι. Plat. Rep. 420: οὗτοι οὕτως εὐδαιμονέστατοί εἰσιν. Her. 1, 83: οὕτω δὴ οὗτοι ἐπέπαυντο. vgl. eb. 7, 107, 2. 169. 9, 85, 1.

C. 2. § 1. ἤδη bereits, endlich, nachdem Alles vorbereitet war. (Ze.) — ἐδόκει πορεύεσθαι es schien ihm (gut, recht) zu marschiren. vgl. 1, 3, 18. 6, 6. 10, 17. Spr. 55, 3, 7. (15.) — ἄνω von der Küste nach dem Binnenlande, hier nach Oberasien. vgl. 3, 1, 8. 7, 5, 9. Eben so ἀνα- in Compositen. Spr. 68, 42 (46), 9. Die Adverbia ἄνω, κάτω, εἴσω, ἔξω, ἐνθα, ἐνθάδε, ἐνταῦθα werden auch mit Begriffen die eine Bewegung ausdrücken verbunden, um die Richtung zu bezeichnen. Spr. 66, 3, 2. (6.) — τὴν μὲν πρόφασιν. Gedacht wird als Gegensatz was im Folgenden nur enthalten ist: τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ βασιλέα ἦν ὁ στόλος. vgl. das Register unter μέν. (Spr. 69, 35, 3.) — ὡς βουλόμενος vorgeblich, in der Absicht. vgl. 5, 8, 23. vgl. zu 1, 1, 6. — τῆς ihrem. Spr. 50, 2, 2. (3.) Register unter Artikel 3. — ὡς ἐπί wie, vorgeblich gegen. vgl. 7, 1, 37. (Spr. 69, 63, 4.) — ἐνταῦθα dorthin, nach Sardes, wie § 4 zeigt. Da Kyros Satrapie erwähnt ist, so konnte leicht auch an die Hauptstadt gedacht werden. Mit ähnlicher Unklarheit ἐκεῖ 5, 6, 36, ἐκεῖσε 6, 4, 36, τῇδε 7, 2, 13. — λαβόντι. Spr. 55, 2, 3. (5.) — συναλλαγέντι. zu 1, 1, 10. vgl. Spr. 52, 6, 1. — τοὺς οἴκοι seine Heimathgenossen. Spr. 50, 4 (5), 1. — ἀποπέμψαι. Aristippos schickte den Menon. (Ze.) § 6. — τοῦ ἐν ταῖς π. ξ. 1, 1, 6; über den Ge. Spr. 47, 19. (20, 4.) „Gemeint sind die ionischen Städte, vgl. § 6." (Ze.) — ὃ εἶχε στράτευμα für τὸ στρ. ὃ εἶχε. Das Substantiv steht bei jener Stellung in der Regel ohne Artikel und durch ein oder mehrere Wörter vom Relativ getrennt. Spr. 51, 12, 1. — λαβόντα für λαβόντι. Spr. 55, 2, 5. (7.) vgl. 5, 2, 12. 6, 4, 38.

§ 2. καί vor τοὺς φυγάδας übersetze man: und auch. Spr. 69, 28, 4. (32, 9.) vgl. 1, 10, 18. 4, 2, 21. 5, 3, 4. — αὐτῷ. αὑτῷ? — ὑποσχόμενος. vgl. 1, 9, 7 ff. (Ze.) — εἰ καταπράξειεν si perfecisset. zu 1, 1, 10. — ἐφ' ἅ, ταῦτα ἐφ' ἃ das wonach, was auszurichten, zu erwerben, er den Feldzug unternahm. vgl. 5, 7, 27. Dem. 4, 37: προαπόλωλεν ἐφ' ἃ ἂν ἐκπλέωμεν. — παύσασθαι für παύεσθαι, ohne Bestimmung einer Dauer, wie 2, 3, 20. 6, 3, 17. Spr. 53, 6, 7. (9.) vgl. Thuk. 6, 24, 3: (ἤλπισαν) ἀργύριον οἴσειν καὶ δύναμιν προσκτήσασθαι. — πρίν nach πρόσθεν, wie 3, 2, 29. vgl.

οἴκαδε. Οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα παρῆσαν εἰς Σάρδεις. 3 Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις, ὁπλίτας εἰς τετρακισχιλίους. Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους, Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος ὁπλίτας ἔχων χιλίους, Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς ὁπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους. Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς ἑπτακοσίους ἔχων [ἄνδρας] παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. 4 Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δέ, κατανοήσας ταῦτα καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευήν, πορεύεται ὡς βασιλέα ᾗ ἐδύνατο τάχιστα ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. 5 Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

Κῦρος δὲ ἔχων οὓς εἴρηκα ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. Τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπῆν ἐζευγμένη πλοίοις ἑπτά. 6 Τοῦτον διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ὀκτώ, εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην καὶ εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτά· καὶ ἧκε Μένων ὁ Θετταλὸς ἔχων ὁπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους. 7 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα Κύρῳ βασίλεια ἦν καὶ πα-

---

zu 3, 1, 16. — παρεῖναι εἰς adesse ad, in (Curt. 7, 3, 17) für wohin angekommen sein. vgl. 7, 2, 5. 4, 6. vgl. 1, 10, 16. 6, 2, 15.

§ 3. μὲν δή nun, weist auf § 1 zurück. Spr. 69, 35, 3. — τοὺς ἐκ τῶν πόλεων zu erklären wie τῶν παρὰ βασιλέως 1, 1, 5. vgl. 1, 2, 18. 4, 6, 25. — ὁπλίτας εἰς τ. Apposition wie 1, 4, 2. 2, 2, 7, Thuk. 2, 92, 2: τὰς ἐγγὺς οὔσας μάλιστα ναῦς ἔλαβον ἕξ. — ὡς ungefähr. Spr. 69, 55, 4. (63, 5.) — τῶν στρατευομένων von denen die (früher) standen, gestanden hatten (1, 1, 7), als Particip des Imperfects. Spr. 53, 2, 4. (9.) vgl. 2, 3, 22. Her. 7, 18, 1 u. Thuk. 3, 113, 2: über den Ge. (er war einer der). Spr. 47, 7. (9, 2.) vgl. 4, 6, 14.

§ 4. μέν steht als sollte folgen ἄλλοι δ' εἰς Κολοσσὰς καὶ Κελαινάς. Zu andern Wendungen nöthigte § 6 und 9 die Unterbrechung. — ἡγησάμενος da er die Ansicht gefasst hatte. Spr. 53, 5, 1. — μείζονα ἢ ὡς ἐπὶ Π. grösser als wie gegen die P., zu gross um nur gegen die P. gerichtet zu scheinen. (Ze.) — ὡς β. zu dem, so nur bei persönlichen Begriffen. Spr. 69, 55, 8. (63, 4.)

§ 5. στόλον. Spr. 47, 9. (10, 12.) — ὡρμᾶτο brach auf. Spr. 52, 2. 1. — ἐξελαύνει marschirt. Spr. eb. — εἴκοσι καὶ δύο. Auch die kleinere Zahl steht oft mit καί nach der grösseren. vgl. 1, 2, 20. 4, 2. 5, 1. 2, 4, 24. Spr. 24, 2. 6. (7.) — πλέθρα. Der No. wie der Ge. ist sprachgemäss. vgl. 1, 4, 1. 3, 4, 7. Spr. 60, 2, 3. (2.)

§ 6. οἰκουμένην (wohl) bevölkert. — καὶ ἧκε. Eben so locker anknüpfend steht καί 1, 2, 9. 4, 2. 7. 2, 3, 17. (Spr. 69, 32, 8.) Das Ipf. von Verben die im Präsens Perfectbedeutung haben steht öfter aoristisch. (Spr. 53, 1, 4.)

§ 7. θηρίων. Spr. 47, 25, 5. (26, 6.) — ἀπὸ ἵππου vom Pferde

ράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους. Διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰ-8σιν ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς [Κελαινῶν] πόλεως. Ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει. Ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσύου τὸ εὖρος εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. Ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρ-9σύας. Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασίλεια καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἧκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος, φυγάς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς Θρᾷκας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρῆτας διακοσίους. Ἅμα δὲ καὶ Σωσίας παρῆν ὁ Συρακόσιος ἔχων ὁπλίτας τριακοσίους, καὶ [Σοφαίνετος] ὁ Ἀρκὰς ἔχων ὁπλίτας χιλίους. Καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ· καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

10 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσε καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δ' ἆθλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δώδεκα, εἰς Κεραμῶν ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει στα-11θμοὺς τρεῖς, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς Καΰστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν· καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπῄτουν. Ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι. Ἐνταῦθα 12 ἀφικνεῖται Ἐπύαξα ἡ Συεννέσιος γυνὴ τοῦ Κιλίκων βασιλέως παρὰ Κῦρον· καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. Τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. Εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φυλακὴν περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγενέσθαι Κῦρον τῇ Κιλίσσῃ. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, πα-13ρασάγγας δέκα, εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ᾗ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι οἴνῳ κεράσας αὐτήν.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Τυριαῖον, 14

---

herab, zu Pferde. Her 1: 79, 2: ἡ μάχη ἦν ἀπ' ἵππων. Spr. 68, 16, 4.] — ὁπότε βούλοιτο so oft er wollte. zu 1, 5, 7. — γυμνάσαι ἑαυτόν. [Spr. 52, 10, 9.] — μέσος ὁ παράδεισος die Mitte des Parks. vgl. 1, 2, 23. 7, 14. 2, 1, 11. Spr. 50, 8, 2. (11, 5.) Anders 1, 4, 4. — ὁ Μ. ποταμός. Spr. 50, 6, 2. (7, 1.) — εἰσὶν ἐκ. So steht öfter εἶναι bei Präpositionen und Adverbien die eine Bewegung ausdrücken, wie εἶναι ἀπό 2, 4, 13, ὅθεν αἱ πηγαί erg. εἰσίν 1, 2, 8 und ἐκεῖσέ εἰσιν αἱ χεῖρες Dem. 4, 40; eben so ὑπάρχειν Dem. 2, 27: παρ' ὑμῶν αὐτῶν ὑπάρχει τὰ δέοντα. Aehnlich Cic. or. 32: a quo disciplina Stoicorum est. — Κελαινῶν kann verdächtig scheinen. (Κελαινιτῶν?) Denn ἡ Κελαινῶν πόλις wäre mehr dichterisch: und ἡ Κελαιναὶ πόλις wäre eine bei der Verschiedenheit des Numerus harte Stellung, statt der ἡ πόλις αἱ Κελαιναί oder (αἱ) Κελαιναὶ ἡ πόλις üblich wäre. [Spr. 50, 7, 7.] [Kr. 50.] Ueber die Sache Kr. de auth. Anab. p. 9 s.

§ 8. ἐμβάλλει ergiesst sich. Spr. 52, 2, 7. — τοῦ δὲ Μ. Ggs. zu τούτου § 6. — ποδῶν. Man denke: τὸ εὖρός ἐστιν εὖρος εἴκοσι καὶ π. ποδῶν. Spr. 47, 6, 2. [8, 3.] — λέγεται Ἀπόλλων. Spr. 55, 4, 2. — περὶ σοφίας in der Musik. — ὅθεν für ἐξ οὗ, wie 2, 1, 3. 3, 16. 4, 7, 20. Spr. 66, 3, 1.

§ 9. τῇ μάχῃ in der [bekannten] Schlacht bei Salamis 480 v. Ch. G. — φυγάς verdächtigt Cobet N. l. p. 407. — Σωσίας steht auch Plat. Krat. 397, Σῶσις will Burmann, weil dieser Name auf Inschriften sich so findet. vgl. auch Plut. Dion 34. 35. — Σοφαίνετος. Wohl Kleanor. vgl. § 3, Kr. de auth. p. 40. u. Dobree Advers. 1, 1 p. 132. Agias, meinen Rüstow und Koechly Gesch. des gr. Kriegswesens S. 101, 45, a vgl. 2, 5, 31. 6, 30. 3, 1, 47. — ἀριθμόν Zählung. So ἀριθμὸν ποιεῖσθαι Her. 7, 59. 2. 8, 7. 8, 1. — ἐποίησεν veranstaltete. vgl. zu 1, 4, 12. ἐξέτασιν ποιεῖται 1, 2, 14. 7, 1. — ἐγένοντο es kamen heraus, betrugen. vgl. 1, 7, 10. 3, 1, 33. 5, 2, 4. 3, 3. — οἱ σύμπαντες im Ganzen. Thuk. 6, 1: τοσάδε ἔθνη ἔσχε τὰ ξύμπαντα. Spr. 50, 8, 5. (11, 13.) — τούς. zu 1, 7, 10.

§ 10. τὰ Λύκαια ἔθυσε feierte opfernd die L., wie τὰ Ἡράκλεια θύειν Dem. 19, 86. 125. Spr. 46, 4. (6.) Eben so finden sich θύειν ἐπινίκια, εὐχαριστήρια, γάμους. (Kr.) Die Lykaien waren ein arkadisches Fest, das dem lykaiischen Zeus (Pan) gefeiert wurde. (Ze.) — στλεγγίς hier vermuthlich ein kammähnlicher Kopfschmuck. — Μυσίᾳ. Φρυγίᾳ vermuthet Halbkart, Πισιδίᾳ Poppo. Indess die damaligen Grenzen der Landschaften waren von den spätern verschieden.

§ 11. ὠφείλετο wurde geschuldet, debebatur, man war schuldig. vgl. 7, 7, 34. — Καΰστρου. Κίστρου vermuthet Mannert. — πεδίον, wie bei uns Friedrichsfelde u. a. vgl. 7, 8, 7. — πλέον wird oft gleichsam als formloser Begriff auf ein Substantiv und selbst auf einen obliquen Casus bezogen, wiewohl auch πλείων eintreten kann. vgl. 4, 7, 9. 10. Spr. 49, 2, 1. (3.) — τὰς θύρας, des Kyros, seines Zeltes. — ἀπαιτεῖν als Schuldiges fordern, wie ἀποδιδόναι Schuldiges abtragen. Spr. 68, 42 (46), 6. — ἐλπίδας λέγων διῆγε tröstete sie fortwährend mit Hoffnungen. (Hu.) vgl. Kyr. 1, 6, 19. (Hr.) u. Spr. 56, 5, 3. — δῆλος ἦν ἀνιώμενος es war offenbar dass er sich härmte. Spr. 56, 4, 4. (7.) vgl. 1, 10, 6. 2, 5, 27. 6, 21. — ἀνιᾶσθαι ist eig. [mediales] Passiv, wie λυπεῖσθαι 1, 3, 2. Spr. 52, 6, 2. (1.) — πρὸς τοῦ Κ. τρόπου im Charakter des K. Spr. 68, 33 (37), 1. — ἔχοντα wenn er etwas hatte.

§ 12. γυνή. zu 1, 6, 3. — δ' οὖν gewiss aber ist dass, im Gegensatze zu dem blossen Gerüchte. [Spr. 69, 52, 2.] vgl. 1, 3, 5. Wie dort, sed certe Caes. b. g. 6, 31. — μηνῶν. zu 1, 1, 10. — καὶ φυλακήν für καὶ φύλακας oder [καὶ] φυλακὴν καὶ φύλακας Bo. u. Kr. [26.] — αὐτήν für αὑτήν St. — συγγενέσθαι hier von unerlaubtem Umgange; über den Ac. beim Inf. 55, 4, 2. vgl. § 8.

§ 13. παρά neben. Spr. 68, 32 (36), 3. vgl. 3, 4, 9. — τὸν Σ. den Silen. — ἡ Μίδου καλουμένη die sogenannte (Quelle) des Midas. Spr. 50, 9. (13, 3.) vgl. 2, 4, 12 u. Her. 4, 175.

§ 14. Τυριαῖον, Τυριάειον Kiepert. — ἐπιδεῖξαι. Spr. 55, 3, 6.

πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. Καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα ἑαυτῇ· βουλόμενος οὖν ἐπιδεῖξαι ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν 15βαρβάρων. Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἕλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι καὶ στῆναι, συντάξαι δὲ ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τὸ δὲ εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου, τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι 16στρατηγοί. Ἐθεώρει οὖν ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἅρματος καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἁρμαμάξης. Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς καὶ κνημῖδας καὶ τὰς 17ἀσπίδας ἐκκεκαθαρμένας. Ἐπειδὴ δὲ πάντας παρήλασε, στήσας τὸ ἅρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης πέμψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. Οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῄεσαν. Ἐκ δὲ τούτου

12. — τῶν Ἑλλήνων. Die Genitive sind dem ἐξέτασις entrückt, um eine betonte Stelle zu erhalten.

§ 15. εἰς μάχην erg. τάσσεσθαι aus ταχθῆναι. vgl. Her. 6, 38. Spr. 55, 4, 4. (12.) — ἕκαστον jeder Strateg. wie 4, 5, 23; ähnlich ἄλλος 2, 6, 11. 12. — τοὺς ἑαυτοῦ die Seinigen, seine Soldaten. vgl. 3, 4, 45. Spr. 47, 3, 3. (5, 2.) Als No. folgt οἱ ἐκείνου. — ἐπὶ τεττάρων vier Mann hoch. Bei der geringen Höhe musste das Heer um so zahlreicher erscheinen. (Ze.) Spr. 68, 40, 6 vgl. 4, 8, 11. — τὸ δεξιόν. Hier ist so wenig κέρας als bei μέσον Centrum etwas zu ergänzen. (Spr. 43, 4, 6. (17.) — ἐκεῖνος bezieht sich auf das Subject, wie 2, 6, 19. 4, 3, 20. 7, 3, 4. vgl. Th. 5, 57, 2. Spr. 51, 7, 10.)

§ 16. κατ' ἴλας schwadronweise, κατὰ τάξεις companieweise. (Ze.) Spr. 68, 21 (25), 4. — τοὺς Ἕλληνας erg. ἐθεώρει. (Ze.) — πάντες, οἱ Ἕλληνες. Ze. — καὶ κνημῖδας καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαρμένας. Gut vermuthet Weiske καὶ τὰς κνημῖδας ἐκκεκαθαρμένας καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας. Das letzte Wort haben die besten Handschriften. Die Schilde steckten in Futteralen, σάγμασιν. vgl. Ar. Ach. 574 mit dem Schol u. Eu. Andr. 616.

§ 17. μέσος selten nachgestellt, doch auch Dem. 29, 12, Her. 3, 76, Luc. δὶς κατ. 16, Herodian 2, 9, 6. 7, 11, 5, Appian öfter. vgl. Spr. 50, 3, 2. (11, 5.) — πέμψας. zu συλλέξας 1, 1, 7. — τόν, weil er es vorzugsweise, amtlich war. vgl. 7, 6, 8. Spr. 50, 2. — προβαλέσθαι τὰ ὅπλα Schild und Speer vorhalten. Lesbon. 2 p. 172: τὰ ὅπλα εὕρηται ἔμπροσθεν τοῦ σώματος προβεβλῆσθαι, ἡ μὲν ἀσπὶς τοῦ μὴ τιτρώσκεσθαι, τὸ δὲ δόρυ τοῦ ἀμύνεσθαι. vgl. 4, 2, 21. 6, 3, 16. 25; über das Med. Spr. 51, 10, 4. — ἐπιχωρῆσαι, ἐπιέναι wie auf einen Feind losgehen, zugehen. — ὅλην τήν. Der Artikel steht bei ὅλος wie bei πᾶς. vgl. 4, 2, 4. ἡ ἡμέρα ὅλη 3, 3, 11. Spr. 50, 8, 4. (11, 7.) — προεῖπον kündigten an, wie oft. — ἐσάλπιγξε erg. ὁ σαλπιγκτής. Spr. 61, 4, 1. (3.) vgl. 3, 4, 4. Elmsley zu Eu. Her. 830 vermuthet ἐσήμηνε, was der regelmässige Ausdruck ist, zu dem ἐσάλπιγξε wohl als Glossem gesetzt werden konnte. (Das Subject kann so nur fehlen, wenn von einer einzelnen Handlung die Rede ist; nicht aber wenn zu sagen wäre: der Trompeter trompetet überhaupt.) — προβαλόμενοι hat Schäfer. — ἐκ τούτου hierauf. Spr. 68, 13, 3. (17, 7.) vgl. 1, 3, 13. 6, 8. 2, 5, 34. — προϊόντων erg. αὐτῶν. (Spr. 47, 4, 3.) vgl. 4, 8, 5. 6, 2, 16. 7, 2, 14. — ἀπὸ

θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς. Τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολὺς καὶ ἄλ-18 λοις καὶ ἥ τε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἁρμαμάξης καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς καταλιπόντες τὰ ὤνια ἔφευγον· οἱ δὲ Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον. Ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος ἐθαύμαζε. Κῦρος δὲ ἥσθη τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδών.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς19 Ἰκόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. Ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα. Ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ὡς πολεμίαν οὖσαν. Ἐντεῦθεν ὁ Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς Κιλικίαν ἀπο-20 πέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν· καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς Μένων εἶχε καὶ αὐτὸν [Μένωνα τὸν Θεσσαλόν]. Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε πρὸς Δάναν, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κῦρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα

τοῦ αὐτομάτου aus eignem Antriebe, bei Spätern αὐτομάτως. (Spr. 68, 16, 11.) vgl. 1, 3, 13. 6, 2, 18. — ἐγένετο erfolgte. Spr. 52, 8, 1. So γίγνεται ἡ τροπή 1, 8, 25, ἡ ἀνάβασις 4, 1, 10, ἐπίστασις 2, 4, 26, σύλλογος 5, 7, 2, ἀριθμός 5, 3, 3, καθαρμός 5, 7, 31. — τὰς σκηνάς, der Hellenen. vgl. § 18.

§ 18. τῶν βαρβάρων hängt von τοῖς ἄλλοις ab, wie auch von ἡ Κίλισσα καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς. — φόβος erg. ἦν. (Ze.) Die Auslassung des Imperfects ist selten. vgl. 7, 2, 15. (Spr. 62, 1, 6.) — καὶ ἥ τε Κ. καί. Durch τε — καί werden ἡ τε Κίλισσα — καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἔφευγον zu einer Gesammtheit verbunden und als solche durch das καί vor ἡ an das Vorhergehende angeschlossen. vgl. zu 1, 8. 1. 9, 19. (Spr. 69, 32, 11.) Ueber den mit dem Da. τοῖς ἄλλοις verbundenen Satz eb. 59, 2. (2, 4.) Wir würden erwarten καὶ τῇ Κιλίσσῃ, ἣ ἔφυγεν. — ἐκ τῆς ἁρμαμάξης. Die Präposition bezeichnet nur die Richtung von dem Standpuncte des Wagens aus. Dass die Königin den Wagen verlassen ist nicht wohl denkbar. vgl. zu ἀπό § 7. (Ze., We. und Rec. 5 S. 724.) Doch ist vielleicht ἐπί für ἐκ zu lesen. [Kr. 50 u. Cobet.] — οἱ ἐκ, zu § 3. — ἀγορά Marktplatz im Lager. vgl. 1, 3, 14. 5, 6, Thuk. 5, 115, Polyb. 6, 31, 1. — σὺν γέλωτι, ob der Furcht der Barbaren. — τὸν ἐκ τῶν Ἑ. εἰς τοὺς β. φόβον die Furcht, welche die H. den B. einflössten. (Spr. 50, 9, 5.) Ueblicher ist φόβος ἀπό τινος vgl. 7, 2, 37; bei Spätern ἐκ nicht selten, wie τὸ ἐκ Σεβήρου δέος Herodian 3, 4, 7 und ex duce metus Tac. A. 1, 29. Wie hier φόβος εἰς-, so δέος ἐς- Thuk. 6, 85, 3. — ἰδών. Spr. 56, 6, 2. (4.)

§ 19. διαρπάσαι. Spr. 55, 3, 10. (20.) — ὡς π. οὖσαν. vgl. 3, 2, 23.

§ 20. ταχίστην auf dem Wege auf dem man am schnellsten hinkommen konnte, ἐλαχίστην 6, 1, 16. — αὐτὸν Μ. ohne Artikel, wie § 21. 1, 5, 13. 6, 1, 5. 4, 15. 7, 3, 33. (Spr. 50, 11, 16.) Doch Μένωνα τὸν Θεσσαλόν lassen gute Handschriften weg. Thuk. 6, 103, 1: τοὺς μετὰ Λαμάχου καὶ αὐτὸν ἐκομίσαντο. vgl. eb. 4, 78, 4. — Δάναν. Τύανα nach Danville. vgl. Strabo 12 p. 371. — ἐν ᾧ während welcher Zeit, wie 7, 1, 15. vgl. Spr. 43, 4, 1. (7.) — φοινικιστής Purpurfärber, wahrscheinlich ein bedeutendes Hofamt. Andere verstehen einen Magnaten, purpuratum, der ganz purpurne Kleider tragen durfte. Aber dabei wäre βασίλειον anstössig. —

Πέρσην, Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασίλειον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων [δυνάστην], αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ.

21 Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰςβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν· ἡ δὲ εἰςβολὴ ἦν ὁδὸς ἁμαξιτός, ὀρθία ἰσχυρῶς καὶ ἀμήχανος εἰςελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. Ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσιν εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων φυλάττοντα τὴν εἰςβολήν· δι' ὃ ἔμεινεν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἧκεν ἄγγελος λέγων ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ᾔσθετο τό τε Μένωνος στράτευμα ὅτι ἤδη ἐν Κιλικίᾳ ἦν εἴσω τῶν ὀρέων καὶ ὅτι τριήρεις ἤκουε περιπλεούσας ἀπ' Ἰωνίας εἰς Κιλι-22κίαν Ταμὼν ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Κῦρος δ' οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς κωλύοντος καὶ εἶδε τὰς σκηνὰς οὗ ἐφύλαττον οἱ Κίλικες. Ἐντεῦθεν κατέβαινεν εἰς πεδίον μέγα καὶ καλὸν [καὶ] ἐπίῤῥυτον καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς φέρει. Ὄρος δ' αὐτὸ περιέχει ὀχυρὸν καὶ ὑψηλὸν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς θά-23λατταν. Καταβὰς δέ, διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἤλασε σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ταρσούς, τῆς Κιλικίας πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασίλεια τοῦ Κιλίκων

βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων. Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ Συεν-24νέσιος εἰς χωρίον ὀχυρὸν ἐπὶ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσσοῖς.

Ἐπύαξα δὲ ἡ Συεννέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου πέντε ἡμέρας εἰς25 Ταρσοὺς ἀφίκετο. Ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὀρῶν τῇ εἰς τὸ πεδίον δύο λόχοι τοῦ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο. Οἱ μὲν ἔφασαν ἁρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων, οἱ δέ, ὑπολειφθέντας καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα οὐδὲ τὰς ὁδοὺς εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἑκατὸν (ἕκαστος) ὁπλῖται. Οἱ26 δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἧκον, τήν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ ἐπεὶ εἰςήλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν· ὁ δὲ οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἤθελε, πρὶν ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ πίστεις ἔλαβε. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέν-27νεσις μὲν Κύρῳ ἔδωκε χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κῦρος δὲ

τῶν ὑπάρχων δυνάστην einen Gewalthaber von den Statthaltern; doch ist δυνάστην vielleicht Glossem. [Kr. 45.]

§ 21. εἰςβάλλειν eindringen. Spr. 52, 2, 7. — εἰςβολή Eingang, Zugang, Κιλίκιαι πύλαι genannt. — ὁδός wird gew. bei ἁμαξιτός nicht zugefügt. [Kr. 45.] — ἀμήχανος, ἦν ἀμήχανον ἦν. (Spr. 55, 3, 7.) vgl. 4, 1, 24. 5, 6, 10, zu 2, 3, 11 und Kr. De auth. p. 53. — δι' ὅ wesshalb. vgl. 1, 3, 15. (Spr. 43, 4, 23.) — ἔμεινεν erg. Κῦρος, als Hauptperson. Oder ἔμειναν? — ἡμέραν, wie auch wir einen Tag für Einen Tag sagen, indem der Singular die Einheit genügend bezeichnet wo kein Ggs. statt findet. vgl. 5, 9, 14. — λέγων ὅτι. Spr. 65, 1. 4. — λελοιπὼς εἴη. Spr. 31, 5, 1. — τὸ στράτευμα ist der Ac. vgl. 5, 7. 19 und Spr. 61, 5. (6, 2.) — τε steht hier, nicht nach ἐπεί, als ob ἤκουε nicht hinzugefügt werden sollte. zu 2, 1, 3. vgl. Thuk. 4, 116, 1: ὡς ᾔσθετο αὐτοὺς ἀπολείποντάς τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὸ γιγνόμενον ὁρῶν. vgl. dort zu 1, 72, 2. — ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) u. 65, 1, 4. — ἦν für εἴη. Spr. 54, 6, 3. vgl. 2, 2, 5. 3, 1, 2. — τριήρεις — Κύρου. Man construire ἤκουε Ταμων ἔχοντα (Spr. 56, 7, 1. vgl. 1, 4, 5) τριήρεις τὰς Λ. καὶ αὐτοῦ Κ. περιπλεούσας ἀπὸ Ἰ. εἰς Κ. Solche Hyperbata finden sich besonders bei ἔχων öfter, wie Dem. 3, 5: δέκα ναῦς ἀπεστείλατε ἔχοντα κενὰς Χαρίδημον. Veranlasst werden sie durch das Streben den Hauptbegriff (τριήρεις) hervorzuheben. Vgl. Kr. z. Dion p. 290.

§ 22. ἐφύλαττον Wache gehalten hatten. (Ze.) Vgl. zu 1, 1, 6. — [καί] fehlt in mehreren Hsn., wohl richtig. Ho. Od. ι, 173: καλὴ καὶ πιεῖρα, περίῤῥυτος. — ἔμπλεων. σύμπλεων Andre, was aus Hippokr. und einem Spätern angeführt wird. — ἐπίῤῥυτος. Curt. 3, 4, 6: planitiem crebris distinguentibus rivis. (Ze.) — αὐτό, τὸ πεδίον. — ἐκ θαλάττης εἰς θ. (Spr. 68, 17, 4.) vgl. Curt. 3, 4, 6. (Ze.)

§ 23. ἦσαν für ἦν. Spr. 63, 2. (2, 1.) vgl. 1, 4, 10. 5, 1. 7, 17. 20. — ὄνομα Namens. Spr. 46, 2. (4, 3.) — δύο findet sich eben so mit dem Ge. des Plu. verbunden 2, 2, 12. 5, 9, 9. 10, 3. 7, 6, 1: δύο μηνῶν; dagegen δυοῖν μηνοῖν 7, 5, 9. vgl. Spr. 24, 2, 2. (3.) und 44, 2. (2, 3.) — πλέθρων hängt von ποταμός ab. Spr. 47, 6, 2. (8, 2.) vgl. 1, 4, 4. 2, 4, 12 mit 1, 4, 9. 11; so πλεθριαῖος 1, 5. 4. 4, 6, 4.

§ 24. ἐξέλιπον εἰς verliessen und flohen nach. Her. 6, 100, 2: ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα. Vollständig 4, 1, 8. (Ze.) (vgl. Spr. 68, 21, 4.) — ἐπί mit dem Ac. noch wegen ἐξέλιπον. — πλήν erg. οὐκ ἐξέλιπον. (Spr. 69, 57.) vgl. 7, 3, 2. Die Küstenbewohner waren durch Verkehr muthiger, wohl auch durch Hoffnung auf Erwerb zurückgehalten.

§ 25. προτέρα. Spr. 57, 5, 3. — ἡμέρας. vgl. 1, 7, 12, Thuk. 1, 105, 5 und Pind. P. 4, 26: δώδεκα ἡμέρας πρότερον; üblicher ist der Dativ. Spr. 48, 12, 7 u. 8. (15, 9 u. 10.) — τῇ εἰς für τῶν εἰς Reiske. vgl. 4, 6, 5; doch οἱ πρὸς τὰ πεδία ἀφεστήκεσαν Thuk. 6, 88, 5. — τοῦ Μ. στρ. Spr. 47, 7. (9.) τοῦ gehört zu στρατεύματος. vgl. zu 1, 8, 13. — οἱ μέν. Man erwartet οὓς οἱ μέν oder καὶ οἱ μέν; doch solche Asyndeta sind nicht selten, wie 2, 1, 6. (vgl. Spr. 59, 1, 5.) — ἁρπάζοντας erg. αὐτούς. — ὑπολειφθέντας zurückgeblieben. Spr. 52, 6, 1. — καὶ οὐ, weil ein affirmativer, οὐδέ, weil ein negativer Satz vorhergeht. Spr. 69, 45. (50, 1) — εἶτα. Spr. 56, 9, 2. (10, 3.) vgl. 4, 7, 13. — ἕκαστος hat Kr. De auth. p. 41 eingeschoben. vgl. 3, 4, 21. 4, 8, 15. So dies für ἑκάτερος Plat. Alk. 1 p. 108, e. Ueber die Apposition Spr. 57, 8 A. (und 63, 1, 3.)

§ 26. τὴν πόλιν τοὺς Ταρσούς. Spr. 50, 6, 2. (7, 3.) Cobet N. l. [illegible] streicht τοὺς Ταρσούς. — τὰ βασίλεια erg. διήρπασαν. So setzen die Griechen oft, wie auch die Lateiner (Cic. pro Rosc. A. 14), ein zu mehrern Begriffen gehörendes Verbum nach dem ersten. vgl. 7, 1, 48. 8, 16. — κρείττων mächtiger. (Spr. 23, 7, 1.) vgl. κράτιστος 1, 5, 8. — ἑαυτοῦ, ἢ αὐτὸς εἴη. (Spr. 47, 27, 2.) — οὐδενί hängt von εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ab, nicht bloss von ἐλθεῖν. (Spr. 48, 9, 1.) Denn bei den nicht zusammengesetzten Verben des Gehens und Kommmens findet sich der Dativ nur als Dativ des Interesses (commodi). — ἰέναι erg. εἰς χεῖρας. — πρίν bis. vgl. 2, 5, 33. (Spr. 54, 17, 6.) — πίστεις Bürgschaften der Treue und Sicherheit, etwa die Rechte, einen Eid, vielleicht auch Geisseln. vgl. zu 1, 6, 7. — ἔλαβε erg. Συέννεσις. (Spr. 51, 5, 3.) vgl. 1, 4, 5. 8, 24.

§ 27. εἰς τὴν στρατιάν zur Erhaltung des Heeres. Thuk. 2, 65, 8: Κῦρος παρεῖχε χρήματα Πελοποννησίοις ἐς τὸ ναυτικόν. vgl. 6, 8, 1, Xen. Hell. 4, 8, 33, unten 1, 3, 3 (und Spr. 68, 21, 7). — Περσικήν, eig. Μηδικήν, die von den Persern angenommen war, ein purpurner Kaftan (κάνδυς)

ἐκείνῳ δῶρα ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ ψέλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἁρπάζεσθαι, τὰ δὲ ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἤν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

1 γ΄. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω· ὑπώπτευον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι· μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. Πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δὲ αὐτόν τε 2 ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προϊέναι. Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τὸ μὴ καταπετρωθῆναι, ὕστερον δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς· οἱ δέ, ὁρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων· εἶτα ἔλεξε τοιάδε.

3 Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. Ἐμοὶ γὰρ Κῦρος ξένος ἐγένετο καί με φεύγοντα ἐκ

---

mit Goldstickerei. — ἁρπάζεσθαι, wie ἁρπάζειν τοὺς φίλους Xen Hell. 3, 1, 8. (Hr.) vgl. zu 7, 3, 31. Ab hängt es, wie ἀπολαμβάνειν von ἔδωκε: verlieh dass. Spr. 55, 3, 10. (11 u. 20.) mit 59, 2. (2, 3.) Ein ähnlicher Wechsel Her. 1, 54. 3, 160, Thuk. 2, 44, 3. — ἐντυγχάνωσιν erg. οἱ Κίλικες αὐτοῖς wenn die Kiliker sie irgendwo träfen. Spr. 48, 9. (11, 1.) [Kr. De auth. p. 47.]

C. 3. § 1. ἔμεινε. Spr. 63, 4. — οὐκ ἔφασαν negabant, erklärten dass sie nicht. Spr. 67, 1, 2. vgl. 1, 3, 7. 4, 12. — ἰέναι se ituros esse. Spr. (38, 3, 3 u.) 55, 2, 2. (4.) — τοῦ πρόσω vorwärts, weiter. (Spr. 47, 1 A.) vgl. 5, 4, 30. — ἰέναι dass man, Kyros, gehe. — ἐπὶ τούτῳ zu diesem Zwecke. Spr. 68, 37 (41), 7. vgl. 7, 6, 17 u. 4, 4, 17. — πρῶτος. πρῶτον Matthiae und eine Hs. wohl richtig. Spr. 57, 5, 3. vgl. 2, 3, 17. — ἐβιάζετο suchte zu zwingen. (Spr. 53, 1, 6 u. 7.) So ἀνίστασαν 4, 5, 19, ἀνέστελλον 5, 4, 23, ἐδίδοσαν Hell. 5, 3, 14. — ἰέναι. Spr. 55, 3, 6. (11.) — ἔβαλλον. τοῖς λίθοις wird 5, 7, 20 hinzugefügt. (Ze.) Häufiger fehlt es. — ἤρξατο. ἄρχεσθαι anfangen in sofern das Subject, ἄρχειν in sofern ein Andrer die Handlung fortsetzt. Spr. 52, 8, 5. (8.) vgl. zu 1, 4, 15.

§ 2. μικρόν eig. eine kleine Strecke d. h. kaum. — τό für τοῦ hat eine Handschrift. Andok. 2, 9: τό γε δυστυχέστατος εἶναι ἀνθρώπων οὐδαμῇ ἐκφεύγω. Mit dem Ge. wird ἐκφεύγω (in der guten Prosa) nicht verbunden. Nicht zu vergleichen war Isokr. 7, 17: μικρὸν ἀπέλιπον μὴ ταῖς ἐσχάταις συμφοραῖς περιπεσεῖν. — μή steht beim Infinitiv (pleonastisch) weil μικρὸν ἐξέφυγε eine Verneinung enthält. Spr. 67, 12, 4. (3.) 3, 5, 11. 7, 2, 12. 6, 29. — ἔγνω ὅτι. zu 1, 2, 21. — εἶτα und ἔπειτα ohne δέ entsprechen oft einem vorhergehenden μέν. Eben so πρῶτον μέν — εἶτα Dem. 2. 1. 4. 16. Spr. 69, 19. (24, 2.) — ἑστώς da stehend ohne zu reden. Plut. Timol. 4: εἱστήκει δακρύων. — τοιάδε talia, ungefähr Folgendes, bei nicht verbürgbar wortgetreuer Anführung. Kr. zu Thuk. 6, 8, 3.

§ 3. Ἄνδρες στρατιῶται. Spr. 57, 1, 1; über den Vo. 45, 2. (3, 1.) — χαλεπῶς φέρω τοῖς π. πρ. Spr. 48, 12, 6. (15, 7.) vgl. 5, 5, 24. 7, 20. — φεύγοντα ἐκ τῆς π. für φυγόντα ἐκ τῆς π. καὶ φεύγοντα aus dem Vaterlande verbannt und in der Verbannung lebend. Hell. 1, 3, 13: ἤδη φεύγων ἐκ Συρακουσῶν. vgl. Plat. Euthyd. p. 271, c. u. Spr. 53, 1, 3. — τά ἄλλα τιμᾶν, wie τιμήν τινα τιμᾶν. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) vgl. Kyr. 7, 3, 11. 12 u. zu Th. 4, 20, 3. — ἔδωκε 1, 1, 9. — εἰς τὸ ἴδιον um es zu mei-

τῆς πατρίδος τά τε ἄλλα ἐτίμησε καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοί, ἀλλ' οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τοὺς Θρᾷκας 4 ἐπολέμησα καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χεῤῥονήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἕλληνας τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δή 5 μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν ἰέναι. Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα, αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν ὅ, τι ἂν δέῃ πείσομαι. Καὶ οὔποτε ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους προδοὺς τοὺς Ἕλληνας τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἱλόμην· ἀλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς 6 ἐμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι οὐδὲ ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι καὶ ὅ, τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τίμιος ὅπου ἂν ὦ,

---

nem eignen Vermögen zu machen. vgl. 7, 7, 39. — ἀλλ' οὐδέ ja auch nicht. Mem. 2, 3, 8: τὸν πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν δυναίμην εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι. (Spr. 69, 4. 2.) — καθηδυπαθεῖν auf Genüsse verwenden, ist selten, eben so Plut. Anton. 28. — εἰς ὑμᾶς. zu 1, 2, 27.

§ 4. πρῶτον. vgl. 2, 6, 2 f. (Ze.) — ἐπί wie 3. 1. 5. (vgl. Spr. 48, 9, 3.) — ἐπολέμησα fing Krieg an. Spr. 53, 5, 1. vgl. zu 1, 9, 9. — ἐτιμωρούμην erg. αὐτούς. Spr. 60, 6 (7). 1. vgl. 1, 7, 8. 9, 13: über das Med. Spr. 52, 10, 3. (7.) — ἀφαιρεῖσθαι τοὺς Ἕ. τὴν γῆν. Spr. 47, 12, 5. (13, 11.) vgl. 5, 5, 10. 7, 1, 28. — τι δέοιτο. Spr. 46, 3, 2. (5, 4 und 9.) vgl. 5, 9, 26. 2, 3, 29. 7, 2, 34. — αὐτόν. Spr. 46, 5. (7.) — ἀνθ' ὧν für ἀντὶ τούτων ἅ, wie 7, 7, 8. Denn εὖ πάσχειν hat oft den Accusativ des Neutrums eines Adjectivs oder Pronominaladjectivs bei sich, wie Dem. 20, 119: μεγάλα εὖ παθόντες. (Spr. 46, 12, 1.) — ὑπό. Spr. 52, 3, 1.

§ 5. δή. Spr. 65, 9. Bei der Lesart δέ fängt Poppo den Nachsatz bei εἰ μὲν δή an. — προδόντα für προδόντι. Eu. El. 1250: οὐκ ἔστι σοι πόλιν τήνδ' ἐμβατεύειν μητέρα κτείναντα σήν. vgl. zu 1, 2, 1. — ἰέναι für εἶναι Porson. vgl. Thuk. 1, 40, 3. Denn μετά τινος εἶναι heisst Jemandes Verbündeter sein, ihn unterstützen. — δ' οὖν. vgl. 2, 4, 6, Dem. 23, 65 und zu 1, 2, 12. — ψευσάμενον. Spr. 40 unter ψεύδω. — ἐρεῖ. Spr. 53, 7, 3. vgl. 1, 4, 8. — οὐδείς. Spr. 67, 12. — ὡς dass. Spr. 65, 1, 4. (3 u. 4.) — εἰς τοὺς β. zu 1, 1, 11. — προδούς. zu συλλέξας 1, 1, 7. — εἱλόμην. Spr. 52, 10, 1.

§ 6. ἕπεσθαι folgen d. h. mit gehen. Dem. 4, 19: ἡ δύναμις τούτῳ πείσεται καὶ ἀκολουθήσει. — σὺν ὑμῖν. σύν τινι und μετά τινος ἕπεσθαι und ἀκολουθεῖν finden sich öfter, wenn diese Verba in eigentlicher Bedeutung stehen. vgl. 7, 5, 3. (Spr. 48, 7, 12.) — δέῃ erg. πάσχειν aus πείσομαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 2, 2, 5. 7, 1, 2. — ὑμᾶς συμμάχους. Aehnlich Eu. Hek. 281: ἥδ' ἀντὶ πολλῶν ἐστί μοι παραψυχή, πόλις, τιθήνη, βάκτρον, ἡγεμὼν ὁδοῦ. (Bo.). vgl. dort Pflugk. — ὑμῶν ἔρημος. Spr. 47, 25, 5. (26, 4.) — ἂν εἶναι. Spr. 69, 6. (7, 1 E.) vgl. 2, 1, 12. 3, 2, 29. — οὔτ' ἄν. Auch hier gehört ἄν zu εἶναι, das aus dem Vorhergehenden zu ergänzen ist. Spr. 69, 6, 6. (7, 3.) — ἀλέξασθαι für ἀλεξήσασθαι Castellio. Synonym τιμωρεῖσθαι. (Spr. 52, 10, 7.)

ὑμῶν δ' ἔρημος ὢν οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι οὔτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὔτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. Ὡς ἐμοῦ οὖν ἰόντος ὅπῃ ἂν καὶ ὑμεῖς οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε.

7 Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται οἵ τε αὐτοῦ ἐκείνου καὶ οἱ ἄλλοι ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπῄνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι λαβόντες τὰ ὅπλα 8 καὶ τὰ σκευοφόρα ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ. Κῦρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος μετεπέμπετο τὸν Κλέαρχον· ὁ δὲ ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε, λάθρᾳ δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον ἔλεγε θαῤῥεῖν, ὡς καταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέ- 9 λευεν αὐτόν· αὐτὸς δ' οὐκ ἔφη ἰέναι. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τούς τε μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προςελθόντας αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς

— ὡς als ob, den Gedanken in die Seele der Soldaten legend. Kyr. 1, 6, 11: ὡς οὖν ἐμοῦ μηδέποτε ἀμελήσοντος, οὕτως ἔχε τὴν γνώμην. (vgl. Spr. 69, 63, 3.) — ὑμεῖς erg. ἴτε. Spr. 62, 4, 1. vgl. 5, 1, 8. 6, 1, 23. Das καί müsste nach unserm Sprachgebrauche vor ἐμοῦ stehen. Allein der Grieche setzt diese Partikel an solchen Stellen zum demonstrativen Satze selten, ausser wenn er sie noch, wie 2, 1, 22, zum relativen wiederholt. vgl. 3, 1, 34. 5, 7, 2. Spr. 69, 28, 6. (32, 13.) — τὴν γνώμην ἔχετε verhaltet euch in der Gesinnung. vgl. 6, 4, 12. (Spr. 47, 9, 7.)

§ 7. οἱ ἄλλοι, οἱ τῶν ἄλλων στρατηγῶν. (Ze.) — ταῦτα ὅτι. (Spr. 65, 1, 3.) — πορεύεσθαι für πορεύσεσθαι, wie 4, 5, 15. vgl. 2, 3, 27, das nach Analogie der directen Rede in der οὐ πορεύομαι für οὐ πορεύσομαι statthaft wäre. vgl. 2, 5, 18 u. 7, 3, 8. So entstand auch die Futurbedeutung des εἶμι. (Spr. 53, 1, 8.) — παρὰ Ξενίου kurz für παρὰ Ξ. ἀπελθόντες. Dem. 30, 33: παρὰ ζῶντος Τιμοκράτους ἐκείνῳ συνῴκησεν. Aisch. 3, 74: παρὰ Κερσοβλέπτου σύνεδρος οὐκ ἐκάθητο. vgl. Il. ο, 5. Her. 4, 27. Spr. 62, 3. — σκευοφόρα. Das Neutrum bezeichnet sowohl lasttragende Thiere und Wagen als Menschen. (Spr. 43, 4, 16.) — στρατοπεδεύεσθαι bezeichnet mehr als στρατοπεδεύειν die Werkthätigkeit. vgl. zu στρατεύεσθαι 1, 1, 11.

§ 8. τούτοις über diese Vorgänge. Spr. 48, 14, 6. (15, 7.) vgl. 1, 5, 13. — λυπούμενος. zu 1, 2, 11. — οὐκ ἤθελε weigerte sich, wie § 10. 4, 6, 18. Spr. 67, 1, 2. — λάθρᾳ τῶν ohne Vorwissen der. Spr. 47, 28, 2. (66, 2, 2.); über das stumme ι vgl. Schömann zu Isai. p. 412. — ἔλεγε liess sagen, wie 1, 9, 25. 4, 4, 5. 4, 5, 7, 1, 31. vgl. Spr. 52, 1, 4. — θαῤῥεῖν dass er unbesorgt sein möchte. So steht regelmässig nach den verbis dicendi auch wo sie eine Aufforderung (den Begriff des κελεύειν) enthalten der blosse Infinitiv, wo die Lateiner ut gebrauchen. Spr. 55, 3, 7. (13.) vgl. 1, 3, 14. 5, 7, 34. — ὡς καταστησομένων τούτων als ob (mit der Versicherung dass) diese Dinge hergestellt werden würden: über ὡς 1, 1, 6. 3, 6; (κατα)στήσομαι entspricht sowohl dem κατεστησάμην, wie Thuk. 6, 83, als dem κατέστην Isokr. 7, 34. 8, 25. Dem. 1, 22. vgl. ἀποστήσεσθαι Isokr. 8, 21. 23 und Spr. 36, 9, 6. — εἰς τὸ δέον in das rechte Geleise. vgl. 4, 7, 7.

§ 9. τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ die unter ihm Stehenden. vgl. 1, 7, 10. 10, 1. — τοὺς προςελθόντας die vom Xenias und Pasion hinzugekommenen § 7. (Ze.) — τὸν βουλόμενον jeden der (kommen) wolle. Spr. 50 (4), 3, 2. vgl. 5, 2, 18. 6, 25. — Ἄνδρες. In den folgenden Reden bemerke man

ἡμᾶς ὥςπερ τα ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον· οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἔτι ἐκείνου στρατιῶται, ἐπεί γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης. Ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν οἶδα· ὥςτε καὶ μετα- 10 πεμπομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος, ὅτι σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτόν, ἔπειτα καὶ δεδιὼς μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῇ ὧν νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἠδικῆσθαι. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ 11 οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅ, τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. Καὶ ἕως γε μένομεν αὐτοῦ, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι ὅπως ὡς ἀσφαλέστατα μενοῦμεν· εἴ τε ἤδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως [ὡς] ἀσφαλέστατα ἄπιμεν καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξομεν· ἄνευ γὰρ τούτων οὔτε στρατηγοῦ οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν. Ὁ δ' ἀνὴρ 12 πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος ᾧ ἂν φίλος ᾖ, χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς ᾧ ἂν πολέμιος ᾖ. Ἔτι δὲ δύναμιν ἔχει καὶ πεζὴν καὶ ἱππικὴν καὶ ναυτικήν, ἣν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲ πόῤῥω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθῆσθαι. Ὥςτε ὥρα λέγειν ὅ, τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι.

---

die Kunst mit der, wie absichtslos, auf eine versteckte Weise und doch handgreiflich, die Schwierigkeiten der Rückkehr aus einander gesetzt werden, um von ihr abzuschrecken. Aehnlich Agamemnon Il. β, 110—141. Dergleichen Reden, in denen man etwas anders gedacht wissen will als man ausspricht, nennen die Lateiner figuratas, die Griechen λόγους ἐσχηματισμένους. — τὰ Κύρου die Lage, Verhältnisse des K. (Ze.) vgl. 3, 1, 20. 7, 6, 33 und Spr. 47, 3, 4. (5, 10.) mit 43, 4, 8. (21 u. 22.) — ἔχει verhält sich. Spr. 52, 2, 2. „d. h. das Verhältniss zwischen beiden Theilen ist aufgehoben." (We.) — ἐπεί γε da ja, quandoquidem. vgl. 6, 4, 26. 7, 7, 22.

§ 10. τὸ μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος weil ich, was die Hauptsache ist, mich schäme. (Spr. 57, 10, 12.) vgl. 2, 5, 7. 5, 6, 29. — πάντα. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) vgl. 2, 2, 13. — ἐψευσμένος. Spr. 56, 7, 5. (6.) vgl. 2, 5, 7. — ἔπειτα ohne δέ, wie 3, 2, 27. vgl. zu 1, 3, 2. — μή. Spr. 54, 8, 5. (9.) — ὧν, τούτων ἅ für das was. Dem. 21, 124: δίκην ὧν ἂν ἡμῶν ἀδικηθῇ τις λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ. Der Ge. hängt von δίκην ab, wie 3, 2, 8. 5, 8, 1. 7, 6, 10. (Spr. 47, 7, 6.)

§ 11. καθεύδειν lässig sein, wie Dem. 19, 303. vgl. So. OK. 307 und dort Hermann; über den Inf. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) vgl. 3, 2, 32. 4, 34. Plut. Sylla 34: ὥρα σοι μὴ καθεύδειν. — ἡμῶν. Spr. 47, 10. (11.) — ἡμῶν αὐτῶν. Spr. (25, 2, 2 u.) 51, 2. — ἐκ τούτων in Folge dieser Umstände. (Spr. 68, 17, 7.) vgl. 5, 9, 1 E. Hell. 2, 3, 54 und Mem. 3, 11, 3. — ἕως γε μένομεν wenigstens so lange wir hier bleiben, weil besonders Kyros Nähe uns gefährlich ist. Eine andre Lesart ist εἴτε μένομεν. — αὐτοῦ hier. — ὅπως wie. Spr. 54, 8, 3. (6.) vgl. Thuk. 6, 44, 4: ἐσκόπουν ὅτῳ τρόπῳ κράτιστα προσοίσονται. — ὡς. zu ὅτι 1, 1, 6. — ἀσφαλέστατα. Spr. 46, 3, 2. (5, 8.) — μενοῦμεν für μένωμεν Buttmann; vgl. jedoch zu 1, 8, 13. — εἴ τε und wenn. (Spr. 69, 35, 2.) — ἤδη sofort, wie 2, 2, 1. 5, 6, 30. — ὅπως, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι ὅπως aus dem Vorhergehenden. — ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν ein Gemeiner ist zu nichts nütze. (Spr. 47, 6, 3.) vgl. 2, 6, 9.

§ 12. ὁ ἀνήρ, Kyros. vgl. 1, 8, 26. — πολλοῦ. Spr. 47, 16. (17.) — ἐχθρός eigentlich der Gesinnung nach, inimicus: πολέμιος der That nach, hostis. — ἔτι immer noch, wenn auch von uns verlassen. — πάντες ὁμοίως pariter omnes, alle ohne Ausnahme. Kallias 19: Μετὰ μαινομένων φασὶν

13 Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. Ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου, λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες οἵα εἴη ἀπορία ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ μένειν καὶ ἀπι-14έναι. Εἷς δὲ δὴ εἶπε, προςποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγοὺς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι· ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι· καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, ὅςτις ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε ὁ Κῦρος μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἡρπακότες.

χρῆναι μαίνεσθαι πάντας ὁμοίως. vgl. Krüger zu Dionys. historiogr. p. 259. — καὶ γὰρ οὐδέ denn auch nicht einmal. (Spr. 32, 69, 21.)

§ 13. ἀνίστασθαι, wie surgere, der eig. Ausdruck von denen die auftreten, um zu reden; synonym παριέναι, παρέρχεσθαι, ἀναβαίνειν erg. ἐπὶ τὸ βῆμα. — ἐκ τοῦ αὐτομάτου. zu 1, 2, 17. — οἱ δὲ καὶ Andere aber auch. (Spr. 69, 32, 15.) vgl. 1, 5, 13. 5, 1, 17. 9, 1. — ἐγκέλευστοι subornati, angestiftet (heimlich von Klearchos). vgl. Kyr. 5, 5, 39. (We.) Ueber den Accent Lobeck Paralipp. p. 489.

§ 14. δὲ δή hebt den Gegensatz urgirend hervor. (Spr. 69, 17, 5.) vgl. 2, 5, 10. 3, 1, 38. 7, 1, 28. 6, 31. — προςποιοῦμαι hat, wie simulo, den Inf. Spr. 55, 3, 8. (16.) — πορεύεσθαι. Spr. eb. — ἑλέσθαι hängt von εἶπε ab: er hiess wählen. (We.) vgl. zu § 8. — βούλεται. Ueber den Ind. Spr. 65, 11, 1. (5, 18.) vgl. 7, 4, 20. — ἡ δ' ἀγορὰ — στρατεύματι. Eingeschobene Aeusserung des Schriftstellers, um zu zeigen, dass man ohne Kyros Erlaubniss nicht einmal Lebensmittel erhalten konnte. — συσκευάζεσθαι hängt von εἶπε ab; so auch αἰτεῖν, συντάττεσθαι und πέμψαι. — ἐλθόντας hingegangene Leute, Abgeordnete. Spr. 43, 2. (2, 3.) vgl. 1, 3, 18. 3, 1, 29 und Thuk. 5, 55, 2: διαλῦσαι χρῆναι ἀφ' ἑκατέρων ἐλθόντας τὰ στρατόπεδα. vgl. dort zu 5, 88. — ὡς. Fehlerhaft wäre οἷς. Spr. 53, 7, 5. (7.) — ἐὰν μὴ διδῷ für εἰ μὴ διδοίη als Form directer Rede. vgl. 1, 4, 12. (Spr. 54, 12, 4.) — Κῦρον für αὐτόν. Oft wird bloss einleuchtender Deutlichkeit halber die Wiederholung des Nomens vorgezogen. vgl. 1, 4, 12. 6, 2. 2. 24. — ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, διὰ τῆς χώρας ὡς διὰ φιλίας durch das Land wie durch ein befreundetes (was eben der von Kyros beauftragte Führer erwirken sollte), mithin unbefehdet. Spr. 68, (8.) 4, 2. vgl. 4, 1, 8. 5, 4, 2. — ὅςτις ἀπάξει qui abducat. Spr. 53, 7, 5. (7.) vgl. 2, 3, 6. 5, 4, 10. — τὴν ταχίστην eig. erg. ὁδόν auf die schleunigste Weise, je eher je lieber 3, 3, 16. 7, 1, 11; doch auch bloss: aufs schnellste 4, 3, 24. 4, 22. vgl. Spr. 43, 3. (3, 3.) und 46, 1, 2. (3, 5.) — προκαταληψομένους, ἄνδρας οἳ προκαταλήψονται. Von Bezwecktem steht das Particip des Futurs, wie das Relativ mit dem Indicativ desselben. (Spr. 53, 7, 9.) — ὅπως (μή) mit dem Conj. auch des ersten Aorists wie 5, 6, 21. 7, 3, 43. (vgl. Spr. 54, 8, 5.) — φθάσωσι καταλαβόντες zuvor (ehe wir hinkommen) besetzen. Spr. 56, 5, 5. Bei den Aoristen von φθάνειν und λανθάνειν steht auch das beigefügte Particip im Aorist, wenn es nicht etwa, wie bei ἔλαθον öfter, einen dauernden Zustand bezeichnen soll. Kyr. 5, 3, 9: ὅπως λάθῃ (in dem einzelnen Falle) φίλος ὢν ἡμῖν (überhaupt). (Spr. 53, 6, 8.) — ὧν zu πολλούς gezogen ist der partitive Ge., zu χρήματα der possessive. — ἔχομεν ἡρπακότες. Spr. 56, 3, 3. (6.) vgl. 4, 7, 1. 7, 7, 27. Zur directen Rede geht der lebhafte Grieche oft sehr plötzlich über. (Spr. 65, 11, 8.) vgl. 1. 3. 16. 4, 1, 19. 8, 10.

Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦ-15τον· Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· πολλὰ γὰρ ἐνορῶ δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον· ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἕλησθε πείσομαι ᾗ δυνατὸν μάλιστα, ἵνα εἰδῆτε ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὥς τις καὶ ἄλλος, μάλιστα ἀνθρώπων.

Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ16 πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥςπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου [μὴ] ποιουμένου, ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὔηθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. Εἰ δέ τι καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν ᾧ ἂν Κῦρος δῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαμβάνειν; Ἐγὼ [μὲν]17 γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐ-

---

§ 15. τοσοῦτον nur so viel. (Spr. 25, 10, 5.) vgl. 5, 8, 8 mit 3, 1, 45 und zu τοσοίδε 2, 4. 4. Eben so Her. 1, 128. Auf das Folgende bezogen wie 2, 1, 9. Ar. Ri. 868. 1245. vgl. gr. Spr. 52, 7, 2 u. 3. — ὡς — λεγέτω spreche so als ob ich, indem der Ac. bei ὡς, wie der Ge., absolut gebraucht wird. (Spr. 56, 9, 10.) — στρατηγεῖν στρατηγίαν. Spr. 46, 3. (5, 1.) — ἐνορῶ ich sehe in der Sache, sehe ein. vgl. Her. 5, 36, 2 u. zu Thuk. 7, 36, 2. — ποιητέον. Spr. 56, 14. (18.) — ὡς δέ erg. ἕκαστος δὲ λεγέτω, νομιζέτω ὡς. (Ze.) Diese Ergänzung aus οὐδείς, μηδείς nach einer adversativen Partikel, welche die Negation aufhebt, ist regelmässig. (Spr. 61, 4, 2.) vgl. Stob. 3, 25: οὐδεὶς ὃ ποιεῖς οἶδεν, ὃ δὲ ποιεῖς βλέπει. — ὅν. Die Assimilation (ᾧ) unterbleibt zuweilen. Spr. 51, 10. (10, 2.) — ἂν ἕλησθε erwählt haben werdet. Spr. (26, 11, 11.) 53, 6, 6. (7.) u. 54, 13. (15.) — πείσομαι. πεισόμενον würde man, dem ὡς στρατηγήσοντα entsprechend, erwarten. Ein ähnlicher Wechsel der Construction findet sich Hell. 1, 2. 15. 2, 3, 19. Mit dem Indicativ steht ὡς eben so 6, 1, 17. (Spr. 65, 8, 1.) — εἰδῆτε erkennet. (Spr. 38, 7, 5.) — ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) — καὶ ἄρχεσθαι auch mich befehligen zu lassen (Spr. 52, 11, 3. vgl. 1, 9, 4. 7, 7, 29), nicht bloss zu befehligen. Dion Cass. 53, 9: ἵνα εἰδῆτε ὅτι οὐ μόνον ἄρχειν ἀλλὰ καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι. (Spr. 68, 32. 12.) Ueber den Inf. 56, 7, 6. (9.) — ὥς τις καὶ ἄλλος auch ich, wie irgend ein Anderer. (Spr. 69, 32, 14.) vgl. 2, 6, 8, zu 1, 3, 6 u. Heindorf zu Plat. Phaid. 28. — μάλιστα ἀνθρώπων. Aehnliche Pleonasmen Thuk. 4, 55, 3: ἐς τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο. Eu. Andr. 6: νῦν, εἴ τις ἄλλη, δυςτυχεστάτη γυνή. Dion Arch. 1, 24: χρῆμα παντὸς μάλιστα θεοῖς τιμιώτατον.

§ 16. ἐπιδεικνὺς μέν — ἐπιδεικνὺς δέ. Spr. 59, 1, 3. (4.) vgl. 4, 3, 7. 21. 23. — μή ist wohl zu streichen: als ob K. den Zug zurück machen werde, nur in diesem Falle seiner Schiffe nicht selbst bedürfend. vgl. 1, 4, 5. [Kr. de auth. p. 38 u. Dobree 1, 1 p. 132, handschriftlich bestätigt.] Ueber die Construction vgl. zu § 15. Zwar möchte man mit Muret ποιησομένου erwarten; vgl. jedoch (Spr. 53, 1, 8) mit Lyk. Leokr. 131: εἰς τὴν πόλιν ἥκουσιν ὡς ὑπὲρ ταύτης μαχούμενοι ἢ κοινῇ συνατυχοῦντες. — τὴν πρᾶξιν. Spr. 46, 5, 2. (7, 2.) — τι. Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) — τί κωλύει — was hindert dass K., wie er Anderes gegen uns bewerkstelligen kann, so auch (vgl. zu καὶ ἄρχεσθαι § 15) die Berghöhen (1, 2, 21) uns (d. h. zu unserm Nachtheil, vgl. 3, 4, 39 und Spr. 48, 4) vorweg besetzen lasse.

§ 17. ἐγὼ μέν ich wenigstens; Andere mögen anders urtheilen. (Spr. 69, 35, 2.) vgl. 6, 4, 15. 7, 3, 5. 6, 32. — ὀκνοίην ἂν ἐμβαίνειν. Der Infinitiv steht nach den Verbis metuendi, wie auch im Lateinischen, in sofern sie bedeuten sich scheuen, sich sträuben, μή in sofern man eine nicht gewünschte Folge befürchtet. Spr. 55, 3, 9. (18.) vgl. 2, 4, 3. 4, 4, 11. Mit folgendem μή auch Mem. 2, 3, 14: (ἆρ') ὀκνεῖς ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς;

13 Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. Ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου, λέξοντες ἃ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες οἵα εἴη ἀπορία ἄνευ τῆς Κύρου γνώμης καὶ μένειν καὶ ἀπι-14έναι. Εἷς δὲ δὴ εἶπε, προςποιούμενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγοὺς μὲν ἑλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι· ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι· καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κῦρον αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κῦρον, ὅςτις ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε ὁ Κῦρος μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἡρπακότες.

χρῆναι μαίνεσθαι πάντας ὁμοίως. vgl. Krüger zu Dionys. historiogr. p. 259. — καὶ γὰρ οὐδέ denn auch nicht einmal. (Spr. 32, 69, 21.)

§ 13. ἀνίστασθαι, wie surgere, der eig. Ausdruck von denen die auftreten, um zu reden; synonym παριέναι, παρέρχεσθαι, ἀναβαίνειν erg. ἐπὶ τὸ βῆμα. — ἐκ τοῦ αὐτομάτου. zu 1, 2, 17. — οἱ δὲ καί Andere aber auch. (Spr. 69, 32, 15.) vgl. 1, 5, 13. 5, 1, 17. 9, 1. — ἐγκέλευστοι subornati, angestiftet (heimlich von Klearchos). vgl. Kyr. 5, 5, 39. (We.) Ueber den Accent Lobeck Paralipp. p. 489.

§ 14. δὲ δή hebt den Gegensatz urgirend hervor. (Spr. 69, 17, 5.) vgl. 2, 5, 10. 3, 1, 38. 7, 1, 28. 6, 31. — προςποιοῦμαι hat, wie simulo, den Inf. Spr. 55, 3, 8. (16.) — πορεύεσθαι. Spr. eb. — ἑλέσθαι hängt von εἶπε ab: er hiess wählen. (We.) vgl. zu § 8. — βούλεται. Ueber den Ind. Spr. 65, 11, 1. (5, 18.) vgl. 7, 4, 20. — ἡ δ' ἀγορὰ — στρατεύματι. Eingeschobene Aeusserung des Schriftstellers, um zu zeigen, dass man ohne Kyros Erlaubniss nicht einmal Lebensmittel erhalten konnte. — συσκευάζεσθαι hängt von εἶπε ab; so auch αἰτεῖν, συντάττεσθαι und πέμψαι. — ἐλθόντας hingegangene Leute, Abgeordnete. Spr. 43, 2. (2, 3.) vgl. 1, 3, 18. 3, 1, 29 und Thuk. 5, 55, 2: διαλῦσαι χρῆναι ἀφ' ἑκατέρων ἐλθόντας τὰ στρατόπεδα. vgl. dort zu 5, 88. — ὡς. Fehlerhaft wäre αἷς. Spr. 53, 7, 5. (7.) — ἐὰν μὴ διδῷ für εἰ μὴ διδοίη als Form directer Rede. vgl. 1, 4, 12. (Spr. 54, 12, 4.) — Κῦρον für αὐτόν. Oft wird bloss einleuchtender Deutlichkeit halber die Wiederholung des Nomens vorgezogen. vgl. 1, 4, 12. 6, 2, 2. 24. — ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, διὰ τῆς χώρας ὡς διὰ φιλίας durch das Land wie durch ein befreundetes (was eben der von Kyros beauftragte Führer erwirken sollte), mithin unbefehdet. Spr. 68, (8,) 4, 2. vgl. 4, 1, 8. 5, 4, 2. — ὅςτις ἀπάξει qui abducat. Spr. 53, 7, 5. (7.) vgl. 2, 3, 6. 5, 4, 10. — τὴν ταχίστην eig. erg. ὁδόν auf die schleunigste Weise, je eher je lieber 3, 3, 16. 7, 1, 11; doch auch bloss: aufs schnellste 4, 3, 24. 4, 22. vgl. Spr. 43, 3. (3, 3.) und 46, 1, 2. (3, 5.) — προκαταληψομένους, ἄνδρας οἳ προκαταλήψονται. Von Bezwecktem steht das Particip des Futurs, wie das Relativ mit dem Indicativ desselben. (Spr. 53, 7, 9.) — ὅπως (μή) mit dem Conj. auch des ersten Aorists wie 5, 6, 21. 7, 3, 43. (vgl. Spr. 54, 8, 5.) — φθάσωσι καταλαβόντες zuvor (ehe wir hinkommen) besetzen. Spr. 56, 5, 5. Bei den Aoristen von φθάνειν und λανθάνειν steht auch das beigefügte Particip im Aorist, wenn es nicht etwa, wie bei ἔλαθον öfter, einen dauernden Zustand bezeichnen soll. Kyr. 5, 3, 9: ὅπως λάθῃ (in dem einzelnen Falle) φίλος ὢν ἡμῖν (überhaupt). (Spr. 53, 6, 8.) — ὧν zu πολλούς gezogen ist der partitive Ge., zu χρήματα der possessive. — ἔχομεν ἡρπακότες. Spr. 56, 3, 3. (6.) vgl. 4, 7, 1. 7, 7, 27. Zur directen Rede geht der lebhafte Grieche oft sehr plötzlich über. (Spr. 65, 11, 8.) vgl. 1, 3, 16. 4, 1, 19. 8, 10.

Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος εἶπε τοσοῦ-15 τον· Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· πολλὰ γὰρ ἐνορῶ δι' ἃ ἐμοὶ τοῦτο οὐ ποιητέον· ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἕλησθε πείσομαι ᾗ δυνατὸν μάλιστα, ἵνα εἰδῆτε ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὥς τις καὶ ἄλλος, μάλιστα ἀνθρώπων.

Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ16 πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥςπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου [μὴ] ποιουμένου, ἐπιδεικνὺς δὲ ὡς εὔηθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν. Εἰ δέ τι καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν ᾧ ἂν Κῦρος δῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κῦρον προκαταλαμβάνειν; Ἐγὼ [μὲν]17 γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐ-

---

§ 15. τοσοῦτον nur so viel. (Spr. 25, 10, 5.) vgl. 5, 8, 8 mit 3, 1, 45 und zu τοσοίδε 2, 4. 4. Eben so Her. 1, 128. Auf das Folgende bezogen wie 2, 1, 9. Ar. Ri. 868. 1245. vgl. gr. Spr. 52, 7, 2 u. 3. — ὡς — λεγέτω spreche so als ob ich, indem der Ac. bei ὡς, wie der Ge., absolut gebraucht wird. (Spr. 56, 9, 10.) — στρατηγεῖν στρατηγίαν. Spr. 46, 3. (5, 1.) — ἐνορῶ ich sehe in der Sache, sehe ein. vgl. Her. 5, 36, 2 u. zu Thuk. 7, 36, 2. — ποιητέον. Spr. 56, 14. (18.) — ὡς δέ erg. ἕκαστος δὲ λεγέτω, νομιζέτω ὡς. (Ze.) Diese Ergänzung aus οὐδείς, μηδείς nach einer adversativen Partikel, welche die Negation aufhebt, ist regelmässig. (Spr. 61, 4, 2.) vgl. Stob. 3, 25: οὐδεὶς ὃ νοεῖς οἶδεν, ὃ δὲ ποιεῖς βλέπει. — ὅν. Die Assimilation (ᾧ) unterbleibt zuweilen. Spr. 51, 10. (10, 2.) — ἂν ἕλησθε erwählt haben werdet. Spr. (26, 11, 11.) 53, 6, 6. (7.) u. 54, 13. (15.) — πείσομαι. πεισόμενον würde man, dem ὡς στρατηγήσοντα entsprechend, erwarten. Ein ähnlicher Wechsel der Construction findet sich Hell. 1, 2. 15. 2, 3, 19. Mit dem Indicativ steht ὡς eben so 6, 1, 17. (Spr. 65, 8, 1.) — εἰδῆτε erkennet. (Spr. 38, 7, 5.) — ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) — καὶ ἄρχεσθαι auch mich befehligen zu lassen (Spr. 52, 11, 3. vgl. 1, 9, 4. 7, 7, 29), nicht bloss zu befehligen. Dion Cass. 53, 9: ἵνα εἰδῆτε ὅτι οὐ μόνον ἄρχειν ἀλλὰ καὶ ἄρχεσθαι ἐπίσταμαι. (Spr. 68, 32, 12.) Ueber den Inf. 56, 7, 6. (9.) — ὥς τις καὶ ἄλλος auch ich, wie irgend ein Anderer. (Spr. 69, 32, 14.) vgl. 2, 6, 8, zu 1, 3, 6 u. Heindorf zu Plat. Phaid. 28. — μάλιστα ἀνθρώπων. Aehnliche Pleonasmen Thuk. 4, 55, 3: ἐς τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο. Eu. Andr. 6: νῦν, εἴ τις ἄλλη, δυςτυχεστάτη γυνή. Dion Arch. 1, 24: χρῆμα παντὸς μάλιστα θεοῖς τιμιώτατον.

§ 16. ἐπιδεικνὺς μέν — ἐπιδεικνὺς δέ. Spr. 59, 1, 3. (4.) vgl. 4, 3, 7. 21. 23. — μή ist wohl zu streichen: als ob K. den Zug zurück machen werde, nur in diesem Falle seiner Schiffe nicht selbst bedürfend. vgl. 1, 4, 5. [Kr. de auth. p. 38 u. Dobree 1, 1 p. 132, handschriftlich bestätigt.] Ueber die Construction vgl. zu § 15. Zwar möchte man mit Muret ποιησομένου erwarten; vgl. jedoch (Spr. 53, 1, 8) mit Lyk. Leokr. 131: εἰς τὴν πόλιν ἥκουσιν ὡς ὑπὲρ ταύτης μαχούμενοι ἢ κοινῇ συνατυχοῦντες. — τὴν πρᾶξιν. Spr. 46, 5, 2. (7, 2.) — τι. Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) — τί κωλύει — was hindert dass K., wie er Anderes gegen uns bewerkstelligen kann, so auch (vgl. zu καὶ ἄρχεσθαι § 15) die Berghöhen (1, 2, 21) uns (d. h. zu unserm Nachtheil, vgl. 3, 4, 39 und Spr. 48, 4) vorweg besetzen lasse.

§ 17. ἐγὼ μέν ich wenigstens; Andere mögen anders urtheilen. (Spr. 69, 35, 2.) vgl. 6, 4, 15. 7, 3, 5. 6, 32. — ὀκνοίην ἂν ἐμβαίνειν. Der Infinitiv steht nach den Verbis metuendi, wie auch im Lateinischen, in sofern sie bedeuten sich scheuen, sich sträuben, μή in sofern man eine nicht gewünschte Folge befürchtet. Spr. 55, 3, 9. (18.) vgl. 2, 4, 3. 4, 4, 11. Mit folgendem μή auch Mem. 2, 3, 14: (ἆρ') ὀκνεῖς ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς;

ταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ, φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι ᾧ [ἂν] δοίη ἕπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ ὅθεν οὐχ οἷόν τε ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην δ' ἂν ἄκοντος ἀπιὼν Κύρου λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθών, ὃ οὐ δυνατόν ἐστιν. 18 Ἀλλ' ἔγωγέ φημι ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς Κῦρον οἵτινες ἐπιτήδειοι σὺν Κλεάρχῳ ἐρωτᾶν ἐκεῖνον τί βούλεται ἡμῖν χρῆσθαι, καὶ ἐὰν μὲν ἡ πρᾶξις ᾖ παραπλησία οἷάπερ καὶ πρότερον ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἕπεσθαι καὶ ἡμᾶς καὶ μὴ κακίους εἶναι 19 τῶν πρόσθεν τούτῳ συναναβάντων· ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνηται καὶ ἐπιπονωτέρα καὶ ἐπικινδυνοτέρα, ἀξιοῦν ἢ πείσαντα ἡμᾶς ἄγειν ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἑπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἑποίμεθα καὶ ἀπιόντες ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν· ὅ, τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ ἀπαγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι.

20 Ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἳ ἠρώτων Κῦρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι ἀκούοι Ἀβροκόμαν, ἐχθρὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς. Πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· κἂν μὲν ᾖ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρῄζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα

Platon Gorg. 457, e: φοβοῦμαι διελέγχειν σε, μή με ὑπολάβῃς φιλονεικοῦντα λέγειν. Thuk. 7, 25, 5: δεινὸν ἦν προςπλεῦσαι, μὴ οὐ προϊδών τις ὥςπερ περὶ ἕρμα περιβάλῃ τὴν ναῦν. — αὐταῖς ταῖς sammt den. Selten wird σύν, hin und wieder, wie hier, der Artikel beigefügt. Elmsley zu Eur. Med. 160. Spr. 48, 12, 12. (15, 19.) — ἄν streicht Reisig. (Doch s. Spr. 54, 15, 4.) — ὅθεν für ἐκεῖσε ὅθεν. (Spr. 51, 13, 9.) vgl. 7, 6, 12. — ἔσται, ἂν εἴη. Spr. 53, 7, 6. (8.) vgl. 4, 7, 20. 6, 3, 20. — ἄκοντος Κύρου invito Cyro. (Spr. 47, 4, 7.) vgl. 2, 1, 19. 3, 2, 23. — λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθών ohne dass er es merkt fortgehen (was offenbar unmöglich war). Spr. 56, 4, 1.

§ 18. ταῦτα. Spr. 61, 6, 3. (7, 4.) vgl. Dem. 20, 100: ταῦτα λόγους καὶ φλυαρίας εἶναι φήσει. — δοκεῖ ἐρωτᾶν. zu 1, 2, 1. — τί — χρῆσθαι wozu er uns gebrauchen will. (Spr. 46, 5, 9.) vgl. 2, 1, 14. 4, 8, 11. — οἷάπερ, τοιαύτη οἵανπερ für πρὸς οἵανπερ. (Ze.) Spr. 51, 10 (und 13, 16); χρῆσθαι πρᾶξιν gesagt wie χρῆσθαι χρῆσιν. Spr. 46, 4. (6.) — πρότερον 1, 1, 2. (Ze.) — τούτῳ, mit dem Kyros. Spr. 48, 9. (11, 14.)

§ 19. μείζων. φαίνεσθαι findet sich oft mit einem blossen Substantiv oder Adjectiv ohne hinzugefügtes ὤν. vgl. 3, 1, 24. 4, 13. (Spr. 56, 4, 6.) — τῆς πρόσθεν erg. πράξεως. Spr. 50, 1, 22.) vgl. 1, 5, 11. 5, 3, 10. — ἀξιοῦν erg. Κῦρον verlangen dass K. hängt von δοκεῖ § 18 ab. — πείσαντα für πείσαντας Stephanus. Bewogen werden konnten sie natürlich nicht sowohl durch Vorstellungen als durch reichlichen Sold. Kyr. 1, 5, 3: δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι. (We.) vgl. zu Thuk. 1, 31, 1. — ἄγειν. Spr. 55, 3, 6. (12.) — πρὸς φιλίαν in Freundschaft, freundschaftlich. (Br.) Eben so Dion. Arch. 1, 50. 52. 58. 90. (Spr. 68, 39, 8.) — ἄν gehört zu ἑποίμεθα. Spr. 69, 6, 9. (7, 5.) vgl. 54, 3, 4. (6.) — ἀπαγγεῖλαι erg. δοκεῖ μοι τοὺς πρὸς Κῦρον ἐλθόντας. — πρὸς ταῦτα in Beziehung darauf, darüber. Spr. 68, 35 (39), 6. vgl. 1, 3, 20. 2, 3, 21. 5, 10, 5.

§ 20. Ἔδοξε ταῦτα. Gleiche Asyndeta s. zu 3, 2, 38. vgl. Spr. 59, 1. (11.) — τὰ δόξαντα was man beschlossen hatte von ihm zu erfragen. vgl. zu 4, 1, 14: über den Ac. 46, 9. (15.) — ἀκούοι, das Praesens, in sofern das Gehörte noch vorhandene Kunde ist. Eben so audio, πυνθάνε-

βουλευσόμεθα. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἱρετοὶ ἀναγγέλλουσι τοῖς στρα- 21 τιώταις· τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἕπεσθαι. Προςαιτοῦσι δὲ μισθὸν ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδάρεικα τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ· ὅτι δὲ ἐπὶ βασιλέα ἄγει οὐδὲ ἐνταῦθα ἤκουεν οὐδεὶς ἔν γε τῷ φανερῷ.

δ'. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, ἐπὶ τὸν 1 Ψάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, εἰς Ἰσσούς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρῆ- 2 σαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου νῆες, τριάκοντα καὶ πέντε, καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. Ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Ταμώς, Αἰγύπτιος, ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτι Τισσαφέρνει φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. Παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετά- 3 πεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὁπλίτας, ὧν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. Αἱ δὲ νῆες ὥρμουν κατὰ τὴν Κύρου σκηνήν. Ἐνταῦθα καὶ οἱ

σθαι, αἰσθάνεσθαι, μανθάνειν verstehen. Spr. 53, 1, 2. vgl. 1, 9, 28. 2, 5, 13. 26. — δώδεκα. Zwanzig ergaben sich später, hier absichtlich weniger gesetzt. — πρός drückt weniger bestimmt als ἐπί die feindselige Absicht aus. vgl. § 21. — κἂν ᾖ. gr. Spr. 54, 12, 4. — τὴν δίκην die gebührende Strafe. (Spr. 50, 2, 4.) vgl. 2, 5, 38. 41. 5, 6, 34. 7, 5.

§ 21. ἀναγγέλλουσι. ἀπαγγέλλουσι? zu Thuk. 4, 122, 1. — τοῖς δέ. Spr. 50, 1, 2. (1, 4.) — ἄγει für ἄγοι. zu 1, 2, 21. vgl. 2, 1, 3. 7, 1, 16. — προςαιτεῖν zu dem was sie schon erhielten fordern. — ἡμιόλιον οὗ um die Hälfte mehr als. Der Ge. steht wie bei πολλαπλάσιος. (Ze. Spr. 47, 27, 10. vgl. 24, 3, 9.) — οὗ für τούτου ὄν oder ὅ, je nachdem man μισθόν zu ἡμιόλιον denkt oder dies als substantivirtes Neutrum nimmt. — ἔφερον. Ueber φέρομαι gr. Spr. 52, 10, 4. — τρία ἡμιδάρεικα anderthalb Dareiken. (Spr. 24, 3, 9.) — τοῦ μηνός monatlich, wie 5, 6, 23. 7, 3, 10. 6, 7. Spr. 47, 1, 2 (2, 2) und 50, 2, 3. (3, 2.) — Τῷ στρατιώτῃ jedem Soldaten, wie 7, 2, 36. ἑκάστῳ 5, 6, 23. Spr. 50, 2, 3. (3, 2.) — ἐν τῷ φανερῷ für φανερῶς. (Ze.) Eben so Kyr. 8, 1, 31 und Dem. 18, 235. (Spr. 43, 4, 5.) vgl. 2, 5, 25. Ueber die Stellung des γέ Spr. 69, 12, 2. (15, 2.)

C. 4. § 1. τρία πλέθρα. vgl. 3, 4, 7 u. zu 1, 2, 5. — ἐπὶ τῇ θ. Spr. 68, 37 (41), 2. — οἰκουμένην gelegen. vgl. 1, 4, 11. 2, 4, 25. 28. 4, 8, 22. 5, 1, 13; seltener κεῖσθαι.

§ 2. αἱ ἐκ Π. νῆες. 1, 2, 21; über ἐκ Spr. 50, 7, 7. (8, 14.) — ἐπ' αὐταῖς. Spr. 68, 37 (41), 1. vgl. 1, 4, 3. Ueber die Sache Kr. de auth. p. 12. 55. — ἡγεῖτο αὐτῶν führte sie als Oberfeldherr. (We.) — ἐξ Ἐ. von E. her (kommend.) — ναῦς ἑτέρας Κύρου andere Schiffe, die dem K. gehörten. Ar. Ekkl. 848: γέρων δὲ χωρεῖ μεθ' ἑτέρου νεανίου. (Spr. 50, 4, 11.) — ἐπολιόρκει καὶ συνεπολέμει belagert und mitgekämpft hatte. vgl. 2, 1, 6 und zu 1, 1, 6.

§ 3. μετάπεμπτος. Spr. 56, 18, 4.) vgl. 52, 10, 1. (11.) — ὧν. (Spr. 47, 19. (20.) — κατά gegenüber. (Spr. 68, 25, 1.) vgl. 1, 5, 10. 4, 3, 20. — Ἀβροκόμα für Ἀβροκόμᾳ Kr. (24. p. 41.) vgl. zu 1, 1, 5.

παρ' Ἀβροκόμα μισθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὁπλῖται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

4 *Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. Ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τείχη, καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν τὸ πρὸ τῆς Κιλικίας Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλίκων φυλακή, τὸ δὲ ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. Διὰ μέσου δὲ ῥεῖ τούτων ποταμὸς Κέρσος ὄνομα, εὖρος πλέθρου. Ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ· ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενὴ καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὕπερθεν δ' ἦσαν πέτραι ἠλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειστήκεσαν πύ-*
5*λαι. Ταύτης οὖν ἕνεκα τῆς παρόδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλίτας ἀποβιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις, ὅπερ ᾤετο ποιήσειν τὸν Ἀβροκόμαν ὁ Κῦρος, ἔχοντα πολὺ στράτευμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτ' ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς.*

---

§ 4. *πύλας*, die syrischen (§ 5) oder assyrischen Passe; entfernter vom Meere waren die amanischen. — *δὲ ταῦτα*. *δ' ἐνταῦθα* Weiske. Doch können *τείχη* u. *πύλαι* leicht als gleichbedeutend gedacht werden: es waren dies zwei Mauern oder Castelle, wodurch die *πύλαι* befestigt waren. Caes. b. c. 2, 24: antecedit ad castra exploranda Corneliana. Id autem est jugum directum. — *τό* nach *ἔσωθεν* hat nur eine Handschrift. Spr. 50, 7, 6. (8, 8.) — *πρό* wie 7, 8, 18: üblicher wäre *πρός*. vgl. zu 2, 2, 4. — *μέσον* substantivirt steht mit einer Präposition verbunden gewöhnlich ohne Artikel, wenn nicht eine bestimmte Hinweisung ihn veranlasst. — *εὖρος* ohne Artikel, wie 1, 2, 23. 2, 4, 12. 4, 7, 18. (Spr. 50, 2, 16.) — *πλέθρου*. zu 1, 2, 23. — *ἅπαν τό*. Spr. 50, 8, 4. (11, 11.) — *τῶν τειχῶν*. (Spr. 47, 26, 5.) — *ἦσαν*. Spr. 63, 6. — *στάδιοι*. Spr. 60, 2, 3. (2.); über *στάδια* eb. 19, 2. (A. 1.) — *παρελθεῖν* neben den Castellen durchzugehen. — *ἦν* es war möglich. Spr. 55, 3, 1. vgl. 1, 5, 2. 3. 6. 9 und zu 3, 4, 39. — *ὕπερθεν ἦσαν* es ragten über den Pass, imminebant (Spr. 62, 2, 4) an der Seite nach dem Tauros zu. (We.) Das *ὕπερθεν* ist in der guten Prosa selten. z. Thuk. 5, 59, 3. — *ἠλίβατοι* unersteigliche, eig. poetisch. Buttmann Lex. 94. — *ἐφειστήκεσαν*, *ἐνῳκοδόμηντο* Diod. 14, 20; so *ἐπεῖναι* Her. 1, 180, 2. 7, 176, 2.

§ 5. *οὖν* weist zurück auf § 3. — *εἴσω*, zwischen den Castellen; *ἔξω* an der nach Syrien belegenen Seite. (Ha.) — *βιάζεσθαι* mit Gewalt verdrängen. (Ze.) Spr. 46, 6, 4. Subject zu *βιασάμενοι* ist *οἱ ὁπλῖται*, zu *παρέλθοιεν* alle Truppen des Kyros. Aehnlich Thuk. 6, 3, 2: *ἡ ἔξω (πόλις) προστειχισθεῖσα πολυάνθρωπος ἐγένετο*. nämlich *ἡ πόλις*, nicht bloss *ἡ ἔξω πόλις*. (vgl. Spr. 56, 9, 2.) — *φυλάττοιεν*, *οἱ πολέμιοι*. So wechselt das Subject 1, 8, 24. 2, 5, 24. 4, 2, 20. Kr. De auth. p. 32. (vgl. Spr. 51, 5, 3.) — *Ἀβροκόμας*. Kr. De auth. p. 4, 13. — *οὐ* steht vor *τοῦτο*, weil gedacht wird: nicht dies sondern Folgendes. Spr. 67, 10, 1. vgl. 1, 7, 7. 3, 1, 7. Thuk. 2, 79, 2. Antiph. 1, 6. — *ἀναστρέψας*. Spr. 52, 2, 6. (5.) — *ὡς ἐλέγετο* eig. wie er d. h. über ihn gesagt wurde. (Spr. 55, 4, 3.) vgl. 1, 10, 18 und zu 1, 4, 7. — *στρατιᾶς*. Spr. 47, 6. (8.) vgl. Hell. 1, 1, 37. 5, 21. Her. 9, 70, 3 u. z. Thuk. 7, 75, 5.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, 6 *εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον καὶ ὥρμουν αὐτόθι ὁλκάδες πολλαί. Ἐνταῦθ'* 7 *ἔμειναν ἡμέρας ἑπτά· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρκάς, στρατηγός, καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς ἐμβάντες εἰς πλοῖον καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθέμενοι ἀπέπλευσαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν, φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν τοὺς παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας ὡς ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν καὶ οὐ πρὸς βασιλέα εἴα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος ὅτι διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν εὔχοντο ὡς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι, οἱ δ' ᾤκτειρον εἰ ἁλώσοιντο. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν· Ἀπολελοί-* 8 *πασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπιστάσθωσαν ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γὰρ ὅπῃ οἴχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. Ἀλλὰ μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω, οὐδ' ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγώ, ἕως μὲν ἂν παρῇ τις, χρῶμαι, ἐπειδὰν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. Ἀλλὰ ἰόντων, εἰδότες ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. Καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται, ἀλλ' ἀπολή-*

---

§ 7. *ἐντίθεσθαι* seine Sachen einladen, wie 5, 7, 15 und Dem. 34, 22. Spr. 52, 8, 2. (6.) — *ὡς ἐδόκουν*, wie *ὡς ἐλέγετο* § 5. vgl. 6, 1, 25. — *μὲν τοῖς* für *μέντοι* Muret, Reiske und Kr. Ueber *μέν* zu 1, 3, 17. — *φιλοτιμηθέντες* aus (gekränktem) Ehrgeiz. (Ze. u. We.) So *φρόνημα* Thuk. 5, 43, 2. Dabei ist die Bedeutung activ, wie bei diesem medialen Passiv immer. Spr. 39, 13, 2. Ueb. d. Sache 1, 3, 7. — *τοὺς στρατιώτας αὐτῶν τούς* diejenigen ihrer Soldaten welche. (Spr. 47, 28, 3.) Ohne wiederholten Artikel würde gesagt dass alle ihre Soldaten übergegangen seien. Krüger De auth. p. 41 s. — *ἀπιόντας*. Vielleicht *ἀπιόντα*. [Kr. 30.] vgl. jedoch De auth. p. 48. — *πρὸς βασιλέα* erg. *ἰόντα* aus *ἀπιόντα*. Spr. 62, 4. (A. 1.) vgl. 7, 4, 20, zu 4, 8, 6 und zu Thuk. 2, 46. — *δολίους*. Vielleicht *δειλούς*, da die meisten Handschriften *δήλους* haben. (Kr. 24 p. 44.) — *εἰ* auf den Fall dass. So. Phil. 374: *ἤρασσον κακοῖς τοῖς πᾶσιν, εἰ τἀμὰ κεῖνος ὅπλ' ἀφαιρήσοιτό με*. vgl. Ant. 414 u. Eu. Med. 932. —

§ 8. *ἀλλά-γε μέντοι* aber wenigstens doch, wie Hell. 2, 4, 22. So. Ai. 1371. — *ἐπιστάσθωσαν*. Spr. 30, 5, 2. — *ὅτι*. Spr. 56, 7, 6. (12.) — *ἀποδιδράσκειν*, wenn man nicht weiss wohin der Entwichene geflohen, daher besonders von Sklaven: *ἀποφεύγειν*, wenn man ihn nicht einholen kann. vgl. 2, 5, 7. 7, 3, 11. — *ὅπῃ* steht hier, wie öfter, von der durch Bewegung erreichten Ruhe. (Spr. 25, 10, 9.) — *οἴχονται*. Spr. 53, 1, 4. — *ἑλεῖν* einholen, wie 7, 3, 26, Hell. 4, 5, 15, Hipparch. 5, 1. — *μά*. Spr. 69, 30. (34.) — *διώξω* findet sich neben *διώξομαι* gar nicht selten. Kyr. 6, 3, 13, Dem. 38, 16, Herodi. 5, 4, 10, Diod. 19, 55. 108, Stob. 85, 18, Sappho 1, 21, Pind. Ol. 3, 45, J. 7, 35, Ar. Ri. 969, The. 1224, Wo. 1296. — *αὐτούς* bezieht sich auf das collective *τις*. Spr. 58, 4, 5. vgl. 1, 9, 16. 5, 7, 34. — *περί*. Spr. 68, 29. (33, 4.) vgl. 1, 6, 8. 7, 6, 36. — *καίτοι*. Spr. 56, 12 (13), 2. — *γε* hebt das *ἔχω* hervor. (Spr. 69, 15, 3.) — *τέκνα* (üblicher in dieser Verbindung *παῖδες*) *καὶ γυναῖκες* gew. ohne Artikel. (Spr. 50, 3, 8.) vgl. 4, 1, 8. 5, 3, 1. 7, 8, 9. 22. — *φρουρούμενα*, weil *τέκνα καὶ γυναῖκες* als Sachen betrachtet werden. (Spr. 58, 3, 3.) vgl. 3, 5, 9 und Isokr.

9 ψονται τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πρᾳέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων οὐδὲ τὰς περιστεράς. Αἱ δὲ κῶμαι ἐν αἷς ἐσκήνουν Παρυσάτιδος ἦσαν 10 εἰς ζώνην δεδομέναι. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα, ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δαράδακος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσυος βασίλεια τοῦ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλός, ἔχων πάντα ὅσα ὧραι φύουσι. Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν.

11 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὀνόματι. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ ἀναπείθειν ἕπεσθαι. 12 Οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτ' εἰδότας κρύπτειν, καὶ οὐκ ἔφασαν ἰέναι, ἐὰν μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῷ, ὥσπερ

3, 36. — *περί* ähnlich wie vorher, hier unser um. vgl. 7, 6, 11. 7, 45. — *ἀρετή* Verdienste. Thuk. 3, 58, 1: *ἡ ἀρετὴ ἡ ἐς τοὺς Ἕλληνας.*

§ 9. *ἀθυμότερος ἦν* weniger Muth und Bereitwilligkeit hatte, minus alacer erat. vgl. 7, 1, 9. — *πλέθρου* hängt von *ποταμόν* ab. vgl. § 11 u. zu 1, 2, 23. — *ἐνόμιζον* für *νομίζουσιν.* Der lebhafte Grieche drückt öfter als wir nur aus wie etwas zur Zeit der erzählten Vorgänge gefunden wurde, auch wenn es sich dauernd so verhält. (Spr. 53, 2, 4.) vgl. 1, 5, 5. 6. 2, 4, 12. 4, 8, 1. (Kr.) Sie glaubten nämlich Derketo, die Mutter der Semiramis sei in einen Fisch, Semiramis selbst in eine Taube verwandelt worden. Diod. 2, 4. 20 und Luc. *π. τῆς Συρίης θεοῦ.* (Ze.) — *οὐδέ* wie auch nicht. vgl. 4, 1, 8. zu 1, 1, 2. — *Παρυσάτιδος ἦσαν* gehörten der P. Spr. 47, 4, 2. (7.) — *εἰς ζώνην.* Die persischen Königinnen erhielten zu jedem Theile ihres Schmuckes eigene Landschaften, die nach ihrer Bestimmung auch benannt wurden: Gürtel, Schleier etc.

§ 10. *πλέθρου.* zu 1, 2, 8. — *ἄρξαντος* der (seither) Statthalter gewesen war. Anon. Kom. 95: *ἄρξαντος ἀνδρὸς δημόσια τὰ χρήματα.* vgl. Kr. De auth. p. 8. — *ἐξέκοψε* liess aushauen. Spr. 52, 1, 4.

§ 11. *σταδίων. πλέθρων* Kiepert. — *ὀνόματι* für *ὄνομα* ist selten. Spr. 46, 2, 2. (4, 3.) — *ἔσοιτο* hier, wie sonst *γίγνεσθαι* (zu 1, 2, 17), als Passiv zu *ποιεῖσθαι.* vgl. 3, 1, 9. 5, 9, 33. — *βασιλεὺς μέγας* findet sich mit u. ohne Artikel. (Spr. 50, 3, 7.)

§ 12. *ποιεῖν* veranstalten, wie oft. Spr. 52, 8, 1 u. Kr. z. Thuk. 1, 76, 2. — *ἀπήγγελλον* berichteten vom Kyros her, renunciabant. — *κρύπτειν* dass sie verhehlt hätten, als Infinitiv des Imperfects. Spr. 53, 2, 4. (9.) vgl. 5, 8, 1. 19. — *ἐὰν διδῷ.* zu 1, 3, 14. 4, 13. — *τὶς* man, hier Kyros. Spr. 51, 14, 2. (16, 8.) vgl. 7, 3, 5. — *ὥσπερ καί* erg. *δοθῆναι.* vgl. zu 1, 3, 6. — *προτέροις* qui priores. Spr. 50, 12, 1 u. 57,

καὶ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβᾶσι παρὰ τὸν πατέρα τὸν Κύρου, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κῦρον. 13 Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῆ, μέχρι ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. Τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπείσθη. Μένων δὲ πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἕψονται Κύρῳ ἢ οὔ, συνέλεξε τὸ αὑτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε.

14 Ἄνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. Τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; Νῦν δεῖται Κῦρος ἕπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν πρὶν δῆλον εἶναι ὅ, τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. 15 Ἢν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἕπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν, καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος καὶ ἀποδώσει· ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος· ἢν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν ἅπαντες [εἰς] τοὔμπαλιν, ὑμῖν δὲ ὡς [μόνοις πειθομένοις] πιστοτάτοις χρήσεται

5, 3. vgl. 5, 4, 26. 6, 3, 5. Ueber die Sache 1, 1, 2. — *καὶ ταῦτα* und zwar. Spr. 51, 7, 6. (14.) vgl. 2, 4, 15. 5, 10, 10. — *ἰόντων* für *ἰοῦσιν.* vgl. 2, 4, 24. 3, 1, 40. 5, 2, 24. 8, 13. (Spr. 47, 4, 2.) Ueber das fehlende *αὐτῶν* zu 1, 2, 17.

§ 13 *ἀργυρίου.* Ge. des Stoffes. Spr. 47, 6. (8.) — *ἐπὰν ἥκωσι, μέχρι ἂν καταστήσῃ* für *ἐπεὶ ἥκοιεν, μέχρι καταστήσειεν,* was als Uebergang zur Gegenwart (vgl. zu 1, 1, 10) oder zur directen Rede zu erklären ist. (Spr. 54, 17, 4.) vgl. 2, 3, 2. (7.) 7, 7, 14; *ἥκωσι* steht aoristisch: sie würden gekommen sein. (Spr. 53, 1, 5.) — *καθιστάναι* (zurück) bringen, führen, wie 4, 8, 8. — *τὸ πολύ* der grösste Theil, die Hauptmasse. (Spr. 50, 4, 12.) vgl. 1, 7, 20. 4, 6, 24. *Πολύ* ohne Artikel ein grosser Theil, wie 4, 1, 11. 8, 17. — *τὸ Ἑλληνικόν* das hellenische Heer. Spr. 42, 4, 6. (17.) vgl. 1, 5, 6. 8, 4, 5. 15. — *πρὶν δ. εἶναι.* Spr. 54, 14, 2. (17, 6.) — *τί ποιήσουσιν.* Die Form der directen Frage wird oft auch nach einem die Frage einleitenden Satze beibehalten. Spr. 51, 15. (17.) 2, 7, 2. vgl. 1, 10, 14. — *πότερον-ἤ* utrum-an. Spr. 65, 1.

§ 14. *πλέον προτιμήσεσθε,* verdeutlichender Pleonasmos, wie *προλαμβάνειν πρότερον* Dem. 4, 14. — *προτιμήσεσθε* passiv. vgl. Spr. 39, 11, 1. — *τί οὖν κελεύω ποιῆσαι;* die Aufmerksamkeit anregende Selbstfrage, wie oft bei den Rednern. am häufigsten bei Dem., z. B. 4, 3: *τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτα λέγω;* Aehnlich die Lateiner quorsum haec? Cic. Sen. 42, Plin. Ep. 7, 24, 8. —

§ 15. *ἄρξαντες* mit seinem Beispiele vorangehen, wie 3, 2, 17. 5, 7, 34. zu 1, 3, 1. — *τοῦ διαβαίνειν.* Spr. 47, 12, 4. (13, 7.) — *εἴ τις καὶ ἄλλος.* zu 1, 3, 15. — *ἀποψηφίσωνται* erg. *ἕπεσθαι.* vgl. Spr. 55, 4, 4. (11.) so v. a. *ψηφίσωνται μὴ ἕπεσθαι.* vgl. Xen. Hell. 7, 3, 2. Dem. 20, 164 und *ἀποδοκεῖν* unten 2, 3, 9. — *ἅπαντες,* auch Kyros und die Seinigen. — *εἰς* ist vielleicht mit zwei Handschriften zu streichen. vgl. 5, 7, 6. 6, 4, 38. (und Spr. 46, 5, 7.) — *μόνοις πειθομένοις* ist zu streichen. [Kr. 30.] Denn neben *ὑμῖν πιστοτάτοις χρήσεται* (ohne *ὡς*), das ja bedeutet: er wird in euch die treusten, zuverlässigsten Menschen haben (vgl. 4, 6, 3 u. 2, 6, 13), ist es ungehörig. Dann heisst *ὡς πιστοτάτοις:* als ob (überzeugt dass) ihr die treu-

καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας, καὶ ἄλλου οὗτινος ἂν δέησθε οἶδα ὅτι ὡς φίλου τεύξεσθε Κύρου.

16 ’Ακούσαντες ταῦτα ἐπείθοντο καὶ διέβησαν πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κῦρος δ’ ἐπεὶ ᾔσθετο διαβεβηκότας, ἥσθη τε καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἶπεν· ’Εγὼ μέν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κῦρον νο-17μίζετε. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες εὔχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι· Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. Ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. Καὶ [τῶν] διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μα-18στῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον ὅτι οὐ πώποθ’ οὗτος ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις, ἃ τότε ’Αβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ. ’Εδόκει δὴ θεῖον 19εἶναι καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρῳ ὡς βασιλεύσοντι. ’Εντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα, παρασάγγας πεντήκοντα· καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν ’Αράξην ποταμόν. ’Ενταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαί, μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. ’Ενταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

---

sten, wäret. vgl. zu 1, 1, 2. — ἄλλου kann von τεύξεσθε abhängen, da τυγχάνειν auch mit zwei Ge. verbunden wird, wie 5, 7, 33. Thuk. 7, 15, 2. „vgl. Fischer zu Aisch. π. παρ. 2.“ (Ze.) Doch kann es auch dem οὗτινος assimilirt für ἄλλο stehen. (Spr. 51, 10, 9. vgl. 47, 14, 3.) vgl. Arrians An. 4, 26, 7. — Κύρου vom K. vgl. 6, 4, 32. (Ze.) Aehnlich 5, 7, 33.

§ 16. διαβεβηκότας erg. αὐτούς dass sie übergegangen seien. Spr. 56, 7, 1. — εἶπεν. zu 1, 3, 8. — ἤδη für jetzt. Kyr. 4, 1, 2: ἐγὼ ξύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ, ὧν δ’ ἕκαστος ἄξιος τὴν ἀξίαν πειράσομαι ἀποδιδόναι. So παραχρῆμα Dem. 2, 31. — ἐπαινῶ danke, wie wir sagen. vgl. 7, 7, 52. — ὅπως eig. wie. Spr. 54, 8, 3. (6.) — ἐπαινέσω seltener als ἐπαινέσομαι findet sich 5, 5, 8, Plat. Symp. 214, Ges. 219, Aisch. Eum. 800, Eu. Her. 300, Tro. 418. — ἢ wie sonst εἰ δὲ μή. Soph. Phil. 1340: λέγει σαφῶς ὡς ἔστ’ ἀνάγκη τοῦ παρεστῶτος θέρους Τροίαν ἁλῶναι πᾶσαν. ἢ δίδωσ’ ἑκὼν κτείνειν ἑαυτόν. (Spr. 69, 29, 1.) — Κῦρον, dessen Freigebigkeit bekannt ist; der Name emphatisch, wie Cic. fam. 4, 5: noli oblivisci te Ciceronem esse. Plut. Caes. 38: θάρρει μηδὲν Καίσαρα φέρεις. (Ze.) vgl. 1, 9, 15. 17.

§ 17. ἐν ἐλπίσι. zu Thuk. 7, 25, 1. — εὐτυχῆσαι. Spr. (48, 7, 14 u.) 55, 3, 6. (12.) — μεγαλοπρεπῶς mit grossartiger Freigebigkeit. Kyr. 6, 2, 6: ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου. vgl. Aristot. ἠθ. μεγ. 1, 26. — τῶν vor διαβαινόντων ist zu streichen, da Alle übergingen; erg. αὐτῶν. vgl. zu 1, 2, 17. [Kr. 30.] — μαστῶν, nicht μασθῶν, ist zu schreiben nach Elmsley zu Eu. Bakch. 700.

§ 18. διαβατός durchgangbar. (Spr. 22, 5, 7.) — εἰ μή ausser, nach einer Negation. Spr. 65, 5, 7. (11.) vgl. 1, 5, 6. 2, 1, 12. 4, 7, 5. 7, 3, 20. — ἀλλά sondern bloss, wie Mem. 3, 13, 6. (Ze.) vgl. unten 3, 2, 13. — προϊών, auf dem Rückzuge. zu Arrians An. 1, 12, 9. vgl. unten 1, 6, 1. — διαβῇ. Spr. 54, 8. (8, 2.) — θεῖον göttliche Fügung als Vorzeichen. Hell. 3, 2, 24: σεισμὸς ἐπιγίγνεται. ὁ δ’ ’Αγις θεῖον ἡγησάμενος διαφῆκε τὸ στράτευμα. — τὸν ποταμόν. Es konnte auch, wie vorher, der No. stehen. Derselbe Wechsel 3, 1, 11 u. Thuk. 4, 3, 3: διάφορόν τι ἐδόκει εἶναι καὶ

έ. ’Εντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς ’Αραβίας τὸν Εὐφράτην ποταμὸν 1 ἐν δεξιᾷ ἔχων σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. ’Εν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδίον ἅπαν ὁμαλὸν ὥςπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλῆρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν εὐώδη ὥςπερ ἀρώματα· δένδρον δ’ οὐδὲν ἐνῆν· θηρία δὲ 2 παντοῖα, πλεῖστοι μὲν ὄνοι ἄγριοι, οὐκ ὀλίγαι δὲ στρουθοὶ αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. Ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἱππεῖς ἐδίωκον ἐνίοτε. Καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεί τις διώκοι προδραμόντες ἂν ἕστασαν· πολὺ γὰρ τῶν ἵππων ἔτρεχον θᾶττον· καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι ταὐτὸν ἐποίουν· καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἱππεῖς θηρῷεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. Τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἁπαλώτερα δέ. Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ 3 δὲ διώξαντες τῶν ἱππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέσπα φεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν ἄρασα ὥςπερ ἱστίῳ χρωμένη. Τὰς δὲ ὠτίδας, ἄν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχὺ ὥςπερ πέρδικες καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. Τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν.

Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μασκᾶν 4 ποταμόν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον. ’Ενταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ’ αὐτῇ Κορσωτή· περιεῤῥεῖτο δ’ αὕτη ὑπὸ τοῦ Μασκᾶ κύκλῳ. ’Εν-

---

τοὺς Μεσσηνίους πλεῖστ’ ἂν βλάπτειν. vgl. eb. 5, 59, 4. 8, 56, 3. — ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ streicht Cobet N. l. p. 410.

C. 5. § 1. ἅπαν ὁμαλόν völlich flach. (Spr. 50, 11, 10.) vgl. Thuk. 6, 21, 2. 37, 3, Her. 1, 52 u. unten zu 4, 4, 1. — εἴ τι was etwa, si quid. (Spr. 65, 5, 9.) vgl. 1, 6, 1. 10, 18. — τι - ἅπαντα. zu 1, 4, 8. — ἦσαν. zu 1, 2, 23.

§ 2. διώκοι, iterativer Optativ, wie auch πλησιάζοιεν. Spr. 54, 14, 1. (17, 1) u. 65, 7, 2. (5.) vgl. 1, 8, 20. 4, 7, 10. — ἂν ἕστασαν standen gelegentlich (öfter) still. Spr. 53, 9 (10), 3. vgl. 1, 9, 19. 2, 3, 11. ἕστασαν für ἵστασαν oder εἱστήκεσαν Stephanus. — πολύ für πολλῷ oft bei Comparativen. Spr. 48, 12, 9. (10, 3.) vgl. 1, 5, 16. 2, 3, 13; über die Stellung (Spr. 49, 7, 7.) vgl. 3, 1, 22. 2, 15. — λαβεῖν erg. ὄνον. — εἰ μὴ θηρῷεν. vgl. 4, 2, 4. 5, 5 u. 1, 9, 11. — διαστάντας in Zwischenräumen aufgestellt, wie Kyr. 2, 4. 20 u. z. Thuk. 4, 32, 3, Her. 2, 66, 2. — διαδέχεσθαι sich in den Zwischenräumen (δια-) bei der Verfolgung ablösend. Spr. 68, 42 (46), 11. vgl. Kr. De auth. p. 25. — ἁλισκομένων hat Perfectbedeutung. zu 5, 2, 31. — τοῖς ἐλαφείοις erg. κρέασιν.

§ 3. πολὺ ἀπέσπα erg. ἑαυτήν, trennte sich, liess die Verfolgenden weit zurück. (vgl. Spr. 52, 2, 11.) Doch ist vielleicht mit Buttmann ἀπεσπᾶτο zu lesen. — δρόμῳ im, zum Laufe. — ἄρασα nämlich τὰς πτέρυγας. Spr. 60, 4. (5, 2.) Aehnlich ἐπαίρειν bei Antiphanes 203, 14. — ἀνιστῇ. Man lese ἀναστῇ wenn man sich ungesäumt zur Verfolgung aufgemacht hat. [Kr. 26.] — βραχύ eine kurze Strecke. Spr. 43, 4. (2.) — ἀπαγορεύουσιν ermüden, wie unser versagen von Pferden. vgl. 5, 8, 3 u. 2, 2, 16. —

§ 4. Κορσωτή. Der Dativ wäre nicht griechisch. (Spr. 48, 3, 6 u. 60, 2, 2.) vgl. 2, 4, 13. 25. — κύκλῳ vom grössern Theile des Umfanges, wie 4, 7, 2. 7, 1, 14; so auch περιῤῥεῖν öfter, wie Thuk. 4, 102, 2.

5ταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς καὶ δέκα, παρασάγγας ἐνενήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ πύλας. Ἐν τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ τοῦ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐδὲ ἄλλο δένδρον οὐδέν, ἀλλὰ ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες ὄνους ἀλέτας παρὰ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες 6εἰς Βαβυλῶνα ἦγον καὶ ἐπώλουν καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων. Τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἦν εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾷ ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων τετάρων σίγλων. Ὁ δὲ σίγλος δύναται ἑπτὰ ὀβολοὺς καὶ ἡμιωβόλιον Ἀττικούς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἐχώρει. Κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγνοντο.

7 Ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν οὓς πάνυ μακροὺς ἤλαυνεν, ὁπότε ἢ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι ἢ πρὸς χιλόν. Καὶ δή ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς ἁμάξαις δυςπορεύτου ἐπέστη ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα 8λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκβιβάζειν τὰς ἁμάξας. Ἐπεὶ δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥςπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους συνεπισπεῦσαι τὰς ἁμάξας. Ἔνθα δὴ [μέρος]

§ 5. *τρεῖς καὶ δέκα.* Spr. 24, 2, 5. (6.) — *ὑπό* vor. Spr. 68, 39, 3. (43, 3.) vgl. 2, 2, 11, *τῷ λιμῷ* 7, 4, 5. Der Artikel scheint hinzugefügt, in sofern die Ursache des Hungers angegeben ist. — *ἄλλο δένδρον* etwas Anderes, ein Baum. (Spr. 50, 4, 11.) vgl. 3, 4, 21. 5, 2, 31. — *ὄνος* ist nach den Grammatikern der obere, *μύλος* der untere Mühlstein, *ἡ τράπεζα τοῦ ὄνου:* jener vielleicht so genannt weil Esel ihn umzogen. (Ze.) — *παρά* längs — hin. Spr. 68, 32, 2. (36, 2.) vgl. 4, 3, 6. 7, 3, 48.

§ 6. *τὸ στράτευμα.* Spr. 46, 6. (9.) — *Λυδίᾳ.* Um den Freiheitssinn der Lyder zu bändigen, hatte der ältere Kyros sie genöthigt sich mit Krämerei und Citherspiel zu beschäftigen. Her. 1, 155, 3. 157. (La.) — *βαρβαρικόν* Barbarenheer. Spr. 43, 4, 6. (17.) vgl. 1, 8, 5. — *τὴν καπίθην* hängt von *πρίασθαι* ab. — *ἀλεύρων.* Spr. 47, 6. (8.) — *τεττάρων σίγλων* für vier Sekel. Spr. 47, 16. (17.) — Ueber die Sache vgl. Arr. b. Stob. 97, 28: *Ἀθήνησι τέσσαρές εἰσι χοίνικες τῶν ἀλφίτων ὀβολοῦ ὤνιοι.* Der Obolos betrug fast einen guten Groschen. — *ἑπτά*, acht nach Phot. p. 511, 15. — *Ἀττικούς* dem Hauptbegriffe angefügt. Eben so Dion. Arch. 3, 68. 4, 17. 18, Dion C. 48, 14, Plut. Cat. der jüngere 44. — *ἐχώρει.* zu 1, 4, 9. — *ἐσθίοντες διεγίγνοντο.* vgl. 2, 6, 6 u. zu *λέγων διῆγε* 1, 2, 11.

§ 7. *ἦν οὕς* für *ἐνίους.* Spr. 61, 4, 7. (5, 4.) — *μακρούς.* vgl. zu *μετεώρους* § 8 u. 2, 2, 12. Der Sinn ist: einige von den Märschen die er machte waren sehr lang. — *βούλοιτο* iterativer Optativ, wie 1, 9, 25. 4, 2, 25. 26. 28. vgl. zu 1, 2, 7. 5, 2. — *διατελέσαι* erg. *τὴν ὁδόν.* vgl. 4, 5, 11; so *τελεῖν* Thuk. 2, 97, 2. 4, 78, 5. — *καὶ δή* und eben. (Spr. 69, 17, 6.) — *φανέντος.* Spr. 58, 3, 3. (2.) — *ἄριστοι* wie *κράτιστοι* § 8 (im Plural) die Vornehmsten. vgl. 1, 6, 4. 8, 27. — *εὐδαίμων*, wie beatus, reich vgl. 5, 4, 32. — *ἔταξε* jussit. Spr. 55, 3, 6. (12.) vgl. 3, 1, 25. 4, 3, 30. — *τοῦ στρατοῦ* Leute vom Heere. (Ze.) Spr. 47, 14, 2. (15, 3.) vgl. 4, 5, 22. 35. 7, 4, 5.

§ 8. *συνεπισπεῦσαι* beschleunigen helfen. — *τοὺς κρατίστους.* zu § 7. vgl. 2, 2, 8. 4, 6, 16. 7, 3, 4. 21. — *τὰς ἁμάξας, τὴν ἐκκομι-*

τι τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. Ῥίψαντες γὰρ τοὺς πορφυροῦς κάνδυς ὅπου ἔτυχεν ἕκαστος ἑστηκώς, ἵεντο ὥςπερ ἂν δράμοι τις ἐπὶ νίκῃ καὶ μάλα κατὰ πρανοῦς γηλόφου, ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας, ἔνιοι δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσίν· εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰςπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν θᾶττον ἢ ὥς τις ἂν ᾤετο μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἁμάξας. Τὸ δὲ σύμπαν δῆλος ἦν Κῦρος ὡς σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν 9καὶ οὐ διατρίβων ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἕνεκα ἤ τινος ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο, νομίζων, ὅσῳ μὲν ἂν θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον συναγείρεσθαι βασιλεῖ στράτευμα. Καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προςέχοντι τὸν νοῦν ἡ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενής, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

δὴν τῶν ἁμαξῶν. Spr. 46, 4, 2. (6, 3.) — *μέρος* ist vielleicht zu streichen; *τι* wäre dann: eine Aeusserung, ein Beispiel. (Kr. 26.) — *τούς* die sie bekanntlich hatten. (Spr. 50, 2, 1.) — *κάνδυς.* zu 1, 2, 27. — *ἐπὶ νίκῃ* für *ἐπί* oder *περὶ νίκης* Kr. [26 Add]. vgl. jedoch Jl. ψ, 437. 496. 639. — *καὶ μάλα* gar sehr, wie 5, 6, 15. 7, 4. vgl. Spr. 69, 28, 7. (32, 18): es gehört zu *πρανοῦς.* vgl. zu 3, 1, 22. — *τούτους* jene allbekannten. Hell. 7, 3, 8: *ἱερὰ μεστὰ καὶ χρυσῶν τούτων καὶ ἀργυρῶν ἀναθημάτων.* (vgl. Spr. 51, 7, 7.) — *περί* mit dem Dativ ist bei Attikern selten, in der Anabasis nur noch 7, 4, 4. Spr. 68, 28. (32.) — *ἂν ᾤετο* crederes, man hätte glauben sollen. Vor schwebt bei solchen Stellen ein Bedingungssatz: wenn man es nicht gesehen hätte. (vgl. Spr. 61, 3, 1.) Xen. Hell. 5, 3, 20: *οὐχ ἧ τις ἂν ᾤετο ἐφήσθη.* — *μετεώρους* drückt erst die Folge der Handlung aus (proleptisch): *αἱ ἅμαξαι μετέωροι ἐγένοντο ἐκκομισθεῖσαι*, ein Fall in dem das Adjectiv, praedicativ stehend, nicht zwischen den Artikel und das Substantiv treten oder mit wiederholtem Artikel nach demselben folgen kann. vgl. Spr. 57, 4, 2 und Thuk. 4, 17, 2: *τοὺς λόγους μακροτέρους οὐ παρὰ τὸ εἰωθὸς μηκυνοῦμεν.*

§ 9. *τὸ σύμπαν* überhaupt. Thuk. 4, 63, 2: *τὸ ξύμπαν γνῶμεν πειθόμενοι ἐμοὶ πόλιν ἕξοντες ἕκαστος ἐλευθέραν.* (Spr. 46, 3, 3.) — *ὡς* wird selten so hinzugefügt. vgl. zu 1, 2, 11, Lys. 12, 90: *δῆλοι ἔσεσθε ὡς ὀργιζόμενοι.* vgl. Pol. 8, 15, Alkiphr. 1, 7 und Wunder zu Soph. OK. 629. — *ὁδόν.* Spr. 46, 1. (3.) — *ἀναγκαῖον* dringender Umstand. Mem. 4, 2, 40: *οὐκ ἀπελείπετο αὐτοῦ, εἰ μή τι ἀναγκαῖον εἴη.* — *ἐκαθέζετο* hier mit Imperfectbedeutung: verweilte. vgl. Spr. 40 unter *ἕζω.* Kyr. 5, 3, 25: *ὅσον χρόνον ὁ Κῦρος ἐκαθέζετο ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, πολλοὶ ἀπῆγον ἵππους.* vgl. Lobeck z. Buttmann 2 S. 202. — *ὅσῳ.* Spr. 48, 12, 8. (15, 10.) — *ἄν*, unregelmässig hinzugefügt (und von Dobree 1, 1 p. 132 verdächtigt), vgl. Spr. 54, 13. (15.) regt den Nebengedanken an: *εἰ ἔλθοι.* So findet es sich noch in obliquer Rede. vgl. 3, 2, 12. 7, 2, 6. (Spr. 54, 15, 4.) Schömann z. Isai. p. 306. — *ἀπαρασκευαστοτέρῳ* ist Prädicat. Spr. 57, 3, 3. vgl. 1, 8, 3; über den Da. 48, 8. (9.) — *συνιδεῖν ἦν ἡ ἀρχὴ ἰσχυρὰ οὖσα* wie *δήλη ἦν ἡ ἀ. ἰ. οὖσα.* vgl. zu 1, 2, 11. Pol. 6, 18: *συνιδεῖν ἔστιν αὐτὸ παρ' αὑτοῦ πορίζόμενον τὸ πολίτευμα τὴν βοήθειαν.* — *μήκεσι.* Derselbe Plural Plat. Phaidr. 267, Soph. 225, Ges. 918. vgl. Spr. 44, 3. (3, 5.) — *τῷ διεσπάσθαι τὰς δ.* durch das Getrenntsein der Truppen. Spr. 50, 5, 2. (6, 1.) Der Plu. von *δύναμις* ist nicht selten. Thuk. 1, 10, 4: *οὐκ εἰκὸς τὰς ὄψεις τῶν πόλεων*

10 Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Χαρμάνδη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε. Διφθέρας ἃς εἶχον στεγάσματα ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διέβαινον καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος καὶ σῖτον μελίνης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον.

11 Ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου ὁ Κλέαρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' 12 οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλεάρχῳ. Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγορὰν ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κῦρος δὲ οὔπω ἧκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλαυνε· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις ὡς εἶδε τὸν Κλέαρχον διελαύνοντα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ· καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ 13 ἥμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοὶ κραυγῆς γενομένης. Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα· καὶ τοὺς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευσεν αὐτοῦ μεῖναι τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας, αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι

μᾶλλον σκοπεῖν ἢ τὰς δυνάμεις. — διὰ ταχέων schnell, wie Thuk. 1, 80, 2. 3, 13, 3.

§ 10. ἐκ, wie 5, 9, 2. vgl. z. Thuk. 2, 75, 2. — ἐπιτήδεια res necessariae, besonders von Lebensmitteln, synonym σῖτα (καὶ ποτά) 2, 3, 26. 27. 7, 6, 29. vgl. 26. 28. — στεγάσματα hier Zelte. vgl. Arr. An. 3, 29, 4. — ἐπίμπλασαν. ἐνεπίμπλασαν Bisschop Ann. cr. p. 11 u. Cobet N. l. p. 413, weil ausser Platon die Attiker (in der Prosa) das Simplex nicht gebrauchten. — χόρτου mit Heu. Spr. 47, 15. (16.) — συνῆγον schlugen zusammen, worauf die Felle zusammengenäht wurden. — ὡς mit dem Infinitiv findet sich so viel seltener als ὥστε. Spr. 65, 3, 4. vgl. 2, 3, 10 u. Sintenis zu Plut. Them. 26. — τῆς κάρφης. Spr. 47, 11. (12.) — τοῦτο, ἡ μελίνη. Eben so Her. 4, 23, 2. Spr. 58, 3, 5. (6.)

§ 11. ἀμφιλέγειν streiten, ein seltenes Wort. — τι über etwas. Aehnlich ταῦτα διαλέγεσθαι 4, 2, 19. 7, 1, 15. Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) — τόν. Nur Einen erwähnt er hier, weil der Streit zwischen zwei Einzelnen ausgebrochen war. — πληγὰς ἐμβάλλειν schlagen, wie St. der Lak. 6, 2: so πληγὰς ἐντείνειν 2, 4, 11 und Dem. 54, 5. — ἔλεγεν erzählte es. — ἰσχυρῶς wie 2, 6, 21. — τῷ Κλεάρχῳ ist mir wegen der Stellung verdächtig.

§ 12. διάβασις Uebergangsort. vgl. 4. 3, 16. 8, 3. Thuk. 7, 78, 2. — αὐτοῦ. Spr. 47, 13. (14.) — ἄλλος καὶ ἄλλος, wie 7, 6, 10, Arrians An. 2, 8, 2. 6, 9, 6. vgl. unten 2, 4, 26. 5, 2, 29.

§ 13. παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα befiehlt zu den Waffen (zu eilen). Eben so κελεύειν ἐπὶ τὰ ὅπλα Hell. 2, 3, 20 und conclamatur ad arma Caes. b. c, 1, 69. (vgl. Spr. 62, 3, 2.) — θέντας gestemmt, nämlich den untern Theil des Schildes, wie bei bevorstehendem Angriffe. vgl. Wessel. z. Diod. 15, 32. — οἳ deren. Der Genitiv wäre auch im Lateinischen un-

Θρᾷκες, ἤλαυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστ' ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα· οἱ δὲ καὶ ἕστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. Ὁ δὲ Πρόξενος, ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιὼν καὶ τάξις 14 αὐτῷ ἑπομένη τῶν ὁπλιτῶν, εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὅπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ' ἐχαλέπαινεν ὅτι [αὐτοῦ] ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι πρᾴως λέγοι τὸ αὑτοῦ πάθος, ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. Ἐν τούτῳ 15 δὲ ἐπεὶ ἧκε Κῦρος καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα, εὐθὺς ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἧκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον καὶ λέγει ὧδε· Κλέαρχε καὶ Πρόξενε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλλη- 16 νες, οὐκ ἴστε ὅ, τι ποιεῖτε. Εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων πάντες οὗτοι οὓς ὁρᾶτε βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφότε- 17 ροι κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.

ϛ'. Ἐντεῦθεν προϊόντων ἐφαίνετο ἴχνη ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο 1

statthaft, da kein Theil eines Ganzen erwähnt wird. (Spr. 47, 26, 4.) — τοὺς Μένωνος. zu οἱ ἐκείνου 1, 2, 15. — αὐτόν. zu 1, 2, 20.

§ 14. ὕστερος. zu πρότερος 1, 4, 12. — τάξις, Abtheilung von 200 Mann nach 6, 3, 11. — οὖν, wie igitur nach einer Parenthese. vgl. 6, 4, 15. Her. 1, 69, 1. 5, 99. 6, 76, Thuk. 6, 64, 3. (Spr. 69, 62, 3.) ἔθετο τὰ ὅπλα machte Halt. vgl. 4. 2, 16. 3, 17, wobei man eben die Waffen ablegte, den Schild auf ein dreifüssiges Gerüst, κιλλίβας, stellte (Sch. zu Ar. Ach. 1121), die Lanze am σαυρωτήρ (zu 4, 7, 16) in die Erde steckte. vgl. Hell. 2, 4, 12. — αὐτοῦ fehlt in mehreren Hsn. und ist entbehrlich. zu 4, 8, 5. — ὀλίγου δέω es fehlt wenig dass ich. Spr. 47, 15 (16), 2 (u. 55, 3, 4.) vgl. 5, 4, 32. 7, 6, 18. — πρᾴως λέγοι τὸ αὑτοῦ πάθος mit Ruhe, ohne Entrüstung, über das von ihm Erlittene spräche. — αὑτοῦ für αὐτοῦ Stephanus. Spr. 51, 4. 2 u. 3. (47, 9, 12.)

§ 15. τά bei παλτά, weil deren zwei zur regelmässigen Bewaffnung gehörten. vgl. 1, 8, 3 u. (Spr. 50, 2, 3.) Kyr. 1, 2, 6: παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ' ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. vgl. eb. 4, 3, 9.

§ 16. οἱ ἄλλοι als Apposition zu einem gedachten ὑμεῖς mit dem Vocativ durch καί verbunden, wie öfter. (Spr. 45, 2, 8.) Ueber den Artikel Spr. 50, 6, 3. (8, 2. vgl. 3.) — ἀλλήλοις mit einander. Spr. 48, 8. (9 vgl. eb. A. 1.) — ἐν τῇδε. Spr. 48, 2. (2, 3.) — κατακεκόψεσθαι, mit der Nebenidee des unfehlbaren Eintretens. (Spr. 55, 9, 3.) — βάρβαροι ohne Artikel, dessen Stelle der relative Satz vertritt. Thuk. 1, 85, 1: ταύτας ἃς οἱ πατέρες ἡμῖν παρέδοσαν μελέτας μὴ παρῶμεν. Plat. Rep. 449, e: ὅλην ταύτην ἣν λέγεις κοινωνίαν. Xen. Hell. 6, 1, 4: Ἦν εὐεργέτης ἐκ πάντων ὧν μεμνήμεθα προγόνων.

§ 17. ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο ging in sich. (Spr. 47, 6, 6.) Den Ge. wollen Bisschop Ann. cr. p. 12 u. Cobet N. l. p. 412. vgl. jedoch So. Phil. 950: ἐν σαυτῷ γενοῦ, wo freilich einige Hsn. auch σαυτοῦ haben. — παυσάμενοι nachdem sie abgelassen vom Streite. — κατὰ χώραν an Ort und Stelle, ins Lager eingerückt.

C. 5 § 1. Ἐντεῦθεν weist zurück auf 1, 5, 10. vgl. § 5. — προϊόντων. zu 1, 2, 17. — εἶναι ὁ στίβος. Spr. 55, 4, 2. Der Infinitiv fehlt

δ' εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. Οὗτοι προϊόντες ἔκαιον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὀρόντης δέ, Πέρσης ἀνήρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, 2ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγεὶς δέ. Οὗτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακαίοντας ἱππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἕλοι καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν ἐπιόντας καὶ ποιήσειεν ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα βασιλεῖ διαγγεῖλαι. Τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν λαμβάνειν 3μέρος παρ' ἑκάστου τῶν ἡγεμόνων. Ὁ δ' Ὀρόντης, νομίσας ἑτοίμους εἶναι αὐτῷ τοὺς ἱππέας, γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας ὡς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. Ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ πίστεως. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν 4δίδωσι πιστῷ ἀνδρί, ὡς ᾤετο· ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ δείκνυσιν. Ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν ὁ Κῦρος συλλαμβάνει Ὀρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτά· καὶ τοὺς τῶν Ἑλ-

---

Thuk. 1, 10, 3: διπλασίαν ἂν τὴν δύναμιν εἰκάζεσθαι (οἶμαι). — ἵππων hängt von στίβος ohne ὁ ab. (Spr. 47, 6, 1.) — οὗτοι, οἱ ἱππεῖς, angedeutet durch ἵππων, wie Her. 5, 63, 2. Spr. 58, 4. — γένει dem Geschlechte nach; τὸ γένος 5, 2, 29. (Spr. 46, 4, 1.) — τὰ πολέμια. Spr. 46, 2. (4.) — λεγόμενος ἐν gerechnet zu. Spr. 68, 8, 2. (12, 3.) Oik. 11, 20: ἐν τοῖς ἱππικωτάτοις λεγόμενόν σε ἐπιστάμεθα. — καὶ πρόσθεν auch (schon) vorher. vgl. 3, 2, 30. 5, 4. 1 u. Her. 1, 71, 1. — καταλλαγείς. zu συναλλαγέντι 1, 2, 1. Das Punctum, sonst nach πολεμήσας gesetzt, ist mit Reiske nach δέ gestellt.

§ 2. ὅτι eben so gestellt 5, 6, 34. vgl. 2, 2, 20. 7, 1, 36. (Spr. 65, 1, 5.) — κατακάνοι ἄν. Spr. 54, 6, 4. (6.) vgl. 2, 6, 27. 5, 6, 37. — ἕλοι erg. ἄν, auch zu κωλύσειε καὶ ποιήσειεν. Spr. 69, 6, 8. (7, 4.) vgl. 2, 5, 14. — τοῦ καίειν. Spr. 47, 12, 3. (13, 5.) — ἐπιόντας losgehend auf die Orte, wenn nicht ἀπιόντας auf dem Rückzuge su lesen ist. [Kr. 30.] Sintenis vergleicht Thuk. 1, 15, 1: ἐπιπλέοντες τὰς νήσους κατεστρέφοντο. — ὥστε. vgl. § 6 u. Kyr. 3, 2, 29: φησὶν πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. vgl. Lys. 13, 9. Ueblicher ist nach ποιεῖν der blosse Infinitiv, wie 1, 7, 4. 5, 7, 27. 7, 8, 14. vgl. Spr. 55, 3, 6. (11.) — διαγγέλλειν. δια — bezieht sich auf den Zwischenraum: internuntium esse. vgl. 2, 3, 7. 7, 1, 14.

§ 3. νομίσας da er die Meinung, Ueberzeugung gefasst hatte. Spr. 53, 5. (A. 2.) — ἑτοίμους bereit ihm zu gehorchen. — ὡς ἂν δ. π. quam posset plurimos, möglichst viele. Spr. 49, 3 (10), 3. vgl. 2, 2, 12. 3, 2, 6. 4, 2, 1. — ἀλλά bezieht sich auf den im Vorhergehenden liegenden Gedanken: doch möge er ihn nicht als Feind ansehen, sondern. (G. Hermann.) — ἐκέλευεν, τὸν βασιλέα. — ὑποδέχεσθαι hängt von φράσαι ab. vgl. zu θαῤῥεῖν 1, 3, 8. — φιλία Ergebenheit. vgl. 1, 7, 6. 2, 1, 20. 3, 2, 5. Der freie Grieche hat nicht für denselben Begriff nach dem Range abgestufte Ausdrücke: γυνή Gemahlin, Gattin, Frau; ἐσθίω speise, esse, fresse. Ueber den Ge. Spr. 47, 24. (25, 1.) — δείκνυσιν übergiebt. vgl. zu 5, 8, 7.

§ 4. ἑπτά gehört zu ἀρίστους, nicht zu περὶ αὐτόν. vgl. zu 1, 2, 3. —

λήνων στρατηγοὺς ἐκέλευεν ὁπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν. Οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχι-5 λίους ὁπλίτας. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντου ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόῤῥητον ἦν. Ἔφη δὲ Κῦρον ἄρχειν τοῦ λόγου ὧδε.

Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος ὅ,6 τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτουί. Τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον εἶναι ἐμοί· ἐπεὶ δὲ ταχθείς, ὡς ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοὶ ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου παύσασθαι καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα, μετὰ ταῦτα, ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἔστιν ὅ, τι σε ἠδίκησα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὔ. Πάλιν ὁ Κῦρος ἠρώτα·7 Οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος ἀποστὰς εἰς Μυσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν ὅ, τι ἐδύνω; Ἔφη ὁ Ὀρόντης. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁπότ' αὖ ἔγνως τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα

θέσθαι τὰ ὅπλα sich aufstellen, weil man auch dabei die Waffen abzulegen pflegte. Vgl. 5, 2, 19 etc. u. zu 1, 5, 14.

§ 5. ὅς γε. γέ hebt den Ton des Relativs: er der, und führt so einen das Vorhergehende erläuternden Satz ein. (Spr. 69, 15, 1.) Mem. 2, 3, 15: ἄτοπα λέγεις, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι. — τὴν κρίσιν ὡς ἐγένετο. Spr. 61, 5. (6, 2.) vgl. 1, 8, 7 u. zu 1, 1, 5. — τοῦ λόγου die Discussion. vgl. Eu. Phoin. 447: dagegen ἤρχετο τοῦ λόγου 3, 2, 7 er fing die Rede an. vgl. zu 1, 4, 15.

§ 6. ὅ, τι. Spr. 51, 11. — πρός vor. Spr. 68, 33 (37), 21. vgl. 2, 5, 20. und 7, 2, 24. — περί mit dem Ge. bei πράσσειν auch sonst, wie Lys. 8, 10. vgl. z. Thuk. 1, 110, 1. — Ὀρόντου τουτουί, ohne Artikel, wie 5, 5, 10: Κορυφῖται οὗτοι die K. hier. (Spr. 50, 11, 22.) — εἶναι. Spr. 55, 3, 10. (20.) Thuk. 4, 19, 1: διδόντες οἰκειότητα ἐς ἀλλήλους ὑπάρχειν. — ταχθείς angestiftet. (geheissen. vgl. 4, 6, 22. 5, 4, 16. Ze.) — ἐπολέμησεν. zu 1, 3, 4. — αὐτόν kann von προσπολεμῶν abhangen (Spr. 48, 9, 3): doch vielleicht ist die Rede anakoluthisch, so angefangen als sollte ὥστε δόξαι τούτῳ nicht hinzugefügt werden. (De auth. p. 55, 1.) — τοῦ πολέμου. Spr. 47, 12, 4. (13, 7.) — δεξιάν als Pfand der Treue. vgl. 2, 3, 28. 7, 3, 1. — ἔδωκα, μετά für ἔδωκα. Μετά Kr. de auth. p. 55 s.; μετὰ ταῦτα fängt, wie § 11 u. Her. 5, 55, den Nachsatz an, der hier zur Frage gewendet wird. — ὅ, τι σε ἠδίκησα worin ich dir Unrecht that. Spr. 46, 8. (7 u. 12.) vgl. 5, 4, 6. — ὅτι οὔ erg. ἔστιν. vgl. 4, 5, 34. 8, 5.

§ 7. αὐτὸς σύ. (Spr. 51, 2, 8.) vgl. 5, 6, 24. 7, 7, 39. Dieser Zwischensatz bezieht sich auf das folgende οὐδὲν ἀδικούμενος. vgl. 1, 10, 6. 7, 7, 46. — ἀποστὰς εἰς entwichen zu, stehende Formel von denen die von einem Herrscher abgefallen nach einem (sichern) Orte sich zurückgezogen haben, um sich dort zu vertheidigen. Thuk. 1, 101, 1: οἱ Εἵλωτες αὐτοῖς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν. vgl. zu 1, 2, 24. — εἰς Μυσούς. zu 1, 1, 11. — τὴν χώραν. Spr. 46, 5. vgl. mit 8. (7 vgl. mit 12.) — ἐδύνω erg. κακῶς ποιεῖν, wovon ὅ, τι abhängt. Spr. 55, 4, 4. (11.) — ἔφη (das erste) bejahte, ὡμολόγει. vgl. 7, 2, 25. — δύναμιν Macht, hier die unzulängliche. wie φυλακή

καὶ πείσας ἐμὲ πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; Καὶ 8 ταῦθ' ὡμολόγει ὁ Ὀρόντης. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; Εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντου ὅτι οὐδὲν ἀδικηθείς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν περὶ ἐμὲ ἄδικος γεγενῆσθαι; Ἦ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντης. Ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· Ἔτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος καὶ πιστός; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδ' εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι.

9 Πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην ὅ, τι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε. Συμβουλεύω ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέῃ τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ᾖ ἡμῖν τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι τοὺς ἐθελοντὰς 10 φίλους, τούτους εὖ ποιεῖν. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προςθέσθαι. Μετὰ ταῦτα κελεύοντος Κύρου ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν οἷ προςετάχθη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οἵπερ πρόσθεν προςεκύνουν, καὶ τότε προςεκύνησαν, καίπερ εἰδότες ὅτι ἐπὶ θάνατον ἄγοιτο. 11 Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἀρταπάτα σκηνὴν εἰςήχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόντην οὔτε τεθνεῶτα οὐδεὶς εἶδε πώποτε οὐδὲ ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἴκαζον δὲ ἄλλοι ἄλλως· τάφος δὲ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

ζ'. 1 Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κῦρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἕω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐωνύμου, αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε. 2 Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως [ἥκοντες] ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων συνεβουλεύετό τε πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο καὶ αὐτοὺς παρῄνει θαῤῥύνων τοιάδε. 3

Ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν [βαρβάρων] συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προςέλαβον. Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς

---

5. 8. 1 schlechte Bewachung. So πλῆθος von geringer Zahl Thuk. 4, 10, 4. vgl. dort die Anm. Cic. Rosc. A. 9: commoditati (im Reden) ingenium est impedimento. — Ἀρτέμιδος, wahrscheinlich der ephesischen, auch von Barbaren verehrten. (Hu.) Strabo 14, 1 S. 641: ἄσυλον μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν καὶ πρότερον. — πιστά Beglaubigungen, wie ein Opfereid 2, 2, 10, ein Eid und die Rechte 2, 3, 26. vgl. 28, der Austausch einer Lanze 4, 8, 7; mit διδόναι καὶ λαμβάνειν wie fidem dare et accipere. vgl. 3, 2, 5. 5, 4, 11.

§ 8. ἐπιβουλεύων φανερὸς γ. zu 1. 2, 11. vgl. 1, 9, 11. 2, 5, 40. 6, 23. — ἀδικηθείς erg. ἐπιβουλεύων φανερὸς γέγονεν. vgl. 4, 8, 6. 7, 7, 25. — γάρ bezieht sich auf ein gedachtes Ja. (Ze. Spr. 69, 14, 7.) vgl. 2, 5, 40. — ὅτι ist unter Anführungszeichen. Spr. 65, 1, 3. (2.) vgl. 2, 4, 16. 5, 4, 10. — οὐδ' εἰ selbst nicht wenn: das in οὐδέ liegende καί gehört zum Bedingungs-, das οὐ zum Hauptsatze. Spr. 65, 5, 10. (17.) vgl. 2, 1, 11. 4, 19 u. zu 4, 3, 12. (De auth. p. 61.)

§ 9. πρὸς ταῦτα auf diese Aeusserungen, wie 2, 1, 20. 5, 5, 13. 6, 4, 28. vgl. zu 1, 3, 19. — ἀπόφηναι. Spr. 52, 8, 4. (5.) — γνώμην eig. Prädicat: als Meinung. vgl. 5, 5, 3. 6, 37. — ποιεῖσθαι. Spr. 55, 8, 6. (12.) — τοῦτον φυλάττεσθαι sich vor diesem hüten. Spr. 52, 10, 3. (7.) — τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι was diesen betrifft, vor diesem. Spr. 68, 21, 3. (25, 3) u. 55, 1, 1. vgl. 3, 2, 37. — ἐθελοντάς für ἐθέλοντας Muret. Das Particip findet sich so nur mit einem Verbum verbunden, wie 3, 3, 18 (ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι) u. 5, 10, 6. Spr. 57, 5, 2. — τούτους steht, wie in familiärer Rede unser der, das Nomen urgirend. Kyr. 2, 1, 13: οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων. (Spr. 51, 7, 5.) — ποιεῖν. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.)

§ 10. ἔφη erzählte Klearchos später. — προςτίθεσθαι beistimmen. Thuk. 6, 50, 1: προςέθετο τῇ Ἀλκιβιάδου γνώμῃ. vgl. Her. 1, 109, 1. — ἔλαβον für ἐλάβοντο mehrere Handschriften. [Kr. Krit. Briefe S. 37 und] Dial. Synt. § 47, 12, 3. Hom. Il. θ, 463: τὸν δὲ πεσόντα ποδῶν ἔλαβε κρείων Ἐλεφήνωρ. Verschieden Kyr. 5, 5, 7: λαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ Κυαξάρου. vgl. Hell. 4, 1, 38 u. Dial. Synt. § 47, 12, 3. — τῆς ζώνης. Spr. 47, 11. (12.) Diese Handlung war ein Zeichen der Verurtheilung zum Tode. Diod. 17, 30. — ἐπὶ θανάτῳ um [durch dies Zeichen] den Tod über ihn zu erkennen. Spr. 68, 37 (41), 7. — καί auch, selbst. — οἱ seine. Spr. 50, 2, 2. (3.) vgl. 1, 8, 4. 4, 3, 29. — οἷ. Andre Handschriften οἷς. — οἵπερ, nämlich οἱ πολλῷ ἀγεννέστεροι. Her. 1, 134, 1. — καίπερ. Spr. 56, 12 (13), 2. — ἐπὶ θάνατον zeigt nicht, wie ἐπὶ θανάτῳ, den Zweck, sondern die Richtung an. So ἄγειν, στείχειν ἐπὶ θάνατον Her. 3, 14, 3. Spr. 68, 38 (42), 1. vgl. 36 (40), 3.

§ 11. τοῦ πιστοτάτου. Die Apposition folgt oft nicht unmittelbar nach ihrem Nomen. wie 3, 4, 37. 4, 2, 21. 5, 2, 2. (Spr. 57, 9, 1.) — ὅπως, vielleicht im Zelte selbst lebendig begraben; eine persische Sitte. Her. 7, 114. (Br.) — εἰδώς. vgl. 1, 7, 4 u. Soph. OT. 119: οὐδὲν εἶχ' εἰδὼς φράσαι.

C. 7. § 1. μέσας νύκτας, wie gew., ohne Artikel. (Spr. 50, 2, 12.) Der Plu. steht, in sofern die einzelne Nacht aus mehreren Theilen (φυλακαῖς) besteht. — εἰς auf, an, auch an solchen Stellen mit dem Begriffe der Richtung. Spr. 68, 17, 8. (21, 10.) vgl. 2, 3, 25. 3, 1, 3 u. zu 6, 1, 23. — κέρως. Spr. 47, 19. (20.) — τοῦ εὐωνύμου der Hellenen. vgl. 1, 8, 4. — τοὺς ἑαυτοῦ. zu 1, 2. 15.

§ 2. ἥκοντες, in einigen Hsn. vor αὐτόμολοι gestellt, verdächtigt Bo. — ἀπήγγελλον brachten Nachricht her, wie 7, 3, 1. Spr. 52, 1, 2. (60, 7, 4.) — πῶς. Spr. 65, 1. — ἂν ποιοῖτο. Spr. 54, 6, 4. (6.) — αὐτούς hängt von θαῤῥύνων ab. (Spr. 48, 7, 15.) Dieselbe Stellung Xen. Kyr. 2, 1, 1: τοιαῦτα ἀφίκοντο διαλεγόμενοι.

§ 3. βαρβάρων streicht Bisschop Ann. cr. ad Xen. An. p. 14. — ἀμείνονας, κρείττους tüchtigere (muthigere), kräftigere. (Spr. 23, 7, 1.) „So finden sich Synonyme öfter zur Verstärkung des Begriffes verbunden, wie λῷον καὶ ἄμεινον 5, 10, 15. 7, 6, 10.“ (We.) πολιτεία βελτίων καὶ κρείττων Isokr. 8, 75. — διὰ τοῦτο steht nach νομίζων ähnlich wie μετὰ ταῦτα nach ἐπεί 1, 6, 6. (Spr. 56, 12, 4.) vgl. 7, 1, 9. Eben so ἐκ τούτου 5, 8, 15. — ὅπως ἔσεσθε dass ihr seid, seid ja. Spr. 54, 8, 4. (7.) — ὑπέρ, wohl nie von einem Attiker so hinzugefügt, wird nach einigen Handschriften zu strei-

ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε καὶ [ὑπὲρ] ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. Εὖ γὰρ ἴστε ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολ-
4λαπλασίων. Ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ πολλῇ κραυγῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαι μοι δοκῶ οἵους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. Ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων καὶ εὐτόλμων γενομένων ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δὲ οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἑλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.

5 Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρών, φυγὰς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μήν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τοῦ κινδύνου τοῦ προσιόντος· ἂν δὲ εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνῆσθαί σέ φασιν· ἔνιοι δέ, οὐδ' εἰ μεμνῷό τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι
6ἂν ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνῇ. Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· Ἀλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα πρὸς μὲν μεσημβρίαν μέχρι οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι, πρὸς δὲ ἄρκτον μέχρι ὅτου διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. Ἢν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους
7τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι· ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ὅ, τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς οἷς δῶ. Ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἑκάστῳ χρυσοῦν δώσω. Οἱ δὲ
8ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. Εἰσῄεσαν δὲ παρ' αὐτὸν [οἵ τε στρατηγοὶ] καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινές, ἀξιοῦντες εἰδέναι τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. Ὁ δὲ ἐμπιπλὰς ἁπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. Παρεκελεύοντο δὲ αὐτῷ
9πάντες ὅσοιπερ διελέγοντο μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο τὸν Κῦρον· Οἴει γάρ σοι, ὦ Κῦρε, μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, ἐμὸς δὲ ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι.

Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων10

---

chen sein. Spr. 47, 20. (21.) — ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων für ἀντὶ πάντων ἃ ἔχω. Spr. 51, 11, 2. (12.)

§ 4. πολύ. πολλοί Jacobs u. einige Hsn. — ταῦτα, den Anblick der Masse und das Geschrei. — ἀνάσχησθε. μετὰ σιωπῆς oder σιγῆς scheint Plut. γαμ. παραγγ. 37 hier noch gelesen zu haben. — μοι δοκῶ es ist mir als ob ich, mit Vorsicht oder Bescheidenheit auch von dem was man bestimmt wissen kann. vgl. 7, 6, 10. 11. (Spr. 51, 2, 1.) — οἵους steht in sofern im Vorhergehenden der Begriff des Erwägens (λογιζόμενος) liegt. [We.] (Spr. 51, 13, 17.) vgl. 7. 4, 1. — ἡμῖν, der sog. ethische Dativ, der eine Theilnahme, ein Interessiren für die Handlung bezeichnet. Spr. 48, 6. (A. 3.) — ἀνδρῶν steht mit Nachdruck dem ἀνθρώπους entgegen. Her. 7, 210: πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. — ὄντων καὶ γενομένων da ihr seid und wenn ihr euch werdet bewiesen haben. So werden öfter verschieden aufzulösende Participia auch verschiedener Tempora mit einander verbunden. Thuk. 7, 85, 4: διάφυγον δουλεύσαντες καὶ διαδιδράσκοντες ὕστερον. Spr. 56, 14, 1.) — τοῖς οἴκοι denen in der Heimath. Spr. 50, 4 (5), 1. — τὰ παρ' ἐμοί die Zustände, Lage bei mir. Spr. 50, 4, 7. (5, 12.) — τῶν οἴκοι der heimathlichen Verhältnisse. Spr. eb. A. 5. (10.)

§ 5. παρών. παριών? [Kr. 45.] — καὶ μήν nun aber, ja aber. (Spr. 69, 39, 1.) vgl. 7, 7, 51. — διὰ τὸ εἶναι weil du bist. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) vgl. 5, 6, 24. 8, 8. — ἐν τοιούτῳ τοῦ κ. τοῦ πρ. auf einem solchen Puncte der herannahenden Gefahr. (Spr. 47, 10, 3.) App. Bürg. 4, 122: οὐκ ἀνέχονται κινδύνου τοσοῦδε προσιόντος. vgl. Thuk. 7, 69, 3. — ἂν εὖ γένηταί τι wenn etwas (dein Unternehmen, das mit absichtlicher Dunkelheit nur durch τι angedeutet wird) glücklich von Statten gegangen sein sollte, prospere successerit. vgl. z. Thuk. 7, 84, 1. Aehnlich Hell. 6, 2, 14: ἐὰν τἀκεῖ καλῶς γένηται, πολλὰς αὐτοῖς ναῦς ἀποπέμψει. vgl. zu § 7. — μεμνῆσθαι als Präsens der Bedeutung nach für μεμνήσεσθαι, wie 7, 6, 38. Spr. 53, 1, 6. (10.) vgl. Reisig Comm. z. So. OK. 91. — μεμνῷο für μέμνοιο Schneider. Spr. 31, 9, 5. — βούλοιο erg. ἀποδοῦναι. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 2, 5, 5. 5, 6, 25. — ἄν. Spr. 54, 6, 4. (6.) vgl. zu 1, 1, 10.

§ 6. Ἀλλά fängt oft eine Rede an die einer andern entgegengesetzt wird. vgl. 2, 1, 4. 20. 5, 16. (Spr. 69, 4, 4.) — ἔστι erstreckt sich, wie wegen μέχρι zu übersetzen ist. vgl. 4, 6, 11, Her. 2, 15, 1 u. oben zu 1, 2, 7. — μέν fast so viel als μήν, wie ebenfalls in ἀλλὰ — μέν auch 7, 1, 9. 6, 11, Mem. 1, 2, 2. (vgl. Spr. 69, 35, 1.) — μέχρι οὗ für μέχρι τούτου μέχρι οὗ bis zu dem Puncte bis zu welchem. (Spr. 51, 13, 7.) — ἄνθρωπος, ἄνθρωποι stehen als Gattungsbegriff oft ohne Artikel, auch wo er im Deutschen nicht, wie hier, entbehrlich ist: nothwendig ist er nur wo bestimmte Individuen genannt werden. (Spr. 50, 3, 6.) — διὰ χειμῶνα erg. οὐ δύνανται οἰκεῖν. — τούτων dieser Grenzpuncte (περάτων Kyr. 8, 7, 21). Spr. 43, 4. (A. 2.) — ἅπαντα. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) Ein Substantiv würde bei einem Attiker im Ge. stehen, wie Hell. 3, 1, 10: ἐσατράπευε τῆς χώρας.

§ 7. ἡμᾶς für ἐμέ. Spr. 61, 1. (3, 1.) — τούτων dieser Länderstrecken. vgl. zu § 9: über den Ge. Spr. 47, 25, 7. (26, 8.) — μὴ οὐκ. Spr. 54, 8, 5. (9.) — δῶ. Spr. 54, 7 (A. 1.) — εὖ γένηται es geht gut. Dial. 62, 2, 2. vgl. Aisch. Hik. 449, Ag. 660, Aristot. Οἰκ. 5. Aehnlich fehlt das Object Eur. Or. 667: ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων; — ὑμῶν τῶν Ἑ. von euch Hellenen, im Deutschen ohne Artikel. Spr. 50, 6, 3. (8, 2.) vgl. 4, 6, 14. 7, 1, 27 u. zu 2, 5, 25. — στέφανον χρυσοῦν, eine häufige Belohnung für ausgezeichnete Verdienste.

§ 8. οἱ ἀκούσαντες die gehört hatten, auch bei eintretendem δέ. vgl. 4, 6, 23. — εἰσῄεσαν οἵ τε στρατηγοὶ καί hineingegangen waren (vgl. 1, 10, 10 u. zu 1, 2, 22) nicht bloss die Strategen (§ 2), sondern auch. Doch vielleicht ist οἵ τε στρατηγοί mit Schneider zu streichen. — τί σφισιν ἔσται was sie erhalten würden. Spr. 48, 3. (A. 2.) vgl. 2, 1, 10. 7, 7, 46. — ἐμπιπλάς, nämlich durch Versprechungen. Hell. 6, 1, 15: ἐκπλῆσαι τὰς γνώμας. Plut. Pomp. 51: ἅπαντας ἐμπλήσας ἐλπίδων καὶ χρημάτων ἀπέστελλε. — τὴν γνώμην die Erwartungen, der Singular auf jeden Einzelnen zu beziehen. Spr. 44, 1, 2. (7.) vgl. 4, 5, 25. 7, 16. 5, 4, 12. 7, 2, 6. Thuk. 4, 4, 2: ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον. — ἀπέπεμπε erg. ἅπαντας. Spr. 60, 6 (7), 1.

§ 9. μάχεσθαι persönlich zu kämpfen; über den Inf. Spr. 55, 3, 6. (12.) — ἑαυτῶν. Spr. 47, 28. (29, 2.) — γάρ in Fragen, wie unser denn; elliptisch: glaubst du es? denn deine Worte oder dein Benehmen deuten darauf hin. (Spr. 69, 14, 8.) — εἴπερ γε wenigstens wenn anders. — δέ verbindet so, meist ohne μέν, regelmässig zwei verwandtschaftliche Benennungen. Elmsley zu Eur. Med. 940. vgl. zu 7, 2, 5. — ταῦτα diese Macht, dieses Reich (mit Bezug auf § 6 u. 7). So αὐτά u. τάδε. Thuk. 1, 144, 5. 6, 18, 34, 2, ἐκεῖνα von einem Lande Her. 8, 50.

ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε καὶ [ὑπὲρ] ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. Εὖ γὰρ ἴστε ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολ-
4λαπλασίων. Ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ καὶ πολλῇ κραυγῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τἆλλα καὶ αἰσχύνεσθαι μοι δοκῶ οἵους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. Ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων καὶ εὐτόλμων γενομένων ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν, πολλοὺς δὲ οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἑλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.

5 Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρών, φυγὰς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μήν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τοῦ κινδύνου τοῦ προσιόντος· ἂν δὲ εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνῆσθαί σέ φασιν· ἔνιοι δέ, οὐδ' εἰ μεμνῷό τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι
6ἂν ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνῇ. Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κῦρος· Ἀλλ' ἔστι

---

chen sein. Spr. 47, 20. (21.) — ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων für ἀντὶ πάντων ἃ ἔχω. Spr. 51, 11. 2. (12.)

§ 4. πολύ. πολλοί Jacobs u. einige Hsn. — ταῦτα, den Anblick der Masse und das Geschrei. — ἀνάσχησθε. μετὰ σιωπῆς oder σιγῆς scheint Plut. γαμ. παραγγ. 37 hier noch gelesen zu haben. — μοι δοκῶ es ist mir als ob ich, mit Vorsicht oder Bescheidenheit auch von dem was man bestimmt wissen kann. vgl. 7, 6, 10. 11. (Spr. 51, 2, 1.) — οἵους steht in sofern im Vorhergehenden der Begriff des Erwägens (λογιζόμενος) liegt. (We.) (Spr. 51, 13, 17.) vgl. 7. 4, 1. — ἡμῖν, der sog. ethische Dativ, der eine Theilnahme, ein Interessiren für die Handlung bezeichnet. Spr. 48, 6. (A. 3.) — ἀνδρῶν steht mit Nachdruck dem ἀνθρώπους entgegen. Her. 7, 210: πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. — ὄντων καὶ γενομένων da ihr seid und wenn ihr euch werdet bewiesen haben. So werden öfter verschieden aufzulösende Participia auch verschiedener Tempora mit einander verbunden. Thuk. 7, 85, 4: διέφυγον δουλεύσαντες καὶ διαδιδράσκοντες ὕστερον. Spr. 56, 14, 1.) — τοῖς οἴκοι denen in der Heimath. Spr. 50, 4 (5), 1. — τὰ παρ' ἐμοί die Zustände, Lage bei mir. Spr. 50, 4, 7. (5, 12.) — τῶν οἴκοι der heimathlichen Verhältnisse. Spr. eb. A. 5. (10.)

§ 5. παρών. παριών? [Kr. 45.] — καὶ μήν nun aber, ja aber. (Spr. 69, 39, 1.) vgl. 7, 7, 51. — διὰ τὸ εἶναι weil du bist. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) vgl. 5, 6, 24. 8, 8. — ἐν τοιούτῳ τοῦ κ. τοῦ πρ. auf einem solchen Puncte der herannahenden Gefahr. (Spr. 47, 10, 3.) App. Bürg. 4, 122: οὐκ ἀνέχονται κινδύνου τοσοῦδε προσιόντος. vgl. Thuk. 7, 69, 3. — ἂν εὖ γένηταί τι wenn etwas (dein Unternehmen, das mit absichtlicher Dunkelheit nur durch τι angedeutet wird) glücklich von Statten gegangen sein sollte, prospere successerit. vgl. z. Thuk. 7. 84, 1. Aehnlich Hell. 6, 2, 14: ἐὰν τάχει καλῶς γένηται, πολλὰς αὐτοῖς ναῦς ἀποπέμψει. vgl. zu § 7. — μεμνῆσθαι als Präsens der Bedeutung nach für μεμνήσεσθαι, wie 7, 6, 38. Spr. 53, 1, 6. (10.) vgl. Reisig Comm. z. So. OK. 91. — μεμνῷο für μέμνοιο Schneider. Spr. 31, 9, 5. — βούλοιο erg. ἀποδοῦναι. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 2, 5, 5. 5, 6, 25. — ἄν. Spr. 54, 6, 4. (6.) vgl. zu 1, 1, 10.

§ 6. Ἀλλά fängt oft eine Rede an die einer andern entgegengesetzt wird. vgl. 2, 1, 4. 20. 5, 16. (Spr. 69, 4, 4.) — ἔστι erstreckt sich, wie wegen μέχρι zu übersetzen ist. vgl. 4, 6, 11, Her. 2, 15, 1 u. oben zu 1, 2, 7. — μέν fast so viel als μήν, wie ebenfalls in ἀλλὰ — μέν auch 7. 1, 9. 6. 11, Mem. 1, 2, 2. (vgl. Spr. 69, 35, 1.) — μέχρι οὗ für μέχρι τούτου μέχρι οὗ bis zu dem Puncte bis zu welchem. (Spr. 51, 13, 7.) — ἄνθρωπος, ἄνθρωποι stehen als Gattungsbegriff oft ohne Artikel, auch wo er im Deutschen

μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῴα πρὸς μὲν μεσημβρίαν μέχρι οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι, πρὸς δὲ ἄρκτον μέχρι ὅτου διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. Ἢν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους7
τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι· ὥστε οὐ τοῦτο δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ὅ, τι δῶ ἑκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς οἷς δῶ. Ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἑκάστῳ χρυσοῦν δώσω. Οἱ δὲ8
ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. Εἰσῄεσαν δὲ παρ' αὐτὸν [οἵ τε στρατηγοὶ] καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινές, ἀξιοῦντες εἰδέναι τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. Ὁ δὲ ἐμπιπλὰς ἁπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. Παρεκελεύοντο δὲ αὐτῷ9
πάντες ὅσοιπερ διελέγοντο μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὄπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὧδέ πως ἤρετο τὸν Κῦρον· Οἴει γάρ σοι, ὦ Κῦρε, μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδός ἐστι παῖς, ἐμὸς δὲ ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι.

Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἐξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων10

---

nicht, wie hier, entbehrlich ist: nothwendig ist er nur wo bestimmte Individuen genannt werden. (Spr. 50, 3, 6.) — διὰ χειμῶνα erg. οὐ δύνανται οἰκεῖν. — τούτων dieser Grenzpuncte (περάτων Kyr. 8, 7, 21). Spr. 43, 4. (A. 2.) — ἅπαντα. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) Ein Substantiv würde bei einem Attiker im Ge. stehen, wie Hell. 3, 1, 10: ἐσατράπευε τῆς χώρας.

§ 7. ἡμᾶς für ἐμέ. Spr. 61, 1. (3, 1.) — τούτων dieser Länderstrecken. vgl. zu § 9: über den Ge. Spr. 47, 25, 7. (26, 8.) — μὴ οὐκ. Spr. 54, 8, 5. (9.) — δῶ. Spr. 54, 7 (A. 1.) — εὖ γένηται es geht gut. Dial. 62, 2, 2. vgl. Aisch. Hik. 449. Ag. 660, Aristot. Οἰκ. 5. Aehnlich fehlt das Object Eur. Or. 667: ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων; — ὑμῶν τῶν Ἑ. von euch Hellenen, im Deutschen ohne Artikel. Spr. 50, 6, 3. (8, 2.) vgl. 4, 6, 14. 7, 1, 27 u. zu 2, 5, 25. — στέφανον χρυσοῦν, eine häufige Belohnung für ausgezeichnete Verdienste.

§ 8. οἱ ἀκούσαντες die gehört hatten, auch bei eintretendem δέ. vgl. 4, 6, 23. — εἰσῄεσαν οἵ τε στρατηγοὶ καί hineingegangen waren (vgl. 1, 10, 10 u. zu 1, 2, 22) nicht bloss die Strategen (§ 2), sondern auch. Doch vielleicht ist οἵ τε στρατηγοί mit Schneider zu streichen. — τί σφισιν ἔσται was sie erhalten würden. Spr. 48, 3. (A. 2.) vgl. 2, 1, 10. 7, 7, 46. — ἐμπιπλάς, nämlich durch Versprechungen. Hell. 6, 1, 15: ἐκπλῆσαι τὰς γνώμας. Plut. Pomp. 51: ἅπαντας ἐμπλήσας ἐλπίδων καὶ χρημάτων ἀπέστελλε. — τὴν γνώμην die Erwartungen, der Singular auf jeden Einzelnen zu beziehen. Spr. 44, 1, 2. (7.) vgl. 4, 5, 25. 7, 16. 5, 4, 12. 7, 2, 6. Thuk. 4, 4, 2: ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον. — ἀπέπεμπε erg. ἅπαντας. Spr. 60, 6 (7), 1.

§ 9. μάχεσθαι persönlich zu kämpfen: über den Inf. Spr. 55, 3, 6. (12.) — ἑαυτῶν. Spr. 47, 28. (29, 2.) — γάρ in Fragen, wie unser denn; elliptisch: glaubst du es? denn deine Worte oder dein Benehmen deuten darauf hin. (Spr. 69, 14, 8.) — εἴπερ γε wenigstens wenn anders. — δέ verbindet so, meist ohne μέν, regelmässig zwei verwandtschaftliche Benennungen. Elmsley zu Eur. Med. 940. vgl. zu 7, 2, 5. — ταῦτα diese Macht, dieses Reich (mit Bezug auf § 6 u. 7). So αὐτά u. τάδε. Thuk. 1, 144, 5. 6, 18, 6. 34, 2, ἐκεῖνα von einem Lande Her. 8, 50.

ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία, πελτασταὶ δὲ διςχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα 11 ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. Τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα διακόσια. Ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακιςχίλιοι ἱππεῖς, ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τε-12 ταγμένοι ἦσαν. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες [καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες] τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. Τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· Ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πέντε, ἐκ Φοινί-13 κης ἐλαύνων. Ταῦτα δὲ ἤγγελλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης, καὶ μετὰ τὴν μάχην οἳ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων ταὐτὰ ἤγγελλον.

14 Ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρεῖς, συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ᾤετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν ὀρυκτὴ [βαθεῖα], τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, 15 τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς. Παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηδείας τείχους. [Ἔνθα δή εἰσιν αἱ διώρυχες, ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι· εἰσὶ δὲ τέτταρες,

---

§ 10. ἀσπίς für ἀσπιδοφόρος, ὁπλίτης. Eur. Phoin. 78: πολλὴν ἀθροίσας ἀσπίδ' Ἀργείων ἄγει. Der Singular steht so bei einer Cardinalzahl, wenn Hunderte, Tausende, Zehntausende angegeben werden. (Spr. 44, 1, 3.) vgl. Her. 5, 30: πυνθάνομαι ὀκτακιςχιλίαν ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι. vgl. Dion C. 35, 5. Sonst scheint ἀσπίς sich in der attischen Prosa so nicht zu finden; über den No. Spr. 60, 2, 3. (2.) — δρεπανηφόρα. zu 1, 8, 10. — ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. Der Artikel steht bei Cardinalzahlen die summarisch stehen, wenn etwas mehr oder weniger nicht in Betracht kommt, besonders nach ἀμφί, περί, εἰς, ὑπέρ. (Spr. 50, 2, 9.) vgl. 1, 2, 9. 2, 6, 15. 30. 3, 1, 33.

§ 11. ἄλλοι ausserdem, wie 1, 8, 9. vgl. zu 1, 5, 5. — αὐτοῦ βασιλέως. Der Artikel fehlt wie bei Eigennamen (zu 1, 2, 20), da βασιλεύς schon an und für sich bestimmt ist. (Spr. 50, 11, 16.) vgl. Her. 7, 10, 7. 210, Xen. Hell. 3, 5, 14.

§ 12. καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες verdächtigt Weiske. — μυριάδων erg. ἄρχων. — τῆς μάχης. Spr. 47, 17. (18.) — ἡμέρας. ἡμέραις eine Hs. zu 1, 2, 25. Ueber die Sache Kr. De auth. p. 4, 13.

§ 13. πρός. Spr. 68, 35 (39), 2. — ἐκ τῶν π. aus dem feindlichen Lager. Spr. 68, 3, 1. (17, 2.) vgl. 4, 7, 18. — τῶν πολεμίων (das zweite) hängt von οἵ ab. Spr. 47, 27 (28), 2. Dem Rel. nachgestellt folgt dieser Ge. dem Rel. gew. nicht unmittelbar. vgl. 2, 5, 27. 3, 1, 35. — ταὐτά für ταῦτα Muret.

§ 14. τῷ. Spr. 50, 8, 3. (11, 4.) — στρατεύματι. Spr. 48, 12, 12. (15, 18.) vgl. 1, 8, 1. 3, 2, 11. — κατὰ γάρ. κατὰ δέ Kr. [30.] — ὀρυκτή im Gegensatze zu einem von der Natur gebildeten. Eben so Il. Θ, 179. — βαθεῖα ist wegen βάθος anstössig. [Kr. 30.] — ὀργυιαί. zu πλέθρα. 1, 2, 5.

§ 15. ἐπί hin, lang. Spr. 68, 38 (42), 1. — Ἔνθα — ἔπεισιν. Ueber die Unechtheit dieser Stelle Kr. De auth. p. 10 ss. — ἀπό. αἱ ἀπό? [Kr. 45.]

τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγά· εἰςβάλλουσι δὲ εἰς τὸν Εὐφράτην, διαλείπουσι δ' ἑκάστη παρασάγγην, γέφυραι δ' ἔπεισιν.] Ἦν δὲ παρ' αὐτὸν τὸν Εὐφράτην πάρο-16 δος στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος. Ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προςελαύνοντα. Ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρός τε 17 καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. Ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεύς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη πολλά. Ἐνταῦθα Κῦρος Σιλανὸν κα-18 λέσας τὸν Ἀμπρακιώτην, μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς τριςχιλίους, ὅτι τῇ ἑνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον θυόμενος εἶπεν αὐτῷ ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν, Κῦρος δ' εἶπεν· Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ μὴ ἐν ταύταις μαχεῖται ταῖς ἡμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα. Τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ἡμέραι. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς 19 τὸ Κύρου στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τοῦ μαχεῖσθαι, ὥςτε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο ἠμελημένως μᾶλλον. Τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἅρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐ-20 ποιεῖτο καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ· τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἁμαξῶν ἤγοντο καὶ ὑποζυγίων.

η'. Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν καὶ πλησίον ἦν ὁ στα-1

εἰςβάλλουσι. zu 1, 2, 8. — διαλείπουσι sind von einander entfernt. Spr. 52, 2, 9. (11.) vgl. 1, 8, 10. — ἑκάστη steht appositiv zu dem in διαλείπουσι liegenden Subjecte. vgl. 4, 2, 12. 6, 4, 12. Spr. 57, 8.

§ 16. ποιεῖ hatte gemacht. Spr. 53, 1, 5. (11.) vgl. 3, 4, 12 und Her. 5, 55. — προσελαύνοντα. Spr. 56, 7, 1.

§ 17. παρῆλθε καὶ ἐγένοντο. Derselbe Wechsel des Numerus 4, 2, 22, Hell. 1, 4, 22, Thuk. 1, 13, 1. 5, 84, 1. 8, 72, 2. vgl. Spr. 63, 1, 1. — γίγνεσθαι bei localen Adverbien oder Präpositionen (ἐν, ἐς, κατά, ἐπί, ὑπέρ) ist oft durch kommen zu übersetzen. Spr. 66, 1, 4. — μέν. Dem entspricht einiger Massen das δέ § 20. — ἦσαν. zu 1, 2, 23.

§ 18. ἀπό von — an (gerechnet). Spr. 68, 12, 1. (16, 2.) vgl. 5, 10, 12. — πρότερον streicht Cobet N. l. p. 416. — θυόμενος für πυθόμενος Leonclavius. vgl. 5, 6, 18. θύεσθαι für sich opfern d. h. um die Zukunft zu erforschen. Spr. 52, 10, 2. (5.) — δέκα ἡμερῶν binnen zehn Tagen. Spr. 47, 2, 3. vgl. 1, 9, 25 u. 4, 7, 20. — οὐκ-ἔτι nicht mehr in diesem Herbste. — μὴ ἐν ταύταις. Die Lesart ἐν ταύταις οὐ, wohl aus dem vorhergehenden οὐ μαχεῖται entstanden, ist nicht recht passend. Spr. 67, 4 (A. 1.) — ἀληθεύσῃς deine Prophezeiung erfüllt sein sollte. — αἱ die erwähnten. Spr. 50, 2, 4. (6.)

§ 19. ἀπεγνωκέναι τοῦ. Spr. 47, 22. (23.) — μαχεῖσθαι der Infinitiv des Futurs findet sich zuweilen nach Verben, die ein Vorhaben, Beschliessen u. ä. bezeichnen. Thuk. 8, 55, 2: διενοοῦντο βοηθήσειν. (Spr. 53, 7, 11.)

§ 20. τὸ πολύ. zu 1, 4, 13. — ἤγοντο. zu 1, 2, 23. vgl. 4, 2, 20.

C. 8. § 1. καὶ ἤδη τε-καί. zu 1, 2, 18 u. über das zweite καί zu 1, 8, 8. vgl. (Spr. 69, 32, 11.) 2, 1, 7. 4, 6, 2. 7, 4, 16. — ἦν es war (die Zeit), wie 2, 1, 7. 4, 1, 5. 6, 2, 26. 7. 3, 40. vgl. 4, 5, 21. 6, 2. Spr. 61,

θμὸς ἔνθα ἔμελλε καταλύειν, ἡνίκα Παταγύας, ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν προφαίνεται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ εὐθὺς πᾶσιν οἷς ἐνετύγχανεν ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ Ἑλληνικῶς ὅτι βασιλεὺς [σὺν] στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται ὡς εἰς μάχην παρεσκευ-
2 ασμένος. Ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλ-
3 ληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι. Καὶ Κῦρός τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἅρματος τὸν θώρακα ἐνέδυ καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξο-
4 πλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον. Ἔνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ [τοῦ κέρατος] ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον, Μένων δὲ καὶ τὸ στράτευμα τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ
5 Ἑλληνικοῦ. Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἱππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔστασαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε ὁ Κύρου ὕπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρι-
6 κόν· Κῦρος δὲ καὶ ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ ὅσον ἑξακόσιοι ὡπλισμένοι θώραξι

4, 9. (5, 6.) — πλήθουσαν. Spr. 40 in πίμπλημι. Die Zeit ist 10—12 Uhr. — ἔνθα. Spr. 66, 3, 1. — καταλύειν hier den Marsch beendigen, Halt machen. vgl 1, 10. 19. — τῶν πιστῶν hängt, wie der Ge. oft, (ohne zu ergänzendes τίς) von dem Eigennamen ab. vgl. 2, 5, 37 und Thuk. 6, 3, 2: Συρακούσας Ἀρχίας τῶν Ἡρακλειδῶν ᾤκισεν. (Spr. 47, 9, 1.) — ἀνὰ κράτος, μετὰ πάσης σπουδῆς Suidas. vgl. 1, 10, 15. 4, 3, 20. 21. 22. — τῷ. Spr. 50, 8, 1. (11, 3.) Hell. 4, 5, 7: προσήλαυνε καὶ μάλα ἰσχυρῶς ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ. (Ze.) — οἷς. Spr. (47, 14, 2) u. 48, 9. (11, 1.) — σύν, in dieser Verbindung gewöhnlicher nicht hinzugefügt (zu 1, 7, 14), findet sich doch auch sonst öfter, wie Hell. 4, 5, 5. 11. 12. 8, 23. — ὡς εἰς wie zu, anscheinend zu. (Spr. 66, 63, 4.) Vgl. 1, 8, 23.

§ 2. ἔνθα δή da nun, tum vero. (Spr. 25, 10, 10.) — τάραχος wird sich, ausser an einigen Stellen des Xen., bei Attikern nicht leicht finden. vgl. Plut. Arat. 32, App. Bürg. 5, 87 u. Syr. 33 u. öfter bei den Spätern. — ἀτάκτοις ist Prädicat zu 1, 5, 9: über den Da. Spr. 48, 9. (11, 5.) — καὶ πάντες δέ und (δέ) auch (καί) alle übrigen, wie 1, 8, 18. 22. 10, 13. 5, 4, 22. vgl. Spr. 69, 32, 18.) — ἐπιπεσεῖσθαι erg. βασιλέα.

§ 3. Κῦρός τε. Dem τέ entspricht das τέ in τοῖς τε ἄλλοις: nicht nur K. waffnete sich, sondern er befahl auch den Uebrigen es zu thun. vgl. 3, 2, 39. 6, 4, 23. — τὰ παλτά. zu 1, 5, 15. Denn vor dem Gefechte waren sie nur zum Theil bewaffnet. vgl. 1, 7, 20. Gekämpft wurde bei Kunaxa, fünfhundert Stadien von Babylon. Plut. Art. 8. — ἐξοπλίζεσθαι sich vollständig bewaffnen. Spr. 68, 42 (46), 7. — ἕκαστον. gr. Spr. 48, 7, 9.

§ 4. τοῦ κέρατος des Flügels auf dem er stand, des rechten. Spr. 50, 2, 2. (3.) vgl. Thuk. 3, 108, 1. 5, 71, 2. Doch ist die Ausdrucksweise ungewöhnlich und τοῦ κέρατος vielleicht zu streichen. [Kr. 45.] — ἐχόμενος sich anschliessend. vgl. § 9. Spr. 52, 9 A. — τὸ στράτευμα sein Heer(theil.) Spr. 50, 2, 2. (3.) vgl. 1, 10, 5. 3, 4, 39. — Ἑλληνικοῦ. zu 1, 4, 13.

§ 5. τοῦ βαρβαρικοῦ. Spr. 47, 7. (9.) — εἰς χιλίους. Spr. 60, 7. (8, 1.) — παρά neben. Spr. 68, 32, 2. (36, 1.) vgl. 7, 1, 12. 40. Thuk. 5, 67, 3: παρὰ δ' αὐτοὺς οἱ ξύμμαχοι ἦσαν. vgl. zu 1, 9, 31. — πελταστικόν. vgl. 4, 8, 18 u. zu Ἑλληνικόν 1, 4, 13.

§ 6. ὅσον ungefähr. vgl. 3, 4, 3. 37. — ἑξακόσιοι erg. ἔστασαν

μεγάλοις καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες πλὴν Κύρου· Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο· λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν. Οἱ
7 δ' ἵπποι ἅπαντες οἱ μετὰ Κύρου εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς Ἑλληνικάς.

Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέ- 8
μιοι· ἡνίκα δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολύ. Ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἤστραπτε καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. Καὶ ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευ- 9
κοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ τούτων γερροφόροι, ἐχόμενοι δὲ ὁπλῖται σὺν ποδήρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν· Αἰγύπτιοι οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἱππεῖς, ἄλλοι τοξόται. Πάντες οὗτοι κατὰ ἔθνη ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο· πρὸ δ' αὐτῶν ἅρματα διαλείποντα 10
συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα

---

aus § 5; ausgefallen ist vielleicht κατὰ τὸ μέσον. (Le. u. Hu.) — μεγάλοις. zu 3, 4, 48. — παραμηρίδια Hüftpanzer der Pferde, auch des Reiters Hüften und Schenkel schirmend. — ψιλήν unbewehrt, nudam, hier ohne Helm. Denn eine τιάρα trug er als Perser (Hu.), als Fürst wohl die ὀρθὴ τιάρα. vgl. zu 2, 5, 23. — λέγεται. Xen. spricht überall als sei nicht er der Verfasser der Anabasis, sondern ein Anderer (Themistogenes), der das Erzählte nur durch Berichte erfahren habe. Krüger De auth. p. 6. — ταῖς. Spr. 50, 8 (11), 1.

§ 7. προμετωπίδια Stirnpanzer, προστερνίδια Brustpanzer. — μάχαιρα oder κοπίς (leicht gekrümmter) Säbel zum Hauen, gladius; ξίφος Degen zum Stechen, ensis in engerer Bedeutung.

§ 8. ἦν. zu § 1. vgl. 7, 3, 41. — καί vor οὔπω darf durch als übersetzt aber nicht erklärt werden. (Spr. 69, 32, 6.) vgl. 2, 1, 7. 4, 6, 2. 6, 2, 26. 7, 4, 16. — δείλη, hier πρωία (Her. 8, 6), die Zeit um Mittag (ἄριστον), während δείλη ὀψία (Her. 7, 167. 8, 9, Thuk. 3, 74, 2, Dem. 57, 9, (Lyk. 17,) die gegen Sonnenuntergang ist. Nach Buttmann jedoch Lex. 95 bezeichnete δείλη bei den Ionern und Attikern die ganze Nachmittagszeit. — κονιορτός. Aisch. Hik. 177: ὁρῶ κόνιν, ἄναυδον ἄγγελον στρατοῦ. vgl. Ar. Ri. 245. — συχνῷ geraume, nicht eben lange; οὐ συχνῷ will Leonclavius. — ἐπὶ πολύ weithin. Spr. 43, 4, 1. (3.) und 68, 38 (42), 1. vgl. 7, 5, 12. — ἐγγύτερον. ἐγγύς (Cpr. ἐγγυτέρω und ἐγγύτερον) findet sich, wie andere locale Adverbia, als indeclinables Adjectiv mit εἶναι und γίγνεσθαι verbunden. vgl. 4, 7, 23 und Lex. zur Anab. unter ἐγγύς. (Spr. 23, 9, 4 und 62, 2, 4.) — δή eben, oft im Nachsatze. Spr. 65, 9. vgl. 1, 10, 13. 4, 3, 27. — χαλκός τις irgend ein Stück Erz. — ἤστραπτε. Kyr. 6, 4, 1: ἤστραπτε χαλκῷ πᾶσα ἡ στρατιά. (Ze.)

§ 9. Τισσαφέρνης. Ein ähnliches Asyndeton bei Αἰγύπτιοι und 6, 3, 11. (vgl. Spr. 59, 1, 5.) — γέρρον war ein rhombosförmiger Schild aus Weidengeflecht mit Leder überzogen. — κατὰ ἔθνη völkerweise. Spr. 68, 21 (25), 4. vgl. 5, 5, 5. Völkerweise aufzustellen (διατάσσειν) war persiche Sitte. Her. 7, 60. — ἐπορεύετο. Thuk. 7, 44, 1: οἱ παραγενόμενοι οὐ πάντα πλὴν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος μόλις οἶδεν. vgl. eb. 7, 87, 6 u. Spr. 57, 8 A. (und 63, 1, 3.)

§ 10. πρὸ δ' αὐτῶν erg. ἐπορεύετο aus § 9. — διαλείποντα, ἐν δια-

ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτοιεν ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. Ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς 11 *τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλώντων καὶ διακοψόντων. Ὁ μέντοι Κῦρος εἶπεν ὅτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἕλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνασχέσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ, ὡς ἀνυστόν,* 12 *καὶ ἡσυχῇ ἐν ἴσῳ καὶ βραδέως προσῄεσαν. Καὶ ἐν τούτῳ Κῦρος παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι* 13 *ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· κἂν τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται. Ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στῖφος καὶ ἀκούων Κῦρου ἔξω ὄντα τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐωνύμου βασιλέα· τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς ὥστε μέσον τῶν ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν· ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτῷ μέλει ὅπως καλῶς ἔχοι.*

στάσει Pol. 5, 33. vgl. zu 1, 7, 15. — *συχνόν* eine ziemliche Strecke. Spr. 43, 4, 1. (2.) — *ἐκ τῶν ἀξόνων* ausgehend von den Axen, in sie eingefügt; *εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα* in die Queere sich erstreckend. Hes. Θ. 824: *ἐκ δέ οἱ ὤμων ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος.* — *καὶ-βλέποντα* und andere die unter den Wagensitzen angebracht sich gegen die Erde hinab senkten, um die zur Erde geworfenen Feinde zu verwunden. — *ἡ γνώμη ἦν* es war die Absicht. — *ὡς* als ob, dass. vgl. zu 1, 3, 6. — *ἐλώντων* erg. *αὐτῶν, τῶν ἁρμάτων.*

§ 11. *εἶπεν* 1, 7, 4. — *καλέσας, τοὺς Ἕλληνας,* indem, wie regelmässig, das zwei Verben gemeinsame Object dem nächst stehenden angefügt ist. Spr. 60, 4. (5.) — *ὡς ἀνυστόν* wie, so weit es beim Anrücken solcher Massen möglich war. Bei Attikern findet sich *ἀνυστόν* selten; nicht selten bei Spätern. — *ἐν ἴσῳ* in gleicher, gerader Linie, *ἐν τάξει οὐκ ἐκκυμαινούσῃ* § 18. Kyr. 7, 1, 4: *παρηγγύησε πορεύεσθαι πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ παρέπεσθαι.* Spr. 43, 4, 1. (2 E.)

§ 12. *ἤ*, wie aut, bei Zahlen unser bis. vgl. § 17. 4, 7, 5. 10. Spr. 69, 25. (29, 1.) — *ἄγειν* dass er führen solle, der Infinitiv in sofern *βοᾶν* (wie *λέγειν* 1, 3, 8) den Begriff des *κελεύειν* enthält. Spr. 55, 3, 7. (13.) vgl. 1, 8, 19. 4, 3, 22. 5, 2, 31. — *κατά* gegen, wie 5, 7, 25. vgl. 1, 8, 26. 5, 2, 23. Spr. 68, 21 (25), 1. — *νικῶμεν* vicerimus. Zwar wird das lateinische Futurum exactum nach Bedingungs- und Zeitpartikeln wie nach Relativen eigentlich nur durch den Conjunctiv, Optativ und das Particip des Aorists ausgedrückt. Allein *νικᾶν* heisst oft im Präsens ich bin Sieger (2, 1, 1. 4) und eine Art aoristischer Bedeutung haben daher *ἐνίκων* 5, 5, 8. vgl. zu 1, 2, 6, *νικῶν* 2, 1, 8, *νικῴην* 1, 9, 11 und der Conjunctiv *νικῶ* 2, 4, 19 f. (Spr. 53, 1, 5.) — *πεποίηται* es ist (so gut als) gethan, mit der Idee des Unausbleiblichen. (Spr. 53, 3, 4.)

§ 13. *τὸ μέσον στῖφος, τοὺς ἑξακισχιλίους* 1, 7, 11. (Ze.) 8, 24. — *Κύρου.* Spr. 47, 9. (10, 10 u. 11.) — *ἔξω* über — hinaus. z. Thuk. 2, 90, 2. — *Ἑλληνικοῦ* streicht He. — (*τοσοῦτον.* Spr. 48, 15, 13.) — *μέσον*, wie *δεξιόν, εὐώνυμον* (*κέρας*) als taktische Bezeichnungen stehen oft ohne Artikel (Spr. 50, 2, 13), doch schwerlich je wo eine nähere Bestimmung vor diese Wörter tritt, wie demnächst in *τοῦ Κύρου εὐωνύμου*, wo *τοῦ* zu *εὐωνύμου* gehört. vgl. § 23. 1, 2, 25 und zu 2, 5, 38. — *ἀλλά* ist durch den Zwischensatz veranlasst. vgl. Arrians An. 4, 8, 2. So *ὅμως δέ* Thuk. 8, 29, 2, Isokr. 8, 14

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα ὁμαλῶς 14 *προῄει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων· καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι κατεθεᾶτο ἑκατέρωσε ἀποβλέπων εἴς τε τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς φίλους. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος ὑπε-* 15 *λάσας ὡς συναντῆσαι ἤρετο εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν ὅτι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ εἴη. Ταῦτα δὲ* 16 *λέγων θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος καὶ ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἴη. Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. Καὶ ὃς ἐθαύμασε τίς παραγγέλλει καὶ ἤρετο ὅ, τι καὶ εἴη τὸ σύνθημα. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι Ζεὺς σωτὴρ καὶ νίκη. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας,* 17 *Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω. Ταῦτα δ' εἰπὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυνε. Καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στάδια διειχέτην τὼ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων ἡνίκα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις. Ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγ-* 18

---

f., sed Plin. Br. 5, 3, 5. — *κυκλωθείη*, vielleicht *κυκλωθεῖεν*. [Kr. 24 p. 44.] — *μέλει* schon jetzt darauf bedacht sei. — *ἔχοι.* Ueblicher wäre *ἕξει.* Spr. 54, 8, 3. (6.) Doch steht ähnlich der Opt. 7, 7, 44, Hell. 5, 4, 56, Kyr. 8, 1, 44. 2, 26; der Conj. 3, 1, 38, Mem. 2, 4, 2. 10, 2. 3, 5, 23.

§ 14. *ὁμαλῶς, ἐν ἴσῳ* § 11. Thuk. 5, 70: *ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες.* — *ἐν τῷ αὐτῷ* auf derselben Stelle. (Ze.) Spr. 43, 4, 1. (2.) vgl. 3, 1, 27. 7, 2, 11. — *τῶν προσιόντων* der vom Marsche ankommenden. — *οὐ πάνυ πρός* gar nicht nahe bei, in ziemlicher Entfernung von. (Ze.) Spr. 67, 1, 3. vgl. 5, 9, 26.

§ 15. *ἀπό* von — aus, der Stellung wegen mit *ἰδών* zu verbinden. (Spr. 68, 16, 2.) — *ὑπελαύνειν* entgegen reiten. vgl. *ὑπαντιᾶν* 4, 3, 34. — *ἐπιστήσας* erg. *τὸν ἵππον.* (Spr. 60, 7, 3.) So unser halten. vgl. Dial. Synt. 60, 7, 4. — *ἱερά* Vorzeichen aus den Eingeweiden, *σφάγια* aus den Bewegungen der Opferthiere. (Le.) vgl. 6, 3, 21.

§ 16. *σύνθημα* Feldgeschrei. Die Strategen gaben es (*παρήγγειλαν, εἶπον, παρηγγύησαν, παρέδοσαν*) kurz vor dem Kampfe zunächst den Flügelmännern; diese flüsterten es ihren Nebenleuten zu und so ging es weiter bis zum Ende der Schlachtreihe, von wo es auf dieselbe Weise zurückkehrte, *ἀνταπεδίδοτο*, um das beim Herannahen der Gefahr leicht mögliche Vergessen zu verhüten. S. Kyr. 3, 3, 58. vgl. unten 6, 3, 25. — *δεύτερον.* Vielmehr *τὸ δεύτερον*, da das bestimmte *ἀνταποδίδοσθαι* gemeint ist. [Kr. De auth. p. 34.] — *καὶ ὅς* und er. Spr. 50, 1, 3. (5.) vgl. 3, 4, 48. 6, 3, 22. — *ἐθαύμασε* umfasst zugleich den Gedanken: und verlangte zu wissen; daher der Fragesatz. Spr. 65, 1, 5. (7.) vgl. 2, 1, 10. 3, 5, 13. — *ὅ τι καί* was eben, nur. So steht *καί* nach einem Fragepronomen, bezeichnend dass man vorzugsweise diesen Begriff bestimmt wissen wolle. (Spr. 69, 32, 16.) vgl. 5, 8, 2. 7, 7, 10.

§ 17. *ἀλλά.* zu 1, 7, 6. — *δέχομαι* nehme es als günstiges Vorzeichen auf, nämlich *σωτηρίαν καὶ νίκην.* Ar. Vö. 646: *χαίρετον. ἄμφω δεχόμεσθα (τὴν χαράν).* Her. 9, 91: *δέκομαι τὸν οἰωνὸν τὸν Ἡγησίστρατον.* — *τε καί* verbindet so Sätze 7, 1, 22. 3, 39, Symp. 7, 5, Kyr. 4, 5, 51: *δέχομαί τε καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἱππεῖς γενοίμεθα.* (vgl. Spr. 69, 59, 1.) — *τοῦτο, σωτηρία καὶ νίκη.* — *ἔστω* möge erfolgen. Spr. 54, 4, 2. — *ἤρχοντο.* Gute Handschriften *προήρχοντο.* — *ἀντίος*, wie *ἀντίον* ist in der Prosa selten. Dial. Synt. 47, 29, 2.

§ 18. *πορευομένων* erg. *αὐτῶν.* zu 1, 2, 17. — *ἐξεκύμαινε* aus-

γος, τὸ ἐπιλειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο πάντες οἷόν περ τῷ Ἐνυαλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον. Λέγουσι δέ τινες ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιοῦντες
19 τοῖς ἵπποις. Πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων
20 δὲ ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἕπεσθαι. Τὰ δ' ἅρματα ἐφέροντο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων, κενὰ ἡνιόχων. Οἱ δ' ἐπεὶ προΐδοιεν, διΐσταντο· ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελήφθη ὥσπερ ἐν ἱπποδρόμῳ ἐκπλαγείς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.
21 Κῦρος δ' ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὑτοὺς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὣς ἐξήχθη διώκειν, ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν ἐπεμελεῖτο ὅ, τι ποιήσει βασιλεύς. Καὶ γὰρ

---

wogte, den Uebrigen vorauskam. — τὸ ἐπιλειπόμενον der zurückbleibende Theil. Spr. 43, 4, 6. [17.] Doch ist wohl τὸ ἀπολειπόμενον zu lesen. [Kr. 30.] — δρόμῳ θεῖν mit Laufen eilen, wie § 19. 4, 6. 25. 5, 2, 14. 7, 23. — Ἐνυάλιος. Beiname des Ares, nach Andern ein von ihm verschiedener Gott. Ar. Frie. 457 u. dort Bergler. vgl. Lobeck zu Soph. Ai. 178. — ἐλελίζουσι. Beim Anrücken gegen den Feind rief man (nach dem παιάν) das begeisternde ἐλελεῦ oder ἀλαλά unter tactmässiger Bewegung. Prosaisch ist sonst ἀλαλάζω. vgl. 4, 3, 19. 5, 2, 14. 6, 3, 27. Kyr. 7, 1, 26: τῷ Ἐνυαλίῳ ἐπηλάλαξαν. — καὶ πάντες. zu § 2. — λέγουσι. zu § 6. — δουπεῖν, ein poetisches und onomatopoetisches Wort. Dies Getöse erfolgte, um den Feinden Schrecken einzuflössen. Kr. zu Arr. An. 1, 6, 4.

§ 19. πρὶν τόξευμα ἐξικνεῖσθαι bevor ein Bogenschuss sie erreichen konnte, priusquam ad teli ictum perventum est. Vgl. 3, 4, 4. 4, 3, 29. — φεύγουσι. Vielleicht ist φεύγουσιν zu lesen und das folgende καί zu streichen. vgl. Kr. Lex. z. Anab. unter ἐνταῦθα 2. [Kr. 50.] — ἕπεσθαι vgl. 6, 3, 25.

§ 20. ἐφέροντο. zu ἦσαν 1, 2, 23. — ἡνιόχων. Spr. 47, 25, 5. (26, 6.) — διΐσταντο traten aus einander, „laxatis ordinibus Curt. 4, 13, 33." (Ze.) — ἔστιν ὅστις Jemand. Spr. 61, 4, 5. (5, 2.) vgl. 5, 4, 19. — κατελήφθη wurde gefasst. vgl. 4, 7, 4. — ἐκπλαγείς der bestürzt, besinnungslos, nicht behende auswich. So ἐκπλαγεὶς θάμβει Eu. Rhes. 291, χαρᾷ Aisch. Cho. 231, ὑπ' ἔρωτος Xen. Symp. 4, 23. vgl. Plat. Rep. 390 und die Erkl. zu Eu. Hipp. 38. — καὶ-μέντοι und doch. Verbindung und Gegensatz ausdrückend; ein betonter Begriff kann, wie bei καί-δέ, eingeschoben werden. (Spr. 69, 36.) vgl. 1, 9, 6. 4, 6, 15. 16. 7, 6, 17. — οὐδέ-δέ wie καί-δέ; denn καί liegt in οὐδέ, wie Her. 1, 143, 2 u. Isai. 3, 50: οἶμαι οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ἐκεῖνον οὐδ' ἄλλον δὲ οὐδένα οὕτως εὐήθη γενέσθαι. (vgl. Spr. 69, 28, 7. (32, 10.) — τις mancher, mehrere meinen Bo. u. Arnold zu Thuk. 3, 111, 2, wohl mit Unrecht, da dann τούτους folgen würde.

§ 21. τὸ καθ' αὑτούς die ihnen Entgegenstehenden. (Spr. 68, 25, 1 u.) 43, 4, 6. (17.) vgl. 1, 10, 5 mit 6, 3, 28. — οὐδ' ὣς auch so nicht. So findet sich ὥς für und neben οὕτως (zu 4, 8, 3) auch in der Prosa häufig nach καί, οὐδέ und μηδέ. (Spr. 9, 2, 2.) vgl. 3, 2, 23. 6, 2, 22. — ἐξήχθη liess sich fortreissen. Hell. 7, 5, 8: οὐκ ἐξήγετο ἐπιτίθεσθαι. — τῶν der § 6 erwähnten. — ὅ, τι ποιήσει. zu 1, 4, 12. vgl. 3, 5, 13. — ᾔδει αὐτὸν ὅτι. zu 1, 6, 5. vgl. 3, 2, 23.

ᾔδει αὐτὸν ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. Καὶ πάντες δ' 22 οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὑτῶν ἡγοῦντο, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἢν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν ᾖ, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρῄζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς ὅμως ἔξω ἐγέ- 23 νετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἐναντίου οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν ὡς εἰς κύκλωσιν. Ἔνθα δὴ Κῦρος, δείσας μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψῃ 24 τὸ Ἑλληνικὸν ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξακισχιλίους· καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν. Ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι εἰς 25 τὸ διώκειν ὁρμήσαντες, πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι. Σὺν τούτοις δὲ ὢν καθορᾷ βασιλέα 26 καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπών, Ὁρῶ τὸν ἄνδρα, ἵετο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρὸς καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως. 27 καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθνῃσκον Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν. Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν

---

§ 22. ἡγοῦντο. ἡγοῦνται eine Handschrift: doch vgl. zu 1, 4, 9. — ἐν ἀσφαλεστάτῳ an der sichersten Stelle. Spr. 43, 4, 1. (2.) vgl. 3, 2, 36. — ἂν für ἐν gute Handschriften. Ἐν fehlt zuweilen bei einem solchen Dativ. (Spr. 48, 2, 3.) Plat. Euthyd. 303, e: ὀλίγῳ χρόνῳ. So. El. 1273: χρόνῳ μακρῷ. Oid. K. 1648: χρόνῳ βραχεῖ. Aisch. Eum. 293: παντὶ χρόνῳ. vgl. Dial. Synt. § 48, 2, 9.

§ 23. καὶ-δή und eben, mit starker Hervorhebung des eingeschobenen Begriffes. (Spr. 69, 17, 6.) vgl. 1, 9, 29. 5, 9, 22. — ὅμως. Spr. 56, 12 (13), 3. vgl. 3, 1, 10. 2, 16. — ἐκ τοῦ ἐναντίου ex adverso, wie 4, 7, 5. 6, 3, 7. vgl. Spr. 43, 4, 1. (2.) — ἔμπροσθεν. Solche Adverbia werden von ihrem Ge. zuweilen getrennt. vgl. 3, 4, 35 u. Isokr. 42, 74: ὁρῶ τὰς πράξεις τὰς ἔξω λεγομένας τῶν ὑποθέσεων οὐκ ἐπαινουμένας.

§ 24. δή weist auf § 21 zurück. — γενόμενος, βασιλεύς. vgl. zu 1, 4, 5. — κατακόψῃ. Spr. 54, 8. (8, 2.) vgl. 5, 7, 29. 7, 1, 2. — τοῖς ἑξακοσίοις. § 6. — τοὺς ἑξακισχιλίους. zu § 13.

§ 25. τροπή Flucht. vgl. 4, 8, 21. — ἐγένετο. zu 1, 2, 17.

§ 26. ἐκεῖνον. zu 2, 2, 8. — οὐκ ἠνέσχετο konnte sich nicht halten vor Zorn. vgl. 5, 6, 34; etwas verschieden Thuk. 3, 28, 2. 5, 45, 4 und Eur. Thes. 10. — τὸν ἄνδρα. zu 1, 3, 12. — παίει wirft ihn mit dem Speere (nach Ktesias). vgl. 7, 4, 9 mit § 6. — καὶ-φησι wie er auch berichtet, ein selbständiger Satz einem relativen angefügt. vgl. zu 1. 1, 2.

§ 27. μαχόμενοι wäre regelmässig, wenn etwa folgte ὁπόσους μὲν βασιλεὺς ἀπώλεσε (verlor). Jetzt findet eine Anakoluthie statt, veranlasst dadurch dass der Schriftsteller bei dem Particip nur den zweiten Satz: Κῦρος δὲ — als den wichtigern berücksichtigte. (Spr. 56, 9, 3.) Doch sind ὁπόσοι-ἦν und das nächste δέ wohl eingefälscht. — ἔκειντο, wie jacere, lagen todt da. So. Ant. 1174: καὶ τίς φονεύει, τίς ὁ κείμενος; λέγε.

28 περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεράπων λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδή-
29 σας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. Καὶ οἱ μέν φασι βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ, οἱ δ' ἑαυτὸν ἐπισφάξασθαι σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν· καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει καὶ ψέλια καὶ τἆλλα ὥςπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

1 Θ'. Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι.
2 Πρῶτον μὲν γὰρ ἔτι παῖς ὤν, ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ
3 σὺν τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται, ἔνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἄν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτ'
4 ἀκοῦσαι οὔτ' ἰδεῖν ἔστι. Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούουσι καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥςτε εὐθὺς παῖδες
5 ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. Ἔνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι, ἔπειτα δὲ φιλιππότατος καὶ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρό-

§ 28. **περιπεσεῖν αὐτῷ** sich auf ihn hingeworfen zu haben. Spr. 48, 9. (11, 10.)

§ 29. **ἑαυτόν** ist der Deutlichkeit halber dem Medium beigefügt, wie ἑαυτῷ 5, 6, 17. (Spr. 52, 10, 10.) Das *ἑαυτόν* aber ist hier, wie 5, 8, 14, fast so viel als *αὐτὸς ἑαυτόν*. (Spr. 52, 2, 14.) — **γάρ**. Vielleicht *δέ*. [Kr. 45.] — **τἆλλα** die übrigen Auszeichnungen. — **ὥςπερ**, wo auch *οἷάπερ* statthaft. vgl. zu 1, 10, 10.

C. 9. § 1. **παρά** findet sich öfter bei Passiven von Verben, die eine Aeusserung oder ein Geben bezeichnen. (Spr. 52, 5, 1.) — **τῶν Κ. δ. ἐν π. γ.** derer die mit K. in Verkehr, in nähere Berührung gekommen zu sein scheinen; *Κύρου* hängt von *πείρᾳ* ab. Spr. 47, 24. (25, 1.) Aehnlich *πεῖράν τινος ἔχειν, λαμβάνειν* 3, 2, 16. 6, 4, 33. Synonym *ἐμπείρως αὐτοῦ ἔχειν* 2, 6, 1. — **ἄρχειν ἀξ.** zu 2, 5, 24.

§ 2. **μέν**. Dem entspricht *δέ* § 6. — **πάντων πάντα**, eine sehr beliebte Paronomasie oder Parechesis. vgl. 2, 5, 7. 6, 7. — **πάντα** in allen Stücken. Spr. 46, 2. (4, 4.) — **ἐνομίζετο**. Spr. 55, 4, 3. (4.)

§ 3. **θύραι** (hohe) Pforte, vorzugsweise vom Hofe des Perserkönigs.

§ 4. **τούς** gestrichen würde *τιμωμένους* auch zu *ἀκούουσι* als Object passen; jetzt haben wir ein syntaktisches Zeugma. — **εὐθὺς παῖδες ὄντες** gleich von Kindheit an. Spr. 56, 9 (10), 3. vgl. 2, 6, 16. 4, 7, 2. — **ἄρχειν**, durch des Königs Beispiel.

§ 5. **μέν**. Concinner wäre *πρῶτον μὲν αἰδημονέστατος*; allein die gewählte Stellung hebt das Adjectiv stärker hervor. vgl. 7, 2, 23 und Eur. Hipp. 1335. — **καὶ τῶν** sogar als die. — **ἑαυτοῦ** als er. (Am.) Spr. 47, 26. (27, 1 und 7.) — **χρῆσθαι** hängt von *ἐδόκει* ab. Spr. 59, 2. (2, 3.) — **ἔκρινον** man urtheilte. Spr. 61, 4, 3. (7.) — **ἔργων** eben so zugefügt Kyr. 2, 4, 10. — **τοξική**. Da die Begriffe welche eine Kunst oder Wissenschaft bezeichnen

τατον. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ
6 θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. Καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν ἐποίησεν.

Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας τε καὶ
7 Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὑτὸν ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τῳ σπείσαιτο καὶ εἴ τῳ σύνθοιτο καὶ εἴ τῳ ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύδεσθαι. Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον
8 μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπεισαμένου Κύρου ἐπίστευε μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν. Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις
9 ἑκοῦσαι Κῦρον εἵλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δέ, ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. Καὶ γὰρ
10 ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἄν ποτε προοῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος

schon an sich hinlänglich bestimmt sind, so stehen sie oft ohne Artikel. (Spr. 50, 3, 5.)

§ 6. **ἐπιφερομένην**. Spr. 52, 6, 1. — **ἔτρεσεν** floh furchtsam, hier einzeln das dichterische Wort. Aisch. Sie. 379: *κόσμον μὲν ἀνδρὸς οὔτιν' ἂν τρέσαιμ' ἐγώ*. — **τὰ μὲν ἔπαθεν**. Statt des concinnen Gegensatzes *τὰ δ' ἐποίησεν* tritt die Sache selbst ein. vgl. 2, 1, 7. — **κατέκανε**, *τὴν ἄρκτον*. — **πολλοῖς** für Viele. Kyr. 7, 2, 6: *πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι*.

§ 7. **δὲ καί**. *καί* gehört zu *πάντων*. (Po.) vgl. zu 1, 8, 2, wofern nicht *καὶ στρατηγὸς δέ* zu lesen ist. [Kr. 26.] — **οἷς**. *ὅσοις* Hirschig. — **μέν**. Es entspricht *φανερὸς δ' ἦν* § 11. — **περί** über. Spr. 68, 27, 3. (31, 5.) vgl. 3, 2, 4. 5, 6, 22. — **σπένδεσθαι** bezieht sich auf Aussöhnungen, *συντίθεσθαι* auf Verträge auch ohne vorhergegangene Feindschaft. — **ψεύδεσθαι** ist Subject zu *περὶ πλείστου ποιοῖτο*.

§ 8. **καὶ γὰρ οὖν** und daher denn knüpft Sätze an (*καί*) die eine feste Thatsache (*οὖν*) als Beleg (*γάρ*) für das Vorhergehende aussprechen. vgl. § 12. 17 u. 2, 6, 13. 5, 8, 17. 7, 6, 37. (Spr. 69, 61, 2.) — **ἐπιτρεπόμεναι** wenn sie sich ihm anvertrauten. — **οἱ ἄνδρες** die einzelnen Männer, erg. *ἐπιτρεπόμενοι*. — **ἂν παθεῖν**. So erscheint *ἄν* mit dem Infinitiv des Aorists oft synonym mit dem Infinitiv des Futurs. Spr. 54, 6, 4. (6.) — **παρά** wider. Spr. 68, 32, 5. (36, 7.)

§ 9. **τοιγαροῦν** gewiss daher denn, ähnlich dem *καὶ γὰρ οὖν*, nur dass *τοί* versichernde Kraft hat: ja, gewiss. (Spr. 69, 61, 2.) vgl. 1, 9, 15. 18. 2, 6, 20. 5, 8, 22. — **ἐπολέμησε**. zu 1, 3, 4. vgl. 1, 6, 6. 9, 17. — **αἱ πόλεις**, die ionischen. vgl. 1, 1, 6 mit Xen. Hell. 3, 1, 3. — **οὗτοι**. zu 1, 1, 7. 2, 2. — **τοὺς φεύγοντας**, welche politische Gegner der übrigen waren, vermuthlich Aristokraten.

§ 10. **καί** vor *γάρ* entspricht dem *καί* vor *ἔλεγεν*: sowohl — als auch. (Spr. 69, 32, 21.) — **ἔλεγεν**. Concinner wäre *λόγῳ ἀπεφαίνετο*. Aehnlich Mem. 4, 4, 1 u. 5. — **προοῖτο** Preis geben würde, wie projicere. vgl. Spr. 52, 10, 4. (8.) erg. *αὐτούς*. Spr. 60, 6 (7), 1. — **ἅπαξ**, wie einmal und semel, nicht Ein Mal im Gegensatze zu *δίς*, sondern das endliche Eintreten bezeichnend; so nach *ὡς* 4, 7, 12. *ἦν* 2, 2, 12. 3, 2, 25. 4, 6, 17. — **ἐγένετο**. Spr. 65, 11, 1. (3.) — **οὐδ' εἰ**. zu 1, 6, 8. — **ἔτι μέν — ἔτι δέ**. zu 1, 3, 16. — **κάκιον**, Comparativ zu *κακῶς*. Spr. 46, 5, 8 und 11.

αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ κάκιον πράξειαν.
11 Φανερὸς δ' ἦν καὶ εἴ τίς τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον ὡς εὔχοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν ἔστε νικῴη καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος.
12 Καὶ γὰρ οὖν πλεῖστοι δὴ αὐτῷ ἑνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

13 Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι ὡς τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἴα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. Πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στειβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερουμένους ἀνθρώπους· ὥστ' ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ Ἕλληνι καὶ βαρβάρῳ μηδὲν ἀδικοῦντι ἀδεῶς πορεύεσθαι ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι
14 ὅ, τι προχωροίη. Τούς γε μέντοι ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον ὡμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδας καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας οὓς ἑώρα

---

§ 11. φανερὸς ἦν πειρώμενος. zu 1, 6, 8. vgl. § 16. — εἰ ποιήσειεν. Spr. 54, 12, 2. (5.) vgl. § 16. 18. 19 u. 28. 3, 4, 23. — εὐχὴν ὡς εὔχοιτο. Kyr. 8, 2, 14: λόγος αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται ὡς λέγοι. vgl. Plat. Prot. 355, a. Aehnlich Euthyd. 305, d: τούτους εἰς δόξαν καταστήσουσι μηδενὸς δοκεῖν ἀξίους εἶναι. vgl. dort Heindorf, Dem. 5, 22. 22, 74. Eu. Hek. 489. — ἐξέφερον verbreiteten von ihm her. vgl. 5, 6, 17. 29. — νικῴη vicisset. zu 1, 8, 12. — ἀλεξόμενος im Vergelten. So stehen νικᾶν und ἡττᾶσθαι mit dem Particip: darin dass. vgl. 1, 9. 24. 2, 3, 23. (Spr. 56, 8, 1.) Richtiger wohl ἀλεξάμενος. [Kr. 30.]

§ 12. πλεῖστοι δή. Der Superlativ mit δή bezeichnet den höchsten Grad. (Spr. 49, 8. 2.) vgl. 1, 9, 18. 20. — ἑνί γε ἀνδρί Einem Manne wenigstens: denn ganzen Staaten vertrauten sich wohl noch Mehrere an. vgl. § 22. (We.) 5, 7, 9 u. z. Thuk. 1, 80, 2. (Spr. 49, 10, 5.) — τῶν ἐφ' ἡμῶν unserer Zeitgenossen. Spr. 68, 36 (40), 4. — προέσθαι hingeben, wie Kyr. 5, 2, 9. vgl. z. Thuk. 2, 43, 1.

§ 13. μέν aus μήν entstanden ist in einzelnen Formeln auch in der Bedeutung mit demselben verwandt: so in ἀλλὰ μὲν δή, καὶ μὲν δή, οὐ μὲν δή gewiss eben nicht. vgl. 2, 2, 3. 4, 6. Spr. 69, 31 (35), 1. — καταγελᾶν, ἑαυτοῦ, Κύρου. vgl. Spr. 47, 23. (24.) Doch kann es auch, wie oft, absolut gefasst werden: sich ins Fäustchen lachen. vgl. 2, 4, 4 u. Ar. Plut. 880: οἴμοι τάλας, μῶν καὶ σὺ μετέχων καταγελᾷς; — στειβομένας für στιβομένας einige Hsn. — στερουμένους. στερομένους Buttmann; doch hat στεροῦμαι Perfectbedeutung Diod. 1, 84 u. App. Span. 6, 74, wie ἀποστεροῦμαι Dem. 30, 16, Isokr. 6, 25. 14, 17. 17, 2. vgl. 4, 105. — ἐγένετο es wurde zu Theil, möglich (wie ἔστι). Kyr. 8, 1, 15: Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν. — ἔχοντι ὅ, τι προχωροίη si haberet cur iter faceret, wenn er einen gehörigen Grund zur Reise hatte, nicht verdächtig war. Nach Andern: mit sich führend was ihm beliebte, wie doch προχωρεῖν sich nicht füglich erklären lässt.

§ 14. τούς γε μέντοι ἀγαθούς doch die Tüchtigen wenigstens. vgl. 2, 3, 9. 3, 1, 27, Kyr. 3, 3, 20. 7, 5, 52; und über die Stellung Spr. 69, 12, 2. (15, 2.) — εἰς. Spr. 68, 17, 5. (21, 7.) vgl. 2, 6, 30. — πρῶτον μέν. Wenn im Folgenden nichts ausgefallen ist, so muss man annehmen dass der Satz ἦν αὐτῷ πόλεμος nur eine Art Nebensatz ist für πολέμου αὐτῷ ὄντος und somit πρῶτον μέν dem Sinne nach eig. zu ἄρχοντας ἐποίει gehört. (Logische) Nebensätze dem Hauptsatze in gleicher Fügung coordinirt findet man nicht selten, wie 3, 5, 16. 7, 3, 16. — καὶ αὐτός auch er selbst, nicht bloss

ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλῃ δώροις ἐτίμα· ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγα-15 θοὺς εὐδαιμονεστάτους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιοῦν εἶναι. Τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ τῶν ἐθελόντων κινδυνεύειν, ὅπου τις οἴοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι. Εἴς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις αὐτῷ 16 φανερὸς γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. Καὶ γὰρ οὖν 17 ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. Καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος. Ἀλλὰ μὴν εἴ τίς γέ τι αὐτῷ προς-18 τάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν. Τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι. Εἰ δέ τινα ὁρῴη δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου καὶ 19 κατασκευάζοντά τε ἧς ἄρχοι χώρας καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ' ἀεὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν

---

sein Heer. — ἧς κατεστρέφετο χώρας für τῆς χώρας ἣν κατ. Spr. 51, 12. vgl. 1, 9, 19. — δώροις. vgl. 7, 3, 28.

§ 15. ἀξιοῦν. ἀξιῶν Cobet N. l. p. 418. vgl. Spr. 56, 4, 2. (5.) — τῶν ἐθελόντων solcher die entschlossen waren. (Spr. 50, 4, 3.) vgl. Hell. 7, 5, 24: χαλεπὸν εὑρεῖν τοὺς ἐθελήσοντας μένειν. Dem. 20, 166: οὐκ ἀπορήσετε τῶν ἐθελησόντων ὑπὲρ ὑμῶν κινδυνεύειν. — Κῦρον nachdrücklicher als αὐτόν. (Spr. 51, 5, 2.) vgl. 1, 9, 31. 2, 6, 8. 3, 3, 23 u. zu 1, 4, 16.

§ 16. εἰς in Ansehung, zu ἐπιδείκνυσθαι gehörig. (Ze.) Spr. 68, 17, 6. (21, 8.) vgl. 2, 6, 30. — γέ, Einzelnes hervorhebend, drückt mit μήν (doch) so verbunden oft nur stärker als δέ einen Gegensatz aus. wie auch § 20. 7, 6, 15. 7, 32. — ἐπιδείκνυσθαι sich zeigen, sich auszeichnen. Spr. 52, 8, 4. (5.) Ail. V. G. 9, 36: ψάλτης Ἀντιγόνῳ ἐπεδείκνυτο. — περί. zu § 7. vgl. 2, 4, 3. — τούτους. zu αὐτούς 1, 4, 8. — τῶν φιλοκερδούντων für ἢ οἱ φιλοκερδοῦντες ἦσαν. (Spr. 47, 27, 2.) vgl. 4, 2, 25. 26. — ἐκ τοῦ ἀδίκου vom Unrecht aus, ungerechter Weise, μετ' ἀδικίας 2, 6, 18), wie ἐκ τοῦ δικαίου § 19, Ar. Vö. 1435. Demokr. b. Stob. 94, 25: χρήματα πορίζειν μὲν οὐκ ἀχρεῖον, ἐξ ἀδικίης δὲ πάντων κάκιον. (vgl. Spr. 68, 17, 9.)

§ 17. αὐτῷ ihm, nicht von ihm: denn es handelt sich um die Gerechtigkeit Anderer. (We.) — ἀληθινῷ gediegen, zuverlässig. (Ze.) So ἡγεμὼν ἀληθινός Isokr. 15, 206, μάγειρος Sosipater 1, 6. vgl. Plut. Eum. 14, συνεργός Pol. 3, 11. — ἐχρήσατο, der Ao. vom Eintreten der Handlung. Spr. 53, 5, 1. Thuk. 1, 6, 3: μετρίᾳ ἐσθῆτι πρῶτοι Λακεδαιμόνιοι ἐχρήσαντο. vgl. 4, 1, 22. 5, 1, 16. — εἶναι. Spr. 56, 7, 6. (9.) vgl. 3, 1, 43. — κατά. Spr. 68, 21 (25), 4.

§ 18. ἀλλὰ μήν ferner aber. (Spr. 69, 39, 1.) vgl. 2, 5, 12. 14. 3, 2, 16. — εἰ-γέ. Spr. 69, 13, 2. (15, 3.) — ἔργου. Spr. 47, 5. (7, 2.)

§ 19. ὁρῴη, iterativer Optativ, wie § 28. 4, 5, 8. 13. Spr. 54, 12, 2. (5.) — ὄντα. Spr. 56, 7, 1. vgl. 1, 10, 10. 5, 7, 25. — καί-τε-καί. zu 1, 2, 18. vgl. 6, 1, 20. — κατασκευάζειν gut bebauen, wie Oik. 4, 16. 17. (Ze.) vgl. Thuk. 6, 91, 6. (8, 24, 3.) — ἧς χώρας, τὴν χώραν ἧς. Spr. 51, 11, 2. (51, 12.) — ἄν. zu 1, 5, 2. — ἀφείλετο, nämlich etwas. Spr. 52, 1, 2. vgl. Thuk. 1, 2, 1 u. Andok. 3, 40: ἐξεῖναι ἀφελεῖν. Eben so προσετίθεντο. Kr. z. Thuk. 5, 23, 5. — προσεδίδου. Spr. 36, 11, 1. — ἐπόνουν, der Plural, weil τινά collectiv steht. vgl. zu 1, 4, 8. — ἐπίπαιο. Das poetische Wort

καὶ θαῤῥαλέως ἐκτῶντο καὶ ἃ ἐπέπατο αὖ τις ἥκιστα Κῦρον ἔκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος 20χρῆσθαι τοῖς τῶν ὑποκρυπτομένων χρήμασι. Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο καὶ εὔνους γνοίη ὄντας καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι ὅ, τι τυγχάνοι βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτι- 21στος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, οὗπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα.

22 Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν οἶμαι εἷς γε [ὢν] ἀνὴρ ἐλάμβανε διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους 23ἑκάστου σκοπῶν καὶ ὅτου μάλιστα ὁρῴη ἕκαστον δεόμενον. Καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλλωπισμόν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημέ- 24νους μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι. Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζε- 25σθαι, ταῦτα ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων ὅτι οὔπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοι ἔπεμψε καὶ δεῖταί σου τοῦτον ἐκπιεῖν τήμερον σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. Πολλά-26 κις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεα καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· Τούτοις ἥσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι. Ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δ᾽ ἐδύ-27 νατο παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλόν, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. Εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο καὶ πλεῖστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, 28 προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὡς δηλοίη οὓς τιμᾷ. Ὥστε ἔγωγε ἐξ ὧν ἀκούω οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων πεφιλῆσθαι οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. Τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε, παρὰ μὲν Κύρου, 29 δούλου ὄντος, οὐδεὶς ἀπῄει πρὸς βασιλέα, πλὴν Ὀρόντας ἐπεχείρησε· καὶ οὗτος δὴ ὃν ᾤετο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν εὗρε Κύρῳ φιλαίτερον ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ

---

gebraucht Xen. noch 3, 3, 18. 5, 9. 12. 7. 6, 9. 41 u. Kyr. 3, 3, 44. — Κῦρον. Spr. 46, 6. (9.) — φθονῶν. Spr. 56, 4, 2. (5.) vgl. 2, 5, 38. 5, 6, 4. — ὑποκρυπτομένων. Spr. 52, 8, 3. (4.)

§ 20. φίλους ist wohl, da es ohne Artikel steht, nicht von θεραπεύειν abhängig, sondern zu ὅσους zu ziehen, dem es nur der Betonung wegen voran steht. (Spr. 51, 10, 10.) — ὄντας. Spr. 56, 7, 1. vgl. 7, 7, 24. — ὅ, τι für τούτου ὅ, τι. (Spr. 51, 13, 4.) vgl. 5, 1, 8. — τυγχάνοι für τυγχάνει Schäfer. — πρός mit dem Ge. findet sich bei Passiven in der attischen Prosa selten. (Spr. 52, 5, 2 und 68, 37, 3.)

§ 21. αὐτὸ τοῦτο, ankündigend, wobei man bloss ἐπειρᾶτο (εἶναι) denken mag. Dem. 25, 6: δόξετε τοῦθ᾽ ὅπερ ἐστέ, δικασταὶ καὶ φύλακες τῶν νόμων εἰσεληλυθέναι. (Spr. 57, 10, 11.) — ἕνεκα. Spr. 68, 15. (19, 1.) — κράτιστος θεραπεύειν am geschicktesten zu dienen. Spr. 55, 3, 2. (3.)

§ 22. ὤν verdächtigt Lion. — διὰ πολλά aus vielen Gründen. Jagd 5, 26: βλέπει οὐκ ὀξὺ διὰ πολλά. vgl. Her. 1, 109, 2. (Spr. 43, 4, 23.) — πάντων δή. zu § 12. vgl. 4, 5, 4. 7, 4, 24. — καὶ ὅτου, ein Satz dem πρὸς τοὺς τρόπους σκοπῶν angefügt. Spr. [illegible] Regelmässiger wäre καὶ ὅτου μάλιστα ἕκαστος δέοιτο (ὁρῶν).

§ 23. τῷ σώματι αὐτοῦ neben τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, vgl. auch § 27. Spr. 51, 4, 2 u. 3. (47, 9, 12.) — κόσμον. Spr. 57, 3, 2. (1.) — καί vor περί bezieht sich weniger auf λέγειν als auf das wirkliche Verschenken. — ἔφασαν die welche dem Verfasser die Sache erzählten, wie 2, 1, 14. 6, 10. 11. (Spr. 53, 2, 3.) vgl. zu 1, 8, 6.

§ 24. τὰ μεγάλα. Spr. 46, 3, 2. (11, 2.) — ἐπειδὴ καί sowohl aus andern Gründen als auch weil. vgl. 3, 2, 37. (Spr. 68, 32, 17.) — φίλων Spr. 47, 18. (19.) — τῷ προθυμεῖσθαι. Spr. 50, 5, 1. (6, 2.) — ταῦτα. zu τούτους 1, 6, 9; der Plu. hier, weil zwei Begriffe vorhergehen.

§ 25. Κῦρος γάρ — λέγων. zu 1, 3, 8. — [illegible]. Spr. 47, 1 (2.) — τούτου für ἢ τούτῳ, von ἡδίονι regiert. (Spr. 47, 27, 1.) vgl. 2, 5, 13. — οἴνῳ. Spr. 48, 9. (14, 2.) — ἔπεμψε. Uebergang zur directen Rede des Boten. vgl. zu 1, 3, 14 E.; über den Ao. Spr. 53, 9 (10), 1. vgl. 2, 4, 16. — οἷς. Spr. 51, 10, 2. (1.)

§ 26. ἄρτων. Spr. 47, 8. (10.) — ἐπιλέγειν dazu, dabei sagen. vgl. Her. 1, 214, 2. Plut. Caes. 29: ἕνα ᾐκίσατο ῥάβδοις, ἐπιλέγων ὡς ταῦτα τοῦ μὴ Ῥωμαῖον εἶναι παράσημα προστίθησιν. — τούτοις. Spr. 48, 12, 5. (15, 6.) — ἥδεσθαι oft vom Wohlgeschmack. Plat. Prot. 337, c: ἥδεσθαι ἐσθίοντα ἢ ἄλλο τι ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. Her. 1, 119, 3: ἥσθη τε τῇ θοίνῃ. — τούτων. Spr. 47, 14. (15.)

§ 27. ἐδύνατο. Stände auch hier der Optativ, so wäre der Sinn: wo er etwa könnte. Das Können jedoch soll nicht auf einzelne Fälle beschränkt werden: mithin ist der Indicativ nothwendig und hier dem relativen Satze ein selbständiger angefügt. während er konnte. vgl. zu 1, 1, 2. — διὰ τό. Spr. [illegible] 2.) vgl. A. 1. — ἐπιμέλειαν Vorsorge für ihn als Fürsten, die der Artikel als notorisch bezeichnet. Spr. 50, 2, 1. — ἄγωσιν für ἄγοιεν, als Uebergang zur directen Rede. vgl. zu 1, 4, 18.

§ 28. μέλλοιεν ὄψεσθαι. Spr. 53, 7, 8. (8, 3.) vgl. 2, 6, 10. 4, 7, 16. — τιμᾷ. zu ἦν 1, 2, 21. vgl. 3, 1, 6. 7, 6, 44. — ἐξ ὧν zu urtheilen nach dem was. Thuk. 6, 17, 4: τὰ ἐκεῖ ἐξ ὧν ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι τοιαῦτα. Spr. 51, 10, 2. (1.) u. 68, 13, 6. (17, 10.) — ἀκούω. zu 1, 3, 20. — Ἑλλήνων hängt von οὐδένα ab.

§ 29. τούτου τόδε. zu 2, 1, 20. — παρὰ μέν. Ueblicher wäre παρὰ μὲν γάρ. Jetzt ist der folgende Satz eine Art Epexegese zu τόδε. (vgl. Spr. 57, 10, 13.) zu Thuk. 2, 50. — δούλου Unterthan. Τὰ βαρβάρων γὰρ δοῦλα πάντα πλὴν ἑνός. Eu. Hel. 276. (Ze.) vgl. 2, 5, 38. 3, 1, 17. — Ὀρόντας. 1, 6, 3. ff. — ὅν — αὐτόν. Spr. 51, 5, 1. vgl. 2, 5, 27. 6, 2, 9. αὐτόν erscheint so nur wenn ihm ein (betontes) Wort voransteht. — φιλαίτερος wie φιλαίτατος Hell. 7, 3, 8 u. Theokr. 7, 98: sonst allgemein φίλτερος, τατος, wiewohl φίλτερος aus attischen Prosaikern schwerlich nachweislich ist: φιλωτέρα Mem. 3, 11, 18 ist wohl in φιλαιτέρα zu ändern: daneben μᾶλλον φίλος 1, 1, 5, Aisch. Cho. 217. Eu. Tro. 784. φίλος μάλιστα Thuk. 1, 43, 2. Her. 3,

30 παρὰ βασιλεῖ. Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς καὶ κρίνειν ὀρθῶς ἐδύνατο τοὺς
31 πιστοὺς καὶ εὔνους καὶ βεβαίους. Ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι μαχόμενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κύρου πλὴν Ἀριαίου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων· ὡς δ' ᾔσθετο Κῦρον πεπτωκότα ἔφυγεν ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν οὗ ἡγεῖτο.

1 ι. Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἡ δεξιά. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κύρειον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἵστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὑτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν ἔνθεν ὡρμῆντο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο
2 παρασάγγαι εἶναι τῆς ὁδοῦ. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι καὶ τὴν Φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα τὴν σοφὴν
3 καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι λαμβάνει. Ἡ δὲ Μιλησία [ἡ νεωτέρα] ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες, καὶ ἀντιταχθέντες πολλοὺς μὲν τῶν ἁρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν καὶ ἄλλα ὁπόσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα
4 καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο πάντα ἔσωσαν. Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βα-

---

138, 2. — ἄξιος drückt ursprünglich Gleichheit des Werthes aus; daher angemessen. Ages. 1, 1: τῆς ἀρετῆς ἄξιος ἔπαινος. — ἄν. Spr. 54, 6, 4. (6.)

§ 31. παρ' αὐτόν neben ihm. Reitk. 8, 12: παρὰ τοῖς φίλοις εἶναι. vgl. zu 1, 2, 13 u. 8, 5. Doch ist vielleicht mit Schn. περί zu lesen. — καὶ τὸ στρ. nicht bloss er, sondern auch das Heer. vgl. 3, 3, 2. 5, 9, 17, Thuk. 4, 114, 1.

C. 10. § 1. χεὶρ ἡ. Spr. 50, 7 (8), 1. — εἰσπίπτει, weil βασιλεύς als Hauptbegriff vorherrscht. Spr. 63, 4. (4, 2. vgl. 1, 10, 2 und Thuk. 7, 43, 2: αὐτὸς μὲν καὶ Εὐρυμέδων καὶ Μένανδρος ἀναλαβὼν τὴν πᾶσαν στρατιὰν ἐχώρει πρὸς τὰς Ἐπιπολάς. — οἱ μέν. Dem entspricht was im § 3 liegt: οἱ δὲ Ἕλληνες-ἀντιταχθέντες. — ἔνθεν. zu 1, 8, 1. — τῆς ὁδοῦ. Spr. 47, 6. (8, 5.)

§ 2. πολλά ist Prädicat: τὰ ἄλλα ἃ διήρπαζον πολλὰ ἦν. Spr. 50 8 (11), 1 u. 57, 3. vgl. 4, 3, 7. 7, 7. 8, 20. 7, 3, 14. — Φωκαΐδα. früher Milto, vom Kyros Aspasia genannt. — σοφὴν καὶ καλήν sind Prädicat. Spr. 50, 9 (11, 1 u. 3.)

§ 3. ἡ νεωτέρα streicht Kr. De auth. p. 17 s. — γυμνός ist, wie nudus, oft: ohne Obergewand, bloss im χιτών. vgl. 4. 4, 12. — τῶν Ἑλλήνων hängt von οἵ ab: πρὸς τούτους τῶν Ἑ. οἵ. was freilich bei einer Präposition sonst ungewöhnlich ist. „vgl. Her. 1, 110, 1." (Kr.) (Spr. 51, 13, 2.) — ἔτυχον mit dem Part. des Pr. auch 2, 1, 9. 3, 2, 5. 3, 8. 7, 1, 2. — καὶ ἀντιταχθέντες. Das Relativ gehört nicht mehr zu diesem Satze. vgl. zu 1, 1, 2. — οἱ δέ einige aber. vgl. Spr. 50, 1, 10. — οὐ μὴν ἔφυγόν γε doch die Flucht wenigstens ergriffen sie nicht. (Spr. 69, 15, 3.) vgl. 7, 6, 38. — ἄλλα ὁπόσα für ὁπόσα ἄλλα. (Spr. 51, 10, 10.) Hier so zu erklären ist nothwendig, weil sonst τὰ ἄλλα wegen πάντα stehen müsste. Aehnlich ἄλλος ὅστις 5, 5, 12. Dem. 13, 17. 23, 17. vgl. zu 4, 5, 5. — ἐντὸς αὐτῶν hinter sie. vgl. 6, 3, 7. — ἐγένοντο kam (nämlich geflüchtet). vgl. zu 1, 7, 17. vgl. Thuk. 6, 100, 3. — ἔσωσαν. zu 1, 1, 2 E.

§ 4. διέχειν aus einander, entfernt sein. Spr. 52, 2, 3. vgl. 3, 4,

σιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' ἑαυτοὺς ὡς πάντας νικῶντες, οἱ δὲ ἁρπάζοντες ὡς ἤδη πάντες νι-
5 κῶντες. Ὡς δὲ ᾔσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῷεν τὸ καθ' ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχονται διώκοντες, ἐνταῦθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς ἑαυτοῦ καὶ συντάττεται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο Πρόξενον καλέσας, πλησιαίτατος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιέν τινας ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.

6 Ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς δῆλος ἦν προσιὼν πάλιν, ὡς ἐδόκει, ὄπισθεν. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες [συ]στραφέντες παρασκευάζονται ὡς ταύτῃ προσιόντος καὶ δεξόμενοι, ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ᾗ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτῃ καὶ ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς
7 σὺν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δ' οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς· Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν καὶ ἐλέγετο
8 φρόνιμος γενέσθαι. Ὁ δ' οὖν Τισσαφέρνης ὡς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη,

---

20. 22. — ἀλλήλων. Spr. 47, 12. (13.) — οἱ μέν bezieht sich auf οἱ Ἕλληνες. So bezieht sich ὁ μέν nicht selten auf den nähern, ὁ δέ auf den entferntern Begriff. Spr. 50, 1, 2. vgl. 5, 4, 12. — καθ' ἑαυτούς. zu 1, 8, 21. — οἱ δέ, weil bei βασιλεύς auch οἱ σὺν αὐτῷ gedacht werden; ähnlich αὐτοῖς § 7 und ὄντας § 10. Spr. 58, 4, 3. — πάντες alle Perser, auch die den Hellenen entgegengestellten. vgl. De auth. p. 48.

§ 5. τῷ seinem, dem von ihm selbst geführten. vgl. zu 1. 8. 4. — τὸ καθ' ἑαυτούς. zu 1, 8, 21. — εἰς τὸ πρόσθεν vorwärts. vgl. 2, 1, 2. 7, 3, 41. — ἐνταῦθα δή. Spr. 65, 9, 1. vgl. 4, 7, 3. 5, 4, 25. — πλησιαίτατος. Spr. 23, 7 A. (5.) vgl. 7, 3, 29. — εἰ πέμποιεν ob sie schicken sollten; der Optativ, weil ein historisches Tempus vorhergeht. Spr. 54. 7. 1. vgl. 1. 10, 17. 7. 4, 10. vgl. Kyr. 8, 3, 19: ἐβουλεύοντο τίνι ἕκαστος προσίοι.

§ 6. καὶ βασιλεύς auch der König, wie auch die Hellenen gegen ihn anzurücken beabsichtigten. — ὡς ἐδόκει gehört bloss zu ὄπισθεν. vgl. zu 1, 6. 7. — στραφέντες nachdem sie sich gewendet, συστραφέντες nachdem sie ihre Reihen zusammengezogen. Spr. 52, 6, 1. vgl. 1. 10. 12. — ὡς ταύτῃ προσιόντος erg. βασιλέως als ob, in der Erwartung dass der König auf dieser Seite anrücken werde. Spr. 56, 11 (12), 2. — προσιόντος καὶ δεξόμενοι. Copulative und adversative Partikeln verbinden oft einen absoluten Genitiv mit einem andern Casus des Particips und überhaupt verschiedene Casus der Participien. Spr. (56, 14, 2 und) 59, 2. (2, 2.) vgl. 2, 4, 22. 5, 6, 32. 7, 1, 27. — ᾗ δὲ παρῆλθεν sondern wo er vorüber gegangen war, nämlich bei der Ueberflügelung 1. 8, 23. vgl. 13. — κέρατος der Hellenen.

§ 7. διήλασε. vgl. 2, 3, 19. — αὐτούς, Τισσαφέρνην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. (Hu.) vgl. zu § 4. — φρόνιμος γενέσθαι sich einsichtig benommen zu haben, indem er der Uebermacht wich und doch dem Feinde Schaden zufügte. So φρόνιμος στρατηγός Isokr. 15, 117, Xen. Hell. 6, 1, 15. vgl. Kyr. 4, 1, 4. Aristot. Nik. Eth. 6, 5, 1: δοκεῖ φρονίμου εἶναι τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα.

§ 8. ὡς nachdem. — μεῖον ἔχειν den Kürzeren gezogen haben,

πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐ-
9πορεύοντο. Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποταμόν.

10 Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγγα ὥςπερ τὸ πρῶτον μαχούμενος συνῄει. Ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὖθις παιανίσαντες ἐπῄεσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον ἢ τὸ
11πρόσθεν. Οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευγον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός. Ἐνταῦθα δ' ἔστη-
12σαν οἱ Ἕλληνες· ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥςτε τὸ ποιούμενον μὴ γιγνώσκειν. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔ-

---

wie 3, 2, 17. 4, 18; ἔλαττον ἔχειν Thuk. 1, 105, 4. 2, 22, 2. 3, 5, 2. 7, 36, 3. 8, 61, 3. Μείων, bei Xen. häufig, ist eig. poetisch. — ἀπηλλάγη discessit. Spr. 52, 6, 1. — δή wohl für ἤδη hier und 5, 4, 25. vgl. 2, 26.

§ 9. εὐώνυμον, nach der frühern Stellung, jetzt der rechte Flügel. (Ze.) — ἀναπτύσσειν τὸ κέρας den Flügel sich hinter den andern ziehen lassen. Hierauf sollte der eine Flügel rechtsum, der andere linksum mit dem Flusse parallel fortmarschiren, bis beide an einander schlossen, dann alle gegen den Feind Front machen und dadurch den Fluss in den Rücken bringen, ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποταμόν. vgl. 6, 3, 5. 18.

§ 10. καὶ δή für ἤδη. (Spr. 69, 17, 1.) — παραμειψάμενος, παρελθών, nachdem er am linken (jetzt rechten) Flügel der Hellenen vorüber gegangen war. Kyr. 5, 4, 50: παραμειβομένου τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος. — ὥςπερ bezieht sich auf τὸ αὐτό. (Ze. Spr. 69, 64, 1.) Plat. Phaid. 86, a: δυσχυρίζεται τῷ αὐτῷ λόγῳ ὥςπερ σύ. — συνῄει, von Kämpfenden auch Thuk. 4, 94, 2 u. öfter; eben so σύνοδος. — ἐγγύς. zu 2, 5, 38. — ὄντας. zu § 4 erg. αὐτούς.

§ 11. ἐκ πλείονος bei noch grösserer Entfernung der Hellenen. (We. Spr. 43, 4, 8.) vgl. 3, 3, 9 und zu 3, 3, 15. — τὸ πρόσθεν 1, 8, 19. Ueber den Artikel Spr. 50, 5, 13.

§ 12. ἀνεστράφησαν wendeten, setzten sich. (We.) — οὐκέτι nicht auch, nicht ebenfalls. Mem. 3, 4, 10: ταῦτα πάντα κοινὰ ἀμφοτέρων ἐστίν. ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι οὐκέτι. Philippides 15: νικᾶν γ' ἐπισταμαι οὐδὲν ἔργον μαχομένῳ, αὐτὸν μάχεσθαι δ' οὐκέτ' ἐστι ῥᾴδιον. vgl. Dem. 23, 146. Plat. Prot. 321 u. Reg. z. Thuk. Das ἔτι steht mit Bezug auf ἱππέων, wie oft οἱ ἄλλοι erst durch den folgenden Satz beschränkt wird. (Spr. 50, 4, 10.) — ὥςτε — γιγνώσκειν so dass die Griechen nicht wahrnehmen konnten was (hinter dem Hügel) vorging. (We.) Für ποιούμενον wäre in diesem Sinne üblicher γιγνόμενον; doch findet sich auch jenes hin und wieder, wie Her. 5, 23, 1, Andok. 1, 86, Thuk. 3, 77, 2. 6, 87, 3. 8, 43, 3. 46, 4. 69, 2. — τὸ βασίλειον σημεῖον, ein goldner Adler auf einem langen Speere, πέλτη, δόρυ μακρόν Kyr. 7, 1, 4. — πέλτης. παλτοῦ Leonclavius. Nach Einigen schwebte der Adler auf einem kleinen Schilde (πέλτη), der auf einem Speer (ξύλον) befestigt war. Nach Andern heisst πέλτη hier Speer. vgl. jedoch Vater zu Eur. Rhes. 397. — ἐπὶ ξύλου verdächtigt Dorville; ἐπὶ ξυστοῦ will Hutchin-

φασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης [ἐπὶ ξύλου] ἀνατεταμένον. Ἐπεὶ13 δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς· οὐ μέντοι ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. Ὁ οὖν Κλέαρχος οὐκ14 ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπὸ αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον καὶ κελεύει κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου τί ἐστιν ἀπαγγεῖλαι. Καὶ ὁ Λύκιος ἤλασέ τε καὶ15 ἰδὼν ἀπαγγέλλει ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος. Σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο.

Ἐνταῦθα δ' [ἔστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ] θέμενοι τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο·16 καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ γὰρ ᾔδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἴκαζον ἢ διώκοντα οἴχεσθαι ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι· καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύ-17 οντο εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον· ἔδοξεν οὖν αὐτοὺς ἀπιέναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δορπηστὸν ἐπὶ τὰς σκηνάς. Ταύτης μὲν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.18

---

son. — ἀνατεταμένος aufgesteckt. nach Andern: mit ausgebreiteten Flügeln.

§ 13. ἐνταῦθα. zu 1, 2, 1. — ἄλλοθεν für ἄλλοσε, da der Schriftsteller seinen Standpunkt in Gedanken auf der Seite nimmt nach der sie fliehen. Hell. 7, 1, 15: ἐφύλαττον ἄλλος ἄλλοθεν τοῦ Ὀνείου. — ἐψιλοῦτο nicht: wurde entblösst, sondern: wurde weniger angefüllt. — τέλος endlich. (Spr. 46, 3, 2.) vgl. 2, 3, 26. 5, 5, 3. 9, 5. — καὶ πάντες. zu 1, 8, 2.

§ 14. οὖν. δ' οὖν? (Kr. 26.) — ὑπό. Spr. 68, 41 (45), 1. vgl. 4, 7, 8 und 1, 8, 27. — τά ist Ac. Spr. 61, 5. (6, 2.) — τί. Der Singular in sofern man fragt was für eine Gesammterscheinung die Einzelnheiten (τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου) bilden. vgl. 2, 1, 22. (Spr. 61, 8, 2.) Ar. Ly. 994: τί τὰ πράγμαθ' ὑμῖν ἐστι τὰν Λακεδαίμονι; Sprachgemäss wäre natürlich auch τίνα. Heind. zu Plat. Phaid. 1.

§ 15. καὶ ἥλιος zu derselben Zeit auch. zu Thuk. 8, 61, 3. — ἥλιος. Der Artikel kann bei den Namen der Gestirne stehen und fehlen. (Spr. 50, 2, 11.)

§ 16. ἔστησαν οἱ Ἕλληνες ist wegen στήσας τὸ στράτευμα § 14 ungehörig und wohl aus § 12 entstanden. Passend wäre auch: ἔνθα δ' ἔστησαν οἱ Ἕ., καί wo aber die H. halt gemacht hatten, da auch. [Kr. 45, der 26 in den Add. p. XVI ἀπέστησαν erg. τῆς διώξεως vermuthete, was Matthiae aufgenommen hat.] — ἅμα μέν. Für ἅμα δέ (vgl. zu 3, 4, 19) tritt durch die Zwischensätze veranlasst eine andere Wendung ein: καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο κ. τ. λ. — τεθνηκότα. Spr. 56, 7, 1. vgl. 2, 2, 16. 5, 3. — τι, etwa einen militairisch wichtigen Punct, wie 2, 4, 4. Thuk. 6, 52, 2.

§ 17. αὐτοί sie ihrerseits, im Gegensatze zum Kyros. (Spr. 51, 1, 3.) — αὐτοὺς ἀπιέναι selbst fortzugehen, nicht das Gepäck kommen zu lassen. (Spr. 55, 2, 7 und 51, 6, 3.) Dem. 18, 218: περιειστήκει τοῖς βοηθείας δεήσεσθαι δοκοῦσιν αὐτοὺς βοηθεῖν ἑτέροις. vgl. Thuk. 6, 99, 3. — ἔδοξεν οὖν. Ἔδοξε δ' οὖν Matthiae. — δορπηστόν für δεῖπνον, mehr poetisch. vgl. Ar. We. 103, Ri. 52.

§ 18. μέν ohne οὖν, wie 7, 6, 6. 6, 2, 7. (Spr. 59, 1, 11.) — καὶ τάς und auch die. vgl. zu 1, 2, 2. — μεστάς ohne Artikel für μεστὰς οὔσας. Thuk. 1, 49, 4: ἐνέπρησαν τὰς σκηνὰς ἐρήμους. Die (von Poppo geforderte) Wie-

Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν· καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα εἴ ποτε σφοδρὰ λάβοι τὸ στρατόπεδον ἔνδεια, διαδοίη τοῖς Ἕλλησιν, ἦσαν δ' αὗται, ὡς ἐλέγοντο, τε-19τρακόσιαι ἅμαξαι, καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήρπασαν· ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον βασιλεὺς ἐφάνη. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

1 *ά. Ὡς μὲν [οὖν] ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικόν, ὅτε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾶν καὶ Κῦρον ζῆν, 2ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένοις ἃ εἶχον καὶ ἐξοπλισαμένοις προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρῳ συμμίξειαν. 3Ἤδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμώ.*

Οὗτοι ἔλεγον ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὥρμηντο, καὶ λέγοι ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμείνειεν ἂν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν, τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθενπερ ἦλθε. Ταῦτα ἀκού-4σαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες [πυνθανόμενοι] βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἀλλ' ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα καί, ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἡμῖν ἔτι μάχεται, καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. Ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ τὴν μάχην νικώντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί. Ταῦτ' εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους καὶ σὺν αὐτοῖς Χει-5ρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου.

Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε. τὸ δὲ στράτευμα ἐπο-6ρίζετο σῖτον ὅπως ἐδύνατο ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δ' ἐχρῶντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς, πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέρροις καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἅμαξαι ἦσαν

---

derholung des Artikels gäbe den Sinn: von den Wagen die welche angefüllt waren. vgl. zu 1, 4, 7. — *ἅς*. Vielleicht *ἅ*. (Kr. 45.) — *λάβοι* beträfe. Thuk. 2, 49, 1: *τοὺς ἄλλους τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ φλόγωσις ἐλάμβανε*. vgl. § eb. 5 und Xen. Hell. 5, 3, 19. — *ὡς ἐλέγοντο*. zu 1, 4, 5. — *καὶ ταύτας* auch diese, gleichfalls, den entfernten Begriff wieder aufnehmend. vgl. 3, 2, 5. 35. (vgl. Spr. 51, 5, 1.)

C. 1. § 1. *ἐστρατεύετο*. zu 1, 2, 5. — *ἐλθόντες* zurückgekehrt (wie auch venire sich findet). vgl. 5, 1, 4. 7, 15. Thuk. 1, 136, 3 u. zu *ἥκειν* 2, 1, 9. — *τὰ πάντα* ist wohl Subjects-Ac.: das ganze Heer, auch die Asiaten des Kyros. vgl. 1, 10, 16. Andere erklären: auf allen Puncten. Etwas verschieden *πάντα νικᾶν* Il. δ, 389. ε, 807 u. Plut. Anton. 22. — *νικᾶν* gesiegt haben. Spr. 53, 1, 3. vgl. § 4. 8. 9. 11. — *λόγῳ* Erzählung.

§ 2. *ἅμα τῇ*. Spr. 48, 11, 5. (14.) — *σημανοῦντα*. Spr. 56, 9 (12), 1. vgl. 2, 5, 2. — *εἰς τὸ πρόσθεν*. zu 1, 10, 5. — *συμμίξειαν* zusammengetroffen sein würden. Der Optativ als Gedanke der Strategen. vgl. 6, 3, 25 u. Spr. 65, 7, 2. (8.) Doch müsste *ἕως ἂν συμμίξωσιν* stehen, wenn *δοκεῖ* (als eig. Pr.) oder *δόξει* vorher ginge. Ueber das Activ eb. 52, 2, 9. (10), den Ao. 53, 6, 4. (5.)

§ 3. *ὁρμή* Aufbruch, Abmarsch. Mem. 3, 13, 5: *κρεῖττον ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν ἢ ἐν τῇ ὁδῷ*. — *ὄντων*. zu 1, 2, 17. — *ἡλίος*. zu 1, 10, 15. — *ἀνίσχειν* aufgehen. Spr. 52, 2, 3. — *ἄρχων* Fürst. vgl. 4, 7, 19, von einem Gutsherren (oder Schulzen?) 4, 5, 28, wie von Königen 5, 9, 2. — *γεγονώς* entstammt. — *τοῦ* des bekannten. vgl. Her. 6, 64 ff. zu 1, 1, 2. — *Ταμώ* für *Ταμών* Stephanus. — *τέθνηκεν*, neben *εἴη* und *λέγοι*, der Indicativ in sofern die feste Thatsache gemeldet wird. vgl. 2, 2, 15. — *ὅθεν*. zu 1, 2, 8. vgl. 1, 8, 1. — *τῇ προτεραίᾳ*. Spr. 43, 3. (3, 3.) — *ὥρμηντο* für *ὡρμῶντο* Schneider. vgl. 1, 10, 1. — *ἡμέραν*. Spr. 46, 1. (3.) — *τῇ ἄλλῃ* am folgenden Tage. vgl. 3, 4, 1. 5, 9. 15. — *ἀπιέναι φαίη* für *ἀπίοι*, wie nach *ᾔσθετο* 1, 2, 21 noch *ἤκουε* eintritt. vgl. Thuk. 2, 5, 3. Anders ist *φάναι* überflüssig Plat. Lach. 196, e. — *ἐπὶ Ἰωνίας*. Spr. 68, 36 (40), 3.

§ 4. *πυνθάνομαι* hat, wie *ἀκούω* (1, 3, 20), Perfectbedeutung. vgl. 2, 2, 3, Thuk. 7, 12, 2. u. Her. 1, 69, 1: *πάντα πυνθανόμενος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους*. Spr. 53, 1, 2. — *ἀλλά*. zu 1, 7, 6. — *ὤφελε ζῆν* utinam viveret. Spr. 54, 3, 3. (4.) — *ἡμῖν*. Spr. 48, 8. (9.) — *ἤλθετε* gekommen wäret. Spr. 54, 10, 2. (4.) vgl. 5, 9, 32. 7, 6, 9. — *ἐπαγγελλόμεθα*. Spr. 52, 8, 4. (5.) — *ἔλθῃ* gekommen sein wird. Spr. (26, 11, 11 u.) 53, 6, 4. (5.) — *τῶν νικώντων*. Spr. 47, 4, 3. (6, 8.) vgl. § 9 u. 3, 2, 39. — *τήν* in der eben gelieferten, so dass *τῶν* für *ἡμῶν τῶν* gesetzt ist. — *μάχην*. Spr. 46, 4. (5, 2.)

§ 5. *τοὺς ἀγγέλους*, Prokles und Glus § 3. — *καὶ γάρ*. zu 1, 1, 6. — *αὐτός*. zu 1, 2, 20. — *ἐβούλετο* erg. *ἀποστέλλεσθαι*. zu 1, 7, 5.

§ 6. *οἱ μέν* ohne *καί* (5, 6, 14), wie 7, 1, 32. vgl. zu 1, 2, 25. — *ὅπως* für *ὡς*, als reines Relativ ist in der Prosa nicht häufig. vgl. 6, 3, 30. (Spr. 69, 46, 2.) — *κόπτοντες*. Spr. 58, 4, 1. vgl. 6, 3, 11 u. De auth. p. 30 s. — *ξύλοις* als Holz. Spr. 57, 3, 2. vgl. 4, 2, 28. 5, 4, 29. — *μικρόν* eine kleine Strecke. Spr. 43, 4. (2.) — *οὗ* dahin wo. (Spr. 51, 13, 9.) vgl. 3, 2, 34. 4, 8, 26. — *οἰστός*, bei den Attikern zweisylbig. Elmsley zu Eu. Med. 620. — *ἠνάγκαζον* gezwungen hatten. zu 1, 4, 2. — *ἐκβάλλειν*, aus den Köchern. — *παρά*. Unnöthig *τοὺς παρά*. (Spr. 50, 10, 2.) Ueber die Sache vgl. 1, 10, 6. — *γέρροις*. zu 1, 8, 9. — *φέρεσθαι* um herbei geschafft zu werden, die man herbei schaffen konnte. Plut. Pyrr. 21: *μεταπέμπεσθαι οὐκ ἦσαν ἕτεροι*. Spr. 55, 3, 10. (20.) Od. χ, 25: *οὐδέ πῃ*

φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἕψοντες ἤσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

7 Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι, ἦν δ' αὐτῶν Φαλῖνος, εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὢν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προςεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν περὶ τὰς τάξεις τε 8 καὶ ὁπλομαχίαν. Οὗτοι δὲ προςελθόντες καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας λέγουσιν ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα ἰόντας ἐπὶ τὰς βα- 9 σιλέως θύρας εὑρίσκεσθαι ἄν τι δύνωνται ἀγαθόν. Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μέν, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅ, τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω. Ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξῃρημένα· ἔτυχε γὰρ θυόμενος.

10 Ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὤν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὅπλα παραδοίησαν· Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὅπλα ἢ ὡς διὰ φιλίαν καὶ δῶρα. Εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν,

ἀσπὶς ἦν οὐδ' ἄλκιμον ἔγχος ἐλέσθαι. vgl. 116. γ, 350, Il. ζ, 228 f., ι, 688, ν, 312. — ἔρημοι, weil die Wagen geplündert waren. vgl. 1, 10, 2. 18.

§ 7. καὶ ἤδη τε — καί. zu 1, 8, 1. — ἦν. εἷς würde man zuerst erwarten: εἷς δ' ἦν. vgl. 5, 2, 3. zu 1. 9. 6. — ἐντίμως ἔχειν hier: geehrt sein (Spr. 66, 1. 7) heisst Plat. Rep. 528 in Ehren halten. — προςεποιεῖτο gab sich dafür aus; über den Inf. zu 1, 3, 14. — τὰ περὶ τὰς τάξεις für τὰ τακτικά (Spr. 43, 4. 24), wie τὸ περὶ τὰς τάξεις μάθημα Plat. Lach. 182, b. — τε καὶ τήν würde man erwarten, doch ähnlich öfter. (Spr. 58, 3, 1.) Reitk. 6, 3: κατὰ τὸ πρόςωπόν τε καὶ οὐράν. — ὁπλομαχία die Kunst mit ordentlichen Waffen in vollständiger Rüstung (πανοπλία) mit einem Gegner zu kämpfen: eine Uebung die als Vorschule des Krieges galt.

§ 8. δέ. δή? — κελεύει τούς. Spr. 48, 7, 1. (10.) — νικῶν τυγχάνει. zu 1, 1. 2. — παραδόντας ἰόντας. zu 1, 1, 7. — εὑρίσκεσθαι zu erlangen suchen, wie 7, 1, 34. vgl. Spr. 52, 10, 1. — ἀγαθόν gehört zu beiden, eng verschmolzenen Sätzen. vgl. 3, 1, 34. 5, 7, 10.

§ 9. βαρέως mit Unwillen. Ag. 8, 2: τῶν ἐπαινούντων αὐτοὺς οὐ βαρέως ἤκουεν. So auch δυςχερῶς u. χαλεπῶς ἀκούειν Dem. 6, 20, Isokr. 11, 3, Plut. Nik. 22. — ὅμως, obschon gleichfalls entrüstet. — τοσοῦτον. zu 1, 3, 15. — ἔφη fuhr er fort vgl. 3, 2, 9. 3, 12. 5, 6. — ἔχετε erg. ἀποκρίνασθαι zu antworten habet, wisset. Spr. 55, 3, 2. (3 u. 4, 11.) vgl. 2, 2, 11. 3, 2, 12. — ἥξω werde zurückkommen, wie 2, 1, 15. 2, 1. 3, 6. vgl. zu 2, 1, 1. — ἐξῃρημένα ausgeweidet. (Ze.) — ἔτυχε θυόμενος. zu 1, 10, 3: über das Medium zu 1, 7, 18.

§ 10. ὅτι ἄν. zu 1, 6, 2. — παραδοίησαν. Spr. 36, 7, 1. — θαυμάζω. zu 1, 8, 16. — πότερα — ἤ. vgl. § 21 u. zu 1, 4, 13. Spr. 65, 1. — κρατῶν. Spr. 53, 1, 3. vgl. 3, 2, 26. 28. — διὰ φιλίαν καὶ δῶρα. Spr. 59, 2 A. (2, 2.) Aehnlich Thuk. 2, 26: ναῦς ἐξέπεμψαν περὶ Λοκρίδα καὶ Εὐβοίας ἅμα φυλακήν. — ὡς κρατῶν erg. αἰτεῖ. — ἀλλ' οὐ und nicht vielmehr, ac non (Matth. zu Cic. Rosc. A. 92), den in der Frage enthalte-

τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, ἀλλ' οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται. Πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· Βασιλεὺς νικᾶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. 11 Τίς γὰρ αὐτῷ ἔστιν ὅστις τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; Νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν ὅσον οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν δύναισθε ἂν ἀποκτεῖναι. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν Ἀθηναῖος 12 εἶπεν· Ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδέν ἐστιν ἀγαθὸν ἄλλο εἰ μὴ ὅπλα καὶ ἀρετή. [Καὶ] ὅπλα μὲν οὖν ἔχοντες οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες δ' ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. Μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ ὄντα ὑμῖν παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα 13 ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν· Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριστα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὤν, εἰ οἴει ἂν τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι τῆς βασιλέως δυνάμεως. Ἄλλους δέ τινας ἔ- 14 φασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε τι ἄλλο βούλεται χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ.

Ἐν τούτῳ καὶ Κλέαρχος ἧκε καὶ ἠρώτησεν εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι 15

nen Gedanken ablehnend. Hell. 7, 4, 25: τί δεῖ ἡμᾶς μάχεσθαι, ἀλλ' οὐ σπεισαμένους διαλυθῆναι; Dem. 14, 11: τί τοὺς ὁμολογοῦντας ἐχθροὺς ἔχοντες ἑτέρους ζητοῦμεν, ἀλλ' οὐ παρασκευαζόμεθα πρὸς τούτους; Umgekehrt kann man sagen: οὐκ ἐχρῆν λαμβάνειν, ἀλλὰ μὴ ζητεῖν: vgl. Ar. Ri. 12. (Spr. 69, 4, 2.) — τί ἔσται τοῖς. zu 1, 7, 8.

§ 11. πρὸς ταῦτα. zu 1, 6, 9. — αὐτῷ gehört zu ἀντιποιεῖσθαι streitig machen. (We.) vgl. 2, 3, 23. (5, 2, 11.) Hell. 4, 8, 14: τῶν πόλεων βασιλεῖ οὐκ ἀντιποιεῖσθαι. — τῆς ἀρχῆς. Spr. 47, 13. (14.) — ἑαυτοῦ sein Eigenthum. vgl. 2, 5, 38. 3, 2, 26. 4, 3, 4. Spr. 47, 5, 2. (6, 4.) — μέσῃ τῇ. zu 1, 2, 7. — τῇ ἑαυτοῦ. zu αὐτοῦ 1, 9, 23. — οὐδ' εἰ zu 1, 6, 8. — παρέχοι erg. ἀποκτεῖναι. vgl. 2, 3, 22. Spr. 55, 4, 4. (11.)

§ 12. σύ. Das persönliche Pronomen hat zuweilen geringe (nicht antithetische) Betonung. So § 16 in σὺ ὁρᾷς. vgl. 2, 2, 3. 3, 1, 25. 5, 5, 8. (Spr. 51, 1, 2.) — εἰ μή. zu 1, 4, 18. — ἄν gehört, wie auch das folgende, zum Infinitiv. Spr. 64, 2, 2. — παραδώσειν erg. ἡμᾶς. Spr. 60, 6. (7.) vgl. 2, 3, 26. 3, 1, 45. 7, 2, 25. 6, 16.

§ 13. φιλοσόφῳ, der die Wirklichkeit nicht kennt. — ἀχάριστα Unergötzliches, ironisch; so ἡδὺς εἶ Plat. Rep. 527, Euthyd. 300. Wohl richtig will Dobree 1 p. 133 ἄχρεια. — μέντοι jedoch. Spr. 69, 32. (35, 3.) vgl. 2, 1, 19. 2, 16. 3, 10. — ὤν dass du bist. (Ze.) Spr. 56, 7, 4. (5.) — δυνάμεως. zu 1, 1, 10.

§ 14. ἔφασαν. zu 1, 9, 23. — ὑπομαλακιζομένους etwas furchtsam nachgiebig. (We.) Das Wort scheint sonst nicht vorzukommen. — γέ nach καί oder ἤ hebt den (immer) eingeschobenen Begriff zum nachdrucksvollen Gegensatze. Spr. 69, 15, 3. Plat. Krit. 47, b: ταύτῃ αὐτῷ πρακτέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον. — πολλοῦ. zu 1, 3, 12. — τι χρῆσθαι. zu 1, 3, 18. Der Nachsatz fehlt wie nach εἰ μέν 7, 7, 15, etwa: so möge, könne er es. (Spr. 54, 12, 12.) — συγκαταστρέψαιντ' ἄν erg. αὐτήν. zu 1, 3, 4.

§ 15. λέγει. zu 1, 8, 9. vgl. 7, 3, 47. Hell. 7, 1, 15: οἱ Θηβαῖοι ἐφύ-

εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα
16λέγει· σὺ δ᾽ ἡμῖν εἰπὲ τί λέγεις. Ὁ δ᾽ εἶπεν· Ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄ-
σμενος ἑώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οὗτοι· σύ τε γὰρ Ἕλλην
εἶ καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες ὅσους σὺ ὁρᾷς. Ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πρά-
17γμασι συμβουλευόμεθά σοι τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. Σὺ οὖν πρὸς
θεῶν συμβούλευσον ἡμῖν ὅ, τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι καὶ
ὅ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός ποτε
πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι
συμβουλευομένοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. Οἶσθα δὲ ὅτι ἀνάγκη λέ-
18γεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἃ ἂν συμβουλεύσῃς. Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπή-
γετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβου-
λεῦσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἕλλη-
19νες. Φαλῖνος δὲ ὑποστρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν ὧδε· Ἐγώ,
εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολεμοῦντας
βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ μέντοι μηδεμία σω-
τηρίας ἐστὶν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σῴζεσθαι ὑμῖν ὅπῃ
δυνατόν.

20 Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις·
παρ᾽ ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ

λαττον ἄλλος ἄλλοθεν. vgl. Pflugk zu Eu. Herk. 73. — τί λέγεις was meinst du? Spr. 40 unter εἰπεῖν und λέγειν. Aehnlich Plat. Ges. 819: λέγ᾽ ὅ, τι καὶ φῄς. So. OT. 655: φράζε δὴ τί φῄς.

§ 16. οἶμαι steht ausser der Construction, wie 7, 6, 16 u. Kyr. 6, 1, 40: eben so εὖ ἴσθι, δοκεῖ u. ä. Verba öfter; doch konnte auch der Ac. folgen, wie Plat. Lach. 180, a. u. Prot. 314, b: Πρωταγόρας αὐτόθι ἐστίν, οἶμαι δὲ καὶ Πρόδικον. (Spr. 55, 4, 8 u. 62, 4, 1.) — ἡμεῖς erg. Ἕλληνές ἐσμεν. (Ze.) Spr. 63, 5. vgl. 2, 2, 1. 14. 21. 4, 3, 20. — πράγματα oft von schwierigen Verhältnissen, wie 7, 6, 24. vgl. 5, 5, 8. — συμβουλευόμεθα. zu 1, 1, 10. — ὧν. zu 1, 9, 28.

§ 17. ὃ οἴσει. zu 1, 3, 17. — ἀναλεγόμενον überliefert, wie das Wort sich sonst wenigstens bei Attikern wohl nicht findet: daher wollte Morus πάντα für ἀνα —, Jacobs ἀεί, Weiske ἄν. Voigtländer ἀναγγελλόμενον. vgl. Ages. 6, 7 u. Thuk. 4, 122, 1, welche Stellen doch etwas verschieden sind. — τάδε weist auf die Antwort als eine bevorstehende hin. Spr. 51, 7. vgl. A. 4. (2.)

§ 18. ταῦτα. ταύτῃ? Kr. 26. — ὑπάγεσθαι unvermerkt, listig leiten für sich, zu seinem Vortheile. Spr. 52, 10, 1: über ὑπ- eb. 68, 42 (46), 8. Her. 9, 94: ταύτῃ ὑπάγοντες τιμωρίαν. Eu. Andr. 906: εὖ μ᾽ ὑπηγάγου. Der Accusativ ταῦτα steht in sofern ὑπάγεσθαι den Begriff täuschender Rede enthält. vgl. 7, 3, 18 u. zu Thuk. 4. 12, 1. Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) — ὑποστρέφειν listig ausweichen. — παρά wider. Spr. 68, 36, 7.

§ 19. τῶν. zu 1, 7, 10 oder: der unzähligen die es giebt. Ar. The. 927: οὐ προλείπουσ᾽ αἱ μυρίαι με μηχαναί. — σωθῆναι. Der Infinitiv nach ἐλπίς regelmässig ohne τοῦ, wie nach ὥρα 1, 3, 11. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — πολεμοῦντας zu 1, 2, 1. — μηδεμία für μηδαμῶς Muret. — ἄκοντος. zu 1, 3, 17. — σῴζεσθαι. Spr. 52, 6, 1 und zu 1, 6, 9.

§ 20. ταῦτα, wie gew., auf das Vorhergehende bezogen, τάδε auf das Folgende. Spr. 51, 7, 2. vgl. § 21 u. 1, 9, 21. So. OK. 787: οὐκ ἔστι σοι

φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόν-
τες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ
ἄλλῳ παραδόντες. Ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν·21
ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐκέλευσεν εἰπεῖν βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐ-
τοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. Εἴπατε οὖν καὶ
περὶ τούτου πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ᾽
ὑμῶν ἀπαγγελῶ. Κλέαρχος δ᾽ ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τού-22
του ὅτι καὶ ἡμῖν ταὐτὰ δοκεῖ ἅπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτά ἐστιν;
ἔφη ὁ Φαλῖνος. Ἀπεκρίνατο ὁ Κλέαρχος· Ἢν μὲν μένωμεν, σπονδαί,
ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι πόλεμος. Ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· Σπονδὰς ἢ23
πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταὐτὰ πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδαὶ
μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος. Ὅ, τι δὲ ποιήσοι οὐ
διεσήμηνε.

β΄. Φαλῖνος μὲν δὴ ᾤχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἧκον,1
Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμεινε παρὰ Ἀριαίῳ· οὗτοι δὲ ἔ-
λεγον ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀ-
νασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ᾽ εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἥκειν ἤδη κελεύει
τῆς νυκτός· εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρωὶ ἀπιέναι φησίν. Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἀλλ᾽2
οὕτω χρὴ ποιεῖν· ἐὰν μὲν ἥκωμεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε ὁ-
ποῖον ἄν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. Ὅ, τι δὲ ποιήσοι οὐδὲ
τούτοις εἶπε. Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη ἡλίου δύνοντος συγκαλέσας τοὺς3

ταῦτ᾽, ἀλλά σοι τάδ᾽ ἐστιν. — φίλους erg. ἡμᾶς. vgl. zu 2, 1, 12. 2. 1. — φίλοι. Spr. 55, 2, 2. (4.) — ἄμεινον erg. οἰόμεθα. — ἔχοντες. Spr. 55, 2, 2. (4.)

§ 21. εἴπατε. Spr. 40 unter εἰπεῖν. — ὡς πολέμου ὄντος als ob Krieg sei. vgl. zu 1, 3, 6. — ἀπαγγελῶ soll ich Botschaft bringen? zu 1, 7, 2 und Spr. 53, 7, 3. vgl. 2, 1, 23. 3, 4, 40.

§ 22. ἅπερ καί. zu 1, 3, 6. Plat. Phaid. 64, c: καὶ σοὶ συνδοκεῖ ἅπερ καὶ ἐμοί. — τί ταῦτα. zu 1. 10, 14. — ἀπεκρίνατο, asyndetisch, wie Dion. Arch. 4, 23 u. Kr. Stud. 2 S. 113. (Spr. 59, 1, 11.) — σπονδαί erg. εἰσίν.

C. 2. § 1. οἱ παρὰ Ἀριαίου. zu 1, 1, 5; über die Sache 2, 1, 3. 5. — Προκλῆς, appositiv. (Spr. 50, 1, 11.) — αὐτοῦ dort hat oft nach sich eine nähere Bestimmung durch eine Präposition mit ihrem Casus, wie 4, 3, 6; αὐτοῦ ἐπί 4, 3, 28. 6, 2, 1, αὐτοῦ ἐν 4, 2, 22, Dem. 56, 25: τὸν σῖτον αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥόδῳ καθεῖπεν. — βελτίους, dem Stande nach. vgl. zu ἄριστοι 1, 5, 7. — οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι quos non laturos esse. (Spr. 55, 4, 9 u.) Zumpt lat. Spr. 603. — αὐτοῦ βασιλεύοντος. (Spr. 56, 6, 2.) — ἤδη. zu 1, 3, 11. — κελεύει, ὑμᾶς. zu 2, 1, 20. — εἰ δὲ μή. (Spr. 65, 5, 12.) — αὐτός se, zu ἀπιέναι gehörig. Spr. 55, 2, 1. vgl. 4, 1, 24. — πρωί. attisch angeblich πρῷ (πρῴ, πρῷ). Buttm. zu Plat. Krit. 1. — ἀπιέναι. zu 1, 3, 1.

§ 2. οὕτω geht hier wie 4, 6, 10. 5, 6, 32, auf das Folgende. (Spr. 51, 7, 3.) — ποιεῖν, ὑμᾶς. vgl. § 3. Ueber das Asyndeton Kr. De auth. p. 52. — ἥκωμεν. zu 1, 2, 6. Erg. χρὴ ποιεῖν. — πράττετε, was fehlen konnte, bildet einen Uebergang zum (selbständigen) Imperativ. vgl. § 4. — ὁποῖόν τι was für eine Sache ungefähr, etwa. Spr. 51, 14. (16, 3.) vgl. 3, 1, 13. 5, 5, 15, τοιοῦτός τις 5, 8, 7, ποῖός τις 7, 6, 24, πόση τις 2, 4, 21.

§ 3. δύνοντος auch § 13 u. Xen. Hell. 1, 6, 21, während die Attiker

στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς ἔλεξε τοιάδε. ᾿Εμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. Οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἷόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάνυ καλὰ
4ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἦν. Ὧδε οὖν χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν ὅ, τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα
5ἔξω. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον καὶ ἐποίουν οὕτω. Καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δὲ ἐπείθοντο, οὐχ ἑλόμενοι, ἀλλὰ ὁρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπει-
6ροι ἦσαν. [᾿Αριθμὸς δὲ τῆς ὁδοῦ ἣν ἦλθον ἐξ ᾿Εφέσου τῆς ᾿Ιωνίας μέχρι τῆς μάχης σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι· ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι.]

---

sonst λέσθαι so gebrauchen. (Cobet N. l. p. 790.) — ἰέναι um zu gehen verbinde man mit ἐγίγνετο τὰ ἱερά. (Schäfer.) Spr. 55, 3, 10. (20.) vgl. 6, 4, 36. 7, 2, 17. Kyr. 2, 4, 48: γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν ᾿Αρμένιον ἰέναι, wo καί zu streichen ist, weil Xen. es in dieser Formel zu γίγνεσθαι nie (wohl aber regelmässig zu εἶναι) hinzufügt. vgl. 6, 2, 9. 3, 16. 3, 2. [Kr. 26 zu 6, 2, 9.] — ἄρα sichtlich, videlicet. Spr. 69, 7. (8.) vgl. 6, 2, 18 und Plat. Rep. 607: ταῦτα ἀπολελογήσθω ἡμῖν περὶ ποιήσεως, ὅτι εἰκότως ἄρα τότε αὐτὴν ἐκ τῆς πόλεως ἀπεστέλλομεν. — ἐν μέσῳ ἡμῶν zwischen uns. (Spr. 47, 26, 5.) vgl. 2, 4, 17. 21. 5, 2, 27. — ἐστιν. zu 1, 4, 4.

§ 4. δειπνεῖν. Epexegem zu ὧδε ποιεῖν. Spr. 57, 10, 5. (8.) — τις Jeder. Spr. 51, 14, 2. (16, 10.) — σημήνῃ. zu 1, 2, 17. — ὡς, weil das Signal hier nur scheinbare Bedeutung hatte, die Feinde täuschen sollte; sonst stände der blosse Infinitiv. And. 1, 45: ἐκέλευσαν τοὺς ἱππεῖς σημῆναι τῇ σάλπιγγι ἥκειν εἰς τὸ Θησεῖον. — ἀνατίθεσθε. zu 1, 4, 7. — ἐπὶ τῷ auf das, nach dem. Spr. 68, 37 (41), 3. — τῷ τρίτῳ dem dritten Signal, wie τὸ δεύτερον, substantivirtes Neutrum. — τὸ ἡγούμενον der voran gehende Heertheil, die Spitze, wie 2, 4, 26, synonym mit οἱ ἡγούμενοι 6, 3. 12. Spr. 43, 4, 6. (17.) — πρός nach — zu. Spr. 68, 33 (37), 1. vgl. 4, 3, 26. — τὰ ὅπλα die Hopliten. (Ze.) vgl. 3, 2, 36. 3, 7. 4, 26. vgl. ἀσπίς 1, 7, 10. — ἔξω, an der vom Flusse nicht gedeckten Seite.

§ 5. τὸ λοιπόν fernerhin. (Spr. 46, 3, 2.) vgl. 5, 3, 9. — ἦρχε vom Oberbefehl, wie 5, 9, 19. 24. 30. — οὐχ ἑλόμενοι ohne ihn zum Oberfeldherrn gewählt zu haben. (Ze.) — ὅτι, wie 5, 9, 27. Spr. 56, 7, 6. (12.) — ἐφρόνει. zu ἦν 1, 2, 21. — οἷα erg. φρονεῖν. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 3, 1, 39. 40. 7, 1, 2.

§ 6. Dieser § ist, hier ganz ungehörig und, wie mehrere ähnliche Stellen, wahrscheinlich aus einem andern Werke eingefälscht. [Kr. 45.] — ἀριθμός Zahlbetrag. vgl. 7, 8, 26, ἀριθμὸς χρόνου Aisch. 1, 49. — τῆς ᾿Ιωνίας in I. (Spr. 47, 5. 5.) Eben so im Lateinischen, wie Cäs. b. g. 6, 44. Nach dem Ortsnamen steht der Ge. wenn der Ortsname als Hauptbegriff hervortreten soll, wie auch 6, 4, 38. 7, 1, 1. 8, 8. — μάχη Schlachtfeld. (Ze.) vgl. 5,

᾿Εντεῦθεν δή, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θρᾷξ ἔχων 7 τούς τε ἱππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα καὶ τῶν πεζῶν Θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους ηὐτομόλησε πρὸς βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις 8 ἡγεῖτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἵποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ ᾿Αριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ [οἱ] λοχαγοὶ τῶν ῾Ελλήνων παρὰ ᾿Αριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἵ τε ῞Ελληνες καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι μήτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. Ταῦτα δ' 9 ὤμοσαν σφάξαντες κάπρον καὶ ταῦρον καὶ λύκον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα, βάπτοντες οἱ μὲν ῞Ελληνες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην. ᾿Επεὶ δὲ τὰ 10 πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· ῎Αγε δή, ὦ ᾿Αριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν, εἰπέ, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας, πότερον ἄπιμεν ἥνπερ ἤλθομεν ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν κρείττω; ῾Ο δ' εἶπεν· ῍Ην μὲν ἤλθομεν ἀπιόντες παντάπασιν ἂν ὑπὸ λι- 11 μοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. ῾Επτὰ καὶ δέκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δέ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδα-

---

5, 4, Her. 9, 101, 1 u. Arr. An. 1, 3, 1; ähnlich ἀγών Thuk. 5, 50, 3. — ἐλέγοντο. zu 1, 2, 8.

§ 7. μεθ' ἑ. zu 1, 3, 9. — εἰς τ. zu 1, 1, 10. — ὡς. zu 1, 2, 3.

§ 8. τοῖς ἄλλοις. gr. Spr. 47, 20, 2. vgl. 5, 2, 6. 7, 1, 33. 40. — κατὰ τὰ παρηγγελμένα gemäss den nach § 4 ertheilten Befehlen. (Ze.) — ἐκεῖνος bezieht sich zuweilen auf einen nahe stehenden Begriff. vgl. 1, 8, 26. 27. (Spr. 51, 7, 10.) vgl. 1, 8, 26. u. zu 1, 2, 15. — μέσας νύκτας. zu 1, 7, 1. — ἐν τάξει in Reihe und Glied, wie 7, 1, 22: εἰς τάξιν 2, 2, 21. 5, 4, 11. — θέμενοι erg. οἱ ῞Ελληνες. vgl. zu 1, 8, 27 (und Spr. 56, 9, 2.). — θέμενοι τὰ ὅπλα. zu 1, 5, 14. — καὶ [οἱ]. (Spr. 58, 3, 1.) Wenn der Artikel auch beim zweiten Worte steht, so wird jeder Begriff als für sich bestehend betrachtet; wenn nur beim ersten, so verschmelzen beide zu einer Gesammtvorstellung. Hier scheint das Letztere passender. — οἵ τε ῞Ελληνες κ. ᾿Α. Fast regelmässige Unregelmässigkeit für οἵ τε ῞Ελληνες καὶ ὁ ᾿Α. oder οἱ ῞Ελληνές τε καὶ ᾿Α. (Spr. 69, 59, 2.) vgl. 2, 3, 3. 4, 19. Thuk. 1, 7, 2: αἱ παλαιαὶ πόλεις ἀπὸ θαλάσσης μᾶλλον ᾠκίσθησαν, αἵ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἠπείροις. vgl. Reg. z. Thuk. u. τέ. — κράτιστοι. zu 1, 5, 8. — μήτε — τε nicht nur nicht — sondern auch. Spr. 69, 48. (53.) vgl. 3, 1, 30. 2, 23 und 2, 5, 4. — προσώμοσαν. (Spr. 68, 42 (46). 16.

§ 9. εἰς ἀσπίδα in den Schild nämlich lief das Blut. Aisch. Sie. 43: ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκος. (Ze.) Plut. Arist. 21: τὸν ταῦρον εἰς τὴν πυρὰν σφάξας. vgl. 4, 3, 18. — (βάπτοντες. Spr. 56, 15, 5.)

§ 10. πιστά. zu 1, 6, 7. — ἄγε δή wohlan denn, age vero. vgl. 5, 4, 9 (und Spr. 54, 2, 1): wie ἴθι δή 7, 7, 27. — τίνα. Spr. 51, 15 (17), 2. — ἥνπερ erg. ὁδόν, das oft ausgelassen wird: beim Artikel (6, 3, 10), bei Adjectiven (4, 2, 9. 6, 1, 16) und Pronominaladjectiven (2, 2, 11). Spr. 43, 3. (3, 3.) Ueber die Fügung zu 3, 1, 6.

§ 11. ὑπό. zu 1, 5, 5. — σταθμῶν umfasst zugleich die Zeit (vgl. 4, 6, 2) und daher der Ge. vgl. zu 1, 7, 18. — τῶν ἐγγυτάτω. Spr. 50, 7, 3. (8, 8.) — δέ τι für δ' ἔτι Schneider. (vgl. Spr. 25, 10, 10.) — ἐπινοοῦμεν, ich uns die Meingen. — ἐπιτηδείων. Spr. 47, 15, (16.) — ἀποκόψουσιν, in-

πανήσαμεν. Νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μέν, τῶν
12δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. Πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς ὡς ἂν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἢν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. Ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται ταχὺ πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. Ταύτην, ἔφη, γνώμην ἔχω ἔγωγε.

13 Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ ἀποδρᾶναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι
14εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν· ἔτι δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὁρᾶν ἱππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος, ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέτρωτο, καταβὰς
15ἐθωρακίζετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Ἐν ᾧ δὲ ὡπλίζοντο ἧκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποὶ ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἰσίν, ἀλλ' ὑποζύγια νέμοιντο. Καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς·
16καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω. Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγεν· ᾔδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας

---

concinn, wie Achill. T. 4, 6: δέομαι παρὰ σοῦ χάριτος σοὶ μὲν ῥᾳδίας, ἐμοὶ δὲ ἀνασώσεις τὴν ψυχήν. vgl. Plut. Sylla 35.

§ 12. πορευτέον. Spr. 56, 14, 3. (18, 2.) — σταθμούς. Spr. 46, 3. (5, 3.) — ὡς ἂν δ. μ. zu 1, 6, 3. — μακροτάτους. Spr. 50, 8 (11), 1. vgl. 1, 5, 7. — ὡς πλεῖστον möglichst weit. zu ὅτι 1, 3, 6. Spr. 43, 4, 1. (2.) — ἀποσπασθῶμεν. Spr. 52, 6, 1; über den Ge. 47, 12, 2. (13, 1.) — ἅπαξ. zu 1, 9, 10. — δύο. zu 1, 2, 23. — ἡμερῶν. Spr. 47, 6, 2. (8, 1.) — ἀπόσχωμεν. Spr. 52, 2, 3. — οὐκέτι μὴ δύνηται soll er nicht mehr können. (Spr. 53, 7, 6.) Gewöhnlich steht so bei οὐ μή der Indicativ des Futurs oder der Conjunctiv des Aorists, wie 4, 8, 13. 5, 10, 4. 7, 3, 26. Das Präsens erklärt Hermann zu Soph. Oid. K. 1028 durch die Annahme dass der Schriftsteller mit historischer Lebhaftigkeit die Zukunft als Gegenwart vorstelle. vgl. Hieron 11, 15. Porson zu Ar. The. 660 u. A. wollen δυνήσεται. — στρατεύματι. zu 1, 7, 14. — γνώμην ist Prädicat: ich habe das als Meinung. Eben so Her. 2, 27: τήνδε ἔχω γνώμην. Lys. 6, 7: ταύτην τέχνην ἔχει. vgl. zu 4, 8, 4.

§ 13. ἦν. Spr. 56, 3, 1. vgl. Isokr. 10, 6: ἔστι δ' ἡ περὶ τὰς ἔριδας φιλοσοφία δυναμένη τοῦτο ποιεῖν. — δυναμένη bedeutend, bezweckend. Dem. 8, 57: τοῦτ' αὐτοῖς δύναται τὸ λέγειν.

§ 14. τοῦτο. Spr. 52, 4, 3. (8.) vgl. zu 1, 3, 10. Plat. Apol. 22, d: τούτου μὲν οὐκ ἐψεύσθην. — δείλη. zu 1, 8, 8. — τῶν Ἑλλήνων οἱ zu 1, 7, 13.

§ 15. εἰσίν. Spr. 54, 6, 3. (2.) — νέμοιντο. zu ἦσαν 1, 2, 23. Der Opt. steht eben so neben dem Ind. 2, 3, 7. 4, 5, 10. 28. 6, 1, 11. 3, 5, 13 u. 7, 1, 34. — ὅτι, wie § 21. 5, 6, 13. 22. Spr. 56, 7, 6. (12.) — ἐστρατοπέδευτο will Cobet N. l. p. 422 vgl. 2, 4, 1. — καὶ γὰρ καί etenim etiam ist bei Attikern selten. (Spr. 68, 32, 21.)

§ 16. ἀπειρηκότας. zu 1, 5, 3. — καὶ ὀψέ. z. Thuk. 8, 61, 3. — εὐθύωρον gerade aus. Spr. 46, 5, 7. Ail. Thierg. 11, 16: ἄγειν αὐτὰς

καὶ ἀσίτους ὄντας· ἤδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν· οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν, ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα.

Οἱ μὲν οὖν πρῶτοι ὅμως τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, οἱ δὲ ὕ-17
στεροι σκοταῖοι προσιόντες ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι ηὐλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. Δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτι οὐδὲν ἐ-18
φάνη οὔτε στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. Ἐξεπλάγη δέ, ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος. Ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραττε. Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ τοῖς19
Ἕλλησι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν οἷον εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν20
ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄριστον τῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε σιγὴν κατακηρύξαντα ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα μηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον ἀργυρίου. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη21

εὐθύωρον ἐπὶ τὴν κοίτην. Das Wort ist selten, vielleicht eig. ionisch, obgleich bei Platon und Aristoteles εὐθυωρία öfter und εὐθυωρεῖν Probl. 11, 58 vorkommt. — τῷ. Spr. 50, 8 (11), 3. — εἰς τάς. Hell. 4, 2, 23: πάλιν κατεσκήνωσαν εἰς τὸ ἀρχαῖον στρατόπεδον. vgl. unten 7, 7, 1. — τοὺς πρώτους die Vordersten, wie § 17. 4, 2, 25. 8, 12. 7, 4, 19. — καὶ αὐτά sogar selbst. — τὰ ἀπό. zu τοὺς ἐκ 1, 2, 3. vgl. 5, 2, 24. 25. — ξύλα, ξύλωσις Thuk. 2, 14.

§ 17. ὅμως dennoch, obgleich Alles zerstört war. vgl. 2, 4, 23. — σκοταῖοι im Dunkeln. Spr. 57, 5, 4. vgl. 4, 1, 5. 10. — ἐτύγχανον erg. αὐλιζόμενοι d. h. die Einen so, die Andern anders. (Spr. 56, 4, 2 u. 16 A.) — κραυγὴν ποιεῖν steht auch Kyr. 3, 1, 4 u. Hell. 6, 4, 16, eig. ein Geschrei erregen. — ἀκούειν. Spr. 65, 3. vgl. über οἷος 2, 3, 13.

§ 18. καὶ βασιλεύς. nicht bloss οἱ φυγόντες ἐκ τῶν σκηνωμάτων. — οἷς τῇ ὑ. ἔπραττε 2, 3, 1 ff.

§ 19. τοῖς Ἕλλησι. Spr. 48, 9. (11, 1.) — φόβος, πανικὸς φόβος oder θόρυβος, πανικὸν (δεῖμα). Plut. Is. u. Os. 14: τὰς αἰφνιδίους τῶν ὄχλων ταραχὰς καὶ πτοήσεις πανικὰς προσαγορεύεσθαι (φασίν). vgl. Valck. z. Her. 4, 203. — δοῦπος. zu 1, 8, 18. — οἷον εἰκὸς γίγνεσθαι qualem par est fieri, wie er natürlich entstehen muss.

§ 20. τῶν τότε erg. κηρύκων. (Spr. 50, 1, 22.) — τοῦτον. Das Pronomen nimmt eben so nach einem Zwischensatze den Begriff wieder auf 2, 5, 11. 5, 7, 30. 7, 1, 29. (Spr. 51, 5, 1.) — ἄρχοντες, fester Ausdruck für Officiere, vorzugsweise Strategen. — ἀφέντα für ἀφιέντα Schn. aus Polyain. 3, 9, 4. Der Sinn: den welcher den Esel unter die Waffen gelassen habe. Der Artikel bei ὄνον bezeichnet den Esel als notorischen Urheber der Unruhe. vgl. Spr. 50, 2, 1. „Klearchos hatte die Angabe zur Beruhigung der Soldaten erdichtet.“ (We.) — τὰ ὅπλα waren vor dem Lager zusammengestellt. vgl. 2, 4, 15. 3, 1, 3. 33. 5, 7, 21. — ὅτι. zu 1, 6, 2. — ἀργυρίου. Spr. 47, 6. (8.)

καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. Ἅμα δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἧπερ εἶχον ὅτε ἦν ἡ μάχη.

1 γ΄. Ὃ δὲ δὴ ἔγραψα ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ, τῇδε δῆλον ἦν. Τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὅπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, 2 τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. Οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. Ἐπειδὴ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προφύλακες, Κλέαρχος, τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν ἄχρι ἂν σχολάσῃ. 3 Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα ὥστε καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντῃ φάλαγγα πυκνήν, τῶν δὲ ἀόπλων μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε, τούς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν αὑτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταὐτὰ ἔ-4 φρασεν. Ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνηρώτα τί βούλοιντο. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι περὶ σπονδῶν ἥκοιεν, ἄνδρες οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τά τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων 5 βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπαγγέλλετε τοίνυν αὐτῷ ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδ' ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἕλλησι μὴ πορίσας ἄριστον.

6 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυνον, καὶ ἧκον ταχύ· ᾧ καὶ δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς που ἦν βασιλεὺς ἢ ἄλλος τις ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δὲ ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἳ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἕξουσι τὰ 7 ἐπιτήδεια. Ὁ δ' ἠρώτα εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο τοῖς ἰοῦσι καὶ

§ 21. ὄρθρῳ, ohne Artikel, wie oft auch ἅμα ἡμέρᾳ. (Spr. 50, 2, 12.) — ἧπερ εἶχον wie sie gestellt waren. vgl. 6, 2, 11.

C. 3 § 1. τῇδε auf folgende Weise. Plat. Prot. 352: τῇδέ πῃ καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο. vgl. Gorg. 497, Rep. 351 u. Her. 2, 134. Vor τῇδε hat Kr. [26] das Komma gesetzt. — πέμπων. zu 1, 1, 8. vgl. 3, 1, 27. — ἡλίῳ. zu 1, 10, 16.

§ 2. εἶπε κελεύειν. zu 1, 3, 8. — ἄχρι ἄν. zu ἐπάν 1, 4, 13. — σχολάσῃ Musse gewonnen habe. Spr. 53, 5, 1. (2.)

§ 3. καλῶς ἔχειν wird hier wie 1, 8, 13 stehen und καὶ ὁρᾶσθαι zu lesen sein. (Kr. 54.) — τούς τε. zu 2, 2, 8. — τῶν αὑτοῦ seiner. zu 1, 1, 11. — ταὐτά für ταῦτα Zeune: dasselbe zu thun. (We.) vgl. 1, 6, 3.

§ 4. ἄνδρες οἵτινες. Thuk. 4, 60, 2: ἐπαγόμεθα αὐτούς, ἄνδρας οἳ καὶ αὐτοῖς ἐπιστρατεύουσιν. — ἔσονται. zu ὅστις 1, 3, 14. — τὰ παρά die Aufträge, Vorschläge. (Ze.) Spr. 43, 4, 8. (23. vgl. 2, 3, 7. 24. 5, 36.

§ 5. ἄριστον Frühstück. — ὁ τολμήσων qui audeat. zu 1, 9, 15. vgl. 2, 4, 5. 5, 7, 28.

§ 6. δοκοῖεν, οἱ Ἕλληνες. — ἥκοιεν, οἱ ἄγγελοι. — οἳ ἄξουσιν. zu 1, 3, 14. — ἔνθεν für ἐκεῖσε ἔνθεν, wie 4, 7, 7. 5, 6, 24. vgl. zu ὅθεν und ἔσται 1, 3, 17.

§ 7. εἰ σπένδοιτο ob er den Vertrag schliessen solle. zu 1, 10, 5. — αὐτοῖς für sie selbst mit Ausschluss der Uebrigen, für sie allein. (Spr. 51, 6, 7.) vgl. 4, 7, 11. 7, 3, 35. — τοῖς vor ἰοῦσι ist nothwendig, da die Participia das Nomen erst bestimmen, nicht einen Beisatz zu einem schon

ἀπιοῦσιν ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιντο σπονδαί. Οἱ δέ, Ἅπασιν, ἔφασαν, μέχρι ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγελθῇ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, με-8 ταστησάμενος αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει ταχὺ τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν. Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν καὶ ἐμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γε 9 ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω ἔστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι· οἶμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια.

Καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο τὰς μὲν σπονδὰς 10 ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθοφυλάκει. Καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ αὐλῶσι πλήρεσιν ὕδατος, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον 11 καταμαθεῖν ὡς ἐπεστάτει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι μὴ οὐ συσπουδάζειν. Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸ οἱ τριάκοντα ἔτη γε-12

hinlänglich bestimmten Begriffe enthalten. vgl. zu 1, 4, 7. Gemeint sind die persischen Unterhändler. — σπονδαί. αἱ σπονδαί vermuthet Sehn. — ἅπασιν. ἔσονται. — διαγγελθῇ. zu 1, 6, 2.

§ 8. μεθίστασθαι abtreten lassen. (Spr. 52, 10, 8.) Thuk. 5, 111, 2: μεταστησάμενοι ἡμᾶς ἄλλο τι γνώσεσθε. vgl. dort zu 1, 79, 1. — ἐδόκει ποιεῖσθαι. zu 1, 2, 1. — καθ' ἡσυχίαν nicht beunruhigt von den Feinden. — ἐπί nach, um sie zu holen. Spr. 68, 38 (42), 2. vgl. 6, 2, 19. Aber πρός § 9 bloss nach — hin.

§ 9. ὀκνήσωσιν Furcht gefasst haben werden. Spr. 53, 5, 1 (und 2). — ἀποδόξῃ. zu 1, 4, 15, mit μή Her. 1, 152: ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. vgl. Spr. 67, 12, 5. — ἔστ' ἄν. Spr. 54, 14 (17), 1. — παρέσεσθαι. Hier ist wohl eine Lücke. Krüger De auth. p. 34.

§ 10. τάφροις. zu 1, 8, 1. — αὐλῶσι Canälen. Her. 2, 100: ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ. — ὕδατος. zu 1, 2, 7. — ὡς. zu 1, 5, 10. — ἐποιοῦντο. zu 4, 2, 15. — διαβάσεις das worauf man übergeht, einer ordentlichen Brücke entgegengesetzt 3, 4, 20. 23. — ἦσαν. zu 2, 2, 13. — τοὺς δέ andere aber. (Spr. 50, 1, 12.) Kyr. 4, 5, 46: ὁρᾶτε ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὲ προσάγονται. (Ze.) vgl. 5, 4, 31. — καί. zu 1, 3, 13.

§ 11. Κλέαρχον. zu 1, 6, 5. — τόν einen solchen der. vgl. Spr. 50, 3, 2. (4, 3.) — ἐπιτήδειον angemessen, für ὃν ἐπιτήδειον ἦν erg. παίεσθαι. (Spr. 55, 3, 10. vgl. 4, 11 und) Thuk. 8, 70, 2: ἄνδρας τινὰς ἀπέκτειναν οὐ πολλούς, οἳ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι ὑπεξαιρεθῆναι. Aehnlich ἀμήχανος 1, 2, 21 und mit derselben Ergänzung des Infinitivs Hell. 3, 3, 11: τοὺς ἐπικαιριωτάτους ξυνελάμβανον. — ἔπαισεν ἄν schlug ihn wohl, schlug ihn nach Befinden. (We.) vgl. 1, 5, 2 u. Kr. De auth. p. 53, 10. Prügelstrafe war üblich. — προσελάμβανεν legte mit Hand an. (Ze.) vgl. § 12. — μὴ οὐ. Spr. 67, 12, 5. (6.)

γονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἑώρων σπουδάζοντα, προςελάμβανον καὶ
13οἱ πρεσβύτεροι. Πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων
μὴ ἀεὶ οὕτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἵα τὸ
πεδίον ἄρδειν· ἀλλ' ἵνα ἤδη πολλὰ τὰ ἄπορα φαίνοιτο τοῖς Ἕλλησιν εἶ-
ναι εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ
ὕδωρ ἀφεικέναι.

14 Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες
λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων καὶ
15ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. Αὐταὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων οἵας
μὲν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἔστιν ἰδεῖν τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο, αἱ δὲ τοῖς δε-
σπόταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέ-
γεθος, ἡ δὲ ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διέφερε· τὰς δέ τινας ξηραίνοντες τρα-
γήματα ἀπετίθεσαν. Καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μέν, κεφαλαλγὲς δέ.
16Ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται,
καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμασαν τό τε εἶδος καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. Ἦν
δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. Ὁ δὲ φοῖνιξ ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγ-
κέφαλος ὅλος αὐαίνετο.

---

§ 12. αὐτό für αὐτόν Sommer. Oder τοῦτο, wie § 11? — οἱ. οἱ εἰς oder οἱ οὔπω? vgl. 7, 3, 46. [Kr. 26.] — σπουδάζοντα. Spr. 56, 7, 1.

§ 13. μή. Spr. 67, 7, 1. (4.) — ἀεί für αἰεί Lion, wie jenes, die attische Form, sich in der Anabasis sonst immer findet. — οἵα ἄρδειν geeignet zu bewässern. Οἷος und ὅσος, mit dem vor ihnen stehenden oder in ihnen liegenden Demonstrativ gleichsam zu einem Begriffe verschmolzen und daher auch in der Form sich nach demselben richtend, haben den Infinitiv wo die Qualität oder Quantität als zur Hervorbringung der im Verbum liegenden Handlung geeignet oder zureichend dargestellt werden soll. Spr. 55, 3, 3. (5.) vgl. 4, 1, 5. — τά die sich darbietenden, wie Arrian An. 5 24, 1, nachahmend. — τούτου ἕνεκα nach ἵνα auch Thuk. 5, 43, 3. — ὑπώπτευεν nach ὑποπτεύων wie ἐνόμιζον nach νομίζων 3, 2, 29. vgl. zu 1, 1, 2.

§ 14. ὅθεν. zu 1, 2, 8. — λαμβάνειν. Spr. 55, 3, 7. (13.) — φοινίκων. Spr. 47, 6. (8.) vgl. 1, 5, 10. — ὄξος säuerliches Getränk. (Mo.)

§ 15. ἀπέκειντο waren bei Seite gelegt, aufgehoben. vgl. 5, 4, 27. Spr. 38, 5, 2. (3.) — αἱ δέ. So entspricht ὁ δέ dem ὅσος μέν auch Kyr. 3, 1, 32: ὅσην μὲν ἄν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν. (Bo.) — τὸ κάλλος. Spr. 46, 2. (4.) — ἠλέκτρου, brachylogisch für ἠλέκτρου ὄψεως. Denn Griechen (und Römer) setzen regelmässig da wo zwei Gegenstände in Beziehung auf denselben Begriff mit einander verglichen werden, diesen nur ein Mal; das andre Mal den andern Gegenstand allein in dem Casus in welchem jener Begriff diesen Gegenstand im Genitiv bei sich habend stehen müsste. (Spr. 48, 13, 9. vgl. 47, 27, 5.) Ueber den Ge. 47, 12, 3. (13, 6.) vgl. 3, 1, 37. — τὰς δέ τινας alias aliquas. (Spr. 50, 1, 9.) vgl. 3, 3, 19. 5, 7, 16. — τραγήματα zum Nachtisch. (Ze. Praedicatsac. Spr. 57, 3, 1. — ἦν es war. Spr. 61, 4, 9. (5, 6.) — παρά. Spr. 68, 32 (36), 3. — ἡδύ wohlschmeckend, wie ἡδονή § 16 und ἥδεσθαι 1, 9, 26.

§ 16. τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φ. den Palmkohl. „Er besteht aus den Keimen zu den Blättern des Palmbaums, eingefasst in die Stengel der Blätter, worin jene Keime wie in einer Schachtel eingeschlossen sind. Er bildet Rollen welche sehr schön sind und wenn sie entfaltet werden, einen wundervollen Anblick gewähren.“ (Banks und Rennell.) — ὅθεν. zu 1, 2, 8. — ἐξαιρεθείη.

Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἧκε17
Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι
τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἵποντο. Ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλ-
λήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτον Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε.

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς18
εἶδον εἰς πολλὰ [κακὰ] καὶ ἀμήχανα ἐμπεπτωκότας, εὕρημα ἐποιησάμην
εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναί μοι ἀποσῶσαι ὑ-
μᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἕξειν οὔτε πρὸς
ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης. Ταῦτα δὲ γνοὺς ᾐτούμην βασι-19
λέα, λέγων αὐτῷ ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπι-
στρατεύοντα πρῶτος ἤγγειλα καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφι-
κόμην, καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ
διήλασα καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἔνθα βασι-
λεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς σὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐ-
δίωξα σὺν τοῖςδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστό-
τατοι. Καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσασθαι· ἐρέσθαι δέ20
με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα τίνος ἕνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. Καὶ
συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾖ ἐάν
τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.

Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο· καὶ ἀπεκρίναντο,21
Κλέαρχος δ' ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες
οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα, ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὕρισκεν,
ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι καὶ ἡμᾶς

Spr. 65, 6, 5. — αὐαίνετο. Andre Hsn. ἐξηραίνετο, Porson ἐξηυαίνετο. (Spr. 28, 4, 5.)

§ 17. καὶ ἧκε. zu 1, 2, 6. — γυναικός, der Statira. Plut. Artax. 5 ff. (Ze.) — ἔλεγε δι' ἑρμηνέως. vgl. 4, 2, 18. 5, 34 und zu 1, 3, 8. Her. 7, 263: λέγειν δι' ἀγγέλων. — πρῶτον in sofern § 21 ἐβουλεύοντο als Gegensatz eintritt; bei der La. einiger Hsn. πρῶτος wäre Κλέαρχος δ' ἔλεγεν eb. als Gegensatz zu denken. Spr. 57, 5, 3. — τοιάδε. zu 1, 3, 2.

§ 18. πολλὰ καί. Spr. 69, 28, 2. (32, 3.) — κακά streicht Porson. — ἀμήχανα Dinge, Gefahren gegen die es keine Mittel giebt. — εὕρημα ἐποιησάμην ich erachtete es für einen Fund, einen unverhofften Gewinn. — ἄν, ziemlich selten dem οὐ vorangestellt (Kr. zu Thuk. 6, 50, 1), kann mit dem Inf. wie mit dem Ind. des Fu. verbunden werden: es werde mir vorkommenden Falls Dankbarkeit sein. (Spr. 64, 3, 3.) vgl. 2, 5, 13. 5, 6, 32. — πρός von Seiten. Spr. 68, 33, 1. (37, 3.)

§ 19. ἐπιστρατεύοντα. Das Particip bei ἀγγέλλειν ist viel seltener als der Infinitiv. (Spr. 56, 7, 3.) Ueber die Sache 1, 2, 4. — διήλασα 1, 10, 7 f. — τοῖςδε τοῖς diesen, nämlich den. (Spr. 50, 11, 21.) vgl. 7, 6, 38. — αὐτῷ, βασιλεῖ.

§ 20. βουλεύσασθαι. zu 1, 2, 2. — δέ με. δ' ἐμέ? — ἐάν τι δ. zu 2, 1, 8.

§ 21. πρὸς ταῦτα. zu 1, 3, 19. — μεταστῆναι abtreten. vgl. zu 2, 3, 8 u. z. Thuk. 5, 111, 5. — ἔλεγεν, als Wortführer, wie 2, 5, 39. 3, 3, 3, προηγόρει 5, 5, 7. — βασιλεῖ. Spr. 48, 8. (9.) — ἐπί. ὡς ἐπί? [Kr. 26.] vgl. zu 1, 2. 1. — ἀναγάγοι. ἀνάγοι vermuthet Kr. De auth. p. 45.

22ἐνθάδε ἀναγάγοι. Ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἑωρῶμεν αὐτὸν ἐν δεινῷ ὄντα, ᾐσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρόσθεν 23χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε ἀντιποιούμεθα βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς οὔτ' ἔστιν ὅτου ἕνεκ' ἂν βουλοίμεθα τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίη· ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.

24 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου, μέχρι δ' ἂν ἐγὼ 25ἥκω αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἧκεν, ὥσθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἥκων ἔλεγεν ὅτι διαπεπραγμένος ἥκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σῴζειν τοὺς Ἕλληνας, καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βα-26σιλεῖ ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. Τέλος δ' εἶπε· Καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἦ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγορὰν παρέχοντας· ὅπου δ' ἂν μὴ παρέχωμεν ἀγοράν, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐά-27σομεν τὰ ἐπιτήδεια. Ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δεήσει ὀμόσαι ἦ μὴν πορεύσεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὁπόταν μὴ ἀγορὰν

§ 22. θεούς vor den Göttern. Spr. 46, 6. (10.) — προδοῦναι Spr. 55, 3, 9. (18.) — παρέχοντες, nicht παρασχόντες, weil eine Dauer bezeichnet und die Zeit hinlänglich durch ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ angezeigt wird. vgl. zu 1, 2, 3. „Erg. Κύρῳ.“ (Ze.) — ἡμᾶς αὐτούς. Spr. 50, 2. (25, 2, 2.) vgl. 2, 3, 28. 3, 2, 14. 7, 6, 31. — ποιεῖν. Spr. 55, 3, 10. (20.)

§ 23. ἀντιποιούμεθα. zu 2, 1, 11. — οὔτ' ἔστιν. Spr. 61, 4, 6. (5, 2.) vgl. 5, 7, 6. 7. — χώραν. Spr. 46, 5. (7.) — ἀδικοῦντα. zu ἐν Μιλήτῳ 1, 1, 7 u. zu ἐλθόντας 1, 3, 14. vgl. 5, 7, 9. — σύν mit Hülfe. (Spr. 68, 13, 2.) — ἀμύνασθαι. Spr. 52, 10, 3. (7.) — εὖ ποιῶν ὑπάρχει, πρότερος εὖ ποιεῖ. Spr. 56, 5, 1. vgl. 5, 5, 9. — τούτου. Spr. 47, 18. (19, 1.) — εἰς nach. Spr. 68, 17, 6. (21, 8.) Thuk. 4, 118, 1. 8, 27, 1: οὐδενὶ εἰς δύναμιν ἐπιτρέπειν. — εὖ ποιοῦντες im Wohlthun. (Spr. 56, 8, 1.) vgl. 2, 6, 17.

§ 24. τὰ παρ' ἐκείνων. zu 2, 2, 4. — ἥκω werde zurückgekehrt sein. zu 1, 4, 13. — ἀγορά Lebensmittel zum Verkauf. Thuk. 7, 39, 2: ἀγορὰ τῶν πωλουμένων.

§ 25. εἰς. zu 1, 7, 1. — δοθῆναι. Spr. 55, 3, 6. (11.) — σῴζειν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, wie § 18. (Hu.) — καίπερ. Spr. 56, 12, 2. (13, 2.) — ὡς οὐκ. zu 2, 5, 29. — ἄξιον geziemend, wie 7, 3, 19. — ἑαυτόν, weil βασιλεύς Gedankensubject ist. (Spr. 51, 2, 6.) vgl. 4, 5, 35.

§ 26. τέλος. zu 1, 10, 13. — ἦ μήν. Spr. 69, 24. (28, 1.) — παρέξειν erg. ἡμᾶς. (Ze.) zu 2, 1, 12. — ἀπάξειν, ὑμᾶς. — παρέχωμεν ἀγοράν verdächtigt Kr. 26. Add. p. XVII, verdächtig auch durch die Variante ἦ πρίασθαι.

§. 27. πορεύεσθαι. zu 1, 3, 7. vgl. Xen. Kyr. 6, 2, 39: προσήγαγεν ἐγγυητὰς ἦ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ. Doch findet sich nach ἦ μήν so auch von andern Verben der Infinitiv des Präsens, indem die Handlung als schon in der

παρέχωμεν· ἐὰν δὲ παρέχωμεν ἀγοράν, ὠνουμένους ἕξειν τὰ ἐπιτήδεια. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς28 βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε·29 Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρχήν.

δ'. Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἵ τε Ἕλληνες καὶ Ἀ-1 ριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. Ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, παραθαῤῥύνοντές τε καὶ δεξιὰς ἔνιοι παρὰ βασιλέως φέροντες μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παροιχομένων. Τούτων δὲ γιγνομένων ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ τὸν Ἀριαῖον ἧττον προς-2 έχοντες τοῖς Ἕλλησι τὸν νοῦν· ὥστε καὶ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκεν, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς· Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς3 ἀπολέσαι ἂν περὶ παντὸς ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ᾖ ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρατεύειν; Καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπειδὰν δὲ πάλιν ἁλισθῇ αὐτῷ

Gegenwart anhebend vorgestellt wird. — ὡς διὰ φ. zu 1, 3, 14. — ἀγοράν, das zweite, streicht Bisschop. — ἕξειν hängt von δεήσει ab.

§ 29. ὡς βασιλέα. zu 1, 2, 4. — ἃ δέομαι. zu 1, 3, 4 vgl. 7, 2, 34. Gewöhnlich findet sich bei δεῖσθαι so ausser οὐδέν und μηδέν nur der Accusativ des substantivirten Neutrums eines pronominalen, selten eines andern Adjectivs, wie Plat. Prot. 335, c: βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαί σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο. Sonst könnte ἃ auch von einem zu ergänzenden διαπράττεσθαι abhangen. Spr. 55, 4, 4. (11.) — τὴν ἐμαυτοῦ. zu τῇ ἑαυτοῦ 1, 1, 11.

C. 4. § 1. ἔνιοι appositiv, wie 5, 5, 11. 6, 4, 34. Spr. 57, 8. — φέροντες überbringend, indem sie die Rechte, bei den Persern die Bürgschaft der Treue, im Namen des Königs gaben (vgl. App. Bürg. 2, 84), der δεξιὰν ἔπεμπε (Ages. 3, 4), dextram mittebat (Nep. Dat. 10, 2). — μνησικακήσειν, der Inf. weil δεξιὰς (δεξιάν?) φέρειν ein Versprechen enthält. vgl. 2, 5, 3 u. Spr. 50, 5 (6), 6. — τῆς ἐπιστρατείας wegen des Kriegszuges gegen den König. Spr. 47, 20. (21.) Dion. Arch. 6, 71: γνώμην πεποίημαι μηδενὸς τῶν γεγονότων μνησικακεῖν. vgl. eb. 34. 76. 7, 29. — παροιχομένων. Spr. 40 unter οἴχομαι.

§ 2. οἱ περὶ τόν er und seine Untergebenen. Spr. 50, 4, 4. (5, 6.) vgl. 7, 4, 16. 8, 18. — προσέχοντες. zu δῆλος 1, 2, 11. vgl. 2, 6, 23. — προσέχοντες τοῖς Ἕ. τὸν νοῦν sich um die H. kümmernd, sich mit ihnen befassend. vgl. 7, 6, 5. 8, 16. — καὶ τοῦτο auch dies, nicht bloss der § 1 erwähnte Verkehr. vgl. § 11. — τοῖς μὲν π. Es entspricht Κλ. δέ § 5. — τῷ Κλ. Spr. 48, 9. (11, 7.)

§ 3. ἢ das lat. an. (Spr. 68, 29, 2.) — περί. zu 1, 9, 7. — φόβος, φοβερόν. gr. Spr. 61, 7, 5. — στρατεύειν. τοῦ στρ. 3, 1, 18; allein vgl. zu 1, 3, 11 und 17; so ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι 4, 4, 11. — ὑπάγεται verleitet trüglich. Dem. 8, 62: Θετταλοὺς πολλὰ δοὺς ὑπηγάγετο εἰς δουλείαν. vgl. Thuk. 7, 46. Ueber das Med. Spr. 52, 10, 1. — διὰ τὸ δ. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) — ἁλίζειν mit MP., eig. poetisch und dialektisch (Elmsley zu Eu. Her.

4 ἡ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδός. Οὐ γάρ ποτε ἑκών γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι ὡς ἡμεῖς, τοσοίδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.

5 Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι, εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. Ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς ἡμῖν παρέξει οὐδὲ ὁπόθεν ἐπισιτιούμεθα· αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥςτε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέ- 6 μιοι ἡμῖν ἔσονται. Ποταμὸς δ' εἰ μέν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην οἴδαμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλυόντων πολεμίων. Οὐ μὲν δή, ἂν μάχεσθαί γε δέῃ, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι, τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥςτε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; Ἡττωμένων 7 δὲ [μὴν] οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ πολλὰ οὕτως ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ, τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι καὶ τὰ

---

404), haben Xen. und spätere Prosaiker öfter. — οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ es ist nicht (denkbar) dass er nicht. Spr. 61, 4, 8. (5, 5.) Ueber die sich aufhebenden Negationen Spr. 67, 11. vgl. 4, 5, 31.

§ 4. τι. zu 1, 10, 16. Dion C. 49, 28: οἱ βάρβαροι τὰ στενόπορα αὐτῶν προκαταλαμβάνοντες τὰ μεν ἀπέσκαπτον, τὰ δε ἀπεσταύρουν. — τοσοίδε **so viele**, nicht: so **viele** (οὕτω πολλοί). Demnach ergiebt die berücksichtigte Masse ob Viele oder, wie hier, (verhältnissmässig) nur Wenige bezeichnet werden: so wenige. (Spr. 25, 10, 5.) — ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ, hyperbolisch, wie 3, 1, 2. 6, 3, 23 und öfter. — καταγελάσαντες. zu 1, 9, 13.

§ 5. καὶ ταῦτα auch dieses, wie Anderes. — ἐπὶ πολέμῳ, πόλεμον ἕξοντες. Spr. 68, 37. (41, 7.) — ὁπόθεν unde (Liv. 23, 21), Ortschaften aus denen. vgl. 3, 5, 3. 5, 10, 4. Thuk. 7, 14, 1. (Spr. 51, 13, 8.) — ἐπισιτιούμεθα. zu ἔσται 1, 3, 17. — ὁ ἡγησόμενος. zu 2, 3, 5. — ἅμα. (Spr. 56, 10, 3.) vgl. 3, 1, 47. — οἱ πρόσθεν erg. φίλοι. Missdeutigkeiten pflegten die Griechen, nur auf verständige Leser rechnend, nicht ängstlich zu meiden.

§ 6. ποταμός steht vor εἰ, weil es einen neuen Gegenstand der Besprechung einführt: Was aber die Flüsse anbetrifft, so u. s. w. vgl. 2, 5, 41. 4, 3, 6. 6, 2, 15. (Spr. 54, 17, 7.) — ἄρα etwa. Spr. 69, 7. (8.) vgl. 5, 1, 13. — διαβατέος. Spr. 56, 14 (18), 1. — δ' οὖν. zu 1, 3, 5. — οἴδαμεν seltnere Form für ἴσμεν. (Spr. 38, 7, 1.) — κωλυόντων πολεμίων wenn Feinde es wehren. vgl. 3, 4, 19. 40. — μέν. zu 1, 9, 13. — ἡττωμένων victorum. Spr. 53, 1, 3. vgl. 3, 2, 17. 39. — δε μήν kommt schwerlich vor, wahrscheinlich ist γε μήν zu lesen. [Bo. und Kr. 26.] vgl. zu 1, 9, 16. Hell. 4, 2, 17: αὕτη μεν δὴ ἡ μετὰ Λακεδαιμονίων δύναμις ἦν· ἡ γε μὴν τῶν πολεμίων ἠθροίσθη. — σωθῆναι. Spr. 52, 6, 1.

§ 7. οὕτως, nachgestellt wie 4, 8, 26. 5, 8, 17 u. öfter; eben so πάνυ 4, 7, 14. Schömann zum Isai. p. 248 u. Ullrich Beitr. z. Krit. 3 p. 8. — σύμμαχα Hülfsmittel. — ὅ, τι. Spr. 46, 1, 2. (3, 4.) — αὐτόν erneuert

ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις. Τοιαῦτα ἔλεγε πολλά.

8 Ἐν δὲ τούτῳ Τισσαφέρνης ἧκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα 9 τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. Ἐντεῦθεν δὲ ἤδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντᾳ καὶ συνε- 10 στρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας ἔχοντες. Ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφότεροι 11 ὥςπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. Ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥςτε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

12 Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμενον τεῖχος καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω. Ἦν δὲ ᾠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ' ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπεῖχε δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ. 13 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέτμηντο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάττους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥςπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη· καὶ

---

den durch den Zwischensatz entrückten Begriff βασιλέα. (Spr. 51, 5, 1.) vgl. 5, 6, 15. 6, 3, 17. — θεοὺς ἐπ., wie 3. 1, 22. Spr. 46, 4, 3. (6, 4.)

§ 8. οἶκον, seine Provinz Karien. Hell. 3, 2. 12. 4, 12. — θυγατέρα. Namens Rhodogune. Plut. Artax. 27. — ἐπὶ γάμῳ nicht: um sie zu heirathen, wie ἐπὶ γάμοις Eu. Iph. T. 25. vgl. Spr. 68, 37 (41), 7, sondern: um in der Ehe mit ihr zu leben, da die Heirath gewiss zu Babylon vollzogen war und Orontas nach 3, 4, 13 τὴν βασιλέως θυγατέρα εἶχεν, ein Ausdruck, der von einer Braut wohl nicht gebraucht werden konnte.

§ 10. αὐτός vor dem Reflexiv schliesst nachdrücklicher andre Subjecte von der Handlung aus. (Spr. 51, 2, 12.) vgl. 7, 1, 11. 23. — ἐφ' ἑαυτῶν für sich, abgesondert. Spr. 68, 36 (40), 6. — ἡγεμόνας Wegweiser. — εὐθύς gleich. vgl. 3, 5, 12. 4, 8, 10. 5, 6, 7.

§ 11. ἐκ. zu 1, 5, 10. — τοῦ αὐτοῦ. zu 1, 8, 14. — ἐνέτεινον. zu 1, 5, 11.

§ 12. καλούμενον. zu 1, 2, 13. — παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω kamen innerhalb derselben, nach der Babylon zugekehrten Seite. Hieron 2, 10: εἴσω τῆς οἰκίας παρελθεῖν. Der Marsch war gegen Südosten gerichtet. — ποδῶν hängt von dem (in ἦν liegenden) τεῖχος ab. vgl. zu 1, 2, 23. — ἀπεῖχε. zu 1, 4, 9. — ἀπεῖχε-πολύ hält Kiepert für ein Glossem.

§ 13. ἐζευγμένην ist Prädicat: als einen verbundenen, bebrückten, junctam, aufgelöst: ἡ διῶρυξ ἣν διέβησαν ἐζευγμένη ἦν. Spr. 57, 3, 3. Man sagte ζευγνύναι γέφυραν und ζ. ποταμόν. Her. 7, 24: τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι. und ohne γεφυροῦν 7, 33. 157. — ἦσαν ἀπό. zu 1, 2, 7. — ὥςπερ erg. κατατέτμηνται. Spr. 62, 4. (4, 2.)

4 ἡ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδός. Οὐ γάρ ποτε ἑκών γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι ὡς ἡμεῖς, τοσοίδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.

5 Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι, εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. Ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς ἡμῖν παρέξει οὐδὲ ὁπόθεν ἐπισιτιούμεθα· αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες πολέ- 6μιοι ἡμῖν ἔσονται. Ποταμὸς δ' εἰ μέν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην οἴδαμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλυόντων πολεμίων. Οὐ μὲν δή, ἂν μάχεσθαί γε δέῃ, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι, τῶν δὲ πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων 7δὲ [μὴν] οὐδένα οἷόν τε σωθῆναι. Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ πολλὰ οὕτως ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ, τι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι καὶ τὰ

---

404), haben Xen. und spätere Prosaiker öfter. — οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ es ist nicht (denkbar) dass er nicht. Spr. 61, 4, 8. (5, 5.) Ueber die sich aufhebenden Negationen Spr. 67, 11. vgl. 4, 5, 31.

§ 4. τι. zu 1, 10, 16. Dion C. 49, 28: οἱ βάρβαροι τὰ στενόπορα αὐτῶν προκαταλαμβάνοντες τὰ μὲν ἀπέσκαπτον, τὰ δὲ ἀπεσταύρουν. — τοσοίδε so viele, nicht: so **viele** (οὕτω πολλοί). Demnach ergiebt die berücksichtigte Masse ob Viele oder, wie hier, (verhältnissmässig) nur Wenige bezeichnet werden: so wenige. (Spr. 25, 10, 5.) — ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ, hyperbolisch, wie 3, 1, 2. 6, 3, 23 und öfter. — καταγελάσαντες. zu 1, 9, 13.

§ 5. καὶ ταῦτα auch dieses, wie Anderes. — ἐπὶ πολέμῳ, πόλεμον ἕξοντες. Spr. 68, 37. (41, 7.) — ὁπόθεν unde (Liv. 23, 21), Ortschaften aus denen. vgl. 3, 5, 3. 5, 10, 4. Thuk. 7, 14, 1. (Spr. 51, 13, 8.) — ἐπισιτιούμεθα. zu ἔσται 1, 3, 17. — ὁ ἡγησόμενος. zu 2, 3, 5. — ἅμα. (Spr. 56, 10, 3.) vgl. 3, 1, 47. — οἱ πρόσθεν erg. φίλοι. Missdeutigkeiten pflegten die Griechen, nur auf verständige Leser rechnend, nicht ängstlich zu meiden.

§ 6. ποταμός steht vor εἰ, weil es einen neuen Gegenstand der Besprechung einführt: Was aber die Flüsse anbetrifft, so u. s. w. vgl. 2, 5, 41. 4, 3, 6. 6, 2, 15. (Spr. 54, 17, 7.) — ἄρα etwa. Spr. 69, 7. (8.) vgl. 5, 1, 13. — διαβατέος. Spr. 56, 14 (18), 1. — δ' οὖν. zu 1, 3, 5. — οἴδαμεν seltnere Form für ἴσμεν. (Spr. 38, 7, 1.) — κωλυόντων πολεμίων wenn Feinde es wehren. vgl. 3, 4, 19. 40. — μέν. zu 1, 9, 13. — ἡττωμένων victorum. Spr. 53, 1, 3. vgl. 3, 2, 17. 39. — δὲ μήν kommt schwerlich vor, wahrscheinlich ist γε μήν zu lesen. [Bo. und Kr. 26.] vgl. zu 1, 9, 16. Hell. 4, 2, 17: αὕτη μὲν δὴ ἡ μετὰ Λακεδαιμονίων δύναμις ἦν· ἥ γε μὴν τῶν πολεμίων ἠθροίσθη. — σωθῆναι. Spr. 52, 6, 1.

§ 7. οὕτως, nachgestellt wie 4, 8, 26. 5, 8, 17 u. öfter; eben so πάνυ 4, 7, 14. Schömann zum Isai. p. 248 u. Ulrich Beitr. z. Krit. 3 p. 8. — σύμμαχα Hülfsmittel. — ὅ, τι. Spr. 46, 1, 2. (3, 4.) — αὐτόν erneuert

ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις. Τοιαῦτα ἔλεγε πολλά.

Ἐν δὲ τούτῳ Τισσαφέρνης ἧκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὡς εἰς 8 οἶκον ἀπιών καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. Ἐντεῦθεν δὲ ἤδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου καὶ 9 ἀγορὰν παρέχοντος ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντᾳ καὶ συνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ 10 ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμόνας ἔχοντες. Ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφότεροι ὥσπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. Ἐνίοτε 11 δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμε- 12 νον τεῖχος καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω. Ἦν δὲ ᾠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ' ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπεῖχε δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβη- 13 σαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέτμηντο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάττους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ

---

den durch den Zwischensatz entrückten Begriff βασιλέα. (Spr. 51, 5, 1.) vgl. 5, 6, 15. 6, 3, 17. — θεοὺς ἐπ., wie 3. 1, 22. Spr. 46, 4, 3. (6, 4.)

§ 8. οἶκον, seine Provinz Karien. Hell. 3, 2. 12. 4, 12. — θυγατέρα. Namens Rhodogune. Plut. Artax. 27. — ἐπὶ γάμῳ nicht: um sie zu heirathen, wie ἐπὶ γάμοις Eu. Iph. T. 25. vgl. Spr. 68, 37 (41), 7, sondern: um in der Ehe mit ihr zu leben, da die Heirath gewiss zu Babylon vollzogen war und Orontas nach 3. 4, 13 τὴν βασιλέως θυγατέρα εἶχεν, ein Ausdruck, der von einer Braut wohl nicht gebraucht werden konnte.

§ 10. αὐτός vor dem Reflexiv schliesst nachdrücklicher andre Subjecte von der Handlung aus. (Spr. 51, 2, 12.) vgl. 7, 1, 11. 23. — ἐφ' ἑαυτῶν für sich, abgesondert. Spr. 68, 36 (40), 6. — ἡγεμόνας Wegweiser. — εὐθύς gleich. vgl. 3, 5, 12. 4, 8, 10. 5, 6, 7.

§ 11. ἐκ. zu 1, 5, 10. — τοῦ αὐτοῦ. zu 1, 8, 14. — ἐνέτεινον. zu 1, 5, 11.

§ 12. καλούμενον. zu 1. 2. 13. — παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω kamen innerhalb derselben, nach der Babylon zugekehrten Seite. Hieron 2, 10: εἴσω τῆς οἰκίας παρελθεῖν. Der Marsch war gegen Südosten gerichtet. — ποδῶν hängt von dem (in ἦν liegenden) τεῖχος ab. vgl. zu 1, 2, 23. — ἀπεῖχε. zu 1, 4, 9. — ἀπεῖχε-πολύ hält Kiepert für ein Glossem.

§ 13. ἐζευγμένην ist Prädicat: als einen verbundenen, bebrückten, junctam, aufgelöst: ἣ διώρυξ ἣν διέβησαν ἐζευγμένη ἦν. Spr. 57, 3, 3. Man sagte ζευγνύναι γέφυραν und ζ. ποταμόν. Her. 7, 24: τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι. und ohne γεφυροῦν 7, 33. 157. — ἦσαν ἀπό. zu 1, 2, 7. — ὥσπερ erg. κατατέτμηνται. Spr. 62, 4. (4, 2.)

πολυάνθρωπος, ᾗ ὄνομα Σιττάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πέν-
14τε καὶ δέκα. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνησαν ἐγγὺς παραδεί-
σου μεγάλου καὶ καλοῦ καὶ δασέος παντοίων δένδρων, οἱ δὲ βάρβαροι
διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα· οὐ μέντοι γε καταφανεῖς ἦσαν.

15 Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν ὅπλων
Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἠρώτησεν ἄνθρωπός τις τοὺς
προφύλακας ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον· Μένωνα δὲ οὐκ ἐζή-
16τει, καὶ ταῦτα παρ' Ἀριαίου ὢν τοῦ Μένωνος ξένου. Ἐπεὶ δὲ Πρό-
ξενος εἶπεν ὅτι αὐτός εἰμι ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε· Ἔπεμψέ
με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάοζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ καὶ ὑμῖν εὔνοι, καὶ κε-
λεύουσι φυλάττεσθαι μὴ ὑμῖν ἐπίθωνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι· ἔστι
17δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ. Καὶ ἐπὶ τὴν γέφυραν
τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλακήν, ὡς διανοεῖται λῦσαι
αὐτὴν Τισσαφέρνης τῆς νυκτός, ἤνπερ δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ' ἐν
18μέσῳ ἀποληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος. Ἀκούσαντες ταῦτα
ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον καὶ φράζουσιν ἃ λέγει. Ὁ δὲ Κλέ-
19αρχος ἀκούσας ἐταράχθη σφόδρα καὶ ἐφοβεῖτο. Νεανίσκος δέ τις τῶν
παρόντων ἐννοήσας εἶπεν ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἴη τό τε ἐπιθήσεσθαι καὶ
λύσειν τὴν γέφυραν. Δῆλον γὰρ ὅτι ἐπιτιθεμένους ἢ νικᾶν δεήσει ἢ
ἡττᾶσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν. Οὐδὲ
γὰρ ἂν πολλαὶ γέφυραι ὦσιν ἔχοιμεν ἂν ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθῶμεν.
20Ἂν δ' αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας οὐχ ἕξουσιν ἐκεῖνοι
ὅποι φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι πολλῶν ὄντων πέραν οὐδεὶς αὐτοῖς
δυνήσεται λελυμένης τῆς γεφύρας.

21 Ἀκούσας δὲ ὁ Κλέαρχος ταῦτα ἤρετο τὸν ἄγγελον πόση τις εἴη
χώρα ἡ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ τῆς διώρυχος. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι πολλή,

---

§ 14. δένδρων hängt wohl von παράδεισος ab. vgl. zu 5, 3, 12; denn bei δασύς steht sonst der Da., wie 4, 7, 6. 8, 2 u. a. — οἱ δὲ βάρβαροι erg. ἐσκήνησαν. vgl. 5, 4, 27.

§ 15. ὅπλων. zu 2, 2, 50. — ἴδοι sähe für träfe und sprechen könne. Thuk. 4, 125, 2: τὸν Περδίκκαν ἠνάγκασαν, πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν, προαπελθεῖν. — καὶ ταῦτα. zu 1, 4, 12.

§ 16. ὅτι. zu 1, 6, 8. — ἔπεμψε. Spr. 63, 4. vgl. 5, 9, 16. 7, 6, 39.

§ 17. ἐπί. Die besten Hsn. παρά, das jedoch in der Prosa nur bei persönlichen Objecten in der Bedeutung zu vorkommt. (Po.) Spr. 68. 32 (36), 1. — ὡς δ. da. Spr. 65, 8. vgl. 5, 8, 10. 9, 32. — τῆς διώρυχος, dessen über den die Schiffbrücke führte § 13.

§ 19. τῶν παρόντων. Spr. 47, 7 (9), 1. — ἀκόλουθα übereinstimmend. — δῆλον. Uebergang zur directen Rede. zu 1, 3, 14. — τὸ ἐπιθήσεσθαι das (angebliche) Vorhaben anzugreifen. Thuk. 4, 126, 5: πιστότερον τὸ ἐκφοβήσειν ὑμᾶς ἡγοῦνται. vgl. eb. 2, 42, 3. Ueber τό τε καί. zu 2, 2, 8. — δεήσει erg. das nur von einigen guten Hsn. ausgelassene αὐτούς d. h. τοὺς βαρβάρους. — οὐδέ. zu 1, 6, 8. — σωθῶμεν. zu 1, 7, 7.

§ 20. ὅποι für ὅπου Stephanus. — οὐδὲ μήν ja auch nicht, neque vero. vgl. 7, 6, 22.

§ 21. πόση τις. zu 2, 2, 2.

καὶ κῶμαι ἔνεισι καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. Τότε δὴ καὶ ἐγνώ-22
σθη ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ὀκνοῦντες μὴ οἱ Ἕλ-
ληνες διελόντες τὴν γέφυραν μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα ἔχοντες ἔνθεν
μὲν τὸν Τίγρητα ποταμόν, ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα, τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν
ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης καὶ τῶν ἐργασομένων
ἐνόντων, εἶτα δὲ καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα κακῶς
ποιεῖν. Μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν ὅμως φυλα-23
κὴν ἔπεμψαν· καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδεὶς οὐδαμόθεν οὔτε πρὸς τὴν γέφυ-
ραν οὐδεὶς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. Ἐπειδὴ24
δ' ἕως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν, ἐζευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ
ἑπτά, ὡς οἷόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ
Τισσαφέρνους Ἑλλήνων ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιθήσεσθαι. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων μέντοι ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ'
ἄλλων, [ὃς] σκοπῶν εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν, ἐπεὶ δὲ εἶδεν ᾤχετο
ἀπελαύνων.

Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγ-25
γας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρου· ἐπῆν δὲ γέ-
φυρα. Καὶ ἐνταῦθα ᾠκεῖτο πόλις μεγάλη, ᾗ ὄνομα Ὦπις· πρὸς ἣν ἀ-
πήντησε τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφός, ἀπὸ
Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων ὡς βοηθήσων βασιλεῖ·
καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα παρερχομένους ἐθεώρει τοὺς Ἕλλη-
νας. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἡγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλ-26
λοτε ἐφιστάμενος. Ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος
ἐπιστῇ, τοσοῦτον ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι
τὴν ἐπίστασιν, ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμ-

---

§ 22. ὑποπέμπειν heimlich, trüglich abschicken, wie 3, 3, 4. Lys. 1, 15, Thuk. 4, 46, 3 u. Plut. Nik. 16. — διελόντες für διελθόντες Holzmann. Man sagte nicht γέφυραν διέρχεσθαι, sondern διαβαίνειν. (Po.) Thuk. 4, 48, 2: διελόντες τὴν ὀροφήν. — ἔνθεν μέν von der einen Seite, ἔνθεν δέ von der andern. (Spr. 25, 10, 10.) vgl. 3, 5, 7. — οὔσης καὶ ἐνόντων. zu 1, 10, 6. vgl. Her. 2, 124, 2. 8, 87, 1. — ἐργάζεσθαι steht oft vorzugsweise vom Landbau. Oik. 5, 2: ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἐργαζομένοις. — ἀποστροφή, καταφυγή, wie 7, 6, 34.

§ 23. ὅμως, obgleich die erhaltene Nachricht verdächtig war und sie nichts fürchten zu dürfen glaubten. vgl. zu 2, 2, 17.

§ 24. ὡς οἷόν τε μάλιστα möglichst. Spr. 49, 3, 3. (10, 3.) — τῶν παρά. zu ἐκ 1, 1, 5. — διαβαινόντων. zu 1, 4, 12. — ὁ der 2, 1, 3 erwähnte. — αὐτοῖς streichen Bisschop Ann. cr. p. 27 u. Cobet N. l. p. 461. — δέ findet sich zuweilen in zusammenhängender Construction, einen Begriff oder Satz einem vorhergehenden entgegensetzend; nach einem Particip eben so 6, 4, 16; doch fehlt das ὃς in mehrern Hsn. (Spr. 69, 16, 4. vgl. 5, 5, 22.) — ᾤχετο ἀπελαύνων ritt fort. Spr. 56. 5, 6. (8.) vgl. 2, 6, 3. 3, 3, 5.

§ 25. πλέθρου. zu 1, 2, 23. — ᾠκεῖτο. zu 1, 4, 1. — Ὦπις zu 1, 5, 4.

§ 26. παρερχομένους. Spr. 56, 7, 1. παριόντας will Cobet N. l. p. 424. vgl. Spr. § 40 unter ἔρχομαι. — εἰς δύο zwei Mann neben einander. Spr. 68, 17, 7. (21. 9.) — τὸ ἡγούμενον. zu 2, 2, 4. — ὥστε

27 πολυ εἶναι καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπλῆχθαι θεωροῦντα. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. Ταύτας Τισσαφέρνης, Κύρῳ ἐπεγγελῶν, διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε πλὴν ἀνδραπόδων. Ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ πρόβατα καὶ ἄλλα χρήματα.
28 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ᾤκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίαις διφθερῶν ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

1 ε. Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζάβατον ποταμόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. Καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις
2 ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. Ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι Τισσαφέρνει καὶ εἴ πως δύναιτο παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψέ τινα ἐροῦντα ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρῄζει. Ὁ δὲ ἑτοίμως ἐκέλευσεν ἥκειν. Ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε.
3 Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δέ σέ τε ὁρῶ ὡς πολε-
4 μίους ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. Ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐδὲν δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακοποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν οὐδὲν τοιοῦτον, ἔδοξέ μοι

— θεωροῦντα, ein hier sehr natürlicher Uebergang vom Allgemeinen zum Besonderen. Aehnlich Thuk. 7, 44, 2: ἐν νυκτομαχίᾳ, ἣ μόνη δὴ στρατοπέδων μεγάλων ἔν γε τῷδε τῷ πολέμῳ ἐγένετο, πῶς ἄν τις σαφῶς τι ᾔδει; vgl. Kr. Reg. z. Thuk. unter Uebergang.

§ 27. Κύρῳ ἐπεγγελῶν den K. dabei verhöhnend, ἐπι — wie in ἐπιλέγειν 1, 9, 26; über den Dativ Spr. 48, 9. (11, 5.) — διαρπάσαι. Spr. 55, 3, 10. (20.) — πλὴν ἀνδραπόδων nur sollten sie die Menschen nicht zu Sklaven machen. Aehnlich Thuk. 4, 54, 2: ἐπιτρέψαι περὶ σφῶν αὐτῶν πλὴν θανάτου. Her. 5, 71: ὑπεγγύους πλὴν θανάτου.

§ 28. διφθερῶν. Spr. 47, 6. (8.) vgl. 1, 7. 22. 5, 4, 12. — τυρούς. Andere τυρόν. Spr. 44, 1, 1; τυροί kann zwar Käsemarkt heissen (Herbst zu Xen. Mem. 2, 7, 13), aber auch Käse, wie Od. ι. 219. 225, Eu. Kykl. 122. 209. 226. — οἶνον. Das Asyndeton veranlasst hier auch noch andre Dinge zu denken.

C. 5. § 1. πλέθρων. zu 1, 2. 23. — ὑποψίαι Misstrauensregungen. Spr. 44, 3. (3, 4.) vgl. Thuk. 8, 92, 4. — ἐφαίνετο. (Spr. 56, 4, 6.) vgl. 7, 5, 16. 6, 58.

§ 2. πρὶν γενέσθαι. Spr. 54, 14, 2. (17, 6.) — αὐτῷ. zu 1, 1, 9. — τάδε. τοιάδε ist, wenn auch vielleicht nicht zu lesen, so doch zu denken. zu 1, 3, 2.

§ 3. Τισσαφέρνη. Dieser heteroklitische Vocativ findet sich zuweilen auch in attischen Namen. (Spr. 19, 1, 1.) — ἀδικήσειν. zu 2, 4, 1. — ἡμᾶς. Spr. 52, 10, 3. (7.)

§ 4. πειρώμενον. Spr. 54, 7, 1. — ἡμᾶς. Spr. 46, 5. (12.) — ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) — εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν zur Unterredung mit dir zu kommen. vgl. 3, 1, 29. (Spr. 48, 9, 1.) — ἀλλήλων. Spr. 47, 22. (23.)

εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπι-
5 στίαν. Καὶ γὰρ οἶδα ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ' αὖ βουλομένους
6 τοιοῦτον οὐδέν. Τὰς οὖν τοιαύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν παύεσθαι ἥκω καὶ διδάσκειν σε βούλομαι ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρ-
7 θῶς ἀπιστεῖς. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ θεῶν ἡμᾶς ὅρκοι κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὑτῷ παρημεληκώς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. Τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίη, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη. Πάντῃ γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα καὶ πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι.

§ 5. τοὺς μέν. Das Ganze (ἀνθρώπους) steht in demselben Casus wie die Theile. Spr. 58, 8. (47, 28, 3.) — οἳ φοβηθέντες. Erwarten würde man φοβηθέντας — βουλομένους — ποιήσαντας, wobei aber die gehäuften Participia etwas hart wären. Eine ähnliche Mischung zweier Constructionen Her. 2, 152: ἐσβάντες ἐς γῆν ἐχρήσαντο ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἐκπλώσαντι τὸ πεδίον. vgl. zu 3, 2, 23. — μέλλοντα. Nicht ποιεῖν ergänzen will Jemand vgl. Eur. Or. 1182: τὸ μέλλειν γ' ἀγαθ' ἔχει τιν' ἡδονήν. (vgl. zu 3, 1, 47.) Eben so βούλεσθαί τι. zu Thuk. 8, 92, 6. In der Stelle des Eur. jedoch ergänzt Herm. ἀκούειν.

§ 6. ἀγνωμοσύνας Unbilden. vgl. 7, 6, 23. 38, ἀγνωμοσύνη καὶ βασκανία Dem. 18, 252, ἡ τῆς τύχης ἀγνωμοσύνη 18, 207.

§ 7. πρῶτον. zu 1, 3, 10. — μέν. Dem entspricht δέ § 8. — θεῶν ὅρκοι Schwüre bei den Göttern, weil man sagt ὀμνύναι θεούς. (5, 9, 31.) Spr. 47, 5. (7, 2.) vgl. 46, 4, 3. (6, 4): eben so 3, 1, 22. 2, 10 u. Kyr. 2, 3, 12. — εἶναι. Spr. 55, 3, 9. (18.) — τούτων. Spr. 47, 10. (11.) — παρημεληκώς. zu 1, 3, 10. — θεῶν gegen die Götter. Spr. 47, 5. (7, 5.) — ἀπό von — aus, mit. Thuk. 7, 71, 5: ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς παρεβοήθουν. Spr. 68, 12, 3. (16, 7.) — ἀποφύγοι. vgl. 4, 2, 27 und Ar. Wo. 167: ἦ ῥᾳδίως φεύγων ἂν ἀποφύγοι δίκην. vgl. Porson zu Eu. Phoi. 1231. — ἀποδραίη. zu 1, 4, 8. — ὅπως. Die Erklärung: wie er nach einem festen Platze entweichen könne, veranlasst den unpassenden Gedanken dass nur das ungefährdete Erreichen des Ortes ihm nicht möglich sein würde, dahin gelangt aber er wohl Schutz finden könne. Offenbar jedoch soll gesagt werden dass auch der festeste Ort den Frevler zu schirmen nicht genüge. Daher ist ὅπως (nach We.) mit ἐχυρόν zu verbinden: in einem wie (auf was für eine Weise) befestigten Platze, d. h. wie befestigt der Platz in den er entwiche sein müsste, um ihn gegen die Götter zu schützen. Ὅπως steht regelmässig, da es interrogativ ist (vgl. zu 3, 1, 14), was wir durch stärkere Betonung des wie ausdrücken. Luk. Bilder 9: ὁδόντας ἐξέφηνε — πῶς ἂν εἴποιμί σοι ὅπως μὲν λευκούς, ὅπως δὲ συμμέτρους. Aehnlich findet sich πῶς. Auch die Stellung ist nicht auffallend. Eben so stehen ὡς und ὅτι quam, einem Superlativ zu dem eine Präposition gehört vorgesetzt, immer vor dieser: ὡς εἰς ἐλάχιστον χωρίον. — ἀποσταίη. zu 1, 6, 7. Auch zu diesem Worte zieht Schäfer τὸν θεῶν πόλεμον: dem Kriege mit den Göttern entkommen, entweichen könnte. vgl. Jagd 3, 3: ἀφίστανται τὸν ἥλιον ὑπὸ τὰς σκιάς. Doch lässt es sich dem Begriffe nach auf ἀποσταίη beziehen ohne eben davon mit regiert zu sein. — πάντῃ πάντα. zu 1, 9, 2. — (θεοῖς. Spr. 48, 13, 6.) — πάντων. Spr. 47, 18. (19, 2.) — ἴσον gleichmässig. Il. α, 78: μέγα πάντων κρατέει. Spr. 46, 3, 2. (5, 7.)

8 Περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὅρκων οὕτω γιγνώσκω, παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα, τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ 9 ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. Σὺν μὲν γάρ σοι πᾶσα μὲν ὁδὸς εὔπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν τε ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δέ σου πᾶσα μὲν ἡ ὁδὸς διὰ σκότους· οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος φοβερός, 10 φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστὴ γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. Εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφεδρον ἀγωνιζοίμεθα; Ὅσων δὲ δὴ καὶ οἵων ἂν ἐλπίδων ἐμαυτὸν στερήσαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι 11 ποιεῖν, ταῦτα λέξω. Ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν ὃν [ἂν] βούλοιτο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τήν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα καὶ τὴν σεαυτοῦ ἀρχὴν σῴζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ᾗ Κῦρος πολεμίᾳ ἐχρῆτο, σοὶ ταύ- 12 την σύμμαχον οὖσαν. Τούτων δὲ τοιούτων ὄντων τίς οὕτω μαίνεται ὅστις οὐ σοὶ βούλεται φίλος εἶναι;

Ἀλλὰ μήν, ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας καὶ σὲ βουλή- 13 σεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι, οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν, οἶδα δὲ καὶ Πισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς

---

§ 8. οὓς bezieht sich auf θεῶν. (Spr. 58, 3, 9.) Der Ac. steht in sofern κατεθέμεθα eine Bewegung andeutet. Thuk. 3, 3, 3: ἔπεμψεν βοηθοὶ παρὰ σφᾶς παροῦσαι: Muret und eine Handschrift οἷς. — κατεθέμεθα gleichsam als Depositum niedergelegt haben, damit sie die Unverletzlichkeit derselben überwachen. vgl. Kr. z. Her. 6, 73. — τῶν ἀνθρωπίνων. Spr. 43, 4, 7. (21.) — παρόντι Gegenwart. (Spr. 43, 4. 6 f.)

§ 9. σοι. Spr. 25, 1, 1. (2.) vgl. 7, 7, 32. — πᾶσα jeder, πᾶσα ἡ der ganze. Spr. 50, 8, 4 u. 6. (11, 8 u. 9. Ueber die Anaphora mit μέν u. δέ zu 1, 3, 16. — φοβερώτατον. zu 3, 2, 22.

§ 10. ἄλλο τι ἤ. Spr. 62, 3, 3. (7.) vgl. 4, 7, 5. — ἔφεδρον. Spr. 57, 3, 2. (4.) Ἐφέδρους nannte man die Athleten welche bei Verlosung der Paare (wenn die Zahl ungerade war) keine Gegner erhalten hatten und darauf mit frischen Kräften gegen die Sieger kämpften, desshalb furchtbare Gegner. Luk. Hermot. 40 f. Plut. Sylla 29: καθάπερ ἔφεδρος ἀθλητῇ κατακόπῳ προσενεχθείς.

§ 11. τῶν τότε. Spr. 50, 4 (5), 1. — ἄν. zu 1, 5, 9. — Κύρου, dessen Satrapie (und Strategie) T. erhielt. — σῴζειν behalten, wie oft. — πολεμίᾳ. Spr. 57, 3, 3. vgl. 2, 6, 13. 4, 6, 13. — ταύτην. zu 2, 2, 20.

§ 12. τούτων τοιούτων ὄντων da dies sich so verhält. — ὅστις dass er. (Spr. 51, 13, 10.) vgl. 7, 1, 28. — οὐ σοί. zu 1, 4, 5. — ἀλλὰ μήν fängt so an als sollte nach ἡμῖν εἶναι ein sich anschliessender Satz folgen, etwa: καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς πολλὰ ὠφελεῖν δυνησόμεθα. Aehnlich Mem. 4, 2, 38: καὶ νὴ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις, οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινὰς οἳ δι' ἔνδειαν, ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. (Plut. Sym. p. 180, c: νῦν δέ — οὐ γὰρ ἔστιν εἷς.) vgl. zu 2, 3, 11.

§ 13. ἂν παρασχεῖν. zu 1, 3, 6. — εἶναι. Spr. 56, 7, 6. (12.) —

μάλιστα ὑμᾶς νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσεσθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὔσης. Ἀλλὰ 14 μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι σὺ εἰ μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δέ τίς σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἀναστρέφοιο, ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἵ σοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. Ἐμοὶ 15 μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοὔνομα τίς ἐστιν οὕτω δεινὸς λέγειν ὥστε σε πεῖσαι λέγων ὡς ἡμεῖς σοι ἐπιβουλεύομεν.

Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη.

Ἀλλ' ἥδομαι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους· ταῦτα 16 γὰρ γιγνώσκων εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἄν μοι δοκεῖς καὶ σεαυτῷ κακόνους εἶναι. Ὡς δ' ἂν μάθῃς ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. Εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀ- 17 πολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν ἢ ὁπλίσεως ἐν ᾗ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἱκανοὶ ἂν ἦμεν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; Ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἄν σοι 18 δοκοῦμεν; Οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ὑμῖν φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν ὁρᾶτε ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοὶ ἐφ' ὧν

ἐνοχλοῦντα. Spr. 56, 5, 2. — (τῇ ὑ. εὐ. Spr. 46, 7, 2.) — ἂν κολάσεσθε. zu 2, 3, 18. — τῆς οὔσης für ἢ τῇ οὔσῃ. zu 1, 9, 25.

§ 14. ἂν εἴης. Auch hiezu ziehe man ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας. — ἀναστρέφοιο erg. ἄν. vgl. zu 1, 6, 2. — τῆς χάριτος hängt noch von ἕνεκα ab. (Spr. 68, 9.) — ἥν. zwei Hsn. ἧς; doch vgl. zu 1, 1, 8. 3, 15.

§ 15. καὶ ἥδιστα. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.) vgl. 3, 2, 22. 5, 4, 29. — τοὔνομα τίς. Vermischung zweier Redeweisen: ἀκούειν τίς und ἀκούειν τοὔνομα τούτου ὅστις. — ἀπημείφθη erwiderte, dichterisch, nur dass Homer immer noch ein Verbum damit verbindet. Der Ao. heisst sonst (auch bei Appian) ἠμειψάμην.

§ 16. ἀλλά. zu 1, 7, 6. — ἀκούων. zu 1, 2, 18 E. — σου von dir. Spr. 47, 9. (10, 11.) — ἂν μάθῃ möglicher Weise erfahre. vgl. 7, 4, 2. Spr. 54, 8, 2. (4.

§ 17. ἀπορεῖν § 18 mit ἄν, weil dort nur mögliche Fälle angenommen werden: οὐκ ἂν ἀποροῖμεν; hier ohne ἄν, da eine feste Thatsache ausgesprochen wird: οὐκ ἀποροῦμεν. Spr. 69, 6, 5. (7, 1 u. 4.) Eine Frage als Nachsatz steht ähnlich Dem. 20, 2: τίνος εἵνεκ', εἰ τὰ μάλιστα πάντες ἦσαν ἀνάξιοι, τῶν αὐτῶν ἠξίωσεν ὑμᾶς τε καὶ τούτους. — ὑμᾶς. Spr. 46, 5. (7.) — ἂν ἦμεν. Spr. 54, 10, 2. (14, 2.) Andere: ἂν εἴημεν. — ἀντιπάσχειν. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) Eben so der Inf. bei κίνδυνος 5, 1, 6 u. Thuk. 4, 57, 2.

§ 18. ἀλλά oder. vgl. 5, 8, 4. 7, 31. (Spr. 69, 4, 4.) — πεδία Spr. 46, 6, 8. — ἐπιτίθεσθαι um anzugreifen. Spr. 55, 3, 5. (7.) — διαπορεύεσθε. zu 1, 3, 7. 2, 3, 27 u. Kr. De auth. p. 40. — ὄρη πορεύεσθαι über Berge marschiren, wie ὁδὸς πορευτέα So. Phi. 993. vgl. 4, 4, 1. (Spr. 46, 6, 2.) — ταμιεύεσθαι gleichsam wirthschaftlich eintheilen, abmessen, indem wir z. B. bei Strömen einen geringen, leicht zu überwindenden Theil, der entweder zuerst übergegangen oder zurückgeblieben wäre, angriffen. Thuk. 6, 18, 3: οὐκ ἔστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ἐς ὅσον βουλόμεθα ἄρχειν.

ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλώμεθα μάχεσθαι; Εἰσὶ δ' αὐτῶν οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύ-
19 οιμεν. Εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡττῴμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ τοῦ καρποῦ κρεῖττόν ἐστιν, ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε μάχεσθαι ἂν δύναισθε.

20 Πῶς οὖν ἂν ἔχοντες τοσούτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς
21 ἀνθρώπων αἰσχρός; Παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ ἀνάγκῃ ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. Οὐχ οὕτως ἡ-
22 μεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτε ἠλίθιοι οὔτε ἀλόγιστοί ἐσμεν. Ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς ἐξὸν ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν; Εὖ ἴσθι ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρως τούτου αἴτιος τοῦ τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ᾧ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίαν πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας
23 ἰσχυρόν. Ὅσα δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοί ἐστε τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπετῶς ἔχοι.

— εἰσὶν οὓς. zu 5, 10, 6. — οὐδέ gar nicht, als Negation von καί. (vgl. Spr. 69, 32, 18.) Plat. Prot. 334, a: πότερον λέγεις ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα; vgl. zu Arr. An. 1, 22, 1.

§ 19. εἰ ἡττῴμεθα si victi essemus, das Imperfect aoristisch. vgl. zu 2, 4, 6. mit dem Pr. im Nachsatze, da ein allgemeiner Gedanke eintritt. vgl. (Spr. 54, 12, 7 und) Dem. 18, 14: εἴ τι ἀδικοῦντα ἑώρα ἡμᾶς τότε, εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων. Nicht nöthig ist also ἡττώμεθα. — ἀλλά doch. Spr. 69. 4, 3. (5.) vgl. 3, 2, 3. 7, 1, 31. 7, 43. — γέ τοι wenigstens ja, gewiss. Mem. 3, 6, 13. 4, 2, 33: ἀλλ' ἥ γέ τοι σοφία ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. — οὐδ' εἰ. zu 1, 6, 8. — δύναισθε für δύνησθε Porson.

§ 20. μηδένα, nicht οὐδένα, weil ἔχοντες hypothetisch gedacht wird. Spr. 67, 8. — ἔπειτα. zu εἶτα 1, 2, 25. vgl. 7, 1, 4. — ἄν ist der Entfernung wegen wiederholt. Spr. 69, 6, 7. (7, 3.) — πρός. zu 1, 6, 6. — αἰσχρός erg. ἐστιν. (Spr. 62, 1, 4.)

§ 21. καὶ τούτων eorumque, und zwar. (Spr. 51, 7, 13.) — ἐθέλουσι. Regelmässig wäre ἐθέλειν ohne οἵτινες. Spr. 47, 4, 3. (6, 8); οἵτινες ἐθέλουσι steht als ob ἄποροί εἰσι vorherginge. Dieselbe Mischung 2, 6, 6 und Thuk. 4, 18, 2: σωφρόνων ἀνδρῶν οἵτινες τἀγαθὰ ἐς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο. vgl. jedoch Haase Lucubrr. p. 77 ss.

§ 22. ἐξόν da es erlaubt, möglich ist, ein absoluter Ac. Spr. 56, 8, 2. (9, 3.) vgl. 2, 6, 6. 3, 2, 26. — ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν wir schritten dazu, wie bei Thuk. öfter ἰέναι ἔς τι. vgl. zu 3, 1, 18. — τούτου hängt von αἴτιος ab, τοῦ γενέσθαι καὶ καταβῆναι von ἔρως. — ᾧ — τούτῳ. Spr. 51, 11.

§ 23. ὅσα. Spr. 46, 2, 2. (4, 4.) — ἐστε für ἐστέ. (Spr. 53, 1, 6.) vgl. 4, 7, 3. — τιάρα, κυρβασία thurmförmige Kopfbedeckung vornehmer Perser mit einer nach vorn übergebogenen Spitze, die nur bei der königlichen Tiara, Kitaris oder Kidaris genannt, aufrecht (ὀρθή) stehen durfte. — ἔχοι erg. ὀρθήν. Der Gedanke ist: die königliche Gesinnung dürfte auch wohl ein Anderer sich aneignen, nämlich er selbst, womit er andeutet

Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἶπεν· Οὐκοῦν, 24 ἔφη, οἵτινες τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων πειρῶνται διαβάλλοντες πολεμίους ποιῆσαι ὑμᾶς ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; Καὶ ἐγὼ μέν, 25 ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐλθεῖν, ἐν τῷ ἐμφανεῖ λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας ὡς σὺ ἐπιβουλεύεις ἐμοί τε καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ. Ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάν- 26 τας, καὶ σοὶ αὖ ἐγὼ δηλώσω ὅθεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. Ἐκ τούτων 27 δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον δῆλός τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει καὶ ἃ ἔλεγεν ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν· ἔφη τε χρῆναι ἰέναι παρὰ Τισσαφέρνην οὓς ἐκέλευσε, καὶ οἳ ἂν ἐξελεγχθῶσι διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς Ἕλλησιν ὄντας τιμωρηθῆναι. Ὑπώπτευε δὲ εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς 28 αὐτὸν καὶ συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀριαίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντα, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν φίλος ᾖ Τισσαφέρνει. Ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα 29 πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι.

---

dass er wohl auf die Hülfe der Hellenen gestützt sich zum Abfalle entschliessen könnte. Ueber ἴσως vgl. zu 3, 1, 37.

§ 24. εἶπεν, ὁ Κλέαρχος. vgl. 7, 8, 3 und zu 1, 4, 5. Der Ao. fasst das Folgende als ein Ganzes zusammen, ἔφη verweilt bei der Darstellung des Einzelnen, wie 5, 9, 31 f. 7, 3, 24. (vgl. Spr. 38, 4, 4.) — τοιούτων ὑπαρχόντων da solche Gründe vorhanden sind. Spr. 43, 4, 3. (23.) — παθεῖν ohne τοῦ, wie oft, z. B. 1, 9, 1. (Spr. 50, 6, 7.) vgl. zu 6, 4, 8.

§ 25. οἱ στρατηγοί ihr Feldherren. Spr. 50, 6, 3. (8, 3.) vgl. 3, 1, 46. 5, 5, 21 und zu 1, 7, 7. — ἐλθεῖν. εἰς λόγους (§ 4 u. 3, 1, 29) ist wohl nach λοχαγοί ausgefallen. (Kr. 26.) vgl. zu 1, 2, 26. (Spr. 48, 9, 1.) — ἐν τῷ ἐμφανεῖ offen. zu 1, 3, 21.

§ 26. αὖ. zu 1, 1, 7. — ὅθεν von welcher Seite her, nicht: von wem. Denn geradezu auf Personen pflegt sich ein solches Adverbium nicht zu beziehen. (Spr. 66, 3, 2.) vgl. 7, 7, 17.

§ 27. ἐκ in Folge, wie 4, 8, 21. (Spr. 68, 17, 7.) — φιλοφρονοῦμαι. δεξιῶς ἢ προθύμως ἐκδέχομαι ἢ ἀποδέχομαι. Hesych. Her. 3, 50, 1: φιλοφρόνως ἐδέξατο, wofür 3, 51, 1 ἐφιλοφρονέετο. Dion C. 51, 24: τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονήσατο (αὐτοὺς) καὶ κατεμίθωσεν. — οἰόμενος. zu 1, 2, 11. — διακεῖσθαι gew. von der Gesinnung die man gegen einen Andern hegt, hier umgekehrt: dass T. gegen ihn gestimmt sei, wie Dem. 8, 40 u. Thuk. 8, 68, 2: ὑπόπτως τῷ πλήθει διὰ δόξαν δεινότητος διακείμενος. Das Activ ist διατιθέναι 1, 1, 5. vgl. Spr. 38, 2, 5. (3.) — οὓς erg. ἰέναι. Spr. 55, 4, 4. (11.) — διαβάλλοντες. Spr. 56, 7, 2. — αὐτούς. zu 1, 9, 29.

§ 28. αὐτῷ. Spr. 48, 8. (9.) αὑτῷ Kr. [26.] — ἅπαν steht § 29 vor τὸ στράτευμα, weil dies dort minder betont ist. vgl. zu 1, 4, 4. — ᾖ. εἴη Matthiae. Spr. 54, 8. (A. 2.)

§ 29. ἔχειν τὴν γνώμην sein Vertrauen setzen, eig. nur seine Aufmerksamkeit richten, sich kehren, wie Thuk. 3, 25, 2. 5, 44, 1. Dem. 4, 6: προσέχειν τὸν νοῦν τούτοις ἐθέλουσιν ἅπαντες οὓς ἂν ὁρῶσι παρεσκευασμένους. Ueber den Artikel Spr. 50, 2, 2. (3.) — παραλυποῦντας ohne Object, wie öfter. z. Thuk. 2, 51, 1. vgl. Spr. 52, 1, 2. — ἐκποδών,

Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχα-
30γοὺς καὶ στρατηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυ-
ρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγοὺς ἰέναι, εἴκοσι δὲ
λοχαγούς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν
ὡς διακόσιοι.

31 Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρε-
κλήθησαν εἴσω, Πρόξενος Βοιώτιος, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς,
Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἔμενον.
32Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἵ τ' ἔνδον συνελαμβά-
νοντο καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς
ἱππέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν Ἕλληνι ἢ δούλῳ ἢ
33ἐλευθέρῳ πάντας ἔκτεινον. Οἱ δὲ Ἕλληνες τήν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύ-
μαζον, ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες, καὶ ὅ, τι ἐποίουν ἠμφιγνόουν, πρὶν
Νίκαρχος Ἀρκὰς ἧκε φεύγων τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα
34ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. Ἐκ τούτου δὴ οἱ
Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες αὐτίκα
35ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀρι-
αῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος καὶ Μιθριδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ
δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐ-
τοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν· συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρα-
36κισμένοι εἰς τριακοσίους. Οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον
εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ
παρὰ βασιλέως.

37 Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ μὲν
Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δε Ξενο-

---

Spr 66, 1, 3. (5.) — μὴ ἰέναι, weil in ἀντέλεγον ein Verbot liegt. Spr. 67, 12, 4. (3.) Hell. 2, 2, 19: ἀντέλεγον Κορίνθιοι μὴ σπένδεσθαι Ἀθηναίοις. Aber nach einer Negation οὐδεὶς ἀντέλεγε μὴ οὐκ ἰέναι. Spr. eb. A. 5. (4.) Hingegen ἀντέλεγον ὅτι (ὡς) οὐκ ἴοιεν würde bloss die Thatsache in Abrede stellen.

§ 30. κατέτεινε strengte sich an, drang darauf. Plat. Rep. 358, d: κατατείνας ἐρῶ τὸν ἄδικον βίον ἐπαινῶν. — ἰέναι. Spr. 55, 3, 6. (11.) — ὡς εἰς ἀγοράν, also unbewaffnet.

§ 31. ἐπὶ θύραις. zu 1, 2, 11: ohne Artikel gew., wenn keine nähere Bestimmung hinzutritt. (Spr. 50, 2, 15.) vgl. 7, 3, 16.

§ 32. ἀπό auf. Spr. 68, 12, 3. (16, 8.) vgl. 4, 1, 5. „Ueber die Sache Diod. 14, 26: μετ' σημεῖον ἐκ τῆς Τισσαφέρνους σκηνῆς ἀρθείσης φοινικίδος (Purpurfahne). (Ze.) — οἱ ἔνδον. Spr. 50, 4 (5), 1. — τινές, gestellt wie 3, 3, 4. 5, 7, 19. Dem. 6, 8. 21, 2. (Spr. 47, 9, 20.) — ᾧτινι — πάντας. zu 1, 1, 5.

§ 35. ἦσαν gewesen waren. zu 1, 4, 2.

§ 36. ἐγγύς. Spr. 66, 1, 3. (62, 2, 4.) vgl. 1, 10, 10. 5, 4, 24. — εἴ τις wer etwa, der Satz als Ac. Spr. 65, 5, 9. — ἀπαγγείλωσι. zu 1, 9, 27. — τὰ παρὰ βασιλέως. zu 2, 3, 4.

§ 37. τῶν Ἑλλήνων hängt von den Eigennamen ab. zu 1, 8, 1. — Ξενοφῶν. vgl. 3, 1, 4 ff. — τὰ περὶ Προξένου das Schicksal des P. Spr. 50, 4, 7. (5, 12.) Der Ge. steht wegen μανθάνω. Plat. Phaid. 57, c: τὸ περὶ τῆς δίκης [illegible]. vgl. Cyr. [illegible] u. z. Thuk. 6, 33, 2. 8, 14, 2.

φῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου· Χειρίσοφος δ' ἐτύγχα-
νεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος. Ἐπεὶ δ' ἔστη-38
σαν εἰς ἐπήκοον, λέγει Ἀριαῖος· Κλέαρχος μέν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ
ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε,
Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν με-
γάλῃ τιμῇ εἰσιν. Ὑμᾶς δὲ [ὁ] βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· αὑτοῦ γὰρ
εἶναί φησιν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου. Πρὸς ταῦτα ἀ-39
πεκρίναντο οἱ Ἕλληνες, ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· Ὦ κάκιστε
ἀνθρώπων Ἀριαῖε καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε
οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες ὀμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους
καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε
καὶ πανουργοτάτῳ τούς τε ἄνδρας αὐτοὺς οἷς ὤμνυτε ὡς ἀπολωλέκατε
καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες σὺν τοῖς πολεμίοις ἔρχεσθε ἐφ' ἡ-
μᾶς. Ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς40
ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντᾳ καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις.
Ἐπὶ τούτοις δὲ Ξενοφῶν τάδε εἶπε. Κλέαρχος μὲν τοίνυν εἰ παρὰ τοὺς41
ὅρκους ἔλυε τὰς σπονδάς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς
ἐπιορκοῦντας· Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροί τε εὐερ-
γέται, ἡμέτεροί τε στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι φί-
λοι γε ὄντες ἀμφοτέροις πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμ-
βουλεύειν. Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλή-42
λοις ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

---

§ 38. ἐπήκοον Gehörweite, wie 3, 3, 1. 4, 4, 5. 7, 6, 8. vgl. Spr. 43, 4, 1. (2.) — ἐπιορκῶν. Spr. 56, 4, 4. (5.) — ἔχω δίκην habe Strafe erlitten, wie § 41; anders 7, 4, 24; über den Artikel zu 1, 3, 20. — αὐτοῦ seine. zu 1, 9, 23. — ὑμᾶς. Spr. 46, 9. (15.) — ὁ haben zwar gute Handschriften; allein der sichern Stellen wo βασιλεύς vom Perserkönige gebraucht den Artikel hat sind wenige. vgl. zu 1, 1, 5 u. z. Thuk. 8, 47, 1. — αὑτοῦ sua. Spr. 47, 4, 2. (6, 7.) vgl. 51, 4, 1. (8.) — εἶναι erg. τὰ ὅπλα. — τοῦ ἐκείνου δούλου. (Spr. 47, 9, 8.) vgl. 5, 5, 18 und zu 1, 8, 13.

§ 39. πρὸς ταῦτα. zu 1, 3, 19. — ἔλεγε. zu 2, 3, 21. — οἱ ἄλλοι ihr Andern, ist Apposition zu dem gedachten ὑμεῖς. vgl. zu οἱ στρατηγοί § 25. (Spr. 45, 2, 8.) — θεούς. zu 2, 3, 22. — τοὺς αὐτούς dieselben welche wir; ἡμῖν kann der Stellung wegen nicht mit τοὺς αὐτούς verbunden werden, weil der Da. diesem Worte nur voran steht, wenn er eine betonte Bedeutung hat. — φίλους νομίζειν für Freunde halten. vgl. zu 3, 2, 28. — ὡς ist überflüssig: ein vielleicht aus der affectvollen Rede zu erklärendes Anakoluth. — τοὺς ἄλλους ἡμᾶς uns Andere. zu 1, 7, 7. — προδεδωκότες ist anstössig; lieber würde man bloss lesen: ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς σὺν τοῖς πολεμίοις ἔρχεσθε. (Kr. 26.)

§ 40. γάρ. zu 1, 6, 8. — ἐπιβουλεύων. zu 1, 6, 8.

§ 41. ἐπὶ τούτοις auf dieses, hierauf. vgl. 7, 2, 26. — Πρόξενος. (Spr. 60, 4, 1.) vgl. 3, 3, 16. Wir würden diese Stellung etwa so ausdrücken: was aber den P. und M. betrifft. vgl. zu 2, 4, 6. — τε — τε. (Spr. 69, 51. (59, 1.) vgl. Lys. 12, 61, Thuk. 7, 34, 7. 8, 92, 7. Pherekr. 143, 1: σοί τε πίνειν, ἐμοί τε πίνειν θυμὸς ἡδονὴν ἔχει.

§ 42. πρὸς ταῦτα gehört zu διαλεχθέντες. zu 1, 3, 19.

1 ς΄. Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν ὡς βασιλέα καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν, εἷς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι 2ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. Καὶ γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παρέμεινεν, ἐπεὶ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὑτοῦ πόλιν ὡς οἱ Θρᾷκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν ἐφόρων ἐξέπλει ὡς 3πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χεῤῥονήσου καὶ Περίνθου Θρᾳξίν. Ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ ἔφοροι ἤδη ἔξω ὄντος αὐτοῦ ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ᾽ ᾤχετο πλέων εἰς Ἑλ-4λήςποντον. Ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελῶν ὡς ἀπειθῶν. Ἤδη δὲ φυγὰς ὢν ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον ἄλλῃ γέγραπται, δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους δα-5ρεικούς· ὁ δὲ λαβὼν οὐκ ἐπὶ ῥᾳθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ᾽ ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στράτευμα ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί, καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ ἦγεν αὐτοὺς καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρι οὗ Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος· τότε δὲ ἀπῆλθεν ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων.

6 Ταῦτα οὖν φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶναι, ὅςτις ἐξὸν μὲν εἰρήνην ἔχειν ἄνευ αἰσχύνης καὶ βλάβης αἱρεῖται πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ ῥᾳθυμεῖν βούλεται πονεῖν ὥςτε πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. Ἐκεῖνος δὲ ὥςπερ εἰς παι-7δικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἡδονὴν ἤθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον. Οὕτω μὲν

φιλοπόλεμος ἦν· πολεμικὸς δὲ αὖ ταύτῃ ἐδόκει εἶναι ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν. Καὶ ἀρχικὸς δ᾽8 ἐλέγετο εἶναι ὡς δυνατὸν ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου οἷον καὶ ἐκεῖνος εἶχεν. Ἱκανὸς μὲν γὰρ ὥς τις καὶ ἄλλος φροντίζειν ἦν ὅπως ἔχοι ἡ στρατιὰ αὐτῷ τὰ ἐπιτήδεια καὶ παρασκευάζειν ταῦτα· ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι τοῖς παροῦσιν ὡς πειστέον εἴη Κλεάρχῳ. Τοῦτο δ᾽ ἐποίει ἐκ τοῦ χα-9λεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν καὶ τῇ φωνῇ τραχύς· ἐκόλαζέ τε ἀεὶ ἰσχυρῶς καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὥςτε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ᾽ ὅτε. Καὶ γνώμῃ δ᾽ ἐκόλαζεν· ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι, ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι10 μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ φίλων ἀφέξεσθαι ἢ ἀπροφασίστως ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐν11 μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα καὶ οὐκ ἄλλον ᾑροῦντο οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προςώποις ἔφασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χαλεπὸν ἐῤῥωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥςτε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο· ὅτε δ᾽12 ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιντο καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀπιέναι, πολ-

---

C. 6. § 1. οὕτω so, wie oben erzählt ist. (Ze.) — τὰς κεφαλάς. Spr. 52, 4, 2. (6.) vgl. 2, 6, 29 u. 4, 6, 12. — εἷς, appositiv zu στρατηγοί. vgl. zu 2, 4, 1. — μέν. Dem entspricht δέ § 16. — ὁμολογουμένως ἐκ. zu 1, 1, 6. — αὐτοῦ. Spr. 47, 25, 1. (26, 2.) vgl. zu 1, 9, 1.

§ 2. καὶ γάρ. zu 1, 1, 6. — πόλεμος, der peloponnesische. — παρέμεινεν er blieb (vgl. Thuk. 1, 75, 1) nicht gerade immer zu Sparte, sondern nur bei den Lakedaimoniern, dem Staate treu und gewärtig. Vgl. § 3: ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται. — τοὺς Ἕλληνας, die im thrakischen Chersonnes wohnten. vgl. 1, 3, 4. (Ze.) — ὡς ἐδ. ὅσα ἐδ. Dobree 1 p. 133. — ὡς πολεμήσων. zu 1, 1, 3.

§ 3. μεταγνούς. Spr. 68, 42 (46), 3. — πως aus irgend welchen Gründen. — Ἰσθμοῦ, dem korinthischen. (Ze.) — ἐνταῦθα. Spr. 65, 9, 2. (1.) vgl. 3, 4, 25 und zu 1, 10, 5.

§ 4. τέλη Obrigkeiten, hier die Ephoren. vgl. St. d. Lak. 8, 4. (Anders Müller Dor. 2 S. 119.) — ἄλλῃ. Davon findet sich nirgends etwas. Vgl. 1, 1, 9. 3, 4. — δέ. δ᾽ οὖν?

§ 5. ἀπὸ τούτων. zu 1, 1, 9. — ἀπὸ τούτου von dieser Zeit an. gr. Spr. 43, 4, 7. — φέρειν eig. auf tragbare Gegenstände, ἄγειν auf's Vieh bezogen; beide oft mit dem Ac. sowohl des Landes als der Einwohner die geplündert werden. — πολεμῶν διεγένετο. zu 1, 5, 6.

§ 6. ὅςτις. zu 2, 5, 21. — αἱρεῖται wählet. Isokr. 15, 289: ἐξὸν αὐτοῖς ῥᾳθυμεῖν μηδὲν δαπανωμένοις εἵλοντο πονεῖν χρήματα τελίσαντες. vgl. z. Thuk. 6, 80, 5. — ὥςτε unter der Bedingung dass. zu 5, 6, 26. — δαπανᾶν. zu 1, 1, 8. — εἰς. zu 1, 3, 3.

---

§ 7. ταύτῃ in der Hinsicht. — ἡμέρας. Spr. 47, 1. (2.) — οἱ παρόντες die zugegen Gewesenen. vgl. zu 1, 2, 3. — πανταχοῦ πάντες. zu 1, 9, 1.

§ 8. ἐκ von — aus, bei, ähnlich dem ἀπό 2, 5, 7. Spr. 68, 13, 6. (17, 10.) — τρόπου. zu 1, 2, 11. — οἷον καί wie ihn eben; ähnlich καί 3, 5, 18. 4, 8, 20. (vgl. Spr. 69, 32, 16.) — καὶ ἄλλος. zu 1, 3, 15. — ἔχοι für ἔχει gute Handschriften. vgl. zu 1, 8, 13. — ἐμποιῆσαι die Ueberzeugung einzuflössen. Oik. 21, 7: ἐῤῥωμένοι ἄρχοντες γίγνονται οἳ ἂν δύνωνται ἐμποιῆσαι τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι καὶ διὰ πυρὸς καὶ διὰ παντὸς κινδύνου. Plut. Lyk. 30: ἐμποιεῖ ὁ καλῶς ἄγων τὸ καλῶς ἕπεσθαι. — τοῖς παροῦσιν den Untergebenen. vgl. § 13 und zu τῶν παρ᾽ ἑαυτῷ 1, 1, 5. — πειστέον. Spr. 56, 14, 3. (18, 4.) — Κλεάρχῳ. zu 1, 9, 15.

§ 9. ἐκ τοῦ dadurch dass er. vgl. § 27 und Dem. 18, 7: ἐκ τοῦ πρότερος λέγειν ὁ διώκων ἰσχύει. Spr. 50, 5, 3 (6, 2) und 68, 13, 5. (17, 9.) — χαλεπὸς εἶναι. Spr. 55, 2, 2. (4.) Isokr. 2, 24: ἀρχικὸς εἶναι βούλου μὴ χαλεπότητι μηδὲ τῷ σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας. vgl. Thuk. 3, 93. 2. — ὁρᾶν. Spr. 55, 3, 5. (7.) — καὶ αὐτῷ selbst ihm, wie Andere es für hart hielten. Spr. 51, 6, 3. (6.) — ἔσθ᾽ ὅτε manchmal. Spr. 61, 4, 8. (5, 5.) vgl. 4, 2, 27. — γνώμῃ aus Grundsatz. Staat d. Ath. 3, 10: τοῦτο γνώμῃ ποιοῦσιν. Spr. 48, 12, 4. (15, 5.) — δ᾽. δή? (Kr. 45.) — ἀκόλαστος undisciplinirt. — στρατεύματος. zu 1, 3, 11 E.

§ 10. ἔφασαν. zu 1, 9, 23. — τόν. Spr. 50, 3, 1. (2.) — εἰ μέλλοι wenn man erwarten wolle dass er. Spr. 53, 7, 8. (8, 3.) — φυλακὰς φυλάξειν. vgl. 5, 1, 2. (Spr. 46, 5, 1.)

§ 11. ἀκούειν fast für ὑπακούειν auch 3, 5, 16, Kyr. 8, 3, 6. 6, 1. — ἄλλον. zu ἕκαστον 1, 2, 15. — τὸ στυγνόν das finstere, düstre Wesen. vgl. τὸ ἐπίχαρι § 12. (Spr. 43, 4, 27.) — φαιδρόν ohne ὄν. zu 1, 3, 19. — προςώποις. Dieser Plu. von Einem findet sich bei Dichtern und Achill. T. 1, 5. 2, 7. 3, 7. vgl. Lobeck zu So. Ai. 231; μέτωπα Ar. Ri. 631.

§ 12. γένοιντο, iterativer Optativ. vgl. 4, 1, 16 u. zu 1, 5, 7. — ἀρχομένους, was Dobree streicht, ist von ἄλλους zu trennen: als Unter-

λοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὠμός· ὥςτε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥςπερ παῖδες πρὸς δι-
13 δάσκαλον. Καὶ γὰρ οὖν φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἑπομένους οὐδέποτε εἶχεν· οἵτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀ-
14 νάγκῃ κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις ἐχρῆτο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἤρξαντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαῤῥαλέως ἔχειν παρῆν καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φο-
15 βεῖσθαι αὐτοὺς εὐτάκτους ἐποίει. Τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. Ἦν δὲ ὅτε ἐτελεύτα ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

16 Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος εὐθὺς μὲν μειράκιον ὢν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανὸς καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε
17 Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ
18 τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλά. Τοσούτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ τοῦτο εἶχεν ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο
19 δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μή. Ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὔτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ᾐσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον, καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερὸς τὸ ἀπεχθάνε-
20 σθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. Ὤιετο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαι-

---

gebenen (zu 1, 3, 13) zu andern Feldherren (zu 1, 2, 15) über den Ac. zu 1, 2, 1. Deutlicher wäre ἀρχομένοις.

§ 13. καὶ γὰρ οὖν. zu 1, 9, 8. — τεταγμένοι angewiesen, erg. παρεῖναι αὐτῷ. vgl. 4, 6, 22. 5, 4, 16 und Spr. 55, 4, 4. (11.) — ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι κατεχόμενοι durch Mangel genöthigt. — παρείησαν. zu 1, 1, 5. — πειθομένοις. zu 2, 5, 11.

§ 14. νικᾶν angreifen, weil der Angriff zum Siege führte? [ἐπιέναι–τοῖς π.?

§ 15. οὐ μάλα nicht eben, gar nicht. Spr. 67, 1, 2. So. Phi. 677: λόγῳ μὲν ἐξήκουσ', ὄπωπα δ' οὐ μάλα. — ἀμφὶ τά. 1, 7, 10.

§ 16. εὐθύς. zu 1, 9, 4. — Γοργίας ein berühmter Sophist, der etwa von 485 bis 380 lebte und sich seinen Unterricht mit hundert Minen, etwa dritthalb Tausend Thalern, bezahlen liess. Die Griechen waren — nicht deutsch.

§ 17. συνεγένετο. Der eig. Ausdruck von dem didaktischen Umgange eines Schülers mit seinem Lehrer. — τοῖς πρώτοις den Vornehmsten. — εὐεργετῶν. zu ἀλεξόμενον 1, 9, 11.

§ 18. τοσούτων. Spr. 47, 13, 2. (14.) — δικαίῳ Gerechtigkeit. (Spr. 43, 4, 27.)

§ 19. καλῶν. Spr. 47, 19. (20.) — τοῖς στρ. Spr. 48, 9. (11, 1.) — ἑαυτοῦ vor sich, von αἰδῶ regiert. Spr. 47, 5. (7, 2.) — τοὺς στρ. Spr. 46, 6. (10.) — ἐκεῖνον. zu 1, 2, 15.

§ 20. πρὸς τό. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) — τὸν ἀδικοῦντα der Un-

νεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. Τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοί τε κἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὔνοι ἦσαν, οἱ δὲ ἄδικοι ἐπεβούλευον ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. Ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

21 Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλούτου ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα
22 ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην. Ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι ὧν ἐπιθυμοίη συντομωτάτην ᾤετο ὁδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν, τὸ δὲ ἁπλοῦν τε καὶ ἀληθὲς ἐνόμιζε τὸ αὐτὸ τῷ ἠλιθίῳ εἶναι.
23 Στέργων δὲ φανερὸς μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο ἐπιβουλεύων. Καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν
24 δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι ῥᾷστον ὂν
25 ἀφύλακτα λαμβάνειν. Καὶ ὅσους μὲν [ἂν] αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο, τοῖς δ' ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦ-
26 σιν ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. Ὥςπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαιότητι, οὕτω Μένων ἠγάλλετο τῷ ἐξαπατᾶν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ πανοῦργον τῶν ἀπαιδεύτων ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. Καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τοὺς πρώτους τούτους ᾤετο δεῖν κτήσασθαι.
27 Τὸ δὲ πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐ-

---

recht gethan hatte. vgl. § 21. Spr. 53, 1, 3. — ἐτῶν. Spr. 47, 6, 3. (8, 2.)

§ 21. δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν. zu 1, 2, 11. — μέγιστον. Spr. 46, 3, 2. (5, 6.) vgl. z. Her. 5, 97, 1. — διδοίη erlitte. vgl. 4, 4, 14. 5, 4, 20. 7, 9.

§ 22. ὧν für ταῦτα ἅ. Spr. 50, 5, 2. (6, 1.) und 51, 12. (13, 2.) — διά. Mem. 2, 1, 21: ἡ δι' ἀρετῆς — διὰ κακίας ὁδός. — τὸ αὐτὸ τῷ dasselbe mit dem, wie das. Spr. 48, 11, 3. (13, 8.) vgl. 3, 1, 27. 30.

§ 23. τούτῳ hängt von ἐπιβουλεύων ab. — οὐδενός. Spr. 47, 23. (24.) — τῶν συνόντων hängt von dem (nähern) Particip ab, während wir τοῖς συνοῦσι zu διελέγετο gefügt erwarten würden. Spr. 60, 4 (5). 2. vgl. Thuk. 6, 77, 2: ὥςτε τοὺς μὲν λόγοις ἡμῶν διιστάναι, τοῖς δὲ ὡς ἑκάστοις τι προςηνὲς λέγοντας δύνανται κακουργεῖν.

§ 24. τὰ τῶν die Güter der. Spr. 47, 3, 4. (5, 10.) — ὄν. zu τεθνηκότα 1, 10, 16. vgl. 7, 7, 51.

§ 25. ἄν. zu 1, 5, 9. — ἐπιόρκους. Spr. 56, 7, 3. (4.)

§ 26. ἐπί. Spr. 68, 37 (41). 6; über den blossen Da. 48, 12, 5. (15, 6.) Thuk. 2, 44. 2: εὐτυχίαις ἠγάλλεσθε. — πλάσασθαι. Spr. 52, 8, 3. (4.) oder 10, 1. Dem. 18, 10. 19. 154. 215: προφάσεις πλάττονται. — τῶν ἀπαιδεύτων. zu 1, 2, 3 E. — τοὺς πρώτους, τοὺς φιλίᾳ πρωτεύοντας. Doch ist φιλίᾳ wohl nach πρώτους zu stellen. (Kr. 26.) Oder πρωτεύοντας? Kyr. 8, 2, 28: οἱ πρωτεύειν βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον. — διαβάλλων für διαβάλλοντα. Bei δεῖν und χρῆναι bleibt die Construction des No. mit dem Inf. auch sonst unverändert. Plat. Prot. 316, c: πότερον μόνος οἴει δεῖν διαλέγεσθαι. (Spr. 55, 2, 2.) vgl. 1, 1, 8.

§ 27. (παρέχεσθαι. Spr. 52, 8, 2.) — ἐπιδεικνύμενος, Spr. 52,

τοῖς ἐμηχανᾶτο. Τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἠξίου ἐπιδεικνύμενος ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. Εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, οπότε τις αὐτοῦ ἀφίσταιτο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν.
28| Καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, ἃ δὲ πάντες ἴσασι τάδ' ἐστί. Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν ἔτι ὡραῖος ὢν στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων, Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἥδετο, οἰκειότατος [ἔτι ὡραῖος ὢν] ἐγένετο, αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θα-
29 ρύπαν, ἀγένειος ὢν γενειῶντα.] Ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, ταὐτὰ πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε· μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥςπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλάς, ὅςπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆς τυχεῖν.
30 Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς καὶ τούτω ἀπεθανέτην. Τούτων δὲ οὐθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν οὐδεὶς κατεγέλα οὔτ' εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. Ἤστην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

1 ά. Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐγένετο ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνει ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ
2 δεδήλωται. Ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις

8, 4. (5.) — ὅτι ἄν. zu 1, 6, 2. — κατέλεγεν erwähnte gegen ihn, als Vorwurf. — ἀφίσταιτο. Spr. 65, 7. 2. (5.) Andere ἀφίσταιο.

§ 28. Diesen § streicht Kr. — Ἀριστίππῳ. Ἀριστίππου Schäfer. Ueber die Sache vgl. 1, 1, 10. 2, 6. — ξένων. Spr. 47. 19. (20.) — ὅτι schliesst sich an ἐγένετο an. — μειρακίοις. Spr. 48. 12, 5. (15, 6.)

§ 29. τιμωρηθείς. Spr. 52, 10, 5. (11.) — θάνατος. Andere θανάτων. (Spr. 44, 3, 3.) Dion. Arch. 2, 76: θανάτων τὸν ῥᾷστον ἐτελεύτησεν. 12, 3: τοῦ ταχίστου τῶν ὀλέθρων αἴτιον. — αἰκισθείς. Spr. 39, 14, 2. — τελευτῆς. zu 1, 1, 1. — Eine Angabe über Menons Alter ist wohl ausgefallen. (Kr. 50.)

§ 30. καὶ τούτω. zu 1, 1, 11. — εἰς. Spr. 68, 17, 6. (21, 8.)

C. 1. § 1. ἐν ταῖς σπονδαῖς gehört zu ἐγένετο. (We.) vgl. 4, 1, 1.

§ 2. οἱ στρ. die 2. 5, 41. 6, 1 ff. erwähnten. — οἱ συνεπόμενοι die gefolgt waren. vgl. zu 1, 2, 3. — δή. Spr. 69, 14, 2. (17, 2.) — θύραις. zu 2, 4, 4. — ἦσαν. zu 1, 2, 21. — κύκλῳ findet sich öfter neben πάντῃ oder πανταχῇ, wie Thuk. 3, 68, 2. 7, 79, 3, Dem. 4, 9, Aristot. π. ζῴων ἱ. 1, 14, 8, Arr. 1, 27, 8. vgl. 4, 2, 3 und Xen. Kyr. 7, 1, 40, weil κύκλῳ nicht

ἦσαν, κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μεῖον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμὼν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προὐδεδώκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν οὐδὲ ἱππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες, ὥςτε εὔδηλον ἦν ὅτι νικῶντες μὲν οὐδ' ἂν ἕνα κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειφθείη. Ταῦτα
3 ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. Οὕτω μὲν διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς
4 οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ εἰ ἔλθοι, φίλον Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκρά-
5 τει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας μή τι πρὸς τῆς πόλεώς οἱ ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κῦρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι,

---

nothwendig die ganze Umgebung bezeichnet. vgl. zu 1, 5, 4. — ἀγοράν. zu 2, 3, 24. — παρέξειν ἔμελλεν. zu 2, 6, 10. — ἀπεῖχον τῆς Ἑ. Spr. 47, 12, 2. (13, 1.) — οὐ μεῖον für πλέον, wie οὐχ ἧσσον für μᾶλλον, z. B. Thuk. 1, 82, 4. (Spr. 67, 1, 3.) — προὐδεδώκεσαν für προδεδώκασι oder προὐδεδώκασιν Schäfer. — ἱππέα. So steht bei einer Negation der Singular 4, 1, 6. 6, 1, 7, Dem. 18, 234: ὁπλίτην ἢ ἱππέα πλὴν τῶν οἰκείων οὐδένα εἶχεν. vgl. 20, 78 und Plut. Per. 12. — οὐδ' ἂν ἕνα stärker als οὐδένα ἄν. So wird οὐδείς oft durch ἄν oder eine Präposition getrennt. (Spr. 24, 2, 2.) Plat. Gorg. 512, e: τὴν εἱμαρμένην οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι.

§ 3. ὀλίγοι. Spr. 57, 8 A.: über ὀλίγοι μέν, ὀλίγοι δέ zu 1, 3, 16. — εἰς. zu 1, 7, 1. vgl. 4, 5, 13. — σίτου. Spr. 47, 14. (15.) — πῦρ ἀνέκαυσαν für πυρὰ ἔκαυσαν oder πῦρ ἀνέκαυσαν Ze. u. einige Hsn.: ἀνακαίειν findet sich zwar sonst bei Xen. nirgends, wohl aber bei Andern. — ἐτύγχανεν erg. ὤν, wie 5, 4, 34: ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν sich hinstellend wo sie sich eben befanden. Oder nach gr. Spr. 56, 16 A.? — ὑπό. zu 1, 5, 5. — πατρίδων. Ar. The. 481: οὗτος πόθου μοὔκνιεν τὴν θύραν. Spr. 47, 5. (7, 2.) Der Plural von πατρίς ist häufig: über das Asyndeton zu 2, 4, 28.

§ 4. μετεπέμψατο. zu 1, 1, 2. — ἔλθοι venisset. Spr. 53, 6, 4. (5.) — ποιήσειν se facturum esse. Spr. 55, 2, 2. (4.) — αὐτός unser betontes er. vgl. 4, 1, 24. 4, 6. 7, 2, 14. (Spr. 51, 1, 3.) — κρείττω nützlicher. — τῆς πατρίδος. Spr. 47, 26. (27, 1.)

§ 5. ἀνακοινοῦται Σωκράτει beräth sich mit dem S., wie 5, 6, 36; dagegen ἀνακοινοῦν τῷ θεῷ den Gott um Rath fragen, wie 5, 9, 22. (Spr. 52, 8, 7.) — μή, weil ὑποπτεύειν den Begriff der Furcht enthält. Kyr. 5, 2, 9: ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι. (Spr. 54, 8, 10.) — πρός von Seiten. (Spr. 68, 37, 3.) vgl. 7, 6, 33. — οἱ ungewöhnlich für αὐτῷ, fehlt in mehreren Hsn.; ähnlich σφίσιν 5, 4, 33? u. Hell. 1, 2, 8? Spr. 50, 2, 2. (3.)

συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ
6 τῆς πορείας. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω τίνι ἂν θεῶν
θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐπινοεῖ
καὶ καλῶς πράξας σωθείη. Καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς
7 ἔδει θύειν. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. Ὁ
δ' ἀκούσας ᾐτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα, πότερον λῷον εἴη
αὐτῷ πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι τοῦτ' ἐπυνθά-
νετο ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθείη. Ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη,
8 χρὴ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν οὕτω, θυσάμενος
οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἐξέπλει καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ
9 Κῦρον μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν, καὶ συνεστάθη Κύρῳ. Προ-
θυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κῦρος συμπρουθυμεῖτο μεῖναι αὐ-
τόν· εἶπε δὲ ὅτι, ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει
αὐτόν. Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πισίδας.

10 Ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως, ἐξαπατηθείς, οὐχ ὑπὸ τοῦ Προξένου.
οὐ γὰρ ᾔδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμήν, οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων
πλὴν Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἤδη ἐδό-
κει εἶναι ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. Φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ
ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκο-
11 λούθησαν· ὧν εἷς καὶ Ξενοφῶν ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν
σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δ' ὕπνου λαχὼν εἶ-

---

— ἐπί. zu 1, 3, 4. — συμπολεμῆσαι im peloponnesischen Kriege seit 408 v. Chr G. — ἐλθόντα. zu 1, 2, 1.

§ 6. ἄν wiederholt, wie 4, 6, 13. 7, 4, 12. 6, 38. vgl. Spr. 69, 6, 6. (7, 3.) — ἔλθοι τὴν ὁδόν. Spr. 46, 3. (5, 3.) — ἐπινοεῖ. zu 1, 9, 28. — καλῶς πράξας. zu 1, 9, 10. — θεοῖς für θεούς dem οἷς assimilirt. zu 1, 4, 15; über die Sache 5, 9, 22. — θύειν gehört zu ἀνεῖλεν (7, 6, 44 u. zu Thuk. 1, 126, 2) und ist zu ἔδει zu ergänzen. Spr. 55, 4, 4. (11.)

§ 7. οὐ. zu 1, 4, 5. — τοῦτο geht hier auf das Folgende. (Spr. 51, 7, 3.) — πότερον. Spr. 65, 1. — ὅπως ἄν. zu 1, 7, 2. vgl. 4, 3, 14. 5, 7. 7, 20. 9, 17.

§ 8. οὕτως zog man sonst zu ἐξαπατηθείς. Kr. De auth. p. 62. vgl. Thuk. 5, 60, 4. — θυσάμενος. Spr. 52, 10, 2. (5.) — ἀνεῖλεν erg. θύεσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 5, 3, 7. — ὁρμᾶν einschlagen, mit ὁδόν auch Pol. 12, 27. Spr. 46, 3 (5, 3) und 52, 2, 1. — συνεστάθη wurde vorgestellt, wie Dem. 52, 4. 7, 18, Isokr. 17, 37, Br. 4, 2.

§ 9. συμπρουθυμεῖτο betrieb es mit dass. Spr. 55, 3, 8. (16.) vgl. 7, 2, 24. — ὅτι. Spr. 65, 1, 4. — ἐπειδὰν τάχιστα sobald als. (Spr. 65, 7, 4.) vgl. 4, 3, 9. 6, 9. 7, 2, 6.

§ 10. ᾔδει, ὁ Πρόξενος. zu 1, 4, 5. — τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμήν für ἐπὶ β. τὴν ὁρμὴν οὖσαν. Der Artikel steht gleichsam proleptisch, wie Thuk. 4, 29, 1: ἐπυνθάνετο τὴν ἀπόβασιν αὐτὸν ἐς τὴν νῆσον διανοεῖσθαι. — φοβούμενοι καὶ ἄκοντες. Spr. 59, 2. (A. 3.) — οἱ πολλοί die Meisten (zu 1, 4, 12), im Gegensatze zu den Entwichenen 1, 4, 7. (We.) — ἀλλήλων. zu ἑαυτοῦ 2, 6, 19. — (ὧν εἷς. Spr. 47, 9, 4.)

§ 11. ἐλυπεῖτο. Spr. 52, 6, 1. — μικρόν. Spr. 43, 4, 2. (6.) — ὕπνου. Spr. 47, 13. (14.) Plat Ges. 791, a: ὕπνου λαγχάνειν ποιεῖ. — εἶδεν ὄναρ ist der feste Ausdruck. Kyr. 8, 7, 2: ὄναρ εἶδε τοιόνδε· ἔδοξεν αὐτῷ

δεν ὄναρ· ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν
οἰκίαν καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν. Περίφοβος δ' εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ 12
τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθόν, ὅτι ἐν πόνοις ὢν καὶ κινδύνοις φῶς μέγα ἐκ
Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε· πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδό-
κει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δ' ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώ-
ρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀποριῶν.

Ὁποῖόν τι μὲν δή ἐστι τὸ τοιοῦτον ὄναρ ἰδεῖν ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν 13
συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. Γίγνεται γὰρ τάδε. Εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέρθη
πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· Τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει·
ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. Εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ
βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα
δὲ τὰ δεινότατα παθόντας ὑβριζομένους ἀποθανεῖν; Ὅπως δ' ἀμυνού- 14
μεθα οὐδεὶς παρασκευάζεται οὐδ' ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα ὥσπερ
ἐξὸν ἡσυχίαν ἄγειν. Ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προς-
δοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; Οὐ
γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πο-
λεμίοις. Ἐκ τούτου ἀνίσταται καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λο- 15
χαγούς. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν.

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, ὥσπερ, οἶμαι,

τις εἰπεῖν σεσκευασμένον. Ueber das Asyndeton Spr. 59, 1, 4. (5.) vgl. 4, 3, 8. 7, 10 u. Kr. De auth. p. 51 f. — σκηπτός — πᾶσαν. zu 1, 4, 18. — ἐκ. Spr. 68, 13, 5. (17, 2.)

§ 12. περίφοβος. Spr. 68, 42 (46). 14. — πῇ μέν einestheils, πῇ δέ anderntheils: üblicher τῇ μέν — τῇ δέ, wie vielleicht herzustellen ist. (Kr. 45. gr. Spr. 50, 1, 16.) vgl. jedoch Plut. Alk. 6 u. Caesar 25. — ἐκ. Spr. 68, 13, 5. (17, 9.) — μὴ οὐ ist an ἐφοβεῖτο gefügt. vgl. zu 1, 7, 7.

§ 13. τι. zu 2, 2, 2. — τὸ τοιοῦτον das so beschaffene. (Spr. 55, 3, 5 (7, 1); doch lässt sich auch construiren: τὸ ἰδεῖν τοιοῦτον ὄναρ. — (ἐκ. Spr. 68, 17, 10.) — ἀνηγέρθη. Spr. 40 unter ἐγείρω. — πρῶτον μέν. Statt ἔπειτα (δέ) folgt § 15 ἐκ τούτου. vgl. 3, 2, 1. 5, 9, 5. — αὐτῷ. Spr. 48, 9. (11, 1.) — ἡ δέ während die. Kyr. 2, 1, 3: δέῃ τι αὐτῶν ἡ μάχη ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; (Spr. 69, 16, 3.) — εἰκός. Spr. 62, 1, 2. (3.) — (εἰ γενησόμεθα. vgl. § 17. Spr. 54, 12, 2.) — ἐπί. zu 1, 1, 4. — μὴ οὐχί. Spr. 67, 12, 5. (6.) — ἐπιδόντας belebt habend. vgl. 7, 1, 30. — πάντα δέ. Ueber die Anaphora zu 1, 3, 16. — παθόντας ὑβριζομένους. zu συλλέξας 1, 1, 7.

§ 14. ὅπως. Spr. 54, 8, 3. (6.) vgl. 3, 1, 16. 18. 4, 6, 10. — ἐξόν. zu 2, 5, 22. — τὸν ἐκ — στρατηγόν; aus welcher Stadt her soll der Strateg sein von dem ich dies gethan zu sehen erwarte? Muss es etwa ein Spartiat sein? Spr. 51, 15, 3. (17, 4.) — ἡλικίαν. Xenophon war zwar schon über 40 Jahre alt, aber Andre waren älter und die Aristokratie des Alters und der Erfahrung respectirten die Griechen. vgl. Krüger Stud. 2 S. 271 ff. — ἐλθεῖν. vgl. 3, 1, 24. — προδῶ. Spr. 53, 6, 4. (5.) — ἐμαυτόν. Spr. (25, 2, 4 u.) 51, 52.

§ 15. ἐκ τούτου. zu 1, 2, 17. — πρῶτον. So werden Adverbia öfter eingeschoben. Kr. z. Thuk. 2, 44, 1. — ὦ. Spr. 45, 3, 1. — ἄνδρες λ. zu 1, 3, 3. — ὑμεῖς. Spr. 62, 4, 1. — ἐν οἵοις in welchen (gefahrvollen) Umständen. Kyr. 3, 2, 12: ὁρᾶτε ἐν οἵῳ ἐστέ. Spr. 43, 4, 8. (22.) vgl. zu 2, 1, 16.

16οὐδ' ὑμεῖς, οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν ἐν οἵοις ἐσμέν. Οἱ μὲν γὰρ δὴ πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι, ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντε-17πιμελεῖται ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. Καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; ὃς καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δ' ἐπ' αὐτόν, ὡς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες 18καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; Ἆρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχῃ τοῦ στρατεῦσαί ποτε ἐφ' ἑαυτόν; Ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα πάντα ποιητέον.

19 Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὔποτε ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσην μὲν χώραν καὶ οἵαν ἔχοιεν, ὡς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅ-20σους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ· τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου δ' ὠνησόμεθα ᾔδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας,

---

§ 16. *ἐξέφηναν* fingen offen an. — *πρίν*, nicht *ἤ*, steht nach *πρότερον* und *πρόσθεν* (1, 1, 10. 2, 2. 3, 2, 29. 4, 3, 12. 5, 9. 27), wo es auch ohne dieselben stehen müsste. Plat. Euthyd. 205: *οὐκ ἀποκρινοῦμαι πρότερον πρὶν ἂν πύθωμαι.* Lach. 180, e: *πρότερον ἐκεῖνος ἐτελεύτησε πρὶν τι ἐμοὶ διενεχθῆναι.* — *τὰ ἑαυτῶν.* Spr. 47, 3, 4. (5, 9.) — *ἡμῶν.* Spr. 47, 27 (28), 2. vgl. § 21. — *ὡς.* zu *ὅτι* 1, 1, 6.

§ 17. *καὶ μήν.* zu 1, 7, 5. — *ἐπί.* zu 1, 1, 4. — *ὑφίεσθαι* lässig sein. Spr. 52, 9 A. vgl. 3, 2, 3. 5, 4, 26. — *ὃς καί* da derselbe sogar. — *καὶ τεθνηκότος* selbst des todten. Ueber die Sache 1, 10, 1. — *ἡμᾶς* ziehen Manche als Subjectsac. zu *παθεῖν.* (Spr. 55, 2, 3.) Vielleicht ist jedoch ein Anakoluth anzunehmen: angefangen als sollte folgen *τί ἂν οἰόμεθα ποιῆσαι αὐτόν;* vgl. zu 7, 6, 37. — *ἐστρατεύσαμεν δέ.* Verbindung eines selbstandigen Satzes mit einem relativen. Spr. 60, 5 (6), 1. — *ὡς.* zu 1, 1, 3. — *ἂν παθεῖν.* zu *ἂν εἶναι* 1, 3, 6.

§ 18. *ἐπὶ πᾶν ἔρχεσθαι* Alles versuchen. Plat. Rep. 562, d: *Ἆρ' οὐκ ἀνάγκη ἐπὶ πᾶν τὸ τῆς ἐλευθερίας ἰέναι;* So. OT. 265: *ὑπερμαχοῦμαι κἀπὶ πάντ' ἀφίξομαι.* Eu. Hipp. 284: *εἰς πᾶν ἀφῖγμαι κοὐδὲν εἴργασμαι πλέον.* — *τὰ ἔσχατα.* Spr. 46, 7 (11), 2. vgl. 6, 2, 2. — *φόβον τοῦ.* Spr. 47, 5 (7, 2) und 50, 5. (6.)

§ 19. *ἐγὼ μέν.* zu 1, 3, 17. — *ἔστε* für *ἔστ' ἂν* Porson. — *ἔστε μέν.* Dem entspricht *ἐπεὶ μέντοι* § 21. — *οἰκτείρων.* Spr. 56, 5, 2. — *αὐτῶν* hängt von dem folgenden als zusammengefasste Vorstellung gedachten Satze ab; wir mögen etwa *τάδε αὐτῶν* denken. (Spr. 47, 10, 7.) vgl. 3, 3, 18. — *ἐσθῆτα.* Spr. 44, 1, 1. vgl. 4, 3, 25. 7, 4, 18.

§ 20. *τὰ τῶν.* Spr. 47, 3, 4 (5, 9 u. 10); über den Ac. 47, 10, 2. (11, 1.) — *ἐνθυμοίμην.* zu 1, 5, 7. — *οὐδενός.* Spr. 47, 14. (15.) — *ὅτου* (Geld) wofür. vgl. 5, 1, 6. Die Construction ist: *ᾔδειν ὀλίγους ἔτι ἔχοντας ὅτου ὠνησόμεθα.* — *ὠνησόμεθα* für *ὠνήσονται* wegen *πριαίμεθα.* vgl. 7, 6, 36; über den Ind. zu *ἔσται* 1, 3, 17. — *ᾔδειν.* Hiezu ist aus *ὁπότε* nur *ἐπεί* zu denken. — *ἔχοντας.* Spr. 56, 7, 1. Concinn müsste bloss *ἔχουσιν* ohne *ᾔδειν* stehen. vgl. zu *φαίη* 2, 1, 3. — *πορίζεσθαι.* Spr. 52, 10, 1. Der

ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὠνουμένους ὅρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος ἐνίοτε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ νῦν τὸν πόλεμον. Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδάς, λελύ-21σθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. Ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἆθλα ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὦσιν· ἀγωνοθέται δ' οἱ θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ἔσονται. Οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν· ἡμεῖς δέ, πολλὰ ὁρῶντες 22ἀγαθά, στεῤῥῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους· ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἰέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι ἢ τούτοις. Ἔτι δ' ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ θάλπη 23καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ θεοί, ὥσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν.

Ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτ' ἐνθυμοῦνται, πρὸς [τῶν] θεῶν μὴ 24ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριστοι καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. Κἀγὼ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἕπεσθαι ὑμῖν βού-25

Inf. hängt von *κατέχειν* ab: dass Eide uns hinderten anzuschaffen. (Spr. 67, 12, 5.) — *ὠνουμένους* durch Kauf. Spr. 56, 11 (12), 1. — *ταῦτ' οὖν λογιζόμενος* ist hinzugefügt um den Begriff *ὁπότε ἐνθυμοίμην* wieder aufzunehmen. (Spr. 65, 9, 2.) Ueber *οὖν* zu 2, 5, 14. — *ἐνίοτε* gehört zu *ἐφοβούμην.* (Kr. De auth. p. 62.)

§ 21. *ἐν μέσῳ* ausgesetzt. (Spr. 43, 4, 5.) Arrians An. 5, 26, 7: *τὰ ἆθλα ἐν μέσῳ κεῖται ξύμπασιν.* — *ἆθλα* als Kampfpreise. Spr. 57, 3. — *ὁπότεροι, τούτοις ὁπότεροι.* Spr. 51, 12. (13, 3.) — *ἀγωνοθέται* hier wohl auch als *ἀθλοθέται, βραβευταί* gedacht. — *εἰκός.* Spr. 62, 1, 2. (3.)

§ 22. *αὐτούς.* zu 2, 4, 7. — *αὐτῶν.* Spr. 47, 12, 2. (13, 1.) — *θεῶν.* zu 2, 5, 7. — *πολύ.* zu 1, 5, 2.

§ 23. *ἔτι* ferner. vgl. 3, 2, 28. 5, 1, 10. 6, 4, 13. — *ἔχομεν* ohne *μέν.* Spr. 59, 1, 3. (4.) — *ψύχη.* Spr. 44, 3, 1. — *φέρειν.* Spr. 55, 3, 2. (3.) — *σὺν τοῖς θεοῖς.* zu 2, 3, 23. vgl. 3, 1, 42. 2, 8. 11. — *οἱ ἄνδρες* von den Feinden, wie 3, 4, 40. 4, 6, 9 (vgl. z. Thuk. 6, 34, 8); eben so *οἱ ἄνθρωποι* 4, 2, 7. 7, 3, 43. 47. — *θνητοί* tödtbar, eine sonst nicht leicht vorkommende Bedeutung. — (*μᾶλλον.* Spr. 49, 7, 4.)

§ 24. *ἀλλά* gehört zwar zu *ἀναμένωμεν*, ist aber dennoch nicht durch ein Komma von *ἴσως* zu trennen. Elmsley zu Eur. Herakl. 481. (Spr. 69, 14, 4.) — *πρός.* Spr. 68, 33 (37), 2. — *τῶν* fehlt sonst in dieser Formel in der An. — *ἐφ' ἡμᾶς.* Mit dem Ac. einer Person bezeichnet *ἐπί* meist eine feindselige Tendenz: hier bloss eine Tendenz, wie 4, 7, 23 u. Thuk. 1, 5, 1: *ἤρξαντο πειρατεύεσθαι ναυσὶν ἐπ' ἀλλήλους.* — *παρακαλοῦντας* ist, wie *συγκαλοῦμεν* § 46, Futurum. Spr. 31, 3, 9. — *ἄρξωμεν τοῦ.* zu 1, 4, 15. — *ἐξορμῆσαι.* Spr. 52, 2, 1. — (*τήν.* Spr. 50, 2, 4.) — *φάνητε.* Das Asyndeton wäre weniger hart, wenn *ἄνδρες* vorherginge, wie 6, 3, 21. (Spr. 59, 1, 5.) — *ἀξιοστράτηγος* hat auch Arr. An. 4, 11, 5 und Dion C. öfter.

§ 25. *με.* Wenn nicht *ἐμέ* zu lesen ist (Kr. De Xen. vita in den Stud. 2 p. 265), so muss der Hauptton auf *ἡγεῖσθαι* fallen, als Gegensatz zu *ἕπεσθαι*, wobei freilich *ὑμεῖς* fehlen sollte; indess sind *ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς* oft ungleich

λομαι, εἰ δ' ὑμεῖς τάττετέ με ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά.

26 Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεξεν· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ἅπαντες, πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν ὅτι φλυαροίη ὅστις λέγοι ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν ἢ βασι-27λέα πείσας, εἰ δύναιτο, καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν ἔλεξεν ὧδε.

Ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύ γε οὐδὲ ὁρῶν γιγνώσκεις οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. Ἐν ταὐτῷ γε μέντοι ἦσθα τούτοις ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ πέμπων ἐκέλευε παραδιδό-28ναι τὰ ὅπλα. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων καὶ σπον-29δὰς αἰτῶν καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν; Ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον, πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται; καὶ μάλ', οἶμαι, ἐρῶντες τούτου· ἃ σὺ πάντα εἰδὼς τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύον-30τας φλυαρεῖν φῄς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας; Ἐμοὶ δέ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταὐτὸ ἡμῖν αὐ-

---

schwächer betont als ego, tu, nos, vos. (Spr. 51, 1, 2.) — ἡγεῖσθαι. Spr. 55, 3, 6. (12.) — ἐρύκειν, ein poetisches Wort; über den Inf. Spr. 55, 3, 10. (20.)

§ 26. τις-εἶπεν für τις, βοιωτιάζων τῇ φωνῇ, εἶπεν. vgl. zu 1, 9, 14. — βοιωτιάζων τῇ φωνῇ im boiotischen Dialekte sprechend, mithin sich für einen Boiotier, also einen Hellenen, ausgebend. vgl. § 31. — σωτηρίας. Spr. 47, 13. (14.) — ἂν τυχεῖν dass er erlangen könne. — πείσας, dass er ihnen Rettung, Heimkehr gestatte. So muss zu πείθειν oft das Object wozu man Jemand überredet ergänzt werden, wie § 29. 5, 5, 11. 9, 12, Lys. 7, 21: οὐδεμίαν ἄλλην ἡγοῦμαι ἂν εἶναί μοι σωτηρίαν ἢ σε πεῖσαι. — τάς. Spr. 50, 2, 1.

§ 27. μεταξὺ ὑπολαβών mitten in der Rede ihn unterbrechend. Luk. Tox. 38: ἐριστικὸν ποιεῖς, ὑποκρούων μεταξύ. (Nicht zu verwechseln mit Spr. 56, 10, 3.) — οὐδε — οὐδέ selbst nicht — noch auch. (Spr. 69. 53 A.) Der Gedanke ist halb sprüchwörtlich. Dem. 25, 89: οὕτως ὁρῶσι τὰ τῶν ἠτυχηκότων ἔργα ὥστε, τὸ τῆς παροιμίας, ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν καὶ ἀκούοντας μὴ ἀκούειν. — ἐν ταὐτῷ an demselben Orte, bei derselben Gelegenheit. vgl. zu 1, 8, 14. — τούτοις hängt von ταὐτῷ ab: wie diese. vgl. zu 2, 6, 22; über die Sache 2, 1, 8. — μέγα φρονήσας stolz geworden. Spr. 46, 3, 2. (5, 6.) Ueber den Ao. eb. 52, 5, 1 (u. 2.) — ἐπί. Spr. 68, 37 (41), 6. — πέμπων. zu 1. 1, 8.

§ 28. αὐτῷ. Spr. 48, 9. (11, 9.) — τί οὐκ ἐποίησε was liess er ungethan, unversucht. Dem. 19, 42: τί οὐ γέγονεν; Spr. 67, 1, 2. — σπονδῶν. Spr. 47, 13. (14.)

§ 29. δή eben. Spr. 67, 11. (17, 2.) — αὐτοῖς. zu 2, 5, 25. — οὐ nonne, ist es nicht wahr dass. Spr. 67, 11, 1. vgl. 7, 6, 24. — Ueber das Asyndeton zu 2, 4, 28. — οὐδ' ἀποθανεῖν, durch Fesseln sich selbst zu tödten gehindert. — οἱ τλήμονες. Spr. 50, 6, 3. (8, 5.) — καὶ μάλα. zu 1, 5, 8. — τούτου. Spr. 47, 13. (14.) — ἰόντας. zu 1, 3, 14.

§ 30. προσίεσθαι. Spr. 52, 10, 1. — εἰς ταὐτό, wie ἐν ταὐτῷ § 27.

τοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν σκεύη ἀναθέντας ὡς τοιούτῳ χρῆσθαι. Οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλλην ὢν τοιοῦτός ἐστιν.

Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος εἶπεν· Ἀλλὰ τούτῳ γε 31 οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον, ὥσπερ Λυδόν, ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένον. Καὶ εἶχεν οὕτως. Τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν· οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις 32 ἰόντες ὅπου μὲν στρατηγὸς σῶος εἴη τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν, ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστράτηγον, ὅπου δ' αὖ λοχαγὸς σῶος εἴη τὸν λοχαγόν. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο. 33 καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. Ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες. Ἐνταῦθα Ἱερώνυμος Ἠ-34λεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε. Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοὺς συνελθεῖν καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα εἴ τι δυναίμεθα ἀγαθόν. Λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς. Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν. 35

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης οὓς μὲν ἠδυνήθησαν συνειλήφασιν ἡμῶν, τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὡς, ἢν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. Ἡμῖν δέ γε, οἶμαι, πάντα ποιητέα, ὡς μήποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἢν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. Εὖ τοίνυν ἐπίστασθε ὅτι ὑμεῖς, τοσοῦτοι 36 ὄντες ὅσοι νῦν συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. Οἱ γὰρ στρατιῶ-

---

— ἀφελομένους ἀναθέντας. zu συλλέξας 1, 1, 7. — τοιούτῳ, σκευοφόρῳ. (Ze.)

§ 31. Βοιωτίας. Spr. 47, 14. (15 u. A. 1.) Anders Dem. 9, 31: Φίλιππος προσήκει οὐδὲν τοῖς Ἕλλησιν. — Λυδὸς ἢ Φρύξ, als höchst verächtlich, Eu. Alk. 675, Ar. Vö. 1244. — ὦτα. zu 2, 6, 1. — τετρυπημένον. Spr. 56, 7, 1. — εἶχεν. εἶχε δ' könnte stehen wie in καὶ ἦν δὲ οὕτως 5, 10, 10, Thuk. 1, 132, 4 vgl. 7, 56; etwas verschieden καὶ ἐγένετο οὕτως 5, 45, 4 (vgl. 6, 102, 3) und Kyr. 4, 5. 5. vgl. unten 7, 2, 27.

§ 32. οἴχοιτο umgekommen war.

§ 34. τὸ πρόσθεν τῶν die Seite vor den. — ὅπλων. zu 2, 2, 20. — ἐγένοντο. zu 1, 2, 9. — ἀμφὶ τούς. zu 1, 7, 10. — νύκτες. zu 1, 7, 1.

§ 33. (καὶ αὐτοῖς. Spr. 51, 6. 3.) — εἴ τι δ. ἀ. zu 2, 1, 8. — καὶ σύ, wie eben auch ich gesprochen habe. — ἅπερ καί. zu 1, 3, 6. — πρὸς ἡμᾶς. Spr. 62, 4, 1. vgl. 7, 2. 7. 7, 15. — Ξενοφῶν ist mir der Stellung wegen verdächtig.

§ 35. ἀλλά. zu 1, 7, 6. — ταῦτα μέν. Concinn müsste etwa folgen: ἐκεῖνο δ' ἴσως οὐκ ἐνθυμεῖσθε ὅτι πάντα ἡμῖν ποιητέα. Warum eine solche Wendung verschmäht sei ergiebt der Zusammenhang. — ἠδυνήθησαν erg. συλλαβεῖν. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 4, 7, 7. — ἡμῶν. zu 1, 7, 13. — δέ γε, οἶμαι. δ', ᾤμαι Porson. Diese Krasis auch Mem. 2, 7, 5. Ueber δέ γε zu 3, 3, 17. — πάντα alles Mögliche. zu Her. 4, 154, 5.

§ 36. ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) vgl. § 42. 5, 4, 20. 7, 13. — συνεληλύθατε. Spr. 63, 1, 2. — καιρόν Wichtigkeit, Bedeutsamkeit. Kr. liest κῦρος nach Dion C. 38, 13: τὸ μέγιστον κῦρος εἶχεν. — ἀθύμους. Spr. 56, 7, 3.

ται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι, κἂν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθύμους, πάντες κακοὶ ἔσονται, εἰ δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε ὅτι 37ἕψονται ὑμῖν καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι. Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. Ὑμεῖς γάρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἤν που δέῃ.

38 Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἴομαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν. Ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν. Ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία 39πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν. Ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τοὺς ἄρχοντας ὅσους δεῖ, ἢν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ παραθαρρύ-40νητε, οἶμαι ὑμᾶς πάνυ ἂν ἐν καιρῷ ποιῆσαι. Νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε ὡς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς· ὥστε οὕτω γ' ἐχόντων οὐκ οἶδα ὅ, τι ἄν τις χρήσαιτο αὐ-41τοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι εἴτε καὶ ἡμέρας. Ἢν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιή-

(4.) vgl. 3, 2, 16. 26. — παρασκευαζόμενοι. zu φανερός 1, 6, 8. — ἦτε. Der Conjunctiv findet sich zuweilen bei εἰ, wenn die Idee der Wirklichkeit oder Verwirklichung des Bedingungssatzes vorherrscht. (Spr. 54, 12, 3.) vgl. 3, 2, 22. 7, 6, 24. — παρακαλῆτε erg. παρασκευάζεσθαι vgl. zu 3, 1, 44.

§ 37. ἴσως findet sich auch wo eben kein Zweifel obwaltet: doch wohl. Phil. b. Stob. 102, 4: ἕτερον τό τ' ἀλγεῖν καὶ θεωρεῖν ἐστ' ἴσως. Neben δήπου Arr. An. 7, 10, 7. vgl. Reisig und Herm. zu So. OK. 654. 661. — δέ τοι aber gewiss, wirklich, wie Kyr. 3, 3, 54. 8, 3, 44, Hell. 5, 1, 15, Her. 2, 120. — τι um etwas (Beträchtliches). (Spr. 48, 15, 14 u. 51, 16, 13.) — τούτων. zu 2, 3, 15. — ὑμεῖς — ὑμεῖς. Spr. 59, 1, 2. (3.) vgl. 3, 2, 4. 4, 46. 7, 1, 22, Dion C. 45, 25 u. Arr. An. 7, 9, 8. — χρήμασι durch höhere Besoldung. vgl. 7, 2, 36. 3, 10. 6, 1, 7; über den Da. Spr. 48, 12, 7. (15, 9.) — τούτων. Spr. 47, 18. (19.) — νῦν τοίνυν schien nicht kakophon. vgl. 3, 2, 39. 7, 2, 29. — τούτων. Spr. 47, 22. (23.)

§ 38. μέν. Dem entspricht ἐπειδὰν δέ § 39. — μέγα. Spr. 46, 3, 2. (5, 6.) — ἀντικατασταθῶσιν. zu ἔχοι 1, 8, 13. — ὡς συνελόντι εἰπεῖν um es kurz zu sagen. Das um liegt aber mehr im Infinitiv als in ὡς, das auch fehlen kann. Spr. 55, 1, 2; συνελόντι eig. für den Zusammenfassenden, wenn man es zusammengefasst hat. (Spr. 48, 5, 2.) — ἐν δὲ δὴ τοῖς. Spr. 68, 2 (5), 1. — παντάπασιν erg. οὐδὲν οὔτε κ. οὔτε ἀ. γ.

§ 39. καταστήσησθε. Spr. 53, 6, 4. (65, 7, 6.) — δεῖ erg. καταστήσαι. vgl. zu 2, 2, 5. — ἢν — παραθαρρύνητε ist an den folgenden Satz anzuschliessen: ihr werdet angemessen handeln, wenn etc.

§ 40. ὡς wie. — ἐχόντων erg. αὐτῶν wenn sie so gestimmt sind. vgl. zu 1, 2, 17. — ὅ, τι. zu 1, 3, 18. — ἄν. Spr. 54, 6, 4. (6.) — χρήσαιτο. zu 1, 9, 17. — δέοι erg. χρῆσθαι. — τι gehört zu χρῆσθαι, wie ὅ, τι. Spr. 55, 4, 4. (11.)

σουσι, πολὺ εὐθυμότεροι ἔσονται. Ἐπίστασθε γὰρ δή που ὅτι οὔτε 42πλῆθός ἐστιν οὔτε ἰσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα, ἀλλ' ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἐναντίοι οὐ δέχονται. Ἐντεθύ-43μημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι, ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθνήσκουσιν· ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους καὶ ἕως ἂν ζῶσιν εὐδαιμονέστερον διάγοντας. Ἃ καὶ ἡμᾶς δεῖ, 44νῦν καταμαθόντας, ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ ἐσμεν, αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο.

Μετα τοῦτον δ' εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν μέν, ὦ Ξενοφῶν, 45τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον ὅσον ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι, νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείστους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ 46μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας. Παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κῆρυξ. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ὡς 47

§ 42. δή που doch wohl. (Spr. 69, 19.) — ἡ ποιοῦσα das bewirkende. Spr. 56, 3, 2. (50, 4, 4.) vgl. 7, 7, 36. — (ψυχαῖς. Spr. 46, 4, 1.) — τούτους, wie § 43. Spr. 51, 11. — ὡς ἐπὶ τὸ πολύ ziemlich meistentheils; über ὡς Spr. 69, 55, 4. (63, 5.) vgl. 3, 1, 43 u. 4, 35; über ἐπί Spr. 68, 38 (42), 1; über τό zu 1, 4, 13; über πολύ Spr. 43, 4, 2. (8.) — δέχονται excipiunt, widerstehen.

§ 43. ἐντεθύμημαι. Spr. 53, 3, 2. (3.) — μαστεύειν, ein dialektisches und poetisches Wort, gebraucht Xen. öfter. — ἐκ auf. Spr. 68, 13, 5. (17, 9.) vgl. z. Thuk. 6, 34, 2. — πολεμικοῖς. πολέμοις Dobree 1 p. 133. vgl. jedoch z. Thuk. 2, 39, 1. — μέν. Wenn relative Perioden durch μέν und δέ einander entgegengesetzt werden, so pflegen auch die Nachsätze μέν und δέ zu haben, wenn sie mit einem Demonstrativ anfangen. (Spr. 69, 16, 2.) — ἐγνώκασι. Spr. 53, 3, 2. (3.) Dem. 4, 29: εἴ τις οἴεται —, οὐκ ὀρθῶς ἔγνωκεν. — εἶναι. zu 1, 9, 17. — τούτους. Das dem οὗτοι μέν entsprechende δέ fehlt hier der Zwischensätze wegen, wie Ant. 5, 30: ὃν μὲν τότε παραχρῆμα ἐβασάνισαν, οὗτος μεν οὐδὲν εἶπε περὶ ἐμοῦ φλαῦρον· ὃν δ' ἡμέραις ὕστερον πολλαῖς ἐβασάνισαν, — οὗτος ἦν ὁ πεισθεὶς ὑπὸ τούτων. vgl. Isaios 2, 42. 43. — πως wohl, gewöhnlich. Kyr. 2, 1, 25: οἱ ἀγνοούμενοι ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν. — εὐδαιμονέστερον. Spr. 46, 3, 2. (5, 8.)

§ 44. ἅ. Spr. 51, 9, 2. — (αὐτούς. Spr. 50, 6, 3.) — παρακαλεῖν erg. ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. (We.) Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 4, 3, 17. 5, 7, 19.

§ 45. τοσοῦτον in so weit. Spr. 46, 3, 2. (5, 6.) — ὅσον als. Isokr. 4, 83: τοσοῦτον τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένων διήνεγκαν ὅσον τὴν Ἑλλάδα ἠλευθέρωσαν. — εἶναι erg. σέ. vgl. zu 2, 1, 12. — ἐφ' οἷς. Spr. 68, 37 (41), 6 u. 51, 10, 1. — ὅτι. zu 1, 1, 6.

§ 46. ἤδη. zu 1, 3, 11. — οἱ δεόμενοι. zu 2, 5, 25. — ἐκεῖ für ἐκεῖ ὄντες ἐκεῖσε. Hr. will ἐκεῖσε.

§ 47. (ἅμα. Spr. 56, 10, 3.) — μέλλοιτο gezögert würde. Thuk.

μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. Ἐκ τούτου ᾑρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Ἀγίου Κλεάνωρ Ἀρκάς, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

1 β΄. Ἐπεὶ δὲ ᾔρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε καὶ εἰς τὸ μέσον ἧκον οἱ ἄρχοντες. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς προφύλακας καταστήσαντας συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ ἔλεξεν ὧδε.

2 [Ὦ] ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν, πρὸς δ᾽ ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς· 3 ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθοὺς τε ἐλθεῖν καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι ὅπως, ἢν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μηδέποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. Οἴομαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.

4 Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὀρχομένιος ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Ἀλλ᾽ ὁρᾶτε μέν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν, ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις, λέγων ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ πλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὀμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δοὺς αὐτὸς ἐξαπατήσας συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία ξένιον ᾐδέσθη, ἀλλὰ Κλεάρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. 5 Ἀριαῖος δέ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ

5, 111, 2: ὑμῶν τὰ ἰσχυρότατα ἐλπιζόμενα μέλλεται. — Κλεάνωρ war schon vorher Feldherr 2, 5, 37 und erhielt wohl jetzt auch die Truppen des Agias. (Kr. De auth. p. 40 s.)

C. 2 § 1. ὑπέφαινε. Spr. 52, 2, 9. (12.) — καταστήσαντας. zu 1, 2, 1. — πρῶτον. πρῶτος Bisschop p. 37. Spr. 57, 5, 3. vgl. 2, 3, 17. — μέν. Dem entspricht ἐπὶ τούτῳ § 4. vgl. zu 3, 1, 13.

§ 2. ὁπότε da. (Spr. 54, 16, 3.) vgl. 7, 6, 11. — πρός ausserdem. Spr. 68, 1, 1. (2, 2.) — οἱ ἀμφί. Spr. 50, 4, 4. (5, 6.)

§ 3. ἐκ τῶν παρόντων aus den gegenwärtigen Umständen, Gefahren; sonst in anderer Bedeutung üblich. (Spr. 68, 17, 10.) — ἐλθεῖν hervorgehen, erg. ἡμᾶς. Wyttenbach vermuthet εἶναι. Eine Variante τελέθειν. — εἰ δὲ μή. Spr. 65, 5, 8. (12.) — ἀλλά. Spr. 69, 4, 3. (5.) — ἐχθρούς. Spr. 46, 5. (12.) — ποιήσειαν zufügen mögen. (Ze.) Spr. 54, 3, 1. (14, 1.)

§ 4. ἐπὶ τούτῳ nach diesem, wie 5, 9, 11. 7, 3, 14. vgl. Spr. 68, 37 (41), 3. — ἀλλ᾽. zu 1, 7, 6. — ὅστις. gr. Spr. 51, 8, 2. — περί. zu 1, 9, 7. — ἄν. zu 1, 6, 2. — ἐπί, wie auch wir sagen auf etwas schwören. vgl. 5, 4, 11. — αὐτός vor ἐξαπατήσας ist zu συνέλαβε oder vielmehr zu beiden verbundenen Begriffen zu beziehen. Lys. 12, 68: αὐτὸς ἐπαγγειλάμενος αὐτὸς σώσειν τὴν πόλιν αὐτὸς ἀπώλεσεν. Aisch. Eum. 765: αὐτὸς ὁ χρήσας αὐτὸς ἦν ὁ μαρτυρῶν. Ueber die Anaphora zu 3, 1, 3. — Δία. Spr. 46, 6. (10.) — καί sogar. — αὐτοῖς τούτοις, durch die erwähnten Versprechungen und Eide wie durch die Tischgenossenschaft. (Ze.)

§ 5. ἠθέλομεν 2, 1, 4. — καὶ ἐδώκαμεν καί und dem wir auch

ἐλάβομεν πιστὰ μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας οὔτε Κῦρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθείς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθίστους ἀποστὰς ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. Ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο· 6 ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας μήποτε ἐξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα τοῦτο ὅ, τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς πάσχειν.

Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἐσταλμένος εἰς πόλεμον ὡς ἐδύνατο 7 κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν, εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν· τοῦ λόγου δὲ ἤρχετο ὧδε.

Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλε- 8 άνωρ, ἐπίστασθε δέ, οἶμαι, καὶ ὑμεῖς. Εἰ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας καὶ τοὺς στρατηγούς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας.

Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ πτάρνυταί τις· ἀκούσαντες δ᾽ οἱ στρατιῶ- 9 ται πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε·

gaben und von dem. Spr. 60, 5. (6, 2.) Thuk. 6, 64, 4: ἀπ᾽ ἀνδρῶν ἥκειν ἔφη ὧν ἐκεῖνοι τὰ ὀνόματα ἐγίγνωσκον καὶ ἠπίσταντο ἐν τῇ πόλει ἔτι ὑπολοίπους ὄντας τῶν σφίσιν εὐνόων. 1, 106: χωρίον ᾧ ἔτυχεν ὄρυγμα μέγα περιεῖργον καὶ οὐκ ἦν ἔξοδος. — προδώσειν. zu 2, 5, 3. — καὶ οὗτος. zu 2, 2, 20. — (τιμώμενος. Spr. 56, 15, 5.) — ἐκείνου, weil ἔχθιστος substantivisch gedacht wird. vgl. 4, 7, 19. Dion. Arch. 3, 24: ἐν καλῷ τοὺς ἐχθίστους ἡμῶν ἔχομεν. (Spr. 48, 13, 3.) — ἡμᾶς τούς. Spr. 50, 6, 3. (8, 2.)

§ 6. ἀποτίσαιντο mögen strafen. Spr. 40 unter τίνω. — ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. zu 1, 6, 3. — δοκῇ. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. zu 1, 2, 1.

§ 7. ὀρθῶς ἔχειν. Spr. 52, 2, 2. (66, 1, 7.) — τῶν καλλίστων ἑ. ἀ. des Schönsten von sich selbst gewürdigt, im glänzendsten Aufzuge. — (δέ. Spr. 68, 5, 4.)

§ 8. μέν steht in Bezug auf den im Folgenden enthaltenen Gedanken: was aber unsere Lage anbetrifft. vgl. zu 1, 2, 1. — λέγει hat erwähnt. (Spr. 53, 1, 2.) vgl. § 33. Thuk. 1, 42, 1. 3, 63, 3. 6, 84, 3: τὸν Χαλκιδέα ἀλόγως ἡμᾶς φησιν ἐλευθεροῦν. — βουλευόμεθα fast so viel als διανοούμεθα, wie 5, 6, 17. 19. Her. 9, 14: ἐβουλεύετο συμβαλεῖν πρὸς πόλι φιλίᾳ. — διὰ φιλίας ἰέναι den Weg der Freundschaft einschlagen, wie bald darauf διὰ πολέμου ἰέναι. Spr. 68, 18 (22), 2. — ἀνάγκη. Spr. 62, 1, 2. (3.) — τοὺς στρατηγοὺς-οἷα. zu 1, 6, 5. Kyr. 6, 1, 36: ἀνθρώπους οἶδα καὶ μάλα δοκοῦντας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ᾽ ἔρωτος. — ὧν. zu 1, 3, 10. — τὸ λοιπόν. zu 2, 2, 5. — διὰ παντός durch jede Art, wenn nicht διὰ παντὸς διά fortwährend durch zu lesen ist. [Kr. 24 p. 45.] vgl. 7, 8, 11 und Spr. 68, 18 (22), 1. Doch vgl. Eur. Tro. 793: χωρεῖν ὀλέθρου διὰ παντός.

§ 9. μιᾷ ὁρμῇ uno impetu, einhellig. vgl. Plat. Tim. p. 25, b. —

Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα, συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. [Καὶ] ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἐκ τούτου εὔξαντο καὶ ἐπαιάνισαν. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε.

Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. 10 Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε καὶ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. Οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικρούς, κἂν ἐν δεινοῖς ὦσι, σώζειν εὐπετῶς, ὅταν βού- 11 λωνται. Ἔπειτα δέ – ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί. Ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων (αὖθις) τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες ἐνίκησαν 12 αὐτούς. Καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὁπόσους ἂν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς

ἡμῶν. zu 1, 7, 7, wenn nicht vielmehr die allgemeine Besprechung berücksichtigt wird. — οἰωνός ein vorbedeutendes Zeichen. Ar. Vö. 720: πταρμὸν ὄρνιθα καλεῖτε. — (τοῦ Διὸς τοῦ. Spr. 50, 7, 10. —) εὔξασθαι. zu 1. 2, 1. — ὅπου ubi, auch die Zeit mitbefassend, wie ἔνθα 5. 1, 1. Ueber die Sache 5, 8, 25. — καί streicht Kr. [54 S. 287.] vgl. 3, 2, 33. 5, 6, 33. 7, 3. 6 u. Thuk. 4, 118, 8. — ἀνέτειναν. Das Heer war eine wandernde Republik, die Abstimmung durch Aufheben der Hände (χειροτονία) die üblichste, weil die leichteste. — τὰ τῶν. Spr. 47, 3, 4. (5, 9.)

§ 10. θεῶν. zu 2, 5, 7. — ἐπιωρκήκασι haben einen Trugeid geschworen, gleich mit der Absicht ihn zu brechen. — ἐχόντων da sich die Sachen so verhalten. (Spr. 47, 4, 5.) Her. 1, 126, 3: ὡς ἐχόντων ὧδε ἐπίστασθε. vgl. eb. 8, 144, 4. — εἰκός. Spr. 62, 1, 2. (3.) — κἄν. Spr. 65, 5, 9. (14.)

§ 11. ἔπειτα δέ —. Eigentlich sollte folgen: (καὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἀρετῇ πιστεύειν χρή, ἐπεὶ) καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν σώζονται οἱ ἀγαθοί, ὡς οἱ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων κίνδυνοι ἔδειξαν· ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τούτους, ἵν' εἰδῆτε ὡς ἀγαθοῖς ὑμῖν προσήκει εἶναι. Diese Ordnung verliess der Schriftsteller, da er einmal den Satz mit γάρ vorangestellt hatte (Spr. 69, 14, 3) und fügte an προσήκει den Satz der eigentlich als Hauptsatz mit ἔπειτα zu verbinden war. — κινδύνους. Spr. 47, 10 (11), 3. — ἀγαθοῖς. Spr. 55, 2, 3. (5.) — μέν. Dem entspricht ἔπειτα § 13. vgl. zu 1, 3, 2. — τῶν σύν. Spr. 50, 4, 3. (5, 5.) — στόλῳ. zu 1, 7, 14. — ὡς. zu ἀποκτενῶν 1, 1, 3. — αὖθις fügen mehrere, zum Theil gute Hsn., hinzu, vielleicht so erklärbar: zu zerstören dass es wieder nicht existire. Aehnlich wir: wieder auslöschen. Her. 3, 78, 1: ἀνέδραμον πάλιν sie sprangen auf, dass sie wieder standen? — (αὐτοῖς. Spr. 46, 6, 8.) — ἐνίκησαν, bei Marathon 490 v. Chr. G.

§ 12. εὐξάμενοι gehört dem Sinne nach zu ἔδοξεν. Diese auch sonst bei δοκεῖν nicht ungewöhnliche Anakoluthie (zu 4. 2, 12) kann hier um so weniger auffallen, da εἶχον vorhergeht. vgl. zu 2. 5, 41. — ἄν. zu 1, 5, 9. —

εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν, καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν. Ἔπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρα- 13 τιὰν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὧν ἔστι μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Τοιούτων μέν ἐστε προγόνων. Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ ὡς ὑμεῖς 14 καταισχύνετε αὐτούς, ἀλλ' οὔπω πολλαὶ ἡμέραι ἀφ' οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς. Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀ- 15 γαθοί· νῦν δ', ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. Ἀλλὰ μὴν καὶ 16 θαῤῥαλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν τό, τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δέ, ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; Μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον 17 δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κύρειοι πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταττόμενοι νῦν ἀφεστήκασιν. Ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ' ἡμῶν ἡττωμένων· ἔφευγον γοῦν πρὸς ἐκείνους καταλιπόντες ὑμᾶς. Τοὺς δὲ ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ τάξει ὁρᾶν.

εἶχον εὑρεῖν auftreiben konnten. Spr. 55, 3, 2. (3.) — κατ' ἐνιαυτόν. Spr. 68, 21 (25), 4. — ἀποθύειν Schuldiges, vorzüglich Gelobtes opfern. vgl. 4, 8, 25. 5, 1, 1: τὴν δεκάτην Hell. 3, 3, 1. 4, 3, 21 und zu ἀποδιδόναι 1, 2, 11.

§ 13. τήν. zu 1. 1, 6: von derselben Sache τοῖς ἀναριθμήτοις πλήθεσι Diod. 2, 5, τῷ μεγάλῳ στόλῳ Thuk. 1, 18, 3. — ἦλθεν 480 v. Chr. G. — ἔστι μέν. Concinn müsste folgen ἔστι δέ. vgl. 5, 5, 10. — (τῶν. Spr. 59, 2, 7. —) δεσπότην als Herren. — ἀλλά. zu 1, 4, 18.

§ 14. προγόνων. Spr. 47, 4, 1. (6, 5.) — μέν. zu 1, 9, 13. — ἡμέραι erg. εἰσίν. Spr. 62, 1, 2. (3.) Thuk. 1, 6, 4: οὐ πολλὰ ἔτη ἐπειδὴ πέπαυνται. — ἀφ' οὗ seitdem, ex quo. Spr. 43, 4, 2. (7.) Luk. Tox. 39: τετάρτη ἦν ἡμέρα ἀφ' οὗ συνεπεπτώκεσαν. — ὑμῶν. zu ἡμιόλιον 1, 3, 21. — vgl. 5, 5, 22. 7, 7, 27.

§ 15. περὶ τῆς, weil der Begriff μαχόμενοι angedeutet ist. z. Thuk. 7, 70, 7.

§ 16. ἀλλὰ μήν. zu 1, 9, 18. — θαῤῥαλεωτέρους. Spr. 55, 2, 5. (7.) — αὐτῶν. Spr. 47, 25, 2. (26, 3.) — ἄμετρον. Spr. 56, 7, 3. (4.) vgl. 3, 1, 36. — πατρίῳ. Spr. 41, 11, 9. — εἰς αὐτούς eig. in sie hinein, stärker als ἐπί. vgl. 4, 2, 7. 3, 29. 5, 18. Thuk. 4, 95, 2. — αὐτῶν. zu 1, 9, 1. — θέλουσι mögen. Pflugk zu Eur. Her. 828.

§ 17. μηδὲ δόξητε. Spr. 54, 2, 2. vgl. 7, 1, 8. — μεῖον ἔχειν im Nachtheile sein. vgl. zu 1, 10, 8: μεῖον ist Prädicat. Spr. 57, 3, 3. (6.) — εἰ hier synonym mit ὅτι. (Spr. 65, 5, 7.) — Κύρειοι die mit dem Kyros hinaufgezogenen Barbaren. — ἡττωμένων. zu 2, 4, 6. — πρός verdächtigt Hr. — φυγῆς. Spr. 47, 12, 4. (13, 7.)

18 *Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἱππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε ὅτι οἱ μυρίοι ἱππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μυρίοι εἰσὶν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες 19ὅ, τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. Οὐκοῦν τῶν γε ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν; Οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἤν τις προσίῃ, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. Ἑνὶ μόνῳ προέχουσιν οἱ ἱπ- 20πεῖς ἡμᾶς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἢ ἡμῖν. Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαῤῥεῖτε, ὅτι δὲ οὐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης ἡγήσεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε πότερον κρεῖττον Τισσαφέρνην ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν, οἳ εἴσονται ὅτι, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁμαρτάνουσι. 21 Τὰ δὲ ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἧς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἤνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους ὁπόσῳ ἂν ἕκαστος 22βούληται. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε ὅτι κρείττονα, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι καὶ μεγάλως ἡγεῖσθε ἐξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. Πάν-*

---

§ 18. *ἱππεῖς* 2. 4, 6. — *οἱ μυρίοι.* zu 2, 1, 19. — *οἱ ποιοῦντες.* (Spr. 50, 4, 3.) 56, 3, 3. (2.)

§ 19. *πολύ.* zu 1, 5, 2. — *ὄχημα.* Alles wovon Jemand oder Etwas getragen wird. Plat. Pol. 288, a. Plut. *Πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο* 1: *τῆς θαλάττης τὸ ὕδωρ πόριμόν ἐστι πάντῃ καὶ πορεύσιμον ὄχημα τοῖς κομιζομένοις.* Achill. T. 1, 15: *ἐγίγνετο τῷ κιττῷ ὄχημα τὸ φυτόν (ἡ πεύκη).* — (*γῆς.* Spr. 50, 2, 15. —) *βεβηκότες* (fest) stehend. Oik. 8, 17: *βεβηκυίας τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ.* vgl. z. Her. 7, 164. — *ὅτου.* Spr. 47, 13. (14.) — *ἡμᾶς.* Eben so findet sich *ὑπερέχειν* mit dem Ac. Eur. Hipp. 1365: *ὅδ' ὁ σωφροσύνῃ πάντας ὑπερέχων.* — *φεύγειν* ohne *γάρ.* Spr. 59, 1, 4. (5.) vgl. Kr. De auth. p. 51 f.

§ 20. *μάχας,* in sofern *θαῤῥεῖτε* synonym ist mit *οὐ φοβεῖσθε.* Spr. 46, 6. (10.) — (*ἡμῖν.* Spr. 47, 20, 2. —) *τοῦτο.* zu 1, 1, 8. — *ἐπιβουλεύων.* zu 1, 6, 8. — *οὓς ἄνδρας,* (*ἡγεμόνας ἔχειν*) *τοὺς ἄνδρας οὕς.* zu 1, 2, 1. — *περί.* Spr. 68, 29, 3. (33, 4.) vgl. 5, 7, 33. — *ψυχάς,* indem wir sie tödten, *τὰ σώματα,* da wir sie geisseln können.

§ 21. *μέτρα* steht appositiv zu *τὰ ἐπιτήδεια.* — *ἀργυρίου* für Geld. Spr. 47, 16. (17.) — *μηδὲ τοῦτο ἔχοντας* während wir dies nicht einmal mehr haben, indem wir jetzt keinen Sold erhalten, bezogen auf das bei *ὠνεῖσθαι* gedachte *ἡμᾶς.* — *αὐτούς* selbst. Spr. 51, 6, 2. (3.) — *βούληται* erg. *χρῆσθαι,* von dem *ὁπόσῳ* abhängt. zu 1, 7, 5.

§ 22. *τοὺς ποταμούς.* Vorzugsweise ist an den Tigres zu denken wiewohl die Hellenen auch bis zu den Quellen des Euphrates hinauf gehen mussten. — *ἄπορον.* zu *φοβερώτατον* 2, 5, 9. vgl. 4, 4, 11. — *εἰ* ob nicht, eig. freilich auch hier ob, indem der Grieche nach Begriffen der Ungewissheit und des Zweifels dem Urtheile Anderer überall nicht vorgreift, wie wir oft mit unserm ob nicht. Spr. 65, 1, 6. (8.) vgl. 7, 3, 37. 5, 1, 12. — *ἄρα.* Spr.

τες μὲν γὰρ οἱ ποταμοί, εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὦσι, προϊοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες.

*Εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ διήσουσιν, ἡγεμών τε μηδεὶς [ἡμῖν] φανεῖ-*23*ται, οὐδ' ὧς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. Ἐπιστάμεθα γὰρ Μυσούς, οὓς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, οἳ βασιλέως ἄκοντος ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε καὶ μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις οἰκοῦσιν, ἐπιστάμεθα δὲ Πισίδας ὡσαύτως· Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες τὴν τούτου χώραν καρποῦνται· καὶ ἡμᾶς*24 *δ' ἂν ἔφην ἔγωγε χρῆναι μήπω φανεροὺς εἶναι οἴκαδε ὡρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλοὺς δ' ἂν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ' ἂν αὐτοῖς καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. Καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τρὶς ἄσμενος ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μή, ἂν*25 *ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μή, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι, ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ.*

69, 7. (9.) — *καί* vel. zu 2, 5, 15. — *εἰ καί* wenn auch, *καὶ εἰ* selbst wenn § 24. Spr. 65, 5, 9. (15.) — *πηγῶν.* Spr. 47, 28 (29), 1. — *ὦσι.* zu *ἥτε* 3, 1, 36. — *προϊοῦσι* wenn man fortgeht. Spr. 48, 5, 2.

§ 23. *μήτε.* zu 2, 2, 8. — *διίημι* lasse über, gewähre den Uebergang: lasse durch 4, 1, 8. 5, 4, 2. Arist. Rhet. 2, 23. — *οὐδ' ὥς.* zu 1, 8, 21. — *οἵ,* wo man eher *ὅτι, ὡς* oder das Particip erwarten würde. Symp. 4, 36: *αἰσθάνομαι τυράννους τινὰς οἳ πεινῶσι χρημάτων.* Plat. Gorg. 455: *ἐγὼ τινὰς αἰσθάνομαι οἳ ἴσως αἰσχύνοιντ' ἄν σε ἀνερέσθαι.* Cic. or. 31: histriones eos vidimus quibus nihil posset in suo genere esse praestantius, qui in dissimillimis personis satis faciebant. — *ἄκοντος.* zu 1, 3, 17. — *βασιλέως.* zu 1, 9, 15 E. vgl. 1, 3, 6. — *τε καί* seltener so als bloss *καί.* zu *πολλὰ καί* 3, 2, 18. vgl. 5, 5, 8. 25. — *ὅτι.* Spr. 56, 7, 6. (12.) — *ἐρυμνά.* Spr. 43, 4, 1. (2.)

§ 24. *ἂν ἔφην* ich würde sagen (zu 2, 1, 4), *εἰ μὴ ἐδεδοίκειν,* wofür *ἀλλὰ γὰρ δέδοικα* folgt. (Spr. 54, 12, 9.) vgl. 4, 2, 10. — *κατασκευάζεσθαι* sich einrichten. — *δ' ἂν* erg. *δοίη.* Spr. 69, 6, 6. (7, 2.) — *τοῦ ἐκπέμψειν.* (Spr. 47, 7, 6 u.) 50, 5, 1 und 2. (50, 6.) vgl. zu 2, 4, 19. — *καί-γε* und sogar, wie 7, 2, 38. 7, 47 (u. Ar. Frö. 1384); im Folgenden: und wenigstens, wie 3, 3, 5. vgl. zu 2, 1, 14. — *τρίς* ist nicht mit *ἄσμενος* als ein Wort zu schreiben. Porson praef. ad Eur. p. XXVIII. So steht *τρὶς* steigernd öfter, besonders bei *κακοδαίμων* u. ä. Begriffen. Plut. Is. und Os. 36: *τὸ πολλάκις εἰώθαμεν καὶ τρὶς λέγειν, ὡς τὸ τρὶς μάκαρες.* — *ἂν ἐποίει.* Spr. 54. 10, 2.

§ 25. *ἀλλὰ γάρ* at enim, aber ja; vollständig: doch dies wollen wir nicht, denn ich fürchte u. s. w. vgl. 5, 7, 8. (Spr. 69, 14, 4.) — *ἅπαξ.* zu 1, 9, 10. — *ἐν ἀφθόνοις* im Ueberflusse. vgl. 4, 2, 22. 5, 29. 7, 6, 31. Ar. We. 709: *ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις.* — *μεγάλαις.* Grosse Schönheiten zogen die Alten vor. vgl. Od. ο, 418, Xen. Mem. 2, 1, 22, Oik. 10, 2, Her. 1, 199, Luk. Tox. 44 f. d. Bilder 4, Het. 1, 2, Quinct. 12, 10, 5. Die kleinen schienen ihnen bloss hübsch (*ἀστεῖαι*). Ueber den Da. Spr. 47, 8. (9.) — *μή* ist des Zwischensatzes wegen wiederholt, wie *οὔ* Dem. 9, 31, *εἰ* unten § 35. vgl. Lys. 3, 43 und *ὅτι* 5, 6, 19. 7, 4, 5. (Spr. 67, 11, 3.) — *οἱ λωτο-*

26 Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν ὅτι ἑκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς τοὺς νῦν οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας ἐνθάδε κομισαμένους πλουσίους ὁρᾶν. Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα 27ταῦτα τἀγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί. Τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα καὶ εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. Πρῶτα μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα ὅπῃ ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. Αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτε 28εἰς τὸ μάχεσθαι οὔτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. Ἔτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἕνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵνα ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. Κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἢν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν.

29 Λοιπόν μοι εἰπεῖν ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. Ὁρᾶτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ· λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχίᾳ ἂν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ἡμᾶς

φάγοι von Odysseus Gefährten die welche Lotos gegessen. Od. ι, 94 ff. — ὁδοῦ. Spr. 47, 10. (11.)

§ 26. ἑκόντες. Spr. 57, 5, 2. — πολιτεύοντας. Spr. 52, 8, 6. (7.) — κομισαμένους für κομισαμένοις. zu 1, 2, 1. — ἀλλὰ γάρ doch nichts mehr davon, denn. (Spr. 69, 14, 4.) vgl. 3, 2, 32. 5, 7, 11. 7, 7, 43. — κρατούντων. Spr. 47, 4, 2. (6, 1 u. 7.)

§ 27. δή, de δή! (Kr. 45.) — πρῶτα ist viel seltener als πρῶτον. (Spr. 46, 3, 2.) — κατακαῦσαι. zu πορεύεσθαι 1, 2, 1. — ἡμῶν hangt von στρατηγῇ ab. Spr. 47, 19. (20.) — ὅπῃ erg. πορεύεσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) vgl. 7, 3, 37. — ἔπειτα. zu 1, 3, 2. — αὖ ihrerseits, gleichfalls. vgl. 6, 3, 29. — ὄχλον παρέχουσιν verursachen Last, Beschwerde. Plat. Phaid. 84: ὀκνεῖ ὄχλον παρέχειν. — ἄγειν. Spr. 55, 3, 10. (20.) — εἰς τὸ τά. Spr. 50, 5, 2. (6, 1.)

§ 28. ἐν unter ist fest in dieser Formel. — κρατουμένων — ἀλλότρια Besiegten gehört nichts, sie verlieren Alles. Spr. 48, 11, 1. (13, 5.) Kyr. 5, 2, 23: ὑμῖν, εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα ἀλλότρια γιγνόμενα. — σκευοφόρους ohne εἶναι. Spr. 55, 4, 3. (4.) vgl. 2, 5, 39.

§ 29. γάρ nämlich giebt den Grund des Satzes mit οὖν (§ 30) an, wie § 32. 5, 1, 8. 8, 11. 6, 2, 8. (vgl. Spr. 69, 14, 3.) — καί vor τούς als sollte § 30 folgen: und auch wir müssen diese Ueberzeugung hegen. Doch streicht Matthiae καί als aus § 28 entstanden. — πολεμίους ὅτι. zu 1, 6, 5. — πρόσθεν. zu 3, 1, 16. — ἐκφέρειν πόλεμον Krieg offen und thätlich anfangen, wie auch Hell. 3, 5, 1 u. a. — τοὺς στρ. ἡμῶν unsere F. Spr. (47, 9, 12 u.) 51, 4, 3. (8.) vgl. 6, 4, 14. 7, 3, 35. — πειθομένων. Aisch. Sie. 206: πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος. So. Ant. 676: σώζει τὰ πολλὰ σώμαθ' ἡ πειθαρχία. — ἐνόμιζον. zu 2, 3, 13.

ἀπολέσθαι. Δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι30 τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι νῦν ἢ καὶ πρόσθεν. Ἢν δέ τις ἀπειθῇ,31 ἢν ψηφίσησθε τὸν ἀεὶ ὑμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν, οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὄψονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους τοὺς οὐδ' ἑνὶ ἐπιτρέψοντας κακῷ εἶναι. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα32 παρέσονται. Ὅτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵνα ἔργῳ περαίνηται. Εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.

Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μέν τινος ἄλλου δεῖ33 πρὸς τούτοις οἷς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται ποιεῖν· ἃ δὲ νῦν εἴρηκε δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν·

Ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσδεῖν δοκεῖ μοι. Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι34 ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια· ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς οὐ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας· οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμι εἰ οἱ πολέμιοι,35 ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες, τοὺς μὲν παριόντας διώκουσί τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ οὗτοι ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. Ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποι-36

---

§ 30. πολύ. zu 1, 5, 2. — νῦν, nachdrucksvoll gestellt, wie 5, 8, 19. — καὶ πρόσθεν selbst früher.

§ 31. ἢν — ψηφίσησθε. Der erste Bedingungssatz gehört zum folgenden: wenn ihr, falls Jemand ungehorsam ist, beschliesset. (Spr. 54, 12, 8.) Dieselbe Stellung 7, 3, 37. — ἀεί jedes Mal. (Spr. 50, 8, 9.) — (ὑμῶν. Spr. 47, 9, 11.) — ἐντυγχάνοντα, nämlich τῷ ἀπειθοῦντι. — τῷ dem bezüglichen. Spr. 50, 2, 3. (4.) — κολάζειν. Spr. 55, 3, 6. (12.) — οὕτως. Spr. 65, 9, 2. (1.) — πλεῖστον. Spr. 46, 3, 2. (5, 7.) und 52, 4, 3. (8.) — ἐψευσμένοι ἔσονται. Spr. 53, 8, 1. (9, 1.) — τῇδε τῇ ἡ. Spr. 48, 2. (A. 4.) — ἑνός, Κλεάρχου. gr. Spr. 50, 1, 22. — κακῷ seine Pflichten vernachlässigend. Der Gegensatz Hell. 1, 1, 27: ἀγαθοὶ πρὸς τὰ ἀεὶ παραγγελλόμενα. — (εἶναι. Spr. 55, 3, 11.)

§ 32. περαίνειν. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — γάρ. gr. Spr. 69, 14, 2. — ταύτῃ erg. δοκεῖ. vgl. Arr. An. 7, 20, 9, Her. 7, 143, 2: ταύτῃ ἀποφαίνεται. Ar. Ri. 843: ταῦτ' ἐστὶ ταύτῃ. Erwarten würde man ταῦτα oder ἄλλῃ für τι ἄλλο. Aehnlich jedoch Thuk. 5, 80, 1: ὁπόσα ἀλλήλων πολέμῳ ἢ εἴ τι ἄλλο εἶχον. — ὁ ἰδιώτης der gemeine Soldat. vgl. 1, 3, 11. 5, 7, 28. — κοινῆς. κοινῇ Le. vgl. 6, 1, 17.

§ 33. πρός ausser. Spr. 68, 34. (38.) vgl. 3, 4, 13. — τούτοις οἷς. Spr. 51, 10. — καὶ αὐτίκα auch in der Folge, nicht bloss jetzt. vgl. 7, 5, 3. — ἀνέτειναν. Ueber das Asyndeton zu § 9. 7, 3, 6. vgl. zu 1, 3, 20.

§ 34. προσδεῖν für προσδοκᾶν Wyttenbach. — ὅπου für ἐκεῖσε ὅπου, wie 4, 8, 26. vgl. zu οὗ 2, 1, 6. — ἀκούω. zu 1, 3, 20. — πλεῖον. zu 1, 2, 11.

§ 35. εἰ — εἰ. zu § 25.

§ 36. ὅπλων. zu 2, 2, 4. — ὁ πολίς. gr. Spr. 50, 4, 12. — ἐν

ησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθείη τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἄν, ὁπότε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βουλεύεσθαι ἡμᾶς
37δέοι, ἀλλὰ χρῴμεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. Εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, Χειρίσοφος μὲν ἡγοῖτο, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγὼ ἐπιμελοίσθην· ὀπισθοφυλακῶμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγώ τε
38καὶ Τιμασίων τὸ νῦν εἶναι. Τὸ δὲ λοιπὸν πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα ὅ, τι ἂν ἀεὶ κράτιστον δοκῇ εἶναι. Εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον, λεξάτω. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.

39 Ἔδοξε ταῦτα. Νῦν τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα. Καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν, ὅστις τε ζῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί· καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἐστὶ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.

1 γ΄. Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν καὶ ἀπελθόντες κατέκαιον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς, τῶν δὲ περιττῶν ὅτου μὲν δέοιτό τις μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐῤῥίπτουν. Ταῦτα ποιήσαντες

ἀσφαλεστέρῳ. zu 1, 8, 22. Der Tross wurde nämlich in die Mitte des Vierecks genommen. vgl. 3, 3, 6. Thuk. 7, 78, 1: τοὺς σκευοφόρους καὶ τὸν πλεῖστον ὄχλον ἐντὸς εἶχον οἱ ὁπλῖται. — τῶν. Spr. 50, 8, 8. (11, 19.) — ἑκατέρων. Erwarten würde man ἑκατέρας; doch jede Seite kann leicht mehrheitlich gedacht werden. vgl. § 37 u. ἑκάτερα τὰ στρατόπεδα Thuk. 4, 96, 1. — τίνας δ'. Eben so δέ nach καί 7, 6, 1. — τοῖς τεταγμένοις ist Apposition zu einem gedachten αὐτοῖς: sie die geordnet sind. Dem. 20, 162: ἤλπισεν ἐκβαλεῖν τὸν τριήρεις πολλὰς κεκτημένον. (Spr. 50, 7, 14, sonst 8, 3.)

§ 37. ἄλλος. ἄλλο Muret. vgl. § 38. — βέλτιον als was ich vorschlagen will; ohne τι. (Spr. 43, 4, 10.) Plat. Soph. 247, e: οὐκ ἔχουσιν ἐν τῷ παρόντι τούτου βέλτιον λέγειν. — ἡγοῖτο. Andre ἡγείσθω. Spr. 54, 3, 1. vgl. Her. 7, 5, 2. — ἐπειδὴ καί. zu 1, 9, 24: über die Sache vgl. 5, 9, 26 f. 6, 4, 12 ff. — ἡμεῖς οἱ. zu ὑμῶν τῶν 1, 7, 7. — τὸ νῦν εἶναι. zu 1, 6, 9.

§ 38. τάξεως. Spr. 47, 11. (12 A.) — ἀεί jedes Mal. vgl. 7, 3, 37. Kyr. 4, 1, 2, Dem. 48, 36. 41. Plat. Parm. 150, b, Rep. 537, a: ὃς ἂν ἐντρεχέστατος ἀεὶ φαίνηται εἰς ἀριθμόν τινα ἐγκριτέον.

§ 39. ἔδοξε. Dasselbe Asyndeton 3, 3, 20. 4, 4, 6. vgl. zu 1, 3, 20 u. 3, 2, 9. Dagegen ταῦτα ἔδοξε 2, 3, 28. 7, 1, 32. — ἀπιόντας erg. ὑμᾶς. — ὅστις τε entspricht dem folgenden ὅστις τε. zu καὶ ἥ τε 1, 2, 18. vgl. zu 1, 8, 3. — μεμνήσθω εἶναι sei bedacht, schicke sich an zu sein. (Spr. 56, 7, 10.) — ἔστιν. zu 1, 4, 4. — νικώντων. Spr. 47, 4, 2. (6, 8.) — τὰ ἑαυτῶν das Ihrige. Spr. 47, 3, 4. (5, 9.) Derselbe Gedanke bei Plut. Alex. 20.

C. 3 § 1. τῶν περιττῶν. Spr. 47, 14. (15.) — ὡς. zu 1, 2, 3. — καλεσάμενος. Spr. 52, 10, 1. vgl. 7, 2, 30. 7, 2. — ἐπήκοον. zu 2, 5, 38

ἠριστοποιοῦντο. Ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθριδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον λέγει ὧδε. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπί-2 στασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. Εἰ οὖν ὁρῴην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. Λέξατε οὖν, ἔφη, πρός με τί ἐν νῷ ἔχετε ὡς πρὸς φίλον τε καὶ εὔνουν καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι. Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι3 τάδε· καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος· Ἡμῖν δοκεῖ, ἢν μέν τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἢν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, διαπολεμεῖν τούτῳ ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. Ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο Μιθριδάτης διδάσκειν ὡς ἄπορον εἴη βασιλέως ἄ-4 κοντος σωθῆναι. Ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετο ὅτι ὑπόπεμπτος εἴη· καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. Καὶ ἐκ τούτου5 ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι ἔστ' ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν· διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἕνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα, καὶ ᾤχετο ἀπιὼν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες καὶ διαβάντες τὸν Ζάπατον ποταμὸν ἐ-6 πορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. Οὐ πολὺ δὲ προεληλυθότων αὐτῶν ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς τετρακοσίους μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους. Καὶ προσῄει μὲν ὡς φίλος ὢν πρὸς τοὺς Ἕλ-7 ληνας· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, ἐξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον, καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόνων, καὶ ἐτίτρωσκον. Οἱ δὲ ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποίουν δ' οὐδέν· οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν

---

§ 2. εὔνους erg. εἰμί. Spr. 62, 4, 1. vgl. 7, 7, 9. — καὶ τοὺς θ. zu 1, 9, 31. — (πρός με. Spr. 25, 1, 2, doch vermuth' ich hier ἐμέ.) — (ὡς πρός. Spr. 68, 8.)

§ 3. ἔλεγε. zu 2, 3, 21. — τις man, Tissaphernes zu 1, 4, 12. — (χώραν. Spr. 46, 6, 6.) — ὁδοῦ. Spr. 47, 12. (13, 5.)

§ 4. ὑπόπεμπτος. zu 2, 4, 22. — καὶ γάρ. zu 1, 1, 6. — τις. zu 2, 5, 32. — πίστεως, zur Beobachtung ob M. den Auftrag getreu ausrichte.

§ 5. βέλτιον als das Gegentheil. Spr. 49, 2, 6. (49, 6.) vgl. 5, 1, 8. 9, 31. — εἶναι nach δόγμα ποιεῖσθαι wie πορεύεσθαι nach δοκεῖν 1, 2, 1. Spr. 50, 5 (6), 6. vgl. 6, 2, 11. 4, 27. — πολεμίᾳ. Spr. 42, 3. (A. 3.) — καὶ — γε. zu 3, 2, 24. — ᾤχετο ἀπιών. zu 2, 4, 24.

§ 6. Ζάβατον für Ζάπην Hu. — πολύ weit. vgl. § 9; ähnlich βραχύ 1, 5, 3, ὁπόσον 3, 3, 10, ὅσον § 15; eb. πολὺ [χωρίον]. vgl. 4, 7, 7.

§ 7. ἐγένοντο, οἱ σὺν Μιθριδάτῃ. vgl. Thuk. 3, 112, 3. 7, 39, 2. — αὐτῶν. Spr. 47, 27 (28), 2. — (καὶ ἱππεῖς. Spr. 50, 1, 11.) — ἐτίτρωσκον. Subject hiezu ist auch οἱ μέν. — κατεκέκλειντο für κατεκέκλιντο (—κληντο) Abresch. — βραχύτερα kürzere Strecken. Spr. 43, 4, 1. (2.) ἢ ὡς quam ut. Spr. 49, 2, 4. (49, 4.) — σφενδονητῶν. Spr. 47, 13. (14.)

ὅπλων κατεκέκλειντο, οἵ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἠκόντιζον ἢ ὡς ἐξι- 8 κνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὁπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἳ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. 9 Οὔτε γὰρ ἱππεῖς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν οὔτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γαρ οὐχ 10 οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν· οἱ δὲ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον εἰς τοὔπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων· ὁπόσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχο- 11 μένους ἔδει. Ὥστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. Ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν. Καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ᾐτιῶντο ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν.

12 Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι ὀρθῶς ᾐτιῶντο καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠναγκάσθην διώκειν, ἐπεὶ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δὲ οὐδὲν δυναμένους. 13 Ἐπειδὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. 14 Τοῖς οὖν θεοῖς χάρις ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον, 15 ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὧν δεόμεθα. Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν ὅσον οὔτε οἱ Κρῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷόν τε [χωρίον] ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ὀλίγον δέ, ἔνθα, οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη, πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι

---

§ 9. *ἐκ πολλοῦ* bei grossem Vorsprunge. zu 1, 10, 11.

§ 10. *καὶ φεύγοντες*. Plut. Crass. 24: *ὑπέφευγον ἅμα βάλλοντες οἱ Πάρθοι, καὶ τοῦτο κράτιστα ποιοῦσι μετὰ Σκύθας*. vgl. Herodi. 3, 4.

§ 11. *τῆς*. zu 1, 2, 17. — *ἡμέρας*. Spr. 47, 1, 2. (2, 4.) — *δείλης*. zu 1, 8, 8. — *τάς* die 3, 2, 34 erwähnten. — *φάλαγξ* ungenau von einem auf dem Marsche begriffenen Heere, wie 3, 4, 23 u. Kyr. 6, 3, 2. — *πολεμίους*. Spr. 46, 5. (7.) — *οὐδὲν μᾶλλον* eben so wenig als wenn er da geblieben wäre; über den Ac. *οὐδέν* Spr. 48, 9. (15, 11.) vgl. 3, 3, 13. 7, 5, 9. 7, 24. Nie findet sich so neben *οὐδέν*, *μηδέν*, *τί* und *τι* beim Comparativ der Dativ dieser Wörter, wohl aber *πολλῷ* neben *πολύ*.

§ 12. *ᾐτιῶντο* könnte aus § 11 entstanden und *αἰτιῶντο* zu lesen sein. [Kr. 24.] Denn Stellen wie *ἦν* 1, 2, 21 sind etwas verschieden.

§ 13. *ἀληθῆ — λέγετε* mit lebhafter Kürze für *ἐγένετο ὅπερ ἀληθῆ λέγοντες αἰτιᾶσθε*. Luk. Demostin. 29: *ἐπεὶ εἰσῆλθεν, αὐτὸ φράσει τὰ λοιπὰ τὸ βιβλίον*. vgl. Her. 6, 43, 2. (Spr. 65, 7, 8.)

§ 14. *χάρις* erg. *ἔστω*. (Spr. 62, 1, 3.) — *μεγάλα*. Spr. 46, 8. (5, 5.)

§ 15. *οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες*, *οἱ ἀκοντισταί*. vgl. § 7 u. zu 5, 2, 14. — *ἐξικνεῖσθαι* steht häufig so, mit unbestimmtem Object: reichen, abreichen. Spr. 52, 1, 2 u. 60, 6, 2. (7, 5.) — *χωρίον* verdächtigt Kr. vgl. zu § 6. — *ὀλίγον δέ*, ein genauere Bestimmung gebender Pleonasmos. Thuk. 1, 125: *ἐνιαυτὸς μὲν οὐ διετρίβη, ἔλασσον δέ*. — *ἔνθα* worin, *ἐν ὀλίγῳ*, bei

ἐκ τόξου ῥύματος. Ἡμεῖς οὖν εἰ μέλλομεν τούτους εἴργειν ὥστε μὴ δύ- 16 νασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων. Ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν τοὺς πολλούς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. Ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ χειροπλη- 17 θέσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται, οἱ δέ γε Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. Ἢν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα τί- 18 νες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτῳ μὲν δῶμεν αὐτῶν ἀργύριον, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὑρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. Ὁρῶ δὲ καὶ ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατεύματι 19 τοὺς μέν τινας παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλελειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. Ἂν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἱππέας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν.

Ἔδοξε ταῦτα. Καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακο- 20 σίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν, καὶ ἵππαρχος δὲ ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου, Ἀθηναῖος.

---

nicht weiter Verfolgung. — *οὐδ' εἰ*. zu 1, 6, 8. — *ἐκ τόξου ῥύματος* wenn er von der Entfernung eines Bogenschusses aus, d. h. indem der Feind eines Bogenschusses Weite Vorsprung hat, die Verfolgung beginnt. gr. Spr. 68, 17, 6. vgl. zu 1, 10, 11.

§ 16. *ἡμεῖς*. zu *Πρόξενος* 2, 5, 41. — *μή*. Spr. 67, 12, 4. — *ἡμᾶς*. Spr. 46, 5. (7.) — *σφενδονητῶν*. Spr. 47, 15. (16.) — *ταχίστην*. zu 1, 3, 14. — *αὐτῶν*. Spr. 60, 5 (6), 2. vgl. 4, 7, 2. — *καί* sogar. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.) Thuk. 1, 44, 1: *γενομένης καὶ δὶς ἐκκλησίας*. — *φέρεσθαι* tragen. Spr. 52, 6, 1.

§ 17. *ἐπὶ βραχύ*. zu 1, 8, 8. — *γε*. Spr. 69, 12, 2. (15, 3.) vgl. 3, 1, 35. 4, 6, 9. 5, 5, 18. 7, 6, 36. — *μολυβδίσιν* Bleikugeln; *μολύβδαιναι* App. Mithr. 33, 34, Bürg. 5, 36.

§ 18. *αὐτῶν*. zu 3, 1, 19. — *τούτῳ* für *τούτοις*, indem Einer gleichsam beispielsweise ausgehoben wird. — *αὐτῶν* für dieselben. Spr. 47, 16. (17.) Dies *αὐτῶν* mit *τούτῳ* verbunden wäre sinnlos: von den Schleudern Besitzenden dem der eine Schleuder besitzt. Oder wollte man diesem *αὐτῶν* denselben Sinn geben wie dem vorigen, so wäre es wenigstens ganz überflüssig. — *τῷ σφ. ἐντ. ἐθέλοντι* dem der sich freiwillig zum Schleudern einrangirt. (Ze.) zu 1, 6, 9. — *ἄλλην*. zu 1, 5, 5. — *ἀτέλειαν* Befreiung z. B. von Wachen. Diod. 4, 71: *ἀτελεῖς αὐτοὺς ἀφεῖναι τῶν κατὰ τὰς μάχας κινδύνων καὶ τῶν ἄλλων λειτουργιῶν*. Ail. 6, 6: *ἀτέλειαν ἔχειν φρουρᾶς*. — *τινές* welche, manche, nicht: einige. Spr, 51, 14, 3. (16, 14.)

§ 19. *τινάς*. zu 2, 3, 15. — *Κλεάρχῳ*. Spr. 48, 12, 2. (15, 3.) vgl. 3, 4, 17. — *εἰς ἱππέας* zum Gebrauch von Reitern. Hell. 4, 2, 7: *ὅπλα εἰς τὴν στρατιὰν κατεσκευάσθη*. — *κατασκευάζω* versehe mit Reitzeug, *σκευῇ* Thuk. 6, 94, 3.

§ 20. *εἰς δ.* vgl. zu 1, 1, 10. — *ἐδοκιμάσθησαν* wurden ausgemustert — *στολάς* nur hier und 4, 1, 18, sonst *σπολάς* Koller, lederner Harnisch, was vielleicht herzustellen ist. (Hu. u. Ze.)

1 δ'. Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρωιαί-
τερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει διαβῆναι, ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο
2 μὴ ἐπίθοιντο αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμιοι. Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς
ἐπιφαίνεται ὁ Μιθριδάτης πάλιν, ἔχων ἱππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ
σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους· τοσούτους γὰρ ᾔτησε Τισσαφέρνην καὶ
ἔλαβεν, ὑποσχόμενος, ἢν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας,
καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ ἔμπροσθεν προςβολῇ ὀλίγους ἔχων ἔπαθε μὲν
3 οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμιζε ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκό-
τες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθρι-
δάτης ἔχων τὴν δύναμιν. Παρήγγελτο δὲ τῶν τε πελταστῶν οὓς ἔδει
διώκειν καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν εἴρητο θαῤῥοῦσι διώκειν ὡς
4 ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει καὶ
ἤδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ἕλλησι τῇ σάλ-
πιγγι· καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε οἷς εἴρητο καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ
5 οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφευγον ἐπὶ χαράδραν. Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς
βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χα-
ράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα. Τοὺς δὲ ἀποθανόντας αὐτοκέ-
λευστοι οἱ Ἕλληνες ᾐκίσαντο, ὡς ὅτι φοβερώτατον τοῖς πολεμίοις
εἴη ὁρᾶν.

6 Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀ-
σφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα
7 ποταμόν. Ἐνταῦθα πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισσα·
ᾤκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι. Τοῦ δὲ τείχους ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος
πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο
παρασάγγαι· ᾠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δ' ὑπῆν λιθίνη,
8 τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων
τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανον Πέρσαι, πολιορκῶν οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἑλεῖν·

C. 4 § 1. ἐφ' ᾗ gehört zu ἐπίθοιντο. gr. Spr. 51, 9, 3.

§ 2. αὐτοῖς. Spr. 48, 9. (11, 5.) — Τισσαφέρνην. Spr. 46, 9. (15.) — ἢν λάβῃ. zu πρὶν ἄν 1, 10, 1. — καταφρονήσας. Spr. 53, 5, 1. (2.)

§ 3. χαράδρας. Spr. 47, 12, 2. (13, 1.) — ὅσον. zu 1, 8, 6. — παρήγγελτο für παρηγγέλλετο Stephanus. — τήν seine. vgl. § 32. 6, 3, 7. 7, 4, 21. vgl. zu στράτευμα 1, 8, 4. — τῶν πελταστῶν hängt von οὓς ab. Spr. 47, 27 (28), 2. — θαῤῥοῦσι. Spr. 55, 2, 3. (5.) — ὡς. Spr. 56, 11, 2. (12, 3.)

§ 4. κατειλήφει erg. αὐτούς. zu 1, 3, 4. — ἐσήμηνε. zu 1, 2, 17. — οἱ δέ von den Feinden, wie 4, 3, 31. 5, 2, 5. 6, 1, 7.

§ 5. φοβερώτατον. gr. Spr. 43, 4, 13. — ὁρᾶν. Spr. 55, 3, 5. (7.)

§ 6. οὕτω πράξαντες nach solchem Erfolge. zu 1, 9, 10 u. 3, 1, 6.

§ 7. Λάρισσα. zu Κορσώτη 1, 5, 4. — ᾤκουν. zu 1, 1, 6. — τὸ παλαιόν. zu τὸ ἀρχαῖον 1, 1, 6. — εὖρος. μὲν εὖρος Schneider; doch vgl. 4, 8, 9. 5, 7, 21 (u. 3, 4, 7.) — πόδες. zu 1, 7, 14. — κεραμίαις, κεραμίναις W. Dindorf. — ποδῶν. zu 1, 2, 23.

§ 8. βασιλεύς, der ältere Kyros. — ὁ Π. Spr. 50, 7 (8), 1. — (τρόπῳ, Spr. 46, 4, 1.) — ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα für ἥλιος δὲ νεφέλην

ἥλιον δὲ νεφέλη προκαλύψασα ἠφάνισε, μέχρι ἐξέλιπον οἱ ἄνθρωποι, καὶ
οὕτως ἑάλω. Παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος 9
ἑνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. Ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρ-
βάρων ἦσαν, ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ἕξ, πρὸς τεῖχος 10
ἔρημον, μέγα, πρὸς πόλει κείμενον· ὄνομα δὲ ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα.
Μῆδοι δ' αὐτήν ποτε ᾤκουν. Ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογ-
χυλιάτου, τὸ εὖρος πεντήκοντα ποδῶν καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. Ἐπὶ δὲ 11
ταύτῃ ἐπῳκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν,
τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἓξ παρασάγγαι. Ἐνταῦθα
ἐλέγετο Μήδεια, γυνὴ βασιλέως, καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν
ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασι- 12
λεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἑλεῖν οὔτε βίᾳ. Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ
τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἑάλω.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τέτταρας. 13
Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, οὕς τε αὐτὸς ἱππέας
ἦλθεν ἔχων καὶ τὴν Ὀρόντου δύναμιν τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχον-
τος καὶ οὓς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους καὶ οὓς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς
ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ,
ὥςτε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν 14
τῶν τάξεων εἶχεν ὄπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγα-
γὼν ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν, σφενδο-
νᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ τοξεύειν. Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφεν- 15

προκαλύψας Brodaeus. Stephanus und Muret, während Jacobs dieses beibehalten und ἠφανίσθη lesen will. Anders Grashof in Passows Lex. unter ἀφανίζω. — προκαλύπτειν sich vorziehen. Falsche Erklärung einer Sonnenfinsterniss. — ἐξέλιπον erg. αὐτήν.

§ 9. παρά. zu 1, 2, 13. — ἐπί. Spr. 68, 37 (41), 1.

§ 10. πρὸς πόλει für πρὸς τῇ πόλει Kr. [26.] — λίθου. Spr. 47, 6, 3. (8, 2.)

§ 11. ἐνταῦθα. zu ἄνω 1, 2, 1. — ἐλέγετο, von den Einheimischen. — ὑπό Spr. 52, 3, 1. vgl. 7, 2, 22. Ueber die Sache Kr. De auth. p. 15.

§ 12. χρόνῳ mit der Zeit, durch Hunger. vgl. Her. 1, 176. (Spr. 48, 2, 10.) — ἐμβροντήτους geistesverwirrt, nach Andern: durch Gewitter geschreckt. — ποιεῖ. zu 1, 1, 1.

§ 13. ἦλθεν 1, 2, 4. — ἔχων ist zweimal zu denken: ἔχων οὓς ἦλθεν ἔχων. vgl. z. Her. 7, 190. Weniger ähnlich Xen. Hell. 2, 3, 19. Regelmässiger wäre: οἷς (mit welchen) τε αὐτὸς ἦλθεν ἱππεῦσιν. — Ὀρόντου 2, 4, 8. — ὁ β. ἀδελφός 2, 4, 25. — ἐβοήθει. zu 1, 4, 2. — πρός. Spr. 68, 34. (38.) — ἐφάνη. Spr. 56, 4, 4. (6.)

§ 14. τάξεων. τάξεων ὧν Matthiae. — εἶχε καταστήσας. Spr. 56, 3, 3. (6.) — εἰς τὰ πλάγια παραγαγών nachdem er, um eine Phalanx zu bilden, rechts und links (εἰς τὰ πλάγια nach den Flanken) hatte aufmarschiren lassen. vgl. 4, 3, 26. 6, 6. vgl. zu Arrians An. 2, 8, 2. — ἐμβάλλειν angreifen, wie 1, 8, 24. vgl. Spr. 52, 2, 7.

§ 15. διαταχθέντες in Zwischenräumen aufgestellt als Tirailleurs.

δόνησαν καὶ οἱ [Σκύθαι] τοξόται ἐτόξευσαν καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρός, οὐδὲ γὰρ εἰ πάνυ προὐθυμεῖτο ῥᾴδιον ἦν, καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα τα-16χέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. Καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δὲ εἵποντο· καὶ οὐκέτι ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι [τῇ τότε ἀκροβολίσει]· μακρότερον γὰρ οἱ [τε] Ῥόδιοι τῶν 17Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. Μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν· ὥστε χρήσιμα ἦν ὁπόσα ἁλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων τοῖς Κρησί, καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ἱέντες μακράν. Εὑρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ μόλυβδος, ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας.

18 Καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπεδεύοντο οἱ Ἕλληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι μεῖον ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πε-19δίου, καὶ Τισσαφέρνης εἵπετο ἀκροβολιζόμενος. Ἔνθα δὴ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἑπομένων. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἢν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὔσης ἢ ὀρέων ἀναγκαζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὁπλίτας καὶ πορεύεσθαι πονήρως, ἅμα μεν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀνάγκη ἀτάκτους 20ὄντας. Ὅταν δ' αὖ διάσχῃ τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους καὶ κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων καὶ ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πάσχοντας [τῶν] πολεμίων ἑπομένων. Καὶ ὁπότε δέοι

— Σκύθαι. Arr. Takt. 2, 13: οἱ τῶν ἱππέων τόξοις χρώμενοι ἱπποτοξόται λέγονται, ὑπ' ἐνίων δὲ Σκύθαι. Hier ist das Wort ungehörig und eingefälscht. [Kr. 26.] — ἀνδρός. Spr. 47, 13. (14.) — οὐδὲ γὰρ εἰ. zu 1, 6, 8. — ἦν ohne ἄν Spr. 54, 10, 1. — αἱ fügt Larcher hinzu.

§ 16. σίνεσθαι Schaden zufügen gebraucht ausser Xen. die attische Prosa selten. — τῇ τότε ἀκροβολίσει ist mit Muret als aus § 18 entstanden zu streichen. — τε ist mit Poppo zu streichen oder mit Weiske nach τῶν zu setzen.

§ 17. καί auch die persischen, wie die der Kreter. — ἁλίσκοιτο. Spr. 54, 13 (15), 1. — διετέλουν χρώμενοι gebrauchten fortwährend. Spr. 56, 5, 3. vgl. 4, 3, 2. — [τοξεύειν. Spr. 55, 3, 11.) — ἄνω ἱέντες. Vielmehr ἅμα ἰόντες während des Marsches. [Kr. 24 p. 46.] (Spr. 56, 10, 3.) Plut. Al. 23: ἐμάνθανεν ἅμα πορευόμενος ἢ τοξεύειν ἢ ἐπιβαίνειν ἅρματος. Ueber Alex. Glück 2, 6: ἔπαιζεν ὁδοιπορῶν ἅμα καὶ μανθάνων τοξεύειν.

§ 18. κώμαις. Spr. 48, 9. (11, 5.) — μεῖον. zu 1, 10, 8.

§ 19. πολεμίων. zu 2, 4, 6. — συγκύπτειν sich zusammenziehen, indem sie sich einander nähern. vgl. § 21. — κέρατα, πλευραί § 22. — ἀναγκάζειν einzwängen. — ἅμα μὲν — ἅμα δέ zugleich — und. (Spr. 59, 1, 4.) vgl. 4, 1, 4. 5, 10, 14.

§ 20. διάσχῃ. Spr. 52, 2, 3 u. 53, 6, 4. (5.) — τότε in dem eben erwähnten Falle. — τὸ μέσον τῶν der Raum zwischen den. vgl. zu 1, 7, 6. — δέοι. Spr. 54, 14. (17, 1.) — διάβασιν. zu 2, 3, 10. — πρῶ-

γέφυραν διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν ἕκαστος βουλόμενος φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔγνωσαν οἱ στρατηγοί, ἐποιήσαντο ἓξ λόχους ἀνὰ 21 ἑκατὸν ἄνδρας καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχας. Οὗτοι δὲ πορευόμενοι [οἱ λοχαγοί], ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι, τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων. Ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ 22 τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἂν ἐξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενώτερον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους, εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῦς, εἰ δὲ πάνυ πλατύ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. Εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν 23 τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον· καὶ εἴ που δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρῆσαν οὗτοι. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας.

Ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο σταθμόν, εἶδον βασίλειόν τι καὶ 24 περὶ αὐτὸ κώμας πολλάς, τὴν δὲ ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἳ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν κώμη. Καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκός, τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων· ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν 25

τος, ὥστε πρῶτος εἶναι. — εὐεπίθετον ἦν τοῖς π. die Feinde konnten leicht angreifen. Spr. (43, 4, 13 u.) 61, 4, 9. (5, 6.) vgl. 4, 3, 12. 8, 12. 7, 7, 54; und über den Plu. zu 3, 4, 49.

§ 21. ἀνά jeden zu. Spr. 68, 16. (20, 2.) vgl. 4, 6, 4. 6, 3, 11. Der Lochos enthielt zwei Pentekostyen, jede Pentekostye zwei Enomotien. — ἄλλους. zu 1, 5, 5. — οὗτοι. οὕτω Weiske. vgl. § 30. — πορευόμενοι. Lies πορευομένων. (Kr. 30.) vgl. zu 1, 2, 17. — οἱ λοχαγοί streicht Kr. [26.] Einige Hsn. haben es nach ὕστεροι. — ὕστεροι. Spr. 57, 5, 3. — (ἐνοχλεῖν τοῖς. Spr. 46, 7, 2.) — τότε — κεράτων dann marschirten sie hinter den beiden Colonnen neben einander auf.

§ 22. ἂν ἐξεπίμπλασαν für ἀνεξεπίμπλασαν Kr. De auth. p. III. — ἄν. zu 1, 5, 2. — ἐξεπίμπλασαν, οἱ ἓξ λόχοι. — κατὰ λόχους lochenweise (zu 1, 2, 16), so dass jeder Lochos nur Eine Reihe von hundert Mann Tiefe bildete, κατὰ πεντηκοστῦς so dass zwei, κατ' ἐνωμοτίας so dass vier Mann von jedem Lochos neben einander marschirten. Diese Erklärung bestätigt Arr. Takt. p. 18: λόχος ὀνομάζεται ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν μετὰ τοῦτον κατόπιν τεταγμένων ἐστ' ἐπὶ τὸν τελευταῖον κατὰ τὸ βάθος. Vgl. p. 20. 21. 57 ff. Dass drei dieser Lochen sich vorn, drei hinten befanden erhellt aus § 43.

§ 23. εἰ δέοι. zu 1, 9, 11. — ἐν τῷ μέρει in seiner Reihe (Tour), wie an ihn die Reihe kam. Spr. 50, 2, 2. (3.) vgl. 7, 6, 36. Thuk. 4, 11, 2. 8. 86, 2. Her. 5, 70. — λοχαγοί. λόχοι Matthiae. — τι etwa. Thuk. 3, 22, 5: ἐπετέτακτο παραβοηθεῖν, εἴ τι δέοι. 1, 44, 2: ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἤν τι δέῃ, ἐς πόλεμον καθίστασθαι. — τῆς φάλαγγος hängt von που ab: an irgend einem Theile der Marschcolonne (zu 3, 3, 11). (Spr. 47, 10, 4.) — ἐπιπαρῆσαν kamen noch dazu herbei, wie Thuk. 1, 61, 1. Spr. 68, 41 (46), 17. ἐπιπαρήεσαν will Ullrich Beitr. zur Krit. 3 p. 3. — τούτῳ τῷ τρόπῳ bezieht sich unstreitig nicht bloss auf die nächsten vier, sondern auch auf die folgenden Märsche. Der Schriftsteller dachte: auf diese Weise setzten sie ihren Marsch fort, ohne dass ihnen auf den vier nächsten Stationen etwas Bemerkenswerthes begegnete.

πρῶτον γήλοφον καὶ κατέβαινον, ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαῖεν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνονται οἱ βάρβαροι καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ εἰς τὸ πρανὲς ἔβαλλον,
26 ἐσφενδόνων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστίγων· καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνήτων καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὅπλων, ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες καὶ
27 οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται. Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται ὁπλῖται ὄντες, οἱ δὲ
28 πολέμιοι ταχὺ ἀπεπήδων. Πάλιν δὲ ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταὐτὰ ἔπασχον· καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταὐτὰ ἐγίγνετο, ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας, πρὶν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς
29 τὸ ὄρος. Ἐπεὶ δὲ οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἑπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνουσι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθείησαν
30 καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιντο [οἱ πολέμιοι]. Οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας καὶ ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.

31 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. Ταῦτα δὲ συνενηνεγμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. Τετάρτῃ
32 δ' ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξεν αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη κατασκηνῆσαι οὗ πρῶτον εἶδον κώμην καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομένους· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι, οἱ τετρωμένοι καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες καὶ οἱ τῶν φε-

§ 24. *γιγνομένην.* zu 1, 2, 17; vom Part. Spr. 56, 7, 1. — *τοῦ*, in so fern es vor ihnen lag. Spr. 50, 2, 1. vgl. 4, 7, 21. 6, 2, 24. 4, 5, Thuk. 3, 98, 2. 6, 94, 2. — *ἄσμενοι.* Spr. 57, 5, 1.

§ 25. *καί* vor *κατέβαινον* ist nach Stephanus hinzugefügt. — *ὑψηλοῦ.* Spr. 43, 4, 1. (2.) — *ἐτόξευον.* Spr. 59, 1, 1. — *ὑπὸ μαστίγων* unter Geisselhieben. Spr. 68, 39 (43), 1. Ueber die Sache Her. 7, 103, 3. 223, 2.

§ 26. *Ἑλλήνων.* Spr. 47, 18. (19, 3 u. 57, 1, 2.)

§ 27. *μέν.* Dem entspricht das *δέ* nach *πάλιν* § 28.

§ 28. *ὁπότε ἀπίοιεν*, ungenau für *ὅτε ἀπῄεσαν*, weil dem Schriftsteller schon das folgende Mal mit vorschwebte. — *κινεῖν* fortführen. Thuk. 1, 105, 4: *τὸ πρὸς Αἰγίνῃ ναυτικὸν οὐκ ἐκίνησαν.* vgl. 6, 1, 8. 2, 27. — *ἀνήγαγον* für *ἀναγάγοιεν*, als ob *οὐκ ἐκίνησαν* vorherginge.

§ 29. *ἐγένοντο.* zu 1, 7, 17. — *ἀποτμηθείησαν.* Spr. 30, 9, 2. vgl. 3, 4, 35. 4, 3, 21. 5, 7, 20. — *οἱ πολέμιοι* streicht Kr. [26.]

§ 30. *οἱ μέν*, das Hauptheer, *οἱ δέ*, die Peltasten § 28. — *τῇ ὁδῷ.* *ἐν τῇ ὁδῷ* Matthiae. Doch vgl. Hell. 4, 5, 13 u. Thuk. 2, 98, 1: *ἐπορεύετο τῇ ὁδῷ ἣν πρότερον αὐτὸς ἐποιήσατο.* vgl. 4, 36, 1. gr. Spr. 46, 5, 3. — *ἐπιπαριόντες* auf den Höhen neben der Colonne gehend, wie 6, 1, 19. 2, 27, Thuk. 5, 10, 8 u. zu 4, 94, 2. vgl. Polyb. 5, 83, 1. — (*οἱ τετρωμένοι.* Spr. 47, 28, 4.)

§ 31. *καὶ ἅμα* und zugleich weil. (Spr. 69, 6 A.)

§ 32. *τῇ.* zu 3, 4, 3. — *ἀπόμαχοι* Nicht-Combattanten. vgl. 4,

ρόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. Ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν καὶ ἐπεχείρησαν αὐ- 33
τοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἕλληνες· πολὺ γὰρ διέφερεν ἐκ τῆς χώρας ὁρμῶντας ἀλέξασθαι ἢ πορευομένους ἐπιοῦσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. Ἡνίκα δ' ἦν ἤδη 34
δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὔποτε γὰρ μεῖον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς οἱ Ἕλληνες ἐπίθωνται αὐτοῖς. Πονηρὸν γὰρ νυκτός ἐστι 35
στράτευμα Περσικόν. Οἵ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ τοῦ μὴ φεύγειν ἕνεκα εἰ λυθείησαν· ἐάν τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἀνδρὶ καὶ χαλινῶσαι δὲ καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. Ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὰ νύκτωρ καὶ θορύβου ὄντος ποιεῖν. Τούτου ἕνεκα πόῤῥω ἀπεσκήνουν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ 36
διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλλησι συσκευάζεσθαι ἀκουόντων τῶν πολεμίων. Καὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὀψὲ ἐγίγνετο, ἀπῄεσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς νυκτὸς πορεύεσθαι καὶ κατάγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπι- 37
όντας ἤδη ἑώρων οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες καὶ διῆλθον ὅσον ἑξήκοντα σταδίους. Καὶ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν

1, 13. — *οἱ τ.* nämlich die V. Spr. 57, 10. (A. 5.) vgl. De auth. p. 60. Zeune wünscht *οἵ τε τ.* Das folgende *οἱ*, was in einigen Hsn. fehlt, in den übrigen vor *ἀπόμαχοι* steht, hat Zeune hieher gestellt.

§ 33. *αὐτοῖς.* Spr. 48, 9. (11.) — (*πολὺ περιῆσαν.* Spr. 48, 15, 13.) — *πολὺ διέφερεν ἤ* es war viel anders, vortheilhafter als. Mem. 3, 11, 14: *τηνικαῦτα πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι διδόναι.* vgl. die Erkl. zu Plat. Phaid. p. 85, b. — *ἐκ τῆς χώρας* von dem eingenommenen Standpuncte aus. Kyr. 7, 1, 36: *εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἑωσμένους.* — *ὁρμῶντας* anrückend. Spr. 52, 2, 1. vgl. 4, 3, 31. 5, 7, 25.

§ 34. *ἀπιέναι.* Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — *τοῦ* entfernt von dem. Spr. 47, 22. (23.) — *Ἑλληνικοῦ.* Spr. 43, 4, 6. (17.) — *ἐπίθωνται.* zu 1, 8, 24.

§ 35. *πονηρόν* ein übles Ding; das Neutrum würde auch stehen, wenn *στρατός* oder *στρατιά* folgte. Spr. 43, 4, 4. (11.) Reitk. 3, 6: *ἄχρηστον καὶ οἰκέτης καὶ στράτευμα ἀπειθές.* — *οἵ τε.* Dem entspricht *ἐάν τε.* — *ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.* zu 3, 1, 42. — *εἰ λυθείησαν.* Im Vorhergehenden liegt: *ὅπερ ἂν γένοιτο.* vgl. 7, 8, 16. (Spr. 54, 12, 9.) — *ἐπισάξαι.* Statt der Sättel hatten die Alten Decken, wie es scheint, von Filz, *ἐφίππια, ἐφιππείους πίλους*, strata. vgl. Reitk. 7, 5 und dort Jacobs. — *ἀνδρί* für *ἄνδρα*, wie auch sonst zuweilen nach *δεῖ* es ist nöthig. (Spr. 48, 7, 3.) — *Ἑλλήνων.* Spr. 47, 28 (29), 1.

§ 36. *βουλομένους.* Spr. 56, 7, 1. — *διαγγελλομένους* dass sie unter einander, die Officiere den Soldaten, sich den Befehl mittheilten. — *ἐκήρυξε.* zu *ἐσάλπιγξε* 1, 2, 17. — *ἐπέσχον τῆς.* Spr. 47, 12. (13.) — *τό* das inzwischen von den Trossknechten aufgeschlagene. Spr. 50, 2, 1. (2.)

§ 37. *καὶ αὐτοί* gleichfalls. Spr. 51, 6, 3. (6.) — *ὅσον.* zu 1,

στρατευμάτων ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ νυκτὸς προελθόντες καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ᾗ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους ὑφ' ἣν ἡ 38κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον. Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς καὶ κελεύει λα-39βόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἦγεν· ἐπιφαινόμενον γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην καὶ τὸ στράτευμα πᾶν· αὐτὸς δὲ προσελάσας ἠρώτα· Τί καλεῖς; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἔξεστιν ὁρᾶν· προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀποκόψομεν. 40Ἀλλὰ τί οὐκ ἦγες τοὺς πελταστάς; Ὁ δὲ λέγει ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ ὄπισθεν πολεμίων ἐπιφαινομένων. Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλεύεσθαι πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾷ ἀπὸ τοῦ λόφου. 41Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὁρᾷ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὖσαν καὶ ἀπὸ ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον ἔνθα ἦσαν οἱ πολέμιοι, καὶ λέγει· Κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε, ἡμῖν ἵεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἐὰν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. Ἀλλά, εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι, ἐγὼ δ' ἐθέλω πορεύ-42εσθαι· εἰ δὲ χρῄζεις, πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὁπότερον βούλει ἑλέσθαι. Εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν ὅτι νεώτερός ἐστιν, αἱρεῖται πορεύεσθαι, κελεύει δέ οἱ συμπέμψαι 43ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὰν γὰρ ἦν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. Καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς· ἔλαβε δὲ

8, 6. — ὑφ' ἣν unter dem hin. Spr. 68, 41 (45), 1. vgl. 7, 4, 5. 11, 8, 21.

§ 39. τὸ στράτευμα. zu 1, 8, 4. — ἔξεστι bezeichnet eine Möglichkeit, die in dem Subject, ἔνεστιν eine die in der Sache liegt; ἔστιν Ausführbarkeit oder Erreichbarkeit an und für sich (absolut). πάρεστιν enthält daneben den Begriff der Leichtigkeit. — ἡμῖν. zu 1, 3, 16. — (ἀποκόψομεν. Spr. 54, 12, 2.)

§ 40. ἔρημα, ohne die zur Deckung dienenden Peltasten. vgl. 7, 3, 47. — ἀλλὰ μήν. Spr. 69, 35. (39, 1.) — πῶς. zu 1, 7, 2. — τις man, wir. zu 1, 4, 12. — ἀπελᾷ. Spr. 53, 7, 3.

§ 41. τοῦ ὄρους § 37. — αὐτός gerade, ganz nahe, wie ipse (Liv. 21, 30, Curt. 7, 5, 5). (Spr. 51, 6, 9.) vgl. 4, 1, 2. 3, 11. 6, 2, 4. — τοῦ ἑαυτῶν ihrem, dem der Hellenen. Spr. 58, 4, 3. vgl. 4, 7, 19. 5, 6, 16: so ἑαυτοῖς 4, 7, 20, ἑαυτούς Hell. 4, 6, 4, σφέτερος Thuk. 7, 1, 4, Lys. 32, 11. — ἔνθα. Spr. 66, 3, 1. — ἵεσθαι. Spr. 38, 3, 5. (6.) — εἰ ohne μέν, wie Her. 8, 62? — μένε — ἐγὼ δέ, wie 7, 3, 36, indem beim ersten Verbum der Gegensatz noch nicht gedacht wird. (Spr. 51, 1, 4 vierte Aufl.)

§ 42. εἰπών. Aehnliche Asyndeta 4, 1, 20. 8, 6 u. 7. 5, 8, 8. (vgl. Spr. 59, 1, 11.) — οἱ. Spr. 48, 9. (11, 14.) — μακρὰν es war zu weit. Plut. Them. 4: μακρὰν ἦσαν οὗτοι. — λαβεῖν. Spr. 49, 1.

§ 43. τοὺς ἀπό, wie τοὺς ἐκ 1, 2, 3. vgl. 5, 2, 24. 25. — στόματος. Arrians Takt. p. 25: ἵνα ἡ διχοτομία γίνεται τοῦ μήκους, ὀμφαλὸς ὀνομάζεται καὶ στόμα. — τῶν ἐπιλέκτων, von den 6 Lochen § 21.

τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου· συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς ἐδύναντο τάχιστα. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου44 πολέμιοι ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἁμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν κραυγὴ45 ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν, πολλὴ δὲ [κραυγὴ] τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρνην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων. Ξενο-46φῶν δὲ παρελαύνων ἀπὸ τοῦ ἵππου παρεκελεύετο· Ἄνδρες νῦν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἁμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς παῖδας καὶ γυναῖκας, νῦν ὀλίγον πονήσαντες χρόνον ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. Σωτηρίδας47 δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· Οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. Καὶ ὃς ἀκού-48σας ταῦτα καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο τάχιστα ἔχων ἐπορεύετο. Ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἱππικόν, ὥστε ἐπιέζετο. Καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δ' ὄπισθεν παριέναι μόλις ἑπομένοις. Οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται παίουσι καὶ βάλλουσι καὶ λοιδοροῦσι49 τὸν Σωτηρίδαν, ἔστε ἠνάγκασαν λαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. Ὁ δέ, ἀναβάς, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἦγεν, ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῇ. Καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

ε'. Ἔνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον ᾗ ἕκαστος ἐδύ-1ναντο, οἱ δ' Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. Οἱ δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ᾤχοντο. Οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον καταβάντες εἰς τὸ πεδίον ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαί, πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν, ἐν τούτῳ2 τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. Ἡνίκα δ' ἦν δείλη, ἐξαπίνης

---

§ 44. αὐτῶν. zu 1, 9, 23. — ἁμιλλᾶσθαι contendere. vgl. § 46.

§ 45. στρατεύματος διακελευομένων. zu 2, 1, 6. — κραυγή streicht Kr. De auth. p. 38.

§ 46. ἀπό für ἐπί eine Hs., zu παρεκελεύετο gehörend. zu 1, 2, 7. — νῦν — νῦν. zu 3, 1, 37. vgl. Her. 5, 1, 2. — λοιπήν. Spr. 43, 3. (3, 3.)

§ 47. ἀπό. zu 1, 2, 7: andre ἐπί. — ἐξ ἴσου in gleicher Lage. vgl. Thuk. 1, 143, 3. 2, 3, 3. (Spr. 43, 4, 5.) — χαλεπῶς gehört zu φέρων. — φέρων. Spr. 56, 6, 1.

§ 48. καὶ ὃς und er. Spr. 50, 1, 3. (5.) — τὸν ἱππικόν. Plut. Philop. 9: πεζὸς ἐν ἱππικῷ θώρακι καὶ σκευῇ βαρυτέρᾳ χαλεπῶς καὶ ταλαιπώρως ἁμιλλώμενος. (Hu.) — ἐπορεύετο neben ὠθεῖται. gr. Spr. 59, 2, 7 und De auth. p. 59 s. — ὑπάγειν langsam vorrücken, wie 4, 2, 16. Spr. 68, 41 (46), 18.

§ 49. ἀναβάς, ἐπὶ τὸν ἵππον. (Spr. 60, 7, 3.) — βάσιμα erg. τῷ ἵππῳ, sonst ἱππάσιμα, wie ἄφιππα für ἄβατα: der Plu. eben so 4, 6, 17; über den Sing. zu 3, 4, 20. — φθάνουσι γενόμενοι τούς kommen eher als die. Spr. 56, 5, 5 u. 46, 6. (8.) vgl. 5, 7, 16.

C. 5 § 1. ὁδόν gehört zu ἀποτρέπεσθαι. So τρέπεσθαι ὁδόν Her. 5, 15. 9, 69. vgl. Thuk. 5, 10, 10. — ἀγαθά von Lebensmitteln, wie 4, 4, 9. 6, 27: über den Ge. Spr. 47, 25, 5. (26, 6.)

ἐπιφαίνονται οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ᾽ ἁρπαγήν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ κατελήφθη-3σαν. Ἐνταῦθα Τισσαφέρνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννοούμενοι μὴ τὰ ἐπι-4τήδεια, εἰ καίοιεν, οὐκ ἔχοιεν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. [Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπῄεσαν ἐκ τῆς βοηθείας·] ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐπεὶ κατέβη, παρελαύνων τὰς τάξεις, [ἡνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπήντησαν οἱ Ἕλληνες,] ἔ-5λεγεν· Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφιέντας τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι; Ἃ γὰρ ὅτε ἐσπένδοντο διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ καίουσιν ὡς ἀλλοτρίαν. Ἀλλ᾽ ἐάν που καταλείπωσί 6γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὄψονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. Ἀλλ᾽, ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς καίοντας ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν καὶ οὕτω θᾶττον παύσονται.

7 Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. Ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ὁ ποταμός, τοσοῦτος 8τὸ βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τοῦ βάθους. Ἀπορουμένοις δ᾽ αὐτοῖς προςελθών τις ἀνὴρ Ῥόδιος εἶπεν· Ἐγὼ θέλω, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι ὑμᾶς κατὰ τετρακιςχιλίους ὁπλίτας, ἂν ἐμοὶ ὧν δέ-9ομαι ὑπηρετήσητε καὶ τάλαντον μισθὸν πορίσητε. Ἐρωτώμενος δὲ ὅτου

---

§ 2. *ἐν τῷ πεδίῳ*, das erste, streicht Cobet N. l. p. 450. — *καὶ γάρ.* zu 1, 1, 6. — *νομαί* Heerden, ungew. so. — *διαβιβαζόμεναι* während sie übergesetzt wurden, nur theilweise noch diesseits. Spr. 56, 7, 2.

§ 3. Zwischen § 2 u. 3 ist vielleicht etwas ausgefallen. (Kr. 26.) — *μή*, weil *ἐννοούμενοι* den Begriff der Furcht mit enthält. (Spr. 54. 8, 10.) vgl. 4, 2, 13. 5, 9, 28. — *καίοιεν*, *οἱ πολέμιοι.* zu 1, 4, 5. — *ἔχοιεν*, *οἱ Ἕλληνες.* — *ὁπόθεν.* zu 2, 4, 5. — *λαμβάνοιεν.* Spr. 54, 7, 1.

§ 4. *ἡνίκα — Ἕλληνες* verdächtigt Hallbkart nach Amasaeus; *οἱ Ἕλληνες* streicht Schn.; Jacobs vermuthet *οἱ ἄλλοι.*

§ 5. *ὑφιέντας* dass sie einräumen. — *ἅ.* (Spr. 44, 4, 3.) vgl. zu *τὰ αὐτά* 1, 1, 7. — *διεπράττοντο* 2, 3, 27. — *καίειν.* zu *ἀποστῆναι* 1, 1, 7. — *καίουσι* kurz für *ποιοῦσι καίοντες.* Kyr. 1, 4, 6: *ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο.* vgl. Her. 8, 102, 2.

§ 6. *βοηθεῖν.* zu 1, 2, 1. — *ἡμετέρας.* Spr. 43, 3. (A. 3.)

§ 7. *τὰς σκηνάς* das Lager (denn die Zelte waren nach 3, 3, 1 ff. verbrannt), weil der Ausdruck einmal mit Lager synonym geworden. So heissen auch *σκηνοῦν* und *σκηνεῖν* öfter bloss lagern. — *περὶ τά.* Spr. 68, 29 (33), 2. vgl. zu 3, 5, 14. — *στρατηγοί* ohne Artikel, wie oft (bei Verbindung mehrerer Begriffe). (Spr. 50, 3, 7.) vgl. 4, 7, 25. 6, 3, 12. 4, 30. 7, 3, 15. Eben so der Singular 7, 6, 7: einer (jeder) der Strateg ist. — *ἔνθεν.* zu 2, 4, 22. — *ὑπερέχειν* überrragen. Spr. 52, 2, 3. — *πειρωμένοις* wenn man untersuchte. Spr. 48, 5, 2. vgl. 4, 3, 6.

§ 8. *ἀπορουμένοις.* (Spr, 52, 8, 9): über den Da. eb. 48, 9. (11, 7.) — *κατὰ τετρακιςχιλίους* je viertausend. vgl. § 11 u. zu 1, 8, 9.

δέοιτο, Ἀσκῶν, ἔφη, διςχιλίων δεήσομαι. Πολλὰ δ᾽ ὁρῶ ταῦτα πρόβατα καὶ αἶγας καὶ βοῦς καὶ ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα ῥᾳδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν οἷς χρῆ-10σθε περὶ τὰ ὑποζύγια· τούτοις δ᾽, ἔφη, ζεύξας τοὺς ἀσκοὺς πρὸς ἀλλήλους ὁρμίσας ἕκαστον ἀσκὸν λίθους ἀρτήσας καὶ ἀφεὶς ὥςπερ ἀγκύρας εἰς τὸ ὕδωρ διαγαγὼν καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας ἐπιβαλῶ ὕλην καὶ γῆν ἐπιφορήσω. Ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε αὐτίκα μάλα εἴσεσθε· ὁ γὰρ11 ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἕξει τοῦ μὴ καταδῦναι· ὥςτε δὲ μὴ ὀλισθάνειν ἡ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει. Ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα12 χαρίεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δ᾽ ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν.

Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοὔμπαλιν [ἢ] πρὸς13 Βαβυλῶνα εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἔνθεν ἐξῄεσαν· ὥςτε οἱ πολέμιοι οὐ προςήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο [καὶ ὅμοιοι ἦσαν] θαυμάζοντες ὅποι ποτὲ τρέψονται οἱ Ἕλληνες καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν. Ἐνταῦθα οἱ14 μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες τοὺς αἰχμαλώτους ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν τίς ἑκάστη εἴη. Οἱ δ᾽ ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν πρὸς15 μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μηδίαν, δι᾽ ἧςπερ ἥκοιεν, ἡ δὲ

---

§ 9. *ταῦτα* hier. (Spr. 50, 11, 22.) Das Nomen ist eig. Prädicat und daher der Artikel nicht zugefügt: *ταῦτα ἃ ὁρῶ πρόβατά ἐστιν.* — *ἅ.* zu *φρουρούμενα* 1, 4, 8. Plat. Ges. 875, d: *τὸ δεύτερον αἱρετέον, τάξιν τε καὶ νόμον, ἃ δὴ τὸ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁρᾷ καὶ βλέπει, τὸ δὲ ὡς ἐπὶ πᾶν ἀδυνατεῖ.* — *καὶ φυσηθέντα* kurz für *φυσηθέντων τῶν δερμάτων.* — *τούτοις — ἐπιφορήσω* mit diesen will ich die Schläuche an einander fügen und einem jeden, gleichsam wie einem Schiffe durch Anker, eine feste Lage dadurch geben dass ich (an Riemen) Steine anbinde, diese wie Anker nach entgegengesetzten Seiten (*διαγαγών*) hinabsenke (*ἀφείς*) und von beiden Seiten sie (an die Schläuche) anknüpfe: worauf ich Strauchwerk und Erde werde auftragen lassen. Kr. De auth. p. 62 s. — (Spr. 56, 15, 2.) — (*ἀφεὶς διαγαγών.* eb. vgl. A. 5.)

§ 11. *εἴσεσθε* werdet ihr erkennen. (Spr. 38, 7, 5.) — *ὁ* jeder. zu 1, 3, 21. — *τοῦ.* Spr. 47. 12. (13.) — *μή.* Spr. 67, 6, 1 f. u. 12, 4. vgl. zu 1, 3, 2 u. 6, 2. vgl. Schömann z. Isaios p. 473.

§ 12. *ἔργον* Ausführung. — *οἱ κωλύσοντες.* zu 1, 9, 15. — *ἂν ἐπέτρεπον*, erg. *εἰ ἐπεχείρουν.* vgl. 5, 6, 15. (u. Spr. 64, 3.)

§ 13. *ἢ* streicht Haken. — *ἔνθεν* für *ταύτας ἐξ ὧν.* zu *ὁπόθεν* 2, 4, 5. — *ὅμοιοι ἦσαν* mit dem No. des Particips, sonst beispiellos, nach der Analogie des synonymen *ἐοικεν.* Spr. 56, 4, 5. (9.) Vielleicht ist es verfälscht. — *θαυμάζοντες ὅποι.* zu 1, 8, 16. — *τρέψονται* neben *ἔχοιεν.* zu 2, 2, 15. vgl. 5, 5, 24.

§ 14. *ἀμφὶ τά.* Spr. 68, 26, 2. (30, 3.) — *ἤλεγχον* erkundigten sich. vgl. 4, 1, 23. — *τὴν χώραν τίς* was für ein Land. Spr. 61, 5. (6, 2.) vgl. 4, 4, 17.

§ 15. *τὰ πρός* die Strecken gegen. Spr. 43, 4. (A. 2) u. 50, 4, 7. (5, 12.) — *τῆς ἐπὶ Β.* erg. *ὁδοῦ.* Spr. 43, 3. (A. 5.) Doch folgt *δι᾽ ἧςπερ* als ob *χώρας* zu ergänzen wäre, da beide Begriffe sich leicht vermischen. —

πρὸς ἕω ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβάτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βασιλεύς, ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν φέροι, ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμμένη 16ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. Τούτους δὲ ἔφασαν οἰκεῖν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ πολεμικοὺς εἶναι καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν δώδεκα μυριάδας· τούτων δὲ οὐδένα ἀπονοστῆσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν. Ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο, καὶ ἐπιμιγνύναι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους καὶ ἐκεί-17νων πρὸς ἑαυτούς. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιήσαντες ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. Ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρδούχους ἐμβάλλειν· τούτους γὰρ διελθόντας ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε, πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. Ἐντεῦθεν 18δ' εὔπορον ἔφασαν εἶναι ὅποι τις ἐθέλει πορεύεσθαι. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως ὁπηνίκα καὶ δοκοίη τῆς ὥρας τὴν πορείαν ποιοῖντο· τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὀρέων ἐδεδοίκεσαν μὴ προκαταληφθείη· καὶ παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσειαν, συνεσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι καὶ ἕπεσθαι ἡνίκ' ἄν τις παραγγείλῃ.

θερίζειν. Im Sommer residirte der König zwei Monate zu Ekbatana, während der drei Frühlingsmonate zu Susa, während der sieben Wintermonate zu Babylon. — ἡ διαβάντι das, wenn man übergegangen war, kommende Land. Spr. 48, 5, 2. vgl. 6, 2, 1 u. Thuk. 2, 96, 1: τοὺς ὑπερβάντι Αἷμον Γέτας.

§ 16. (βασιλέως. Spr. 47, 10, 11.) — ἐμβαλεῖν στρατιάν für ἐμβαλούσης στρατιᾶς ohne δέ. vgl. zu 1, 9, 14. — ἀπονοστεῖν hat von attischen Prosaikern auch Thuk. 7, 87, 6. — εἰς αὐτούς in ihr Land. vgl. zu 1, 1, 11. — στρατιάν wie στρατιᾶς 1, 4, 5 ist sprachgemäss. Spr. 60, 2, 3. (2.) — καί sei nicht nur Friede sondern auch. — ἐπιμιγνύναι verkehren, commercii jure misceri (Curt. 9, 10, 8) auch Thuk. 1, 2, 1. 13, 3 für ἐπιμίγνυσθαι. Spr. 52, 2, 9. (10.) — σφῶν erg. τινάς, von ihren Leuten manche. Spr. 47, 14, 2. (15, 5.) vgl. Kr. z. Her. 6, 58, 2. — πρός mit. Spr. 68, 35 (39), 4.

§ 17. τοὺς ἑ. φ. εἰδέναι die nach jeder Richtung hin (§ 15) den Weg zu wissen erklärten. Plat. Men. 97, a: εἰδὼς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Λάρισαν ἢ ὅποι βούλει ἄλλοσε. — ἐμβάλλειν. zu 1, 2, 21. — τούτους ist Ac. des Objects von διελθόντας regiert: durch das Gebiet derselben gezogen. Spr. 46, 4, 4. (6, 8.)

§ 18. ἐπὶ τούτοις, ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁδῷ (vgl. 5, 6, 16. 22. 6, 2, 19), indem der Gegenstand schon als Vorhaben gedacht wird, da ἐπί hier eine Art von Folge ausdrückt. vgl. Hell. 3, 2, 22. 6, 4, 19, Kyr. 2, 4. 18. Ist noch keine Wahl getroffen, so steht περί τινος, wie 5, 6, 28. 6, 2, 17: ὑπέρ τινος für etwas von Sachen mit dem Wunsche dass die Anzeichen dafür deuten möchten, von Personen andeutend dass zu ihrem Besten geopfert werde. vgl. 5, 6. 27. 28. — καί eben. zu 2, 6, 8. — τῆς ὥρας. Spr. 47, 28, 2. (10, 4.) — ὑπερβολήν. Spr. 61, 5. (6, 5.) vgl. 7, 1, 2.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

α'. Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα1 μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. [Ἐπεὶ δὲ2 ἀφίκοντο ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι. Ἤκουον γὰρ τῶν ἁλισκομένων ὅτι, εἰ δι-3 έλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἢν μὲν βούλωνται, διαβήσονται, ἢν δὲ μὴ βούλωνται, περιίασι. Καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲ τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι. Καὶ ἔστιν οὕτως ἔχον. Τὴν δ' εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε ποι-4 οῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα.] Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλα-5 κὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. Ἔνθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος6 λαβὼν τὸ ἀμφ' αὑτὸν καὶ τοὺς γυμνῆτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς

C. 1 § 1. ὅσα ἐπολεμήθη. Spr. 52, 3, 2. (4.) — παραβάντος. Spr. 63, 4. — σπονδάς. Spr. 46, 4, 4. (6, 8.)

§ 2. Ueber die Unechtheit der § 2 bis 4 Kr. De auth. p. 34 u. 35. — ἔνθα, ἐκεῖσε ἔνθα. vgl. 6, 3, 32 u. zu 2, 1, 6. — αὐτοῦ. zu 3, 4, 41. — δή für δέ Castellio.

§ 3. τῶν ἁλισκομένων. Spr. 47, 9, 1. (10, 11); und über das Pr. zu 5, 2, 31. — διέλθοιεν. Spr. 53, 6, 4. (5.) — (ἤν. Spr. 54, 12, 4.) — ἐλέγετο. Spr. 55, 4, 2. — πρόσω τοῦ. πρόσω τῶν τοῦ? Kr. [26.] — οὕτως ἔχον für οὕτω στενόν Abresch; Reiske streicht στενόν. — ἔχον. Spr. 56, 3, 1. (3.)

§ 4. τὴν εἰς. Spr. 50, 7, 6. (8, 13.) — ἅμα μέν. zu 3, 4, 19.

§ 5. ἦν. Spr. 61, 4, 9. (5, 6.) vgl. 4, 2, 1. — φυλακάς vigilias. Nachtwachen hatten die Hellenen drei, die Römer vier. — νυκτός. Spr. 47, 27 (28), 2. — ὅσον διελθεῖν ein hinreichender Theil, um zu durchziehen. zu 2, 3, 13. vgl. 7, 3, 22. 4, 8, 12. — σκοταίους. zu 2, 2, 17. — τηνικαῦτα. Spr. 65, 9, 2. (1.) vgl. 4, 2, 3. — ἀπό. zu 2, 5, 32. — παράγγελσις mündlich von den Officieren mitgetheilter Befehl. Ἱππαρχ. 4, 9: τὰς ἐξαγωγὰς τοῦ ἱππικοῦ ἧττον ἂν οἱ πολέμιοι αἰσθάνοιντο, εἰ ἀπὸ παραγγέλσεως γίγνοιντο μᾶλλον ἢ ἀπὸ κήρυκος. — ἅμα τῇ. Spr. 48, 11, 5. (48, 14.) — τό, weil die Ebene 3, 4, 37. 5, 1 erwähnt ist, wie das Gebirge 3, 5, 7.

§ 6. στρατεύματος. Spr. 47, 19. (20.) — τὸ ἀμφ' αὐτόν die Truppenmasse um ihn. Spr. 43, 4, 6. (17.) — ὀπισθοφύλαξιν ὁπλίταις. zu § 26. — γυμνῆτα. zu ἱππέα 3, 1, 2. — μή, wie 5, 9, 21. 7, 7, 31.

ὀπισθοφύλαξιν ὁπλίταις εἵπετο οὐδένα ἔχων γυμνῆτα· οὐδεὶς γὰρ ἐδόκει
7 κίνδυνος εἶναι μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὄπισθεν ἐπίσποιτο. Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος πρίν τινα αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δ' ὑφηγεῖτο· ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων.

8 Ἔνθα δὴ οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. Τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν, ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι εἴ πως ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διιέναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώ-
9 ρας, ἐπείπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν· τὰ μέντοι ἐπιτήδεια ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων
10 ὑπήκουον οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. Ἐπεὶ δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι, διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις [εἰς τὰς κώμας], τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο, καὶ ἀπέκτεινάν τινας καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι τινὲς ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς
11 ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. Εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. Καὶ ταύτην μὲν τὴν νύ-

---

Isokr. 14, 38: κίνδυνός ἐστιν μὴ μετὰ τῶν πολεμίων γένωνται. (vgl. Spr. 54, 8, 9.) Ueber κίνδυνος mit dem Inf. zu 2, 5, 17. — ἄνω. zu 1, 2, 1. — πορευομένων. zu 1, 4, 12.

§ 7. ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον. Angefangen ist als sollte folgen: ἐπεὶ δὲ κατέβαινον, αἰσθόμενοι οἱ Καρδοῦχοι. — αἰσθέσθαι. Spr. 54. 14. 2. (17, 6.) — ἀεί ist auch zu ὑπερβάλλειν zu ziehen: nach folgte immer der jedes Mal übergehende Theil. Xen. Hell. 2, 1, 4: ἀεὶ ὁ ἀκούων δεδιώς. (Spr. 50, 10, 5.) vgl. zu 3, 2, 38. — τὸ ὑπερβάλλον der übergehende Theil. Spr. 43, 4, 6. (17.) und 52, 2, 7. vgl. 4, 6, 10. 7, 5, 1. — (τοῦ στρατεύματος. Spr. 47, 28, 11.) — τὰς ἐν. Spr. 50, 7, 6. (8, 13.)

§ 8. ἐκλιπόντες ἔχοντες. zu συλλέξας 1, 1, 7. (Spr. 56, 15, 3.) — ἦν. zu 1, 4, 4. — καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας. zu 1, 4, 8. — ὧν. Spr. 47, 27 (28), 2. — οὐδέ. zu 1, 4, 9. — ὑποφειδόμενοι mit andeutender Schonung. Spr. 68, 42 (46), 18. — εἰ versuchend ob. (Spr. 65, 1, 10.) vgl. 4, 1, 21. 5, 4, 3. — ἐθελήσειαν ohne ἄν. z. Thuk. 2, 12, 1. — διιέναι. zu 3, 2, 23. — ὡς διά. zu 1, 3, 14.

§ 9. ὅτῳ für ὅ τι Stephanus. zu 1, 1, 5; über den Da. Spr. 48, 9. (11, 5.) — ἐπιτυγχάνοι. zu 1, 1, 5. — καλούντων. zu 1, 2, 17. — οὔτε — οὐδέν. Spr. 67, 12.

§ 10. διὰ τό. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) — ὅλην τήν. zu 1, 2, 17. — ἡμέραν. Spr. 46, 1. (3.) — ἐγένετο. zu 1, 2, 17. — (εἰς, nicht ἡ εἰς. Spr. 50, 9, 9 u. 10.) — τελευταίοις. Spr. 48, 9. (11, 5.) — ὀλίγοι τινές einige wenige, wie 5, 1, 6. (Spr. 51, 16, 4.) — ἐξ ἀπροσδοκήτου ex improviso. (Spr. 43, 4, 5.) Ἱππαρχ. 5, 2: ἐξ ἀπροσδοκήτου τοῖς πολεμίοις ἐπιτίθεσθαι.

§ 11. ἐκινδύνευσεν ἄν. Spr. 54, 10, 2 und 65, 5, 5. — (διαφθαρῆναι. Spr. 55, 3, 4.) — πολύ. zu 1, 4, 13. — συνεώρων gaben sich

κτα οὕτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι κύκλῳ πυρὰ πολλὰ ἔκαιον ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

12 Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα, καὶ ὁπόσα ἦν νεωστὶ αἰχμά-
13 λωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ πάντα ἀφεῖναι. Σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα, καὶ πολλοὶ δὴ αὐτῶν οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

14 Ἐπειδὴ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοὶ εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον ἀφῃροῦντο. οἱ δ' ἐπείθοντο, πλὴν εἴ τίς τι ἔκλεψεν, οἷον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναι-
15 κὸς τῶν εὐπρεπῶν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μέν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν γί-

---

(durch Feuer) Signale (einander zur Hülfe zu kommen). vgl. 7, 8, 15. Arr. An. 5, 11, 2: συνορᾶν ἀλλήλους καὶ κατακούειν ὁπόθεν τι παραγγέλλοιτο. Aehnlich συνακούειν unten 5, 4, 31. Sintenis empfiehlt συνεβόων.

§ 12. Dem τέ entspricht καί vor ὁπόσα, in welchem Satze, veranlasst durch καταλιπόντας, eine mit diesem nicht ganz zusammen stimmende Wendung gewählt ist. — δυνατώτατα kräftigste, gehört zu ἔχοντας.

§ 13. σχολαίαν ἐποίουν verzögerten. — τὰ αἰχμάλωτα. zu σκευοφόρα 1, 3, 7. — δή. Spr. 69, 14, 2. (17, 2.) — αὐτῶν ipsorum, τῶν Ἑλλήνων, betont als Gegensatz zu τὰ αἰχμάλωτα. Spr. 51, 6, 2. (3.) Thuk. 7, 48, 3: Ἀθηναῖοι σφῶν ταῦτα οὐκ ἀποδέξονται, ὥστε μὴ αὐτῶν ψηφισαμένων ἀπελθεῖν. — οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες denen die Führung und Bewachung derselben übergeben war. Spr. 68, 37 (41), 4. Kyr. 6, 3, 33: ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν. — ἀπόμαχοι. zu 3, 4, 32. — τά. Spr. 50, 8 (11), 1. — φέρεσθαι. Spr. 52, 10. (A. 4.) — δόξαν ταῦτα als dies beschlossen war. (Spr. 56, 9, 5 u. 6.) vgl. zu 2, 5, 22 u. Plat. Prot. 314, c: δόξαν ἡμῖν ταῦτα ἐπορευόμεθα. Der Plural ταῦτα konnte mit dem Singular verbunden werden, weil man δοκεῖ ταῦτα sagt. Doch findet sich auch δόξαντα ταῦτα, wie Hell. 3, 2, 19 und Andok. 1, 81 p. 11. — ποιεῖν dass man thun solle. Spr. 55, 3, 7. (13.) vgl. 6, 2. 15. 23. 4, 9.

§ 14. ὑποστάντες. Eine Handschrift ἐπιστήσαντες, wesshalb Poppo ἐπιστάντες vermuthet, da wenigstens bei Xen. ὑφίστασθαι sich hinstellen nur von denen heisst die den Feinden widerstehen wollen. Doch ist ja auch hier eine Art von Widerstand. Herodi. 1, 8, 6: ὑποστὰς ἐν τῇ εἰςόδῳ δίκην ὑπέσχεν. — στενῷ. Spr. 43, 4, 1. (2.) — εἴ τι. zu 1, 5, 1. — εὑρίσκοιεν. Spr. 54, 12, 2. (5.) — τῶν εἰρημένων für τούτων ἃ εἴρητο erg. ἀφιέναι, wobei aber ἅ als Subject zu εἴρητο zu denken wäre, wesshalb eben die Verwandlung ins Particip statthaft war: von dem zurückzulassen Geheissenen. (Spr. 55, 3, 14 u. 4, 11.) So ποιεῖν ἃ εἴρητο Thuk. 5, 25, 2, neben ποιεῖν τὰ εἰρημένα 5, 35, 3. — τίς τι, nicht τί τις, wird stets gestellt. — ἔκλεψεν heimlich durchbrachte. Ail. V. G. 3, 47: ἐπρέσβευσε (Θεμιστοκλῆς) κλέπτων τὴν τῶν Ἀθηναίων τείχισιν. — παιδὸς ἐπιθυμήσας für παῖδα ἐπιθυμήσας αὐτοῦ. Spr. 60, 4 (5), 2. — εὐπρεπῶν. Spr. 47, 7. (9.) — τὰ μέν τι theils. (Spr. 50, 1, 15.) Der Begriff der Mehrheit ist in τά erloschen. Hell. 7, 1, 46: τὰ μέν τι καὶ χρήμασι διεπράττετο.

§ 15. εἰς. zu 1, 7, 1. — γίγνεται tritt ein.

γνεται χειμὼν πολύς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ ἡγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν.
16 Καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ στενῶν ὄντων τῶν χωρίων ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων, ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγειλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο.
17 Ἐνταῦθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μέν, ὅτε παρεγγυῷτο, ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἕπεσθαι, ὥστε δῆλον ἦν ὅτι πρᾶγμά τι εἴη· σχολὴ δ' οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῆς ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι.
18 Καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθός, Λακωνικός, Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς στολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ Βασίας
19 Ἀρκὰς διαμπερὲς [εἰς] τὴν κεφαλήν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον ᾐτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. Καὶ νῦν δύο καλώ τε κἀγαθὼ ἄνδρε τέθνατον καὶ οὔτε ἀνελέσθαι οὔτε θά-
20 ψαι αὐτὼ ἐδυνάμεθα. Ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Χειρίσοφος· Βλέψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη καὶ ἰδὲ ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία δὲ αὕτη ὁδός, ἣν ὁρᾷς, ὀρθία, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ὁρᾶν ἀνθρώπων ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦ-
21 τον, οἳ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. Ταῦτ' ἐγὼ ἔσπευδον καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δ' ἡγεμόνες οὓς ἔχομεν οὔ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.
22 Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. Ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πρά-

§ 16. ἀναχάζοντες zurückweichend, wofür ἀναχάζεσθαι 4, 7, 10 u. Kyr. 7, 1, 34; ein poetisches Wort. vgl. 4, 8, 18. — θαμινά häufig, eig. poetisch, bei Xen. öfter, wie θαμά bei Platon. — ἐπικεῖσθαι nachdrängen (als Correlat von ἐπιτίθεσθαι angreifen). vgl. 4, 3, 30. 5, 2, 26; über den Opt. zu 1, 5, 7.

§ 17. τότε, hinzeigend auf den zu erzählenden Fall. — πρᾶγμα Schwierigkeit. vgl. 6, 1, 6 u. zu 2, 1, 16. — ἰδεῖν. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — παρελθόντι, Apposition zu einem gedachten αὐτῷ. Spr. 60, 6 (7), 1. vgl. 6, 2, 15; Da. 6, 1, 16. 2, 12. vgl. 2, 1, 22. 23. — φυγῆς. φυγῇ zwei gute Handschriften. (vgl. Spr. 48, 13, 2.) Der Ge. ist sehr selten und meist zweifelhaft. vgl. Schneider zu Plat. Rep. 472, d.

§ 18. στολάς. zu 3, 3, 20. — κεφαλήν erg. τοξευθείς. vgl. 7, 8, 14.

§ 19. ἐπί. ἐπὶ τόν Schn. — ὥσπερ εἶχεν ut, sicut erat (Curt. 8, 3, 10), ohne Verzug. Thuk. 3, 30, 1: ἐμοὶ δοκεῖ πλεῖν ὥσπερ ἔχομεν. Eben so ὡς ἔχομεν und bei So. Phil. 819 ὅπως ἔχω. — τέθνατον. zu 1, 3, 14 E.

§ 20. ἀποκρίνεται. zu 3, 4, 42. — πρός. zu 1, 3, 19. — αὕτη ist Subject, μία ὁδός Prädicat: dies ist der einzige Weg. Spr. 61, 6. (7.) vgl. zu 4, 7, 4; ὀρθία steht appositiv für ὀρθία οὖσα. — οἵ, weil ὄχλον ein Collectiv ist, wie 4, 8, 18, Thuk. 3, 4, 4. 6, 91, 3. 7, 62, 1. vgl. oben zu 2, 1, 6. — ἔκβασις in sofern der Zugang ein Ausgang aus Thälern und Schluchten war.

§ 21. ταῦτα, τοῦτο desshalb, wie τί, ὅ, τι wesshalb. (Spr. 46, 3, 4.) — οὔ φασιν. zu 1, 3, 1.

§ 22. πράγματα παρεῖχον. zu 1, 1, 11. — ἀναπνεῦσαι. Il. 15,

γματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναμέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προυθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ τούτου ἕνεκεν ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησαίμεθα.

23 Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον διαλαβόντες εἴ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. Ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶν-
24 τος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. Ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν ὅτι οὗτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι ὅτι αὐτῷ ἐτύγχανε θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν.
25 Ἐρωτώμενος δ' εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπόριστον χωρίον ἔφη εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μή τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν.
26 Ἐνταῦθα ἐδόκει συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὁπλιτῶν λέγειν τε τὰ παρόντα καὶ ἐρωτᾶν εἴ τις αὐτῶν ἔστιν ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλει γενέσθαι καὶ ὑποστὰς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι.
27 Ὑφίστανται τῶν μὲν ὁπλιτῶν Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, Ἀρκάς, καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος, Ἀρκάς. Ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παῤῥάσιος, Ἀρκάς, καὶ οὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οἶδα ὅτι ἕψονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγουμένου.
28 Ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν εἴ τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξιάρχων ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. Ὑφίσταται Ἀριστέας Χῖος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

β'. Καὶ ἦν μὲν δείλη ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμφαγόντας πο- 1

235: ὥς κε καὶ αὖτις Ἀχαιοὶ ἀναπνεύσωσι πόνοιο. Ueber den Inf. Spr. 55, 3, 6. (11.) — τινας. μέν τινας andre Hsn., τέ τινας? vgl. 4, 7. 22. (Kr. 26.) — χρησαίμεθα. zu 1. 9, 17.

§ 23. καὶ μάλα gar sehr. zu 1. 5. 8. vgl. 4. 6, 16. 5. 5, 17. — οὐκ ἔφη, εἰδέναι. — φόβων Schreckmittel. Spr. 44. 3. (A. 4.) vgl. z. Thuk. 7, 80, 2.

§ 24. εἰδέναι. zu 1. 3, 1. — ἐτύγχανε. zu 3, 1, 2. — αὐτός. zu 2, 2, 1. Subject ist es hier nicht zu ἔφη, sondern zu ἡγήσεσθαι. Spr. 55. 2, 1. vgl. zu 3. 1, 4 u. Thuk. 1, 113, 3. — δυνατήν. zu 1, 2. 21.

§ 25. ὅ hängt von προκαταλήψοιτο ab. (Spr. 51. 9, 3.) — τις, οἱ Ἕλληνες. zu 1, 4, 12.

§ 26. συγκαλέσαντας. zu 1, 2, 1 E. — πελταστάς ist attributiv mit λοχαγούς zu verbinden: sowohl Peltasten-Lochagen. Eben so γυμνῆτες ταξίαρχοι Gymneten-Taxiarchen § 28, ὀπισθοφύλακες ὁπλῖται § 6, ὀπισθοφύλακες λοχαγοί 4, 7, 8. vgl. § 3 u. 6, 3, 9. (Spr. 57, 1, 3.) — γενέσθαι sich beweisen als. — ὑφίστασθαι, ὑποστῆναι sich unterziehen der Sache, wie § 27. 28. vgl. 4, 9, 19. 31.

§ 27. ὑφίστανται ohne δέ, ein Asyndeton wie § 28, das durch die Stellung des Verbums gemildert wird, wie Her. 1, 38. 120, 2. vgl. dort zu 1, 11, 3 u. unten zu 7, 3, 32. — τῶν μὲν ὁπλιτῶν lässt § 28 erwarten τῶν δὲ γυμνήτων ταξιάρχων Ἀριστέας, wofür aber wegen des wiederholten ἐρωτῶσιν eine andere Wendung nöthig wurde. — καὶ οὗτος. zu 2, 6, 30. vgl. Kr. De auth. p. 57.

§ 28. ἐκ τούτου. Spr. 43, 4, 2. (7.) — εἰ. Spr. 65, 1, 6. (8.) — θέλοι. Spr. 54, 6, 1. — πολλαχοῦ πολλοῦ. zu 1, 9, 2; über den Ge. Spr. 47, 25, 6. (26, 7.) — εἰς. Spr. 68, 17, 6. (21, 7.)

C. 2. § 1. ἤδη δείλη, οἱ δ' für δείλη ἤδη δ' oder οἱ δ' Hu. — οἱ δέ,

ρεύεσθαι. Καὶ τὸν ἡγεμόνα δήσαντες παραδιδόασιν αὐτοῖς, καὶ συντί-
θενται τὴν μὲν νύκτα, ἢν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν ἅμα
δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἰέναι ἐπὶ
τοὺς κατέχοντας τὴν φανερὰν ἔκβασιν, αὐτοὶ δὲ συμβοηθήσειν ἐκβαίνον-
2 τες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. Ταῦτα συνθέμενοι οἱ μὲν ἐπορεύοντο,
πλῆθος ὡς δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ· Ξενοφῶν δὲ ἔχων
τοὺς ὀπισθοφύλακας, ἡγεῖτο πρὸς τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ
ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περι-
3 ιόντες. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἣν ἔδει διαβάν-
τας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι ὁλοι-
τρόχους ἁμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους λίθους, οἳ φερόμενοι πρὸς
τὰς πέτρας πταίοντες διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἷόν
4 τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. Ἔνιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ
ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν μέχρι σκότος ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφα-
νεῖς εἶναι ἀπιόντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀν-
άριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. Οἱ μέντοι πολέμιοι οὐδ'
ἀνεπαύσαντο, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδοῦντες τοὺς λίθους· τεκμήρασθαι
δ' ἦν τῷ ψόφῳ.

5 Οἱ δὲ ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα κύκλῳ περιιόντες καταλαμβάνουσι τοὺς
φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν ἀποκτείναντες, τοὺς δὲ

Xenophon und Cheirisophos. — φυλάττειν, σημαίνειν und ἰέναι hängen von συντίθενται verabreden ab (vgl. 4, 6, 20), in sofern dies eine Aufforderung, συμβοηθήσειν in sofern es ein Versprechen enthält. vgl. 7, 1, 35. Spr. 55, 3, 7. (13) u. 4, 1. — τοὺς μέν, Aristonymos, Agasias und Aristeas. — ἄνω ὄντας, ἐπὶ τὸ ἄκρον (4. 1, 25) ἀφικομένους. — αὐτοί. Spr. 55, 2 A. (1.) — συμβοηθήσειν ἐκβαίνοντες für συμβουληθεῖσιν ἐκβαίνοντες oder συμβουλῆς ἕνεκεν βαίνοντες Muret.

§ 2. πλῆθος ohne Artikel, wie εὖρος, βάθος und ähnliche Accusative so wie synonyme Dative. (Spr. 50, 2, 16.) Mem. 1, 4, 8: πλῆθος ἄπειρα. — ὡς. zu 1, 2, 3. — ὕδωρ. Eben so sagte man ὕδωρ γίγνεται mit und ohne ἐξ οὐρανοῦ oder ἄνωθεν. (Spr. 61, 4, 4.) — ὁδῷ. Spr. 48, 9. (11, 7.) zu 2, 4, 2.

§ 3. ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ für ἐπὶ χαράδρα[ν] οἱ oder ἐπὶ χαραδριαῖοι Schäfer u. Dobree p. 134. — ἣν ἔδει διαβάντας durch die sie gegangen sein mussten, um. (Spr. 56, 10, 5.) vgl. 6, 4, 4. (7, 2, 10.) — ὁλοίτροχος, ein dialektisch poetisches Wort, steht zwar substantivisch (Buttmann Lex. 102); allein dennoch ist λίθους nicht mit einigen (an Auslassungen überreichen) Handschriften zu streichen, weil die Worte καὶ μείζους καὶ ἐλάττους dann appositiv stehen müssten, da doch ἁμαξιαίους und ἐλάττους einander widersprechen. — φερόμενοι. Spr. 52, 6, 1. — πταίοντες für παίοντες Schn.

§ 4. δύναιντο, πελάσαι. — ἐπειρῶντο erg. πελάσαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) — οὐδ' ἀνεπαύσαντο schliefen nicht einmal, liessen sich nicht einmal Zeit zum Schlafen, wie Hell. 7, 4, 32. Denn ἀναπαύεσθαι so wie παύεσθαι mit dem Particip zu verbinden verbietet der Sprachgebrauch. Gut ist an sich die Lesart οὐδὲν ἐπαύσαντο. Mem. 4, 4, 10: ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος. Allein da diese Redensart bedeutet: zu keiner Zeit aufhören, so würde δι' ὅλης τῆς νυκτός dazu nicht passen. Man müsste dann mit den meisten Handschriften das δι' streichen und τῆς νυκτός mit οὐδὲν παύεται verbinden. Ar. We. 1478: ὀρχούμενος τῆς νυκτὸς οὐδὲν παύεται. — (ψόφῳ. Spr. 48, 15, 4.)

καταδιώξαντες αὐτοὶ ἐνταῦθ' ἔμενον ὡς κατέχοντες τὸ ἄκρον. Οἱ δ' οὐ 6
κατεῖχον, ἀλλὰ μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ αὕτη ὁδὸς
ἐφ' ᾗ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. Ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμί-
ους ἦν οἳ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάθηντο. Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα 7
διήγαγον· ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπέφαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ
τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο, ὥστε ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόν-
τες. Ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἥ τε σάλπιγξ ἐπεφθέγξατο καὶ ἀλαλά-
ξαντες οἱ Ἕλληνες ἵεντο εἰς τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ
λιπόντες τὴν ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὔζωνοι γὰρ ἦσαν. Οἱ 8
δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ
τὴν φανερὰν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπο-
ρεύοντο ᾗ ἔτυχον ἕκαστοι [ὄντες], καὶ ἀναβάντες, ὡς ἐδύναντο, ἀνίμων
ἀλλήλους τοῖς δόρασι. Καὶ οὗτοι πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλα- 9
βοῦσι τὸ χωρίον.

Ξενοφῶν δὲ ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις ἐπορεύετο ᾗπερ
οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δὲ ἡ-
μίσεις ὄπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. Πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι 10
λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἢ ἀποκόψαι
ἦν ἀνάγκη ἢ διεζεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν
ἐπορεύθησαν ᾗπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δὲ ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ ταύτῃ ἐκ-
βῆναι. Ἔνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις προσβάλλουσι πρὸς τὸν 11
λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς
πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. Καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀναβαίνοντας 12
ὅπῃ ἐδύναντο ἕκαστος οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ

---

§ 6. οἱ δέ weist auf das vorhergehende Subject zurück, wie bei Herodot häufig (z. 1, 66), sehr selten bei den Attikern. (Spr. 50, 1, 4.) Thuk. 1, 87, 1: ἐπεψήφιζεν αὐτὸς ἔφορος ὤν· ὁ δὲ οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοήν. — αὕτη. So wird οὗτος öfter eingeschoben, wenn der Artikel noch ein Wort neben sich hat. vgl. 5, 7, 29. 7, 3, 30. (Spr. 50, 11, 20.)

§ 7. ὑπέφαινεν. Spr. 52, 2, 9. (12.) — προσελθόντες. Spr. 56, 4, 1. — ἐπεφθέγξατο zum Angriff ertönte. — εἰς. zu 3, 2, 16. — τοὺς ἀνθρώπους. zu 3, 1, 23. — ὀλίγοι. zu ἔνιοι 2, 4, 1 u. gr. Spr. 56, 9, 2.

§ 8. σάλπιγγος. Spr. 47, 9. (10, 12.) — ἄνω. zu 1, 2, 1. — ὄντες ist wohl zu streichen und πορευόμενοι zu ergänzen. (Kr. 45.) vgl. zu 2, 2, 17 u. 3, 1, 3.

§ 9. οὗτοι μόνοι andre Hsn., οὗτοι μέν Kr. [26] u. Cobet N. l. p. 454. — (τῶν ὀπισθοφυλάκων. Spr. 47, 28, 9.) — εὐοδωτάτη. Spr. 43, 3. (3, 3.) — ὑποζυγίων. Spr. 47, 28, 1. (29, 2.)

§ 10. ἦ δι. oder es war unausbleiblich (ἀνάγκη) dass sie selbst etc. — ἂν ἐπορεύθησαν. zu 3, 2, 24. — ἐκβῆναι. ἐκβῆσαι wäre unattisch und ist nicht nöthig.

§ 11. (ἀλλήλοις. Spr. 48, 7, 15.) — προσβάλλουσιν. Spr, 52, 2, 7. — ὀρθίοις mit gereiheten, also hundert Mann hinter einander. vgl. 4, 3, 17. 8, 10—15. 5, 4, 22. Anders Rüstow u. Köchly Gesch. des gr. Kriegsw. S. 135, gegen Arrians Takt. p. 21 u. zu 3, 4, 22. — τοῖς λόχοις. Spr. 50, 8, 1. (11, 5.)

§ 12. τέως μέν eine Zeit lang, eig. bis dahin, bis zu dem Puncte

προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι τὸ χωρίον. Καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἕτερον ὁρῶντες ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον ἐπὶ 13 τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. Ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν μή, εἰ ἔρημον καταλείποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπίθοιντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα, καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγοὺς Κηφισόδωρον Κηφισοφῶντος, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀμφικράτην Ἀμφιδήμου, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον, φυγάδα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἱροῦσιν.

14 Ἔτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρθιώτατος, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐθελοντῶν. 15 Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν, ὥςτε θαυμαστὸν γενέσθαι πᾶσι, καὶ ὑπώπτευον δείσαντας αὐτοὺς μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο ἀπολιπεῖν. Οἱ δ' ἄρα, ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὄπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφύλα-16 κας ἐχώρουν. Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προςμίξειαν, καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θέσθαι τὰ ὅπλα εἶπε.

17 Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγὼς καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἁλόμενοι κατὰ τῆς πέ-18 τρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο. Ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι ἧκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ Ξενοφῶν διελέγετο

den der Gegensatz bestimmt. vgl. 5, 4, 16. 6, 1, 5. — ἐδύναντο ἕκαστος. zu 1, 7, 15. — προςίεντο liessen sie zu sich herankommen. — φυγῇ. Spr. 43, 12, 11. (15, 16.) — καί—τε zu 1, 2, 18. — ὁρῶντες für ὁρῶσιν, eine bei δοκεῖν öfter vorkommende Anakoluthie, da ἐδόκει so viel ist als ἐψηφίσαντο. De auth. p. 58. (Spr. 45, 2, 2.) vgl. Her. 8, 87, 1, So. Phil. 547. 551. — αὖθις demnächst. Thuk. 8, 19, 2: Λέβεδον ἀπέστησαν καὶ αὖθις Ἐράς.

§ 13. μή. zu 3, 5, 3. — καί vor πάλιν will Schn. streichen. vgl. jedoch Men. μον. 45: ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται. — λαβόντες. καταλαβόντες? Kr. [30.] — τοῖς. Spr. 50, 8 (11), 1. — ἐπὶ πολὺ ἦν dehnte sich weithin aus. Spr. 43, 4, 1. (3) und 68, 38 (42), 1. vgl. 4, 6, 11. — ἅτε. Spr. 56, 11 (12), 2.

§ 14. ἐθελοντῶν für ἐθελόντων oder προελθόντων Br. — ὑπὸ τῶν. zu § 18 u. 6, 4, 19. — Ἀρχαγόρας ohne Vaternamen wohl weil er § 17 nicht fiel.

§ 15. ἐγένοντο. zu 1, 7, 17. — ὑπώπτευον. Uebergang zur unabhängigen Rede. wie 2, 3, 10. 4, 7, 17. vgl. z. Thuk. 2, 47, 2. 8, 5, 2. — ἄρα wie sich ergab. Spr. 69, 7 (8), 1. vgl. 7, 4, 13.

§ 16. ὑπάγειν. zu 3, 4, 48. — προςμίξειαν. Spr. 52, 2, 9. (10.) — θέσθαι εἶπε. zu θαῤῥεῖν 1, 3, 8 und ἐλέσθαι 14.

§ 18. ἀντίπορος gegenüber liegend. wie Arr. An. 1, 27, 6 und jetzt auch 4, 27, 3, mit dem Ge. Ind. 3, 3. — τῷ, dem § 14 f. erwähnten. vgl. 5 f. — μαστῷ. Dieselbe Stellung 4, 3, 23. 6, 4, 22. 7, 3, 29. (Spr. 50, 10, 2.) vgl. oben zu § 14.

αὐτοῖς δι' ἑρμηνέως περὶ σπονδῶν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπῄτει. Οἱ δὲ ἔ-19 φασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. Συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρῄει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνεῤῥύησαν. Ἐνταῦθα ἵσταντο 20 οἱ πολέμιοι· καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκυλίνδουν πέτρας· καὶ ἑνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπίδα ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δὲ 21 Λουσιεύς, Ἀρκάς, προςέδραμεν αὐτῷ ὁπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐσκήνησαν αὐ-22 τοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, ὃν ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χει-23 ρίσοφος διεπράξαντο ὥςτε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀποδοῦναι τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥςπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· 24 μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι καὶ ὅπῃ εἴη στενὸν χωρίον προκαταλαμβάνοντες ἐκώλυον τὰς παρόδους. Ὁπότε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, 25 Ξενοφῶν ὄπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων· ὁπότε 26 δὲ τοῖς ὄπισθεν ἐπίθοιντο, Χειρίσοφος, ἐκβαίνων καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς ὄπισθεν· καὶ ἀεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμελοῦντο. Ἦν δὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖ-27 χον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν, ὥςτε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ εἶχον ἄλλο ἢ τόξα καὶ σφεν-

§ 19. ἐφ' ᾧ. Spr. 55, 3, 4. (6.) vgl. 4, 4, 6. 6, 4, 22. — συνωμολόγει. zu 3, 4, 42. — ἐν ᾧ. Spr. 43, 4, 2. (7.) — οἱ ἐκ. zu 1, 2, 3. Ueber die Interpunction Kr. De auth. p. 63.

§ 20. ἤρξαντο, οἱ Ἕλληνες. vgl. zu 1, 4, 5. — ἔνθα § 16. Spr. 66, 3, 1. — ἔκειντο. Spr. 38, 5, 2. (3.) vgl. 52, 10, 5. (11.) 7, 1, 24 u. z. Thuk. 4, 130, 2. Ueber den Plu. zu ἦσαν 1, 2, 23. — δή. Spr. 65, 9. — ἀπέλιπεν, zurück bleibend. „vgl. Xe. Kyr. 8, 3, 25.“ (Di.)

§ 21. προβεβλημένος, τὴν ἀσπίδα. (Spr. 60, 7, 3.) vgl. zu 1, 2, 17. — καί und auch. zu 1, 2, 2.

§ 22. ἐγένετο. z. 1, 7, 17. — αὐτοῦ ἐν. zu 2, 2, 1. — ἐν ἐπιτηδείοις δ. zu 3, 2, 25. — ὃν für ὥςτε Suidas.

§ 23. ὥςτε würde üblicher fehlen. Spr. 55, 3, 6. (11.) vgl. 7, 8, 23 u. zu 1, 6, 2. Eben so Hell. 4, 4, 7 und Kyr. 7, 4, 9: διεπράξαντο ὥςτε βαρβάρους μὴ δέχεσθαι. — τόν 4, 1, 24. 2, 1 u. 5. — ἐποίησαν τοῖς. zu 5, 8, 24. — ἐκ τῶν δυνατῶν nach Möglichkeit. (Spr. 68, 17, 10.) — νομίζεται erg. ποιεῖν. Spr. 55, 4, 4. (11. vgl. 3, 11.)

§ 25. τῶν κωλυόντων. zu 1, 9, 16.

§ 27. ἦν ὁπότε manchmal. Spr. 61, 4, 8. (5, 5.) ἦν δὲ καὶ ὅτε Co-

28 δύνας. Ἄριστοι δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη· εἷλκον δὲ τὰς νευράς, ὁπότε τοξεύοιεν, πρὸς
29 τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προςβαίνοντες. Τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. Ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις, ἐναγκυλῶντες. Ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο. Ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κρής.

1 γ'. Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν, εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο, ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων
2 ὁ ποταμὸς ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων. Τότε μὲν οὖν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. Ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσαςπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. Ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων ἡδέως ἐκοιμήθησαν.

3 Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμέ-
4 νους ἄνω τῶν ἱππέων ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. Ἦσαν δ' οὗτοι Ὀρόντου καὶ Ἀρτούχου, Ἀρμένιοι καὶ Μαρδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. Ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι
5 εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας. Αἱ δὲ ὄχθαι αὗται ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον· ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν ἄγουσα ἄνω ὥςπερ χειροποί-
6 ητος· ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις

---

bet; vgl. jedoch ἔστιν ὅςτις 1, 8, 20. — ἐγγύθεν, ἐξ ὀλίγου bei geringer Entfernung. vgl. zu 1, 10, 11. — ἀποφεύγειν. zu 2, 5, 7.

§ 28. τόξα nach dem Folgenden eine Art von Armbrust. — ἐγγύς beinahe, wie 5, 7, 9. 7, 8, 18, Thuk. 6, 2, 5. — τριπήχη. Spr. 18, 8, 1. — τοξεύοιεν. zu βούλοιτο 1, 5, 7. — προςβαίνοντες für προβαίνοντες Wesseling.

§ 29. λάβοιεν. zu 1, 5, 2. — ἀκοντίοις ist Prädicat, wie ξύλοις 2, 1, 6. — αὐτῶν. Spr. 47, 19. (20.)

C. 3. § 1. ἄσμενοι. Spr. 57, 5, 2. — ἀπεῖχε. zu ἐνόμιζον 1, 4, 9. — ὀρέων. Spr. 47, 12, 2. (13, 1.) — Καρδούχων. Καρδουχίων Schäfer.

§ 2. ἡδέως καὶ ἔχοντες. Spr. 59, 2. (A. 3.) vgl. z. Thuk. 8, 48, 6. — πολλά. Spr. 47, 10, 3. (11, 4.) Her. 6, 136: τῆς μάχης πολλὰ ἐπιμεμνημένοι. Dem. 5, 4: μικρὰ τῶν πρότερόν ποτε ῥηθέντων ὑπ' ἐμοῦ μνημονεύσατε. — μνημονεύοντες. Eu. Andromeda 15: ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. — μαχόμενοι διετέλεσαν. zu 3, 4, 17. — οὐδὲ τὰ σύμπαντα für οὐδὲ τὰ σ. ἦν erg. ἃ ἔπαθον. Spr. 50, 11, 13 u. 62, 4, 1.) vgl. Arrians An. 6, 24, 1. — τούτων. Spr. 47, 12, 2. (13, 1.)

§ 4. Ὀρόντου. Spr. 47, 4, 2. (6, 4.) — γέρρα. zu 1, 8, 9.

§ 6. πειρωμένοις. zu 3, 5, 7. — οὔτε. Dem entspricht τέ nach ἐπί.

τό, τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν, εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποταμός, ἐπί τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τὰ ἄλλα βέλη, ἀνεχώρησαν οὖν καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

Ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ ὄρους ἑώρων τοὺς 7 Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυςπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὄπισθεν. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα 8 ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὗται δὲ αὐτῷ αὐτόμαται περιῤῥυῆναι, ὥςτε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν ὁπόσον ἐβούλετο. Ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. Ὁ δὲ ἥδετό τε καὶ ὡς τάχιστα ἕως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο πάντες 9 παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθὺς ἐπὶ τοῦ πρώτου. Καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.

Καὶ ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προςτρέχετον δύο νεανίσκω· ᾔδεσαν 10 γὰρ πάντες ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προςελθεῖν καὶ εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον.

---

vgl. zu 2, 2, 8. — εἰ δὲ μή für εἰ δέ, wie 7, 1, 8. (Spr. 65, 5, 12.) Der Sinn: wenn man sie aber im Strome zu halten versuchte. — εἰ. Ueber die Stellung zu 2, 4, 6. — γυμνοί unbewehrt, besonders rücksichtlich des Schildes (Arr. An. 1, 2, 5), wie τὰ γυμνά Thuk. 3, 23, 4. 5, 10, 4. 71, 1. vgl. zu ψιλός 1, 8, 6. — ἐγίγνοντο, weil τὶς collectiv ist. vgl. zu 1, 4, 8. — οὖν mit einer kleinen Anakoluthie im Nachsatze, als ob nicht ἐπεί, sondern ein selbständiger Satz vorangegangen. Lyk. g. Leokr. 141: ἐπεὶ οὐ νόμιμον οὐδ' εἰθισμένον ἐστίν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ὑμᾶς περὶ ἐκείνων δικάζειν, τιμωρησάμενοι οὖν Λεωκράτη κ. τ. ἑ. — αὐτοῦ παρά. zu 2, 2, 1.

§ 7. ἔνθα wo. (Spr. 25, 10, 10.) — ἦσαν gewesen waren. zu 1, 1, 6. — πολλούς zahlreich. zu 1, 2, 16 A. — ὁρῶσι μέν. zu 1, 2, 16 A. vgl. 5, 6, 15. — τοῖς δ. Spr. 48, 9. (11, 5.) vgl. 5, 2, 5.

§ 8. εἶδεν· ἔδοξεν. zu 3, 1, 11. Ueber das Asyndeton Kr. De auth. p. 52. — ἐν πέδαις δῆσαι, nicht ohne ἐν, ist fest. Lobeck Paralipp. p. 524. — αὗται δέ erg. ἔδοξαν. Spr. 62, 4, 1. — (αὐτόμαται. Spr. 22, 5, 5.) — περιῤῥυῆναι. Thuk. 4, 12, 1: ἡ ἀσπὶς περιεῤῥύη ἐς τὴν θάλασσαν. — διαβαίνειν ausschreiten. — ὁπόσον so weit als, so grosse Schritte als. (We.) zu 3, 3, 9. — καλῶς ἔσεσθαι. Spr. 62, 2, 3. vgl. 4, 3, 24. 7, 3, 43.

§ 9. ὡς τάχιστα. zu 3, 1, 9. — ἐθύοντο. Spr. 52, 10, 2. (5.) — ἐπί für ἀπό Schneider. Letzteres, aus dem folgenden ἀπό entstanden, wäre hier nur in der Bedeutung von — an statthaft, wenn an ein Schlachten mehrerer Opferthiere zu denken wäre. — πρώτου erg. ἱερείου. vgl. 6, 3, 2. 8. — (στρατιᾷ. Spr. 48, 7, 10.)

§ 10. αὐτῷ gehört zu προςελθεῖν. Spr. 48, 9. (11, 7.) — καὶ ἀριστῶντι selbst wenn er frühstückte. vgl. 5, 5, 12. — ἐπεγείραντα. zu λαβόντα 1, 2, 1. Als Subject erg. τινά. (Spr. 61, 4, 5.) — ἔχοι erg. εἰπεῖν. zu 2, 1, 9. — τὰ πρός. Spr. 43, 4, 7. (21.)

11 Καὶ τότε ἔλεγον ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ κᾆπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν ταῖς πέτραις ταῖς καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκα καὶ παιδίσκας ὥςπερ μαρσίπους ἱμα-12τίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει. Ἰδοῦσι δέ σφισι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι προςβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. Ἐκδύντες δ' ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοί, ὡς νευσούμενοι, διαβαίνειν, πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι πρὶν βρέξαι τὰ 13αἰδοῖα· καὶ διαβάντες καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἥκειν. Εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευσε καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. Σπείσας δ' εὐθὺς ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χει-14ρίσοφον· καὶ διηγοῦνται ταὐτά. Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. Σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς ἐβουλεύοντο ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν καὶ τούς τε ἔμπροσθεν νικῷεν καὶ ὑπὸ τῶν ὄπισθεν μηδὲν πά-15σχοιεν κακόν. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι, τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν.

16 Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν ἐπορεύοντο, ἡγοῦντο δ' οἱ νεανίσκοι, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτ-17ταρες στάδιοι. Πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρῄεσαν αἱ τάξεις τῶν ἱπ-

---

§ 11. καὶ τότε et nunc (Caes. b. g. 6, 13 F.), und so auch damals. (Spr. 69, 32, 8.) Aehnlich 7, 1, 33 u. καὶ νῦν 5, 6, 28. — τυγχάνοιεν für unser Plusquamperfect. Spr. 53, 2, 4. (9.) Hell. 6, 5, 34: ἔλεγον ὅσ' ἀγαθὰ εἴη ὅτε κοινῇ ἀμφότεροι ἔπραττον. — ὡς ἐπί anscheinend zu. (Spr. 69, 63, 4.) vgl. 6, 2, 24. 7, 1, 37. ὡς πρός 4, 3, 21. — (ταῖς. De auth. p. 42. —) αὐτόν. zu 3, 4, 41. — ὥςπερ eben wie, anscheinend. — ἱματίων mit Kleidern. Spr. 47, 6. (8.) vgl. 7, 2, 23. 3, 24.

§ 12. οὐδὲ γάρ denn auch nicht, als Negation von καὶ γάρ. zu 1, 1, 6. 6, 8. (Spr. 69, 32, 21.) vgl. 4, 5, 16. 7, 7, 11. — προςβατόν. zu 3, 4, 20. Falsch betont man hier πρόςβατον: richtig 4, 8, 9 u. Apol. 23. vgl. (Spr. 22, 5, 7 u.) Lobeck Paralipp. p. 483 ff. — κατὰ τοῦτο an dieser Stelle. Spr. 43, 4, 1. (2.) — διαβαίνειν. Spr. 53, 2, 4. (9.) — ὡς νευσούμενοι wie um zu schwimmen. Spr. 69, 55 (63), 3. — πρίν bevor, statt ohne dass.

§ 13. ἐγχεῖν, οἶνον. (Spr. 60, 7, 3.) — φαίνειν eine vorbedeutende Erscheinung geben, wie Hell. 3, 3, 4. Kyr. 6, 4, 13. Arr. An. 2, 3, 8: τοῖς φήνασι θεοῖς τὰ σημεῖα; oder durch eine Vorbedeutung anzeigen, wie Xen. Hell. 3, 3, 4. 6, 4, 7. Ueber den Da. Spr. 48, 7, 2. (14.) — ὀνείρατα im Plu. in sofern der Traum aus mehreren Erscheinungen, der Fesselung und Entfesselung, bestand. — ταὐτά für ταῦτα Schn.

§ 14. σπονδάς Libationen, wie 5, 9, 5. — ἐποίει veranlasste. zu 2, 2, 17. — ὅπως ἄν. zu 3, 1, 7. — τοῖς ἔμπροσθεν § 3 f. — τῶν ὄπισθεν § 7.

§ 15. ἔδοξεν. zu 1, 2, 1.

§ 16. ἔχοντες gehört wohl zu ἐπορεύοντο. — στάδιοι. zu 1, 7, 14.

§ 17. ἀντιπαρῄεσαν sie zogen ihnen gegenüber am Ufer entlang.

πέων. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα· καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε· καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. Καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ 18 δὲ πολέμιοι ἐτόξευόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὔπω ἐξικνοῦντο· ἐπεὶ δὲ 19 καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον· συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι· πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι.

Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν τῶν 20 ὀπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προςποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἱππεῖς. Οἱ 21 δὲ πολέμιοι, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ διαπερῶντας, ὁρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοὔμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποκλεισθείησαν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔκβασιν ἄνω. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. Λύκιος δέ, ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἱππέων, καὶ Αἰσχίνης, 22 ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἵποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δ' αὖ ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν 23 ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προςηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. Οἱ δὲ [ἄνω], ὁρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δ' ὁπλίτας σφίσιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

Ξενοφῶν δέ, ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν 24

---

vgl. 4, 8, 17. Correlat ἀντιπαράγειν Pol. 3, 53, 4. 4, 10, 2. — κατά bei, aber in Bezug auf ὄχθας gegenüber. vgl. zu 1, 4, 3. — ἔθεντο. zu 1, 6, 4. — στεφανωσάμενος, nach lakonischer Sitte. St. der Lak. 13, 8. (Ze.) — ἐλάμβανε. Vielleicht ἀνελάμβανε. (Kr. 30.) — παρήγγελλε erg. ἀποδύντας λαμβάνειν τὰ ὅπλα. Vgl. zu 3, 1, 44. — ἑαυτοῦ. zu 1, 1, 11.

§ 18. εἰς. zu 2, 2, 9 u. z. Her. 5, 5. — ἐξικνοῦντο. zu 3, 3, 15.

§ 19. ὀλολύζειν wird meist nur von Weibern gebraucht, gew. bei heitern Vorgängen. Elmsley zu Eu. Her. 782. — πολλαί. vgl. 4, 1, 14.

§ 20. ἐκείνῳ. zu 1, 2, 15. — ἀνά. zu 1, 8, 1. — τὸν πόρον § 5 und 12.

§ 21. ἀποκλεισθείησαν. zu 3, 4, 29. — ὡς πρός. zu ὡς ἐπί § 11. — ἔτεινον contendebant. Eu. Hik. 720: ἔτεινον ἐς πύλας. (Hr.) Plut. Geschw. 33: εἰς ἄστυ συνέτεινε δρόμῳ.

§ 22. Λύκιος 3, 3, 20. — Αἰσχίνης 4, 8, 18. — φεύγοντας erg. ἐκείνους. — ἐβόων. zu 1, 8, 12. — μὴ ἀπολείπεσθαι nicht zurückzubleiben, nachzufolgen. vgl. 4, 5, 16. 6, 1, 26; über den Infinitiv zu 1, 8, 12. (De auth. p. 31.)

§ 23. ἐπὶ τὸν ποταμόν, gestellt wie γαστρί 4, 2, 18. vgl. zu 4, 2, 14. — [ἄνω] streicht Kr. (26.) — σφίσιν. Spr. 51, 2, 2. (3); über den Da. 48, 9. (11, 5.)

ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα· καὶ γαρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις.
25 Καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα καὶ μετὰ τούτων ἐ-
26 σθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ' ἀσπίδα[ς] παραγαγόντας [τὴν ἐνωμοτίαν] ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

27 Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶττον δὴ ἐπῄεσαν, ᾠδάς τινας ᾄδοντες. Ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας καὶ κε-
28 λεύει ποιεῖν ὅ, τι ἂν παραγγέλλῃ. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς καταβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν.

---

§ 24. τὴν ταχίστην. zu 1, 3, 14. — καταβαίνοντες. zu 1, 6, 8.

§ 25. σκευοφόρα. zu 1, 3, 7. — ἐσθῆτα. zu 3, 1, 19.

§ 26. ἀκμήν eben, ἄρτι. Spr. 41, 12, 10. (11.) — Ξενοφῶν — ποταμοῦ Xenophon liess gegen die Karducher Front machen; darauf befahl er den Lochagen dass jeder seinen Lochos in Enomotien setzen solle, indem er jede (der drei hintern Enomotien neben die vorderste) links aufmarschiren (in die Zwischenräume zwischen den einzelnen vorher gereiheten (ὀρθίοις) Lochen einrücken) lasse, so dass eine Phalanx (von 25 Mann Tiefe) entstände; und dass die Lochagen und Enomotarchen die den Karduchern entgegengesetzte vorderste Linie ausmachen (die πρωτοστάται sein), die Uragen aber die letzte dem Flusse zugekehrte Linie bilden sollten. — στρέψας. zu 1, 4, 5. vgl. 4, 3, 29. 32. — ἀσπίδας. ἀσπίδα Kr. [30.], da der Singular in diesen und ähnlichen Formeln regelmässig ist. — παραγαγόντας. zu 3, 4, 14. — τὴν ἐνωμοτίαν streicht Kr. [30 u. 54] u. Cobet N. l. p. 454. — ἐπὶ φάλαγγος. vgl. 4, 6, 6. So ἐπὶ φάλαγγος τεταγμένοι 6, 3, 7, καθίστασθαι Kyr. 6, 3, 21. — οὐραγούς. Der Artikel kann aus dem Vorhergehenden ergänzt werden, wie vielleicht 4, 6, 12. (vgl. Her. 1, 98, 3 u. De auth. p. 50, 6) oder es ist wie στρατηγοί 3, 5, 7 zu erklären. — καταστήσασθαι (für) sich zu stellen. Spr. 52, 10. — πρός. zu 2, 2, 4.

§ 27. τοῦ ὄχλου hängt von ὀπισθοφύλακας ab. vgl. § 30. — ψιλουμένους. zu 1, 10, 13. — ἀσφαλῶς εἶχε. Spr. 52, 2, 2. (66, 1, 7.)

§ 28. ἰδὼν πέμψας. zu συλλέξας 1, 1, 7. vgl. 1, 8, 15. — αὐτοῦ ἐπί. zu 2, 2, 1. — (μή. Spr. 67, 8, 3.) — αὐτοί er selbst mit seinen Truppen. Spr. 58, 4, 3. vgl. 4, 5, 30. 33, ipsi Caesar b. G. 1, 43. — ἔνθεν καὶ ἔνθεν zu beiden Seiten. (Spr. 25, 10, 10.) vgl. 4, 6, 12. 8, 13. — σφῶν. Spr. 47, 28, 1. (29, 2.) — (τοὺς ἀκοντιστάς. Spr. 56, 9, 1.) — ἐπιβεβλημένους erg. τὰ τοξεύματα ἐπὶ ταῖς νευραῖς. (Spr. 60, 7, 3.) vgl. 5, 2, 12. — (δέ. Spr. 69, 16, 1.) — ποταμοῦ in den Fluss. (Spr. 47, 10, 4.)

Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὰν σφενδόνη ἐξικνῆται καὶ ἀσπὶς
29 ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν [ἀεὶ] εἰς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὰν δὲ ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπιγκτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα ᾗ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς, πολλοὶ γὰρ
30 καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευοφόρων, οἱ δὲ ἑταιρῶν, ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρξαντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν
31 δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπιγκτής· καὶ
32 οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θᾶττον, οἱ δ' Ἕλληνες τὰ ἐναντία στρέψαντες ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. Τῶν δὲ πολεμίων
33 οἱ μέν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω
34 τοῦ καιροῦ προϊόντες ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

δ'. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέρας ἐπορεύθη-
1 σαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ λείους γηλόφους οὐ μεῖον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πο-

---

§ 29. ἐπειδάν. Spr. 54, 14, 1. (17, 4.) — ψοφῇ, von den Geschossen getroffen. (Halbkart.) — (παιανίσαντας. Spr. 48, 7. 9.) — εἰς. zu 3, 2, 16. — πολεμικόν Angriffssignal, wie Pol. 3, 96, 2. 5, 84, 1. 10, 14, 4, Diod. 17, 11. 25. 27, Dion. Arch. 8, 84. 9, 11, Plut. Arist. 21, Luc. Bakch. 4. — ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ rechts kehrt. — ἐμποδίζοιεν (Kr. 26) ist wenigstens nicht nothwendig. gr. Spr. 65, 3, 4. — ὅτι als ob vorherginge καὶ ἔλεγε δέ, was die Lebhaftigkeit der Darstellung nicht vermissen lässt.

§ 30. τοὺς λοιπούς, τῶν ὀπισθοφυλάκων § 27, ohne ὄντας nach Spr. 56, 7, 3. (4.) vgl. zu 3, 1, 36. — ἑταιρῶν für ἑταίρων oder ἑτέρων Ze. — ἐνταῦθα δή nach einem Particip, wie Thuk. 1, 91, 3. 2, 58, 2. (10, 3.)

§ 31. ὡς ἐν τοῖς ὄ. ἱ. für eine gebirgige Gegend hinlänglich. (Spr. 68, 63, 6.) — πρὸς τό. Spr. 68, 35, 6. (39, 7.) — εἰς χεῖρας zum Handgemenge, feste Redensart. vgl. 4, 7, 15.

§ 32. τὰ ἐναντία. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) So τοὔμπαλιν ὑποστρέφειν 6, 4, 38. Hell. 3, 4, 12: τἀναντία ἀποστρέψας ἐπορεύετο. Ar. The. 1224: τοὔμπαλιν τρέχεις σύ γε. vgl. z. Arr. An. 1, 2, 4.

§ 34. ὑπαντήσαντες. zu 1, 8, 15. Gemeint sind die § 27 f. erwähnten. (Ze.) — τοῦ καιροῦ als angemessen war. (Spr. 47, 27, 2.) Hell. 7, 5, 13: ἐδίωξαν οἱ ἔνδοθεν πορρωτέρω τοῦ καιροῦ.

C. 4. § 1. (μέσον. Spr. 50, 2, 12.) — πεδίον durch eine Ebene. zu 2, 5, 18. Plut. Luc. 34: πᾶσαν γῆν πλανᾶσθαι. — ἅπαν völlig, lauter. (Spr. 50, 11, 10.) Thuk. 4, 43, 2: ἦν τὸ χωρίον πρόσαντες πᾶν. Platon Kriti.

2λέμους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. Εἰς δὲ ἣν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν καὶ βασίλειον [τε] εἶχε τῷ σατράπῃ καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις 3οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δαψιλῆ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, μέχρι ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. Οὗτος δ' ἦν μέγας 4μὲν οὔ, καλὸς δέ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν. Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἑσπέραν. Ὕπαρχος δ' ἦν αὐτῆς Τηρίβαζος ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος· καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλ5λος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. Οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα εἶπεν ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. Τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἠρώ6των τί θέλοι. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι σπείσασθαι βούλοιτο ἐφ' ᾧ μήτε αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικεῖν μήτ' ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν δὲ τὰ ἐπιτήδεια ὅσων δέοιντο. Ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

7 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου, παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τηρίβαζος παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πέριξ 8πολλάς, πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς. Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολλή· καὶ ἕωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς κατὰ τὰς κώμας· οὐ γὰρ ἑώρων πολέμιον οὐδένα 9καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. Ἐνταῦθα εἶχον πάντα [τὰ ἐπιτήδεια] ὅσα ἐστὶν ἀγαθά, ἱερεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιοὺς εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά.

Τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον ὅτι κατίδοιεν στράτευμα καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. Ἐδόκει δὴ τοῖς 10 στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν. Ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ ἐδόκει διαιθριάζειν. Νυκτερευόν-11 των δ' αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπέδησεν ἡ χιών· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα, ὅτῳ μὴ παραῤῥυείη. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε 12 γυμνὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. Ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο· πολὺ γὰρ ἐνταῦθα εὕρισκον τὸ χρῖσμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, 13 σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν καὶ τερεβίνθινον. Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὑρίσκετο.

Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι [εἰς τὰς κώμας] εἰς 14 στέγας. Ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ᾔεσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δέ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπῄεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν, κακῶς σκηνοῦντες. Ἐν-15 τεῦθεν ἔπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. Πορευθεὶς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, 16 ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἧκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν

118, a: τὸ περὶ τὴν πόλιν (ἐλέγετο) πᾶν πεδίον. vgl. oben zu 1, 5, 1. — ποταμοῦ. Spr. 47, 28 (29), 1.

§ 2. ἦν. Spr. 51, 11, 2. (51, 12.) — τῷ σατράπῃ. Spr. 48, 4, 1. — (τύρσεις. Koch. S. 81?) — ἐπιτήδεια ohne Artikel noch § 17 u. 7, 3, 8.

§ 3. πηγάς. Spr. 46, 4, 4. (6, 8.) Nach Koch S. 81 f. jetzt Charsen- oder Bitliss-Ssu. — οὔ. (Spr. 67, 10, 1.) vgl. 4, 8, 2. 6, 2, 20.

§ 4. ἐκαλεῖτο. zu 1, 4, 9. — ἀνέβαλλεν half auf, synonym mit ἀνεβίβαζεν Xen. π. ἱππ. 6, 12; „das Nomen ἀναβολεύς App. Pun. 106." (Schn.) vgl. z. Arr. 1, 15, 6 lat. A.

§ 5. εἶπεν. zu ἔλεγε 2, 3, 17. — ἄρχουσι. Spr. 48, 8. (9.) — ἀκοῦσαι. zu 1, 2, 1. — ἐπήκοον. zu 2, 5, 35.

§ 6. ἐφ' ᾧ. zu 4, 2, 19. — αὐτός ist unser betontes er. zu 4, 1, 24. — ἔδοξε. zu 3, 2, 39. —

§ 7. τῶν. Spr. 51, 8 (11), 1.

§ 8. γίγνεται fällt. (Spr. 61, 4, 4.) vgl. Koch S. 86. — ἕωθεν mit Tagesanbruch. vgl. 6, 1, 23.

§ 9. τὰ ἐπιτήδεια streicht Sturz. — ἀγαθά. zu 3, 5, 1. Ueber das Asyndeton zu 2, 4, 28. vgl. 4, 5, 31. — εὐώδεις? Koch S. 88. — ἀποσκεδαννυμένων. Spr. 53, 2, 4. (9.) vgl. 4, 4, 15.

§ 10. πάλιν. Das Punctum hat Schn. hier statt vor πάλιν gesetzt. — διαιθριάζειν disserenare, dass es sich aufheitere; δια — mit Bezug auf das sich zertheilende Gewölk. Spr. 68, 42 (46), 11. „Als Subject denke man ὁ Ζεύς, wie Ar. Vö. 1501: τί γὰρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ; ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας ἢ ξυννεφεῖ;" (Dobree p. 134.) Spr. 61, 3, 2. (4, 4.)

§ 11. ἄπλετος sehr viel, poetisch, hat auch Xen. sonst nicht, Aristoteles zuweilen. — ἀνίστασθαι. Spr. 50, 5, 5. (6, 6.) vgl. zu 1, 3, 17. — κατακειμένων. zu προϊόντων 1, 2, 17. vgl. 4, 5, 9. — ἀλεεινόν. zu 3, 2, 22. — ἡ χιών. Vielleicht ἡ χιὼν ᾗ. (Kr. 26.) — παραῤῥυείη nebenhin herabfiel. Ueber den Opt. Spr. 65, 6, 5.

§ 12. γυμνός. zu 1, 10, 3. — ἐκείνου. Spr. 47, 12, 5. (13, 11.) — ἀφελόμενος erg. τὴν ἀξίνην. (Spr. 60, 7, 3.)

§ 13. τό, weil es schon durch ἐχρίοντο angedeutet ist. (De auth. p. 43.) — χρῖσμα Alles was man einreibt, Salböl, um den Gliedern Gelenkigkeit zu geben; μύρον wohlriechendes Oel, Duftöl. — πικρῶν erg. ἀμυγδαλῶν. (Spr. 43, 3, 12.) vgl. Pflugk zu Eu. Herk. 157.

§ 14. εἰς τὰς κώμας streicht Kr. [26.] — τὸ πρότερον. Spr. 46, 1, 2. (3, 2.) — ὑπὸ τῆς α. δ. ἐ. wurden durch den freien Himmel (das Lagern unter demselben) bestraft. Spr. 52, 3, 2. (3) u. zu 2, 6, 21.

§ 15. Τεμενίτην. Τημνίτην Schn., Τημενίτην Kr. [26.] — οἱ ἀποσκεδαννύμενοι § 9. — (πολλά. Spr. 46, 6, 5.) — τοιαῦτα. Eu. Hipp. καλ. 15: χρόνος διέρπων πάντ' ἀληθεύειν φιλεῖ. vgl. 5, 6, 18. 7, 7, 25. — τὰ ὄντα das Wirkliche. (Spr. 43, 4, 23.) Thuk. 6, 60, 2: τὰ ὄντα μηνῦσαι. — μή, οὐκ. Spr. 67, 8.

§ 16. πορευθείς nach vollendetem Zuge, meint Mehlhorn, wie doch sonst diese Form schwerlich vorkommt; also wohl: er erzählte (später

17καὶ σάγαριν οἵανπερ καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. Ἐρωτώμενος δὲ [τὸ] ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τηριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. Οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα
18ὁπόσον τε εἴη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Τηρίβαζος εἴη, ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ᾗπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἕλλησιν.

19 Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στράτευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθύς, φύλακας καταλιπόντες καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρω-
20πον. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον οὐκ ἔμειναν τοὺς ὁπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον
21ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ [καὶ] ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων καὶ ἵπποι ἥλωσαν εἰς εἴκοσι καὶ ἡ σκηνὴ ἡ Τηριβάζου ἑάλω καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες καὶ ἐκπώματα καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ [οἱ] οἰνοχόοι
22φάσκοντες εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὁπλιτῶν στρατηγοί, δοκεῖ αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις. Καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῄεσαν καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

1 ε΄. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι ὅπῃ δύναιντο τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. Συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι
2Τηρίβαζος κατεστρατοπεδεύσαντο. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν· καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. Ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ

---

zurückgekehrt, vgl. 5, 2, 31. 10, 7) dass er nach seinem Abgange etc. — ἔχουσιν, auf Gemälden.

§ 17. τό die bekannte, gew. Frage an einen Unbekannten, wie τὰς πύστεις Thuk. 1, 5, 2. Spr. 50, 2, 1. (2), über den Ac. 46, 9. (15.) u. 52, 4, 3. (6.) Cobet N. l. p. 455 will δ' ὁποδαπός. — τὸ στράτευμα ist Ac. zu 3, 5, 14. — ἐπὶ τίνι. zu ἐπὶ τούτῳ 1, 3, 1.

§ 18. ἐνταῦθα steht das ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ erneuernd, wie οὗτος 2, 2, 20.

§ 19. ἐπί. Thuk. 6, 29, 2: πέμπειν αὐτὸν (als Anführer) ἐπὶ τοσούτῳ στρατεύματι. vgl. zu 1, 4, 2. 4, 1, 12.

§ 20. ὑπερβάλλειν ὄρος über einen Berg gehen, wie 4, 5, 1. 6, 8. vgl. zu 4, 1, 7. — τά § 15. — τὸ στρατόπεδον, τῶν πολεμίων. zu 4, 5, 1.

§ 21. οἱ vor ἀρτοκόποι gehört zu φάσκοντες. Spr. 50, 9. (12.) — εἶναι. Hier vermuthet Cobet p. 456 eine Lücke. Doch kann ταῦτα sich auf die Nähe der Feinde beziehen.

§ 22. (ἐπίθεσις τοῖς κ. Spr. 48, 12, 4.) — τοῖς κατ. § 19.

C. 5. § 1. τὸ στράτευμα, τῶν πολεμίων. — τὰ στενά 4, 4, 18.

§ 2. οὐ πρόσω, 18 Stunden direct nach Koch p. 91. vgl. 89.

πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πε-3 δίου σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας [πεντεκαί]δεκα. Ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς καὶ ἄνεμος βοῤῥᾶς ἐναντίος ἔπνει παντάπασιν ἀποκαίων πάντα καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. Ἔνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιά-4 σασθαι τῷ ἀνέμῳ· καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. Ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὀργυιά· ὥςτε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. Διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες· ξύλα δ'5 ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὀψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. Οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες καὶ τὸ πῦρ καίοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς ἢ ἄλλο εἴ τι ἔχοιεν βρωτόν. Ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. Ἔνθα δὲ τὸ πῦρ ἐ-6 καίετο, διατηκομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἔςτε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ7 πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων ἠγνόει ὅ, τι τὸ πάθος εἴη. Ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι κἂν8 τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, παριὼν ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ πού τι ὁρῴη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. Ἐπειδὴ δέ τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. Πορευομένων δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται9 καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας καὶ κόρας πρὸς τῇ κρήνῃ καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἐρύματος. Αὗται ἠρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν.10

---

§ 3. πεντεκαίδεκα ist wohl aus § 2 entstanden, hier jeden Falls für einen Marsch διὰ χιόνος πολλῆς nicht denkbar, also πεντεκαί wohl zu streichen. (Kr. 45.) In einer Hs. fehlt καὶ δέκα. — ἐναντίος. Spr. 57, 5, 1. — ἀποκαίω, wie uro, von starr machender Kälte. vgl. 7, 4, 3 u. öfter.

§ 4. σφαγιάσασθαι. zu θαῤῥεῖν 1, 3, 8. — πᾶσι δή. Spr. 69, 14, 2. (17, 2.) — (τὸ χαλεπόν. Spr. 43, 4, 27.) — ὀργυιά. Spr. 60, 2, 3.

§ 5. διεγένοντο καίοντες. zu 1, 5, 6. — πυρούς. τῶν πυρῶν wäre üblicher. Spr. 47, 14. (15.) Es wird aber gedacht μεταδιδόντες ἐδίδοσαν, wie Her. 8, 5, 1. 9, 34, 2. Plat. Alk. 1 p. 134: δύναιτο ἄν τις μεταδιδόναι ὃ μὴ ἔχει; Plut. Alex. 57: τὰ ἀναγκαῖα τοῖς δεομένοις μεταδιδόντες. — ἄλλο εἴ τι für εἴ τι ἄλλο. (Spr. 51, 10, 10.) Kyr. 6, 2, 13: προεῖπε τοῖς ὑπηρέταις καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο προςίστασθαι. (Kr. 26.)

§ 6. ἔνθα δέ wo aber. (Spr. 25, 10, 10.) — ἔςτε ἐπί. vgl. 4, 8, 8, ἄχρι εἰς 5, 5, 4, μέχρι ἐπί 5, 1, 1, μέχρι εἰς 6, 2, 26. Sonst findet sich Aehnliches bei Attikern nicht leicht, öfter bei Aristoteles und Spätern.

§ 7. ἐβουλιμίασαν bekamen den Heisshunger. Spr. 53, 5, 1.

§ 8. παριών längs dem Zuge gehend. vgl. § 20 u. 6, 3, 23. — ὁρῴη. Spr. 54, 12, 2. (5.) — διεδίδου, τοῖς δυναμένοις παρατρέχειν. Spr. 60, 6 (7), 1. — διδόντας für δώσοντας, als Gebende. Thuk. 6, 88, 11: διενοοῦντο πρέσβεις πέμπειν κωλύοντας. — ἐμφάγοιεν. zu 1, 5, 2.

§ 9. κνέφας, eig. poetisch, hat Xen. öfter. — (ἐκ τῆς κ. γ. Spr. 50, 8, 15, sonst 19) — τῇ κρήνῃ dem Brunnen des Dorfes. Spr. 50, 2, 1. — τοῦ ἐρύματος der Dorfmauer.

Ὁ δ' ἑρμηνεὺς εἶπε Περσιστὶ ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύονται πρὸς τὸν σατράπην. Αἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ' ἀπέχει ὅσον παρασάγγην. Οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται 11 εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις. Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι [διατελέσαι] ἐν τῇ ὁδῷ ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν.

12 Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. Ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς οἵ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεση13 πότες. Ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πορεύοιτο, τῶν δὲ ποδῶν εἴ τις κινοῖτο 14 καὶ μηδέποτε ἡσυχίαν ἔχοι καὶ εἰς τὴν νύκτα ὑπολύοιτο· ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγνυντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδή15 ματα, καρβάτιναι [αὐτοῖς] πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθεν τὴν χιόνα εἴκαζον τετηκέναι· καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ.
16 Ἐνταῦθ' ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἔχων (τοὺς) ὀπισθοφύλακας, ὡς ᾔσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων ὅτι ἕπονται πολλοὶ πολέμιοι

---

§ 10. εἴη — ἀπέχει. zu 2, 2, 15.

§ 11. ἐδυνήθησαν fort konnten. vgl. § 12. — διατελέσαι st. Kr. [26.]

§ 12. ὀφθαλμούς. zu 2, 6, 1. Aisch. 1, 102: πρεσβύτης διεφθαρμένος τοὺς ὀφθαλμούς. — δακτύλους, der Ac. beim intransitiven Perfect wie beim Passiv. Spr. 52, 4, 3.)

§ 13. τῆς χιόνος gegen den Schnee. Spr. 47, 5. (7, 6 u. 26, 9.) Stob. 1, 84: οἰκία ἀνέμων ἐπικούρημα. Xen. Hell. 6, 5, 40: ἔχουσιν ἐπικουρίαν τῶν προπεπονημένων. Eu. Andr. 28: ἐλπίς μ' ἀεὶ προῆγε κἀπικούρησιν κακῶν. So auch bei ἐπίκουρος Eu. Or. 211, Iph. A. 1027, Xen. Mem. 4, 3, 7. — πορεύοιτο. zu 1, 9, 11. — τῶν ποδῶν. Vorher der Da. vgl. Thuk. 2, 42, 1. vgl. Thuk. 2, 42, 1. vgl. 6, 1, 8. — κινοῖτο. Spr. 52, 6, 1. — ὑπολύοιτο die Sohlen sich abband; αὐτὸν ὑπολύειν Plut. Pomp. 73.

§ 14. ὅσοι bezieht sich auf ein bei πόδας verschwebendes τούτων. Spr. 51, 12. (13, 4.) — περιεπήγνυντο. zu 1, 2, 23. — ἀπέλιπε. Od. η, 117: τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται οὐδ' ἀπολείπει. Plut. Crass. 4: τῶν ἐφοδίων ἀπολιπόντων. Andere lesen ἐπέλιπε. Spr. 52, 2, 9. [11.] — καρβάτιναι, ἀγροικικὸν ὑπόδημα μονόδερμον Hesych. καρβατίνας πεποιημένοι wollen Wyttenbach u. Cobet N. l. p. 456. vgl. jedoch De auth. p. 60. — βοῶν Rindsleder. vgl. 4, 7, 22. 5, 4, 12.

§ 15. ἐκλελ. Spr. 52, 1, 3. (Koch S. 93.) — πορεύεσθαι. zu 1, 3, 7.

§ 16. τοὺς fehlt in den Handschriften. (Kr. 26.) — πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ ist häufig nachdrucksvoller Ausdruck für κατὰ πάντα τρόπον. vgl. 7, 2, 8 mit 6, 4, 30. — τελευτῶν zuletzt. Spr. 56, 7, 7. (8, 5.) vgl. 6, 1, 8. — οὐδὲ γάρ. zu 4, 2, 12. — δύνασθαι hängt von einem aus ἐκέλευον zu

συνειλεγμένοι· καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν. Οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι. Ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἑ-17 πομένους πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπιπέσοιεν τοῖς κάμνουσι. Καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσῄεσαν πολλῷ θορύβῳ, ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι. Ἔνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες, ἅτε ὑγιαίνοντες, 18 ἐξαναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. Οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες ἧκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο.

Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν ὅτι 19 τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. Ὁ 20 δέ, παριὼν καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἴη τὸ κωλῦον. Οἱ δὲ ἀπήγγελλον ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. Ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ηὐλίσθησαν 21 αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακὰς οἵας ἐδύναντο καταστησάμενοι. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν, πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσαντας ἐκέλευεν ἀναγκάζειν προϊέναι. Ἐν 22 δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. Οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο· καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ ἔνθα Χειρίσοφος ηὐλίζετο. Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς 23 εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. Καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ὑπέμεινεν, οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες ἃς ἑώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες.

Ἔνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος, λοχαγός, ἐκέλευσεν ἀφιέναι ἑαυ-24

---

denkenden ἔφασαν ab. Spr. 65, 11, 4. (6 u. 7.) — πορευθῆναι aufbrechen. Spr. 52, 5, 1.

§ 17. ἀμφί. Spr. 68, 26. (30, 1.) — ὧν. Spr. 51, 10, 1. — διαφερόμενοι sich streitend. Spr. 52, 6, 1.

§ 18. εἰς. zu 3, 2, 16. — ὅσον. Spr. 46, 3, 2. (5, 6 u. 49, 10, 4.) — ἧκαν. Spr. 36, 8, 1. — κατά auf — herab. Spr. 68, 20 (24), 1. vgl. zu § 25.

§ 19. ἐπ' αὐτούς nach denselben, um sie abzuholen, wie 7, 6, 2. vgl. zu 2, 3, 8. — ἀνίστασαν hiessen sie aufstehen. (We.) zu 1, 3, 1.

§ 21. ἦν. zu 1, 8, 1. — πρὸς ἡμέραν ἦν. Lys. 1, 14. ἐγίγνετο Xen. Hell. 2, 4, 6. [Passows Lex.] — πρὸς τούς. ἐπὶ τούς? zu 2, 3, 8. — ἀναστήσαντας nachdem sie dieselben aufzustehen genöthigt.

§ 22. τῶν ἐκ. zu 1, 2, 3; über den Ge. zu στρατοῦ 1, 5, 7. — κομίζειν. Spr. 55, 3, 10. (10.) vgl. § 55. 4, 6, 1. 7, 7, 10. — ἔνθα. Spr. 66, 3, 1.

§ 23. τοὺς ἑαυτῶν die Ihrigen, ihre Soldaten. Spr. 47, 3, 3. (5, 2.)

§ 24. εἰς ist wohl mit Porson zu streichen. vgl. § 34. Thuk. 1, 138, 6:

τόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους θέων ἐπὶ τὴν κώμην ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην· [εὗρον δὲ] καὶ πώλους [εἰς] δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους [ἑπτακαίδεκα] καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς
25 λαγὼς ᾤχετο θηράσων καὶ οὐχ ἥλω ἐν ταῖς κώμαις. Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι· αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατέβαινον κατὰ κλίμακος. Ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὄρνιθες καὶ τὰ
26 ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῷ ἔνδον ἐτρέφοντο. Ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κρίθινος ἐν κρατῆρσιν. Ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς· καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους,
27 οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες· τούτους δ' ἔδει, ὁπότε τις διψῴη, λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν. Καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ μάλα ἡδὺ τὸ πόμα συμμαθόντι ἦν.

28 Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο καὶ θαῤῥεῖν αὐτὸν ἐκέλευε, λέγων ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἢν ἀγαθόν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνηται, ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γέ-
29 νωνται. Ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. Ταύτην μὲν [οὖν] τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ
30 ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. Τῇ δ'

δόντος βασιλέως αὐτῷ Μαγνησίαν ἄρτον. Spr. 57, 3; doch ist es wie 1, 2, 27 erklärbar. — ἑπτακαίδεκα. Verfälschte Zahl. vgl. § 35. (We.) Mehr bei Kr. De auth. p. 46 ss. — ἐνάτην ἡ. seit acht Tagen, jetzt am neunten. (Spr. 46, 3, 1.) vgl. z. Thuk. 8, 23, 1. — ταῖς κώμαις, vielmehr τοῖς κωμήταις. (Kr. De auth. p. 46.)

§ 25. φρέατος. Da man sagen kann: τὸ στόμα ἦν ὥσπερ φρέατος (Spr. 47, 6, 1), so kann auch beim Ac. der Ge. nicht auffallen. Thuk. 7, 59, 2: ἔκλῃσε τὸν λιμένα, ἔχοντα τὸ στόμα ὀκτὼ σταδίων μάλιστα. — κατά. Lys. 1, 9: κατὰ τῆς κλίμακος καταβαίνουσα. vgl. Theokr. 22, 30 u. Spr. 68, 20 (24), 1. — κλίμακος. zu γνώμην 1, 7, 8. Die Hsn. haben κατὰ κλίμακας oder ἐπὶ κλίμακος. (Kr. 26.) vgl. Koch S. 94. — ἐτρέφοντο. zu ἦσαν 1, 2, 23.

§ 26. κρίθινος, ἐκ κριθέων πεποιημένος Her. 2, 77, 2, entgegengesetzt οἶνος ἀμπέλινος 2, 37, 2. 60, 2. ἐκ κριθῶν μέθυ Aisch. Hik. 931. vgl. Koch S. 95. — ἰσοχειλεῖς d. h. auf der Oberfläche schwimmend.

§ 27. ἄκρατος stark, berauschend, erg. ὁ οἶνος. — πόμα. πῶμα nur eine Hs. vgl. Lobeck Paralipp. p. 425 s. — συμμαθόντι für einen der sich daran gewöhnt hatte, τῷ εἰθισμένῳ καὶ μαθόντι πίνειν αὐτό. (Sch.) — διψῴη, zu βούλοιτο 1, 2. 7. — μύζειν für ἀμύζειν Porson, μυζεῖν Cobet N. l. p. 459. So musste man trinken, um die Gerstenkörner nicht in den Mund zu bekommen.

§ 28. ἀντεμπιπλάναι zur Belohnung anfüllen. — ἐπιτηδείων. Spr. 47, 15. (16.) — ἀγαθόν τι τῷ σ. ἐξ. φ. kurz für ἐξηγούμενος τῷ στρατεύματι ἀγαθόν τι ποιήσων αὐτὸ φαίνηται. — γένωνται. zu 1, 7, 17; mit ἐν auch 4, 5, 28. 8, 15.

§ 29. φιλοφρονούμενος. zu 2, 5, 27. — οἶνον erg. κρίθινον; über die Anticipation zu 1, 6, 5. vgl. 4, 5, 34. — ἐν πᾶσιν ἀ. zu 3, 2, 25.

ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν κωμάρχην πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν πρὶν παραθεῖεν αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρε- 31
τίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς μὲν πυρίνοις, τοῖς δὲ κριθίνοις. Ὁπότε 32
δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἷλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πίνειν ὥσπερ βοῦν. Καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅ, τι βούλοιτο. Ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον καὶ ἐκείνους σκη- 33
νοῦντας ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν, ὥσπερ ἐνεοῖς, ὅ, τι δέοι ποιεῖν. Ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρο- 34
νήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως τίς εἴη ἡ χώρα. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι Ἀρμενία. Καὶ πάλιν ἠρώτων τίνι οἱ ἵπποι τρέφοιντο. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν ᾗ εἴη. Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ᾤχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς 35
τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον, ὃν εἰλήφει παλαιότερον, δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. Ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, 36
θυμοειδέστεροι δὲ πολύ. Ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

§ 30. πρίν. Spr. 45, 14, 2. (17, 6.)

§ 31. οὐκ ἦν ὅπου οὐ nusquam non. zu 2, 4, 3.

§ 32. ὥσπερ βοῦν. der Ac. wegen ῥοφοῦντα. (Spr. 62, 4, 3.)

§ 33. ἐκείνους. zu αὐτοί 4, 3, 28. — σκηνεῖν, εὐωχεῖσθαι § 30, wie 5, 3, 9. 7, 3, 15. — ἐστεφανωμένους. Bekränzung bei Symposien war herrschende Sitte. — τοῦ von dem dort § 25 vorgefundenen. Streichen will den Artikel K. Matthiae; vgl. jedoch Spr. 47, 8, 5 und Her. 3, 130, 2: φιάλῃ τοῦ χρυσοῦ ἐδωρέετο τὸν Δημοκήδεα. Heu nahm man aus Mangel an Blumen. — χιλοῦ. Spr. 47, 6. (8.) — σύν. ἐν Kiehl u. Cobet N. l. p. 457. — ταῖς. Spr. 50, 2, 1 und 2. (3.) vgl. zu 1, 5, 8.

§ 34. δασμός als Tribut, erg. τρέφοιντο. vgl. § 24. — Χάλυβας für den Namen des Landes, wie 7, 2, 32.

§ 35. ἑαυτοῦ. zu 2, 3, 25. — εἰλήφει, wohl als er die übrigen den Reitern gab 3, 3, 19. — ἱερόν. Vielmehr ἱερά. (Kr. 26.) Sonst stände αὐτοὺς ἱερούς. — τῶν πώλων, nämlich τινάς. zu 1, 5, 7. vgl. 4, 6, 15. Ueber die Sache De auth. p. 47.

§ 36. ὅταν ἄγωσιν für ὅτε ἄγοιεν, eine Art von Uebergang zur directen Rede. vgl. zu 1, 4, 13. — σακία. Koch S. 95.

1 ϛʹ. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χει-
ρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχῃ, πλὴν τοῦ υἱοῦ ἄρτι
ἡβάσκοντος· τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ παραδίδωσι φυλάττειν,
ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο.
2 Ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἤδη τε ἦν ἐν
τῷ τρίτῳ σταθμῷ καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώ-
μας ἦγεν. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Ὁ δὲ Χειρί-
3 σοφος αὐτὸν ἔπαισε μέν, ἔδησε δ' οὔ. Ἐκ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς
ἀποδρὰς ᾤχετο καταλιπὼν τὸν υἱόν. Τοῦτό γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξε-
νοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις
καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἠράσθη τε τοῦ παιδὸς καὶ οἴκαδε κομίσας
πιστοτάτῳ ἐχρῆτο.

4 Μετὰ τοῦτο σταθμοὺς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πέντε παρασάγγας
5 τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος ὡς πλεθριαῖον. Ἐντεῦ-
θεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πε-
δίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί.
6 Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο
πορευόμενος, ἀπέχων ὡς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων
πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ [καὶ] τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς
7 λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ
ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς καὶ ἔλεξεν
ὧδε. Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους·
8 ὥρα δὲ βουλεύεσθαι ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. Ἐμοὶ μὲν οὖν
δοκεῖ παραγγεῖλαι μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βου-
9 λεύεσθαι εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δ[οκ]εῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. Ἐμοὶ

C. 6. § 1. ὀγδόη ohne Artikel wie ὑστεραίᾳ 6, 2, 9. vgl. z. Her. 1, 84, 1. — ἡγήσαιτο, ὁ κωμάρχης. — ὡς. zu 1, 1, 6.

§ 2. ἦν es war, von der Zeit zu 1, 8, 1 und 2, 1, 7. — σταθμός als Zeitbestimmung. vgl. 2, 2, 11. — ἐχαλεπάνθη. Spr. 40 unter χαλεπαίνω. — οὐκ keine sagen wir. vgl. 5, 8, 12. 7, 3, 20. — οὔ. Spr. 67, 10, 2.

§ 3. ἀποδρὰς ᾤχετο. zu 2, 4, 24. — γε δή für τε δή St. — διάφορον Grund zur Misshelligkeit. wie Mem. 2, 3, 5, Thuk. 1, 67, 2. 68, 2. — ἡ ἀμέλεια sorglose Bewachung, Apposition zu τοῦτο. Spr. 57, 10, 4. (3.) — ἠράσθη. Spr. 53, 5, 1. Ar. Frö. 229: ἐμὲ ἐστερξαν Μοῦσαι. — πιστοτάτῳ. zu πολεμίᾳ 2, 5, 11.

§ 4. ἀνά. Spr. 68, 16. (20, 1.) vgl. Koch S. 100.

§ 5. ὑπερβολῇ. zu 1, 2, 25. Plut. Demetr. 48: αἱ εἰς Συρίαν ὑπερβολαί.

§ 6. παυόμενος. Spr. 56, 5, 2. — σταδίους. Hier ist wohl ausgefallen: καὶ εἰς τὰ πλάγια παράγαγε τοὺς λόχους. (Kr. 26 Add.) — κατὰ κέρας in langem Zuge, so dass nur wenige neben einander marschiren. Hell. 7. 4, 23: κατὰ κέρας, ἅτε κατ' ὁδὸν πορευόμενος. vgl. Dobree 1 p. 114 f. — παράγειν. zu 3, 4, 14. — ἐπί. zu 4, 3, 26. — ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο sich zu einer Phalanx bilde.

§ 8. δοκεῖ ὑπ. δεῖ ὑπ. Kr. [30.]

δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὰν τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμέ-
νους ὡς τάχιστα ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τή-
μερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ἡμᾶς ὁρῶντες πολέμιοι θαῤῥαλεώτεροι ἔσονται
καὶ ἄλλους εἰκὸς τούτων θαῤῥούντων πλείους προσγενέσθαι.

Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν. Ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω. Εἰ μὲν 10
ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι ὅπως ὡς κράτιστα μα-
χούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκε-
πτέον εἶναι ὅπως (ἂν ὡς) ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβοιμεν, ὡς ἐλά-
χιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλοιμεν. Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὁ- 11
ρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἑξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάττοντες
ἡμᾶς φανεροί εἰσιν ἀλλ' ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ
ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας καὶ ἁρπάσαι φθάσαν-
τας, ἢν δυνώμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευ-
ασμένους μάχεσθαι. Πολὺ γὰρ ῥᾷον ὄρθιον ἀμαχεὶ ἰέναι ἢ ὁμαλὲς ἔν- 12
θεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ
ποδῶν ὁρῴη τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος, καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀ-
μαχεὶ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ [ἡ] ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. Κλέ- 13
ψαι δὲ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ
[δύνασθαι] ὁρᾶσθαι, ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἴσθησιν παρέ-
χειν. Δοκοῦμεν δ' ἄν μοι ταύτῃ προσποιούμενοι προσβαλεῖν ἐρημοτέρῳ
ἂν τῷ ἄλλῳ ὄρει χρῆσθαι· μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέ-
μιοι. Ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ 14

---

§ 9. ἐπὰν τάχιστα. zu 3, 1, 9. — τοὺς ἄνδρας. zu 3, 1, 23. — προσγενέσθαι. zu παύσασθαι 1, 2, 2.

§ 10. δέ wie ἀλλά. 1, 7, 6. (Spr. 69, 16, 5.) vgl. 5, 5, 13. 6, 4, 12. 7, 3, 30. 6, 40. — εἰ μέν ohne γάρ. vgl. 5, 6, 32 u. zu 2, 2, 2. — τοῦτο. gr. Spr. 51, 7, 3. vgl. 7, 7, 31. — ἄν hat Kr. [26], ὡς Hu. zugefügt. — λάβωμεν — ἀποβάλωμεν Andere.

§ 11. ἐστί. zu 1, 7, 6. — ἐφ' ἑ. zu 4, 2, 13. vgl. 5, 10, 2. 6, 2, 5 u. zu 4, 2, 13. — φυλάττοντες ἡμᾶς. Thuk. 3, 105, 2: φυλάσσοντες τοὺς Πελοποννησίους μὴ λάθωσι διελθόντες. (Hu.) — ἀλλ' ἤ. Spr. 69, 4, 4. (6.) vgl. 6, 2, 2. 7, 7, 53. — κλέψαι heimlich besetzen. vgl. § 13 u. 5, 6, 9. Aehnlich κλέψαι τὴν διάβασιν Arr. An. 5, 10, 3. — ἢν δυνώμεθα für ἢν δυνάμεθα oder ἢ (ἤ, ἢν) δυναίμεθα Stephanus. — μᾶλλον vielmehr, zugleich den Begriff des Comparativs erneuernd. (Spr. 49, 7, 5.) vgl. 7, 4, 12.

§ 12. ὄρθιον ἰέναι ἢ ὁμαλές. π. ἱππ. 8, 1: τρέχειν δεήσει τὸν ἵππον καὶ πρανῆ καὶ ὄρεια. vgl. zu 2, 5, 18. — μεθ' ἡμέραν bei Tage. (Spr. 68, 27, 2.) vgl. 7, 3, 37. — ἰοῦσιν ist zu fassen wie προϊοῦσι 3, 2, 22. — τὰς κεφαλάς. zu 2, 6, 1.

§ 13. τοσοῦτον eine so grosse Strecke. zu 3, 3, 10. — αἴσθησιν παρέχειν bemerkbar machen, wie Plat. Charm. 159, a u. Thuk. 3, 22, 2: τὰ ὅπλα κρουόμενα πρὸς ἄλληλα αἴσθησιν παρέχει. So αἴσθησιν ποιεῖν Antiph. 5, 44. — ἄν, auch das erste, gehört zu χρῆσθαι. vgl. zu 3, 1, 6 und Spr. 64, 2, 6. (2.) — μένοιεν. (Spr. 54, 6, 4.) Aus dem Vorhergehenden schwebt noch ἄν vor, wie Kyr. 5, 1, 21: αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζοιμι γὰρ κ. τ. ἑ. vgl. Plat. Rep. 439, b, Lys. 208, b, Thuk. 5, 36, 2 u. oben zu 1, 6, 2. — ἐρημοτέρῳ. Spr. 57, 3, 3 f.

§ 14. συμβάλλομαι trage von mir etwas bei, bringe vor. Spr. 52,

Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους ὅσοι ἐστὲ τῶν ὁμοίων εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλ' ἀναγκαῖον κλέπτειν
15ὅσα μὴ κωλύει νόμος. Ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστιν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. Νῦν οὖν μάλα σοι καιρός ἐστιν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάξασθαι μέντοι μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τοῦ ὄρους, ὡς μὴ πολλὰς πληγὰς λάβωμεν.

16 Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, καὶ ἐγὼ ὑμᾶς ἀκούω τοὺς Ἀθηναίους δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, εἴπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε ὥρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παι-
17δείαν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἕτοιμός εἰμι τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψόμενος τὸ ὄρος. Ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνῆτες τῶν ἑπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες· καὶ τούτων πυνθάνομαι ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται καὶ αἰξὶ καὶ βουσίν· ὥστε, ἐάνπερ ἅπαξ λάβωμέν
18τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. Ἐλπίζω μέντοι οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων·
19οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· Καὶ τί δεῖ σὲ ἰέναι καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλ' ἄλλους
20πέμψον, ἐὰν μή τινες ἐθελούσιοι φαίνωνται. Ἐκ τούτου Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὁπλίτας ἔχων καὶ Ἀριστέας Χῖος γυμνῆτας καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνῆτας· καὶ σύνθημα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ
21ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. Ταῦτα συνθέμενοι ἠρίστων· ἐκ δὲ τοῦ ἀρί-

8, 4. (5.) Plat. Symp. 185: ταῦτά σοι περὶ Ἔρωτος συμβάλλομαι. — ὑμᾶς τούς. zu 1, 7, 7. — τῶν ὁμοίων. zu 1, 2, 3; ὅμοιοι hiessen in oligarchischen und aristokratischen Staaten die Bevorrechteten, die zu allen Ehrenstellen gelangen konnten. — ἐκ παίδων von Kindheit an. Spr. 68, 13, 3. (17, 7.) — ὅσα erg. κλέπτειν. Spr. 55, 4, 4. (11.)

§ 15. ἄρα sichtlich, hier ironisch. zu 2, 2, 3. 4, 2, 15. — κλέπτοντες. Spr. 56, 7, 2. — ἐπιδείξασθαι. Spr. 52, 8, 4. (5.) — καὶ — μέντοι. zu 1, 8, 20. — τοῦ ὄρους. zu τοῦ στρατοῦ 1, 5, 7.

§ 16. κλέπτειν ist auch für Unterschlagung von Staatsgeldern der eig. Ausdruck. Den Alten fiel es nicht ein hochgestellte Schurken, Lügner und dgl., durch glimpflichere Ausdrücke zu schonen. vgl. zu φιλία 1, 6, 3. — καὶ μάλα. zu 1, 5, 8. vgl. Spr. 56, 12 (13), 2. — δεινοῦ. Aisch. 1, 113: οἱ νόμοι κελεύουσι τῶν κλεπτῶν τοὺς μὲν ὁμολογοῦντας θανάτῳ ζημιοῦσθαι, τοὺς δ' ἀρνουμένους κρίνεσθαι. — ὑμῖν. Spr. 48, 12, 2. (15, 3.)

§ 17. (εἰμι. Spr. 62, 1, 5.) — καὶ τούτων für τούτων καὶ Stephanus. Doch ist τούτων καὶ π. vielleicht zu erklären: von diesen habe ich sowohl Anderes erfahren als auch dass. — τούτων. Spr. 47, 9. (10, 10.) vgl. 6, 1, 23. 4, 8, 5. — ἅπαξ. zu 1, 9, 10. — βατά. zu 3, 4, 49.

§ 18. ὅμοιον, ἴσον ähnlicher, gleicher Standpunct, rücksichtlich der Höhe. Spr. 43, 4, 1. (2.)

§ 19. ἀλλά vielmehr. (Spr. 69, 4, 1.) vgl. 5, 1, 7. 7, 31. — τινές. zu 3, 3, 18. Ueber εἰ μή τις Kr. z. Thuk. 1, 126, 1. vgl. 8, 91, 2.

§ 20. καίειν. zu 4, 2, 1. vgl. zu 3, 3, 5.

στου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτῃ προσάξειν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ᾤχοντο22 καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος, οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. Οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ᾔσθοντο ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσά-23 μενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπῄεσαν. Τῶν δ' αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ24 τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. Πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλοις, συμμιγνύουσιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκουσιν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου25 οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους· Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὁπλίταις. Οἱ δὲ πολέμιοι26 οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν, γέῤῥα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη, ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες ἀχρεῖα ἐποίουν. Ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ27 τρόπαιον στησάμενοι κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον καὶ εἰς κώμας πολλῶν καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

ζ'. Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταθμοὺς πέντε, πα-1 ρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ᾤκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. Ἐπεὶ2 δ' ἀφίκοντο εἰς χωρίον ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος

§ 21. ἐκ τοῦ nach dem. Spr. 68, 13, 3. (17, 7.)

§ 22. οἱ ταχθέντες die dazu bestimmten § 20. — ἐγρηγόρεσαν für ἐγρηγόρησαν Porson. — διὰ νυκτός die Nacht hindurch, wie Thuk. 2, 4, 1 und oft auch δι' ἡμέρας. Spr. 68, 18, 1. (22, 1.) Thuk. 7, 82, 1: δι' ἡμέρας βάλλοντες. vgl. Wess. zu Her. 2, 173 u. Bergler zu Ar. Frö. 260. Demnächst ist wohl ausgefallen: ἔκαιον δὲ καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριστώνυμον. vgl. § 20. [Kr. 26.]

§ 24. τὸ πολύ. zu 1, 4, 13. — ἀλλήλοις. Spr. 48, 11, 5. (48, 14.) Das Komma stand sonst vor ἀλλήλοις. [Kr. De auth. p. 62.] Allein dies Wort kann nur in betonter Bedeutung eine betonte Stellung haben. — τοὺς πολλούς die Haupttheere beider Theile. — συμμιγνύουσιν. Spr. 52, 2, 9. (10); und über die Form Spr. 36, 9, 2.

§ 25. οἱ ἐκ. zu 1, 2, 3. — οἱ μέν. Spr. 50, 1, 4. (6.) — δρόμῳ. zu 1, 8, 18. — βάδην ταχύ schrittweise aber schnell, also im Sturmschritt. Soph. Ant. 231: ἤνυτον σχολῇ ταχύς.

§ 26. τὸ ἄνω für τοὺς ἄνω vgl. 24. Spr. 43, 4, 6. (17.) — ταῖς. zu 4, 7, 27.

§ 27. στησάμενοι. Spr. 52, 10. (A. 6.) — πολλῶν καί. Spr. 69, 28, 2. (32, 3.)

C. 7. § 1. ἐκ τούτων aus dem Gebiete dieser Völkerschaften. Spr. 68, 13, 1. (17, 2.) Andre beziehen es auf τῶν κωμῶν 4, 7, 27. Ueber die Sache Koch S. 101 f. — εἶχον ἀνακεκομισμένοι. zu 1, 3, 14.

§ 2. εἰς für πρός, weil man einen Ort nennend auch die Umgebungen desselben bezeichnet, ins Besondere bei dem Namen einer Stadt zugleich auch das Stadtgebiet denkt. (Spr. 68, 21, 3.) vgl. 5, 2, 2. 9, 15 u. zu 4, 8, 22. —

μὲν πρὸς τοῦτο προςέβαλλεν εὐθὺς ἥκων· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προςῄει καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, 3 ἀλλὰ ποταμὸς ἦν κύκλῳ. Ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἥκεις· τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπι- 4 τήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον. Ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος τί τὸ κωλῦον εἴη εἰςελθεῖν εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· Ἀλλὰ μία αὕτη ἐστὶ πάροδος ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ' ἂν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται. Ἅμα δ' ἔδειξεν αὐτῷ συντετριμ- 5 μένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. Ἢν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; Οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τού- 6 των δύο ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. Τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν ἃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν· τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; Τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ 7 λίθοι, παραδραμεῖν. Ἀλλὰ εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προςιέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸ ἄν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶττον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. Ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν βουλώμεθα.

8 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος Παῤῥάσιος, λοχαγός· τούτου γὰρ [ἡ] ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. Μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι εἰς τοὺς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ οὗτοι 9 τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλῶς ἐν τοῖς δένδροις ἑστάναι πλεῖον ἢ τὸν ἕνα λόχον. Ἔνθα δὴ Καλλίμαχος μηχανᾶταί τι· προέτρεχεν ἀπὸ τοῦ 10 δένδρου ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς δύο καὶ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς· ἐφ' ἑκάστης δὲ προδρομῆς πλέον ἢ δέκα ἅμαξαι πέτρων ἀνηλίσκοντο. Ὁ δὲ Ἀγασίας ὡς ὁρᾷ τὸν Καλλίμαχον 11 ἃ ἐποίει καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἑταίρους ὄντας, οὐδ' ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτὸς καὶ παρέρχεται πάντας. Ὁ δὲ Καλλίμαχος ὡς ἑώρα αὐ- 12 τὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἴτυος· ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἱροῦσι τὸ χωρίον. Ὡς γὰρ ἅπαξ εἰςέδραμον, οὐδεὶς ἔτι πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη. Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα. Αἱ γὰρ γυ- 13 ναῖκες ῥιπτοῦσαι τὰ παιδία εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατεῤῥίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡςαύτως. Ἔνθα δὴ καὶ Αἰνείας [ὁ] Στυμφάλιος, λοχαγός, ἰδών τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτόν, στολὴν ἔχοντα καλήν, ἐπιλαμβάνεται ὡς [αὐτὸν] κωλύσων· ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται καὶ ἀμφότεροι ᾤχοντο κατὰ τῶν 14 πετρῶν φερόμενοι καὶ ἀπέθανον. Ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτά, παρασάγγας 15

αὐτόσε. Spr. 60, 5, 2. (6, 2.) — εὐθύς. zu 1, 9, 4. — ἦν, ἐξῆν. zu 3, 4, 39. erg. αὐτοῖς. vgl. Spr. 55, 2, 3. (5.) — κύκλῳ. zu 1, 5, 4. Ueber die πάροδος § 4.

§ 3. ὀπισθοφύλαξιν — ὁπλίταις. zu 4, 1, 26. — εἰς καλόν gelegen, εὐκαίρως. Symp. 1, 4: εἰς καλόν γε ἡμῖν συντετύχηκα. (Spr. 43, 4, 5.) — ληψόμεθα. (Spr. 54, 12, 2.) vgl. 4, 8, 11. 5, 7, 12. 26. 7, 2, 14.

§ 4. τὸ κωλῦον. Spr. 56, 3, 2. (4.) — (εἰςελθεῖν. Spr. 55, 3, 18.) — αὕτη. zu 4, 1, 20. — καταληφθῇ. zu 1, 8, 20. — διατίθεται wird zugerichtet. — καὶ σκέλη καὶ πλευράς. Diese Ac. hängen nicht von ἔδειξεν ab. Spr. 52, 4, 2.

§ 5. ἄλλο τι ἤ. zu 2, 5, 10. — ἐκ τοῦ ἐναντίου. zu 1, 8, 24. — εἰ μή. zu 1, 4, 18. — ἀνθρώπους ohne Artikel, weil ὀλίγους ἀνθρώπους zu verbinden ist: οὗτοί εἰσιν ὀλίγοι ἄνθρωποι. Spr. 61, 6. (7, 1.)

§ 6. ἡμίπλεθρα. Spr. 60, 2, 3. (2.) — βαλλομένους. Spr. 55, 2, 4. (6.) — ὅσον. zu 1, 8, 6. — διαλειπούσαις. zu 1, 7, 15. — ἀντί hinter (Spr. 68, 14.) Doch vermuth' ich ἀντίον. [54.] — ἤδη demnächst, von da an. Kr. z. Thuk. 2, 96, 3.

§ 7. προςιέναι. προϊέναι Cobet N. l. p. 459. — πολλοί. zu 1, 10, 2. — αὐτό gerade dies. (Spr. 51, 5, 5.) — ἔνθεν. zu 2, 3, 6. — μικρόν τι, τὸ λοιπὸν ἡμίπλεθρον § 6. vgl. zu 3, 3, 6. — παραδραμεῖν. zu 2, 1, 6. — ἢν δυνώμεθα erg. παραδραμεῖν. Spr. 55, 4, 4. (11.)

§ 8. ἡγεμονία die, täglich wechselnde, erste Stelle im Zuge. Der Artikel, nach Schäfer hinzugefügt, ist vielleicht nicht nöthig. Thuk. 4, 91, 2: ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ. Her. 6, 110: ὡς ἑκάστου αὐτέων ἐγίνετο πρυτανηίη τῆς ἡμέρας. — καθ' ἕνα. zu 1, 2, 16.

§ 9. καὶ οὗτοι. zu 1, 1, 11. — καὶ — δέ. zu 1, 1, 2. — ἐφέστασαν für ἐφίστασαν oder ὑφίστασαν Schäfer. [Kr. De auth. p. 51.] — ἦν es war möglich dass. zu 1, 4, 5.

§ 10. τι· προέτρεχεν. zu 3, 1, 11. vgl. Dem. 55, 31. Das τι hat Stephanus zugefügt. — καὶ τρία bis drei, wohl auch drei. π. ἱππ. 4, 4: ἁμάξας τέτταρας καὶ πέντε. (Spr. 69, 32, 4.) — φέροιντο. zu 1, 5, 2. — ἀνεχάζετο. zu 4, 1, 16. — πλέον. zu 1, 2, 11. — πέτρων. Spr. 47, 6 (8), 4.

§ 11. τὸν Κ. ἅ. Spr. 61, 5. (6, 2.) — μὴ οὐ. Spr. 54, 8, 5. (9.) — οὔτε-οὔτε für οὐδε-οὐδέ Schn. — αὐτός allein. (Spr. 51, 6, 7.) — πάντας. Spr. 46, 4, 4. (6, 8.)

§ 12. ἴτυος. Spr. 47, 11. (12.) — ἀρετῆς. zu 2, 1, 11. — ἅπαξ. zu 1, 9, 10.

§ 13. εἶτα. zu 1, 2, 25. — δὴ καί als ob folgen sollte ἀποθνήσκει. — ἐπιλαμβάνεται. αὐτοῦ. — ὡς. zu 1, 1, 2.

§ 14. πάνυ. zu 2, 4, 7. — πολλοί. Dieselbe Stellung 6, 1, 22. Spr. 58, 2. (3, 2.)

§ 15. ὧν, τούτων οὓς unter denen durch deren Gebiet. vgl. zu 3,

πεντήκοντα. Οὗτοι ἦσαν ὧν διῆλθον ἀλκιμώτατοι καὶ εἰς χεῖρας ᾔεσαν.
16 Εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἦτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα
πυκνὰ ἐστραμμένα· εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας καὶ κράνη καὶ παρὰ τὴν ζώ-
νην μαχαίριον ὅσον ξυήλην Λακωνικήν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο·
καὶ ἀποτέμνοντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ ᾖδον καὶ ἐχό-
ρευον ὁπότε οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι αὐτοὺς ἔμελλον. Εἶχον δὲ καὶ δόρυ
17 ὡς πεντεκαίδεκα πήχεων μίαν λόγχην ἔχον. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πο-
λίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχόμενοι. Ὤικουν
δὲ ἐν τοῖς ὀχυροῖς καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν,
ὥςτε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς
κτήνεσιν ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.

18 Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἅρπασον ποταμόν, εὖρος
τεττάρων πλέθρων. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς
τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡ-
19 μέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. Ἐντεῦθεν διῆλθον σταθμοὺς τέτταρας,
παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην·
ἐκαλεῖτο δὲ Γυμνίας. Ἐκ ταύτης ὁ ἄρχων τῆς χώρας τοῖς Ἕλλησιν ἡ-
20 γεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἄγοι αὐτούς. Ἐλ-
θὼν δ' ἐκεῖνος λέγει ὅτι πέντε ἡμερῶν ἄξει αὐτοὺς εἰς χωρίον ὅθεν ὄ-
ψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγείλατο. Καὶ ἡγούμενος ἐπεὶ
ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἑαυτοῖς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν καὶ φθείρειν τὴν
χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι τούτου ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλή-

---

5, 17. — διῆλθον, nicht διήλθομεν. zu 1, 8, 6 u. De auth. p. 7. — πτέρυγες Panzerflügel, die äussersten Theile des Panzers unten und oben. vgl. π. ἱππ. 12, 4. 6.

§ 16. ζώνην, μαχαίριον. zu 1, 7, 8. — ὅσον ungefähr so gross wie. vgl. zu 1, 8, 6. — ἀποτέμνοντες ἄν so viel als ἀπέτεμνον ἂν καί (zu 1, 1, 7) mit iterativer Bedeutung des ἄν. vgl. Spr. 53, 9, (10, 3.) So auch Dem. 9, 48 und Ar. Frie. 640: ἔσειον τοὺς παχεῖς καὶ πλουσίους αἰτίας ἂν προςτιθέντες. — ὄψεσθαι. zu 1, 9, 28. — πήχεων für πηχῶν Kr. [26.] Ueber den Ge. Spr. 47, 6, 2. (8, 1.) — μίαν nur eine. Denn eine λόγχη war auch der σαυρωτήρ oder στύραξ (στυράκιον), eine Spitze am hintern Ende, um die Lanze in die Erde zu stecken, zugleich auch damit zu kämpfen, wenn die vordere λόγχη etwa abgebrochen war. vgl. 5, 4, 12.

§ 17. ἐν τούτοις, in sofern das Verharrende zu bezeichnen ist. So steht ἐν für εἰς öfter bei Perfecten und Plusquamperfecten von Verben der Bewegung. (Spr. 68, 12, 2.) — διετράφησαν. zu 4, 2, 15. — ἐκ τῶν aus dem Lande des. vgl. zu 5, 9, 1.

§ 18. πλέθρων. zu 1, 2, 23. — διὰ Σκ. Spr. 68, 18 (22), 1. vgl. 6, 4, 37. — πεδίου? Koch S. 103 f.

§ 19. τῆς χώρας haben die Hsn. vor ὁ [Kr. 26]; ὁ τῆς χώρας ἄρχων wollte Schn. — ἑαυτῶν. zu 3, 4, 41; über den Ge. zu 3, 2, 5.

§ 20. πέντε ἡμερῶν haben die Handschriften nach ὅθεν. (Lion). G. Becker wollte es nach αὐτούς stellen. vgl. zu 1, 7, 18. — ὄψονται. zu ἔσται 1, 3, 17. — τεθνάναι des Todes zu sein, wie Ar. Frö. 1012.— ἐνέβαλεν in diesem Sinne transitiv ist mir nicht erinnerlich. Schrieb Xen. vielleicht ἐνέβαλον εἰς τὴν πολεμίαν? vgl. jedoch Her. 1, 17, 1. [Kr. 45.] — αἴθειν. zu 6, 1, 19. — εὐνοίας hängt von ἕνεκα ab. Spr. 68, 5. (9.)

νων εὐνοίας. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄ- 21
νομα δ' ἦν τῷ ὄρει Θήχης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄ-
ρους καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. Ἀκούσας δὲ 22
ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾠήθησαν καὶ ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπι-
τίθεσθαι πολεμίους· εἵποντο γὰρ καὶ ὄπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας
καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν, ἐνέδραν
ποιησάμενοι· καὶ γέῤῥα ἔλαβον δασειῶν βοῶν ὠμοβόϊνα ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

Ἐπειδὴ δὲ (ἡ) βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον καὶ οἱ ἀεὶ 23
ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο
ἡ βοὴ ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μεῖζόν τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι·
καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν παρεβο- 24
ήθει· καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοώντων τῶν στρατιωτῶν, Θάλαττα, θά-
λαττα, καὶ παρεγγυώντων. Ἔνθα δὴ ἔθεον ἅπαντες καὶ οἱ ὀπισθοφύ-
λακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάν- 25
τες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγοὺς καὶ λο-
χαγοὺς δακρύοντες. Καὶ ἐξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος οἱ στρατιῶται φέ-
ρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. Ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν δερμά- 26
των πλῆθος ὠμοβοΐνων καὶ βακτηρίας καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέῤῥα, καὶ ὁ
ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέῤῥα καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο. Μετὰ 27
ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμπουσιν οἱ Ἕλληνες δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ
ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρεικοὺς δέκα· ᾔτει
δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν.
Κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς οὗ σκηνήσουσι καὶ τὴν ὁδὸν ἣν πορεύσονται εἰς
Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἀπιών.

---

§ 21. τό, weil es den Umwohnern unter dieser Bezeichnung bekannt war. Spr. 50, 2, 2. — ἐγένοντο. zu 1, 7, 17.

§ 22. ἄλλους im Ggs. zu den im folg. Satze Erwähnten. gr. Spr. 50, 4, 10 u. z. Thuk. 1, 139, 3. — ὄπισθεν οἱ für οἱ ὄπ. Le. u. Portus. — βοῶν ist hinzugefügt, weil dieser Begriff in ὠμοβόϊνα durch den Gebrauch ziemlich verwischt war: eine häufige Art von Pleonasmen. vgl. 4. 8, 8. 5, 1, 13. 3, 1; über den Ge. Spr. 47, 6. (8.) vgl. 5, 4, 12. — τά. zu 1, 7, 10.

§ 23. ἡ vor dem ersten βοή fehlt in allen Handschriften, wenn man es nicht vielleicht mit Unrecht zum folgenden βοή gezogen hat. Entbehrlich wäre es nur wenn für ἐγγύτερον ein Adjectiv folgte. Denn πλείων lässt sich hier nicht als Prädicat fassen: ein Geschrei wurde grösser und (kam) näher. — ἀεί jedes Mal. zu 4, 1, 7. — ὅσῳ, als ob πολλῷ nicht vorherginge. Spr. 48, 12, 8. (15, 10.) — δή. zu 6, 3, 23.

§ 24. παρεγγυώντων ermahnen schnell zu folgen.

§ 25. περιέβαλλον umarmten. — στρατηγούς. zu 3, 5, 7. — ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος nachdem wer eben (ich weiss nicht wer) dazu aufgefordert hatte. (Spr. 51, 15, 1.) vgl. 5, 2, 24, Thuk. 4, 20, 3. 5, 41, 2.

§ 26. διεκελεύετο erg. κατατέμνειν. Spr. 55, 4, 4. (11.) Die Schilde sollten unbrauchbar gemacht werden.

§ 27. ἀπὸ κοινοῦ auf gemeinschaftliche Kosten. vgl. 5, 1, 12. (u. Spr. 43, 3, 5.) — δαρεικούς. zu 1, 1, 9. — τούς die sie trugen, zu tragen pflegten. Spr. 50, 2, 2. (3.) vgl. 4, 6, 26. 7, 1, 17. 5, 9, 5. — σκηνήσουσι. zu 1, 3, 17.

1 η′. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. Τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν ὃς ὥριζε τήν τε τῶν Μακρώνων [χώραν] καὶ την τῶν Σκυθινῶν. 2Εἶχον δ' ὑπὲρ δεξιῶν χωρίον οἷον χαλεπώτατον καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμόν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὁρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβῆναι. Ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδρεσι παχέσι μὲν οὔ, πυκνοῖς δέ. Ταῦτα, ἐπεὶ προςῆλθον [οἱ Ἕλληνες], ἔκοπτον, σπεύδοντες ὡς τάχιστα ἐκ τοῦ χωρίου ἐξελθεῖν. 3Οἱ δὲ Μάκρωνες ἔχοντες γέῤῥα καὶ λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας καταντιπέρας τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἐῤῥίπτουν· ἐξικνοῦντο δὲ οὐδὲ οὕτως οὐδ' ἔβλαπτον οὐδένα.

4 Ἔνθα δὴ προςέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις ἀνήρ, Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων ὅτι γιγνώσκοι τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μή τι 5κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγου καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν τίνες εἰσίν. Οἱ δ' εἶπον ἐρωτήσαντος ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτοὺς τί ἀντιτετάχαται καὶ 6χρῄζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο· Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἔρχεσθε. Λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ ὅτι οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ 7ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. Ἠρώτων ἐκεῖνοι εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. Οἱ δ' ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. Ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἕλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν· ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δὲ ἐπεμαρτύραντο ἀμφότεροι.

C. 8. § 1. (δέ. Spr. 68, 5, 4.) — ποταμόν, Tschoruk-su? [Koch S. 106 ff.] — ὥριζε. zu 1, 4, 9.

§ 2. οἷος steht beim Superlativ ähnlich wie ὡς. Spr. 49, 3 (10), 4. — ἐνέβαλλεν. zu 1, 2, 8. — δι' οὗ bezieht sich auf ἄλλον ποταμόν, nach Andern auf ὁ ὁρίζων. — (οὔ. Spr. 67, 10, 2.) — οἱ Ἕλληνες verdächtigt die Stellung. — ἔκοπτον, um sie in den Fluss zu werfen und so überzugehen.

§ 3. διαβάσεως, Spr. 47, 28, 1. (29, 2.) — ἐῤῥίπτουν, um sich darauf zu stellen und so desto eher mit ihren Geschossen die Feinde zu erreichen. — οὐδὲ οὕτως findet sich neben οὐδ' ὥς (zu 1, 8, 21), wie Hell. 5, 2, 4, Kyr. 3, 2, 16, Lys. 1, 14, Isokr. 18. 16. 65, Antiph. 4, β, 2, Thuk. 2, 76, 2. 6, 89, 3.

§ 4. τῶν πελταστῶν. Spr. 47, 7. (9.) — ταύτην ist Subjects-, πατρίδα Prädicatsac., mithin der Artikel hier unzulässig. Spr. 61, 6. (7, 2.) Isai. 2, 13: ὁρῶ μόνην ταύτην καταφυγὴν οὖσαν.

§ 5. αὐτῶν. zu 4, 6, 17. — ἐρωτήσαντος erg. αὐτοῦ. (Spr. 47, 4, 3.) — ἀντιτετάχαται. Spr. 30, 2, 7.

§ 6. καὶ ὑμεῖς als ob folgen sollte ἡμῖν πολέμιοί ἐστε, ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἐρχόμενοι. — ἡμετέραν erg. χώραν. vgl. 7, 2, 37 u. zu 2, 2, 10. — λέγειν. zu 3, 4, 42. — ποιήσοντες erg. ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν χώραν ὑμῶν. vgl. zu 1, 6, 8.

§ 7. εἰ δοῖεν ἄν, mit ἄν, wie in der directen Frage: ἆρ' ἂν δοίητε; ohne ἄν wäre der Sinn: ob sie gegeben hätten. Spr. 54, 6, 4. (6.) —

Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον8 τήν τε ὁδὸν ὡδοποίουν ὡς διαβιβάσοντες, ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἕλλησι· καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον, καὶ διήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις, ἕως [ἔστε] ἐπὶ τὰ Κόλχων ὅρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας. Ἐν-9 ταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προςβατὸν δέ· καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρετάξαντο κατὰ φάλαγγα, ὡς οὕτως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος· ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς συλλεγεῖσι βουλεύσασθαι ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται. Ἔλεξεν10 οὖν Ξενοφῶν ὅτι δοκεῖ παύσαντας τὴν φάλαγγα λόχους ὀρθίους ποιῆσαι· ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον, τῇ δὲ εὔοδον εὑρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθὺς τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει, ὅταν τεταγμένοι εἰς φάλαγγα ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν. Ἔπειτα, ἢν μὲν ἐπὶ11 πολλοὺς τεταγμένοι προςάγωμεν, περιττεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ, τι ἂν βούλωνται· ἐὰν δ' ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι ἴωμεν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ φάλαγξ, ὑπὸ ἀθρόων πῃ καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων [πολλῶν] συμπεσόντων· εἰ δέ πῃ τοῦτο ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσται. Ἀλλά μοι δοκεῖ ὀρθίους τοὺς12 λόχους ποιησαμένους τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλιπόντας τοῖς λόχοις ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προςίασιν, ᾗ τε ἂν εὔοδον ᾖ, ταύτῃ ἕκαστος ἄξει [ὁ λόχος]. Καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ῥᾴδιον ἔσται τοῖς πο-13 λεμίοις εἰςελθεῖν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥᾴδιον ἔσται

τούτων für diese Erklärungen. — τά die bei ihnen üblichen. — πιστά. zu 1, 6, 7.

§ 8. ὁδὸν ὡδοποίουν. zu 4, 7, 22. — διαβιβάσοντες. Spr. 40 unter βιβάζω. — μέσοις τοῖς. zu 1, 2, 7. — ἐν τρισίν. Spr. 48, 2. (vgl. A. 4.) ἔστε. zu 4, 5, 6. — κατέστησαν brachten. vgl. 1, 4, 13, Thuk. 4, 78, 6: οἱ Περαιβοὶ αὐτὸν κατέστησαν ἐς Δῖον.

§ 9. ὄρος, Kohat-Tagh? — μέγα. μέγα μέν Schneider; doch vgl. zu 6, 1, 18.

§ 10. παύσαντας erg. ἡμᾶς. Spr. 55, 2, 5. (6.) vgl. 4, 8, 12. 6, 1, 17 mit 3, 2, 21; über den Ac. zu 1, 2, 1 E. — ποιῆσαι. zu 5, 2, 11. — τῇ μέν. zu 3, 1, 12. Uebergang zur directen Rede. zu 1, 3, 14 E. — εὐθύς. zu 2, 4, 10.

§ 11. ἐπὶ πολλούς. Spr. 68, 36 (40), 6. Kyr. 5, 4, 46: ἐπὶ λεπτὸν τετάχθαι. — περιττεύσουσιν ἡμῶν werden uns überflügeln. Spr. 47, 17. (18.) — ὅ, τι wie. Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) vgl. 55, 4, 4. (11.) — τῇ ὅλῃ. zu 1, 2, 17.

§ 12. τοῖς λόχοις gehört zu κατασχεῖν. — ὅσον γενέσθαι. zu 4, 1, 5. — ἐσόμεθα οἱ λόχοι wir (unsere) Lochen werden sein. zu οἱ στρατηγοί 2, 5, 25. — ἔξω. zu 1, 8, 13. — οἱ κράτιστοι, οἱ λοχαγοί. — πρῶτοι für πρῶτον Steph. — εὔοδον. zu 3, 4, 20. — λόχος. λοχαγός? [Kr. 45.] Denn ἄγειν heisst schwerlich je von den Soldaten gebraucht marschiren; 4, 2, 15 steht jetzt ἐγένοντο.

§ 13. τὸ διαλεῖπον der Zwischenraum. Spr. 43, 4, 1. (2.) vgl. zu 1, 7, 15. — ἔνθεν καὶ ἔνθεν. zu 4, 3, 28. — διακόψαι durchbre-

λόχον ὄρθιον προσιόντα· ἐάν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει· ἤν τε εἷς πῃ δυνηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς 14μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὀρθίους τοὺς λόχους· Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἔλεγε τοῖς στρατιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν οὓς ὁρᾶτε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἔνθα πάλαι σπεύδομεν· τούτους, ἤν πως δυνώμεθα, καὶ ὠμοὺς δεῖ καταφαγεῖν.

15 Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ τοὺς λόχους ὀρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δε-16ξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. Ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὔχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. Καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ 17τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω γενόμενοι ἐπορεύοντο· οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον αὐτούς, ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιόν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάσθησαν καὶ πολὺ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ 18κενὸν ἐποίησαν. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς διαχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεύγειν ἀνακραγόντες ἔθεον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι· συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὁπλιτικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. 19Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτράπετο. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν πολλαῖς κώ-20μαις καὶ τὰ ἐπιτήδεια δὲ πολλὰ ἐχούσαις. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ἦν ὅ, τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων

---

chen. Jacobs z. Ach. T. p. 651. — ὄρθιον gehört als Prädicat zu προσιόντα: der gereiht anrückt. Spr. 57, 5, 3. — οὐδεὶς μηκέτι μείνῃ. zu 2, 2, 12.

§ 14. τὸ εἶναι ist Ac.: in Bezug auf das Sein. vgl. Arr. 4, 8, 3 u. Spr. 46, 2. (4.) — μή. Spr. 67, 12, 4. — ἔνθα. zu 1, 2, 1. — σπεύδομεν drückt mehr als ἐσπεύδομεν das gerade jetzt auch rege Streben aus. So. Phi. 589: σκοπῶ κἀγὼ πάλαι. 806: ἀλγῶ πάλαι δὴ τἀπὶ σοὶ στένων κακά. — ὠμοὺς καταφαγεῖν, ἐσθίειν ist eine sprüchwörtliche Hyperbel. vgl. Hell. 3, 3, 6 u. Il. δ, 35. (Ze.)

§ 15. ταῖς χώραις ihren Plätzen. — ἐγένοντο. zu 1, 7, 17, über das zweite 1, 2, 8. — τριχῇ in drei Theile. vgl. 5, 10, 10. — ἀμφὶ τούς. zu 1, 7, 10. — ἔξω. zu 1, 8, 13. — δεξιοῦ hängt von ἔξω ab.

§ 17. αὐτοὺς — οἱ μέν für αὐτοὺς ἀντιπορευομένους καὶ (ἀντι[παρα]θέοντας) οἱ μέν Kr. De auth. p. 59. — ἀντιπαραθέοντες den Hellenen gegenüber (ἀντί) längs ihrer Fronte hin (παρά) laufend. vgl. zu 4, 3, 17.

§ 18. διαχάζοντες für διχάζοντας Schn. zu 4, 1, 16. — τὸ Ἀρκαδικόν (zu τὸ Ἑλληνικόν 1, 4, 13) bildete das Centrum. vgl. § 15 u. 16. — ὧν. zu 4, 1, 20.

§ 19. ἤρξαντο, οἱ πελτασταί.

§ 20. τὰ ἄλλα. Spr. 46, 2. (4.) — ὅ, τι καί was eben. zu 3, 5, 18 u. z. Thuk. 4, 48, 5. — τά. Spr. 50, 8 (11), 1. — τῶν κηρίων. Spr. 47,

ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντο καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι· ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐῴκεσαν, οἱ δὲ πολύ, μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἔκειντο δὲ οὕτω πολλοὶ ὥσπερ τρο-21πῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἡ ἀθυμία. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδείς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτήν που ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν δύο σταθμούς, παρασάγγας ἑπτά, καὶ ἦλ-22θον ἐπὶ θάλατταν εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις. Καὶ23 ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τὴν Κολχίδα. Ἀγορὰν δὲ παρεῖχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἕλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. Συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ24 τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον βόες. Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν ἣν εὔξαντο25 παρεσκευάζοντο· ἦλθον δ' αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ τῷ Σωτῆρι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ θεοῖς ἃ εὔξαντο. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει ἔνθαπερ ἐσκήνουν. Εἵλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκοθεν παῖδα ἄκων κατακ[τ]ανὼν ξυήλῃ πατάξας, δρόμου τ' ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ26

14, 2. (15, 3.) Es war das μαινόμενον μέλι, vom Rhododendron ausgesogen. Koch S. 110 f. glaubt es werde verdorbener Honig gewesen sein. — κάτω διεχώρει. Der eig. Ausdruck vom Durchfalle. (Spr. 61, 5, 6.) — πολύ erg. ἐδηδοκότες. — οἱ δὲ καί. zu 1, 3, 13. Erg. ἐῴκεσαν.

§ 21. ἀνεφρόνουν wurden nach und nach wieder vernünftig.

§ 22. ἐν τῷ am. Spr. 68, 8 (12), 1. vgl. 5, 2, 2. 6, 15. 19.

§ 23. κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι für κἀνταῦθα (ἐνταῦθα) ὁρμώμενοι oder καὶ ἐντεῦθεν μέν Steph. vgl. zu 1, 1, 9. — ἐδέξαντο. vgl. 5, 5, 20. Thuk. 6, 44, 2: οὐκ ἐδέχοντο αὐτοὺς ἀγορᾷ οὐδὲ ἄστει, ὕδατι δὲ καὶ ὅρμῳ. — ξένια als Gastgeschenke, Prädicat wie § 24. vgl. Spr. 57, 3: hier, wie oft, von ess- und trinkbaren Dingen. vgl. 5, 9, 15. 10, 3 und Martials Xenien.

§ 24. συνδιεπράττοντο halfen (σύν) den Kolchern einen Vertrag schliesen. — μάλιστα vorzugsweise, also nur einem geringen Theile nach im Gebirge. vgl. Kr. zu Thuk. 6, 88, 5. — ἦλθον von Sachen, wie ἐπιτήδεια Hell. 7, 2, 23, χρήματα Thuk. 1, 137, 3. 6, 71, 2; ähnlich ἥκει, wie ξένια unten 5, 5, 2, χρήματα Din. 2, 23, φόρος Ar. Ach. 506, φοιτᾷ χρήματα Thuk. 8, 18, 1. vgl. Her. 3, 115.

§ 25. ἀποθῦσαι. zu 3, 2, 12. Der Inf. hängt von ἱκανοί ab. — Σωτῆρι. σωτήρια ist wohl ausgefallen. (Kr. 26.) Oder τὰ σωτήρια für τῷ Σ. zu lesen? [Kr. 30.] vgl. 3, 2, 9. — τῷ. zu 3, 2, 9. — ἐπιμεληθῆναι von den Vorbereitungen; über den Inf. Spr. 55, 3, 10. (20.) vgl. 6, 4, 22. — ἀγῶνος. Spr. 47, 19, 2. (20, 4.)

§ 26. τά, weil die Sache den Hellenen bekannt war. — δέρματα, als Kampfpreise. vgl. Wess. z. Her. 2, 91, 2. — ὅπου. zu 2, 1, 6. — τρέχειν.

καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. Ὁ δὲ δείξας οὗπερ ἑστηκότες ἐτύγχανον. Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν ὅποι ἄν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ
27 καὶ δασεῖ οὕτως; Ὁ δ' εἶπε· Μᾶλλόν τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών. Ἠγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους ἢ ἑξήκοντα [ἔθεον], πάλην δὲ καὶ πυγμὴν καὶ παγκράτιον ἕτεροι. Καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καί, ἅτε
28 θεωμένων τῶν ἑταιρῶν, πολλὴ φιλονεικία ἐγίγνετο. Ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι καὶ ἔδει αὐτοὺς κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. Καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

1 α΄. Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ὡς ἐπὶ Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα, ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν ἃ εὔξαντο σωτήρια θύσειν ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφί-
2 κοιντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐκ δὲ τούτου συνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη συσκευαζόμενος καὶ βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὅπλα φέρων καὶ ἐν τάξει ἰὼν καὶ φυλακὰς φυλάττων καὶ μαχόμενος, ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπὸν καὶ

Spr. 55, 3, 5. (7.) — ὅποι für ὅπου Kr. [26.] — οὕτως. zu 2, 4, 7. — τι. zu 3, 3, 11.

§ 27. στάδιον. Spr. 46, 4. (6.) — τῶν aus der Zahl der. Spr. 47, 7. (9.) vgl. 5, 2, 1. — δόλιχος Raum von 6—24 Stadien, die der Dolichodromos sieben Mal zurücklegte. — ἕτεροι erg. ἠγωνίζοντο als Hauptbegriff. Vielleicht aber ist ἔθεον zu streichen. [Kr. 50.] vgl. Her. 5, 22: ἀγωνιζόμενος στάδιον. Plut. Demetr. 19: ἀγωνίζεσθαι δίαυλον. — καταβαίνειν, eig. Ausdruck von Kämpfern die in die Schranken treten, weil der Kampfplatz niedriger war als die Umgebungen. vgl. Isokr. Br. 4, 11. — ἅτε. Spr. 56, 11 (12), 2. — ἑταιρῶν für ἑταίρων Br.

§ 28. ἄγειν, τὸν ἵππεα; sonst stand hier ἥκειν. — ἐγίγνετο. zu 1, 2, 17.

C. 1. § 1. μέχρι ἐπί. zu 4, 5, 6. — εὔξαντο. zu 3, 2, 9.

§ 2. τοίνυν gewiss nun. (Spr. 69, 62.) — ἀπείρηκα. zu 2, 2, 16. — συσκευαζόμενος. Spr. 56, 6, 1. — φυλακὰς φυλάττων. zu 2, 6, 10. — πόνων. Spr. 47, 12, 4. (13, 7.) — τὸ λοιπόν. zu 2, 2, 5. — Ὀδυσσεύς Od. ν, 75 ff. — καθεύδων. zu συλλέξας 1, 1, 7.

ἐκταθείς, ὥςπερ Ὀδυσσεύς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα
3 ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταὐτὰ ἔλεγε καὶ πάντες οἱ παρόντες. Ἔπειτα [δὲ] Χειρίσοφος ἀνέστη καὶ εἶπεν ὧδε. Φίλος μοί ἐστιν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ [καὶ]
4 τυγχάνει. Ἢν οὖν πέμψητέ με, οἴομαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἄξοντα· ὑμεῖς δὲ ἐπείπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἥξω δὲ ταχέως. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἥσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε. Χειρίσοφος μὲν δὴ
5 ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. Ὅσα οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ
6 πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορά ἐστιν ἱκανὴ οὔτε ὅτου ὠνησόμεθα πάρεστιν, εἰ μὴ ὀλίγοις τισίν· ἡ δὲ χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. Ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπι-
7 τήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώζησθε, ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. Ἔδοξε ταῦτα. Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε. Ἐπὶ
8 λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύσονταί τινες· οἴομαι οὖν βέλτιον εἶναι ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος εἰδῶμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ συμπαρασκευάζωμεν ἐάν τι δέῃ, καὶ βοηθῆσαί τισιν ἂν καιρὸς ᾖ, εἰδῶμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν, καὶ ἐάν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ ποι, συμβουλεύωμεν, πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν ἐφ' οὓς ἂν ἴωσιν. Ἔδοξε καὶ ταῦτα.

§ 3. ταὐτά für ταῦτα Steph. — οἱ. δ' οἱ? So καὶ πάντες δέ 1, 8, 18.

§ 4. ναυαρχῶν δὲ καί. vielmehr καὶ ναυαρχῶν δέ. (Kr. 26.) vgl. zu 1, 1, 2. — ἐλθεῖν. zu 2, 1, 1. — τὰ ἄξοντα im Sinne von ἃ ἄξει, wie § 11 u. oft. vgl. Spr. 53, 7, 6. (9.) — ἥξω. zu 2, 1, 9. — πλεῖν αὐτόν dass er schiffen solle. Spr. 55, 3, 6. (12.)

§ 5. ἐπί. zu 2, 3, 8. — ποιεῖν. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.)

§ 6. ἀγορά. zu 2, 3, 24. — ὅτου wofür. Spr. 47, 16. (17.) — ὠνησόμεθα. zu ἔσται 1, 3, 17. — εἰ μή. zu 1, 4, 18. — (τισίν. Spr. 51, 16, 4.) — ἀπόλλυσθαι. zu 2, 5, 17.

§ 7. ἀλλά. zu 4, 6, 19. Ueber das Folgende Kr. De auth. p. 28 ff. — — προνομαί, den Plünderungen Einzelner entgegengesetzt, Fouragirungen ganzer Heertheile. Vgl. Hell. 4, 1, 16: ἐνταῦθα διεχείμαζε καὶ αὐτόθεν καὶ σὺν προνομαῖς τὰ ἐπιτήδεια λαμβάνων. — ἄλλως temere. — ἡμᾶς, die Strategen. vgl. § 8. 5, 7, 20. 31. 6, 2, 12. — τούτων. Spr. 47, 10. (11.)

§ 8. γάρ. zu 3, 2, 29. — ὅποι, μέλλει ἐξιέναι. Spr. 62, 4, 1. — εἰδῶμεν für ἴδωμεν hier und im Folgenden Schn. — τι hängt von dem zu erg. συμπαρασκευάζειν ab. Spr. 55, 4, 4. (11.) — ποι, was für τι ποιεῖν gute Handschriften bieten oder darauf führen, wird vertheidigt durch Diod. 40, 80: ἐπεχείρησεν εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, wo Stephanus στρατεύειν ergänzte. (L. Dindorf.) z. Thuk. 8, 27, 3. vgl. 7, 21, 2. — ἐφ' οὓς für τούτων ἐφ' οὕς. vgl. zu 3, 1, 21 u. De auth. p. 26. — ἴωσιν, der Plu. wegen τὶς. zu αὐτούς 1, 4, 8. — ἔδοξε. vgl. § 11 u. zu 3, 2, 39.

§ 9. τὰ ἐκείνων. Spr. 47, 3, 4. (5, 9.) — ἡμῶν. Spr. 47, 22. (23.)

9 Ἐννοεῖτε δὲ καὶ τόδε, ἔφη. Σχολὴ τοῖς πολεμίοις λῄζεσθαι· καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν· ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. Φυλακὰς δή μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι· ἐὰν οὖν κατὰ μέρος φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἧττον δύναιντ' ἂν ἡμᾶς θηρᾶν 10 οἱ πολέμιοι. Ἔτι τοίνυν τάδε ὁρᾶτε. Εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς ὅτι ἥξει πλοῖα Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει ὧν μέλλω λέγειν· νῦν δ' ἐπεὶ τοῦτο ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. Ἢν μὲν γὰρ ἔλθῃ, ὑπαρχόντων ἐνθάδε ἐν ἀφθονωτέροις 11 πλευσούμεθα· ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. Ὁρῶ δὲ ἐγὼ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτά, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀπορήσαιμεν κο- 12 μιδῆς οἵας δεόμεθα. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ οὓς ἂν καταγάγωμεν ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἕνεκα μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελοῦντες καὶ ὠφελῶνται. Ἔδοξε 13 καὶ ταῦτα. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἢν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδούς, ἃς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

14 Ἐνταῦθα δὴ ἀνέκραγον ὡς οὐ δέοι ὁδοιπορεῖν. Ὁ δὲ ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν ἐπεψήφισε μὲν οὐδέν, τὰς δὲ πόλεις ἑκούσας ἔ-

---

— κατὰ μέρος abwechselnd. Dem. 2, 31: λέγω πάντας ἐξιέναι κατὰ μέρος, ἕως ἂν πάντες στρατεύσησθε. „Das hinzugefügte μερισθέντες ist wohl ein Glossem." (Sehn.) Gewiss. (Kr. De auth. p. 38.) Auch findet sich das Simplex bei Xenophon sonst nirgends. — ἐὰν φυλάσσωμεν, δύναιντ' ἄν. vgl. 5, 9, 29. 7, 3, 35. (Spr. 54, 12, 1.) — ἡμᾶς. Spr. 46, 6. (8.) — πολέμιοι. ἔδοξε καὶ ταῦτα will Kiehl zufügen.

§ 10. ἔτι. zu 3, 1, 23. — τοίνυν aber. (Spr. 69, 62 A.) — εἰ ἠπιστάμεθα. Spr. 54, 10, 2. — ὧν, τούτων ἅ. — νῦν δέ. Spr. 54. 10. 1. (2.) — γάρ. γὰρ ἄγων Kiehl. — ἔλθῃ erg. πλοῖα ἄγων ἱκανά. — ὑπαρχόντων erg. πλοίων. — ἐνθάδε. καὶ ἐνθάδε Cobet N. l. p. 461. Unnöthig, wenn man ἱκανῶν hinzudenkt. — ἄγῃ verdächtigt Kr.

§ 11. παραπλεῖν längs der Küste schiffen. Spr. 68, 42 (46), 15. — αἰτησάμενοι. Spr. 52, 10, 2. (5.) — κατάγειν aufbringen, der eig. Ausdruck von gekaperten Schiffen. vgl. § 12. 16, Dem. 5, 25. 8, 9. 28. — παραλύειν τὰ πηδάλια Her. 3, 136; das Medium bezeichnet das an sich Nehmen. Spr. 52, 10. — κομιδή Transportmittel. Her. 7, 170, 2: συναραχθέντων τῶν πλοίων οὐδεμίαν σφι ἔτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαίνεσθαι.

§ 12. εἰ ob nicht. zu 3, 2, 22. — ἀπὸ κοινοῦ. zu 4, 7, 27. — οὕς die Bemannung der Schiffe die sie.

§ 13. ἄρα. Spr. 69, 8 A. — ταῦτα. ταύτῃ? (Kr. 26.) Doch ähnlich τοῦτο ὥστε 5, 7, 7. — ἀρκεῖν. ἀρκοῦντα εἶναι. — οἰκουμέναις. zu 1, 4, 1. Andre οἰκούσαις. — ἐντείλασθαι auftragen. Spr. 52, 8, 4. (5.) — ὁδοποιεῖν ὁδούς. zu 4, 7, 22. — διὰ τό. Spr. 50, 6, 2. — ἡμῶν. Spr. 47, 12, 2. (13, 1.)

§ 14. οὐδέν, τάς. οὔ, ἐνίας Valckenaer, weil Xen. nur über diese eine Sache nicht habe abstimmen lassen. Allein bei der einen Sache handelte

πεισε ποιεῖν τὰς ὁδούς, λέγων ὅτι θᾶττον ἀπαλλάξονται, ἢν εὔποροι γένωνται αἱ ὁδοί. Ἔλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν Τραπεζουν- 15 τίων, ᾗ ἐπέστησαν Δέξιππον, Λακωνικὸν περίοικον. Οὗτος ἀμελήσας, τοῦ συλλαβεῖν πλοῖα ἀποδρὰς ᾤχετο ἔξω τοῦ Πόντου ἔχων τὴν ναῦν. Οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θρᾴκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου τοῦ Λάκωνος. Ἔλαβον δὲ 16 καὶ τριακόντορον, ᾗ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος, ὃς ὁπόσα λαμβάνοι πλοῖα κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, εἴ τι ἦγον, ἐξαιρούμενοι φύλακας καθίστασαν, ὅπως σῶα εἴη, τοῖς δὲ πλοίοις χρήσαιντο εἰς παραγωγήν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξῄεσαν οἱ 17 Ἕλληνες· καὶ οἱ μὲν ἐνετύγχανον, οἱ δὲ καὶ οὔ. Κλεαίνετος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

β'. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν ὥστε ἀπαυθημερί- 1 ζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν ὁ Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων ἐξάγει εἰς Δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ φυλάττειν κατέλιπε τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε ἐκπεπτωκότες [ἐκ] τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι καὶ ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. Οἱ δὲ Τραπεζούντιοι ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥᾴδιον ἦν λα- 2 βεῖν οὐκ ἦγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν· εἰς τοὺς Δρίλας δὲ προθύμως

---

es sich doch um mehrere Puncte, wie die Marschroute, die Versorgung mit Lebensmitteln; mithin konnte hier ohne Anstoss οὐδέν gesagt werden. Mit dem Ac. der Sache steht ἐπιψηφίζειν auch Dem. 22, 9: ὁ ταῦτ' ἐπιψηφίζων ἐπιστάτης. — ἑκούσας. Direct: αἱ πόλεις ἑκοῦσαι ἐποίουν. vgl. zu 3, 2, 26. — ἀπαλλάξονται fortziehen würden. Spr. 40 unter ἀλλάσσω.

§ 15. ᾗ. Spr. 48, 9. (11, 5.) — ἀμελήσας τοῦ unbekümmert um das, weit entfernt zu. Kyr. 7, 2, 17: ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν θεόν, εἴ τι ἐδεόμην. — τοῦ. Spr. 47, 10. (11.) — συλλαβεῖν kapern, wie Thuk. 8, 35, 2 u. Dem. 4, 34; ξυλλέγειν zwei Hsn. vgl. 6, 4, 22. — πολυπραγμονῶν τι Händel, etwas Unerlaubtes betreibend. Plat. Ges. 952: τεθνάτω, ἐὰν γ' ἐν δικαστηρίῳ ἁλῷ πολυπραγμονῶν τι περὶ τὴν παιδείαν καὶ τοὺς νόμους. — ὑπό. Spr. 52, 3, 1.

§ 16. λαμβάνοι iterativ. Spr. 65, 6, 5. — ἀγώγιμα, φορτία ἐμπορικά. Plat. Prot. 313: κάπηλος τῶν ἀγωγίμων. Dem. 56, 24: τῶν ἀγωγίμων ἦν κύριος. — χρήσαιντο, wofür mehrere Handschriften ἐχρήσαντο haben, giebt ein leicht erklärliches Anakoluth; über den Ao. zu 1, 9, 17. — παραγωγή das Schiffen an der Küste, um Räuberei zu treiben.

§ 17. οἱ δὲ καί. zu 1, 3, 13. — (οὔ. Spr. 67, 10, 2.)

C. 2. § 1. ἦν. zu 1, 4, 4. — ἐκ τούτου im Nachsatze, wie 7, 6, 13 u. μετὰ ταῦτα 1, 6, 6. (Spr. 65, 9, 1.) — ἡγεμόνας τῶν Wegweiser aus der Zahl der. zu 4, 8, 27. — εἰς. zu 1, 1, 11. — τὸ ἥμισυ ohne μέν. zu 6, 1, 18. — φυλάττειν. Spr. 55, 3, 10. (20.) vgl. 5, 2, 12. 3, 4. — ἅτε. Spr. 56, 11 (12), 2. — πολλοί. zu 1, 10, 2. vgl. 4, 7, 7. — ἀθρόοι versammelt, zusammen. vgl. 7, 3, 9.

§ 2. ὁπόθεν. zu ὅθεν 1, 3, 17. — αὐτοῖς in sofern ὁπόθεν den Begriff der bezüglichen Gebiete und ihrer Bewohner enthält. Spr. 58, 4, 2. Uebrigens könnte man auch φίλοι auf die Barbaren, αὐτοῖς auf die Trapezuntier beziehen. — (εἰς χωρία. Spr. 68, 7.)

ἦγον, ὑφ' ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.

3 Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὁποῖα τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἁλώσιμα ἐδόκει εἶναι ἐμπιπράντες ἀπῄεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαμβάνειν, εἰ μὴ ὗς καὶ βοῦς ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. Ἓν δ' ἦν χωρίον [ὃ] μητρόπολις αὐτῶν [ἐκαλεῖτο]· εἰς τοῦτο πάντες συνεῤῥυήκεσαν· περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα καὶ πρόσοδοι 4 χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. Οἱ δὲ πελτασταί, προδραμόντες στάδια πέντε ἢ ἓξ τῶν ὁπλιτῶν διαβάντες τὴν χαράδραν, ὁρῶντες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον· συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοὶ οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ δια- 5 βάντες πλείους ἢ εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι 6 πεποιημέναι, ἀπιέναι δὴ ἐπεχείρουν· οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς. Ὡς δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀποτρέχειν, ἦν γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἡ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς 7 τὴν χαράδραν, πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὁπλίταις. Ὁ δ' ἐλθὼν λέγει ὅτι ἔστι χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὔτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρὸν γάρ ἐστιν· οὔτε ἀπελθεῖν ῥᾴδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

8 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν τοὺς μὲν ὁπλίτας θέσθαι ἐκέλευσε τὰ ὅπλα, αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς ἐσκοπεῖτο πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβεβηκότας ἢ 9 καὶ τοὺς ὁπλίτας διαβιβάζειν ὡς ἁλόντος ἂν τοῦ χωρίου. Καὶ ἐδόκει τὸ μὲν ἀπαγαγεῖν οὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἑλεῖν δ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον. Καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε, τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντεις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν ὅτι μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ 10 τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. Καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς πέμπει διαβιβάσοντας τοὺς ὁπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν, ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταστάς, καὶ

---

§ 3. ἐμπιπράντες erg. ταῦτα. Spr. 51, 12. (13.) vgl. 6, 1. 2. — ὗς, βοῦς sind Acc. Spr. 18, 8 (A. 5 u. 6). — ἐν — wie εἰς 2, 1, 7.

§ 4. προδραμόντες τῶν ὁπλιτῶν. Spr. 47, 22 A. (23.) — ἤ bis. Spr. 69, 25. (29, 1.) — δορυφόροι sind hier wohl, wenn die Lesart richtig ist, Menschen die Stangen (δοράτια) trugen, um damit Lebensmittel fortzuschaffen. vgl. 6, 2, 23. — ἐγένοντο. zu 1, 2, 9.

§ 5. ἀναβάλλειν aufwerfen (die Erde), der gew. Ausdruck. vgl. Thuk. 4, 90. — (πυκναὶ ξύλιναι. Spr. 57, 2, 3.) — δή. Spr. 65, 9. 1. — οἱ δέ, die Feinde. zu 3, 4, 4. — ἐπέκειντο. zu 4, 1, 16. — αὐτοῖς. zu 4, 3, 7.

§ 6. ἐφ' ἑνός so dass nur Einer hinter dem Andern gehen konnte. vgl. zu 1, 2, 15. — πέμπουσι. zu 1, 1, 8. — τοῖς ὁ. zu 2, 2, 8.

§ 8. θέσθαι τὰ ὅπλα. zu 1, 5, 14. — (ἢ καί. Spr. 69, 32, 13.) — ὡς ἁλόντος ἄν als ob (in der Hoffnung dass) erobert werden könne. zu 1, 1, 10.

§ 9. εἶναι sei möglich. zu 3, 4, 39 u. z. Thuk. 4, 98, 5.

§ 10. διαβιβάσοντας. zu 4, 8, 8.

οὐδένα εἴα ἀκροβολίζεσθαι. Ἐπεὶ δ' ἧκον οἱ ὁπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λό- 11 χον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων οἳ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς 12 πελτασταῖς πᾶσι παρήγγειλε διηγκυλωμένους ἰέναι, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, ἀκοντίζειν δεῆσον, καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλῆσθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὁπόταν σημήνῃ, τοξεύειν δεῆσον, καὶ τοὺς γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἔπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι.

Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ὑπολόχαγοι 13 καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλους [μὲν δὴ] συνεώρων, μηνοειδὴς γὰρ ἦν ἡ παράταξις διὰ τὸ χωρίον, ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, ἅμα τε τῷ 14 Ἐνυαλίῳ ἠλάλαξαν καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὁπλῖται, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι καὶ πλεῖστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι· ἦσαν δὲ οἳ καὶ πῦρ προσέφερον. Ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βε- 15 λῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι τά τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεύς, καταθέμενοι τὰ ὅπλα, ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἷλκε καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει καὶ ἡλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ 16 εἰσδραμόντες ἥρπαζον, ὅ, τι ἕκαστος ἐδύνατο· ὁ δὲ Ξενοφῶν στὰς κατὰ τὰς πύλας ὁπόσους ἐδύνατο κατεκώλυ[σ]ε τῶν ὁπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου 17 μεταξὺ γενομένου κραυγή τε ἐγίγνετο ἔνδον καὶ ἔφευγον οἱ μὲν καὶ ἔ-

---

§ 11. ἕκαστον gehört nicht zu λόχον. vgl. 4, 3, 26. — ποιῆσαι aufstellen. vgl. 4, 8, 14. — περί streicht Kr. zu 2, 1, 11.

§ 12. διηγκυλωμένους. zu λαβόντα 1, 2, 1. — σημήνῃ. zu 1, 2, 17. — ὡς δεῆσον als ob, darauf gefasst dass es nöthig sein werde. Spr. 56, 8, 2. (9, 5.) vgl. 6, 2, 22. — ἐπιβεβλῆσθαι. zu 4, 3, 28. — γυμνῆτας, hier für σφενδονήτας. — τοὺς ἐπιτηδείους die dazu Geeigneten. — ἔπεμψε mit dem Inf., wie öfter. vgl. 7, 4, 2 u. z. Thuk. 4, 132, 3. — τούτων für die Ausführung dieser Anordnungen.

§ 13. [μὲν δή] streicht Kr. [26.] vgl. jedoch z. Her. 8, 68, 1. — μηνοειδής für μονοειδής oder εὐειδής Courier und Buttmann; σιγμοειδής Schäfer.

§ 14. ἐπεὶ δ'. Vielmehr ἐπειδή. (Kr. 26.) Der Nachsatz fängt mit τε an und ἐπεί-ἐπειδή stehen wie sonst zwei Participia: πάντων παρεσκευασμένων — παιανισάντων; ähnlich Hell. 1, 3, 18. — ἠλάλαξαν. zu 1, 8, 18. — ἔθεον δρόμῳ. eb. — ἐκ τῶν χειρῶν aus freier Hand (sonst ἐκ χειρός, auch von Mehreren, vgl. Spr. 44, 1, 7) warfen die λιθοβόλοι. Thuk. 6, 69, 3. λίθων βολὴ ἐκ χειρός τε καὶ σφενδόναι Plat. Ges. 834, a. — ἦσαν οἵ. Spr. 61, 4, 5. (5, 1.) vgl. 5, 4, 23. — καί findet sich so vor und nach ὅς. Kr. z. Thuk. 2, 49, 5.

§ 15. ὑπό. zu 1, 5, 5. — Πελληνεύς für Πελληνεύς Valckenaer. — ἀναβεβήκει, ohne Hülfe.

§ 16. κατεκώλυε will Stephanus wohl mit Recht. — ἔξω dass sie draussen blieben. (Spr. 66, 1, 10.)

§ 17. (μεταξύ. Spr. 62, 2, 4.) — καὶ ἔχοντες. zu 1, 9, 31. — παίουσι, directe Rede.

χοντες ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος· καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. Καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες ἔλεγον ὅτι ἄκρα τέ ἐστιν ἔνδον καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἳ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους.

18 Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κήρυκα ἰέναι εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν. Καὶ ἵεντο πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἴσω, ὠθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν 19 εἰς τὴν ἄκραν. Καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δὲ ὁπλῖται ἔθεντο τὰ ὅπλα οἱ μὲν περὶ τὰ 20 σταυρώματα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν εἰ οἷόν τε εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλής, ἄλλως δὲ παγχάλεπον ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν· σκοπουμένοις δὲ αὐτοῖς ἔδοξε παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χω-21 ρίον. Ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἄφοδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ᾽ αὑτοὺς διῄρουν, καὶ τοὺς ἀχρείους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο καὶ τῶν ὁπλιτῶν τὸ πλῆθος, καταλιπόντες οἱ λοχαγοὶ οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν.

22 Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοὶ γέῤῥα καὶ λόγχας ἔχοντες καὶ κνημῖδας καὶ κράνη Παφλαγονικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ, 23 ὥςτε οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν [αὐτοὺς] κατὰ τὰς πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας· καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπεῤῥίπτουν ἄνωθεν, ὥςτε χαλε-24 πὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν ἐπιοῦσα. Μαχομένων δὲ αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. Ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν δεξιᾷ ὅτου δὴ ἐνάψαντος. 25 Ὡς δ᾽ αὕτη συνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. Ὡς δ᾽ ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης ἐνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν

§ 18. τὸν βουλόμενον. zu 1, 3, 9. — τοὺς ἐκπίπτοντας die den Ausfall machenden Barbaren, οἱ εἴσω die drinnen befindlichen Hellenen, ὠθούμενοι fortgedrängt von den Hinzukommenden. Doch kann auch εἴσω ὠθούμενοι verbunden werden. Her. 3, 72, 4: ὠσάμενοι ἔσω ἔργου ἐχώμεθα.

§ 19. ἐξεκομίσαντο. Spr. 52, 10, 1. — ἔθεντο. zu 1, 6, 4.

§ 20. ἦν es fand statt. Spr. 62, 2, 3. (2.) Lys. 19, 7: δεινὴ συμφορὰ γεγένηται. vgl. Thuk. 2, 75, 1. 6, 60, 3 u. zu 7, 42, 5. — σκοπουμένοις. Spr. 52, 8, 3. (4.)

§ 21. τοὺς μέν als ob folgen sollte ἐξεπέμποντο δέ. Aehnlich Arr. An. 5, 20, 4. vgl. unten zu 5, 5, 10. — διῄρουν. Thuk. 6, 100, 3: τὸ σταύρωμα ἀνέσπασαν καὶ διεφόρησαν. vgl. zu 2, 75, 4. — ἀχρείους, ἀχρήστους nannte man die zum Gefecht Untauglichen. z. Thuk. 1, 93, 4. — ἐξεπέμποντο. zu 1, 1, 5. — (οἱ λοχαγοί. Spr. 56, 9, 1.)

§ 22. Παφλαγονικά, σκύτινα 5, 4, 13, πεπλεγμένα Her. 7, 72. 79; also wohl aus ledernen Riemen geflochten. — ἔνθεν καὶ ἔνθεν. zu 4, 3, 28.

§ 24. μαχομένων. zu 1, 4, 12 E. — θεῶν — σωτηρίας, ein Trimeter. (Bothe.) — τῶν von denen. Spr. 47, 7. (9.) — ὅτου δή. zu 4, 7, 25. — αὕτη für αὐτή Schneider. — οἱ ἀπό. zu οἱ ἐκ 1, 2, 3. vgl. 5, 2, 25.

§ 25. καὶ ταχύ. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.)

ἀριστερᾷ οἰκίας· αἱ δὲ ξύλιναι ἦσαν, ὥςτε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. Ἔφευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. Οἱ δὲ κατὰ τὸ στόμα δὴ ἔτι 26 μόνοι ἐλύπουν καὶ δῆλοι ἦσαν ὅτι ἐπικείσονται ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. Ἐνταῦθα παραγγέλλει φορεῖν ξύλα ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. Ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἐνῆψαν· ἐνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ᾽ αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. Οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, 27 πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. Καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τἆλλα πάντα πλὴν τῆς ἄκρας.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀπῄεσαν οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ 28 δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, πρανὴς γὰρ ἦν καὶ στενή, ψευδενέδραν ἐποιήσαντο· καὶ ἀνὴρ Μυσὸς τὸ γένος καὶ τοὔνομα 29 τοῦτο ἔχων τῶν Κρητῶν λαβὼν τέτταρας ἢ πέντε ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ καὶ προςεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ διεφαίνοντο, χαλκαῖ οὖσαι. Οἱ μὲν οὖν πο- 30 λέμιοι ταῦτα διορῶντες ἐφοβοῦντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἤδη ὑπεληλυθέναι τῷ Μυσῷ, ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἐξαναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες, ἁλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ, ἐκπεσόν- 31 τες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν· ὁ Μυσὸς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ

§ 26. οἱ κατὰ τὸ στόμα die der Fronte (der Hellenen) Gegenüberstehenden. Ueber κατά zu 1, 8, 21. — δῆλοι ἦσαν ὅτι. Spr. 57, 4, 4. (8.) — παραγγέλλει, Ξενοφῶν. — φορεῖν erg. τούτους, πάντας. Spr. 51, 12. (13, 2.) vgl. 7, 7, 20. — τῶν vor βελῶν verdächtigt Poppo, da Xen. sonst nur ἔξω βελῶν sage. — ἑαυτῶν. zu 2, 2, 3. — ἀμφί. vgl. 6, 4, 1. 7, 2, 16 und zu 3, 5, 14.

§ 29. καί vor ἀνήρ würde wohl besser fehlen. (Kr. 45.) vgl. Reg. unter Asyndeton. — τὸ γένος. Spr. 46, 2. (4.) — γένος καί. Spr. 59, 2. (A. 3.) — αὐτῶν, des Mysers und seiner Genossen. vgl. zu αὐτοί 4, 3, 28. — ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ zu 1, 5, 12.

§ 30. διορῶντες, διαφαινόμενα ὁρῶντες. — ὡς anscheinend. — ἱκανόν. Spr. 43, 4, 1. (2.) — τῷ Μυσῷ zu ἐσήμηνε gezogen erhielte eine zu starke Betonung. Auch würde Xen. für diese Verbindung τοῖς περὶ τὸν Μυσόν gesagt haben. — ἐσήμηνε, ὁ Μυσὸς τοῖς ἀμφ᾽ αὐτόν. — ἀνά. zu 1, 8, 1. — καὶ ὅς. Spr. 50, 1, 3. (5.)

§ 31. οἱ ἄλλοι. zu 1, 5, 5. — ἁλίσκεσθαι eingeholt werden, wie π. ἱππ. 8, 10 und Hell. 5, 4, 54: ταχὺ πρὸς ἄναντες εὐήλατον ἁλίσκονται πεζοὶ ὑπὸ ἱππέων. vgl. αἱρεῖν 1, 4, 8. Erwarten aber würde man: ἁλῶναι γὰρ ἄν dass sie würden eingeholt worden sein, ἑάλωσαν γὰρ ἄν. Spr. 54, 6, 4. (6.) Allein ἁλίσκομαι hat zuweilen Perfectbedeutung. vgl. 1, 5, 2. 4, 1, 3 und Thuk. 1, 23, 2: εἰσὶν αἳ οἰκήτορας μετέβαλον ἁλισκόμεναι. Daher kann der Inf. auch für das Plqpf. oder den Ao. eintreten. Spr. 53, 2, 4. (9. vgl. A. 5. Anwendbar wäre auch Spr. 54, 10, 3.) Das ἄν aber kann fehlen wie beim Indicativ. (Spr. 53, 10, 5. vgl. 69, 7 A. 1, 4.) — γάρ. γὰρ ἄν Cobet N. l. p. 458. — ἔφασαν sie erzählten, zum Heere gelangt, vgl. zu 4, 4,

καὶ ἀνέλαβεν τετρωμένον. Καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν. Οὕτως ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι ὄντες.

1 γ΄. Ἐπεὶ δὲ οὔτε ὁ Χειρίσοφος ἧκεν οὔτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν οὔτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. Καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν, καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δὲ ὁδὸς ὡδο-2πεποιημένη ἦν. Καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι, πόλιν Ἑλληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ, Σινωπέων ἄποικον, ἐν τῇ Κολχίδι χώρᾳ. 3 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις γίγνεται καὶ ἀριθμός· καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. Οὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους· οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ τῆς χιόνος καὶ εἴ τις νόσῳ.

4 Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων ἀργύριον γενόμενον. Καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς· 5 ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρὸν καὶ ἐπέγραψε τό, τε αὑτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξέ-6νου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. Τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτε ἀπῄει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, καταλείπει παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεω-

16. Denn meinen (ohne Aeusserung) kann φάναι in der att. und gew. (prosaischen) Sprache nicht heissen. — δρόμῳ erg. εἰ μὴ ἐξέπεσον. (Spr. 54, 12, 9.) vgl. 7, 6, 33. — ἐσώθησαν. Spr. 52, 6, 1. — βοηθεῖν. zu 1, 8, 12. — ἐπὶ πόδα das Gesicht dem Feinde zugekehrt. vgl. die lat. Ausg.

C. 3. § 1. μέν. Dem entspricht οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο, nämlich κατὰ γῆν. — γυναῖκας, nicht alle vgl. 5, 4, 33. — καὶ Φιλήσιον und auch den Ph. zu 1, 2, 2. — ὡδοπεποιημένη. Spr. 28, 15, 3.

§ 2. τριταῖοι. Spr. 57, 5, 4.

§ 3. ἔμειναν, den Cheirisophos mit Schiffen erwartend. (Bo.) — ἐν τοῖς ὅπλοις. Denn sonst erschienen sie zu Musterungen auch unbewaffnet. — (ἐκ. Spr. 68, 17, 9.) — τῶν. Spr. 50, 4. 3. (5. 6.) — ἀμφὶ τούς. zu 1, 7, 10. — μυρίους 1, 2, 9. 7, 10. Cobet in s. Ausg. verdächtigt die Worte ἐκ τῶν ἀ. τ. μ. — νόσῳ erg. ἀπώλετο. Hell. 4, 2. 21: οὐκ ἀπέθανον αὐτῶν, πλὴν εἴ τις ἐν τῇ ξυμβολῇ ὑπὸ Τεγεατῶν. vgl. Thuk. 2, 98, 2.

§ 4. ἀπό für. zu 1, 1, 9. — γενόμενον eingenommen. vgl. 7, 6, 41: über die Stellung (Spr. 50, 10, 3). vgl. 5, 6, 20. — δεκάτην. Spr. 43, 3. (A. 3.) — τό. Spr. 50, 2, 2. (4.) — φυλάττειν. zu 5, 2, 1. — Νέων. 5, 6, 36. — ἔλαβε, τὸ μέρος.

§ 5. τὸ τοῦ Ἀ. erg. μέρος. — ποιησάμενος. Spr. 52, 11. — θησαυρόν. Mehrere Völkerschaften hatten zu Delphoi besondere Zimmer für ihre Weihgeschenke. — ξένος. 3, 1, 4.

§ 6. Μεγάβυζος war der stehende Amtsname. Hemsterhuys zu Luc. Tim. 22. — μετὰ Ἀ. ἐν Κ. streicht Kr. 26 u. 30 u. Dobree p. 134. —

κόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἰέναι [μετὰ Ἀγησιλάου ἐν Κορωνείᾳ]· καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, ἑαυτῷ ἀποδοῦναι· εἰ δέ τι πάθοι, ἀναθεῖναι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῷ.

Ἐπεὶ δ' ἔφευγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι, 7 ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ ὅπου ἀνεῖλεν ὁ θεός. Ἔτυχε δὲ διὰ μέσου ῥέων τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. Καὶ ἐν Ἐφέσῳ 8 δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος νεὼν Σελινοῦς ποταμὸς παραῤῥεῖ, καὶ ἰχθύες δὲ ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων ὁπόσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία. Ἐποίησε δὲ 9 καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου, καὶ τὸ λοιπὸν ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὡραῖα θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι, ὁμοῦ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. Παρέχει δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος καὶ τῶν θηρευομένων δέ. Καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ 10 οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν, οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. Ἔστι δὲ ὁ τόπος ᾗ ἐκ Λακεδαίμονος 11 εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. Ἔνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ καὶ λειμὼν καὶ ἄλση καὶ ὄρη δένδρων μεστά, ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἶγας καὶ οἶς καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους,

Κορωνείᾳ. Schlacht 394 v. Chr. — ἢν σωθῇ. Spr. 54, 12. (A. 4.) — εἴ τι πάθοι si quid sibi accidisset, nämlich der Tod: ein häufiger Euphemismos, um einen Ausdruck von übler Vorbedeutung zu vermeiden. vgl. 7, 2, 14, Thuk. 4, 15, 2 u. Alexis 197, 8: ἐὰν πάθῃς τι, πῶς ἐγὼ βιώσομαι. — ὅ, τι womit. Spr. 46, 3, 2. (5, 9.)

§ 7. ἔφευγεν verbannt war. Spr. 53, 1, 3. vgl. 3, 1, 5. 7, 7, 57. vgl. Kr. hist. philol. Studien I. S. 247 ff. — Σκιλλοῦντι für Σκιλοῦντι oder Σκιλλοῦντι Zeune. — οἰκισθέντι für οἰκισθέντος Castellio. vgl. Kr. Stud. II. S. 279 s. — παρά. zu 1, 2, 13. — ὅπου erg. ὠνεῖσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) — ὁ θεός vorzugsweise Apollon, wenn von Orakeln die Rede ist.

§ 8. μέσου τοῦ. zu 1, 2, 7. — (ποταμός. Spr. 50, 7, 1.) — ἐν Σ. zu 4, 8, 22; über ἐν-ἐν gr. Spr. 68, 9, 3. — ἐστίν. Spr. 56, 3, 1.

§ 9. ὁμοῦ stände üblicher nach ἄνδρες. Eben so Dem. 22, 68: ὁμοῦ μετοίκους, Ἀθηναίους. Eu. Herakl. 455: ὁμοῦ γέροντες καὶ νέοι καὶ μητέρες. — ἑορτῆς. Spr. 47, 14. (15.) — σκηνοῦσιν. zu 4, 5, 33. — τῶν θυομένων ἀπό. gr. Spr. 50, 10, 2. — λάχος auch 6, 1, 2, ein poetisches Wort.

§ 10. ἁλίσκεσθαι ἐξ auch Hell. 3, 2, 26 u. 6, 2, 6. (Sturz.) vgl. zu 2, 4, 11.

§ 11. ὁ τόπος. Andre ἡ χώρα. — πορεύονται. Spr. 61, 4, 3. (7.) vgl. 5, 8, 24. 10, 2. — ὡς-ἱεροῦ nehm' ich appositiv, da man sagte: ἔστι δὲ εἴκοσι στάδιοι es sind 20 Stadien Entfernung. vgl. Her. 1, 26. 7, 34: ἔστι δὲ ἑπτὰ στάδιοι ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. vgl. Thuk. 4, 66, 3. — στάδιοι. zu 1, 7, 14. vgl. 4, 3, 16. — καὶ οἶς. Nur dies oder nur καὶ βοῦς

12ὥςτε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια εὐωχεῖσθαι. Περὶ δὲ αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὡραῖα. Ὁ δὲ ναὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται, καὶ τὸ 13ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίττινον χρυσῷ ὄντι τῷ ἐν Ἐφέσῳ. Καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν γράμματα ἔχουσα· Ἱερὸς ὁ χῶρος τῆς Ἀρτέμιδος. Τὸν [δὲ] ἔχοντα καὶ καρπούμενον τὴν μὲν δεκάτην καταθύειν ἑκάστου ἔτους, ἐκ δὲ τοῦ περιττοῦ τὸν ναὸν ἐπισκευάζειν. Ἐὰν δέ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ θεῷ μελήσει.

1 δ'. Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο οἵπερ καὶ 2πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον ὄντα τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες πότερον ὡς διὰ φιλίας ἢ ὡς διὰ πολεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. Οἱ δὲ εἶπον ὅτι οὐ διήσοιεν· 3ἐπίστευον γὰρ τοῖς χωρίοις. Ἐντεῦθεν λέγει ὁ Τιμησίθεος ὅτι πολέμιοί εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ ἐπ' ἐκεῖνα. Καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος ἧκεν ἄγων 4τοὺς ἄρχοντας. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἵ τε τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν, ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος.

5 Ὦ ἄνδρες Μοσσύνοικοι, ἡμεῖς διασωθῆναι βουλόμεθα πρὸς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν· κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς οὓς ἀκούο-6μεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. Εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχους καὶ τιμωρήσασθαι, εἴ τι πώποτε ὑμᾶς οὗτοι ἠδίκησαν, καὶ

---

haben die Hsn. (Kr. 26.) — εὐωχεῖσθαι. Hipparch. 8, 4: οἱ εὐωχούμενοι ἵπποι. vgl. zu 1, 6, 3.

§ 12. δένδρων. zu 2, 4, 14. Strabo 14, 1 p. 639: διαπρεπὲς ἄλσος παντοίης ὕλης. — ὅσα für τούτων oder πάντων (dies von δένδρων regiert) ὅσα. Plat. Rep. 621, 1: κενὸν δένδρων τε καὶ ὅσα γῆ φύει. vgl. zu 5, 1, 8 und über δένδρα τούτων (τῶν ὡραίων) Spr. 47, 6. (8.) — τρωκτὰ ὡραῖα zum Nachtisch gebrauchte Früchte.

§ 13. ἔχουσα τάδε will Cobet N. l. p. 461. — τῆς Ἀ. Spr. 48, 11, 2. (13, 5.) — καταθύειν möge opfern. So findet sich der Infinitiv öfter optativisch, hier fast imperativisch. (Spr. 55, 1, 4.) — ἑκάστου ἔτους. Spr. 47, 1, 2. (2, 4.)

C. 4. § 1. ἐκομίζοντο. Spr. 52, 6, 1. — καὶ πρόσθεν. zu 1, 6, 1.

§ 2. εἰς. zu 1, 1, 11. — ἐρωτῶντες fragen lassend, wie 6, 4, 4. vgl. zu 1, 3, 8. — ὡς διά. zu 1, 3, 14. — πορεύσονται. Spr. 53, 7, 3. — διήσοιεν für διοίσοιεν (διήσειεν) Jacobs. zu 4, 1, 8. vgl. zu 3, 2, 23.

§ 3. ἐκ, wie πρός 2, 2, 4. vgl. unten § 10. (Spr. 68, 17, 3.) Plat. Prot. 314, e: περιεπάτουν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα Ξάνθιππος. vgl. Thuk. 7, 37, 2. 8, 33, 2. — τὸ ἐπ' ἐκεῖνα die entgegengesetzte Seite. (Spr. 43, 4, 3.) — εἰ. zu 4, 1, 8. — ἄρχοντας Häuptlinge.

§ 5. πρός. Eben so Kyr. 5, 4, 16. vgl. So. Phi. 383: πλέω πρὸς οἴκους.

§ 6. πώποτε steht häufig auch in affirmativen Sätzen, besonders in hypothetischen. Ar. Frö. 147: εἴ που ξένον τις ἠδίκησε πώποτε. vgl. Ach. 405, Frie. 302, And. 1, 128, Lys. 1, 43, Dem. 52, 2. Zuweilen auch nach Relativen, wie nach ὅστις Plat. Phaidr. 258, c, ὅσοι Apol. 19, c, Dem. 8, 24, ὅσα

τὸ λοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι τούτους. Εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψα-7σθε πόθεν αὖθις ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτο σύμμαχον. Πρὸς ταῦτα8 ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσσυνοίκων ὅτι καὶ βούλοιντο ταῦτα καὶ δέχοιντο τὴν συμμαχίαν. Ἄγετε δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε9 χρήσασθαι, ἂν σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα, καὶ ὑμεῖς τί οἷοί τε ἔσεσθε ἡμῖν συμπρᾶξαι περὶ τῆς διόδου; Οἱ δὲ εἶπον ὅτι ἱκανοί ἐσμεν εἰς τὴν10 χώραν εἰςβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας οἵτινες ὑμῖν συμμαχοῦνταί τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ᾤχοντο. Καὶ ἧκον τῇ ὑ-11στεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα καὶ ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβάντες εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα, ὁ δὲ εἷς ἔμενε. Καὶ12 οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν, οἱ δὲ μένοντες ἐξετάξαντο ὧδε. Ἔστησαν ἀνὰ ἑκατὸν μάλιστα, ὥςπερ οἱ χοροί, ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέῤῥα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα εἰκασμένα κιττοῦ πετάλῳ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἑξάπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροειδές. Χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γο-13

2, 5. 4, 50. Bei Participien Isokr. 16, 33: τοὺς πώποτε νικήσαντας ὑπερεβάλετο. vgl. 10, 38. 19, 48, Dem. 29, 21, Dein. 1, 61, Plat. Phaidr. 279, a. Aehnlich οἱ πώποτε Lyk. g. Leokr. 134, Xen. Hell. 3, 5, 14. — εἶναι. ἔχειν erwartet man; allein der Schriftsteller dachte statt ἔξεστιν etwa διαπράξεσθε. Mit ähnlicher Härte Thuk. 3, 86, 2: πρόπειραν ἐποιοῦντο εἴ σφισι δυνατὰ εἴη τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι.

§ 7. ἀφήσετε fortlassen werdet, ohne unsere Hülfe zu benutzen. Dem. 1, 8: παραπεπτωκότα καιρὸν ἀφεῖναι. — αὖθις künftig, wie § 20. 7, 5, 3. 7, 30. Eu. Or. 910: κἂν μὴ παραυτίκ', αὖθίς εἰσι χρήσιμοι.

§ 8. ὁ ἄρχων derjenige unter den Häuptlingen der statt der übrigen (§ 3 u. 4) antwortete, der vornehmste.

§ 9. δή. zu 2, 2, 10. — ἡμῶν. ἡμῖν würde man erwarten; allein durch eine nicht ungewöhnliche Anticipation wird das Pronomen zu δεῖσθαι construirt. (Spr. 61, 6, 8.) vgl. Lobeck zu So. Ai. 2. — οἷοί τε für ποῖοί τε oder οἴεσθε Stephanus.

§ 10. ὅτι. zu 1, 6, 8. — (ἡμῖν. Spr. 51, 2, 1 u. Arndt De pron. II. p. 20.) — συμμαχοῦνται. zu ἔσται 1, 3, 17. — ὁδόν. (Spr. 46, 6, 2.) vgl. 6, 3, 10.

§ 11. ἐπὶ τούτοις. zu 3, 2, 4. — οἱ δύο, der Artikel, weil durch Angabe der Summe auch der Theil mit bestimmt ist. (Spr. 50, 2, 8.) vgl. Thuk. 7, 24, 1 u. Her. 1, 142, 2. — εἰς τάξιν. zu 2, 2, 8.

§ 12. οἱ μέν. zu 1, 10, 4. — ἐξετάξαντο für ἐξετάζοντο, ἐξητάζοντο, ἐξετάζοντο Stephanus: stellten sich auf (aus der Unordnung). vgl. 7, 1, 24. — ἀνά je. vgl. zu 3, 4, 21. — μάλιστα ungefähr. zu Clintons Fast. Hell. p. 253 (239) n. ik. — ὥςπερ οἱ χ. verbinde man mit ἀντιστοιχοῦντες. vgl. zu 1, 6, 7. — βοῶν. zu 4, 7, 22. — παλτόν. zu τὴν γνώμην 1, 7, 8. — ὡς. zu 1, 2, 3. — ἑξάπηχυ. ἔξπηχυ will Cobet N. l. p. 461. vgl. Phryn. p. 412 u. dort Lobeck. p. 414. — ξύλου scheint als Ge. des Stoffes von σφαιροειδές abzuhängen: eine kugelförmige Rundung aus dem Holze selbst, also ohne σαύρωξ. vgl. 4, 7, 16. Her. 8, 16, 1: μηνοειδὲς ἐποίησαν τῶν νεῶν. Dobree p. 135 liest ξύλον und streicht αὐτοῦ τοῦ.

§ 13. ὑπὲρ γονάτων die nicht bis ans Knie hinabreichten. Ailian

νάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκύ-
τινα, οἷάπερ τὰ Παφλαγονικά, κρωβύλον ἔχοντα κατὰ μέσον, ἐγγύτατα
14τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγάρεις σιδηρᾶς. Ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν
εἷς, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐπορεύοντο ᾄδοντες ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες
διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων ἐπορεύοντο εὐθὺς
15πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπὶ χωρίον ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι. Ὠικεῖτο
δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως τῆς μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς καὶ ἐχού-
σης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσσυνοίκων. Καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν·
οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς εἶναι καὶ πάντων Μοσσυνοί-
κων, καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὂν κατα-
16λαβόντας πλεονεκτεῖν. Εἵποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές, οὐ
ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλὰ ἁρπαγῆς ἕνεκεν. Οἱ δὲ πολέμιοι
προσιόντων τέως μὲν ἡσύχαζον· ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκ-
δραμόντες τρέπονται αὐτούς· καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τῶν βαρβάρων καὶ
τῶν συναναβάντων Ἑλλήνων τινάς, καὶ ἐδίωκον μέχρι οὗ εἶδον τοὺς Ἕλ-
17ληνας βοηθοῦντας· εἶτα δὲ ἀποτραπόμενοι ᾤχοντο· καὶ ἀποτεμόντες τὰς
κεφαλὰς τῶν νεκρῶν ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν πο-
λεμίοις, καὶ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ τινὶ ᾄδοντες.

18 Οἱ δὲ Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τούς τε πολεμίους ἐπεποιήκεσαν
θρασυτέρους καὶ ὅτι οἱ ἐξελθόντες Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν μάλα
19ὄντες συχνοί· ὃ οὔπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατιᾷ. Ξενοφῶν
δὲ συγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας εἶπεν· Ἄνδρες στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμή-
σητε ἕνεκα τῶν γεγενημένων· ἔστι γὰρ ὅ, τι καὶ ἀγαθόν, οὐ μεῖον τοῦ
20κακοῦ, γεγένηται. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν

V. G. 11, 10: *θοἰμάτιον ὑπὲρ τὸ γόνυ ἦν.* — **λινοῦ** hängt von *χιτωνίσκους* ab. vgl. zu 1, 2, 23. — (*δέ.* Spr. 69, 5, 4.) — **κράνη** erg. *ἐφόρουν* aus *ἐνεδεδύκεσαν*; ein Zeugma. Arr. Anab. 7, 15, 4: *τὰ ὀνόματα καὶ τὰς σκευὰς ὀφθῆναι.* — **κρωβύλος** Haarwulst. Die Erkl. zu Thuk. 1, 6, 2. — **ἐγγύτατα** fast völlig. — **τιαροειδῆ** gehört zu *κράνη*.

§ 14. **ἐν ῥυθμῷ** gehört zu *ἐπορεύοντο*. Kr. z. Thuk. 5, 70.

§ 15. **τῆς πόλεως** streichen Kiehl u. Cobet N. l. p. 462. — **περὶ τούτου** um diesen Platz. — **ἀεί.** zu 4, 1, 7. — **καὶ πάντων.** zu 1, 8, 2, über den Ge. Spr. 47, 25, 7. (26, 8.)

§ 16. **ταχθέντες.** zu 1, 6, 6. — **προσιόντων** erg. *αὐτῶν*. zu 1, 2, 17. — **τέως μέν.** zu 4, 2, 12. — **ἐγένοντο.** zu 1, 7, 17. — **χωρίου.** Spr. 47, 28 (29), 1. — **ἔφασαν,** die mit den Hellenen verbündeten Mossynoiken.

§ 17. **νόμῳ.** *ἐν νόμῳ* Cobet N. l. p. 522, wie *ἐν ῥυθμῷ* § 14. 5, 9, 8. 11.

§ 18. **ὅτι τούς τε,** gestellt als ob das zweite *ὅτι* fehlen sollte. zu 1, 2, 21. — **στρατιᾷ.** *στρατείᾳ* Le. Doch s. Kr. z. Th. 1, 3, 4.

§ 19. **μηδὲν ἀθυμήσητε.** Spr. 54, 2, 2. — **ἀγαθόν.** Dieselbe Stellung Dem. 19, 184: *οὐδὲν ἔσθ' ὅ,τι μεῖζον ἂν ὑμᾶς ἀδικήσειέ τις.* Thuk. 1, 40, 4: *φανεῖται καὶ ἃ τῶν ὑμετέρων οὐκ ἐλάσσω ὑμῖν πρόσεισιν.* vgl. Plat. Phaid. 89, d: *οὐκ ἔστιν ὅ, τι ἄν τις μεῖζον τούτου κακὸν πάθοι.* Ueber *ἔστιν ὅ, τι* zu 1, 8, 20.

§ 20. **ὅτι.** zu 3, 1, 36. — **ἡμῖν.** zu 3, 2, 20. — **τῷ ὄντι** in Wahrheit. (Spr. 48, 15, 17.) — **ἀνάγκη** erg. *πολεμίους εἶναι*. zu 1, 2, 15. —

ἡγεῖσθαι τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν οἷςπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ
τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως καὶ ἱκανοὶ ἡγη-
σάμενοι εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις ταὐτὰ πράττειν ἅπερ σὺν ἡμῖν δίκην
δεδώκασιν, ὥςτε αὖθις ἧττον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. Ἀλλ'21
ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δό-
ξετε κρείττους αὐτῶν εἶναι καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε ὅτι οὐχ ὁμοίοις
ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτω διέμειναν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσαν-22
τες, ἐπεὶ ἐκαλλιερήσαντο, ἀριστήσαντες ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι
καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταὐτὰ ταξάμενοι ἐπορεύοντο,
τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ὀρθίων [ὄντων] ἔχοντες, ὑπολειπομένους
δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὁπλιτῶν. Ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἳ εὔ-23
ζωνοι κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. Τούτους οὖν ἀνέστελλον οἱ
τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. Οἱ δ' ἄλλοι βάδην ἐπορεύοντο πρῶτον μὲν
ἐπὶ τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν καὶ οἱ σὺν
αὐτοῖς· ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. Τοὺς μὲν οὖν24
πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο· ἐπειδὴ δὲ ἐγγὺς ἦσαν οἱ
ὁπλῖται, ἐτράποντο. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἵποντο διώκοντες
ἄνω πρὸς τὴν μητρόπολιν, οἱ δὲ ὁπλῖται ἐν τάξει εἵποντο. Ἐπεὶ δὲ ἄνω25
ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμιοι ὁμοῦ
δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς· καὶ ἄλλα
δόρατα ἔχοντες παχέα, μακρά, ὅσα ἀνὴρ ἂν φέροι μόλις, τούτοις ἐπει-
ρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁ-26
μόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν, ἅπαντες λιπόντες τὸ
χωρίον. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὁ ἐν τῷ μόσσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ᾠκοδο-
μημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ
ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ προτέρῳ αἱρεθέντι χωρίῳ, ἀλλ' αὐτοῦ

ταὐτά für *ταῦτα* St. — **ἅπερ** erg. *ἔπραξαν*. Spr. 62, 4, 1. — **δεδώκασιν.** zu 2, 6, 21. — **τάξεως.** Spr. 47, 12 (13), 1. — **ἀπολείψονται** werden sich entfernen.

§ 21. **νῦν τε καὶ ὅτε,** wie 7, 7, 49.

§ 22. **θύσαντες,** weil das *θύσασθαι* in *καλλιερήσαντο* liegt. Spr. 52, 10, 2. (5.) — **ἀριστήσαντες ποιησάμενοι.** zu *συλλέξας* 1, 1, 7. — **ὄντων** streicht Kr. nach einigen Hsn. De auth. p. 42 s. — **ὑπολειπομένου** Muret. (vgl. Spr. 56, 14, 2.) Doch liefen sie § 23 vielleicht erst hervor. vgl. 4, 8, 18.

§ 23. **ἦσαν οἵ.** zu 5, 2, 14. — **τοῖς** hinzeigend: die sie eben hatten. Spr. 50, 2, 1. vgl. 5, 7, 19. 7, 7, 54, Thuk. 4, 43, 2. — **ἀναστέλλειν** zurücktreiben, der eig. Ausdruck in dieser Sache; das Imperfect vom Versuche nach § 24. vgl. zu 1, 3, 1. — **μέν.** Dem entspricht *ἐπεὶ δέ* § 25.

§ 24. **ἐγγύς.** zu 2, 5, 36. — **ἄνω.** zu 1, 2, 1.

§ 25. **ἐνταῦθα δή.** Spr. 65, 9, 1. — **ὁμοῦ δή.** zu 1, 10, 8. — **ἄλλα.** *ἄλλοι* Schäfer z. L. Bos p. 330; doch s. zu 1, 5, 5. — (**παχέα, μακρά.** Spr. 57, 2, 4.)

§ 26. **ὑφίεσθαι.** zu 3, 1, 17. — **καὶ ἐντεῦθεν** auch von hier, wie § 23 f. (Kr. De auth. p. 60.) — **φυλάττοντα** den Ort bewachend. — **προτέρῳ.** zu 1, 4, 12. — **μοσσύνοις.** Spr. 20 unter *μόσυν*.

27σὺν τοῖς μοσσύνοις κατεκαύθησαν. Οἱ δὲ Ἕλληνες διαρπάζοντες τὰ χωρία εὕρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πατρίους [περυσινῶν], ὡς ἔφασαν οἱ Μοσσύνοικοι, τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ
28ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσται. Καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὑρίσκετο τεταριχευμένα καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσσύνοικοι καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ· κάρυα δὲ ἐπὶ
29τῶν ἀνωγαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν. Τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἕψοντες καὶ ἄρτους ὀπτῶντες. Οἶνος δὲ εὑρίσκετο ὃς ἄκρατος μὲν ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος, κερασθεὶς δὲ εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

30 Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα ἐπορεύοντο τοῦ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς συμμαχήσασι τῶν Μοσσυνοίκων. Ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρῄεσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροσο-
31δώτατα οἱ μὲν ἔλιπον, οἱ δὲ ἑκόντες προσεχώρουν. Τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδε ἦν τῶν χωρίων. Ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον, αἱ δὲ μεῖον· ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων συνήκουον εἰς τὴν
32ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως· οὕτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοὺς [τεθραμμένους] καρύοις ἑφθοῖς, ἁπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἴσους τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος εἶναι, ποικίλους δὲ τὰ νῶτα καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀν-
33θέμια. Ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις αἷς ἦγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς

---

§ 27. *πατρίους* von den Vorfahren her übliche. K. Matthiae streicht es mit Schn. und hält *περυσινῶν* für echt. — *αἱ πλεῖσται* das Meiste. Eine ähnliche Assimilation Mem. 1, 2, 42: *πάντες οὗτοι νόμοι εἰσὶν οὓς τὸ πλῆθος συνελθὸν καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε φράζον ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ μή.* Spr. 61, 6. (7, 7.) Aehnlich *τούτῳ* § 29. Ehen so Plin. Br. 1, 20, 20: optimus modus est.

§ 28. *κάρυα τὰ πλατέα* Kastanien. vgl. Koch S. 117. — *ἀνωγαίων. ἀνώγεων* Bisschop p. 64 u. Cobet N. l. p. 170. vgl. Lobeck z. Phryn. p. 297.

§ 29. *τούτῳ* auf *κάρυα* bezogen, aber dem *σίτῳ* assimilirt. Spr. 61, 6, 2. (7, 1.) — *καί.* zu 2, 5, 15. — *πλείστῳ.* zu 1, 10, 2. (vgl. Spr. 61, 7, 7.) — *σίτῳ* als Speise. zu 2, 1, 6. Der Sinn: dies war ihr Hauptnahrungsmittel. — *ὑπό.* zu 1, 5, 5.

§ 30. *τοῦ πρόσω.* zu 1, 2, 1. — *ὁπόσα.* zu 1, 1, 6. — *προσεχώρουν* ergaben sich. „Concinner wäre *παρεδίδοσαν.*“ (Matthiae.)

§ 31. *αἱ δέ* manche. zu 2, 3, 10. vgl. Pflugk zu Eu. Herk. 636: *χρήμασιν διάφοροι. ἔχουσιν, οἱ δ' οὔ.* — *ἀλλήλων συνήκουον* hörten ihren gegenseitigen Zuruf. vgl. zu 4, 1, 11. — *πόλεως* statt *πόλιν* zu *ἑτέραν*, wie öfter. Lobeck zu So. Ai. p. 201.

§ 32. *ἐν τοῖς* im Lande der. (Spr. 68, 12, 3.) vgl. zu 1, 1, 11. — *οὐ πολλοῦ δέοντας.* zu 1, 5, 14. — *ποικίλους* ist Prädicat: *στίζουσιν αὐτοὺς ποικίλους.* Spr. 57, 4. (4, 2.) — *τὰ νῶτα.* Spr. 52, 4, 3. (6.) Denn man sagte *στίζω αὐτοὺς στίγματα.* (Her. 7, 233, 2.) — *ἐστιγμένους ἀνθέμια* blumenartig tattowirt; über den Ac. Spr. 52, 4, 3. (8.) vgl. 46, 3, 2. (5, 4.) Strabon 15, 1 p. 712: *βάπτεσθαι ἀνθινά.* K. Matthiae will auch hier *ἀνθινά*, Kr. *ἄνθεμα* vgl. Cephisod. 4, Pind. O. 2, 72.

§ 33. *αἷς.* Spr. 51, 9. (10, 14.) — *ἐμφανῶς.* Her. 1, 203, 2 u. 3,

συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν [σφίσιν] οὗτος. Λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτά-34
τους διελθεῖν καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. Ἔν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες ἐποίουν ἅπερ ἂν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ οὐκ ἂν τολμῷεν, μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες· διελέγοντό τε ἑαυτοῖς καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτῶν, καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι ὅπου τύχοιεν, ὥςπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

ε'. Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διά τε τῆς πολεμίας καὶ1
τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμούς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. Οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων, καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. Ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. Ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θα-2
λάττῃ ἧττον ἐρυμνά. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρῃζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι· καὶ τὰ ξένια ἃ ἧκε παρὰ τῶν Τιβαρηνῶν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες ἔστε βουλεύσαιντο ἐθύοντο. Καὶ πολλὰ καταθυσάντων τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάν-3
τες γνώμην ὅτι οὐδαμῇ προςίοιντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. Ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο· καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποίκους, οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ. [Μέχρι ἐνταῦθα ἐπέζευσεν ἡ στρατιά. Πλῆθος τῆς4
καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι εἰς Κοτύωρα σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι καὶ εἴκοσι, στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακιςχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι, χρόνου πλῆθος ὀκτὼ μῆνες.] Ἐν-5
ταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα καὶ πέντε. Ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστοι τῶν

101: *μῖξις ἐμφανής, κατάπερ τῶν προβάτων.* — *σφίσιν* verdächtigt Kr. [50.] Spr. 51, 2, 2. (3.) 7, 3, 22. vgl. Hell. 1, 7, 5?

§ 34. *ἔλεγον.* zu *ἔφασαν* 1, 9, 23. — *βαρβαρωτάτους.* Spr. 57, 3, 3. Der Sinn: dies seien von Allen durch deren Länder sie gekommen die am meisten barbarischen, rohen gewesen. — *πλεῖστον.* Spr. 48, 12, 9. (15, 14.) — *τε ὄντες. τε ἰόντες* Ze. — *ὅμοια ἅπερ* Aehnliches wie. (Spr. 51, 13, 16.) — *ἄν* erg. *πράττοιεν*, Spr. 69, 6, 6. (7, 2.) — *ὄντες* für *ἰόντες* Le. — *τε* entspricht dem folg. *καί*; *γάρ* ist nicht zu vermissen. Kr. De auth. p. 51 f. (Spr. 59, 1, 5.) — *ἐφ' ἑαυτῶν* für sich Kr. [24 p. 51.] Spr. 68, 36 (40), 6. Die Handschriften haben *ἐφ' ἑαυτοῖς* über sich. Spr. 68, 37 (41), 6. (Kr. 24 p. 51.) — *ὅπου τύχοιεν.* zu 3, 1, 3.

C. 5. § 1. (*διὰ τῆς.* Spr. 68, 7.) — *οὗτοι.* gr. Sprachlehre 47, 28, 4. — *ἀπό.* Spr. 68, 16, 9.

§ 2. *πολύ.* Spr. 48, 12, 9. (15, 11.) — *τι.* Spr. 52, 4, 3. (8.) Ueber den Ac. mit dem Inf. neben dem blossen Inf. zu 1, 4, 18 E. — *ἧκε.* zu 4, 8, 24.

§ 3. *γνώμην.* zu 1, 6, 9. — *προςίοιντο.* Spr. 36, 9, 3. — *πόλιν, ἀποίκους.* Spr. 58, 4, 1. Thuk. 3, 79, 2: *ἐπὶ τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ ὄντας.* vgl. zu 5, 2, 2.

§ 4. *μέχρι — μῆνες* verdächtigt Kr. [45.] — (*μέχρι.* Spr. 66, 1, 4.) — *τῆς καταβάσεως* hängt von *τῆς ὁδοῦ* ab. (Spr. 47, 9, 19.) vgl. 7, 8, 26. — *ἐν B.* im babylonischen Gebiete. — *ἄχρι εἰς.* zu 4, 5, 6.

§ 5. *κατὰ ἔθνος.* zu 1, 8, 9.

Ἑλλήνων καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. Τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβανον τὰ μὲν ἐκ 6 τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, οὐδ' εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

7 Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, ἦν γὰρ ἐκείνων καὶ φόρους ἐκείνοις ἔφερον, καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δῃουμένην. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον· προηγόρει δὲ Ἑκατώνυμος, δεινὸς νομιζόμενος 8 εἶναι λέγειν. Ἔπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι νικᾶτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνησθησομένους ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὡς ἡμεῖς 9 ἀκούομεν, πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. Ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοί, ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπήρξαμεν κακῶς ποιοῦν-10 τες. Κοτυωρῖται δὲ οὗτοί εἰσι μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον καὶ Κερασούντιοι καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥστε ὅ, τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσητε ἡ Σινωπέων 11 πόλις νομίζει πάσχειν. Νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς εἴς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρεληλυθότας ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμ-12 βάνειν ὧν ἂν δέησθε οὐ πείθοντας. Ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν [καὶ] Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας καὶ ἄλλον ὅντινα ἂν δυνώμεθα φίλον ποιεῖσθαι.

13 Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἥκομεν ἀγαπῶντες ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα

§ 6. τὰ μέν. Spr. 50, 1, 4. (47, 28, 3.)

§ 7. ἐν τούτῳ. Spr. 43, 4, 2. (7.) — φοβούμενοι bezieht sich dem Sinne nach auf alle Sinopeer. vgl. Thuk. 5, 44. 2. 8, 32, 1. — περί. Spr. 68, 28. (32.) Es gehört zu τῆς πόλεως. Spr. 47, 9, 19.) — ἐκείνων. Spr. 47, 4, 2. (6, 5.) — φόρους ἔφερον. Spr. 46, 3 (5), 1.

§ 8. ἔπεμψεν. zu 1, 9, 25. — ἐπαινέσοντας. zu 1, 4, 16. — τε — δέ entspricht dem τέ vor ὑμᾶς, indem zum Gegensatze übergegangen wird, wie öfter. (Spr. 69, 16, 6.) And. 3, 10: πολλοί τε ἀπέθανον, οἱ δὲ φεύγοντες ᾤχοντο. — νικᾶτε. zu 1, 8, 12. — συνήδομαι wünsche Glück erreichter Dinge halber. — τε καί. zu 3, 2, 23. — ἡμεῖς. zu 2, 1, 12. — ἀκούομεν. zu 1, 3, 20.

§ 9. πάσχειν. Spr. 55, 3, 8. (16.) — οὐδὲ γάρ. zu 4, 3, 12. — ὑμᾶς. Spr. 46, 5. (7.) — ποιοῦντες. zu 2, 3, 23 E.

§ 10. οὗτοι. gr. Spr. 50, 1, 22. — μέν. Das δέ § 11 kann diesem μέν nicht füglich entsprechen: vielmehr wird fortgefahren als ginge μέν gar nicht vorher. vgl. zu 3, 2, 13. 5, 2, 21. — βαρβάρους. zu 1, 3, 4.

§ 11. ἐνίους. zu 2, 4, 1. — πείθοντας. zu 3, 1, 26.

§ 12. οὐκ ἀξιοῦμεν halten wir für ungebührlich. Dem. 20, 12: ἐξὸν τὰ δίκαια ποιῆσαι ψεύδεσθαι μᾶλλον αἱρήσεσθε, ἐγὼ μὲν οὐκ ἀξιῶ. vgl. Spr. 67, 1, 2. — [καί] verdächtigt Kr. (Spr. 69, 32, 2.) Oder: sogar? vgl. 4, 3, 10. — Κορύλαν 5, 9, 2. 7, 8, 25. — ἄλλον ὅντινα. zu 1, 10, 3.

§ 13. πρὸς ταῦτα. zu 1, 6, 9. — δέ. zu 4, 6, 10. — διασωσάμενοι. Spr. 52, 10. (A. 2.) — πολεμίοις. Spr. 48, 8. (9.)

καὶ τὰ ὅπλα· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. Καὶ νῦν ἐπεὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἤλ-14 θομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μέν, παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγοράν, ὠνούμενοι εἴχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς· καὶ [μὴν] εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἡγοῖντο κακῶς ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. Ἐρωτᾶτε δὲ αὐτοὺς ὁποίων 15 τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρεισι γὰρ ἐνθάδε οὓς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἡ πόλις συνέπεμψεν. Ὅποι δ' ἂν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἄν τε 16 εἰς βάρβαρον γῆν ἄν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει, ἀλλ' ἀνάγκῃ λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ Καρδούχους καὶ Ταόχους καὶ Χαλδαίους, 17 καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως, καὶ μάλα φοβεροὺς ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. Μάκρωνας δέ γε, καίπερ βαρβάρους ὄντας, 18 ἐπεὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον, φίλους τε ἐνομίζομεν εἶναι καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων.

Κοτυωρίτας δέ, οὓς ὑμετέρους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, 19 αὐτοὶ αἴτιοί εἰσιν· οὐ γὰρ ὡς φίλοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας οὔτε εἴσω ἐδέχοντο οὔτε ἔξω ἀγορὰν ἔπεμπον· ᾐτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἁρμοστὴν τούτων αἴτιον εἶναι. Ὃ δὲ λέγεις, βίᾳ 20 παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιοῦμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέῳγον τὰς πύλας, ᾗ ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χωρίον, ταύτῃ εἰσελθόντες ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν, σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες τὰ ἑαυτῶν δαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἁρμοστῇ ὦσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν,

§ 14. μέν. Dem entspricht Κοτυωρίτας δέ § 19. — παρεῖχον erg. οἱ Τραπεζούντιοι. vgl. zu 5, 2, 2. — ὧν für τούτων ἅ, indem man τιμᾶν τινά τι sagt. vgl. zu 1, 3, 3. — τούτων bezieht sich auf τις. zu 1, 4, 8. — ἡγοῖντο. Spr. 65, 6, 5. — ὅσον erg. κακῶς ποιεῖν. Spr. 55, 4, 4. (11.)

§ 15. ὁποίων ist Prädicats-Ge.: als was für Leute sie uns befunden haben. Spr. 57, 3, 3. (5.) — τινῶν. zu 2, 2, 2.

§ 16. (ὅποι. Spr. 51, 9, 4.) — ὕβρει. Spr. 48, 12, 4. (15, 5.)

§ 17. ὅμως. Spr. 56, 12 (13), 3. — καὶ μάλα. zu 1, 5, 8. — διὰ τό. Spr. 50, 5, 3. (6, 4.)

§ 18. δέ γε dagegen. vgl. zu 3, 3, 17: über die Sache 4, 8, 8. — ἐκείνων hängt von τῶν ab: No. τὰ ἐκείνων. Hell. 2, 2, 9: τῶν αὑτῶν ἐστέροντο. vgl. zu 2, 5, 38.

§ 19. Κοτυωρίτας als ob folgen sollte εἴ τι ἀφῃρήμεθα. Nicht nach gr. Spr. 51, 10, 9 zu erklären, weil eine Pause eintritt. — ὑμετέρους. Spr. 51, 4, 4. (8.) — προσεφέροντο benahmen sich. Spr. 52, 6, 1. — ἡμῖν, πρὸς ἡμᾶς. Spr. 48, 9. (11, 7.)

§ 20. ὅ quod, wenn, wo εἴ, wie si, unstatthaft. (Spr. 51, 13, 13.) vgl. 5, 5, 22. 9, 29. — παρελθόντας § 11. vgl. zu ἐλθόντας 1, 3, 14. — ἡμεῖς. Wir erwarten εὖ ἴσθι ὅτι ἡμεῖς. (Spr. 65, 5, 14.) Ausgefallen ist vielleicht δέ. vgl. zu § 22. — δέξασθαι erg. αὐτούς. — ἐδέχετο den Zugang gestattete; naiv. — αὐτό von selbst. (Spr. 51, 6, 8.) — τὰ ἑαυτῶν das Ihrige. vgl. 7, 6, 31. 7, 2. Spr. 47, 3, 4. (5, 9.) — ἐπὶ τῷ. zu 1, 1, 4.

21 ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ᾖ κομίσασθαι, ὅταν βουλώμεθα. Οἱ δὲ ἄλλοι, ὡς ὁρᾶτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μέν τις εὖ ποιῇ, 22 ἀντευποιεῖν, ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι. Ἃ δὲ ἠπείλησας, ὡς ἢν ὑμῖν δοκῇ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς, ἡμεῖς δέ, ἢν μὲν ἀνάγκη ᾖ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν, καὶ φίλον ποιού- 23 μεθα τὸν Παφλαγόνα. Ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. Πειρασόμεθα οὖν συμπράττοντες αὐτῷ ὧν ἐπιθυμεῖ φίλοι γίγνεσθαι.

24 Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ Ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις· παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος εἶπεν ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἥκοιεν, ἀλλὰ ἐπιδείξοντες ὅτι φίλοι εἰσί. Καὶ ξενίοις, ἢν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα, νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι ἃ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀλη- 25 θῆ ὄντα ἃ λέγετε. Ἐκ τούτου ξένιά τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρῖται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις, καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο τά τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπυνθάνοντο καὶ ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο.

1 ς'. Ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέσαντας τοὺς Σινωπέας βουλεύεσθαι. Εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγούμενοι· ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἴτε κατὰ θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρα- 2 σχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. Καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις συνεβουλεύοντο καὶ ἠξίουν Ἕλληνας ὄντας Ἕλλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι τῷ εὔνους τε εἶναι καὶ τὰ κάλλιστα συμβουλεύειν.

Ἀναστὰς δὲ Ἑκατώνυμος πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο περὶ οὗ εἶπεν 3 ὡς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσοιντο, ὅτι οὐχ ὡς τοῖς Ἕλλησι πολεμησόντων σφῶν εἴποι, ἀλλ' ὅτι ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι τοὺς Ἕλληνας αἱρήσονται. Ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν. Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά 4 μοι ἀγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μή, τἀναντία. Αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι· νῦν γὰρ δή, ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσονται οἱ ἐπαινοῦντές με, ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. Πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἕξο- 5 μεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἢν δὲ κατὰ γῆν στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. Ὅμως 6 δὲ λεκτέα ἃ γιγνώσκω· ἔμπειρος γάρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως. Ἔχει γὰρ ἡ χώρα ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα καὶ ὄρη ὑψηλότατα. Καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς ᾗ τὴν εἰσβο- 7 λὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλῃ ἢ ᾗ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους

---

§ 21. *οἱ ἄλλοι.* zu *οἱ στρατηγοί* 2, 5, 25. — *ὑπαίθριοι* unter freiem Himmel. Spr. 57, 5, 4. — (*ἀντευποιεῖν.* Spr. 42, 5, 2.)

§ 22. *Κορύλαν καὶ Π.* gr. Spr. 69, 32, 2. — *ἡμεῖς δέ* als ob vorherginge *σὺ μὲν ἠπείλησας.* vgl. zu 2, 4, 24, Kyr. 5, 5, 21 und Buttmann zu Dem. Mid. p. 150 ff. — *καὶ ἀμφοτέροις* auch gegen diese und auch dazu, sogar gegen beide. So steht *καὶ ἀμφότεροι* öfter, wie Her. 1, 52. 74, 2. 82, 4. 198. 3, 78. 3. 5, 24, 2 und Thuk. 6, 80, 1. — *ὑμῶν.* zu *ἡμιόλιον οὗ* 1, 3, 21. — *ποιούμεθα* etwas hart für *ποιησόμεθα.* (vgl. Spr. 53, 1, 6.) — *τὸν Π.* den Fürsten der P. (Spr. 44, 1, 5.)

§ 24. *χαλεπαίνοντες.* zu 1, 2, 11. — *τοῖς εἰρημένοις.* zu 1, 3, 3. vgl. Pflugk zu Eu. Her. 475. — *παρελθών.* zu 1, 3, 13. — *ἥκοιεν, εἰσί.* zu 2, 2, 15. — *ξενίοις.* zu 4, 8, 23. So. OK. 4: *σπανιστοῖς δέξεται δωρήμασιν.* — *δεξόμεθα.* zu 1, 3, 14 E. Erg. *ὑμᾶς.* — (*ἃ δύνανται.* Spr. 65, 6, 9.) — *ὄντα.* Spr. 56, 7, 1.

§ 25. *τε* nach *ξένια* bezieht sich auf das *καί* vor *πρός.* — *καὶ οἱ* wie auch die. — *ἐπιτήδεια* ihren Verhältnissen Angemessenes. Kyr. 4, 1, 12: *ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.* — *καί* vor *ὧν* dürfte nur dann weggelassen werden, wenn *ἑκάτεροι* fehlte und also bloss *οἱ Ἕλληνες* zu *ἐδέοντο* gedacht werden könnte.

C. 6. § 1. *μέν.* zu 1, 10, 18. — *παρακαλέσαντας.* zu *λαβόντα* 1, 2, 1. — *ἄν* gehört zu *εἶναι.* vgl. zu 1, 3, 6. — *θάλατταν* erg. *δέοι πορεύεσθαι.*

§ 2. *Ἕλλησι* hängt von *εὔνους* ab und steht hier um eine Paronomasie (zu 1, 9, 2) zu geben. Aehnliche Hyperbata bei Thuk. 6, 87, 4, Plat. Phaid. 71, c und Engelhardt zu Plat. Euthyphr. 12. — *τούτῳ, τῷ εἶναι.* Spr. 57, 10, 3. (2.) Dem. 18, 123: *ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας τούτῳ διαφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν, τὴν δὲ λοιδορίαν βλασφημίας.*

§ 3. *ὅτι* gehört zu *ἀπελογήσατο:* (erklärend) dass. — *σφῶν, τῶν Σινωπέων.* Spr. 58, 4, 3.

§ 4. *ἀγαθά. κἀγαθά* einige Hsn. Doch s. die lat. Ausg. (u. Spr. 69, 32, 3.) u. Ar. Ek. 435. — *γένοιτο.* Hier ist wohl *ἄν* ausgefallen. (Kr. 26.) Spr. 54, 3, 1 u. 4. (6.) — *αὕτη* dies. Spr. 61, 6. (7.) — *ἡ*, weil auf das notorische Sprüchwort *ἱερὸν ἡ συμβουλή* angespielt wird. Spr. 50, 2, 1. vgl. zu 4, 4, 17. — *ἱερά.* Menander *μον.* 256: *ἱερὸν ἀληθῶς ἐστιν ἡ συμβουλία.* — *λεγομένη.* Spr. 50, 9. (12, 3.) Der Sinn: hier hat jene durch das bekannte Sprüchwort eingeschärfte Heiligkeit des Rathes ihre Stelle, dies ist ein Fall bei dem Gewissenhaftigkeit in Ertheilung von Rathschlägen sich zeigen kann. — *εἶναι* verdächtigt Cobet N. l. p. 463. Es könnte aus dem vorhergehenden *δοκεῖ εἶναι*, nach einigen Hsn. *εἶναι δοκεῖ*, entstanden sein. vgl. jedoch zu 1, 10, 2. — *γάρ* nach *νῦν* bezieht sich gleichfalls auf den Satz *εἰ μὲν — τἀναντία.* So bezieht sich auch § 6 das zweite *γάρ* auf denselben Satz wie das erste. (Spr. 69, 14, 2.) — *συμβουλεύσας.* Spr. 56, 4, 4. (5.) — *οἱ.* zu 2, 5, 25.

§ 5. *πράγματα ἔχειν* zu schaffen haben. Oik. 11, 9: *πολλὰ χρήματα ἔχων πολλὰ ἔχεις πράγματα τούτων ἐπιμελόμενος.* Her. 1, 155, 1: *πρήγματα παρέχοντες καὶ αὐτοὶ ἔχοντες.* — *τά* die erforderlichen. (Spr. 50, 2, 4.) — *γῆν* für *γῆς*, das dem folgenden *σ* seine Entstehung verdankt, Dobree p. 135 und zwei Handschriften. Zu Lande kann nur *κατὰ γῆν* heissen. Thuk. 7, 28, 1 ist berichtigt und Diod. 2, 50 heisst *κατὰ τῆς γῆς ἀκροβατεῖ* er schwebt auf der Erde hin.

§ 6. *ἔμπειρος-δυνάμεως*, eine Art von Parenthese mit der er seine Befähigung bevorwortet. — *ἔχει γάρ* es hat nämlich, die angekündigte Auseinandersetzung einleitend. Spr. 69, 11. (14, 1.) vgl. 2, 5, 11. 7, 7, 5.

§ 7. *εὐθύς.* zu 2, 4, 10. — *ἔστιν* erg. *εἰςβολή* hier in der Bedeutung

τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά, ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἄν· τούτων δὲ κατεχομένων οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντο διελθεῖν. Ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμι ἄν, εἴ μοί τινα βούλεσθε 8συμπέμψαι. Ἔπειτα δὲ οἶδα καὶ πεδία ὄντα καὶ ἱππείαν ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρείττω εἶναι ἁπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. Καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον φρονεῖ ὁ 9ἄρχων αὐτῶν. Ἢν δὲ καὶ δυνηθῆτε τά τε ὄρη κλέψαι ἢ φθάσαι λαβόντες καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι μαχόμενοι τούς τε ἱππεῖς τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλεῖον ἢ δώδεκα, ἥξετε ἐπὶ τοὺς ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν, ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἑπομένων· δεύτερον δ' Ἶριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δ' Ἅλυν, οὐ μείω δυοῖν σταδίοιν, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; Ὡς δ' αὔτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος· ἐφ' ὃν 10ἔλθοιτε ἄν, εἰ τὸν Ἅλυν τοῦτον διαβαίητε. Ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. Ἂν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡράκλειαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖά ἐστιν ἐν Ἡρακλείᾳ.

11 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον φιλίας ἕνεκα τῆς Κορύλα λέγειν, καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ, οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην· οἱ δὲ ὑπώπτευον καὶ τούτου ἕνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακόν τι ἐργάζοιντο. Οἱ δ' οὖν Ἕλληνες ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. Μετὰ ταῦτα

---

der Zugang gedacht, wobei ἄλη in ἄλλη zu ändern nicht nöthig ist. Andere betonen ἔστιν, wobei denn εἰσβολὴν ποιεῖσθαι zu ergänzen wäre. Doch ist bei ἔστιν eine solche Ergänzung wo Undeutlichkeit eintreten würde nicht statthaft. — ἄλλη ἢ ᾗ. Solche Kakophonien finden sich öfter. zu 1, 3, 18 der lat. Ausg. — ὁδοῦ hängt von ἑκάτερα ab. Spr. 47, 8. (10.) — ἃ hängt von κατέχοντες ab. (Spr. 47, 19, 3.) vgl. zu 1, 7, 2. — καὶ πάνυ gar sehr. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.) — οἱ πάντες. Spr. 50, 8. 5. (11, 12.) — βούλεσθε. βούλοισθε zwei Handschriften. (Doch s. Spr. 54, 12, 7.)

§ 8. μεῖζον φρονεῖ ist zu stolz als dass er hätte kommen sollen. Spr. (46, 5, 6.) 49, 2, 6. (49, 6.) — ἱππεία für Reiterei auch Ages. 1, 23 u. Strab. 11, 14 p. 528. 530. — ἄρχων. zu 2, 1, 3.

§ 9. κλέψαι. zu 4, 6, 11. — τούς, die demnächst genannten. Spr. 50, 2, 7. vgl. 5, 10, 1. 6, 4, 23. — πλέθρων. zu 1, 2, 23. — ἄλλως. Spr. 69, 5. vgl. 7, 7, 40. — οὐ μείω der nicht weniger breit ist. — δύναισθε für δύνασθε Porson. — ὡς δ' αὔτως ist neben ὡσαύτως δέ üblich. (Spr. 69, 63, 1.) — ἄβατος, undurchwatbar, wie Pol. 4, 70.

§ 10. οὐ nicht (etwa nur). (Spr. 67, 10, 6.) vgl. Thuk. 1, 51, 1. — ἀπορία erg. πορεύεσθαι. — καὶ πλοῖά ἐστιν auch um zur See zu reisen sind Schiffe da.

§ 11. τῆς K. für den K. Spr. 47, 5. (7, 2.) — Κορύλα der eig. dorische Ge. (Spr. 15, 4, 1, wo lang α zu lesen ist.) — οἱ δὲ καί. zu 1, 3, 13. — τούτου ἕνεκα, ὡς. zu 2, 3, 13. — χώραν. Spr. 46, 8. (12.) — δ' οὖν. zu 1, 3. 5.

Ξενοφῶν εἶπεν. Ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ᾕρηνται πορείαν ἣν ὑμεῖς12 συμβουλεύετε· οὕτω δὲ ἔχει· εἰ μὲν πλοῖα ἔσεσθαι μέλλει ἱκανὰ ἀριθμῷ ὡς ἕνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς δὲ πλέοιμεν ἄν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ13 πλοῖα. Γιγνώσκομεν γὰρ ὅτι, ὅπου μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· εἰ δέ που ἥττους τῶν πολεμίων λη-14 φθησόμεθα, εὔδηλον δὴ ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις πέμπειν ἐκέλευον πρέσβεις. Καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον καὶ Σαμόλαν Ἀχαιόν. Καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο. 15

Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι, ὁρῶντι μὲν πολλοὺς ὁπλίτας τῶν Ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ πολλοὺς πελταστάς, πολλοὺς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ἱππέας δέ, καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανούς, ὄντας δ' ἐν τῷ Πόντῳ, ἔνθα οὐκ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν16 τῇ Ἑλλάδι προσκτήσασθαι πόλιν κατοικίσαντας. Καὶ γενέσθαι ἂν αὐτῷ ἐδόκει μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό, τε αὐτῶν πλῆθος καὶ τοὺς περιοικοῦντας τὸν Πόντον. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρίν τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας, τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμ-17 βρακιώτην. Ὁ δὲ Σιλανός, δεδιὼς μὴ γένηται ταῦτα καὶ καταμείνῃ που ἡ στρατιά, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον ὅτι Ξενοφῶν βουλεύεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν καὶ πόλιν οἰκίσαι καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν18 περιποιήσασθαι. Αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικέσθαι· οὓς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικούς, ὅτε

---

§ 12. πορείαν ἣν als Weg den welchen. — ἣν erg. αἱρεῖσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) Von συμβουλεύετε hinge der Ac. ab nach Schäfer z. Plut. 5 p. 318. — οὕτω δὲ ἔχει d. h. unter folgender Bedingung. — ἀριθμῷ ὡς für ὡς ἀριθμῷ Weiske. — ἕνα μή nachdrucksvoller als μηδένα. (Spr. 24, 2, 2.) Plut. Luc. 29: δραχμὴν μίαν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμιείου μὴ λαβών. vgl. Schäfer zu Plut. 5 p. 347. — ἡμεῖς δέ. Mit eben dem Recht wie δέ würde man auch ἡμεῖς streichen, was allein schon zeigt dass der Schriftsteller sich den Nachsatz als Gegensatz dachte. Hell. 4, 1, 33: εἰ ἐγὼ μὴ γιγνώσκω μήτε τὰ ὅσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς δὲ διδάξατέ με. Π. πόρων 4, 40: εἰ νομίζετε μηδ' ὁτιοῦν δύνασθαι εἰσενεγκεῖν, ὑμεῖς δὲ διοικεῖτε τὴν πόλιν.

§ 13. ἥττους. Spr. 56, 7, 4. — ἐν χώρᾳ loco. vgl. zu 5, 7, 28.

§ 15. ἱππέας 3, 3, 19 f. — καὶ μάλα. zu 1, 5, 8. — ἔνθα — παρεσκευάσθη wo nicht ohne grosse Kosten eine so bedeutende Macht hätte zusammengebracht werden können, wenn Jemand dort eine Colonie zu gründen unternommen hätte. Spr. 64, 3; über ἀπό zu 1, 1, 9. — αὐτῷ. zu 2, 4, 7. — κατοικίσαντας, τοὺς στρατιώτας.

§ 16. αὐτῶν für αὐτῶν Kr. [26.] Spr. (47, 9, 12.) 51, 4, 2 u. 3. vgl. zu 3, 4, 41. — ἐπί. zu 3, 5, 18. — πρὶν εἰπεῖν. Spr. 54, 14, 2. (17, 6.) — Σιλανόν. 1, 7, 18.

§ 17. ἐκφέρει. zu 1, 9, 11. — βουλεύεται. zu 3, 2, 8. — ἑαυτῷ. zu 1, 8, 29. Ant. 5, 13: αὐτὸς σαυτῷ νόμον θέμενος.

§ 18. τάς die 1, 7, 18 erwähnten. Spr. 50, 2, 4. (6.) — ἤλήθευσε er hatte richtig vorher gesagt. vgl. 4, 4, 15.

19 τὰς δέκα ἡμέρας ἠλήθευσε θυόμενος Κύρῳ, διεσεσώκει. Τῶν δὲ στρα-
τιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς δὲ
πολλοῖς οὔ.

Τιμασίων δὲ ὁ Δαρδανεὺς καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος πρὸς ἐμπόρους
τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν ὅτι, εἰ μὴ ἐκ-
ποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθόν, ὥςτε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι
κινδυνεύσει μεῖναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ· βουλεύεται γὰρ Ξενο-
φῶν καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὰν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότε εἰπεῖν ἐξαίφνης
20 τῇ στρατιᾷ· Ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπόρους ὄντας καὶ ἐν τῷ
ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια καὶ οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνῆσαί τι τοὺς οἴκοι·
εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμε-
νοι ὅπῃ ἂν βούλησθε κατασχεῖν καὶ τὸν μὲν ἐθέλοντα ἀπιέναι οἴκαδε,
τὸν δὲ ἐθέλοντα μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δ' ὑμῖν πάρεστιν, ὥςτε ὅπῃ ἂν
21 βούλησθε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγ-
γελλον ταῖς πόλεσι· συνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς Εὐρύ-
μαχόν τε τὸν Δαρδανέα καὶ Θώρακα τὸν Βοιώτιον τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐ-
ροῦντας· Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται, ταῦτα ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς
τὸν Τιμασίωνα καὶ κελεύουσι προστατεῦσαι λαβόντα χρήματα ὅπως ἐκ-
22 πλεύσῃ ἡ στρατιά. Ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας ἐν συλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν
ὄντων λέγει τάδε.

Οὐ δεῖ προςέχειν μονῇ, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ
πλείονος ποιεῖσθαι. Ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ οὐδ' ὑμῖν λέ-
23 γοντας. Ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν ἐκπλέητε, ἀπὸ νουμηνίας μισθοφορὰν
παρέξειν Κυζικηνὸν ἑκάστῳ τοῦ μηνός· καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρῳάδα,
ἔνθεν καὶ εἰμί, φυγάς, καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἑκόντες γάρ με
24 δέξονται. Ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἔνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. Ἔμ-

§ 19. (οὔ. Spr. 67, 13.) — Τιμασίων 3, 1, 47. — ὅτι — ὅτι. (Spr. 65, 1, 5.) vgl. zu 3, 2, 25. — ἐκπλέοντας, τοὺς στρατιώτας aus στρατιᾷ. Spr. 58, 4, 1. — κινδυνεύσει es wird Gefahr sein dass. (Spr. 55, 3, 4.) — βουλεύεται. Uebergang zur directen Rede, wie 1, 3, 14.

§ 20. ἡμᾶς ἀπόρους ὄντας statt ἄποροι ὄντες. vgl. Spr. 56, 7, 4. (5), weil das Subject als sich selbst gegenständlich betrachtend vorgestellt wird. (Vgl. Spr. 55, 2, 3.) — ἐν τῷ ἀπόπλῳ auf der Fahrt von hier. — ἔχειν hängt von ἀπόρους ab. Oik. 8, 11: ἀπορεῖν χρῆσθαι. — χώρας. zu 5, 3, 4. Der Ge. hängt von ὅπῃ ab. Spr. 47, 28, 3. (10, 4.) — κατασχεῖν, ἀπιέναι, μένειν hangen von βούλεσθε ab; zu denken sind sie aber auch das erste zu βούλησθε, das zweite zu τὸν μὲν ἐθέλοντα, das dritte zu τὸν δὲ ἐθέλοντα. Ueber κατασχεῖν zu 5, 9, 33. — δέ nach πλοῖα tritt anakoluthisch ein, als ob nicht ein hypothetischer sondern ein selbständiger Satz vorangegangen. (Spr. 69, 16, 4.)

§ 22. ἐν σ. gehört zu ὄντων. — προςέχειν μονῇ auf Bleiben, Ansiedelung, bedacht sein. zu 2, 4, 2. — οὐδέ vor ὑμῖν gehört nicht zu diesem, sondern zu ὑμῖν λέγοντας verbunden. vgl. 7, 7, 10 u. Her. 3, 143. — τῆς Ἑλλάδος, ἢ τὴν Ἑλλάδα von πλείονος abhängig. Spr. 47, 26. (27, 1.)

§ 23. ἀπό. Spr. 68, 12, 1. (16, 2.) — Κυζικηνός, erg. στατήρ, war dem Dareikos an Werth gleich. vgl. zu 1, 1, 9. — τοῦ μηνός. zu 1, 3, 21. — ὑπάρξει wird zu Diensten sein. vgl. zu 1, 1, 4. — δέξονται. Spr. 58, 4, 2. vgl. zu 5, 5, 3.

πειρος δέ εἰμι τῆς Αἰολίδος καὶ τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Τρῳάδος καὶ τῆς
Φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης, τὰ μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τὰ δὲ διὰ τὸ
συνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλίδᾳ. Ἀναστὰς αὖ- 25
θις Θώραξ ὁ Βοιώτιος, ὃς ἀεὶ περὶ στρατηγίας Ξενοφῶντι διεμάχετο,
ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ Πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χεῤῥόνησον, χώραν κα-
λὴν καὶ εὐδαίμονα, ὥςτε τῷ βουλομένῳ ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βουλομένῳ
ἀπιέναι οἴκαδε. Γελοῖον δ' εἶναι ἐν τῇ Ἑλλάδι οὔσης χώρας πολλῆς καὶ
ἀφθόνου ἐν τῇ βαρβάρων μαστεύειν. Ἔστε δ' ἄν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, 26
κἀγώ, καθάπερ Τιμασίων, ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν.

Ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰδὼς ἃ Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινω-
πεῖς ἐπαγγέλλοιντο ὥςτε ἐκπλεῖν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. Ἀνα- 27
στὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων οἱ Ἀχαιοὶ ἔλεγον ὡς δεινὸν εἴη ἰδίᾳ μὲν
Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς [μὴ κοι-
νούμενον τῇ στρατιᾷ], εἰς δὲ τὸ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων. Ὥςτε
ἠναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰπεῖν τάδε.

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μέν, ὡς ὁρᾶτε, ὁπόσα δύναμαι καὶ ὑπὲρ 28
ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ
πράττων ὁποῖα μέλλει ὑμῖν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί.
Καὶ νῦν ἐθυόμην περὶ αὐτοῦ τούτου εἰ ἄμεινον εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς
ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων ἢ παντάπασι μηδὲ ἅπτεσθαι τοῦ πρά-
γματος. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ 29
καλὰ εἶναι· ᾔδει γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς
ἱεροῖς· ἔλεξε δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοί,
ὡς ἄρα γιγνώσκων ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. Ἐξ-

§ 24. ἔνθεν. zu 2, 3, 6. — Φαρνάβαζος war Satrap von Kleinphrygien (Daskylitis). Kr. De auth. p. 7, 26. — τὰ μέν — τὰ δέ theils — theils. (Spr. 50, 1, 15.) — συνεστρατεῦσθαι 411 v. Ch. G.

§ 25. δέ nach ἀναστάς ist mit einigen Handschriften weggelassen. Spr. 59, 1, 1. (11.) — ἀεὶ διεμάχετο, wie ἀεὶ διαφυλάττειν Hell. 1, 1, 36, ἀεὶ διαχρῆσθαι Her. 1, 171, 3. — τῷ βουλομένῳ, als ob ὥςτε nicht da stände, noch von ἔσεσθαι abhängig. Doch ist ὥςτε vielleicht zu streichen. Ohne μέν. zu 6, 1, 18. Matthiae schiebt εἶναι vor ἐνοικεῖν ein. — βαρβάρων. βαρβάρῳ Kr. [30], weil beim Ge. der Artikel stehen würde. vgl. Dem. 9, 27: οὔθ' ἡ Ἑλλὰς οὔθ' ἡ βάρβαρος.

§ 26. ἔφη. zu 2, 1, 9. — τήν den gebührenden, erforderlichen. zu 1, 3, 20. — ἐπαγγέλλοιντο (angeboten hätten und noch) anböten. Spr. 53, 1, 2. Ueber das Medium 52, 8, 4. (5.) Die Variante ὑπισχνοῦντο kann veranlassen ἐπηγγέλλοντο zu vermuthen. — ὥςτε unter der Bedingung dass. Spr. 65, 3, 2. (1.)

§ 27. καταμένειν. Spr. 55, 3, 6. (12.) — μὴ κ. τῇ σ. sind ein Glossem zu ἰδίᾳ. (Kr. 24 p. 38.) vgl. Cobet N. l. p. 464. — εἰς. wie § 28. 37. Spr. 68, 17, 4. (21, 6.) — κοινόν gemeinheitliche Leitungsbehörde. vgl. 5, 7, 17.

§ 28. ἔσεσθαι. Spr. 53, 7, 8. (8, 3.) — καὶ νῦν. zu 4, 3, 11. — εἰ. wie 5, 9, 31. 7, 2, 15, πότερα 7, 6, 44.

§ 29. τὸ μέγιστον. zu 1, 3, 10. — ἄπειρον, nämlich τῶν ἱερῶν. —

ήνεγκε γὰρ τὸν λόγον ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἤδη, οὐ πεί-
30σας ὑμᾶς. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἀποροῦντας ὑμᾶς ἑώρων, τοῦτ' ἂν ἐσκόπουν
ἀφ' οὗ ἂν γένοιτο ὥςτε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν τὸν μὲν βουλόμενον ἀπο-
πλεῖν ἤδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιτο ἱκανὰ ὥστε καὶ τοὺς
31ἑαυτοῦ οἰκείους ὠφελῆσαι τι. Ἐπεὶ δὲ ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμ-
ποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς [ὥςτε ἐκπλεῖν] καὶ μισθὸν ὑπισχνου-
μένους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νουμηνίας, καλόν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους
ἔνθα βουλόμεθα μισθὸν τῆς σωτηρίας λαμβάνειν καὶ αὐτός τε παύομαι
ἐκείνης τῆς διανοίας καὶ ὁπόσοι πρὸς ἐμὲ προςῄεσαν, λέγοντες ὡς χρὴ ταῦτα
32πράττειν, ἀναπαύεσθαί φημι χρῆναι. Οὕτω γὰρ γιγνώσκω· ὁμοῦ μὲν
ὄντες πολλοί, ὥςπερ νυνί, δοκεῖτε ἄν μοι καὶ ἔντιμοι εἶναι καὶ ἔχειν
τὰ ἐπιτήδεια· ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἐστι καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττό-
νων· διασπασθέντες δ' ἂν καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως οὔτ'
33ἂν τροφὴν δύναισθε λαμβάνειν οὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξετε. Δοκεῖ
οὖν μοι ἅπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐάν τις μείνῃ ἢ
ἀπολιπὼν ληφθῇ πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι
αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα.
Ἀνέτειναν ἅπαντες.

34 Ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα καὶ ἐπεχείρει λέγειν ὡς δίκαιον εἴη ἀπιέναι
τὸν βουλόμενον. Οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ,
35εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ
ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἴη καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς

ἄρα. Spr. 69, 7. (8.) — ἐπεβούλευε sann feindselig darauf. Symp. 4, 52: αἰσθάνομαί τινας ἐπιβουλεύοντας διαφθεῖραι αὐτόν. vgl. Thuk. 3, 20, 1.

§ 30. ἐγώ. zu ποταμός 2, 4, 6. — ὥστε steht öfter so nach γίγνεσθαι. Isokr. Archid. 15: πολλάκις γέγονεν ὥςτε καὶ τοὺς μείζω δύναμιν ἔχοντας ὑπὸ τῶν ἀσθενεστέρων κρατηθῆναι. (Spr. 65, 3, 1 E.) — ὑμᾶς τὸν μεν β. Spr. 57, 8. (vgl. 47, 28, 3.) Das Ganze steht in eben dem Casus wie die Theile, wenn das Ganze, im Genitiv, wenn die Theile stark hervortreten sollen. vgl. 4, 6, 25. — τὸν δὲ μὴ β. erg. ἀποπλεῖν. — τοὺς ἑαυτοῦ. zu 1, 1, 11.

§ 31. τά die geforderten. — πέμποντας schicken wollen. Spr. 53, 1, 6.) — ἄνδρας man. vgl. § 23. 26. — σωζομένους erg. ἡμᾶς. — ἔνθα βουλόμεθα. (Spr. 62, 3, 2.) vgl. 5, 7, 6 u. Thuk. 3, 20, 3. — μισθὸν τῆς σωτηρίας, skoptisch: Besoldung dafür dass ihr euch glücklich zurückbringen lasset. vgl. 7, 6, 30 und Luc. π. τῶν ἐπὶ μισθῷ συν. 20: προςλήψῃ μισθὸν τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας. — διανοίας. Spr. 47, 12, 4. (13, 7.)

§ 32. ὁμοῦ zu 7, 1, 28. — μέν ohne γάρ. zu 4, 6, 10. Kr. De auth. p. 52. — ἄν. Spr. 69, 6, 9. (7, 5.) vgl. 64, 2, 2. — ἐν γάρ. Derselbe Gedanke 3, 2, 28. — διασπασθέντες καὶ γενομένης. zu 1, 10, 6. — οὔτε χαίροντες übel zugerichtet. (Spr. 56, 8, 2.) — ἂν ἀπαλλάξειε. zu 2, 3, 18; über das Activ Spr. 52, 2, 9. (11.) ἀπαλλάξαιτε Stephanus u. eine Hs.

§ 33. δοκεῖ. zu 1, 2, 1. — μοι. ἐμοί? Doch vgl. Dial. 61, 1 A. — ἅπερ. zu ἀποστῆναι 1, 1, 7. 7, 6, 14. 7, 16 und 3, 5, 5. ὅπερ Schaefer. — ὑμῖν. καὶ ὑμῖν? — ἀπολιπών. Spr. 56, 7, 2. erg. ὑμᾶς. — ἀσφαλεῖ. zu 1, 8, 22. — ἀνέτειναν. zu 3, 2, 9.

§ 34. τὴν δίκην. zu 1, 3, 20.

ἐπεψηφικὼς εἴη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα ἃ ὑπέσχοντο
Τιμασίωνι καὶ Θώρακι ἐψευσμένοι ἦσαν [τῆς μισθοφορᾶς]. Ἐνταῦθα36
ἐκπεπληγμένοι ἦσαν καὶ ἐδεδίεσαν τὴν στρατιὰν οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπε-
σχημένοι. Καὶ παραλαβόντες οὗτοι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς οἷς
ἀνεκεκοίνωντο ἃ πρόσθεν ἔπραττον, (ἅπαντες δ' ἦσαν πλὴν Νέωνος τοῦ
Ἀσιναίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει, Χειρίσοφος δὲ οὔπω παρῆν,)
ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα καὶ λέγουσιν ὅτι μεταμέλει αὐτοῖς καὶ δοκοίη
κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἐκεῖ ἐστι, καὶ κατασχεῖν
τὴν Φασιανῶν χώραν. [Αἰήτου δὲ υἱδοῦς ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν.]37
Ξενοφῶν δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν·
ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. Ἐνταῦθα ἀποδείκνυται
Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς γνώμην μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοῦ
ἕκαστον λοχαγοὺς πρῶτον πειρᾶσθαι πείθειν. Καὶ ἀπελθόντες ταῦτ'
ἐποίουν.

ζ'. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταῦτα πραττόμενα. Καὶ ὁ Νέων1
λέγει ὡς Ξενοφῶν ἀναπεπεικὼς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς διανοεῖται ἄγειν
τοὺς στρατιώτας ἐξαπατήσας πάλιν εἰς Φᾶσιν. Ἀκούσαντες δ' οἱ στρα-2
τιῶται χαλεπῶς ἔφερον· καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο καὶ κύκλοι συνίσταντο
καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν μὴ ποιήσειαν οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυ-
κας ἐποίησαν καὶ τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν
κατέφυγον κατελεύσθησαν. Ἐπεὶ δὲ ᾐσθάνετο ὁ Ξενοφῶν ἔδοξεν αὐτῷ3
ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγορὰν καὶ μὴ ἐᾶσαι συλλεγῆναι αὐτο-
μάτους, καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα συλλέξαι ἀγοράν. Οἱ δ' ἐπεὶ τοῦ κή-4
ρυκος ἤκουσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἑτοίμως. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν τῶν
μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτόν, λέγει δὲ ὧδε.

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὦ ἄνδρες, ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας5

---

§ 35. ἐψευσμένοι ἦσαν hatten fälschlich erwähnt, versprochen, wie ὁπλίτας ψεύδεσθαι Thuk. 6, 17, 4. — τῆς μισθοφορᾶς streicht Kr. [26.]

§ 36. ἐδεδίεσαν. Spr. 40 unter δεί-. — ἀνεκεκοίνωντο. zu 3, 1, 5. — ἔπραττον. Spr. 53, 2, 3. (8.) — ἐκεῖ, zu Kotyora; ähnlich ἐκεῖσε 6, 4, 36: ἔχειν will Martin, ἱκανά Dobree p. 135. (De auth. p. 55.)

§ 37. Αἰήτου-αὐτῶν verdächtigt Kr. — υἱδοῦς für υἱδοῦς Elmsley zu So. OK. p. 83. vgl. Spr. 4, 2.) — αὐτῶν. Spr. 47, 19. (20.) — ὑμεῖς. zu 1, 3, 14 E. — ἀποδείκνυται γνώμην. zu 1, 6, 9. — μή. Spr. 67, 7, 1. — ἐκκλησιάζειν. Spr. 50, 5, 6. (6, 6.) vgl. 55, 3, 7. (13.)

C. 7. § 1. πάλιν zurück. Neon dachte also an den Phasis 4, 6, 4.

§ 2. σύλλογοι Zusammenrottungen. Dem. 19, 122: σύλλογοι καὶ λόγοι παντοδαποὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐγίγνοντο τότε. — ἐγίγνοντο. zu 1, 2, 17. — κύκλοι kreisförmige Versammlungen. Hell. 4, 4, 3: ἔπαιον συνεστηκότα ἐν κύκλῳ. — φοβεροὶ — ἦσαν es war von ihnen zu fürchten. Hieron 6, 15: φοβερὸς μὴ ἀνήκεστόν τι ποιήσῃ. — τούς, weil diese Vorfälle, obgleich erst § 13 ff. und 20 ff. erwähnt, doch den Theilnehmern des Zuges erinnerlich waren; eben so τόν 5, 8, 6. (De auth. p. 30.) vgl. zu 7, 3, 47.

§ 3. ἀγορά für ἐκκλησία ist bei den Attikern sehr selten; ἀγορὰν ποιῆσαι τῶν φυλῶν Aisch. 3, 27.

ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. Ἀκούσατε οὖν μου πρὸς θεῶν· καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικῶν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν πρὶν ἂν δῶ τὴν δίκην· ἂν δ' ὑμῖν φαίνωνται ἀδικοῦντες οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐ-6τοῖς χρῆσθε ὥςπερ ἄξιον. Ὑμεῖς δ', ἔφη, ἴστε δήπου ὁπόθεν ὁ ἥλιος ἀνίσχει καὶ ὅποι δύεται· καὶ ὅτι ἐὰν μέν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι· ἢν δέ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοὔμπαλιν πρὸς ἕω. Ἔστιν οὖν ὅςτις τοῦτο δύναιτ' ἂν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι ὡς ὁ ἥλιος ἔνθεν μὲν ἀνίσχει, δύεται δ' ἐνταῦθα, ἔνθα δὲ 7δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπίστασθε ὅτι βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φᾶσιν· καὶ λέγετε, ὅταν ὁ βοῤῥᾶς πνέῃ, ὡς καλοὶ πλοῖ εἰσὶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἐξαπατήσαι ὥςτε ἐμβαί-8νειν ὁπόταν νότος πνέῃ; Ἀλλὰ γὰρ ὁπόταν γαλήνη ᾖ ἐμβιβῶ. Οὔκουν ἐγὼ μὲν ἐν ἑνὶ πλοίῳ πλευσοῦμαι, ὑμεῖς δὲ τοὐλάχιστον ἐν ἑκατόν. Πῶς ἂν οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ἢ βιασαίμην σὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ βουλομένους 9ἢ ἐξαπατήσας ἄγοιμι; Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν εἰς Φᾶσιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν· γνώσεσθε δή που ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἐξηπατηκὼς εἷς ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξηπατημένοι ἐγγὺς μυρίων ἔχοντες ὅπλα. Πῶς ἂν οὖν εἷς ἀνὴρ μᾶλλον δοίη δίκην ἢ οὕτω περὶ αὑτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος.

10 Ἀλλ' οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι ἀνδρῶν ἠλιθίων καὶ ἐμοὶ φθονούντων,

§ 4. ἦλθον, und selbst die Sache angeregt hatten 5, 6, 36.

§ 5. ὡς ἄρα dass ja. Spr. 69, 7. (8.) — χρῆσθε behandelt.

§ 6. τοὔμπαλιν. zu 4, 3, 32. — ἔστιν ὅστις. Spr. 61, 4, 6. (5, 1.) — τοῦτο. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) vgl. 5, 7, 7. 11. 7, 6, 23. (Selten sind Fälle wie Ἡρακλῆς τὸ δεῖπνον ἐξαπατώμενος Ar. We. 60.) — ὡς mit Bezug auf das in ἐξαπατῆσαι enthaltene einreden (weiss machen). vgl. die Erkl. zu Plat. Prot. 323, a. — ἔνθεν für ἔνθα und ἔνθα für ἔνθεν Schäfer Melett. p. 111; über μέν — δέ (üblicher μέν) — und δέ — δέ zu 3, 1, 43. vgl. zu 5, 6, 12 u. Her. 2, 39, 1?

§ 7. εἴσω erg. τοῦ Πόντου. — λέγετε — εἰσιν für ἀεὶ λέγετε ὅτι ὁ βοῤῥᾶς πνεῖ ὥςτε καλὸν πλοῖα εἶναι καὶ ἀπελθεῖν Stephanus. — πλοῖ. (Spr. 44, 3, 5.) zu 5, 9, 33. So öfter; auch ἄπλοιαι Her. 2, 119, 1. — ἔστιν ὅπως. zu 2, 4, 3. — ἐμβαίνειν, εἰς τὰ πλοῖα.

§ 8. ἀλλὰ γάρ doch dies werde ich nicht versuchen: denn. zu 3, 2, 25. — τοὐλάχιστον wenigstens. Spr. 46, 1, 2. (3, 3.) — ἑκατόν. Passender als die Frage scheint hier ironische Affirmation: ich also werde wohl nicht (nur) in Einem Schiffe segeln, während ihr wenigstens in hundert. Spr. 69, 46, 1. (51, 2.)

§ 9. ποιῶ ich setze den Fall. — καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν und in der That auch (angenommen) wir landen sogar. (Spr. 54, 1, 1.) Das zweite καί fehlt in einigen Hsn. — ἐγγύς. zu 4, 2, 28. Mit dem Ge. auch Xe. Hell. 7, 4, 26. (Hr.) Selten so. — εἷς ἀνήρ ein Einzelner, der also keine Vertheidiger hat. — αὑτοῦ für αὐτοῦ St. — βουλευόμενος. zu ἀδικοῦντα 2, 3, 23.

§ 10. οἱ streicht Pluygers. Spr. 61, 6. (7.) vgl. Kr. z. Dion. p. 18. — ἀνδρῶν hängt von dem zu ergänzenden λόγοι (ohne οἱ) ab. (Spr. 47, 6, 1.)

ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. Καίτοι οὐ δικαίως γ' ἄν μοι φθονοῖεν· τίνα γὰρ αὐτῶν ἐγὼ κωλύω ἢ λέγειν, εἴ τίς τι δύναται ἀγαθόν, ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλει, ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐγρηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελόμενον; Τί γάρ; ἄρχοντας αἱρουμένων [ὑμῶν] ἐγὼ τίνι ἐμποδών εἰμι; Παρίημι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν ὑμᾶς φαινέσθω. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τού-11των τὰ εἰρημένα· εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἂν ἐξαπατηθῆναι οἴεται ταῦτα ἢ ἄλλον ἐξαπατῆσαι [ταῦτα], λέγων διδασκέτω. Ὅταν δὲ τούτων ἅλις12 ἔχητε, μὴ ἀπέλθητε πρὶν ἂν ἀκούσητε οἷον ὁρῶ ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα· ὃ εἰ ἔπεισι καὶ ἔσται οἷον ὑποδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βουλεύεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ αἴσχιστοί ἄνδρες ἀποφαινώμεθα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων καὶ φιλίων καὶ πολεμίων, καὶ καταφρονηθῶμεν.

Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἐθαύμασάν τε ὅ, τι εἴη καὶ λέγειν13 ἐκέλευον. Ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν. Ἐπίστασθέ που ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι βαρβαρικά, φίλια τοῖς Κερασουντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώλουν ἡμῖν καὶ ἄλλα ὧν εἶχον, δοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν τινες εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες ἀγοράσαντές τι πάλιν ἀπελθεῖν. Τοῦτο καταμαθὼν Κλεάρετος ὁ λοχαγὸς ὅτι καὶ μικρὸν εἴη14 καὶ ἀφύλακτον διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπ' αὐτοὺς νυκτὸς ὡς πορθήσων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπών. Διενενόητο δέ, εἰ λάβοι τὸ χωρίον,15 εἰς μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δ' εἰς πλοῖον ἐν ᾧ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες καὶ ἐνθέμενος εἴ τι λάβοι ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ Πόντου. Καὶ ταῦτα συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ

— [ὑμῶν] fehlt in mehreren Hsn. vgl. zu 5, 10, 5. — ἐγώ τινι Bothe. Doch vgl. Kyr. 4, 6, 8: σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; — παρίημι ich gewähre es ihm, erg. ἄρχειν. vgl. Thuk. 6, 23, 3 u. Her. 7, 161, 2: οὐδενὶ παρήσομεν ναυαρχέειν. (Ueb. d. Asyndeton Spr. 59, 1, 8.) — (μόνον. Spr. 54, 4, 4.)

§ 11. ἀλλὰ γάρ. zu 3, 2, 26. — ἂν ἐξαπατηθῆναι betrogen werden könne. Mit ἄν verbunden haben der Inf. und das Part. des Ao. die Bedeutung der Vergangenheit nie, wenn sie dem Opt. mit ἄν entsprechen. Spr. 54, 6, 4. (6.) — ταῦτα. Spr. 52, 4, 3. (8.) — ἄλλον ist Object. — ἐξαπατῆσαι erg. ἄν. zu 1, 6, 2. — [ταῦτα] streicht Kr. [30.]

§ 12. ὅταν τ. ἅ. ἔχητε wenn ihr genug davon, es abgethan habet. — εἰ ἔπεισι wenn es eindringen sollte. (Spr. 54, 12, 2.) — οἷον erg. ἔσεσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) — ὑποδείκνυσιν wenig bemerkbar, leise zeigt. Spr. 68, 42 (46), 18. Pol. 31, 19: πολλὰς ὑποδεικνύουσιν ἀφορμὰς οἱ ἐνεστῶτες καιροί. vgl. Plut. Mar. 38. — βουλεύεσθαι. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — πρός. zu 1, 6, 6. — καταφρονηθῶμεν. Spr. 52, 4, 1.

§ 13. ὅ, τι. zu 1, 8, 16. — ὅτι. zu 3, 1, 36. — ὅθεν. Spr. 66, 3, 1. — ἀπελθεῖν für ἀπῆλθον oder ἐλθεῖν Lion.

§ 14. τοῦτο ist Ac. zu erklären nach Spr. 61, 5. (6, 2.) — διὰ — εἶναι weil die Einwohner den Ort für einen uns befreundeten hielten. Doch vermuthet Kr. φιλίους erg. τοὺς Ἕλληνας. vgl. 7, 2, 25. — αὐτούς, τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ. vgl. zu 5, 2, 2.

§ 15. διενενόητο. Spr. 53, 4, 2. (3.) — ἐλθεῖν. zu 2, 1, 1. — ἐνθέμενος. zu 1, 4, 7. — εἴ τι. zu 1, 5, 1. — ἐκ, weil als Standpunkt der

16 *πλοίου σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. Παρακαλέσας οὖν ὁπόσους ἔπειθεν ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. Πορευόμενον δ' αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ συστάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες τόν τε Κλεάρετον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συχνούς· οἱ δέ*
17 *τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν ἀποχωροῦσι. Ταῦτα δ' ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἡμεῖς δεῦρο ἐξωρμῶμεν πεζῇ· τῶν δὲ πλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὔπω ἀνηγμένοι.*

Μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασούντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρῄζοντες ἐλθεῖν. Ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασουντίους
18 *ἔλεγον ὅτι θαυμάζοιεν τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς. Ἐπεὶ μέντοι σφεῖς λέγειν, ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν ἐνθάδε πλεῖν, ὡς ἡμῖν λέξειαν τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν αὐτοὺς θάπτειν λαβόντας τοὺς τούτου δεομένους.*
19 *Τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὰς Ἑλλήνων τυχεῖν ἔτι ὄντας ἐν Κερασοῦντι· αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους ὅποι ἴοιεν, αὐτοί τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι τρεῖς ὄντες οἱ πρέσβεις καταλευσθέντες.*

20 *Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθά τε τοῖς γεγενημένοις καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασουντίοις ὅπως ἂν*
21 *ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί. Συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὅπλων ἐξαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ· Παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε.*

Betrachtung hier das Land gedacht wird. (Spr. 50, 8, 17.) vgl. zu 5, 4, 3. — (**αἰσθάνομαι.** Spr. 53, 1, 2.)

§ 16. **γενομένη.** Spr. 56, 5, 5. — **τινές.** zu 2, 3, 15.

§ 17. **ἐν τῇ.** Spr. 48, 2. (A. 3.) — **τῶν πλεόντων** 5, 4, 1. vgl. 3, 1. — **τῶν ἐκ.** zu 1, 2, 3. — **κοινόν.** zu 5, 6, 27. — **αὐτούς** für ἑαυτούς steht in der obliquen Rede öfter. Arndt De pron. 2 p. 43.

§ 18. **ἐπεὶ — ἔφασαν** als jedoch sie (die Kerasuntier) sagten sie (ἔφασαν), erklärt hätten (λέγειν). Dass ἔφασαν ὅτι nicht zu verbinden sei zeigt der Sinn und Spr. 65, 1, 4; dass eben so wenig ἥδεσθαι sich an ἔφασαν anschliesse beweist die Stellung. (Nicht nöthig ist vielleicht das Komma nach λέγειν. Spr. 55, 4, 6.) Ueber σφεῖς, wofür sonst σφᾶς stand, Spr. 55, 2, 1. Thuk. 5, 61, 2: ἐν καιρῷ γὰρ παρεῖναι σφεῖς. — **ἀπὸ κοινοῦ** nach gemeinheitlichem Beschlusse. — **ἥδεσθαι** hätten sie sich gefreut. Spr. 65, 11, 4. (6.) — **καὶ κελεύειν** schliesst sich an μέλλειν an. — **αὐτούς,** τοὺς τρεῖς ἄνδρας § 17, αὐτοί § 30. — **τοὺς τούτου δεομένους,** die Freunde oder Verwandten der Gebliebenen unter denen die noch nicht abgesegelt waren § 17.

§ 19. **τινάς.** zu 3, 3, 4. — **αἰσθόμενοι.** Uebergang zur directen Rede, hier des Schriftstellers. vgl. zu 1, 3, 14. — **τοὺς βαρβάρους ὅποι.** zu τὴν κρίσιν 1, 6, 5. — **τοῖς λ.** hinzeigend, wie es in dieser Formel gew. hinzugefügt wird. vgl. 4, 2, 4 u. zu 5, 4, 23. — (**τοῖς ἄλλοις.** Spr. 48, 7, 15.) — **παρεκελεύοντο.** zu 3, 1, 44.

§ 20. **ἡμεῖς οἱ.** zu 1, 7, 7. — **τοῖς γεγενημένοις.** Spr. 48, 12, 5. (15, 6.) — **ταφείησαν.** zu 3, 4, 29.

§ 21. **συγκαθήμενοι** von Berathenden. z. Thuk. 5, 55, 1. — **ὅπλων.**

Καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν πολλοὺς προσθέοντας, λίθους δ' ἔχοντας ἐν ταῖς χερσί, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους. Καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ
22 *ἑωρακότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα. Ἦσαν δὲ νὴ Δία καὶ ἡμῶν οἳ ἔδεισαν. Ἔγωγε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτοὺς*
23 *καὶ ἠρώτων ὅ, τι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα. Τῶν δὲ ἦσαν μὲν οἳ οὐδὲν ᾔδεσαν, ὅμως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰδότι τινὶ ἐνέτυχον, λέγει μοι ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα. Καὶ ἐν*
24 *τούτῳ τις ὁρᾷ τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν θάλατταν ἀποχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ ἢ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος ἵενται ἐπ' αὐτόν. Οἱ δ' αὖ Κερασούντιοι ὡς εἶδον ὁρ-*
25 *μῶντας καθ' ἑαυτούς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι, φεύγουσι δρόμῳ καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. Συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο ὅστις μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος νεῖν. Καὶ τού-*
26 *τους τί δοκεῖτε; Ἠδίκουν μὲν οὐδέν, ἔδεισαν δὲ μὴ λύττα τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν ἐμπεπτώκοι.*

Εἰ οὖν [ταῦτα] τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε οἵα ἡ κατάστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. Ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτε ἀνε-
27 *λέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βούλησθε οὔτε καταλῦσαι, ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα ἐφ' ὅ, τι ἂν ἐθέλῃ. Κἄν τινες πρὸς ὑμᾶς ἴωσι πρέσβεις ἢ εἰρήνης δεόμενοι ἢ ἄλλου τινός, κατακαίνοντες τούτους οἱ βουλόμενοι ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. Ἔ-*
28 *πειτα δὲ οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἕλησθε ἄρχοντας ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται, ὅστις δ' ἂν ἑαυτὸν ἕληται στρατηγὸν καὶ ἐθέλῃ λέγειν· Βάλλε, βάλλε, οὗτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακανεῖν καὶ ἰδιώτην ὑμῶν ὃν ἂν ἐθέλῃ ἄκριτον, ἢν ὦσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγέ-*

---

zu 2, 2, 20. — **λίθους δέ.** Aehnlich steht δέ 7, 1, 27. 2, 5. — **ἀναιρουμένους.** Erwarten würde man ἀναιρομένους. [Kr. 45.] Doch vgl. So. OK. 424: ἐπαναιροῦνται δόρυ, wo aber Herm. ἐπαναίρονται giebt.

§ 22. **ὡς ἂν** erg. ἀποχωροῖεν. Spr. 69, 6, 6. (7, 2.) Mem. 3, 6, 4: διεσιώπησεν ὡς ἂν τότε σκοπῶν ὁπόθεν ἄρχοιτο. — **ἦσαν οἵ.** Spr. 61, 4, 5. (5, 1.) — **ἡμῶν.** Spr. 47, 27 (28), 2.

§ 23. **ἔγωγε.** ἐγώ γε Di. — **καὶ εἰδότι** nach nicht Wissenden auch einem Wissenden.

§ 25. **εἶδον, αὐτούς.** — **ὁρμῶντας.** zu 3, 4, 33. — **κατά** auf — zu. Spr. 68, 21 (25), 1. — **ἵεσθαι** erg. αὐτούς. Spr. 60, 6 (7), 1.

§ 26. **τούτους τί δοκεῖτε** quid illos censetis? was glaubt ihr von diesen? (Spr. 62, 3, 5.) Mem. 4, 2, 21: τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; — **ἠδίκουν** hatten verbrochen. Spr. 53, 1, 3. — **ἐμπεπτώκοι.** Spr. 31, 5, 1. — **ταῦτα** verdächtigt Kr., weil das Erwähnte (ταῦτα) schon geschehen war. vgl. § 31: ὡς τοιούτων ἐσομένων.

§ 27. **οἱ.** Spr. 50, 8, 5. (11, 12.) vgl. zu 1, 7, 7. — **κύριος** mit dem Inf. regelmässig ohne diesem vorgesetztes τοῦ. — **ᾧ** mit wem. (Spr. 48, 19, 1.) — **ἐφ' ὅ, τι.** zu 1, 2, 2. — **ἀκοῦσαι.** zu 1, 6, 2. — **τῶν ἰόντων** wird von λόγων regiert.

§ 28. **οὕς.** Spr. 51, 12. (13, 1.) — **χώρᾳ** Ansehn. zu 5, 6, 13. — **ὑμῶν** hängt von ὅν ab. zu 1, 7, 13. — **οἱ.** zu 2, 3, 5.

29νετο. Οἷα δὲ ὑμῖν καὶ διαπεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρατηγοὶ σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων οὐ δοὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρα-30τεύματος δείσας μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. Οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἐὰν μὴ σὺν ἰσχύι ἀφικνῆσθε· τοὺς δὲ νεκροὺς οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τούτους διεπράξαντο μηδὲ σὺν κηρυκείῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι. Τίς γὰρ ἐθε-31λήσει κῆρυξ ἰέναι κήρυκας ἀπεκτονώς; Ἀλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν. Εἰ μὲν οὖν καλῶς ἔχει ταῦτα, δοξάτω ὑμῖν, ἵνα ὡς τοιούτων ἐσομένων καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις καὶ τὰ [ἐρυμνὰ] ὑ-32περδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. Εἰ μέντοι δοκεῖ ὑμῖν θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τινα αὐτῶν· εἰ δὲ μή, πρὸς Διὸς πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, 33ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; Πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; Ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαῤῥῶν, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; Οὗ δὲ δὴ πάντων οἰόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ἡμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; Ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

34 Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἐξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις

---

§ 29. καί nicht bloss begangen, sondern auch. — οὗτοι. zu 4, 2, 6. — ἀδικεῖ. Spr. 53, 1, 3. — οἴχεται. Spr. 53, 1, 4. — ἀποπλέων. zu 2, 4, 24 E.

§ 30. ἀσφαλὲς εἶναι erg. ἀφικνεῖσθαι aus ἀφικνῆσθε. Mem. 2, 3, 7: ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μέν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζημία ἐστίν. Bei der Lesart ἀφικνεῖσθαι ist ἀφικνῆσθε zu ἐὰν μή zu ergänzen. And. 1, 89: μηδ' ἐπ' ἀνδρὶ νόμον τιθέναι, ἐὰν μὴ τὸν αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν Ἀθηναίοις. Spr. 62, 4, 1. — τούτους. zu 2, 2, 20. — κῆρυξ. Spr. 57, 3.

§ 31. ἀλλά. zu 5, 1, 7. — δοξάτω ὑμῖν beschliesset es förmlich. — ὡς τοιούτων ἐσομένων bei dem Anschein dass Solches statt finden werde. Spr. 69, 55 (63), 3. — ποιήσῃ. ποιήσηται Matthiae u. Cobet N. l. p. 262. 471. Das Activ heist veranstalten. zu 1, 4, 12. 2, 2, 17. — ἐρυμνά streicht Kr. De auth. p. 38 u. Dobree p. 135.

§ 32. ἡδέως mit froher Zuversicht. — πῶς, das zweite, sollte eig. fehlen. Aber die Concinnität ist wie öfter der Deutlichkeit geopfert. Vgl. Hertlein zur Kyr. 2, 3, 23.

§ 33. ἀγορὰν ἄξει, wenn auch ungew., ist hier eben so natürlich als τὴν ἀγορὰν κομίσαι Thuk. 7, 39, 2 u. τὴν ἀγορὰν ἀνεσκευάσαν unten 5, 10, 8. — περί. zu 3, 2, 20. — τὰ μέγιστα, göttliches und menschliches Recht. vgl. De auth. p. 31. — οὗ — ἐπαινέσειεν. Man construire τίς ἂν ἡμᾶς ἐπαινέσειε τὸν ἔπαινον οὗ πάντων οἰόμεθα τεύξεσθαι. Spr. 51, 11 (12) und über τυγχάνειν mit zwei Genitiven zu 1, 4, 15. — ἡμεῖς μέν. zu 1, 3, 17. — τὰ τοιαῦτα. zu 5, 8, 20.

§ 34. δοῦναι. zu θαῤῥεῖν 1, 3, 8. Dem. 2, 31: λέγω δὴ τὸ κεφάλαιον, πάντας εἰςφέρειν τὸ ἴσον. — τοῦ λοιποῦ künftig. (Spr. 46, 3, 2.) vgl. 6, 2, 11. — ἄρξαι. zu 1, 4, 15. — αὐτούς. zu 1, 4, 8. — ἐπί. zu 1, 6, 10.

ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποιήσαντο. Παραινοῦντος δὲ Ξε-35νοφῶντος καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων ἔδοξε καὶ καθῆραι τὸ στράτευμα. Καὶ ἐγένετο καθαρμός.

η'. Ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ παρεληλυ-1θότος χρόνου. Καὶ διδόντων Φιλήσιος μὲν ὦφλε καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλικῶν χρημάτων τὸ μείωμα εἴκοσι μνᾶς, Σοφαίνετος δέ, ὅτι ἄρχων αἱρεθεὶς κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶντος δὲ κατη-2γόρησάν τινες φάσκοντες παίεσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο· Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν πρῶτον τὸν πρῶτον λέξαντα ποῦ καὶ ἐπλήγη. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται· Ὅπου καὶ τῷ ῥίγει ἀπωλλύμεθα καὶ χιὼν πλείστη ἦν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἀλλὰ μὴν καὶ3 χειμῶνός γε ὄντος οἵου λέγεις, σίτου δὲ ἐπιλελοιπότος, οἴνου δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι παρόντος, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δὲ ἑπομένων, εἰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὕβριζον, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι, οἷς φασιν ὑπὸ τῆς ὕβρεως κόπον οὐκ ἐγγίγνεσθαι. Ὅ-4μως δὲ καὶ λέξον, ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. Πότερον ᾔτουν τί σε καὶ

Zugefügt hat es Muret. — τι ἄλλο τις. τις ἄλλο τι Jacobs. — ἐξ οὗ seitdem. Spr. 43, 4, 2. (7.)

C. 8. § 1. δίκην τοῦ. Spr. 47, 24. (25, 1.) — διδόντων erg. αὐτῶν δίκην. zu 1, 2, 17. — φυλακῆς zu 1, 6, 7; über den Ge. 47, 21. (22.) — τῶν der 5, 1, 16 erwähnten Schiffsgüter. Der Ge. gehört dem Sinne nach auch zu τὸ μείωμα, was wohl am besten als Apposition zu εἴκοσι μνᾶς gefasst wird. vgl. Spr. 60, 2, 3. (2.): er schuldete 20 Minen (wurde zu einer Strafe von 20 M. verurtheilt vgl. z. Thuk. 3, 70, 3), als (Betrag oder Ersatz der) Verringerung der Schiffsgüter. Μείωμα findet sich nur hier. — κατημέλει. Spr. 53, 2, 3. (8.) Geschehen war es in der 5, 3, 1 erwähnten Befehlshaberschaft.

§ 2. παίεσθαι. zu κρύπτειν 1, 4, 12. — πρῶτον τόν für τὸν πρῶτον Kr. (24 p. 52.) Plat. Rep. 617, e: πρῶτος ὁ λαχὼν πρῶτος αἱρείσθω βίον. Πρῶτον ist Adjectiv, das zweite als Prädicat: εἰπε πρῶτος ὁ πρῶτος λέξας. zu προτέροις 1, 4, 12. — λέξαντα erg. παίεσθαι. — ποῦ καί. zu 1, 8, 16. — ὅπου — ἦν 4, 5, 3. — τῷ durch die Euch erinnerliche 4, 5, 3 ff. vgl. 5, 8, 14. — ἀπωλλύμεθα waren nahe daran umzukommen. (Spr. 53, 1, 6.)

§ 3. γε sogar. — οἵου. Spr. 51, 10. — ἐπιλελοιπότος. Spr. 52, 1, 3 u. 2, 9. (11.) — παρόν, wie einige Hsn. haben, wird ähnlich wie ἐξόν (zu 2, 5, 22) gebraucht mit dem Nebenbegriffe des in den Verhältnissen sich wie von selbst Darbietenden. vgl. Lys. 19, 14. Dem. 23, 152, Her. 1, 129, 2: Ἅρπαγος παρεὸν βασιλέα γενέσθαι ἄλλῳ τὸ κράτος περιέθηκε. Da dies aber hier nicht recht passt, so dürfte wohl παρόντος die richtige Lesart sein. Eupolis 335: οἴνου παρόντος ὄξος ἠράσθη πιεῖν. Alexis 162, 1: γυναιξὶν ἀρκεῖ πάντ', ἐὰν οἶνος παρῇ πίνειν διαρκής. vgl. eb. 221, 1 u. Ar. Bruchst. 53. — ὀσφραίνεσθαι. Philem. 94, 1: σιτάρια μικρὰ προσφέρει οἴνου θ' ὅσον ὀσμήν. vgl. Alexis 217, 3. — πολλῶν gehört zu ἀπαγορευόντων. — ὄνων, denen die Trägheit als störrige Frechheit gedeutet wurde. vgl. Her. 4, 129?

§ 4. ἐκ τίνος, διὰ τί § 12, τίνος ἕνεκεν 2, 3, 20. Spr. 68, 13, 6. (17, 10.) — ἐδίδους war mit Bornemann aus zwei Handschriften aufzunehmen. Spr. 36, 9, 1. — ἀλλά oder. zu 2, 5, 18. — ἀπῄτουν. zu 1, 2, 11. —

ἐπεί μοι οὐκ ἐδίδους, ἔπαιον; ἀλλ' ἀπῄτουν; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν μα-
5χόμενος; ἀλλὰ μεθύων ἐπαρῴνησα; Ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐ-
πήρετο αὐτὸν εἰ ὁπλιτεύοι. Οὐκ ἔφη. Πάλιν, εἰ πελτάζοι. Οὐδὲ τοῦτ'
ἔφη, ἀλλ' ἡμίονον ἐλαύνειν ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκήνων ἐλεύθερος ὤν.
6Ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτὸν καὶ ἤρετο· Ἦ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα
ἀπάγων; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκή-
7νων σκεύη διέρριψας. Ἀλλ' ἡ μὲν διάρριψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη
τις ἐγένετο· διέδωκα ἄλλοις ἄγειν καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπαγαγεῖν·
καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπεδεί-
ξας τὸν ἄνδρα. Οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο ἀκούσατε, ἔφη· καὶ γὰρ ἄξιον.
8 Ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορεύεσθαι. Καὶ ἐγὼ
τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνωσκον ὅτι εἷς ἡμῶν εἴη· ἠνάγκασα δὲ σὲ
τοῦτον ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γάρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἡμῖν
9ἐφείποντο. Συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. Οὔκουν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ
προὔπεμψά σε, καταλαμβάνω αὖθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιὼν
βόθρον ὀρύττοντα ὡς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπιστὰς ἐπῄνουν
10σε; Ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνήρ, ἀνέκρα-
γον οἱ παρόντες ὅτι ζῇ ὁ ἀνήρ· σὺ δ' εἶπας· Ὁπόσα γε βούλεται, ὡς
ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω. Ἐνταῦθα ἔπαισά σε, ἀληθῆ λέγεις· ἔδοξας γάρ
11μοι εἰδότι ἐοικέναι ὅτι ἔζη. Τί οὖν; ἔφη, ἧττόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγώ
σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθα-
12νούμεθα· τούτου οὖν ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυχθῆναι; Τοῦτον μὲν

Nach den folgenden Fragen muss jedes Mal eine Pause für die erwartete Antwort (Verneinung) gedacht werden.. — μαχόμενος erg. ἔπαιόν σε. Sonst stand nach μαχόμενος ein Komma. (Kr. 26.)

§ 5. τούτων οὐδὲν ἔφησεν er verneinte dies Alles, wie οὐδὲ τοῦτ' ἔφη auch dies verneinte er. Spr. 67, 1, 2. — πάλιν. zu 7, 2, 13. Erg. ἐπήρετο. — ἐλαύνειν, ἔφη.

§ 6. τόν. zu 5, 7, 2. — ἀπάγων. ἀπαγών oder ἄγων? (Kr. 26 Add.)

§ 7. διάρριψις findet sich erst bei Spätern (selten) wieder. Schäfer z. Plut. 5 p. 120. — τις. zu 2, 2, 2. — διέδωκα. Spr. 68, 42 (46), 11. — ἄγειν. Spr. 55, 3, 10. (20.) — ἀπέδειξας, παρέδωκας, wie § 11 vgl. zu 1, 6, 3 u. Her. 1, 160, 2. — καὶ σύ, im Ggs. zu καὶ ἐγὼ ἀπέδωκα. zu 1, 3, 15. — ἄξιον erg. ἀκοῦσαι. And. 1, 124: σκέψασθε πῶς γέγονε· καὶ γὰρ ἄξιον ἀκοῦσαι.

§ 8. τοσοῦτον. zu 3, 1, 45 u. 1, 3, 15. — ὅτι. Im Vorhergehenden liegt ὅσον ᾔδειν. — (εἷς ἡμῶν. Spr. 47, 9, 4. vgl. 7, 2, 29.) — ἐγώ. zu σύ 2, 1, 12. — συνέφη. zu 3, 4, 42.

§ 9. οὔκουν fragend für οὐκοῦν bejahend Kr. [26], der nach σε vermisst συνέφη καὶ τοῦτο.

§ 10. ὁπόσα γε βούλεται so viel er will mag er leben; das kümmert mich nicht. Ar. Ek. 924: ᾆδ' ὁπόσα βούλει. Thesm. 899: ὁπόσα τοι βούλει λέγε. Plut. Mar. 39: ἴτω ὅπῃ χρῄζει. — ὡς da, denn. Spr. 65, 8. vgl. 5, 9, 30. 32. — ἀληθῆ λέγεις, asyndetisch angefügt, wie ὁμολογῶ 6, 4, 17 und öfter. Aisch. Pro. 266: ἑκών, ἑκὼν ἥμαρτον, οὐκ ἀρνήσομαι. vgl. Eum. 441 u. Spr. 59, 1. (A. 8.)

§ 11. τί οὖν; leitet die folgende Frage ein, die daher keiner Fragepartikel bedarf. Mem. 2, 6, 8: τί οὖν; ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν δοκῇ καὶ οἱ θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν ὅπως οὗτος θηρατέος; — ἧττόν τι. Spr. 48, 12, 9. (15, 11.) — γάρ. zu 3, 2, 29.

ἀνέκραγον πάντες ὡς ὀλίγας παίσειεν· ἄλλους δ' ἐκέλευε λέγειν διὰ τί
ἕκαστος ἐπλήγη. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν.

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ παῖσαι δὴ ἄνδρας πολλοὺς ἕνεκεν ἀταξίας,13
ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἤρκει δι' ὑμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων
ὅπου δέοι, αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις προθέοντες ἁρπάζειν ἤθελον
καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπω-
λόμεθα. Ἤδη δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι,14
ἀλλὰ προϊέμενον ἑαυτὸν τοῖς πολεμίοις καὶ ἔπαισα καὶ ἐβιασάμην πο-
ρεύεσθαι. Ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτός ποτε ἀναμένων τινὰς
συσκευαζομένους καθεζόμενος συχνὸν χρόνον κατέμαθον ἀναστὰς μόλις
καὶ τὰ σκέλη ἐκτείνας. Ἐν ἐμαυτῷ οὖν πεῖραν λαβών, ἐκ τούτου καὶ15
ἄλλον, ὁπότε ἴδοιμι καθήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαυνον· τὸ γὰρ κινεῖ-
σθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα· τὸ δὲ
καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἑώρων ὑπουργὸν ὂν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι
τὸ αἷμα καὶ τῷ ἀποσήπεσθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους, ἅπερ πολλοὺς
καὶ ὑμεῖς ἴστε παθόντας. Ἄλλον δέ γε ἴσως ὑπολειπόμενόν που διὰ16
ῥᾳστώνην καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὄπισθεν
πορεύεσθαι ἔπαισα πύξ, ὅπως μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο.
Καὶ γὰρ οὖν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ17
τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα
ἂν οὕτως ἔπαθον ὅτου δίκην ἂν ἠξίουν λαμβάνειν;

Ἁπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. Ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά18

§ 12. ὀλίγας erg. πληγάς. Eine nicht seltene Ellipse. (Spr. 43, 3, 3); über die comparative Bedeutung: zu wenig Spr. 49, 1. — ἄλλους für ἄλλος oder ἄλλον Hu. — ἐκέλευε, Ξενοφῶν. De auth p. 32. — οὐκ. zu 4, 6, 2. — ἀνίσταντο, nämlich πληγέντες λέγοντες. vgl. § 26 u. 5, 9, 30.

§ 13. ἤρκει es genügte ihnen, sie liessen es sich ganz wohl gefallen. — δι' ὑμᾶς durch euer Verdienst. Dem. 18, 218: δι' ὑμᾶς σεσῶσθαι. vgl. Spr. 68, 19. (23.) — ἰόντων erg. ὑμῶν. (Spr. 47, 4, 2 u. 3.) vgl. Her. 9, 27, 4 u. 58, 2. — αὐτοὶ δέ während sie selbst. Uebergang vom relativen zum selbständigen Satze (zu καί-δέ 1, 1, 2), wie nach ἀλλά 6, 3, 31. 7, 3, 33. (Spr. 59, 2, 6.) — ἐποιοῦμεν gethan hätten. (Spr. 54, 10, 3.)

§ 14. ἤδη δέ, hervorhebend: ja. vgl. Kr. zu Arrians An. 3, 4, 4. — προΐεσθαι sich Preis geben. Spr. 52, 9. vgl. 1, 9, 12. — ἑαυτόν. zu 1, 8, 29. — τῷ. zu § 2. — ἀναστάς dass ich aufstand. Spr. 56, 7, 5. — τοὺς δακτύλους. zu 4, 5, 12.

§ 15. ἐκ τούτου. zu 1, 7, 3.

§ 16. γέ. zu 3, 3, 17. — τούς. zu 1, 7, 7.

§ 17. καὶ γὰρ οὖν. zu 1, 9, 8. — ἐπί. zu 1, 1, 4. — τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον was so Grosses würden sie erlitten haben dass sie dafür (ὅτου) d. h. auch wenn sie das grösste Unrecht erlitten hätten, so würden sie dafür nicht etc. Her. 1, 199, 3: οὐκ οὕτω μέγα οἱ δώσεις ὥς μιν λάμψεαι. Ueber die Stellung des οὕτως zu 2, 4, 7. — ἠξίουν Anspruch gemacht hätten, hätten machen dürfen; ἐξῆν Matthiae.

§ 18. ἁπλοῦς. Eur. Phoi. 469: ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' (τἀνδίκα) ἑρμηνευμάτων. Isokr. 4, 173: Ἔστιν ἁπλοῦς καὶ ῥᾴδιος

τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην οἵαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισί. 19 Καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. Εἰ δὲ ὕβρει νομίζετέ με ταῦτα πράττειν, ἐνθυμήθητε ὅτι νῦν ἐγὼ θαῤῥῶ σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε καὶ οἶνον πλείω 20 πίνω, ἀλλ' ὅμως οὐδένα παίω· ἐν εὐδίᾳ γὰρ ὁρῶ ὑμᾶς. Ὅταν δὲ χειμὼν ᾖ καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ νεύματος μόνου ἕνεκα χαλεπαίνει μὲν πρῳρεὺς τοῖς ἐν πρῴρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ; Ἱκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρ-21 τηθέντα πάντα συνεπιτρῖψαι. Ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτοὺς καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε· ἔχοντες ξίφη, οὐ ψήφους, παρέστητε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε 22 οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. Τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἐῶντες αὐτούς. Οἶμαι γάρ, εἰ ἐθέλετε σκοπεῖν, τοὺς αὐτοὺς εὑρήσετε καὶ τότε κακίστους καὶ νῦν ὑβριστο-23 τάτους. Βοΐσκος γοῦν ὁ πύκτης ὁ Θετταλὸς τότε μὲν διεμάχετο ὡς κάμνων ἀσπίδα μὴ φέρειν, νῦν δ', ὡς ἐγὼ ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς 24 ἤδη ἀποδέδυκεν. Ἢν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ τἀναντία ποιήσετε ἢ τοὺς κύνας ποιοῦσι· τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιᾶσι, τοῦτον δέ, ἢν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν

ὁ λόγος ὁ περὶ τούτων. — μοι, wie αὐτοῖς 5, 10, 10. — ἐπ' ἀγαθῷ zu seinem Besten. Spr. 68, 37 (41), 7. — ὑπέχειν δίκην Strafe entrichten, wie 6, 4, 15. Dagegen Rechenschaft (vor einem Gericht) ablegen 5, 8, 1. — Vor καὶ γάρ schwebt der angeregte Gedanke vor: Ueberhaupt verletzen ja Viele, oft hart, zum Besten der Verletzten, wenn nicht vielmehr καὶ ἰατροὶ νοσοῦσι nach παισί ausgefallen ist.

§ 19. πράττειν. zu κρύπτειν 1, 4, 12. — εὐδία eig. dem Sturme entgegengesetzt, hier Gefahrlosigkeit. — ὑμᾶς. Spr. 56, 7, 3. (4.)

§ 20. μεγάλη, wie mare magnum, durch Stürme erregt, zu verbinden mit ἐπιφέρηται. Spr. 57, 5. (5, 1.) — (τῷ. Spr. 50, 4, 6.) — τοιοῦτον solche Lage. Spr. 43, 4, 8. (22.) vgl. z. Thuk. 3, 81, 4. — μικρὰ ἁμαρτηθέντα Kleines, wenn darin gefehlt worden. — συνεπιτρίβειν scheint sonst nicht vorzukommen.

§ 21. ἔχοντες ohne γάρ. zu 3, 2, 19. — παρέστητε. παρέστατε Cobet N. l. p. 472. — τόν. Spr. 50, 3, 2. (4, 3.)

§ 22. τοιγαροῦν. zu 1, 9, 9. — αὐτῶν, τῶν ἀτακτούντων, weil τὸν ἀτακτοῦντα collectiv ist. Spr. 58, 4, 5 oder auch A. 4. — εὑρήσετε. zu οἶμαι 2, 1, 16. 7, 6, 16. — κακίστους. Spr. 56, 7, 3. (4.)

§ 23. διεμάχετο, verhöhnend: er kämpfte sich durch, bis hieher. — μὴ φέρειν, weil in διαμάχομαι ein Sträuben liegt. Thuk. 3, 40, 1: διαμάχομαι μὴ μεταγνῶναι ὑμᾶς. Spr. 55, 3, 9. (16.) — ἐγώ. zu σύ 2, 1, 12. vgl. Symp. 8, 3, Lys. 19, 5. 14. 46. — ἀποδέδυκεν findet sich auch bei Dion Cassius transitiv 45, 47: οὕτως αὐτοὺς ἀποδέδυκεν. Als Object denke man Kleidungsstücke. (Spr. 60, 7, 3.) vgl. Her. 5, 92, 11 u. 12.

§ 24. τούτῳ ist der Dativ der Beziehung. (Spr. 46, 12, 3.) vgl. 3, 2, 24. 4, 2, 23. — ἤ. Spr. 69, 26. (30, 1.) vgl. 6, 4, 34. — τοὺς κύνας. Spr. 21, 2, 1. — ποιοῦσι. zu πορεύονται 5, 3, 11. — τοὺς χαλεπούς. Spr. 50, 7 (8), 1. — διδέασι, poetisch; gr. Spr. 40 unter δίδημι. — (μέν. Spr. 69, 5, 4.)

δήσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. Ἀλλὰ γάρ, ἔφη, θαυμάζω ὅτι, εἰ μὲν 25 τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε καὶ οὐ σιωπᾶτε, εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκούρησα ἢ πολέμιον ἀπήρυξα ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξεπόρισά τι, τούτων δ' οὐδεὶς μέμνηται· οὐδ' εἴ τινα καλῶς τι ποιοῦντα ἐπῄνεσα, οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ὄντα ἀγαθὸν ἐτίμησα ὡς ἐδυνάμην, οὐδὲ τούτων μέμνησθε. Ἀλλὰ μὴν καλόν γε καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον καὶ ἥδιον τῶν 26 ἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνῆσθαι.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμίμνησκον. Καὶ περιεγένετο ὥςτε καλῶς ἔχειν.

θ'. Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, 1 οἱ δὲ [καὶ] ληιζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. Ἐκλώπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτατα πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. Ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε Παφλαγονίας 2 ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἕλληνας πρέσβεις ἔχοντας ἵππους καὶ στολὰς καλάς, λέγοντας ὅτι Κορύλας ἕτοιμος εἴη τοὺς Ἕλληνας μήτ' ἀδικεῖν μήτ' [αὐτὸς] ἀδικεῖσθαι. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο ὅτι περὶ μὲν 3 τούτων σὺν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ἐπὶ ξενίᾳ δὲ ἐδέχοντο αὐτούς· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν οὓς ἐδόκουν δικαιοτάτους εἶναι. Θύσαντες δὲ τῶν αἰχμαλώτων βοῦς καὶ ἄλλα ἱερεῖα εὐωχίαν μὲν ἀρ-4 κοῦσαν παρεῖχον, κατακείμενοι δὲ ἐν στιβάσιν ἐδείπνουν καὶ ἔπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων, οἷς ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ.

---

§ 25. ἀλλὰ γάρ. zu 3, 2, 26. — εἰ der Fälle wo ich etwa. — καὶ οὐ. zu 1, 2, 25. Ueber den Pleonasmos z. Thuk. 7, 44, 6. — χειμῶνα. Kyr. 6, 2, 30: ἐσθὴς ἀφθονωτέρα πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. — ἀπήρυξα, ein mehr poetisches Wort. Spr. B. 2 § 39 unter ἐρύκω. — συνεξεπόρισα für συνεξευπόρησα Porson. — τούτων δ'. So konnte auch vorher stehen τούτων μὲν μέμνησθε. zu 3, 1, 43. — οὐδ' εἰ. zu 1, 6, 8.

§ 26. ἀνίσταντο. zu § 12. — ἀνεμίμνησκον erinnerten an die von Xenophon ihnen geleisteten Dienste. (Ze.) — περιεγένετο das Ergebniss war. Thuk. 2 39, 3,: περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν.

C. 9. § 1. ἀπό, wie 7, 7, 9. zu ἐντεῦθεν Thuk. 1, 5, 1. — ἀγορά. zu 2, 3, 24. — ἐκ, wie bei ἁλίσκεσθαι 5, 3, 10. vgl. 4, 7, 17 u. Arr. An. 7, 16, 1. — ἐκλώπευον fingen durch Hinterhalt auf; ein bei Attikern seltenes Wort. vgl. Lobeck z. Phryn. p. 591. — ἀποσκεδαννυμένους, ἀπὸ τῆς στρατιᾶς 4, 4, 10. vgl. 15. — εὖ μάλα, seltener auch μάλα εὖ. Herbst zu Xen. Mem. 3. 11, 10. — σκηνοῦντας. Spr. 46, 5. (7.) — πολεμικώτατα εἶχον. Spr. 52, 2, 2. (66, 1, 7.) — ἐκ τούτων. zu 1, 3, 11.

§ 2. ἄρχων. zu 2, 1, 3. — τοὺς Ἕλληνας, eig. nach ἀδικεῖν zu stellen, steht hier, um das Verhältniss zu den Hellenen gleich hervortreten zu lassen. — αὐτός fehlt in einigen Hsn.; doch ist es des Gegensatzes wegen wohl richtig.

§ 3. ἐπὶ ξενίᾳ zu gastfreundlicher Bewirthung. Spr. 68, 37 (41), 7. ἐπὶ ξένια Kr. [30.] vgl. zu 7, 6, 3. — ἀνδρῶν von den Hellenen. — οὓς ἐδόκουν δικαιοτάτους εἶναι erg. παρακαλεῖσθαι. Wie man sagt οὗτος δίκαιός ἐστι παρακαλεῖσθαι, so auch τοῦτον δίκαιον δοκῶ παρακαλεῖσθαι. vgl. zu 2, 3, 11 u. De auth. p. 52 ff.

§ 4. αἰχμάλωτα Beutevieh. (Spr. 43, 4, 16 und) über den Ge. 47, 7. (9.)

5 Ἐπεὶ δὲ αἱ σπονδαί [τ'] ἐγένοντο καὶ ἐπαιάνισαν, ἀνέστησαν πρῶτον μὲν Θρᾷκες καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχήσαντο σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα· ὁ δ' ἔπεσε 6τεχνικῶς πως. Καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. Καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἑτέρου ἐξῄει ᾄδων τὸν Σιτάλκαν· ἄλλοι δὲ τῶν Θρᾳκῶν 7τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνεῶτα· ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. Μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἳ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλου8μένην ἐν τοῖς ὅπλοις. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν [ὅδε]· ὁ μέν, παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος· λῃστὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὰν προΐδηται, ἀπαντᾷ ἁρπάσας τὰ ὅπλα καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους· καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποίουν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλόν· καὶ τέλος ὁ λῃστὴς δήσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ζεῦγος ἀπάγει· ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστήν· εἶτα παρὰ τοὺς βοῦς ζεύξας ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει.

9 Μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην· καὶ τοτὲ μὲν ὡς δύο ἀντιταττομένων μιμούμενος ὠρχεῖτο, τοτὲ δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχρῆτο ταῖς πέλταις, τοτὲ δ' ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα ἔχων τὰς 10πέλτας, ὥςτε ὄψιν ἔχων καλὴν φαίνεσθαι. Τέλος δὲ τὸ Περσικὸν ὠρχεῖτο, κρούων τὰς πέλτας, καὶ ὤκλαζε καὶ ἐξανίστατο· καὶ ταῦτα πάντα 11ἐν ῥυθμῷ ἐποίει πρὸς τὸν αὐλόν. Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς

---

§ 5. αἱ die üblichen. Spr. 50, 2. 3.) — σπονδαί Libationen. Kyr. 2, 3, 1: τὰς τρίτας σπονδὰς ποιησάμενοι τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον. — πρῶτον μέν. Es entspricht μετὰ τοῦτο § 7. vgl. zu 3, 1, 13. — ὠρχήσαντο begannen zu tanzen. Spr. 53, 5, 1. — ὑψηλά. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) Luc. ὀρχ. 8: πηδᾶν ἔνθεόν τι καὶ πολεμικόν. Ueber die Verbindung eines Adj. u. Adv. Spr. 59, 2 A. (2, 3.) — τέλος. zu 1, 10, 13. — πεπληγέναι. Spr. 40 unter πλήσσω. Buttmann vermuthet πεπλῆχθαι, Kr. [50] πληγῆναι. Pape erklärt: er schien den Mann getroffen zu haben.

§ 6. τὸν Σιτάλκαν vermuthlich ein Gesang zu Ehren eines alten thrakischen Fürsten dieses Namens. — ἦν. zu 2, 2, 13.

§ 8. ὅδε fehlt in mehreren Hsn. vgl. 5, 3, 13 u. die Erkl. zur Kyr. 8, 1, 20. — ὁ μέν. Spr. 59, 1, 4. [5.] — πυκνά. Spr. 46, 1 (3), 2. — λῃστὴς δέ lebhafter als ὁ δὲ ὡς λῃστής. — πρό vor und für. Spr. 68, 11 (15), 1. — καὶ οὗτοι und auch diese. — τὸν ἄνδρα ist doppelt zu denken: τὸν ἄνδρα αὐτόν τε, wenn nicht so zu lesen ist. [Kr. 50.] — τὸν λῃστήν erg. δήσας ἀπάγει oder daraus νικᾷ. K. Matthiae vermuthet λῃστὴν νικᾷ καὶ παρά.

§ 9. δύο. zu 1, 2, 23. — ἐξεκυβίστα. Vielleicht ist vorher ἐκυβίστα τε καί ausgefallen [Kr. 26]: er stürzte sich kopflings hin (ἐκυβίστα), so dass er auf die Hände (die Schilde in denselben?) sich stützte, und aus dieser Stellung wieder zurück (ἐξεκυβίστα). — ὄψιν ἔχων den Anblick in sich haben für Andere, d. h. gewähren. Luc. Hermot. 2: ὁρῶντα οὐκ ὀλίγον ἔχει τοῖς ὁδοιπόροις ὁ ἐπ' ἀρετὴν οἶμος. Kr. Reg. z. Thuk. in ἔχειν. Fehlen könnte ἔχων, wenn τὴν ὄψιν da stände.

§ 10. τὸ Περσικόν, ein Tanz der wegen der damit verbundenen Kniebeugungen auch ὄκλασμα genannt wurde.

§ 11. ἐπί. zu 3, 2, 4. — ἐπιόντες nach diesem auftretend. — πρός

καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναστάντες ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα ᾖσάν τε ἐν ῥυθμῷ, [πρὸς] τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, καὶ ἐπαιάνισαν καὶ ὠρχήσαντο, ὥςπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. Ὁρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες δεινὰ ἐποιοῦντο πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι. Ἐπὶ τούτοις ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτοὺς12 πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὀρχηστρίδα εἰςάγει σκευάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα καὶ ἀσπίδα δοὺς κούφην αὐτῇ. Ἡ δὲ ὠρχήσατο Πυῤῥίχην ἐλαφρῶς. Ἐνταῦθα κρότος ἦν πολύς· καὶ οἱ Παφλαγόνες ἤροντο13 εἰ καὶ [αἱ] γυναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Τῇ μὲν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προςῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευμα· καὶ ἔδοξε τοῖς14 στρατιώταις μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας μήτε ἀδικεῖσθαι. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ᾤχοντο, οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβάντες ἔπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι καλῷ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν. Τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην καὶ15 ὡρμίσαντο εἰς Ἁρμήνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δ' ἄποικοί εἰσιν. Οὗτοι ξένια πέμπουσι τοῖς Ἕλλησιν ἀλφίτων [μὲν] μεδίμνους τριςχιλίους, οἴνου δὲ κεράμια χίλια καὶ πεντακόσια. Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε τριήρη ἔχων. Καὶ οἱ16 μὲν στρατιῶται προςεδόκων ἄγοντά τί σφισιν ἥκειν· ὁ δ' ἦγε μὲν οὐδέν, ἀπήγγελλε δὲ ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφίκοιντο ἔξω τοῦ Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἁρμήνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. Ὡς17

---

streicht Kr. [30.] Spr. 52, 4, 3. (7.) — αὐλούμενοι indem ihnen auf der Flöte gespielt wurde. Arist. Probl. 19, 1: οἱ πονοῦντες καὶ οἱ ἀπολαύοντες αὐλοῦνται. Spr. 52, 4, 1. — τοὺς θεούς den Statuen (Tempeln) der Götter. Kr. z. Thuk. 2, 13, 4. — πρόςοδοι Processionen zu den Tempeln der Götter, meist um Opfer darzubringen, daher oft mit θυσίαι verbunden, wie Lys. 6, 33, Isokr. 5, 32, Dem. 18, 86, Luk. Ζεὺς ἐλεγχ. 11. — ποιεῖσθαι ist in dieser Formel, die hier nur einen hohen Grad von Verwunderung ausdrückt, wie in περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, synonym mit ἡγεῖσθαι.

§ 12. ἐπί. Spr. 68, 37 (41), 6. — πείσας, sie ihm zu borgen. zu 3, 1, 26. — Πυῤῥίχη, ein von Gesang begleiteter Waffentanz, alle Arten von Bewegungen Kämpfender darstellend.

§ 13. οἱ Παφλαγόνες, die Gesandten § 2 f. — τρεψάμεναι. Scherzhafte Uebertreibung, gegründet auf 1, 10, 3. — μέν. zu 1, 10, 18.

§ 15. τῇ ἄλλῃ. zu 2, 1, 3. — τῆς Σινώπης, hier als Stadtgebiet. zu 5, 5, 4. Wenn nicht τῆς Σινωπέων zu lesen ist. Thuk. 7, 31, 1: ὥρμει ἐν Φειᾷ τῇ Ἠλείων. vgl. 3, 90, 2. — κεράμιον, ἀμφορεύς, κάδος, dem attischen μετρητής angepasst, der nach Böckh Staatsh. der Ath. 1 S. 107 etwas über 34½ Berliner Quart enthielt. Solch ein Gefäss mit Wein kostete etwa 4—5 gGr.

§ 16. ἦλθε. vgl. 5, 1, 4. — ἀπήγγελλε für ἀπηγγέλλετο (ἀπήγγελε) Schn. — ἐπαινοίη. zu ἐπῄνει 2, 4, 16. Ueber die Sache 5, 1, 4. — ὑπισχνεῖτο. zu ἦν 1, 2, 21.

§ 17. ἢ πρόσθεν verdächtigt Cobet N. l. p. 291. — εἰςῄει αὐτούς

δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἤδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰςῄει 18αὐτοὺς ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκοιντο. Ἡγήσαντο οὖν, εἰ ἕνα ἕλοιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἕνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον ἂν [καὶ] κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἧττον ἂν ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἑνὶ περαίνεσθαι ἄν· τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἔπραττον πάντα 19οἱ στρατηγοί. Ὡς δὲ ταῦτα διενοοῦντο, ἐτράποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον προςιόντες αὐτῷ ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γιγνώσκει· καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστός τις ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρ- 20χήν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβούλετο ταῦτα νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἑαυτῷ γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ εἰς τὴν πόλιν τοὔνομα μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ· τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.

21 Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῇρεν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. Ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος εἴη μὴ καὶ 22τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβάλοι, ἠπορεῖτο. Διαπορουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρῖναι ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι· καὶ παραστησάμενος δύο ἱερεῖα ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ, ὅςπερ αὐτῷ μαντευτὸς

---

es fiel ihnen ein, wobei der folgende Satz das Subject umschreibt. (Ueber den Ac. Spr. 46, 4, 4 u. 48, 11, 4.) Thuk. 6, 31, 1: εἰςῄει αὐτοὺς τὰ δεινά. — ὅπως wie, d. h. wie sie es anzufangen hätten, damit etc. vgl. zu 1, 1, 4. Ueber ὅπως ἄν zu 3, 1, 7. — καὶ ἔχοντες. zu 1, 9, 31. vgl. 6, 4, 38 mit 5, 8, 11.

§ 18. καὶ κρύπτεσθαι nicht bloss würde er das Heer besser gebrauchen, sondern auch etc. Doch vielleicht ist καί zu streichen oder κατακρύπτεσθαι zu lesen. [Kr. 30 u. 45.] Synonym στέγεσθαι Thuk. 6, 72, 4. — αὖ. zu 1, 1, 7. — τι gehört wohl zu δέοι: etwa nöthig sei. zu 3, 4, 23. Denn Ausdrücke wie φθάνειν τὸν χειμῶνα Her. 7, 188 sind verschieden. — ἐκ. Spr. 68, 13, 6. (17, 10.) Dion Cass. 37, 36: ἐκ τῆς νικώσης ἐκολάσθησαν. — ἡ νικῶσα die durch Stimmenmehrheit siegende Meinung. Spr. 43, 3. (A. 3.) vgl. 5, 10, 12.

§ 19. ἐνδεικνύμενος. Spr. 52, 8, 4. (5.) Ar. Plut. 785: ἐνδεικνύμενος ἕκαστος εὔνοιάν τινα. — ἔπειθεν redete zu, suchte zu bereden. — ἀρχήν. Spr. 46, 4, 4. (6, 8.)

§ 20. τῇ μέν einestheils, worauf statt τῇ δέ § 21 ὁπότε δέ eintritt. vgl. zu 3, 1, 12. — γίγνεσθαι. Spr. 53, 1, 6. (11.) Doch wünscht Kr. ἄν nach νομίζων. — αὐτοῦ für αὑτοῦ? gr. Spr. 47, 9, 18 u. Dial. Sy. 47, 9, 7. Vielleicht ist τὸ αὑτοῦ zu lesen. Arr. An. 1, 4, 7: ἐλπίσας ὅτι μέγα ὄνομα τὸ αὑτοῦ εἰς Κελτοὺς ἥκει. — τυχόν zufällig, vielleicht, absoluter Ac., wie ἐξόν, δέον u. a. Spr. 56, 8, 2. (9, 5.) Isokr. 3, 47: οἱ τύχῃ καὶ μὴ γνώμῃ σωφρονοῦντες τυχὸν ἂν μεταπεισθεῖεν.

§ 21. ἐπιθυμεῖν. Spr. 55, 3, 6. (12.) — ὁπότε ἐνθυμοῖτο. zu 1, 2, 7. — μή. zu 4, 1, 6. — (ἠπορεῖτο. Spr. 53, 8, 9.)

§ 22. διαπορουμένῳ. In δια- liegt das Hinundherschwanken. — διακρῖναι wie es sich entscheiden solle, der Inf. weil διαπορεῖσθαι den Begriff einer Scheu enthält. Spr. 55, 3, 9. (18.) — ἀνακοινῶσαι. gr. Spr. 52, 8, 7. — ὅςπερ μαντευτὸς ἦν für ὅπερ (erg. θύειν) μαντευτὸν ἦν. vgl.

ἦν ἐκ Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι ὃ εἶδεν ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. Καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου δὲ ὡρμᾶτο Κύρῳ συσταθησόμενος, ἀετὸν ἀνεμιμνή-23 σκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὥςπερ ὁ μάντις προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη καὶ οὐκ ἰδιωτικὸς καὶ ἔνδοξος, ἐπίπονος μέντοι· τὰ γὰρ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ ἀετὸν περιπετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Οὕτω δὴ θυομένῳ αὐτῷ24 διαφανῶς ὁ θεὸς σημαίνει μήτε προςδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς μήτε, εἰ αἱροῖντο, ἀποδέχεσθαι. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. Ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε,25 καὶ πάντες ἔλεγον ἕνα αἱρεῖσθαι καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι ὅτι αἱρήσονται αὐτόν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη καὶ ἔλεξε τάδε.

Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἥδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώμενος, ἐπείπερ ἄνθρω-26 πός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω καὶ εὔχομαι δοῦναί μοι τοὺς θεοὺς αἴτιόν τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι. Τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑπὸ ὑμῶν ἄρχοντα Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος οὔτε ὑμῖν μοι δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἧττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν εἴ τι δέοισθε παρ' αὐτῶν· ἐμοὶ δ' αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω τοῦτο ἀσφαλὲς εἶναι. Ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ27 τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες πρὶν ἐποίησαν πᾶ-

---

zu ἀμήχανος 1, 2, 21: über die Sache 3, 1, 6. — δή. zu 1, 8, 23. — τὸ ὄναρ 3, 1, 11. — καθίστασθαι sich daran machen.

§ 23. ὅτι schliesst sich an φθεγγόμενον an. Ueber καὶ — δέ zu 1, 1, 2. — συσταθησόμενος um sich vorstellen zu lassen. vgl. zu 3, 1, 8. — δεξιόν Glück bedeutend, eig. von Osten kommend, weil die Hellenen bei Beobachtung des Vogelfluges das Gesicht gegen Norden kehrten. Plat. Ges. 760: τὸ ἐπὶ δεξιὰ γιγνέσθω τὸ πρὸς ἕω. vgl. Il. μ, 239 u. Cic. De div. 2, 39. — φθεγγόμενον. Spr. 56, 7, 1. — ὥςπερ als ob folgen sollte: ἔλεγεν, μέγαν μὲν οἰωνὸν (ὄντα), wofür, um eine Härte zu vermeiden, eine Anakoluthie gewählt ist. Hutchinson vermuthet ὅνπερ. — ἰδιωτικός eines Privatmannes Glück bedeutend. — χρηματιστικός Gelderwerb bedeutend.

§ 24. οὕτω demnach. vgl. 3, 1, 8. 10. 7, 1, 10. — δή weist auf § 22 zurück. — αἱροῖντο wählen wollten. — ἀποδέχεσθαι. δέχεσθαι Cobet N. l. p. 474. Doch jenes heisst hier sich gefallen lassen. vgl. die Lex.

§ 25. αἱρεῖσθαι. zu θαῤῥεῖν 1, 3, 8. — προεβάλλοντο schlugen für sich vor, d. d. zu ihrem Befehlshaber, wie 5, 10, 6. gr. Spr. 52, 8, 5.

§ 26. τιμώμενος. Spr. 56, 6, 2. (4.) — ἐπείπερ für εἴπερ Kr. [24 p. 54.] — δοῦναι τοὺς θεούς dass die Götter geben mögen. vgl. 7, 1, 30 u. 7, 27 u. zu 1, 4, 17. — αἴτιον. Spr. 55, 2, 5. (7.) — Λακεδαιμονίου ἀνδρός, namentlich Cheirisophos. — τυγχάνειν erg. δοκεῖτε aus δοκεῖ. Spr. 62, 4, 1. — παρ' αὐτῶν, τῶν Λακεδαιμονίων (Spr. 58, 4, 4), zu verbinden mit τυγχάνειν, da δεῖσθαι παρά τινος erst Spätere sagen; τυγχάνειν παρά τινος Andok. 1, 141. 143, Lys. 2, 1. 13, 53. 18, 27. 24, 17. 25, 13. — δ' αὖ entspricht dem οὔτε, wie δέ 6, 1, 16. vgl. zu 5, 5, 8. — οὐ πάνυ. zu 1, 8, 14. — τι ist der Acc.: in irgend etwas. Hell. 3, 1, 16: οὐ πάνυ τι καλῶς περιεῖποντο. vgl. gr. Spr. 51, 16, 5.

§ 27. πολεμοῦντες. Spr. 56, 5, 2. — πρίν. zu 3, 1, 16. — πᾶσαν, im Gegensatze zu Xen. als Einzelnem. — ἡγεμόνας εἶναι die Hegemonie

σαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. 28 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὡμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Εἰ οὖν ταῦτα ὁρῶν ἐγὼ δοκοίην ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ μη 29 λίαν ἂν ταχὺ σωφρονισθείην. Ὃ δ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἧττον ἂν στάσις εἴη ἑνὸς ἄρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι οὐχ εὑρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γὰρ ὅτι ὅςτις ἐν πολέμῳ ὢν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν· ἐὰν δὲ ἐμὲ ἕλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὕροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

30 Ἐπεὶ ταῦτα εἶπε, πολὺ μᾶλλον ἐξανίσταντο λέγοντες ὡς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος εἶπεν ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχοι· ὡς ὀργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συνελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἱρῶνται. Ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτο ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. Ἐν-31 ταῦθα δὴ ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου ἀνεθορύβησαν. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐπεὶ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς πάνυ εἰδῆτε, ὀμνύω ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἦ μὴν ἐγώ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ᾐσθανόμην, ἐθυόμην εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχὴν καὶ ἐμοὶ ὑποστῆναι· καί μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν ὥςτε καὶ ἰδιώτην ἂν γνῶναι ὅτι ταύτης τῆς μοναρ-32 χίας ἀπέχεσθαί με δεῖ. Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ᾑρέθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἵλεσθε· Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε οὐχὶ ἑλόμενοι· ὡς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς

haben, die der Friede 404 v. Chr. den Lakedaemoniern zuerkannte. — αὐτῶν, τῶν Ἀθηναίων, auf τῇ πατρίδι oder τὴν πόλιν bezogen. Spr. 58, 4, 1.

§ 28. ὡμολόγησαν, οἱ Ἀθηναῖοι aus πόλις. Spr. 58, 4, 1. — ἐπαύσαντο, οἱ Λακεδαιμόνιοι. zu φυλάττοιεν 1, 4, 5. — μή. zu 3, 5, 3. — ἂν σωφρονισθείην (zu 7, 7, 24) als ob ἐννοῶ μή gar nicht vorherginge. Thuk. 2, 93, 2: ἦν προσδοκία οὐδεμία μὴ ἂν ἐκπλεύσειαν. Ueber σωφρονίζειν zu 7, 7, 24.

§ 29. ὅ. zu 5, 5, 20. — στασιάζοντα. Spr. 56, 7, 2. — ὅτι nach γάρ steht pleonastisch. (Spr. 55, 4, 10.) — τινά, Χειρίσοφον § 31.

§ 30. μᾶλλον dringender. — ἐξανίσταντο. zu 5, 8, 12. — ὡς ὀργ. vgl. zu 5, 8, 10. Dafür haben einige Hsn. εἰ. Vielleicht ist hier eine Lücke.

§ 31. πλείονος bedeutenderer Gründe. — ἐνδέον. Spr. 56, 7, 1. — ἀλλά. zu 1, 7, 6. — ὀμνύω. Spr. 36, 9, 2. — εἰ um zu ermitteln ob. zu 5, 6, 28. — βέλτιον. Spr. 49, 2, 6. (49, 6.) — ἐν könnte fehlen, wie 5, 10, 15. — ἐσήμηναν gaben Zeichen. Spr. 52, 1, 2. — ἰδιώτης ein Laie, im Gegensatze zu einem μάντις. — ἂν γνῶναι aus ἂν ἔγνω erkannt haben würde. (Spr. 65, 3, 2.) Mem. 4, 8, 1: οὕτως ἤδη τότε πόῤῥω ἡλικίας ἦν ὥςτε, εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι τὸν βίον. vgl. Pflugk zu Eur. Herk. 234.

§ 32. οὐδ' ἔγωγε auch ich nicht, wie auch Xenophon es nicht zu thun versprochen § 29. — (ἑλόμενοι. Spr. 56, 8, 1.) — καὶ νῦν schon jetzt. — ὅ,τι hängt von διαβάλλειν ab, das zu ἐδύνατο zu ergänzen ist. Ueber διαβάλλειν τινά τι zu 7, 5, 8. — Δέξιππος 5, 1, 15. — Ἀναξίβιον 5, 1,

Ἀναξίβιον ὅ, τι ἐδύνατο καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. Ὁ δ' ἔφη νομίζειν αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι Δαρδανεῖ ὄντι τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος ἢ ἑαυτῷ Λάκωνι ὄντι. Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἵλε-33 σθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ περάσομαι ὅ, τι ἂν δύνωμαι ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. Καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε ὡς αὔριον, ἐὰν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

ι'. Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι ἔπλεον καλῷ ἡμέ-1 ρας δύο παρὰ γῆν. Καὶ [παραπλέοντες ἐθεώρουν τήν τε Ἰασονίαν ἀκτήν, ἔνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα, πρῶτον μὲν τοῦ Θερμώδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἴριος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἅλυος, μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ] παραπλεύσαντες ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἄποικον, οὖσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ. Καὶ ὡρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερουσιάδι Χεῤ-2 ῥονήσῳ, ἔνθα λέγεται ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ τον Κέρβερον κύνα καταβῆναι ᾗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλέον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. Ἐνταῦθα τοῖς Ἕλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν ἀλφί-3 των μεδίμνους τριςχιλίους καὶ οἴνου κεράμια διςχίλια καὶ βοῦς εἴκοσι καὶ οἶς ἑκατόν. Ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμός, Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο τὴν λοιπὴν πορείαν πό-4 τερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορευθῆναι ἐκ τοῦ Πόντου. Ἀνασιὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς εἶπε· Θαυμάζω μέν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον· τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ

4. — ὁ δέ, Δέξιππος. zu 4, 2, 6? — αὐτόν, Ξενοφῶντα. — συνάρχειν 3, 1, 47.

§ 33. ὅ, τι hängt von ποιεῖν ab, das zu δύνωμαι zu ergänzen ist. Spr. 55, 4, 4. (11.) — ὡς so ohne οὕτω 4, 4, 18 u. öfter; selten fehlt so auch ὡς. z. Thuk. 2, 18, 1. — πλοῦς ἐστιν es ist günstiger Wind zur Fahrt, wie πλοῦς γίγνεται Thuk. 1, 137, 2, Ant. 5, 24: καλοὶ πλοῖ 5, 83 und oben 5, 7, 7. — κατασχεῖν anlegen, anlanden. vgl. 5, 6, 20. 6, 4, 3. — βουλευσόμεθα. zu 7, 2, 3.

C. 10. § 1. Die eingeklammerten Worte sind eingefälscht. Kr. De auth. p. 35 ff. — τῶν. zu 5, 6, 9. — Ἰασονίαν für Ἰασωνίαν Porson. — ἀκτήν. ἄκραν Larcher, wie es sonst genannt wird. — τῶν folgender. zu 5, 6, 9.

§ 2. παρὰ τῇ. Man würde den Ac. erwarten. Spr. 68, 31. (35.) — ἐπὶ τόν. zu 2, 3, 8. — τὸν Κέρβερον κύνα. τὸν Κ. τὸν κ.? Spr. 50, 6. (7, 1.) — δεικνύουσι. zu πορεύονται 5, 3, 11. — ἐπὶ δύο. zu 4, 6, 11.

§ 3. ξένια. zu 4, 8, 23. — ἀλφίτων, οἴνου. Spr. 47, 6 (8), 4. — δύο. zu 1, 2, 23. — πλέθρων. zu 1, 2, 23.

§ 4. πορείαν. Anticipation. vgl. zu 3, 5, 14; doch kann es auch zu πορευθῆναι gezogen werden. vgl. Spr. 61, 5 (6, 1.) — μέν als sollte § 5 folgen δοκεῖ δ' ἐμοί. — τῶν στρατηγῶν hängt eigentlich vom folgenden Satze ab, statt dessen man ein τοῦτο denken kann. (Spr. 47, 10, 8 u. 9.) — οὐ μή. zu 2, 2, 12. — τριῶν ἡμερῶν. Spr. 47, 6, 2. (8, 3.) vgl. 6, 1, 16. — ὁπόθεν. zu 2, 4, 5. Ueber die Anschliessung bloss an das Particip Spr. 51, 9, 2. (4.)

μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σιτία· ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι 5πορευσόμεθα οὐκ ἔστιν, ἔφη. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τριςχιλίους Κυζικηνούς· (ἄλλος δ' εἶπε, μηνὸς μισθόν, μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους) καὶ ἑλομένους πρέσβεις αὐτίκα μάλα [ἡμῶν] καθημένων πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ εἰδέναι ὅ, τι ἂν ἀπαγγέλλωσι καὶ 6πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι. Ἐντεῦθεν προυβάλλοντο πρέσβεις πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ᾕρητο, ἔστι δ' οἳ καὶ Ξενοφῶντα. Οἱ δὲ ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῖν γὰρ ταὐτὰ ἐδόκει, μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλλη-7νίδα καὶ φιλίαν ὅ, τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. Ἐπεὶ δ' οὖν οὗτοι ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιὸν καὶ Καλλίμαχον Παῤῥάσιον καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον. Οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσοιεν ταῦτα. 8Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεῶται βουλεύεσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθὺς τά τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνῆγον καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο.

9 Ἐκ τούτου οἱ ταράξαντες ταῦτα τοὺς στρατηγοὺς ᾐτιῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχός τε ὁ Παῤῥάσιος καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. 10Οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς ὡς αἰσχρὸν εἴη ἄρχειν ἕνα Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν· καὶ τοὺς μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων· εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρ-

---

§ 5. Ἄλλος — μυρίους eine Einschiebung der Art wie 6, 1, 15. — μισθόν erg. αἰτεῖν er hiess (εἶπε) fordern. — ἡμῶν. σφῶν erwartet man. vgl. § 10: es ist die Form der directen Rede eingemischt: vielleicht zu streichen. zu 5, 7, 10. 8, 13. vgl. 4, 4, 11 E. — καθῆσθαι ist das eig. Wort von Ekklesien, weil man dabei gew. sass. vgl. 3, 1, 33. 7, 1, 33. — ἑλομένους πρ. nachdem sie, die Soldaten, Gesandte gewählt. — εἰδέναι kennen lernen, hören. (Spr. 38, 7, 5.) — πρός. zu 1, 3, 19.

§ 6. ἔστι δ' οἳ für εἰσὶ δ' οἳ eine gute Handschrift. vgl. zu 1, 5, 7. Doch Haase Lucubrr. Thucc. p. 71 ff. will diesen Gebrauch im No. bei guten Schriftstellern nicht anerkennen, Kyr. 2, 3, 18 das unpassende ἔστιν οἳ vertheidigend. Die Entscheidung ist bedenklich, da dieser Sprachgebrauch bei Thuk. und Xen. nicht oft, bei andern Attikern selten, bei den meisten gar nicht vorkommt. Häufig findet sich ἔστιν οἳ bei Arrian. Eben so wenig wird man das neben dem üblichen εἰσὶν οἳ seltene εἰσὶν ὧν, οἷς, οὓς etc. in Anspruch nehmen dürfen. vgl. 2, 5, 18. — ταὐτὰ für ταῦτα Le. vgl. zu 1, 1, 7. — ἀναγκάζειν. zu 1, 1, 7. — ὅ, τι, τοῦτο ὅ,τι, das τοῦτο dazu von ἀναγκάζειν regiert. Spr. 46, 7. (11, 2.) — ἐθέλοντες. zu 1, 6, 9.

§ 7. ἔφασαν. zu 4, 4, 16. — ποιήσειαν, οἱ Ἡρακλεῶται.

§ 8. βουλεύεσθαι. zu 1, 7, 5; Andere βουλεύσεσθαι. — ἀγοράν. zu 5, 7, 33. — εἴσω bezieht sich auf den durch ἀνεσκεύασαν angedeuteten Begriff des Fortschaffens. vgl. z. 3, 3, 7.

§ 9. οἱ ταῦτα ταράξαντες die diese Wirren erregt hatten. vgl. Schäfer z. Dem. 2 p. 217.

§ 10. αὐτοῖς. zu 5, 8, 18. — ἄρχειν ἕνα Ἀ., Xenophon thatsächlich, wenn auch Cheirisophos zum Oberfeldherren ernannt war. — καὶ Λ. zu 5, 5, 22. — (παρεχόμενον. Spr. 52, 8, 2.) — εἰς τήν. zu 1, 2, 27. — σφᾶς,

κάδας καὶ Ἀχαιούς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι. Καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπὲρ ἥμισυ τοῦ ἄλλου στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί. Εἰ11 οὖν σωφρονοῖεν, αὐτοὶ συστάντες καὶ λοχαγοὺς ἑλόμενοι ἑαυτῶν καθ' ἑαυτούς [τε] ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο καὶ πειρῷντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρ-12κάδες ἢ Ἀχαιοὶ καὶ Ξενοφῶντα συνέστησαν καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δὲ ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης ὅ, τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατελύθη ἡμέρᾳ ἕκτῃ ἢ ἑβδόμῃ ἀφ' ἧς ᾑρέθη.

Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτοῦ τὴν πορείαν ποιεῖσθαι,13 νομίζων οὕτως ἀσφαλεστέραν εἶναι ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἔπειθεν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἁρμοστὴς φαίη τριήρεις ἔχων ἥξειν εἰς Κάλπης λιμένα· ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἐκπλεύ-14σειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. Καὶ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὅ, τι βούλεται. Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν15 ἀπαλλαγεὶς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ Ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ καὶ κοινουμένῳ πότερα λῷον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι ἔχοντι

σφῶν. Spr. 52, 2, 2. (3.) — οὐδέν unbedeutend, wie τὶς oft bedeutend heisst. (Spr. 51, 16, 12.) — ἦν. zu ἦσαν 1, 4, 4. vgl. 7, 2, 32. — ἥμισυ steht, wenn es nicht auf schon Erwähntes geht, oft ohne Artikel, wie Thuk. 1, 8, 1. 8, 68, 4 u. Kyr. 3, 3, 47: ὑπὲρ ἥμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες. (Spr. 50, 2, 16.) — ἄλλου steht hier wie in μόνος τῶν ἄλλων. z. Her. 9, 96, 2. (Spr. 47, 28, 10.) Doch hat Eine Handschrift ὅλου.

§ 11. αὐτοί. gr. Spr. 51, 6, 7. — λοχαγούς, hier so v. a. στρατηγούς, da nach der neuen Heerabtheilung die Schaar jedes Feldherrn λόχος hiess. vgl. 6, 1, 2. 4 ff. Diese Ausdrücke waren antik, vielleicht dialektisch, und finden sich öfter bei den Tragikern. vgl. Isokr. 12, 168 u. z. Th. 5, 59, 5. — ἑαυτῶν aus ihrer Mitte. Spr. 47, 7. (9.) — καθ' ἑαυτούς für sich. Spr. 68, 21 (25), 4. vgl. 5, 10, 13. — (ποιοῖντο. Spr. 54, 6, 4.)

§ 12. εἴ τινες welche etwa, wie si quis, si qui. (Spr. 65, 5, 8.) — συνέστησαν verbanden sich. vgl. zu 7, 6, 26. — ἀφ' ἧς für ἀπὸ ταύτης ᾗ oder vielmehr ἧς (Spr. 47, 2, 4) war feste Formel. (vgl. Spr. 51, 10, 3.) Hell. 4, 6, 6: ἡμέρᾳ δεκάτῃ ἀφ' ἧς εἰσέβαλεν. vgl. Dem. 24, 42: ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἕκαστος ἐτέθη.

§ 13. αὐτοῦ für αὐτῶν Kr. [26.] vgl. jedoch zu 4, 5, 33. — ἀσφαλεστέραν. Andre ἀσφαλέστερον. Doch vgl. zu Thuk. 6, 60, 3: βεβαιοτέραν αὐτῷ σωτηρίαν εἶναι ἢ διὰ δίκης ἐλθεῖν. — ἢ ἕκαστον στέλλεσθαι für ἢ εἰ ἕκαστος στέλλοιτο. gr. Spr. 69, 30, 2 u. zu Thuk. 4, 66, 2. — ἀκούσας τοῦ. Spr. 47, 9. (10, 11.)

§ 14. αὐτοί, Neon und Cheirisophos. — αὐτῶν ipsorum kann in dieser Bedeutung zwischen den Artikel und das Substantiv so eingeschoben werden. Spr. 51, 4, 3. (47, 9, 12.) — διὰ ταῦτα wie τούτου ἕνεκα 2, 3, 13. — ἅμα μέν. zu 3, 4, 19. — ἀθυμῶν τοῖς. zu 1, 3, 3. — αὐτῷ, Ξενοφῶντι.

§ 15. ἔτι μέν synonym mit τέως μέν 4, 2, 12. vgl. Heindorf zu Plat. Prot. 310, 5: ἔτι μὲν ἐπεχείρησα εὐθὺς πρὸς σὲ ἰέναι· ἔπειτά μοι λίαν πόῤῥω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι. — λῷον καὶ ἄμεινον. zu 1, 7, 3. — ἔχοντι bezieht

τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ θεὸς
16 τοῖς ἱεροῖς συστρατεύεσθαι. Οὕτω γίγνεται τὸ στράτευμα τριχῇ, Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὁπλῖται πάντες, Χειρισόφῳ δ' ὁπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες, Ξενοφῶντι δὲ ὁπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους· ἱππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα ἱππέας.

17 Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα [κατὰ μέσον πως τῆς Θρᾴ-
18 κης]. Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Θρᾴκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ᾔει· καὶ γὰρ ἤδη ᾐσθένει. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

ΛΟΓΟΣ ἝΚΤΟΣ.

1 α'. Ὃν μὲν οὖν τρόπον ἥ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παντὸς κατελύθη καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται.
2 Ἔπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. Οἱ μὲν Ἀρκάδες ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς πεντήκοντα. Ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο ἦγεν ἕκαστος ὁ στρατηγὸς τὸν ἑαυτοῦ λόχον ἐπὶ κώμην· ὁποία δὲ μείζων κώμη ἐδόκει εἶναι, σύν-
3 δυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. Συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον εἰς ὃν δέοι πάντας ἁλίζεσθαι· καὶ ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπεσόντες ἀνδράποδά τε πολλὰ

---

sich auf ein bei εἴη vorschwebendes ἑαυτῷ. Spr. 55, 2, 3. (5 u. 6.) — συστρατεύεσθαι. zu ὡς 2, 2, 4. vgl. Spr. 55, 3, 7. (13.)

§ 16. γίγνεται für γίνεται Lion. Spr. 52, 8, 1. — πλείους. Kr. De auth. p. 49, 4. — τριχῇ. zu 4, 8, 15. — οἱ Κλεάρχου Θρᾷκες. vgl. 1, 2, 9.

§ 17. κατὰ μέσον πως τῆς Θρᾴκης streicht Kr. De auth. p. 37.

§ 18. γάρ erklärt warum er den Landweg vorzog.

C. 1. § 1. ὃν — εἴρηται fehlt in mehreren Hsn. vgl. jedoch Kr. De auth. p. 16, 82. — (τοῦ παντός. Spr. 47, 9, 6.) Thuk. 3, 115, 4: ἔχων τὴν τοῦ Λάχητος τῶν νεῶν ἀρχήν. App. Vorr. 8: τὴν Φιλίππου τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν. — ἐν τοῖς ἐπάνω im Vorhergehenden. So öfter bei Strabo.

§ 2. λόχον. zu 5, 10, 11. — σύνδυο erg. εἰς ταύτην.

§ 3. συνεβάλοντο verabredeten, kamen überein vgl. 6, 4, 35; ähnlich συγκεῖσθαι § 4, dies der Bed. nach Perf. Pass.; ξυμβάλλεσθαί τινι, πρός τινα, einen Vertrag schliessen Thuk. 5, 77, 1. — δέοι ihrer Absicht nach sollten. vgl. § 1. — ἁλίζεσθαι. zu 2, 4, 3. — ἅτε. Spr. 56, 11 (12), 2. — περιεβάλοντο verschafften sich. Spr. 52, 10, 1.

ἔλαβον καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο. Οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο 4 οἱ διαφεύγοντες· πολλοὶ δὲ διέφευγον πελτασταὶ ὄντες ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. Ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ, ἑνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι ἐπιτίθενται. Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι 5 οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς, καὶ αὐτόν τε τὸν Σμίκρητα ἀποκτιννύασι καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλου δὲ λόχου, τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ Ἡγησάνδρου, ὀκτὼ μόνους κατέλιπον· καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πρά- 6 γμασιν, οἱ δὲ ἄνευ πραγμάτων.

Οἱ δὲ Θρᾷκες εὐτυχήσαντες τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους καὶ συνελέγοντο ἐῤῥωμένως τῆς νυκτός. Καὶ ἅμα [τῇ] ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἐτάττοντο καὶ ἱππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταί, καὶ ἀεὶ πλείονες συνέῤῥεον· καὶ προσέβαλ- 7 λον πρὸς τοὺς ὁπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὔτε τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἱππέα· οἱ δέ, προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες ἠκόντιζον· ὁπότε δὲ αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δὲ ἄλλῃ ἐπετίθεντο. Καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδείς· ὥστε κινη- 8 θῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θρᾷκες. Ἐπεὶ δὲ ἀπορία πολλὴ ἦν διελέγοντο περὶ 9 σπονδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν

---

§ 4. οἱ Θ. οἱ διαφεύγοντες. Spr. 50, 1, 4. (47, 28, 3.) Weiske vermuthet διαφυγόντες. Allein die Flucht dauerte eig. bis zu eingetretener Sammelung. — τὸ συγκείμενον der verabredete Ort. Kr. zu Her. 5, 50.

§ 5. τέως μέν. zu 4, 2, 12. — τρέπονται, οἱ Θρᾷκες; über das Medium Spr. 21, 13, 8. — λόχου hängt von ὀκτώ ab. Spr. 47, 27, 2. (28, 2.) — τῶν δέκα στρ. hängt von Ἡγησάνδρου ab. zu 1, 8, 1. — τοῦ gehört nicht zu Ἡγησάνδρου da der Eigenname in solcher Verbindung den Artikel verschmäht. (Spr. 49, 9, 1.) Man denke: ἄλλον λόχον τὸν Ἡγησάνδρου διέφθειραν (vgl. § 4): von einem andern Lochos, dem des Hegesandros, eines der zehn Strategen. — κατέλιπον. ἔλιπον Hirschig: liessen übrig. vgl. 7, 4, 1.

§ 6. πράγματα Schwierigkeiten. (Le.) vgl. zu 2, 1, 16. 4, 1, 17. — εὐτύχημα. Spr. 46, 4. (6.) Dem. 32, 11: ἀτύχημα οὐδὲν ἔλαττον ἠτύχησαν ἢ τὸ ἐξ ἀρχῆς πονηροῖς ἀνθρώποις συμμῖξαι. — συνεβόων ἀλλήλους καὶ ἠθροίζοντο auch Kyr. 3, 2, 6. — τῇ fehlt in einigen Hsn., selten von Xen. in dieser Verbindung ausgelassen. — ἐστρατοπέδευντο Cobet N. l. p. 422.

§ 7. προσέβαλλον. Spr. 52, 2, 7. — τοξότην. zu 3, 1, 2. — εἶχον οὐδένα οὔτε? vgl. 2, 2, 18. — οἱ δέ, οἱ πολέμιοι. (Ze.) zu 3, 4, 4. — ἐπίοιεν. zu 1, 5, 7. Subject ist οἱ δέ, οἱ Ἕλληνες. (Ze.) zu φυλάττοιεν 1, 4, 5. — ἐδύναντο, οἱ Ἕλληνες.

§ 8. κινηθῆναι. zu 3, 4, 28 u. 5, 4, 13. vgl. 6, 2, 27. — τελευτῶντες. zu 4, 5, 16. — (ἀπό. Spr. 47, 13, 3.)

§ 9. τὰ μὲν ἄλλα, ausser über die Geisseln. (Spr. 50, 4, 10.) — ἐδίδοσαν wollten geben. Da διδόναι eig. nur das Hingehen bedeutet, ohne dass die Annahme nothwendig erfolgt, so bezeichnet es oft, besonders im Imperfect, bloss das geben Wollen. Aehnlich πείθειν zureden. vgl. 7, 2,

οἱ Θρᾷκες αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. Τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

10 Χειρίσοφος δὲ ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἱππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. Καὶ ἐπεὶ ἤχθησαν παρὰ Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς εἴ που ᾔσθηνται ἄλλου στρα-11τεύματος [ὄντος] Ἑλληνικοῦ. Οἱ δὲ ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. Ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττον ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν ὅποι δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας συνέλεξε τοὺς 12στρατιώτας καὶ ἔλεξεν. Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. Νομίζω δ' ἔγωγε, εἰ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολ-13λῶν ὄντων πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαῤῥηκότων. Κράτιστον οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἰ ἔτι εἰσὶ σῷοι, σὺν ἐκείνοις μα-14χώμεθα καὶ μὴ μόνοι λειφθέντες μόνοι καὶ κινδυνεύσωμεν. Νῦν μὲν οὖν στρατοπεδευσώμεθα, προελθόντες ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι· ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων ἔχων τοὺς ἱππεῖς προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς καὶ σκοπείτω τὰ ἔμπροσθεν, ὡς μηδὲν ἡμᾶς 15λάθῃ. (Παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως εἴ πού τί ποθεν καθορῷεν, σημαίνοιεν· 16ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυσίμῳ.) Ἡμεῖς γὰρ ἀποδραίημεν ἂν οὐδαμοῦ ἐνθένδε· πολλὴ μὲν γάρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς Χρυσόπολιν διελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλπης δὲ λιμένα, ἔνθα Χειρίσοφον εἰκάζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. Ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖα ἔστιν οἷς ἀποπλευσούμεθα· μένουσι δὲ αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ἔστι τὰ ἐπιτήδεια. Τῶν δὲ πολι-17ορκουμένων ἀπολομένων σὺν τοῖς Χειρισόφου μόνοις κάκιόν ἐστι διακινδυνεύειν ἢ σωθέντων πάντας εἰς ταὐτὸν ἐλθόντας κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι. Ἀλλὰ χρὴ παρασκευασαμένους τὴν γνώμην πορεύεσθαι ὡς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆσαι ἔστιν ἢ κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι Ἕλληνας τοσούτους σώσαντας. Καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὃς τοὺς μεγαληγο-18ρήσαντας ὡς πλεῖον φρονοῦντας ταπεινῶσαι βούλεται, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχομένους ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. Ἀλλ' ἕπεσθαι χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.

Ταῦτ' εἰπὼν ἡγεῖτο. Οἱ δ' ἱππεῖς διασπειρόμενοι ἐφ' ὅσον καλῶς19 εἶχεν ἔκαιον [ἢ ἐβάδιζον]· καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἔκαιον πάντα ὅσα καύσιμα ἑώρων, καὶ ἡ στρατιὰ δέ, εἴ τινι παραλειπομένῳ ἐντυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἴθεσθαι ἐδόκει καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, κατεστρατεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες,20 καὶ τά τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἑώρων, ἀπεῖχον δὲ ὡς τετταράκοντα σταδίους, καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἔκαιον. Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν21

---

2. (Spr. 53, 1, 7.) — ἐν τούτῳ ἴσχετο daran stiess sich die Sache. (We.) Eur. Herakl. 499: ἐν τῷδε κἀχόμεσθα σωθῆναι λόγῳ.

§ 10. πορευομένῳ als er marschirte. Spr. 48, 5, 2. (1.) — στρατεύματος. Spr. 47, 9. (10, 12.) — ὄντος verbindet Sintenis zu Plut. Per. p. 261 mit πού, wogegen die Entfernung zu sprechen scheint. Bei der Apposition ist die erste Stelle keine betonte, weil man sie eig. ohne Pause anschloss. Thuk. 2, 2, 1: ἐςῆλθον ἐς Πλάταιαν, οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα. App. Mithr. 53: ἱκέτευσεν αὐτόν, ὄντα Ῥωμαῖον, εἴσω δέχεσθαι.

§ 11. νῦν steht, weil betont, voran. (Spr. 54, 17, 7.) — εἶεν. zu 2, 2, 15. — ὅποι, ἡγεμόνας εἶναι. — δέοι. zu § 3.

§ 12. ἄνδρες. zu 1, 3, 3. — (εἰ ἀπολοῦνται. Spr. 54, 12, 2.) — ὄντων. ὄντων τῶν Schäfer. Ohne τῶν heisst es: da so viele Feinde vorhanden sind, hier weniger passend. — οὕτω μὲν — οὕτω δέ. zu 1, 3, 16 A.

§ 14. Νῦν μέν, als ob folgen sollte: αὔριον δ' ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους vgl. Register unter μέν. — ὅσον wie weit (zu 3, 3, 9), erg. προελθεῖν. Spr. 55, 4, 4. 11. vgl. 7, 3, 37 und Kyr. 5, 3, 56: σημαίνειν ὅ, τι καιρὸς δοκοίη εἶναι. — καιρός angemessen, d. h. nicht zu weit und den Feinden nicht zu nahe. — ἐφορῶν im Auge habend. Thuk. 6, 67, 2 u. Kyr. 5, 3, 56: πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προὔπεμπεν ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν. — ἡμᾶς λάθῃ. Spr. 46, 6. (9.)

§ 15. Ueber die Einschiebung zu 5, 10, 5. — τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους. Spr. 47, 8. (9.) Thuk. 1, 91, 1: πέμψαι σφῶν αὐτῶν ἄνδρας. — ἅπαντα ὅτῳ. zu 1, 1, 5. Der Zweck war die Feinde zu schrecken, wie § 19.

§ 16. γάρ bezieht sich auf § 13. — οὐδαμοῦ. (Spr. 25, 10, 7 u.) zu 6, 1, 23. vgl. Hell. 5, 2, 8. 4, 42. 6, 4, 27, Dem. 56, 11, So Phil. 256. Andere wollen οὐδαμοῖ. — πολλή. Spr. 43, 3. (A. 3.) — ἀπιέναι — διελθεῖν. zu φέρεσθαι 2, 1, 6. — δή eben, unstreitig. — ἐκεῖ μέν. Als Gegensatz denke man: Heraklea aber, wo Schiffe sind, können wir der Entfernung wegen nicht erreichen. — ἀποπλευσούμεθα. zu ἔσται 1, 3, 17. — μένουσι erg. ἡμῖν. vgl. § 17. 6, 2, 12 u. zu 4, 1, 17. — δέ entspricht dem οὔτε. zu 5, 9, 26. — ἡμέρας. zu 5, 10, 4. — τά die erforderlichen.

§ 17. ἀπολομένων für ἀπολλομένων oder ἀπολλ(ο)υμένων Stephanus. — ταὐτόν. zu 1, 8, 14. — σωτηρίας. Spr. 47, 11. (12.) — ἔχεσθαι eifrig an etwas arbeiten. (We.) Thuk. 1, 49, 6: ἔργου πᾶς εἴχετο ἤδη. — παρασκευασαμένους, ἡμᾶς. παρεσκευασμένους Kr. vgl. Kyr. 2, 1, 11: ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶ οὕτω ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὡς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις. — τὴν γνώμην οὕτω παρασκευάζεσθαι auch Hell. 3, 4, 20, οὕτω τὰς γνώμας διακεῖσθαι Dem. 14, 14. — ἔστιν, ἔνεστιν, der Ind. wie πείσομαι 1, 3, 15.

§ 18. τούς. τοὺς μέν Cobet N. l. p. 475; doch vgl. 2, 4, 12. 3, 1, 23. 4, 7. 4, 8, 9. 5, 2, 1. 6, 25. 8, 15. — ὡς πλεῖον φρονοῦντας als ob sie klüger seien. vgl. zu 5, 6, 8. Eur. Pel. 6: ὅταν μὲν ᾖς παῖς, μὴ πλέον παιδὸς φρόνει. Men. 372: εὔπιστον ἀτυχῶν ἐστιν ἄνθρωπος φύσει· τὸν πλησίον γὰρ οἴεται μᾶλλον φρονεῖν. So plus sentire Caes. b. g. 7, 52. — ἡμᾶς τούς. zu 1, 7, 7. — ἀπό mit (Verehrung). (Spr. 47, 13, 9.)

§ 19. ἐφ' ὅσον so weit hin als, erg. διασπείρεσθαι. zu § 14 und über ἐπί. Spr. 68, 38 (42), 1. — ἢ ἐβάδιζον fehlt in einigen Hsn. Von Reitern ist βαδίζειν nicht üblich. — ἐπιπαριόντες. zu 3, 4, 30. — ἡ στρατιά, οἱ ὁπλῖται. Aehnlich Caes. b. g. 2, 11: exercitum equitatumque. — παραλειπομένῳ. zu τῶν στρατευομένων 1, 2, 3. — ἐντυγχάνοιεν. Spr. 58, 4, 1. — αἴθεσθαι poetisch. Spr. B. 2, 39 unter αἴθειν.

§ 20. ὥρα erg. καταστρατοπεδεύεσθαι.

τάχιστα, παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα. Καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προςευξάμενοι τοῖς θεοῖς καὶ συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην ἐπορεύοντο ᾗ ἐδύναντο τάχιστα.
22 Τιμασίων δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς, ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες, ἔλαθον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι ἔνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ Ἕλληνες. Καὶ οὐχ ὁρῶσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα οὔτε τὸ πολέμιον, (καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα,) γρᾴδια δὲ καὶ
23 γερόντια καὶ πρόβατα ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν τί εἴη τὸ γεγενημένον, ἔπειτα δὲ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο ὅτι οἱ μὲν Θρᾷκες εὐθὺς ἀφ' ἑσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες, ἕωθεν δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπου δέ, οὐκ εἰδέναι.
24 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἠρίστησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμμῖξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. Καὶ πορευόμενοι ἑώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐτό, ἄσμε-
25 νοί τε εἶδον ἀλλήλους καὶ ἠσπάζοντο ὥςπερ ἀδελφούς. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν, ᾠόμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ οἱ πολέμιοι δέ, ὥς γ' ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον
26 ἀπῄεσαν. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἀφίκεσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ᾠόμεθα ὑμᾶς πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολείπεσθαι ὑμῶν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

---

§ 21. ἐπεὶ τάχιστα. zu 3, 1, 9. — ὡς εἰς. zu 1, 8, 1.

§ 22. ἔλαθον αὐτοὺς γενόμενοι waren ohne es selbst zu merken gekommen. Spr. 56, 4, 1. — ἔνθα. Spr. 66, 3, 1. — ἐπολιορκοῦντο belagert worden waren. zu 1, 4, 2. — ἀπαγγέλλουσι für παραγγέλλουσι (ἐπαγγέλλουσι, ἀπαγγέλλουσι) Schn. — καὶ ταῦτα — στράτευμα stellt Pluygers bei Cobet N. l. p. 527 nach καταλελειμμένους. — γρᾴδια für γραΐδια Kr. [45.] Spr. 41, 10, 4.

§ 23. θαῦμα, θαυμαστόν. Spr. 61, 7, 5.) — τί. zu 1, 8, 16. — τῶν κ. zu 4, 6, 17. — ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) — ἀφ' ἑσπέρας bezeichnet den Beginn der fortgesetzten Handlung, wie εἰς 1, 7, 1, das Ziel einer früher angefangenen. Thuk. 7, 29, 2: ἀφ' ἑσπέρας διέπλευσε τὸν Εὔριπον. — ἕωθεν. zu 4, 4, 8. — ἔφασαν, οἱ καταλελειμμένοι. — ὅπου für ὅποι, in sofern man bei (dem zu ergänzenden) οἴχοιντο zugleich das erreichte Ziel denkt. Soph. Trach. 40: κεῖνος δ' ὅπου βέβηκεν οὐδεὶς οἶδεν. vgl. zu § 16. — εἰδέναι. zu 1, 3, 1.

§ 24. ὡς. zu ὅτι 1, 1, 6. — συμμῖξαι. Spr. 52, 2, 9. (10.) — ἄλλοις. Spr. 48, 8 u. 9. (11, 14.) — εἰς, weil συμμῖξαι das Kommen mit umfasst. — ἐπί. Spr. 68, 36 (40), 3.

§ 25. ἡμεῖς μὲν γάρ. Hiebei denke man: es scheint aber der Grund ein anderer gewesen zu sein. — ἐδόκουν. zu 1, 4, 7.

§ 26. ὁ die zu einem solchen Marsche erforderliche. (Spr. 50, 2, 4.) — ἐξῆκεν verflossen war. vgl. Hell. 7, 1, 28. (Spr. 53, 1, 4.) — τά. Spr. 43, 4, 8. (22.) — παρ' ἡμῖν. παρ' ἡμῶν Kr. [De auth. p. III.] vgl. zu 1, 4, 3. — φοβηθέντας. zu συλλέξας 1, 1, 7. — ἀπολείπεσθαι. zu 4, 3, 22. — ὑμῶν. Spr. 47, 12. (13.) — οὕτως. zu 7, 1, 11.

β'. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὐλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ 1 ἐν τῷ λιμένι. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμήν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξαμένη δὲ ἡ Θρᾴκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρι Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰςπλέοντι. Καὶ τριήρει μέν ἐστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις 2 ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ Θρᾷκες οἱ Βιθυνοί, καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται [τοὺς Ἕλληνας]. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόν- 3 των ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ πέτρα ἀποῤῥώξ, ὕψος, ὅπῃ ἐλάχιστον, οὐ μεῖον εἴκοσιν ὀργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν ὁ εἰς [τὴν] γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκῆσαι· λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ 4 τῇ πέτρᾳ τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων· κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἄφθονος ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου· ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα [ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ]. Τὸ δὲ ὄρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσόγαιαν μὲν 5 ἀνήκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ

C. 2. § 1. αὐτοῦ ἐπί. zu 2, 2, 1. — ἐν τῷ bei dem, weil λιμήν auch die Umgebungen des Hafens umfasst. vgl. § 5 und zu 4, 8, 22. — τῇ. Spr. 50, 7 (8), 1. — ἔστι μέν. Der zugehörige Gegensatz tritt erst § 3 ein, wo folgen würde κεῖται δέ, wenn nicht diese Folge störende Zwischengedanken eingetreten wären. — ἐστίν erstreckt sich? zu 1, 7, 6. Indess so müsste es erst vor μέχρι stehen. Mit dem ἀρξαμένη wird zu μέχρι ein καὶ τείνουσα angedeutet, wie Her. 3, 91, 1: ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου. vgl. Thuk. 8, 104, 1. Ueber das Particip 56, 3, 1 und 3. — εἰσπλέοντι. zu 3, 2, 22.

§ 2. ἡμέρας. Spr. 47, 6 (8), 2. Die Entfernung betrug 750 Stadien. vgl. Her. 4, 86. — μέσῳ. Spr. 43, 4. (2.) — ἀλλά. Gewöhnlicher wäre ἀλλ' ἤ. zu 4, 6, 11. vgl. So. OT. 1335: ἔπαισεν αὐτόχειρ νιν οὔτις ἀλλ' ἐγὼ τλάμων. — οἱ für ἢ Zeune. — ἐκπίπτειν durch Schiffbruch ans Land geworfen werden. vgl. 7, 5, 12. 13. — δεινά. zu 3, 1, 18. — τοὺς Ἕλληνας streicht Muret.

§ 3. πλεόντων erg. ἀνθρώπων wenn man schifft. (Spr. 47, 4, 3.) — ἐξ Ἡ. καὶ Β. erklärt das ἑκατέρωθεν. — τὸ μὲν — ist, wie ὁ δὲ αὐχήν und τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον, appositiv mit dem vorhergehenden χωρίον verbunden. — ὀργυιῶν. zu 1, 2, 23. — (καθῆκον. Spr. 56, 9, 1.) — οἰκῆσαι für οἰκήσειν Etienne; ἐνοικῆσαι Bisschop p. 73 u. Cobet N. l. p. 476.

§ 4. λιμὴν δέ, κρήνη δέ und ξύλα δέ stehen ebenfalls appositiv. — αὐτῇ. zu 3, 4, 41. — τὸ πρὸς ἑ. an der Westseite. Thuk. 6, 2, 3: Σικανοὶ οἰκοῦσι τὰ πρὸς ἑσπέραν τὴν Σικελίαν. vgl. dort zu 5, 59, 3 u. Spr. 43, 4, 1. (2); über den Ac. 46, 2. (4); über πρός Spr. 68, 35 (39), 1. vgl. zu 2, 2, 4. — ὕδατος. Spr. 47, 6 (8), 4. — καί. Spr. 59, 2. (A. 3.) — ἄφθονος. Spr. 57, 5, 1. — καί vor ἄλλα heisst auch. — ἐπ' αὐτῇ τῇ θ. streicht Kr. [50.]

§ 5. ἐν an. zu 4, 8, 22. — ὅσον. zu 1, 8, 6. — ἐπί. zu 1, 7, 15. — καὶ τοῦτο und (zwar) dieser Theil. (Spr. 51, 7, 13.) — πλέον, ἀνήκει.

τάχιστα, παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα. Καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς καὶ συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην ἐπορεύοντο ᾗ ἐδύναντο τάχιστα.
22 Τιμασίων δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς, ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες, ἔλαθον αὑτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι ἔνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ Ἕλληνες. Καὶ οὐχ ὁρῶσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα οὔτε τὸ πολέμιον, (καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα,) γρᾴδια δὲ καὶ
23 γερόντια καὶ πρόβατα ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν τί εἴη τὸ γεγενημένον, ἔπειτα δὲ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο ὅτι οἱ μὲν Θρᾷκες εὐθὺς ἀφ' ἑσπέρας ᾤχοντο ἀπιόντες, ἕωθεν δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπου δέ, οὐκ εἰδέναι.
24 Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἠρίστησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμμῖξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. Καὶ πορευόμενοι ἑώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐτό, ἄσμε-
25 νοί τε εἶδον ἀλλήλους καὶ ἠσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφούς. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν, ᾠόμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἑωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ οἱ πολέμιοι δέ, ὥς γ' ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον
26 ἀπῆσαν. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἀφίκεσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ᾠόμεθα ὑμᾶς πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν φοβηθέντας οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν μὴ ἀπολείπεσθαι ὑμῶν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

---

§ 21. ἐπεὶ τάχιστα. zu 3, 1, 9. — ὡς εἰς. zu 1, 8, 1.

§ 22. ἔλαθον αὑτοὺς γενόμενοι waren ohne es selbst zu merken gekommen. Spr. 56, 4, 1. — ἔνθα. Spr. 66, 3, 1. — ἐπολιορκοῦντο belagert worden waren. zu 1, 4, 2. — ἀπαγγέλλουσι für παραγγέλλουσι (ἐπαγγέλλουσι, ἀπαγγέλλουσι) Schn. — καὶ ταῦτα — στράτευμα stellt Pluygers bei Cobet N. l. p. 527 nach καταλελειμμένους. — γρᾴδια für γραΐδια Kr. [45.] Spr. 41, 10, 4.

§ 23. θαῦμα, θαυμαστόν. Spr. 61, 7, 5.) — τί. zu 1, 8, 16. — τῶν κ. zu 4, 6, 17. — ὅτι. Spr. 56, 7, 6. (12.) — ἀφ' ἑσπέρας bezeichnet den Beginn der fortgesetzten Handlung, wie εἰς 1, 7, 1, das Ziel einer früher angefangenen. Thuk. 7, 29, 2: ἀφ' ἑσπέρας διέπλευσε τὸν Εὔριπον. — ἕωθεν. zu 4, 4, 8. — ἔφασαν, οἱ καταλελειμμένοι. — ὅπου für ὅποι, in sofern man bei (dem zu ergänzenden) ᾤχοντο zugleich das erreichte Ziel denkt. Soph. Trach. 40: κεῖνος δ' ὅπου βέβηκεν οὐδεὶς οἶδεν. vgl. zu § 16. — εἰδέναι. zu 1, 3, 1.

§ 24. ὡς. zu ὅτι 1, 1, 6. — συμμῖξαι. Spr. 52, 2, 9. (10.) — ἄλλοις. Spr. 48, 8 u. 9. (11, 14.) — εἰς, weil συμμῖξαι das Kommen mit umfasst. — ἐπί. Spr. 68, 36 (40), 3.

§ 25. ἡμεῖς μὲν γάρ. Hiebei denke man: es scheint aber der Grund ein anderer gewesen zu sein. — ἐδόκουν. zu 1, 4, 7.

§ 26. ὁ die zu einem solchen Marsche erforderliche. (Spr. 50, 2, 4.) — ἐξῆκεν verflossen war. vgl. Hell. 7, 1, 28. (Spr. 53, 1, 4.) — τά. Spr. 43, 4, 8. (22.) — παρ' ἡμῖν. παρ' ἡμῶν Kr. [De auth. p. III.] vgl. zu 1, 4, 3. — φοβηθέντας. zu συλλέξας 1, 1, 7. — ἀπολείπεσθαι. zu 4, 3, 22. — ὑμῶν. Spr. 47, 12. (13.) — οὕτως. zu 7, 1, 11.

β'. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὐλίζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ 1 ἐν τῷ λιμένι. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμήν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξαμένη δὲ ἡ Θρᾴκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρι Ἡρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰςπλέοντι. Καὶ τριήρει μέν ἐστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις 2 ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ Θρᾷκες οἱ Βιθυνοί, καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται [τοὺς Ἕλληνας]. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόν- 3 των ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ πέτρα ἀποῤῥώξ, ὕψος, ὅπῃ ἐλάχιστον, οὐ μεῖον εἴκοσιν ὀργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν ὁ εἰς [τὴν] γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκῆσαι· λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ 4 τῇ πέτρᾳ τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων· κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἄφθονος ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου· ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα [ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ]. Τὸ δὲ ὄρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσόγαιαν μὲν 5 ἀνήκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ

C. 2. § 1. αὐτοῦ ἐπί. zu 2, 2, 1. — ἐν τῷ bei dem, weil λιμήν auch die Umgebungen des Hafens umfasst. vgl. § 5 und zu 4, 8, 22. — τῇ. Spr. 50, 7 (8), 1. — ἔστι μέν. Der zugehörige Gegensatz tritt erst § 3 ein, wo folgen würde κεῖται δέ, wenn nicht diese Folge störende Zwischengedanken eingetreten wären. — ἐστίν erstreckt sich? zu 1, 7, 6. Indess so müsste es erst vor μέχρι stehen. Mit dem ἀρξαμένη wird zu μέχρι ein καὶ τείνουσα angedeutet, wie Her. 3, 91, 1: ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου. vgl. Thuk. 8, 104, 1. Ueber das Particip 56, 3, 1 und 3. — εἰςπλέοντι. zu 3, 2, 22.

§ 2. ἡμέρας. Spr. 47, 6 (8), 2. Die Entfernung betrug 750 Stadien. vgl. Her. 4, 86. — μέσῳ. Spr. 43, 4. (2.) — ἀλλά. Gewöhnlicher wäre ἀλλ' ἤ. zu 4, 6, 11. vgl. So. OT. 1335: ἔπαισεν αὐτόχειρ νιν οὔτις ἀλλ' ἐγὼ τλάμων. — οἱ für ἢ Zeune. — ἐκπίπτειν durch Schiffbruch ans Land geworfen werden. vgl. 7, 5, 12. 13. — δεινά. zu 3, 1, 18. — τοὺς Ἕλληνας streicht Muret.

§ 3. πλεόντων erg. ἀνθρώπων wenn man schifft. (Spr. 47, 4, 3.) — ἐξ Ἡ. καὶ Β. erklärt das ἑκατέρωθεν. — τὸ μὲν — ist, wie ὁ δὲ αὐχήν und τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον, appositiv mit dem vorhergehenden χωρίον verbunden. — ὀργυιῶν. zu 1, 2, 23. — (καθῆκον. Spr. 56, 9, 1.) — οἰκῆσαι für οἰκίσειν Etienne: ἐνοικῆσαι Bisschop p. 73 u. Cobet N. l. p. 476.

§ 4. λιμὴν δέ, κρήνη δέ und ξύλα δέ stehen ebenfalls appositiv. — αὐτῇ. zu 3, 4, 41. — τὸ πρὸς ἑ. an der Westseite. Thuk. 6, 2, 3: Σικανοὶ οἰκοῦσι τὰ πρὸς ἑσπέραν τὴν Σικελίαν. vgl. dort zu 5, 59, 3 u. Spr. 43, 4, 1. (2); über den Ac. 46, 2. (4); über πρός Spr. 68, 35 (39), 1. vgl. zu 2, 2, 4. — ὕδατος. Spr. 47, 6 (8), 4. — καί. Spr. 59, 2. (A. 3.) — ἄφθονος. Spr. 57, 5, 1. — καί vor ἄλλα heisst auch. — ἐπ' αὐτῇ τῇ θ. streicht Kr. [50.]

§ 5. ἐν an. zu 4, 8, 22. — ὅσον. zu 1, 8, 6. — ἐπί. zu 1, 7, 15. — καὶ τοῦτο und (zwar) dieser Theil. Spr. 51, 7, 13.) — πλέον, ἀνήκει.

παρὰ θάλατταν πλέον ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίους δασὺ πολλοῖς καὶ παντο-
6*δαποῖς καὶ μεγάλοις ξύλοις. Ἡ δὲ ἄλλη χώρα καλὴ καὶ πολλή, καὶ κῶ-*
μαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ οἰκούμεναι· φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς καὶ
πυροὺς καὶ ὄσπρια πάντα καὶ μελίνας καὶ σήσαμα καὶ σῦκα ἀρκοῦντα
καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ ἡδυοίνους καὶ τἆλλα πάντα πλὴν ἐλαιῶν.
7 *Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη. Ἐσκήνουν δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τῇ*
θαλάττῃ· εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον οὐκ ἐβούλοντο στρατοπε-
δεύεσθαι, ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι, βου-
8*λομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν. Τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι*
ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφοράν, ἀλλὰ
τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ
προ[ς]ανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας
καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες ὡς χρήματ' αὐτοῖς κτησά-
μενοι ἥξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ
καὶ ἀγαθὰ πράττειν. Τοιοῦτοι οὖν ὄντες ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα
σώζεσθαι.
9 *Ἐπειδὴ δὲ ὑστεραία ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταὐτὸν συνόδου, ἐπ' ἐξ-*
όδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει
δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάψαι. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἵποντο καὶ οἱ
Ἀρκάδες, καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς μὲν πλείστους ἔνθαπερ ἔπεσον ἑκά-
στους ἔθαψαν· ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι

---

§ 6. *οἰκούμεναι.* zu 1, 2, 6. — *κριθάς.* gr. Spr. 44, 3, 6. — *πάντα.* zu 6, 4, 1.

§ 7. *μέν.* zu 1, 2, 25. 10, 18. — *εἰς.* zu 2, 2, 16. — *τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον, τὸ χωρίον ὃ πόλισμα ἂν ἐγένετο* der Ort aus dem eine Stadt hätte werden können. Das *τό* gehört zu *γενόμενον* und *πόλισμα* ist Prädicat. gr. Spr. 50, 12, 1; über *ἄν* zu 1, 1, 10. Gemeint ist das *χωρίον* § 3. — *ἐνταῦθα.* zu 1, 2, 1. — *ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι* ein trügerischer Versuch zu sein sie dort anzusiedeln.

§ 8. *γάρ* bezieht sich auf den schon § 7 angedeuteten Satz mit *οὖν* am E. des §. vgl. zu 3, 2, 29. — *ἦσαν.* Spr. 56, 3, 1. — *βίου* Subsistenzmittel. — *ἀκούοντες* wird durch *ἀλλά* mit *οὐ σπάνει* verbunden. Spr. 59, 2. (A. 3.) — *καὶ ἄνδρας.* zu 1, 9, 31. — *τούτων* streicht Kr. [30.] — *πατέρας.* gr. Spr. 50, 3, 8. — *πολλὰ καί.* zu 2, 3, 18. — *ἀγαθὰ πράττειν* Glück machen, Vermögen erwerben. (Spr. 46, 5, 11.) vgl. 7, 4, 21. 6, 31.

§ 9. *ὑστεραία.* zu 4, 6, 1. *ἡ ὑστεραία* Kr. [26.] Dieselbe Umschreibung Kyr. 8, 3, 9: *ἡνίκα ἡ ὑστεραία ἧκεν.* vgl. z. Her. 1, 84, 1. — *τῆς συνόδου* nach der Zusammenkunft, der Ge. von dem comparativen *ὑστεραία* regiert. (Spr. 47, 27, 9.) Plat. Menex. 240, c: *τῇ ὑστεραίᾳ τῆς μάχης.* Phaid. 58, a: *τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης.* — *ἐπ' ἐξόδῳ* ob dem Auszuge. zu 3, 5, 18. vgl. 6, 3, 13. 16. 4, 35. — *ἐγένετο.* zu 2, 2, 3. — *ἦσαν πεμπταῖοι* lagen bis in den fünften Tag. Her. 2, 89: *ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδοῦσι τοῖς ταριχεύουσι.* Ar. Vö. 474: *προκεῖσθαι πεμπταῖον.* — *ἀναιρεῖν,* nicht wie sonst *ἀναιρεῖσθαι,* weil hier nicht das Interesse für die Todten mit bezeichnet wird, sondern bloss die physische Thätigkeit. Dem. 43, 57: *οὓς ἂν μηδεὶς ἀναιρῆται, ἐπαγγελλέτω ὁ δήμαρχος τοῖς προσήκουσι ἀναιρεῖν καὶ θάπτειν.* vgl. Eur. Hel. 1217. — *ἐνίοι.* zu 6, 4, 34. — *τοὺς*

ἦν· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόν-
των ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς
*ἐποίησαν μέγα [καὶ πυρὰν μεγάλην] καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. Ταῦτα*10
δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τότε μὲν δειπνή-
σαντες ἐκοιμήθησαν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες·
συνῆγε δὲ μάλιστα Ἀγασίας ὁ Στυμφάλιος, λοχαγός, καὶ Ἱερώνυμος
*Ἠλεῖος, λοχαγός, καὶ ἄλλοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων. Καὶ δό-*11
γμα ἐποιήσαντο, ἐάν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν,
θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι, καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι ᾗπερ πρόσθεν
εἶχε τὸ στράτευμα καὶ ἄρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. Καὶ Χειρί-
σοφος μὲν ἤδη τετελευτήκει φάρμακον πιὼν πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου
Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρέλαβε.

*Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ξενοφῶν ἐξαναστὰς εἶπεν· Ὦ ἄνδρες στρατιῶ-*12
ται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, [δῆλον ὅτι] πεζῇ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι
πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια.
Ἡμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς
μαχουμένους εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαῤῥήκασιν.
*Ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοί, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς·*13
ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει πλοῖον μισθωσάμενος
ἐξ Ἡρακλείας. Θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά.
*Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. Καί τινες ἐτόλμων λέγειν ὡς*14
ὁ Ξενοφῶν βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν ὡς
*τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. Ἐντεῦθεν κηρύξας Ξενοφῶν τῇ αὔ-*15

ἐκ. zu 1, 2, 3. — *ἐκ τῶν ὑπαρχόντων* den vorhandenen Mitteln gemäss. Spr. 68, 13, 6. (17, 10.) Thuk. 3, 109, 3: *ἔθαπτον ὥςπερ ὑπῆρχε.* 6, 33, 3: *ὁρᾶτε ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων ὅτῳ τρόπῳ ὡς κάλλιστα ἀμυνεῖσθε αὐτούς.* vgl. dort zu 7, 76. — *αὐτοῖς.* zu 1, 9, 29.

§ 10. *ἐκοιμήθησαν.* Spr. 52, 6, 1. — *συνῆγε.* zu 2, 4, 16.

§ 11. *τοῦ λοιποῦ.* zu 5, 7, 34. — *ποιεῖν,* weil *μνησθῇ* einen Antrag einschliesst. Spr. 55, 3, 7. (13.) vgl. zu 3, 2, 39. — *ζημιοῦσθαι.* zu 3, 3, 5. — *κατὰ χώραν* an Ort und Stelle, in ihre früheren Abtheilungen. — *ᾗπερ εἶχε.* zu 2, 2, 21. — *φάρμακον πιὼν πυρέττων* da er fieberkrank Arzenei eingenommen, wie Her. 4, 160, 2. — *τὰ ἐκείνου* seine Befehlshaberschaft. Spr. 43, 4, 7. (21.) vgl. 6, 2, 23; über *ἐκεῖνος* zu 2, 2, 8. — *Νέων* 5, 6, 36.

§ 12. *ὦ.* Spr. 45, 2. (3, 2.) — *ἄνδρες.* Spr. 57, 1, 1. — *δῆλον ὅτι* streicht Kr. [26] als Glossem zu *ἔοικε.* — *ποιητέον.* Spr. 56, 14, 3. (18, 4.) vgl. 52, 8, 1. — *ἤδη.* zu 1, 3, 11. — *μένουσι.* zu 6, 1, 16. — *ἡμεῖς* wir Strategen. zu 5, 1, 7. — *καὶ ἄλλοτε* zu 1, 3, 15.

§ 13. *ὁ Σ. ὁ.* Auch beim Eigennamen steht der Artikel, in sofern dieser schon an sich den Mann als notorisch bekannt vorstellt. Her. 1, 207, 4: *οὐκ ἀνασχετὸν τὸν Κῦρόν γε τὸν Καμβύσεω γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας.* (Spr. 50, 7, 9.) vgl. 6, 3, 8. — *μισθωσάμενος.* Spr. 52, 10, 1. — *ἐπί.* zu 3, 5, 18. — *ἐγίγνετο.* zu 2, 2, 3.

§ 14. *πέπεικε. πεπείκει* Valckenaer.

§ 15. *τῇ αὔριον* erg. *ἡμέρᾳ.* Spr. 43, 3. (A. 3.) — *παρεῖναι.* zu

ριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ μάντις εἴ τις εἴη παραγγείλας παρεῖναι ὡς συνθεασόμενον τὰ ἱερά, ἔθυε· καὶ ἐνταῦθα 16 παρῆσαν πολλοί. Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρὶς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. ᾿Εκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν ἃ ἔχοντες ἦλθον καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

17 ᾿Εκ τούτου συνελθόντων εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· ᾿Ω ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὔπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι θύεσθαι περὶ αὐτοῦ 18 τούτου. ᾿Ανασιὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὡς γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἥκοντος πλοίου ἤκουσά τινος ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστὴς μέλλει ἥξειν πλοῖα 19 ἔχων καὶ τριήρεις. ᾿Εκ τούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκη ἦν ἐξιέναι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρίς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Καὶ ἤδη καὶ ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφῶντος ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. ῾Ο δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

20 Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο· καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ διὰ τὸ μέλειν ἅπασιν ἐκυκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίπει. 21 Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὔ, συνεκάλεσαν δέ. Εἶπεν οὖν ὁ Ξενοφῶν· ῎Ισως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ ὡς εἰς μάχην παρε- 22 σκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωροίη ἡμῖν. ᾿Ακούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον ὡς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὡς τάχιστα. Καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δὲ ὑπὸ

4, 1, 13 E. — τὸν βουλόμενον. Spr. 50, 3, 2. (50, 4.) — μάντις εἰ. gr. Spr. 54, 17, 7. vgl. zu 2, 4, 6. — συνθεασόμενον, Apposition zu einem ergänzten αὐτόν. zu 4, 1, 17.

§ 16. θυομένων, αὐτῶν. zu 1, 2, 17. — εἰς τρίς bis zu drei Malen. (Spr. 66, 1, 4.) vgl. 6, 2, 19: ἐς δίς Appian Mithr. 78. — ἐπέλιπεν. Spr. 52, 1, 3. — ἀγορά. zu 2, 3, 24.

§ 18. ἄρα. zu 2, 2, 3. — ὡς oder ὅτι sollte fehlen. So steht besonders der Accusativ mit dem Infinitiv öfter nach solchen relativen Sätzen. (Spr. 55, 4, 7.) Herm. z. Vig. 156. — ὁ ἐκ für ἐκ Schäfer. vgl. 5, 10, 13 u. zu 1, 2, 3.

§ 19. δέ. δή K. Matthiae. — οὐκ ἔφη. zu 1, 3, 1. — ἂν ἐξαγαγεῖν. zu 1, 1, 10 u. 5, 7, 11. — μή. Spr. 67, 8 (u. 12, 9). vgl. 6, 3, 18, Herm. z. Vig. p. 801.

§ 20. τι etwa findet sich so öfter bei σχεδόν und πάνυ. (Spr. 51, 16, 5.) — πᾶσα ἡ. zu 2, 5, 9. — διὰ τό. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) — ἐκυκλοῦντο. Spr. 63, 1, 1. — (οἵ. Spr. 67, 10, 2.)

§ 21. ἐν τῷ ἐρυμνῷ χ. § 3. 4. 7. vgl. 6, 3, 1. — ὡς εἰς. zu 1, 8, 1. — προχωροίη. Thuk. 5, 54, 2: τὰ διαβατήρια θυομένοις οὐ προὐχώρει.

§ 22. ὡς δέον. zu 5, 2, 12. δέοι Schn. u. Cobet N. l. p. 478. — οὐδέν gar nicht. Spr. 46, 2, 2. (4, 4.) — ὑπό unter — her, von — her, wie § 25. Her. 4, 8: τὰς ἵππους τὰς ὑπὸ τοῦ ἅρματος (ausgespannt) νεμομένας ἀφανισθῆναι. vgl. Herm. zu Eur. Hek. 53. — προθυμεῖσθαι προθέσθαι Bo. u. Kr. [26.] (Ho. Il. σ, 244: ἔλυσαν ὑφ' ἅρμασιν ὠκέας ἵππους.) — εἰ. zu 4, 1, 8. — τι ἐν τούτῳ εἴη daran etwas läge, ob, wenn ein Anderer

ἁμάξης πριάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ ᾿Αρκάδος προθυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ᾿Αλλ' οὐδ' ὣς ἐγένετο.

Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος· ἐπεὶ δὲ ἑώρα 23 τοὺς ἀνθρώπους ὡς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὑρών τινα ἄνθρωπον ῾Ηρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἰέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ᾿Εξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις καὶ ἀσκοῖς καὶ θυλάκοις καὶ ἄλλοις ἀγγείοις εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. ᾿Επειδὴ 24 δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι· βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς, βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλῦσαι τοὺς ῞Ελληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν· οὗτοι οἱ ἱππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μεῖον [ἢ] πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον. ᾿Εκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφευγότων εἰς τὸ 25 στρατόπεδον. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἁμάξης, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος ἐβοήθει καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι πεντήκοντα ἐτῶν πάντες. Καὶ ἀναλα- 26 βόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. Καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν καὶ οἱ ῞Ελληνες μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ ἐξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρι εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ κραυγῆς γενομένης εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ 27 ῞Ελληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

γ'. Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ 1 εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἡγοῦντο· οἱ δὲ εἵποντο ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ

---

als Xen. opfere, die Anzeichen günstiger sein würden. Plat. Prot. 310: εἰ γὰρ ἐν τούτῳ εἴη. — οὐδ' ὡς. zu 1, 8, 21. — ἐγένετο erg. τὰ ἱερά.

§ 23. ἀνθρώπους ὡς. zu 1, 6, 5. — ἐγγύς, οὔσας. (Spr. 50, 8, 15, sonst 19.) — ὅθεν. Spr. 66, 3, 1. — εἴη. zu 1, 4, 5. — ὡς ἡγεμόνος als ob, versprechend dass ein Führer da sein werde, der Lebensmittel nachweise. zu 1, 3, 8. — δορατίοις. zu 5, 2, 4. — εἰς δ. ἀ. Spr. 60, 7. (8, 1.)

§ 24. πρῶτοι, im Gegensatze zu dem Anfalle der Bithyner § 26. Spr. 57, 5, 3. — ἦσαν. Spr. 56, 3, 1. — μή. Spr. 67, 12, 4. (3.) — ἤ fehlt in den meisten Hsn., entbehrlich, wie in ähnlichen Fällen quam. (Spr. 49, 2, 3.) vgl. 7, 1, 27. — τό. zu 3, 4, 24. vgl. 6, 4, 5.

§ 25. οἱ λοιποί die nicht Gefallenen, wie § 26. 4, 1, 24 u. Thuk. 2, 43, 1. 5, 10, 10.

§ 26. μέν. vielmehr τε. (Kr. 26.) vgl. zu 1, 8, 1. — ἦν. zu 1, 8, 1. — καὶ ἐξ. als plötzlich. zu 1, 8, 8. — λάσια buschige Partieen; δασέα χωρία § 27. — ἐπιγίγνεσθαί τινι über Jemand herfallen. Thuk. 7, 32, 2: ἀφυλάκτοις τε καὶ ἐξαίφνης ἐπιγενόμενοι. vgl. 4, 93, 2. — μέχρι εἰς. zu 4, 5, 6.

§ 27. φύλαξι. Spr. 48, 12, 12. (15, 18.)

C 3. § 1. τὸ ἐρυμνὸν χωρίον 6, 2, 3. 21.

τὰ σκεύη. Πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι ἀπετάφρευσαν ᾗ ἡ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. Καὶ
2 πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἧκεν ἄλφιτα ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον. Πρωὶ δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια· καὶ γίγνεται τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. Καὶ ἤδη τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν ὁρᾷ ἀετὸν αἴσιον ὁ μάν-
3 τις Ἀρηξίων, Παῤῥάσιος, καὶ ἡγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. Καὶ διαβάντες τὴν τάφρον τὰ ὅπλα τίθενται καὶ ἐκήρυξαν ἀριστήσαντες ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα
4 αὐτοῦ καταλιπεῖν. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξῄεσαν, Νέων δὲ οὔ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ στρατοπέδου. Ἐπειδὴ δ' οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλειπον αὐτόν, αἰσχυνόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. Καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον, οἱ δ' ἄλλοι ἐπορεύοντο.
5 Πρὶν δὲ πεντεκαίδεκα στάδια διεληλυθέναι ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς
6 ἔθαπτον πάντας ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες καὶ τὴν οὐρὰν αὖθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἧκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

7 Ἤδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια ὅ, τι τις ὁρῴη ἐντὸς τῆς φάλαγγος, καὶ ἐξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἱππέας τε πολλοὺς καὶ πεζούς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἧκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες τὴν

§ 2. πρωί. zu 2, 2, 1. — ἐπεξόδια Auszugsopfer gegen die Feinde, ein sonst wohl nicht vorkommendes Wort. Schn. will ἐπ' ἐξόδῳ, Di. ἐπ' ἐξοδείᾳ. Aehnlich jedoch διαβατήρια θύεσθαι u. A. vgl. die Erklärer z. Thuk. 5, 54, 2. — ἐπί. zu 4, 3, 9. — ὁ μάντις Ἀρηξίων. Spr. 57, 9, 2. (3.)

§ 3. ἐκήρυξαν ἐξιέναι. zu 4, 1, 13.

§ 4. τοῦτον diesen mit seinen Soldaten. — φύλακα als Wächter. — τῶν ist wohl das Neutrum. — στρατοπέδου für στρατοπέδῳ einige Hsn. Plat. Ges. 674, a: Καρχηδονίων νόμος μηδέποτε μηδένα ἐπὶ στρατοπέδου γεύεσθαι οἴνου. Arr. Ind. 12, 3: διακονοῦσιν ἐπὶ στρατοπέδου ἄλλοι. Der Artikel ist nach einigen Hsn. gestrichen. (Spr. 50, 2, 15.) — ἀπέλειπον für ἀπέλιπον Kr. [50] u. Dobree p. 135. — κατέλιπον, οἱ ἐξιόντες Ἕλληνες. — ἐφέπεσθαι. Spr. 55, 3, 9. (18 u. 56, 6, 4 u. 5.)

§ 5. κέρας ist hier στράτευμα κατὰ κέρας πορευόμενον. vgl. zu 4, 6, 6 u. Thuk. 8, 104, 1. Kyr. 5, 15: ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι. — ποιησάμενοι. zu 1, 10, 9. — ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας alle die das Heer befasste, längs denen hin es sich erstreckte.

§ 6. τρόπον. Spr. 46, 2 (4), 1.

§ 7. τῆς. Spr. 50, 8, 1. (11, 3.) — ἡμέρας. Spr. 47, 28, 1. (29, 2.) — ὅ, τι. Spr. 58, 4, 5. — ἐντός. zu 1, 10, 3. — ὑπερβάλλοντας. zu 4, 1, 7. — ἐκ τοῦ ἐναντίου. zu 1, 8, 23. — ἐπί. zu 4, 3, 26. — τήν ihre. zu 3, 4, 31.

δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχον- 8 τες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους. Ἐκ τούτου εὐθὺς ὁ Ἀρηξίων ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων σφαγιάζεται· καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. Ἔνθα δὴ ὁ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατη- 9 γοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἤν που δέῃ, ὦσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. Συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. Ὑμεῖς μὲν τοί- 10 νυν, ἔφη, προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἑστήκωμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν καὶ εἴδομεν τοὺς πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας ᾗπερ ὑμῖν δοκεῖ.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσυχοι προῆγον, ὁ δέ, τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευ- 11 ταίας τάξεις ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόντας ὡς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἕπεσθαι· Πυῤῥίας Ἀρκὰς ταύτης ἦρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ· Φρασίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστήκει. Προϊόντες δέ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ 12 δυσπόρῳ, ἔστησαν, ἀγνοοῦντες εἰ διαβατέον εἴη τὸ νάπος. Καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς παριέναι ἐπὶ τὸ ἡγούμενον. Καὶ ὁ Ξε- 13 νοφῶν θαυμάσας ὅ, τι τὸ ἴσχον εἴη τὴν πορείαν καὶ ταχὺ ἀκούων τὴν παρεγγύην ἐλαύνει ᾗ [ἐδύνατο] τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐκ ἄξιον εἴη διαβαίνειν τοιοῦτον ὂν τὸ νάπος.

Καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν· Ἀλλ' ἴστε μέν με, ὦ 14 ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. Νῦν δὲ οὕ- 15

§ 8. πρώτου. zu 4, 3, 9. — καλά streicht Bisschop p. 75.

§ 9. λόχους φύλακας. zu 4, 1, 26. — οἱ. zu 2, 3, 5.

§ 10. τήν. Spr. 43, 3. (A. 5.) u. zu 5, 4, 10. — ἥξω. zu 2, 1, 9.

§ 11. ἥσυχοι. ἡσυχῇ vermuthet Elmsley zu Eur. Her. 7. vgl. Ar. Wo. 323: ὁρῶ κατιούσας ἡσυχῇ αὐτάς. vgl. 1, 8, 11. Das Adjectiv wird sich so prädicativ gebraucht in der attischen Prosa nicht leicht finden. Denn Kyr. 5, 3, 55 ist zweifelhaft. — ἀνά. zu 3, 4, 21. — ἐπέτρεψεν steht in dieser Weise ungewöhnlich; doch ist die La. ἔπεμψε nur eine Erklärung. Ueber die Inf. Spr. 55, 3, 10. (20.) vgl. Il. β, 476 f. u. Thuk. 6, 100, 1: προὔταξαν θεῖν. Aehnlich Il. μ, 32: ποταμοὺς ἔτρεψε νέεσθαι. — ἀπολιπόντας. Spr. 58, 4, 1. — Σαμόλας. zu 1, 8, 9. — (τήν. Spr. 50, 2, 8.)

§ 12. στρατηγούς. Spr. 55, 3, 7. (13.); über das Fehlen des Artikels zu 3, 5, 7. — ἡγούμενον. zu 2, 2, 4.

§ 13. θαυμάσας ὅ, τι. zu 1, 8, 16. — ᾗ quam. Spr. 49, 3, 2. (10 u. A. 1.) — ἄξιον εἴη sich verlohne, erspriesslich sei. Hell. 6, 4, 22: ἐδίδασκεν ὡς καλοῦ ἔργου γεγενημένου οὐκ ἄξιον εἴη διακινδυνεῦσαι.

§ 14. σπουδῇ. Denn im Verzuge lag Gefahr. — προξενεῖν eig. vom Proxenos der Jemand einen Fremden zuführt, um ihn zu empfehlen; uneigentlich auch von Sachen. Ail. v. G. 1, 30: κακοῦ μὲν οὐδέποτε οὐδενὶ γέγονας αἴτιος, πολλοῖς δὲ καὶ πολλὰ ἀγαθὰ προὐξένησας. — ἐθελούσιον gehört zu μέ. Spr. 57, 5, 2. — εἰς. Spr. 68, 17, 6. (21, 8.)

§ 15. οὕτω. zu 2, 2, 2.

τως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὁπόταν ἀπίωμεν, ἕψονται καὶ ἐπι-
16 πεσοῦνται. Ὁρᾶτε δὴ πότερον κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας προβαλλομένους τὰ ὅπλα ἢ μεταβαλλομένους ὄπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πο-
17 λεμίους θεάσασθαι. Ἴστε γε μέντοι ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε, τὸ δὲ ἐφέπεσθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάῤῥος ἐμποιεῖ. Ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἑποίμην ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην. Καὶ τούτους οἶδ' ὅτι ἐπιόντων μὲν ἡμῶν οὐδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε αὐτοὺς δέξασθαι ἡμᾶς, ἀπιόντων δὲ πάντες ἐπιστάμεθα ὅτι τολμήσουσιν ἐφέ-
18 πεσθαι. Τὸ δὲ διαβάντας ὄπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι μέλλοντας μάχεσθαι ἆρ' οὐχὶ καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; Τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βουλοίμην ἂν εὔπορα πάντα φαίνεσθαι ὥςτε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία.
19 Θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων. Πῶς μὲν γὰρ διαβατὸν τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ ἃ διεληλύθαμεν ὄρη,
20 ἢν πελτασταὶ τοσοίδε ἐφέπωνται; Ἢν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι τὰ ἀπάξοντα οὔτε σῖτος ᾧ θρεψόμεθα μένοντες, δεήσει δέ, ἢν θᾶττον ἐ-
21 κεῖ γενώμεθα, θᾶττον ἐξιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. Οὔκουν νῦν κρεῖττον ἠριστηκότας μάχεσθαι ἢ αὔριον ἀναρίστους; Ἄνδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι τά τε σφάγια κάλλιστα· ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντας εἶδον, ἡδέως δειπνῆσαι οὐδ' ὅπου ἂν ἐθέλωσι σκηνῆσαι.

---

§ 16. τοὺς ἄνδρας. zu 3, 1, 23. Nicht dazu gehört προβ., wozu als Subjectsac. ἡμᾶς zu denken ist. vgl. § 18 u. zu 21. — προβαλλομένους. zu 1, 2, 17. — μεταβαλλομένους rückwärts haltend, besonders den Schild auf den Rücken. vgl. zu 7, 4, 17 u. Ho. Il. λ, 545: ὄπισθεν — βάλεν σάκος ἑπταβόειον. Xe. π. ἱππ. 8, 10: τὸ δόρυ εἰς τοὔπισθεν μεταβαλλόμενος.

§ 17. γε μέντοι. zu 1, 9, 14. — οὐδενὶ καλῷ keiner ehrenwerthen Handlung. Spr. 43, 4, 8. (23.) — ἐμποιεῖ. zu 2, 6, 8. — ἐγὼ γοῦν für ἔγωγ' οὖν Kr. [26.] — ἑποίμην. ἐπιοίην Naber bei Cobet N. l. p. 483. — αὐτούς. zu 2, 4, 7. — δέξασθαι. zu παύσασθαι 1, 2, 2. — ἀπιόντων. zu 1, 4, 12.

§ 18. ποιήσασθαι. zu 1, 10, 9. — καὶ ἁρπάσαι nicht nur nicht vermeiden, sondern sogar gierig ergreifen. — μή. zu 6, 2, 19.

§ 19. τὸ νάπος τοῦτο εἰ. Spr. 61, 5. (6, 2.) — διαβατόν für δυςδιάβατον Castellio; erg. ἔσται. Spr. 62, 1, 2. (3.) — πῶς δέ erg. διαβατὰ ἔσται. — ἃ ὄρη für τὰ ὄρη ἅ. zu ὃ εἶχε 1, 2, 1.

§ 20. ἀπάξοντα. zu 5, 1, 4. — θρεψόμεθα. Spr. § 40 unter τρέφειν. — ἢν θᾶττον wenn wir schneller als es geschehen kann, wenn wir jetzt weiter vorrücken. — γενώμεθα. zu 1, 7, 17.

§ 21. ἠριστηκότας, ἡμᾶς. Spr. 55, 2, 4. (6.) vgl. 7, 3, 13. — ἄνδρες, ἴωμεν. zu 3, 1, 24. — σφάγια. zu 1, 8, 15. — τούς. zu 3, 1, 23. — πάντας. Denn hätten sie nur einen Theil gesehen, so wäre der Rückzug minder auffallend. Andere Hss. πάντως, Jacobs παρόντας, Dobree 135 ἅπαξ.

Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. Καὶ 22 ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν ᾗ ἕκαστος ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὤν· θᾶττον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν ἣ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν ἐξεμηρύοντο. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, 23 παριὼν παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὁμόσε ἰόντες νενικήκατε καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες, καὶ τοῦτο ἐννοήσατε ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν. Ἀλλ' ἕπεσθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε 24 ὀνομαστί. Ἡδύ τοι ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα μνήμην ἐν οἷς ἐθέλει παρέχειν ἑαυτοῦ.

Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ φάλαγγος καὶ τοὺς 25 πελταστὰς ἑκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Παρήγγελτο δὲ τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προςβολὴν καθέντας ἕπεσθαι βάδην καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. Ἐκ τούτου σύνθημα παρῄει Ζεὺς Σωτήρ, Ἡρακλῆς Ἡγεμών. Οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔ- 26 χειν τὸ χωρίον. Ἐπεὶ δ' ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους πρίν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν, οἵ θ' ἱππεῖς καὶ τὸ στῖφος τῶν Βιθυνῶν· καὶ τρέπονται τοὺς πελταστάς. Ἀλλ' ἐπεὶ ὑπηντίαζεν ἡ φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν ταχὺ πορευ- 27 ομένη καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο καὶ ἐπαιάνιζον καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθίεσαν, ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πο-

---

§ 22. ἡγεῖσθαι, τὸν Ξενοφῶντα. — καὶ ὅς. zu 1, 8, 16. — ᾗ τοῦ νάπους. Spr. 47, 28, 3. (10, 4.) — ἄν gehört zu γενέσθαι. zu 1, 1, 10. — οὕτω, bei dem Uebergange in Front. — γέφυραν. Eine Brücke hatte man vermuthlich desshalb über den Thalgrund erbaut, weil derselbe während der Regenzeit mit Wasser angefüllt sein mochte. — ἐξεμηρύοντο hinüber defilirt wären. Spr. 54, (13, 11. vgl.) 10, 2. (3.)

§ 23. δή. Spr. 69, 14 (17), 2. vgl. 4, 7, 23. — σύν. zu 3, 1, 23. — θύραις Schwelle. zu 3, 1, 2.

§ 24. ἡγεμόνι für Ἡγεμόνι. Kr. [24 p. 43.] Denn es ist Prädicat: dem H. als Führer. Spr. 50, 8 (11), 1. — τοι, wie oft in Sentenzen. Soph. Phil. 1637: ἥ τοι καίριος σπουδὴ πόνου λήξαντος ὕπνον κἀνάπαυλαν ἤγαγεν. Spr. 69, 53, (61.) — εἰπόντα, τινά. Spr. 55, 2, 4. (6.) — ἐν οἷς, ἐν τούτοις ἐν οἷς. (We.) — ἐθέλει erg. τὶς, was in εἰπόντα καὶ ποιήσαντα enthalten ist. (Spr. 61, 4, 6.) — ἑαυτοῦ. Spr. 47, 25, 1.

§ 25. ποιησάμενοι. zu 1, 10, 9. vgl. 5, 2, 11 u. 7, 8, 16. — παρήγγελτο für παρηγγέλλετο Kr. [26.] — ἐπὶ τὸν ὦμον ἔχειν für ἐπὶ τὸν ὦμον λαβόντα ἐπὶ τῷ ὤμῳ ἔχειν. — σημαίνοι. zu 1, 2, 17. — προςβολήν. Die Lesart προβολήν giebt eine Tautologie, da καθιέναι an sich vom Fällen der Lanze das eig. Wort ist. vgl. § 27 u. Arr. Takt. p. 73. Anders ἀποτεῖναι ἐς προβολήν. Arr. An. 1, 6, 2. — καθέντας, αὐτούς. Spr. 55, 2, 4. (6.) — διώκειν eilen. vgl. 7, 2, 20; über δρόμῳ zu 1, 8, 18. — σύνθημα ist, da es ohne Artikel steht, Prädicat. Spr. 57, 5. vgl. 7, 3, 39. — παρῄει. zu 1, 8, 16. — τό. Spr. 50, 8 (11), 1.

§ 26. ἐπλησίαζον, οἱ Ἕλληνες. — οἱ Ἕ. πελτασταί. zu 3, 4, 26. — ἀντίοι, wie 1, 8, 17. 24.

28λέμιοι, ἀλλὰ ἔφευγον. *Καὶ Τιμασίων μὲν ἔχων τοὺς ἱππέας ἐφείπετο,* καὶ ἀπεκτίννυσαν ὅσουςπερ ἐδύναντο ὡς ὀλίγοι ὄντες. *Τῶν δὲ πολεμίων* τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς ἦσαν, τὸ 29δὲ δεξιόν, ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ἐπὶ λόφου συνέστη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας αὐτούς, ἐδόκει ῥᾷστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι ἰέναι ἤδη ἐπ' αὐτούς. *Παιανίσαντες* οὖν εὐθὺς ἐπέκειντο· οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν. *Καὶ ἐνταῦθα* οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον μέχρι τὸ δεξιὸν αὖ διεσπάρη· ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον παρεῖχε τὸ τῶν 30πολεμίων πολὺ ὄν. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες τό, τε Φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι συνεστηκὸς καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τούτους συναθροιζομένους καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μέν, ὅμως δ' ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἰτέον εἶναι οὕτως ὅπως δύναιντο, 31ὡς μὴ τεθαῤῥηκότες ἀναπαύσαιντο. Συνταξάμενοι δὴ πορεύονται. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγουσι κατὰ τοῦ πρανοῦς ὁμοίως ὥςπερ ὑπὸ ἱππέων διωκόμενοι· νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο· ὃ οὐκ ᾔδεσαν 32οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώκοντες· ὀψὲ γὰρ ἦν. Ἐπανελθόντες δὲ ἔνθα ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο στησάμενοι τρόπαιον ἀπῄεσαν ἐπὶ θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμάς· στάδιοι δ' ἦσαν ὡς ἑξήκοντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

1 δ'. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν καὶ ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα ὅπῃ ἐδύναντο προσωτάτω· οἱ δὲ Ἕλληνες ἀνέμενον μὲν Κλέανδρον καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα ὡς ἥξοντα, ἐξιόντες δ' ἑκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις ἐφέροντο ἀδεῶς ἤδη πυρούς, κριθάς, οἶνον, ὄσπρια, μελίνας, σῦκα· πάντα 2γὰρ ἀγαθὰ εἶχεν ἡ χώρα πλὴν ἐλαίου. *Καὶ ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ* στράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι, καὶ ἐλάμβανον οἱ ἐξιόν-

---

§ 28. *ὡς ὀ. ὄ.* bei ihrer geringen Anzahl. zu 4, 3, 31. Ueber die Sache vgl. 5, 10, 16. — *διεσπάρη.* Spr. 52, 6, 1. — *καθ' ὅ.* zu 1, 8, 21. — *ἅτε.* zu 4, 2, 13.

§ 29. *αὖ* seinerseits, ebenfalls, wie *τὸ εὐώνυμον* § 28. vgl. 3, 2, 27.

§ 30. *συνεστηκός.* zu 7, 6, 26. — *τούτους* bezieht sich auf *ἱππικόν.* zu *οἱ* 4, 1, 20. — *ἀπειρήκεσαν μέν, ὅμως δέ* für *καίπερ ἀπειρηκότες ὅμως.* Thuk. 6, 91, 1: *Σικελιῶται ἀπειρότεροι μέν εἰσιν, ὅμως δ' ἂν καὶ νῦν ἔτι περιγένοιντο.* Isaios 8, 42: *καὶ ταῦτα ὅτι μὲν ἀληθῆ λέγω, δεδίασι μὲν αὐτόν, ἴσως δ' ἄν μοι καὶ μαρτυρῆσαι ἐθελήσειαν.* — *ὅπως.* zu 2, 1, 6.

§ 31. *ὥςπερ. ὥςπερ οἱ* gute Hsn., *ὡςπερεὶ* Di. vgl. gr. Spr. 69, 64, 3. — *ὃ* was, nicht auf *νάπος* bezogen. (Kr. 26.) Ein selbständiger Satz einem relativen angefügt. zu *αὐτοὶ δέ* 5, 8, 13. — *προαπετράποντο. προ-* vor Erreichung des *νάπος.* Das Wort ist selten.

§ 32. *ἔνθα.* zu 4, 1, 2. — *στησάμενοι.* Spr. 52, 10. (A. 6.) — *δυσμάς.* (Spr. 44, 3, 6 u. 50, 2, 12.) vgl. 7, 3, 34.

C. 4. § 1. *ἀμφί.* zu 5, 2, 26. — *Κλέανδρον* 6, 2, 18. — *ἡμέρας.* Spr. 47, 1. (2, 4.) — *ἤδη,* wie früher nicht. vgl. Thuk. 6, 51, 2. 8, 20, 1. 63, 1. — (*πυρούς, κριθάς.* Spr. 44, 3, 6.) — *πυρούς — σῦκα.* zu 2, 4, 28. — (*πάντα* aller Art. Spr. 50, 11, 9.) vgl. 6, 2, 6. — *ἀγαθά.* zu 3, 5, 1.

§ 2. *ἐλάμβανον* bekamen das Genommene. — *οἱ* fügt Sehn. zu.

τες· ὁπότε δὲ ἐξίοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξεν εἶναι. Ἤδη δὲ ἦν πολλὴ πάντων ἀφθονία· καὶ γὰρ3 ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατεῖχον, ἀκούοντες ὡς οἰκίζοιτο πόλις καὶ λιμὴν εἴη. Ἔπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἤδη οἱ πλησίον οἰκοῦντες πρὸς Ξενοφῶντα,4 ἀκούοντες ὅτι οὗτος πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες ὅ, τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. Ὁ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις. *Κἀν τούτῳ*5 *Κλέανδρος* ἀφικνεῖται δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' οὐδέν. Ἐτύγχανε δὲ τὸ στράτευμα ἔξω ὂν ὅτε ἀφίκετο, [καὶ] ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι, ἄλλοι εἰς τὸ ὄρος· καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα πολλά· ὀκνοῦντες δὲ μὴ ἀφαιρεθεῖεν τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν, ὃς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ κελεύουσι διασώσαντα τὰ πρόβατα τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀποδοῦναι.

Εὐθὺς δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν καὶ6 λέγοντας ὅτι δημόσια [ταῦτ'] εἴη· καὶ τῷ Κλεάνδρῳ εὐθὺς ἐλθὼν λέγει ὅτι ἁρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. Ὁ δὲ κελεύει τὸν ἁρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. *Καὶ ὁ μὲν λαβὼν* ἄγει τινά· περιτυχὼν δ' Ἀγασίας [ἀφαιρεῖται·7 καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. Οἱ δ' ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δέξιππον ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. Ἔδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ καὶ ἔφευγον εἰς τὴν θάλατταν, καὶ Κλέανδρος δ' ἔφευγε. Ξενοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατε-8 κώλυόν τε καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δό-

---

§ 3. *πάντων.* Spr. 47, 24. (25, 1.) — *ἀγοραί* Zufuhren von Lebensmitteln. — *ἀφικνοῦντο.* zu *ἦλθον* 4, 8, 24. — *κατεῖχον.* zu 5, 9, 33.

§ 4. *πολίζειν* eig. dialektisch (Ho., Her.), auch bei Spätern, wie Dionysios, Appian Span. 6, 60. — *ἐρωτῶντες.* zu 5, 4, 2. — *ὅ, τι δέοι.* zu 4, 2, 3. — *ἐπεδείκνυε* stellte vor, damit die Soldaten sähen wie angesehen die Stadt werden könne.

§ 5. *καί* vor *ἐπί* ist wohl nach *οἰχόμενοι* zu setzen. Kr. auth. p. 30 s. — *τινές* Manche, ein Theil. zu 3, 3, 18. — *οἰχόμενοι εἰς* ohne *ἄλλοι* Matthiae. — *τὸ ὄρος.* zu 6, 2, 24. — *μή.* Spr. 54, 8, 5. (9.) — *ἀπέδρα* 5, 1, 15. vgl. 5, 9, 32. — *αὐτόν* selbst. Spr. 51, 6, 2. (3.) — *αὐτοῖς* könnte fehlen; vgl. jedoch Krüger Dionys. p. 340. Antiph. 1, 30: *ἐπισκήπτουσι τιμωρῆσαι σφίσιν αὐτοῖς ἠδικημένοις.* Plat. Gorg. 519: *κατηγοροῦσι τῶν μαθητῶν ὡς ἀδικοῦσι σφᾶς αὐτούς.* (Spr. 51, 2, 7.)

§ 6. *τόν.* Spr. 50, 3, 2.

§ 7. *ἀφαιρεῖται, τὸν ἀγόμενον.* — *αὐτῷ.* Spr. 48, 12, 1. — *ἀνακαλοῦντες. ἀποκαλοῦντες* Pflugk zu Eur. Her. 978. vgl. Plut. Ages. 39: *προδότης ἀπεκαλεῖτο.* Eben so jedoch *ἀνακαλεῖν τύραννον, εὐεργέτην* Plut. Galba 1 u. 8. (Sintenis.) — *τόν.* Spr. 50, 3, 1. Nach *προδότην* ist wohl *ὥςτε ἔδεισεν* oder etwas Aehnliches ausgefallen. vgl. 5, 7, 22. (Kr. 26 Add.) — *ἔδεισαν* geriethen in Furcht. Spr. 53, 5, 1.

§ 8. *οὐδὲν εἴη πρᾶγμα* es habe nichts zu bedeuten. vgl. Ar. Frö. 1215 u. Plat. Euthyphr. p. 3: *τὸ καταγελασθῆναι ἴσως οὐδὲν πρᾶγμα.* — *γενέσθαι* hängt von *αἴτιον* ab: sei Grund dass dies geschehen sei. vgl. Arr. An. 7, 20, 10. Der Infinitiv ist als Accusativ zu fassen. Aehnlich *αἴτιός τι* § 15, *οὐδέν* 7, 1, 25 u. Antiph. 5, 70. (Spr. 47, 26, 13 u. 50, 6, 7.)

9γμα εἴη αἴτιον τὸ τοῦ στρατεύματος ταῦτα γενέσθαι. Ὁ δὲ Κλέανδρος ὑπὸ τοῦ Δεξίππου τε ἀνερεθιζόμενος καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη καὶ κηρύξειν μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτοὺς ὡς πολεμίους. Ἦρχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι.

10 Ἐνταῦθα πονηρὸν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα εἶναι τοῖς Ἕλλησι καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει 11 τὸν ἄρξαντα βάλλειν καὶ τὸν ἀφελόμενον. Ἦν δὲ ὃν ἐξῄτει Ἀγασίας, διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἐξ οὗ καὶ διέβαλεν αὐτὸν ὁ Δέξιππος. Ἐντεῦθεν ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον, τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν·

12 Ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δ' οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων τὴν γνώμην Κλέανδρος ἄπεισιν ὥςπερ λέγει. Εἰσὶ μὲν γὰρ ἤδη ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δὲ Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προεστήκασιν· ἱκανοὶ δέ εἰσι καὶ εἷς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πό- 13 λεσιν ὅ, τι βούλονται διαπράττεσθαι. Εἰ οὖν οὗτος πρῶτον ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἁρμοσταῖς παραγγελεῖ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ λόγος περὶ ἡμῶν ἥξει, χαλεπὸν ἔσται καὶ μένειν καὶ ἀποπλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακε- 14 δαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. Οὔκουν δεῖ οὔτε ἑνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ πειστέον ὅ, τι ἂν κελεύωσι· καὶ γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν ὅθεν ἐσμὲν

§ 9. αὐτός von selbst. (Spr. 51, 6. 8.) — δέχεσθαι. zu 4, 1, 13. — ἦρχον δέ —. Und daher war diese Drohung sehr bedenklich. vgl. § 12.

§ 10. γενέσθαι, τὸ μὴ ποιεῖν ταῦτα. — εἰ μή als ob ἄλλως nicht zugefügt wäre. K. Matthiae vermuthet ἢ εἰ; leichter wäre εἰ μὴ εἰ. vgl. zu Thuk. 1, 17, 1. Indess ist nichts zu ändern. So Thuk. 2, 24, 1: (μὴ) κινεῖν ἐς ἄλλο τι, ἢν μὴ ἐπιπλέωσιν. Vgl. Fritzsche zu Luc. Alex. p. 91. Ueber das Fu. zu 4, 7, 3. vgl. 7, 1, 16. 40. — τις. zu 1, 4, 12. — βάλλειν. τοῦ βάλλειν Hirschig u. Cobet N. l. p. 485. Vielleicht ist βάλλειν zu streichen. Denn geworfen war wohl noch nicht. Für ἄρξαντα ist dabei wohl ἁρπάσαντα zu lesen.

§ 11. ἐξῄτει für ἐζήτει Schäfer. — διὰ τέλους fortwährend. Spr. 68, 18 (22), 1. — ἐξ οὗ wesshalb. vgl. zu 5, 8, 4. Ueber die Sache 5, 9, 32. — παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο schätzten gering. Das παρά bezeichnet eine Gleichstellung. So. Ant. 34: τὸ πρᾶγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν. Spr. 68, 36, 4. vgl. zu 5, 9, 11.

§ 12. ἐμοὶ δ'. zu 5, 5, 13. — τὴν γνώμην. zu 1, 3, 6. (7.) — εἰσι — ἕκαστος. zu 1, 7, 15. — (βούλονται. Spr. 65, 6, 9.)

§ 13. Βυζαντίου. Spr. 47, 12, 2. (13, 1.) — δέχεσθαι, ἡμᾶς. — ἔτι δέ. zu 3, 1, 23. — καί vor γάρ entspricht dem folgenden καί. (Spr. 69, 32, 21.)

§ 14. ἡμᾶς τούς. zu 1, 7, 7. — ἀποσχέσθαι uns entziehen lassen. Spr. 40 unter ἔχω vgl. Spr. 53, 5, 1. (2); στέρεσθαι 7, 1, 30. — πειστέον. zu 2, 6, 8. — ὅ, τι erg. πείθεσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11); über den Ac. 52, 4, 3. (8.) — ἡμῶν. zu 3, 2, 29. Cobet p. 485 streicht es. — ὅθεν.

πείθονται αὐτοῖς. Ἐγὼ μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἀκούω Δέξιππον λέγειν πρὸς 15 Κλέανδρον ὡς οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα, ἐγὼ μὲν οὖν ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ ἐμέ τι τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι καὶ ὑφέξω τὴν δίκην. Φημὶ δὲ καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, ἑαυτὸν χρῆ- 16 ναι παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρῖναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. Ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπόν, εἰ οἰόμενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ δὲ τούτων οὐδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὄμνυμι θεοὺς 17 καὶ θεὰς ἦ μὴν μήτε ἐμὲ Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα μήτε ὑμῶν ἄλλον μηδένα· ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ἡμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. Καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτε· ἐγὼ 18 δὲ ἐμαυτόν, ὥςπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχήσω κρίναντι Κλεάνδρῳ ὅ, τι ἂν βούληται ποιῆσαι· τούτου ἕνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις, σώζοισθέ τε ἀσφαλῶς ὅπῃ θέλει ἕκαστος. Συμπέμψατε μέντοι [μοι] ὑμῶν αὐτῶν ἑλόμενοι πρὸς Κλέανδρον οἵτινες, ἐάν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν. Ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ οὕςτινας 19 βούλοιτο προελόμενον ἰέναι· Ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου. Καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί.

Ἔπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σέ, ὦ Κλέανδρε, καὶ κελεύουσί σε, 20 εἴτε πάντας αἰτιᾷ, κρίναντά σε αὐτὸν χρῆσθαι ὅ, τι ἂν βούλῃ, εἴτε ἕνα

Spr. 66, 3, 1. — ἐξ ὧν ἐσμεν pleonastisch wie Cic. ep. ad F. 10, 13: ex tuis literis quas mihi misisti. (Po. unter ἐγώ.)

§ 15. ἐγὼ μέν. zu 1, 3, 17. — πρός. Spr. 68, 35, 2. (48, 7, 13.) — ἐγὼ μὲν οὖν ist des Zwischensatzes wegen wiederholt. So ἐγώ Her. 2, 115, 2; οὖν Lys. 8, 3: πρῶτον μὲν οὖν — εἰπάτω οὖν τίς ὑμῶν ὑπ' ἐμοῦ κακῶς ἤκουεν. Aehnliches ist häufig. — αἰτίας. Spr. 47, 12. (13.) — τι in etwas. zu 6, 4, 8. — (ἐμαυτοῦ. Spr. 52, 2, 14.) — ὑφέξω. zu 5, 8, 18.

§ 16. κρῖναι. zu 2, 3, 22. — ἀντὶ δέ. zu 2, 4, 24. — (οὐδ'. Spr. 67, 4, 1. vgl. 7, 1, 29.) — εἰρξόμεθα. Spr. 40 unter εἴργω. — ἐκ. Hieron 3, 14: εἴργειν ἐκ τῶν ἱερῶν. Oefter mit ἀπό. (Spr. 47, 13, 3.)

§ 17. θεάς. Spr. 21, 1 A. — ἦ μήν. Spr. 69, 24. (28, 1.) — Ξενοφῶντα und μηδένα sind Subjectsac. — τῶν hängt von ἄνδρα ab. vgl. zu 6, 1, 15. — προδόντα. Spr. 56, 7, 1. — ὁμολογῶ. zu 5, 8, 10.

§ 18. ἐκδῶτε. Spr. 54, 2, 2. — σώζοισθε ist wünschend. Eur. Iph. T. 1480: ἴτωσαν ἐς σὴν σὺν θεᾶς ἀγάλματι γαῖαν, καθιδρύσαιντό τ' εὐτυχῶς βρέτας. vgl. zu 3, 2, 37. — ὑμῶν αὐτῶν hängt von οἵτινες ab: ἄνδρας ὑμῶν αὐτῶν οἵτινες. Spr. 47, 27 (28), 2 und 51, 12 (13, 2.) — λέξουσιν. zu ἔσται 1, 3, 17.

§ 19. προελόμενον für προελομένῳ. zu 7, 1, 10. — ὑπὸ Ἀγασίου. Aehnliche Stellung 4, 2, 18.

§ 20. ἔπεμψεν — κελεύουσι, wie 2, 4, 16. So Ao. u. Pr. 1, 9, 25. (vgl. Spr. 59, 2, 7); über den Plu. 1, 7, 17. Falsch Andere ἐκέλευσε. — σε

τινὰ ἢ δύο ἢ καὶ πλείους αἰτιᾷ, τούτους ἀξιοῦσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. Εἴ τι οὖν ἡμῶν τινα αἰτιᾷ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴ τε καὶ ἄλλον τινά, φράσον· οὐδεὶς γάρ σοι ἀπέσται ὅςτις ἂν ἡμῖν ἐθελήσῃ πεί-
21 θεσθαι. Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγώ εἰμι, ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δεξίππου ἄγοντος τοῦτον τὸν ἄνδρα καὶ παίειν
22 κελεύσας Δέξιππον. Τοῦτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα, Δέξιππον δὲ αἱρεθέντα οἶδα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἄρχειν τῆς πεντηκοντόρου ἧς ᾐτησάμεθα παρὰ Τραπεζουντίων ἐφ' ᾧτε πλοῖα συλλέγειν, ὡς σωζοίμεθα, καὶ ἀποδράντα Δέξιππον καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας μεθ' ὧν ἐσώθη.
23 Καὶ τούς τε Τραπεζουντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον, αὐτοί τε τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπολώλαμεν πάντες. Ἤκουε γάρ, ὥςπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἴη πεζῇ ἀπιόντας τοὺς πο-
24 ταμούς τε διαβῆναι καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα ἀφειλόμην. Εἰ δὲ σὺ ἦγες ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. Νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνῃς, δι' ἄνδρα δειλόν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀποκτείνων.

25 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον μὲν οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη· οὐ μέντοι ἔφη νομίζειν οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος βίαια χρῆναι πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα, ὥςπερ καὶ ὑμεῖς

αὐτόν für σεαυτόν Fritzsche z. Luc. p. XXIII. Wiederholung des persönlichen Pronomens nach Zwischensätzen ist nicht selten. Oik. 10, 4: οὐκ ἂν ἔγωγέ σε δυναίμην, εἰ τοιοῦτος εἴης, ἀσπάσασθαί σε ἐκ τῆς ψυχῆς. vgl. Kyr. 6, 4, 7, Ar. Bruchst. 131 Mein. u. Men. 130, 9 f. — αὐτόν. αὐτοῖς Matthiae. — χρῆσθαι behandeln. Erg. αὐτοῖς. — ὅ, τι wie immer. zu 1, 3, 18. Thuk. 7, 85, 1: ἑαυτῷ χρῆσθαι ἐκέλευεν ὅ,τι βούλονται. — εἴ — εἴτε findet sich zuweilen neben dem gewöhnlichen εἴτε — εἴτε. (Spr. 69, 25, 2.)

§ 21. εἰμὶ ὁ. Spr. 56, 3, 2. (4.) — Δεξίππου. Spr. 47, 12, 5. (13, 11.)

§ 22. αἱρεθέντα, obschon nur Nebenbestimmung, wird durch καί vor ἀποδράντα dem Hauptgedanken coordinirt. vgl. zu 1, 9, 14. 3, 5, 16. — ἄρχειν. Ueber d. Inf. zu 4, 8, 25, die Sache 5, 1, 15. — ἐφ' ᾧτε. zu 4, 2, 19.

§ 23. τούς τε. Dem entspricht αὐτοί τε. zu 1, 8, 3. 3, 2, 39. 3, 7. 7, 5, 16. — τὴν π. Spr. 47, 12, 5. (13, 10.) — τὸ ἐπὶ τούτῳ so viel an diesem lag. Kyr. 5, 4, 11: τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. (Spr. 68, 41, 9.) — ἀπολώλαμεν bezeichnet stärker als ἀπολώλειμεν ἄν dass es unausbleiblich geschehen wäre. Her. 1, 124, 1: κατὰ τὴν τούτου προθυμίαν τέθνηκας. (Spr. 53, 10, 5.) — τούς die euch bekannten. vgl. zu 5, 6, 9. — σωθῆναι. Spr. 52, 6, 1. — ἀφειλόμην erg. τὸν ἄνδρα.

§ 24. τοῦτον, Δέξιππον. — ἀφειλόμην, τὸν ἄνδρα. — ἦγες ihn geführt hättest. (Spr. 54, 10, 3.) — τῶν παρὰ σοῦ für τῶν παρὰ σοὶ ὄντων παρὰ σοῦ ἡκων. Kyr. 6, 2, 1: ἐπέσταλται τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ, τι ἂν κελεύῃς. — καὶ μὴ — ἀποδράντων erg. τις; nur zugefügt um das Gehässige zu urgiren. — νόμιζε mit dem Particip ist selten; neben dem Inf. Thuk. 7, 68, 1. vgl. Her. 5, 42, 1. Spr. 56, 7, 1.

§ 25. οὐδ' εἰ. zu 1, 6, 8. — βίαια für δίκαια oder βίαν Steph. u. Muret. — χρῆναι ohne ἄν, weil es auch im Ind. bloss ἐχρῆν oportebat, hätte sollen, heissen würde. (Spr. 53, 2, 7.) — ἀξιοῦτε erg. κριθέντες τῆς δίκης

νῦν ἀξιοῦτε, τῆς δίκης λαχεῖν. Νῦν μὲν οὖν ἄπιτε καταλιπόντες τόνδε 26 τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. Αἰτιῶμαι δὲ οὔτε τὴν στρατιὰν οὔτε ἄλλον οὐδένα ἔτι, ἐπεί γε οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ, ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ ἀφαιρεθεὶς εἶπεν· Ἐγώ, ὦ Κλέαν- 27 δρε, εἰ καὶ οἴει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτε ἔπαιον οὐδένα οὔτε ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον ὅτι δημόσια εἴη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις, ὁπότε ἡ στρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ ληίζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. Ταῦτ' εἶπον· καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος ἦγεν, ἵνα 28 μὴ φθέγγοιτο μηδείς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος διασώσειε τοῖς λῃσταῖς παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. Πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων· τὴν δὲ στρατιὰν συνή- 29 γαγε Ξενοφῶν καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. Ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς πέμψαντας στρα- 30 τηγοὺς καὶ λοχαγοὺς καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην καὶ τῶν ἄλλων οἳ ἐδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα τρόπον ἀφεῖναι τὼ ἄνδρε. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει· Ἔχεις μέν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς 31 ἄνδρας καὶ ἡ στρατιά σοι ἐφεῖτο ὅ, τι ἐβούλου ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἑαυτῶν ἁπάντων· νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δέονται δοῦναί σφισι τὼ ἄνδρε καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. Ταῦτα δέ σου τυχόντες ὑπισχνοῦνταί σοι 32 ἀντὶ τούτων, ἐὰν βούλῃ ἡγεῖσθαι αὐτῶν καὶ ἐὰν οἱ θεοὶ ἵλεῳ ὦσιν, ἐπιδείξειν σοι καὶ ὡς κόσμιοί εἰσι καὶ ὡς ἱκανοὶ τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι τοὺς πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. Δέονται δέ σου καὶ τοῦτο, 33 παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα ἑαυτῶν πεῖραν λαβεῖν καὶ Δεξίππου καὶ σφῶν τῶν ἄλλων οἷος ἕκαστός ἐστι καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάστοις νεῖμαι. Ἀ-

---

λαχεῖν. Spr. 55, 4, 4. (11.) — τῆς. zu 1, 3, 20. — λαχεῖν für τυχεῖν die besten Handschriften.

§ 26. ἐπεί γε. zu 1, 3, 9.

§ 27. εἰ καί. zu 3, 2, 22. — ἄγεσθαι. zu κρύπτειν 1, 4, 12. Hierauf ergänze man: so wisse. (Spr. 65, 5, 10.) — εἶναι. zu 3, 3, 5.

§ 28. φθέγγοιτο auch nur muckste, den leisesten Widerspruch wagte. — τό seinen. vgl. 7, 8, 11 u. zu 3, 4, 23. — ῥήτρα für δόγμα § 27 vorzugsweise bei den Lakedaimoniern. — τοιοῦτος. σὺ οὗτος Jacobs.

§ 30. αὐτοῖς. Spr. 58, 4, 1. — πέμψαντας. vgl. § 38 u. zu λαβόντα 1, 2, 1. — τῶν ἄλλων. zu πολεμίων 1, 7, 13. — οἵ. Spr. 51, 12. (13, 2.) — κατά findet sich bei τρόπον auch Kyr. 8, 2, 5, Hipp. 7, 1. (Sturz.) — τρόπον. zu 4, 5, 16.

§ 31. ἐλθών. vielleicht ἐλθόντων. Kr. [50], wie wohl auch 7, 7, 15. zu 1, 2, 17. vgl. 6, 2, 17: συνελθόντων εἶπεν. — ἐφεῖτο gestattete § 20. Eur. Bakch. 439: γελῶν καὶ δεῖν κἀπάγειν ἐφίετο. — ἐβούλου. Das Ipf. rückt die Handlung in dieselbe Vergangenheit die ἐφεῖτο bezeichnet.

§ 32. σου. zu ἄλλου 1, 4, 15. — μὴ φοβεῖσθαι. Aehnlich οὐ μὴ δείσῃς 7, 3, 26.

§ 33. τοῦτο. Spr. 46, 3, 2. (5, 4. vgl. 47, 16, 7.) vgl. 7, 2, 34. — παραγενόμενον. zu 7, 1, 10. — ἄρξαντα Befehlshaber gewor-

34κούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, ᾿Αλλὰ ναὶ [μὰ] τὼ σιώ, ἔφη, ταχύ τοι ὑ-
μῖν ἀποκρινοῦμαι. Καὶ τώ τε ἄνδρε ὑμῖν δίδωμι καὶ αὐτὸς παρέσομαι·
καὶ ἐὰν οἱ θεοὶ παραδιδῶσί τι, ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ πολὺ
οἱ λόγοι οὗτοι ἀντίοι εἰσὶν ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον ὡς τὸ
στράτευμα ἀφίστατε ἀπὸ Λακεδαιμονίων.

35 ᾿Εκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον ἔχοντες τὼ ἄνδρε· Κλέαν-
δρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ καὶ συνῆν Ξενοφῶντι φιλικῶς καὶ ξενίαν
συνεβάλοντο. ᾿Επεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως
36ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμὼν γενέσθαι αὐτῶν. ᾿Επεὶ μέν-
τοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας
τοὺς στρατηγοὺς εἶπεν· ᾿Εμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γενέσθαι τὰ ἱερὰ ἐξάγειν·
ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα· ὑμῖν γάρ, ὡς ἔοικε, δέδοται
ἐκκομίσαι τοὺς ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε. Ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὰν ἐκεῖσε
ἥκητε, δεξόμεθα ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

37 ᾿Εκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις δοῦναι αὐτῷ τὰ δημόσια πρόβατα·
ὁ δέ, δεξάμενος πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέπλει. Οἱ
δὲ στρατιῶται διαθέμενοι τὸν σῖτον ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι καὶ τἄλλα
38ἃ εἰλήφεσαν ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. ᾿Επεὶ δὲ οὐδενὶ ἐνετύγχα-
νον πορευόμενοι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ὥςτε ἔχοντές τι εἰς τὴν φιλίαν διεξελ-
θεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς τοὔμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ
νύκτα. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβατα.
καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Καλχηδονίας· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.

---

den. Spr. 53, 5, 1. (2.) — λαβεῖν. Spr. 57, 10, 3. (6.) — σφῶν τῶν. zu ὑμῶν τῶν 1, 7, 7 u. Kr. z. Thuk. 1, 144, 3.

§ 34. ναὶ μά. Spr. 69, 30. (34 A.) — σιώ für θεώ, die Dioskuren, lakonisch. — τοι. Spr. 69, 53. (61, 1.) — παραδιδῶσί τι etwas Glückliches gewähren, glückliche Vorbedeutungen geben. vgl. § 35 f. u. Passows Lex. u. d. W. 3. (Spr. 51, 16, 13.) — ἤ. zu 5, 8, 24. — ἐνίων steht appositiv zu ὑμῶν. vgl. zu 2, 4, 1. 6, 2, 9, Her. 7, 187, 1. Dem. 18, 12: περὶ ὧν ἐνίων. — ἤκουον 5, 9, 32.

§ 35. καὶ μᾶλλον. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.)

§ 36. ἐπί. Spr. 68, 38 (42), 1. — ἐξάγειν. zu ἰέναι 2, 2, 3. — δέδοται, ὑπὸ θεῶν. — ἀλλά steht dem μὴ ἀθυμεῖτε entgegen. — ἐκεῖσε, nach Byzantion. vgl. 7, 1, 7 und zu 5, 6, 36. vgl. 6, 4, 13. 18.

§ 37. διατίθεσθαι, πωλεῖν, wie 7, 3, 10. 4, 2. (vgl. Spr. 52, 8, 6.) — διὰ τῶν. vgl. 7, 5, 12 u. zu 4, 7, 18.

§ 38. οὐδενί, das Neutrum: auf keine Beute. — ἔχοντές τι. vgl. 5, 9, 17. (Ueber den No, Spr. 55, 2, 1.) — τοὔμπαλιν. zu 4, 3, 32. vgl. Arr. An. 1, 2, 4. — ἑκταῖοι. Spr. 57, 5, 4. — τῆς Κ. zu 2, 2, 6. — Καλχηδονίας für Χαλκηδονίας einige Hsn. Jenes war die einheimische, dies die attische Schreibart nach Göttling zu Aristot. Pol. p. 323.

ΛΟΓΟΣ ἘΒΔΟΜΟΣ.

α΄. Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλ-1
ληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ πορείᾳ
μέχρι εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζῇ ἐξιόντες
καὶ ἐκπλέοντες ἐποίουν μέχρι ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει
τῆς ᾿Ασίας, πάντα ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. ᾿Εκ τούτου δὲ Φαρ-2
νάβαζος φοβούμενος τὸ στράτευμα μὴ ἐπὶ τὴν αὑτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται,
πέμψας πρὸς ᾿Αναξίβιον τὸν ναύαρχον, ὁ δ᾽ ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὤν,
ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς ᾿Ασίας καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα
ποιήσειν αὐτῷ ὅσα δέοι. Καὶ ᾿Αναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατη-3
γοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ
διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔ-4
φασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγέλλειν· Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἀπαλ-
λάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. Ὁ δὲ ᾿Αναξίβιος
ἐκέλευσεν αὐτὸν συνδιαβάντα ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. Ἔφη οὖν
ταῦτα ποιήσειν.

Σεύθης δὲ ὁ Θρᾷξ πέμπει Μηδοσάδην καὶ κελεύει Ξενοφῶντα5
συμπροθυμεῖσθαι ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμ-
προθυμηθέντι οὐ μεταμελήσειν. Ὁ δ᾽ εἶπεν· ᾿Αλλὰ τὸ μὲν στράτευμα6
διαβήσεται· τούτου ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοὶ μήτε ἄλλῳ μηδενί· ἐ-
πειδὰν δὲ διαβῇ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι, πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ
ἐπικαιρίους ὄντας προςφερέσθω ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ ἀσφαλές.

᾿Εκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ στρατιῶται.7
Καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ ᾿Αναξίβιος, ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὅπλα
καὶ τὰ σκεύη τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὡς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀρι-

---

C. 1. § 1. ἐγένοντο. vgl. § 10. 12 u. zu 1, 7, 17. — στόματος 6, 2, 1. — τῆς ᾿Α. zu 2, 2, 6.

§ 2. φοβούμενος τὸ στρ. zu 3, 5, 18. — μὴ στρατεύηται. zu κατακόψῃ 1, 8, 24. — τὴν αὑτοῦ. zu 1, 1, 11. — ᾿Αναξίβιον 5, 1, 4. — ἀρχήν das von Ph. beherrschte Land. (Ze.) — δέοι erg. ποιεῖν Φαρνάβαζον, um es zu erlangen.

§ 3. τῶν στρατιωτῶν fehlt in einer Hs.; doch vgl. 7, 2, 14. (Kr. 26.) — διαβαῖεν. Spr. 53, 6, 5.

§ 4. ἀπαγγέλλειν, ἀπαγγελεῖν Stephanus. vgl. zu 5, 10, 8. — ἔπειτα zeigt bloss die Folge an, οὕτως die herbeigeführte Lage. Spr. 56, 9, 2. (10, 3.) Thuk. 3, 96, 2: τὴν γνώμην εἶχε τὰ ἄλλα καταστρεψάμενος οὕτως ἐπὶ ᾿Οφιονέας στρατεῦσαι ὕστερον. vgl. oben zu 2, 5, 20. — ἔφη, ὁ Ξενοφῶν. zu φυλάττοιεν 1, 4, 5.

§ 6. τελείτω erg. Σεύθης. — ἐπικαίριοι Einflussreiche, Männer von Wichtigkeit, also die Befehlshaber. vgl. 7, 7, 15 und über die Entstehung der Bedeutung zu 2, 3, 11. vgl. Kr. De auth. p. 54. — προςφερέσθω. zu 5, 5, 19.

§ 7. ἐξιέναι. zu 4, 1, 13. — ὡς. Spr. 69, 55 (63), 3. — ἀριθμόν. zu 1, 2, 9. — ἐπισιτίζεσθαι. Spr. 55, 3, 10. (20.)

θμον ποιήσων. Ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύ-
8ριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο. Καὶ
ὁ Ξενοφῶν, Κλεάνδρῳ τῷ ἁρμοστῇ ξένος γεγενημένος, προςελθὼν ἠσπά-
ζετο αὐτὸν ὡς ἀποπλευσούμενος ἤδη. Ὁ δὲ αὐτῷ λέγει· Μὴ ποιήσῃς
ταῦτα· εἰ δὲ μή, ἔφη, αἰτίαν ἕξεις, ἐπεὶ καὶ νῦν τινες ἤδη σὲ αἰτιῶνται
9ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στράτευμα. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε
οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοί, ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι [καὶ οὐκ
10ἔχοντες], διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγώ
σοι συμβουλεύω ἐξελθεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον, ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται
τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν,
11ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον διαπραξόμεθα. Οὕτως ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα.
Ὁ δὲ ἐκέλευσεν οὕτω ποιεῖν καὶ ἐξιέναι τὴν ταχίστην συνεσκευασμένους,
καὶ προςανειπεῖν, ὃς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὸν ἀριθμόν,
12ὅτι αὐτὸς αὑτὸν αἰτιάσεται. Ἐντεῦθεν ἐξῄεσαν οἵ τε στρατηγοὶ πρῶτοι
καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ ἄρδην πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἐτεόνικος
εἱστήκει παρὰ τὰς πύλας ὡς, ὁπόταν ἔξω γένωνται πάντες, ἀποκλείσων
13τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλῶν. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος συγκαλέσας τοὺς
στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἔλεξε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβά-
νετε ἐκ τῶν Θρᾳκίων κωμῶν· εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυ-
ροὶ καὶ τἄλλα τὰ ἐπιτήδεια· λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς τὴν Χεῤῥό-
14νησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει. Ἐπακούσαντες δέ τινες
τῶν στρατιωτῶν ταῦτα ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις διαγγέλλει εἰς το στρά-
τευμα. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου πότερα

---

§ 8. ξένος 6, 4, 35. — εἰ δὲ μή. zu 4, 3, 6. — ἐξέρπει gleichsam herauskriecht. (Hu.) Oder im Munde des Spartiaten auch dialektisch ausgeht? vgl. Dial. Forml. § 40 ἕρπω. — αἰτίαν ἔχειν (verdächtigende) Beschuldigungen erfahren. vgl. 7, 6, 11. 15. 7, 56.

§ 9. μέν. zu 1, 7, 6 — αὐτοί erg. αἴτιοί εἰσι, so jedoch dass dies Subject auch zu ἀθυμοῦσιν gehört: eine Art von öfter vorkommender Verkettung, wie Thuk. 1, 16: ἐπεγίγνετο ἄλλοις τε κωλύματα μὴ αὐξηθῆναι καὶ Ἴωσι — Κῦρος — ἐπεστράτευσε. vgl. zu § 27 u. z. Thuk. 8, 27, 3. — διὰ τοῦτο. zu 1, 7, 3.

§ 10. πορευσόμενον. vgl. § 26. 40. 6, 4, 19 u. zu λαβόντα 1, 2, 1. συμπορευσόμενον will Hirschig bei Cobet N. l. p. 486. — οὕτως dem gemäss. zu 5, 9, 23. vgl. 6, 1, 26.

§ 11. οὕτως zog man vor Weiske zum vorhergehenden Satze. — τὴν ταχίστην. zu 1, 3, 14. — εἰς. zu 1, 2, 2. — ὅτι. zu 1, 6, 2. — αὑτὸν αἰτιάσεται er die nachtheiligen Folgen sich selbst zuschreiben müsse, es bereuen werde. Ar. Wo. 1433: σαυτόν ποι' αἰτιάσει. Frö. 630: αὐτὸς σεαυτὸν αἰτιῶ. vgl. Eubulos 14.

§ 12. πρῶτοι und sie zuerst.

§ 13. τὰ ἐπιτήδεια bestimmt das substantivirte τἄλλα, zu dem es in engster Apposition steht: das übrige, nämlich (die) Lebensmittel. (Spr. 50, 9, 2.) vgl. z. Thuk. 8, 100, 2. — δέ. δή? — Κυνίσκος, ein Lakedaimonier, der gegen die Thraker Krieg führte. vgl. 7, 2, 2. 15. — ὑμῖν. Sonst der Ac., wie Dem. 18, 115: μισθοδοτῆσαι τοὺς ὁπλίτας.

§ 14. διαγγέλλει. Lyk. 79: οἱ παῖδες καὶ τὸ γένος ἅπαν τὸ τοῦ ἐπι-

πολέμιος εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι
ἢ κύκλῳ δια μέσης τῆς Θρᾴκης. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα διελέγοντο οἱ15
στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας ὡς
πάλιν εἰς τὸ τεῖχος εἰςιόντες. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὡς
εἶδον προςθέοντας τοὺς ὁπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν
ἐμβάλλουσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται ἔκοπτον τὰς πύλας καὶ ἔλεγον ὅτι16
ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατασχίσειν
τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἑκόντες ἀνοίξουσιν. Ἄλλοι δ' αὐτῶν ἔθεον17
ἐπὶ θάλατταν καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβαίνουσιν εἰς τὴν
πόλιν, ἄλλοι δὲ οἳ ἐτύγχανον ἔνδον ὄντες τῶν στρατιωτῶν ὡς ὁρῶσι τὰ
ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόψαντες ταῖς ἀξίναις τὰ κλεῖθρα ἀνα-
πεταννύουσι τὰς πύλας· οἱ δ' εἰςπίπτουσιν.

Ὁ δὲ Ξενοφῶν ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν18
τράποιτο τὸ στράτευμα καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει καὶ ἑαυτῷ
καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει καὶ συνειςπίπτει εἴσω τῶν πυλῶν σὺν τῷ
ὄχλῳ. Οἱ δὲ Βυζάντιοι ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰςπῖπτον, φεύ-19
γουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε, ὅσοι δὲ ἔνδον
ἐτύγχανον ὄντες ἔξω, οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι
σώζοιντο, πάντες δὲ ᾤοντο ἀπολωλέναι ὡς ἑαλωκυίας τῆς πόλεως. Ὁ
δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος καταδραμὼν20
ἐπὶ θάλατταν ἐν ἁλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐ-
θὺς μεταπέμπεται ἐκ Καλχηδόνος φρουρούς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν
εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας. Οἱ δὲ στρατιῶται ὡς21
εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προςπίπτουσιν αὐτῷ πολλοὶ καὶ λέγουσι· Νῦν
σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. Ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις,
ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσούτους. Νῦν ἄν, εἰ βούλοιο, σύ τε
ἡμᾶς ὀνήσαις καὶ ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ἀλλ'22
εὖ τε λέγετε καὶ ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τα

ορκήσαντος μεγάλοις ἀτυχήμασι περιπίπτει. vgl. zu 2, 4, 16. — εἰς. Spr. 68, 17, 2, (21, 3.) — ἱερὸν ὄρος 7, 3, 3. — κύκλῳ, um den Berg.

§ 15. ταῦτα. Her. 3, 51, 1: ἱστόρεε τὸν πρεσβύτερον τά σφι ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. vgl. zu 1, 5, 11. — δρόμῳ. zu 1, 8, 18. — ὡς. zu 1, 1, 2.

§ 16. ἀνοίξουσιν. zu ληψόμεθα 4, 7, 3.

§ 17. τῶν. zu 1, 7, 13. — πράγματα streicht Kr. [24 p. 38.] — τάς. zu 4, 7, 27.

§ 19. ἔνδον hier: intus, in ihren Wohnungen. vgl. 7, 2, 23. 4, 16. — ἔξω erg. φεύγουσιν. Eine Handschrift fügt ἔθεον hinzu. — ἄκραν, ἀκρόπολιν. (Le.) vgl. § 20. u. Hell. 6, 1, 2 u. 3. — σχεῖν. ἴσχειν Naber bei Cobet N. l. p. 487.

§ 21. οἱ. Spr. 50, 8 (11), 1. vgl. zu πολλά 1, 10, 2. — νῦν mit Bezug auf den frühern Wunsch 5, 6, 15. — ἀνήρ ein angesehener Mann. wie Dem. 19, 265, Ar. Ri. 179. 333. 392, Wo. 823. — ἔχεις — ἔχεις. zu 3, 1, 37. Dem. 21, 35: ἦν ὁ τῆς βλάβης ὑμῖν νόμος πάλαι, ἦν ὁ τῆς αἰκίας, ἦν ὁ τῆς ὕβρεως.

§ 22. τε-καί. zu 1, 8, 17. — θέσθε. zu 1, 6, 4 u. 2, 2, 8. — βουλόμενος schliesst sich an ἀπεκρίνατο an. Er wollte sie durch Ordnung zur

ὅπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα· βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμίσαι· καὶ αὐτός τε παρηγγύα ταῦτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευσε παρεγγυᾶν [καὶ τίθεσθαι 23τὰ ὅπλα]. Οἱ δὲ αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν ταττόμενοι οἵ τε ὁπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὀκτὼ ἐγένοντο καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἑκάτερον πα- 24ραδεδραμήκεσαν. Τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαί ἐστι τὸ Θρᾴκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν. Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὅπλα καὶ κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ ὁ Ξενοφῶν τὴν στρατιὰν καὶ λέγει τάδε.

25 Ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἐξαπατώμενοι οὐ θαυμάζω. Ἐὰν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διαρπάσωμεν, ἐνθυμήθητε ἃ ἔσται ἐντεῦθεν. 26Πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις τε καὶ τοῖς συμμάχοις. Οἷος δ' ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἑωρακό- 27τας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. Ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους ἔχοντες τριήρεις τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ' ἐν τοῖς νεωρίοις οὐκ ἐλάττους τριακοσίων, ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει καὶ προσόδου οὔσης κατ' ἐνιαυτὸν ἀπό τε τῶν ἐνδήμων καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας οὐ μεῖον χιλίων ταλάντων, ἄρχοντες δὲ τῶν νήσων

Ruhe, durch Ruhe zur Besinnung und Besonnenheit führen. Cobet eb. streicht diesen Satz. vgl. 5, 10, 5. — *παρεγγυᾶν* verdächtigt Bothe. — *καὶ τίθεσθαι τὰ ὅπλα* streicht Kr. [26.]

§ 23. *αὐτοί.* zu 2, 4, 10. — *οἱ δὲ — οἵ τε ὁπλῖται.* zu ὑμᾶς 5, 6, 30. — *εἰς ὀκτώ* acht Mann hoch. Spr. 68, 17, 7. (21, 9.) Hell. 3, 2, 16: *εἶπε παρατάττεσθαι τὴν ταχίστην ἐς ὀκτώ, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰ κράσπεδα ἑκατέρωθεν τάττεσθαι.* vgl. Thuk. 5, 68, 3. 6, 67, 2. — *τό.* Spr. 50, 8, 9. (11, 19.)

§ 24. *οἷον* steht beim Superlativ wie *ὅτι.* zu 1, 1, 6. (Spr. 49, 10, 4.) — *ἐκτάξασθαι.* Spr. 55, 3, 5. (7.) — *τὸ Θ. καλούμενον.* zu 1, 2, 13. — *οἰκιῶν.* Spr. 47. 25, 3. (26, 4.) — *ἔκειτο,* passives Plusquamperfect zu *τίθεσθαι.* zu 4, 2, 20. — *συγκαλεῖ,* dass sie einen Kreis um ihn bildeten.

§ 25. (*ἐξαπατώμενοι.* Spr. 56, 8, 1.) — *ἐξαπάτης.* Spr. 47, 20. (21.) — *οὐδέν.* zu τι 6, 4, 8. — *ἔσται* entstehen wird.

§ 26. *μέν* ohne *γάρ.* Spr. 59, 1, 4. (A. 5.) — *ὁ πόλεμος* der durch *πολέμιοι* angedeutete Krieg. — *ἑωρακότας.* Spr. 55, 2, 5. (7.) — *νῦν δή* kurz vorher, im peloponnesischen Kriege. Spr. 69, 14 (17), 1.

§ 27. *ἔχοντες — ὑπαρχόντων δέ.* zu 1, 10, 6. — *τῇ* streichen Bisschop p. 79 u. Cobet N. l. p. 487. — *πόλει* Burg. Thuk. 2, 15, 4: *καλεῖται διὰ τὴν παλαιὰν ταύτῃ κατοίκησιν καὶ ἡ ἀκρόπολις μέχρι τοῦδε ἔτι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πόλις.* Isokr. 5, 146: *ἡ πόλις ἡμῶν πλῆθος χρημάτων εἰσπράξασα τοὺς συμμάχους εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήνεγκεν.* Ueber das Geld Thuk. 2, 13, 3—5. — *πρόσοδος* Einkommen, wie oft. — *κατά.* Spr. 68, 21. (25, 4.) — *ἐνδήμων,* Gegenstände die in Attika selbst Einkünfte ergaben. — *ὑπερορίας* erg. *γῆς.* Gemeint sind vorzugsweise die Tribute (*φόροι*) der Bundesgenossen, im Anfange des peloponnesischen Krieges 600, nach dem Frieden des Nikias (421) mehr als 1200 Talente. — *χιλίων* ohne *ἤ.* zu 6, 2, 24? Der Ge. hängt nicht von *προσόδου* ab, sondern steht prädicativ. Man sagte z. B. *τριακόσια ἦν τάλαντα φόρος.* (Her. 3, 90, 2). vgl. Kr. z. Thuk. 2, 13, 3. — *ἔ-*

ἁπασῶν καὶ ἔν τε τῇ Ἀσίᾳ πολλὰς ἔχοντες πόλεις καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμέν, ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν οὕτως ὡς πάντες ὑμεῖς ἐπίστασθε. Νῦν δὲ δὴ τί ἂν 28 οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίοις μὲν καὶ τῶν ἀρχαίων συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρνους δὲ καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα. Τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων ἔστι τις οὕτως ἄφρων ὅστις οἴεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι; Μὴ πρὸς θεῶν μαινώμεθα μηδ' 29 αἰσχρῶς ἀπολώμεθα πολέμιοι ὄντες καὶ ταῖς πατρίσι καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις; ἐν γὰρ ταῖς πόλεσίν εἰσι πάντες ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις· καὶ δικαίως· εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες, Ἑλληνίδα δὲ εἰς ἣν πρώτην ἤλθομεν πόλιν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν εὔχομαι 30 πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ὑφ' ὑμῶν γενόμενα μυρίας ἐμέ γε κατὰ τῆς γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι. Καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύω Ἕλληνας ὄντας τοῖς τῶν Ἑλλήνων προεστηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. Ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γοῦν Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. Καὶ νῦν μοι δοκεῖ πέμψαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν ὅτι ἡμεῖς οὐ- 31 δὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἢν μὲν δυνώμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὑρίσκεσθαι· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δηλώσοντες ὑμῖν ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.

χοντες. Die Participia gehören sowohl zu *εἰσήλθομεν* als zu *κατεπολεμήθημεν.* vgl. zu § 9. Her. 2. 135, 2: *ἐπεθύμησε Ῥοδῶπις μνημήιον ἑωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἑωυτῆς.* — *ἔχοντες,* das zweite streicht Hirschig bei Cobet, eb.

§ 28. *ἄν.* Spr. 69, 6, 5. (7, 1. 4.) vgl. 64, 2, 2. — *Λακεδαιμονίοις μὲν καὶ τῶν ἀρχαίων* für *Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν* Pflugk bei Kr. Addit. ad Arr. p. 4 u. Dobree p. 135. — *αὐτοῦ.* αὖ eb. — *ἄνω.* zu 1, 2, 1. — *ὅν.* zu 1, 7, 2. — *τούτων ὁμοῦ ὄντων* da diese verbunden sind. vgl. 5, 6, 32. Spr. 62, 2, 3. (4.) — *ὅστις.* zu 2, 5, 12.

§ 29. *πρός.* zu 3, 1, 24. — *μαινώμεθα.* Spr. 54, 2, 1. (2.) — *ταῖς.* Spr. 50, 2, 2. (3.) — *αὐτῶν.* Spr. 51, 4, 4. (2, 10.) — *καὶ δικαίως* verbinden Einige mit *στρατευσομέναις*; richtiger wird man *ἀπολοίμεθ' ἂν* aus *ἀπολώμεθα* denken. Spr. 62, 4, 1. — (*οὐδεμίαν.* Spr. 67, 4, 1. vgl. 6, 4, 16.) — *καὶ ταῦτα.* zu 1, 4, 12. — *πρώτην.* Spr. 57, 5, 3. — *ταύτην.* zu 2, 2, 20. — *ἐξαλαπάζω* ist ein poetisches Wort.

§ 30. *ἐπιδεῖν.* zu 3, 1, 13; über den Inf. Spr. 54, 14, 2. (17, 6.) — *ὑπό.* Spr. 52, 3, 1. — (*ἐμέ.* vgl. 1, 3, 3. Spr. 51, 2, 1 u. 55, 2, 3.) — *κατά.* Spr. 68, 20 (24), 1. — *γενέσθαι.* zu 1, 7, 17.

§ 31. *πέμψαντας.* zu 2, 3, 1. Erg. *ἡμᾶς.* zu 2, 1, 12. vgl. 7, 2, 25. 6, 16. — *οὐδέν,* aufzulösen in *οὐ* und *τὶ,* dies zu *ποιήσοντες* gehörig. vgl. 7, 7, 21. — *εὑρίσκεσθαι.* Daraus denke man zu *ἀλλ'* ein *εὑρησόμενοι.* vgl. zu 7, 7, 15. — *εἰ δὲ μή.* Spr. 65, 5, 8. (12.) — *ἀλλά.* Spr. 69, 4, 3. (5.) — *ἐξερχόμεθα.* *Ἔρχομαι* hat zuweilen, wie *εἶμι* immer, die Bedeutung des

32 Ταῦτα ἔδοξε· καὶ πέμπουσιν Ἱερώνυμόν τε Ἠλεῖον ἐροῦντα ταῦτα καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. Οἱ μὲν ταῦτα ᾤχοντο ἐροῦντες.

33 Ἔτι δὲ καθημένων [τῶν στρατιωτῶν] προςέρχεται Κοιρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιῄει, ἀλλὰ στρατηγιῶν καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προςελθὼν ἔλεγεν ὅτι ἕτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θρᾴκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψοιντο· ἔςτε δ' ἂν μόλωσιν, εἰς 34ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σιτία καὶ ποτά. Ἀκούουσι ταῦτα τοῖς στρατιώταις καὶ τὰ παρὰ Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα, (ἀπεκρίνατο γὰρ ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα 35ἀπαγγελεῖ καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν ὅ, τι δύναιτο ἀγαθόν,) ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τόν τε Κοιρατάδην δέχονται στρατηγὸν καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Κοιρατάδης συντίθεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἔχων καὶ ἱερεῖα καὶ μάντιν καὶ σιτία καὶ 36ποτὰ τῇ στρατιᾷ. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθον, ὁ Ἀναξίβιος ἔκλεισέ τε τὰς πύλας καὶ ἐκήρυξεν ὅςτις ἂν ἁλῷ ἔνδον ὢν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι πεπράσεται.

37 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κοιρατάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἧκε, καὶ ἄλφιτα φέροντες εἵποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες καὶ οἶνον ἄλλοι εἴκοσιν ἄνδρες καὶ ἐλαιῶν τρεῖς καὶ σκορόδων εἷς ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιστον φορτίον καὶ ἄλλος κρομμύων· ταῦτα δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δά- 38σμευσιν ἐθύετο. Ξενοφῶν δὲ μεταπεμψάμενος Κλέανδρον ἐκέλευέν οἱ διαπρᾶξαι ὅπως εἰς τὸ τεῖχός [τε] εἰςέλθοι καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαν- 39τίου. Ἐλθὼν δ' ὁ Κλέανδρος, Μάλα μόλις, ἔφη, διαπραξάμενος ἥκω·

Futurs. vgl. 7, 6, 31. 34. Thuk. 6, 40, 2: εἰ ἔρχονται Ἀθηναῖοι, ἀμυνεῖται αὐτούς. zu 1, 3. 7. (Spr. 53, 1, 8.)

§ 32. ταῦτα ἔδοξε. zu 3, 2, 39. 5, 10, 12. — οἱ μέν. zu 2, 1, 6.

§ 33. καθημένων. zu 5, 10, 5. — Κοιρατάδης Hell. 1. 3, 15 ff. — τὴν Ἑλλάδα περιῄει. Spr. 46, 4, 4. (6, 8.) — ἐπαγγελλόμενος sich dazu anbietend. Spr. 52, 8, 4. (5.) — καὶ τότε. zu 4, 3, 11. — Δέλτα. vgl. 7, 5, 1. — (τῆς Θρᾴκης. Spr. 47, 5, 7.) — καί. zu 2, 3, 18. — μόλωσιν ein poetisches Wort, Ao. von βλώσκω gehe. vgl. Spr. B. 2, 39 u. d. W.; über den Conj. Spr. 54, 14. (17, 4.) — εἰς ἀφθονίαν, ἀφθόνως. zu 4, 7, 3.

§ 34. ἀκούουσι, als ob § 35 folgen sollte ἔδοξε (τοῖς στρατιώταις) δέχεσθαι, ἀπελθεῖν, ein durch die Parenthese veranlasstes Anakoluth. vgl. 4, 4, 19. Der Lesart οἱ στρατιῶται widerspricht die Stellung. (Kr. De auth. p. 58.) — τέλεσι. zu 2, 6, 4. — ἀπαγγελεῖ καὶ βουλεύσοιτο. zu 2, 2, 15.

§ 35. εἰς. zu 1, 7, 1. — παρέσεσθαι. zu 4, 2, 1.

§ 36. ἄν. Spr. 56, 7, 2. — ὅτι. zu 1, 6, 2.

§ 37. ἐλαιῶν καὶ σκορόδων hangen von φορτίον ab. Spr. 47, 6. (8.) — ὅσον ἐδύνατο μέγιστον eine möglichst grosse, quantum poterat maximum. (Spr. 49, 10, 4.) — φορτίον hängt noch von φέρων (φέροντες) ab. — καταθέμενος. Spr. 52, 11, 1. — ὡς ἐπί. zu 4, 3, 11. — δάσμευσιν Theilung, findet sich nur hier.

§ 38. οἱ sibi. Spr. 51, 2, 2. (3.) — εἰςέλθοι hinkommen dürfe.

§ 39. λέγειν. Spr. 65, 11, 4. (8.) — τείχους. Spr. 47, 28 (29), 1.

λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δὲ ἔνδον· τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους· ὅμως δὲ εἰςιέναι, ἔφη, ἐκέλευεν, εἰ μέλλοις σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν ἀσπασάμενος τοὺς 40 στρατιώτας εἴσω τοῦ τείχους ἀπῄει σὺν Κλεάνδρῳ. Ὁ δὲ Κοιρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλλιέρει οὐδὲ διεμέτρησεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἱστήκει παρὰ τὸν βωμὸν καὶ Κοιρατάδης ἐστεφανωμένος ὡς θύσων· προςελθὼν δὲ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἔλεγον Κοιρατάδῃ μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ 41 δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ ὥςτε ἡμέρας σῖτον ἑκάστῳ γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῄει καὶ τὴν στρατηγίαν ἀπειπών.

β'. Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιὸς καὶ Φιλήσιος 1 ὁ Ἀχαιὸς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Ἀχαιὸς καὶ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς ἐπέμενον ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρᾳκῶν προελθόντες τὰς κατὰ Βυζάντιον ἐστρατοπεδεύοντο. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον, Κλεάνωρ 2 μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν, ἔπειθε γὰρ αὐτοὺς καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα, Νέων δὲ εἰς Χεῤῥόνησον, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιντο, παντὸς ἂν προεστάναι τοῦ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ προὐθυμεῖτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. Καὶ οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐβουλεύ- 3 οντο. Διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τοὺς χώρους ἀπέπλεον ὡς ἐδύναντο, οἱ δὲ καὶ [διδόντες τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. Ἀνα- 4 ξίβιος δ' ἔχαιρε ταῦτα ἀκούων, διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα· τούτων γὰρ γιγνομένων ᾤετο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζῳ.

— πονηρούς feindselig, aufrührerisch. Plut. Dion 50: τῶν μισθοφόρων γενομένων πονηρῶν. — μέλλοις für μέλλοι Kr. [De auth. p. 54.]

§ 40. παρά. zu 1, 2, 13. — ἐστεφανωμένος, wie beim Opfern Sitte war. — θύειν. zu θαῤῥεῖν 1, 3, 8. — ἡγησόμενον. zu § 10.

§ 41. ὥςτε fehlt gew. in solchen Verbindungen. (Spr. 55, 3, 4.) — ἀπῄει. zu τὰ βασίλεια 1, 2, 26.

C. 2. § 1. Der Name Kleanor scheint hier ausgefallen zu sein. (Kühner.) Vielleicht noch mehr. Denn wir vermissen die Angabe, wann Phryniskos Feldherr geworden. Vgl. Kr. De auth. p. 50, 7.

§ 2. (Κλεάνωρ. Spr. 56, 9, 1.) — ἔπειθε. zu 6, 1, 9. — ὑπό. Spr. 68, 40. (44.)

§ 3. ἐβουλεύοντο für ἐβούλοντο Kr. [26.] vgl. 5, 9, 33. 10, 4. 7, 3, 4. — ἀποδιδόμενοι verkaufend. (Spr. 52, 8, 6.) — καὶ διδόντες τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χώρους streicht Muret u. Dobree p. 135; καί behält Bothe; καὶ διαδράντες εἰς τοὺς χώρους Jacobs.

§ 4. διαφθειρόμενον folgt nach ταῦτα epexegetisch. Thuk. 3, 18, 2: πυνθανόμενοι ταῦτα, τοὺς Μυτιληναίους τῆς γῆς κρατοῦντας. gr. Spr. 59, 1, 7. — μάλιστα. Vielmehr μάλιστ' ἄν. (Kr. 26.)

5 ᾿Αποπλέοντι δὲ ᾿Αναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ ᾿Αρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ διάδοχος Κλεάνδρῳ, Βυζαντίου δὲ ἁρμοστής· ἐλέγετο δὲ ὅτι καὶ ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ παρείη ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον. 6 Καὶ ὁ ᾿Αναξίβιος τῷ μὲν ᾿Αριστάρχῳ ἐπιστέλλει ὁπόσους ἂν εὕροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλέανδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν, οἰκτείρων καὶ ἀναγκάζων οἰκίᾳ δέχεσθαι· 7 ᾿Αρίσταρχος δ᾽ ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο. ᾿Αναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς Πάριον πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. Ὁ δ᾽ ἐπεὶ ᾔσθετο ᾿Αρίσταρχόν τε ἥκοντα εἰς Βυζάντιον ἁρμοστὴν καὶ ᾿Αναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, ᾿Αναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς ᾿Αρίσταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύματος ἅπερ καὶ πρὸς ᾿Αναξίβιον.

8 ᾿Εκ τούτου δὴ ᾿Αναξίβιος καλέσας Ξενοφῶντα κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε τὸ στράτευμα καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ὡς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Πέρινθον διαβιβάζειν εἰς τὴν ᾿Ασίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολὴν καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὡς τάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στράτευμα. 9 Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στράτευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως καὶ εὐθὺς εἵποντο ἄσμενοι ὡς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν ᾿Ασίαν.

10 Ὁ δὲ Σεύθης ἀκούσας ἥκοντα πάλιν Ξενοφῶντα πέμψας πρὸς αὐτὸν [κατὰ θάλατταν] Μηδοσάδην ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ ὅ, τι ᾤετο λέγων πείσειν. Ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο αὐτῷ ὅτι οὐδὲν οἷόν τε εἴη τούτων γενέσθαι. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ᾤχετο. 11 Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς ἔχων ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ᾽ ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

12 Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα

---

§ 5. (Κλεάνδρῳ. Spr. 48, 12, 1.) — Βυζαντίου δέ. vgl. zu 1, 7, 9. — ὅσον οὐ beinahe. Spr. 67, 13, 3. (14. 4.) — εἰς. zu 1, 2, 2.

§ 6. τῷ μέν. μὲν τῷ Kr., so dass ᾿Αρίσταρχος δέ entspricht. — ἄν. zu 1, 5, 9. — οἰκίᾳ. (Spr. 48, 15, 16 E.) Ueber den Singular zu 1, 7, 8. — ἐπεὶ τάχιστα. zu 3, 1, 9.

§ 7. ἥκοντα. zu βουλευομένους 1, 1, 7. — κατὰ τὰ συγκείμενα der Uebereinkunft 7, 1, 2 gemäss, wahrscheinlich um versprochenes Geld zu erhalten. vgl. 6, 1, 4. — ἅπερ καί. zu 3, 1, 34.

§ 8. τέχνῃ. zu 4, 5, 16. — ὡς ἂν π. δ. zu 1, 6, 3. — τοῖς mit den erforderlichen. (Spr. 50, 2, 4.) Oder: mit ihren. Her. 4, 183, 2: θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποισι.

§ 9. ἄσμενοι. zu 3, 4, 24. — τὸ στράτευμα, das bei Selybria war § 28.

§ 10. ἥκοντα. Spr. 56, 7, 1. — κατὰ θάλατταν streicht Kr. [26.] vgl. § 25. — ὅ, τι. Spr. 51, 9, 2.

§ 11. ἀποσπάσας erg. τοὺς ἑαυτοῦ aus ὡς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους. Oder ἀποχάσας? zu 4, 1, 16. — ἐν τῷ αὐτῷ. zu 1, 8, 14.

διαβαῖεν [εἰς τὴν ᾿Ασίαν]. ᾿Εν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος ᾿Αρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστής, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου, τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν, ἐλθών τε ἐπὶ τὸ στράτευμα εἶπε τοῖς στρατιώταις μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν ᾿Ασίαν. 13 Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν ὅτι ᾿Αναξίβιος ἐκέλευσε καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἔπεμψεν ἐνθάδε. Πάλιν [δ᾽] ᾿Αρίσταρχος ἔλεξεν· ᾿Αναξίβιος μὲν τοίνυν οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῇδε ἁρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ θαλάττῃ, καταδύσω. Ταῦτ᾽ εἰπὼν ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος. 14 Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ μεταπέμπεται τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. Ἤδη δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι ὅτι, εἰ εἴσεισι, συλληφθήσεται καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα τοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δὲ εἶπεν ὅτι θῦσαί τι βούλοιτο. 15 Καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο εἰ προεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ [πειρᾶσθαι] πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στράτευμα. Ἑώρα γὰρ οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὂν τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύσοντος, οὔτ᾽ εἰς Χεῤῥόνησον ἐλθὼν κατακλεισθῆναι ἐβούλετο καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέσθαι· ἔνθα δὴ πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἁρμοστῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἕξειν τὸ στράτευμα.

16 Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτ᾽ εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ [οἱ] λοχαγοὶ ἥκοντες παρὰ τοῦ ᾿Αριστάρχου ἀπήγγελλον ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δείλης δὲ ἥκειν· ἔνθα καὶ δήλη μᾶλλον ἐδόκει [εἶναι] ἡ ἐπιβουλή. 17 Ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ γενέσθαι καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτην τὸν ᾿Αθηναῖον, λοχαγόν, καὶ παρὰ των στρατηγῶν ἑκάστου ἄνδρα, πλὴν παρὰ Νέωνος ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ᾤχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ Σεύθου στράτευμα ἑξήκοντα στάδια. 18 ᾿Επεὶ δ᾽ ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει

---

§ 12. ὁ ἐκ für ἐκ Schäfer. zu 1, 2, 3. — ἀπεῖπε μή. Spr. 67, 12, 4. (3.) Ueber die Sache 7, 6, 24. — διάγειν, τὸ στράτευμα.

§ 13. πάλιν ohne δ᾽ Kr., wie 1, 6, 7. 5, 8, 5. vgl. αὖθις 7, 2, 25. — μὲν τοίνυν, μέντοι νῦν? [Kr. 45.] — οὐκέτι oder οὐκ ἔστι die Hsn., οὐκέτι ἐστί Bisschop p. 83. — τῇδε, also wohl auch zu Perinthos. vgl. 7, 6, 24. — ἐν τῇ θαλάττῃ ziehen zum Vorhergehenden Kr. [24 p. 62] u. Dobree.

§ 14. ὄντων. zu προϊόντων 1, 2, 17. — (εἰ εἴσεισι. Spr. 54, 12, 2.) — πείσεται, von πάσχειν. zu 5, 3, 6. — τοὺς μέν, die Strategen und Lochagen. — προπέμπεται schickt sie von sich fort, nach Perinthos. Spr. 52, 10, 4. (8.) Kyr. 5, 3, 53: τὸν προσιόντα προὐπέμπετο. — αὐτός gehört zu βούλοιτο. vgl. zu 4, 1, 24.

§ 15. εἰ προεῖεν ob sie überliessen, gestatteten. Thuk. 8, 32, 3: τὰς ναῦς οὐκ ἔφη αὐτῷ προήσειν. Oder πόροιεν? Ueber εἰ vgl. 5, 6, 28. — τοῦ. (Spr. 50, 4, 3.) Gemeint ist Aristarchos. vgl. 7, 3, 3. — ἔνθα δή. vielmehr ἐνταῦθα δέ dort aber, bei Perinthos. (Kr. De auth. p. 54 f.) Das δή fehlt in einigen Hsn. — ἀνάγκη erg. ἦν. zu 1, 2, 18.

§ 16. ἀμφί. zu 5, 2, 26. — (δείλης δέ. Spr. 68, 5, 4.) — εἶναι, in guten Hsn. fehlend, ist entbehrlich. Spr. 55, 4, 4.

§ 17. γενέσθαι. zu 2, 2, 3. — ἰέναι. zu 2, 2, 3. — ᾤχετο, zu Pferde 7, 3, 1.

πυροῖς ἐρήμοις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤετο μεταχεχωρηκέναι ποι τὸν Σεύθην· ἐπειδὴ δὲ θορύβου τε ᾔσθετο καὶ σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ προκεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὁρῷντο, ἐν τῷ σκότει ὄντες, μήτε ὅπου εἰσὶν μήθ' ὅποι ἴοιεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ
19 λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἶεν· ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, προπέμπει τὸν ἑρμηνέα ὃν ἐτύγχανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει Σεύθῃ ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι βουλόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ. Οἱ δὲ ἤροντο εἰ ὁ
20 Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος. Ἐπειδὴ δ' ἔφη [οὗτος εἶναι], ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ ὅσον διακόσιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἦγον πρὸς Σεύ-
21 θην. Ὁ δ' ἦν ἐν τύρσει, μάλα φυλαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἐχίλου τοὺς
22 ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυλάττετο. Ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης ὁ τούτου πρόγονος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ πολὺ ἔχων στράτευμα ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι· ἦσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

23 Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰςελθεῖν Ξενοφῶντα ἔχοντα δύο οὓς βούλοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θρᾴκιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον· παρῆν δὲ καὶ Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅςπερ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε. Ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν

---

§ 18. ἐρήμοις ohne Menschen dabei. — σημαινόντων, αὐτῶν, der Leute des Seuthes. (Spr. 47, 10, 13 u. 59, 2, 3.) — ἴοιεν für εἶεν Kr. (De auth. p. 25, 62.) Ages. 6, 6: ἄδηλος γιγνόμενος ὅπου τε εἴη καὶ ὅποι ἴοι. Ueber den Optativ neben dem Indicativ Kr. z. Her. 7, 208, 1.

§ 19. ὁ ἀπό, weil dabei ein Ausgegangensein gedacht wird, wie in den oft vorkommenden Formeln οἱ ἀπὸ (ἐκ) Φυλῆς, Πειραιέως. Hell. 2, 4, 11: οἱ ἀπὸ Φυλῆς (damals im Peiraieus befindlich) ἐπεχείρησαν μὴ ἀνιέναι αὐτούς. (Spr. 50, 8, 16.) vgl. z. Thuk. 8, 6, 2: ἔπρασσον οἱ ἀπὸ Φαρναβάζου.

§ 20. οὗτος εἶναι streicht Kr. [26.] Denn der Dolmetscher konnte nur τοῦτον εἶναι sagen. — ἀναπηδήσαντες erg. ἐπὶ τοὺς ἵππους, wie eben so bei diesem Worte Hell. 7, 1, 21, π. ἱππ. 7, 1, 3. 8, 5. (vgl. Spr. 60, 7, 3.) — ἐδίωκον. zu 6, 3, 25. — ὅσον. zu 1, 8, 6.

§ 21. τόν hinzeigend: die aus den Umständen hervorgehende. vgl. 7, 6, 10. — ἐχίλου liess füttern. zu 1, 4, 10. — ἐγκεχαλινωμένοις für ἐγκεχαλινωμένους Voigtländer: mit gezäumten (Pferden). vgl. 7, 7, 6.

§ 22. καί deutet an dass Aehnliches auch jetzt geschehen könne. zu 1, 6, 1. — ὑπό. Spr. 52, 3, 1. — τούτων, den in dieser Gegend wohnenden. — τὰ σκευοφόρα ist Ac.: ἀφῃρέθην τὰ σκ. Spr. 52, 4, 3. (6.) — μάλιστα bezieht den Superlativ auf νυκτός: am meisten Nachts in hohem Grade kriegerisch. Aehnlich Thuk. 7, 42, 5: τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ μάλιστα δεινότατος ἔσται τοῖς ἐναντίοις.

§ 23. μὲν πρῶτον. zu 1, 9, 5. ὅπως διαβῇ 7, 1, 5. — οἴνου. Spr. 47, 6. (8.) vgl. 7, 3, 24.

§ 24. διαβῆναι. zu συμπρ. 3, 1, 9. — ποιήσειν erg. ἐμέ. — οὑτο-

ἤρχετο λέγειν· Ἔπεμψας πρὸς ἐμέ, ὦ Σεύθη, εἰς Καλχηδόνα πρῶτον 24 Μηδοσάδην τουτονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενός μοι, εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη Μηδοσάδης οὑτοσί. Ταῦτα εἰπὼν ἐπήρετο τὸν Μηδοσά- 25 δην εἰ ἀληθῆ ταῦτ' εἶπεν. Ὁ δ' ἔφη. Αὖθις ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σέ, τἆλλα τέ σοι φίλῳ χρήσασθαι καὶ ἀδελφῷ καὶ τὰ ἐπὶ θαλάττῃ μοι χωρία ὧν σὺ κρατεῖς ἔσεσθαι παρὰ σοῦ. Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην εἰ ἔλεγε ταῦτα. Ὁ 26 δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἴθι νυν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Καλχηδόνι πρῶτον. Ἀπεκρίνω ὅτι τὸ στράτευμα δια- 27 βήσοιτο εἰς Βυζάντιον καὶ οὐδὲν τούτου ἕνεκα δέοι τελεῖν οὔτε σοὶ οὔτε ἄλλῳ· αὐτός τε, ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγένετο οὕτως ὥςπερ σὺ ἔλεγες. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ 28 ἔφησθα οἷόν τε εἶναι, ἀλλ' εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ οὗτος Φρυ- 29 νίσκος, εἷς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης οὗτος, εἷς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστῳ πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ. Εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους 30 κάλεσαι. Τὰ δὲ ὅπλα σὺ ἐλθὼν εἰπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν· καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴςιθι.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθη- 31 ναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι καὶ φίλους εὔνους ἔφη νομίζειν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰςῆλθον οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο

σί ohne Artikel, wie οὗτος § 25. 29, Dem. 32, 2. 41, 4. 48, 20 und ὅδε 7, 3, 3, Plat. Apol. 33, e, 34, a. (Spr. 50, 11, 22.)

§ 25. ἀληθῆ. Spr. 57, 3, 3. (u. 61, 7, 3.) — εἶπεν. Subject ist Xenophon. — αὖθις. vgl. zu § 10. Ohne δέ. zu πάλιν 7, 2, 13. — χρήσασθαι erg. ἐμέ. zu 7, 2, 31. — ἀδελφῷ. Häufige Bezeichnung eines innigen Freundes. vgl. § 38 und Cäsar b. G. 1, 33. — ἄγοιμι. ἀγάγοιμι Bisschop p. 84 vgl. § 24. — φίλῳ. zu 2, 5, 11. — χρήσασθαι. zu 1, 2, 2 u. zu 1, 9, 17. — χωρία, die § 38. 7, 5, 8. — ἔσεσθαι. zu 1, 7, 8.

§ 26. νυν. (Spr. 69, 44.) So ἴτε νυν Hell. 5, 1, 39, μέμνησό νυν 4, 1, 39.

§ 27. αὐτός. zu 4, 1, 24.

§ 28. τί γάρ. Da der folgende Satz mit dem vorhergehenden in keiner caussalen Verbindung steht, so ist wohl τί δέ oder τί γάρ; τί zu lesen. (Kr. 26.) Denn τί γάρ findet sich oft bei solchen Uebergängen, wie Mem. 2, 6, 2. — κατά in die Gegend von. — διαβαίνειν erg. χρῆναι aus οὐχ οἷόν τε, wie öfter bei adversativen Partikeln ein dem Vorhergehenden entgegengesetzter Begriff zu ergänzen ist. Thuk. 1, 142, 4: οὐκ ἐνδέχεται ἐκ παρέργου τοῦτο μελετᾶσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον μηδεν ἐκείνῳ πάρεργον γίγνεσθαι. vgl. Kr. z. Her. 7, 104, 3. — ἐλθόντας, ὑμᾶς..

§ 29. εἷς τῶν. vgl. 5, 8, 8. (Spr. 47, 9, 4.) — εἰσίν, weil das folgende Subject Mehrere andeutet. — ἀπό. zu § 19. — πλήν für πλὴν ἀπό.

§ 30. κάλεσαι lass zu dir rufen. Spr. 52, 11, 1. — τὰ δὲ ὅπλα. zu ποταμός 2, 4, 6.

§ 31. συγγενεῖς stammverwandt, einem Mythos zufolge. Kr. De auth.

32 Σεύθην ὅ, τι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. Ὁ δὲ εἶπεν ὧδε. Μαισάδης ἦν μοι πατήρ· ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ Μελανδέπται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατὴρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δ' ἐξετράφην
33 ὀρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης δοῦναί μοι ὁπόσους δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς εἴ τι δυναίμην κακὸν ποιοίην καὶ ζῴην
34 μὴ εἰς τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων ὥςπερ κύων. Ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. Καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, λῃζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. Εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥᾳδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. Ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

35 Τί οὖν ἄν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ διδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς στρατηγοῖς, λέξον, ἵνα οὗτοι ἀ-
36 παγγείλωσιν. Ὁ δ' ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ Κυζικηνόν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν καὶ γῆν ὁπόσην ἂν βού-
37 λωνται καὶ ζεύγη καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον. Ἐὰν δέ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλά τις φόβος ἀπὸ Λακεδαιμονίων ᾖ, δέξῃ εἰς τὴν σαυτοῦ, ἐάν τις ἀπιέναι βούληται παρὰ σέ;
38 Ὁ δὲ εἶπε· Καὶ ἀδελφούς γε ποιήσομαι καὶ ἐνδιφρίους καὶ κοινωνοὺς ἁπάντων ὧν ἂν δυναίμεθα κτήσασθαι. Σοὶ δέ, ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω καὶ εἴ τις σοὶ ἔστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι Θρᾳκίῳ νόμῳ· καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

1 γ'. Ἀκούσαντες ταῦτα καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ [τῷ] στρατοπέδῳ καὶ ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκά-
2 λει τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς· τοῖς δὲ ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς Ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. Καὶ συνῆλθον πάντες πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπεῖχον ὡς δέκα στάδια. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε. Ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν ἔνθα βουλόμεθα
3 Ἀρίσταρχος ὅδε, τριήρεις ἔχων κωλύει, ὥςτε εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν· οὗτος δὲ ὁ αὐτὸς εἰς Χεῤῥόνησον κελεύει βίᾳ διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι· ἢν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλήσειν ἔτι φησὶν ὑμᾶς, ὥςπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἐξαπατήσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν μᾶλλον, οὔτε περιόψεσθαι ἔτι, ὥςπερ νυνί, [ἐν]δεομένους τῶν ἐπιτηδείων. Οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δέ φησιν, ἂν
4 πρὸς ἐκεῖνον ἴητε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. Νῦν οὖν σκέψασθε πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλεύσεσθε ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες. Ἐμοὶ
5 μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν ὥςτε ἀγοράζειν οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας ὅθεν οἱ ἥττους ἐῶσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἀκούοντας ὅ, τι τις ὑμῶν δεῖται αἱρεῖσθαι ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ κράτιστον εἶναι. Καὶ ὅτῳ, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἀπιόντες
6 τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγείλῃ τις, ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.

7 Μετὰ τοῦτο Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο. Νέων δὲ καὶ παρ' Ἀριστάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀποτρέπεσθαι· οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον. Ἐπεὶ δ' ὅσον πεντήκοντα σταδίους προεληλύθεσαν, ἀπαντᾷ Σεύθης. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν προςελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλείστων ἀκουόντων εἴποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει συμφέρειν. Ἐπεὶ δὲ προςῆλθεν, εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα ὅπου μέλλει ἕξειν τὸ στράτευμα τροφήν· ἐκεῖ δ' ἀ-
8 κούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ αἱρησόμεθα ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι. Ἢν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ ὅπου πλεῖστά ἐστιν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ

---

p. 33. — *νομίζειν, αὐτούς.* vgl. 5, 7, 14. — *ὅ, τι* ist wohl mit *δέοιτο*, nicht mit *χρῆσθαι*, zu verbinden. vgl. § 34. 7, 3, 5 und zu 1, 3, 4.

§ 32. *μοι.* Dial. 48, 3, 2. — *ἦν ἀρχή.* zu 5, 10, 10. — *Μελανδέπται* das Land der M. vgl. zu 4, 5, 34. — *ἐνόσησε* zerrüttet wurde, wie häufig von Staaten. — *ἐκπεσών* verbannt, Passiv zu *ἐκβαλών.* zu 1, 1, 7. — *βασιλεῖ, τῶν Ὀδρυσῶν.*

§ 33. *οὐκ ἐδυνάμην* konnte es nicht über mich gewinnen, mochte nicht. Thuk. 1, 130, 1: *οὐκέτι ἠδύνατο ἐν τῷ καθεστηκότι τρόπῳ βιοτεύειν.* vgl. Kr. z. Her. 9, 45, 1. — *ἐκαθεζόμην — ἱκέτης* setzte mich an seinen Tisch als Flehender. Diese Art zu Flehen mochte bei den Thrakern für besonders bedeutsam gelten. — *ἐνδίφριος.* Spr. 57, 5, 4. — *δοῦναι* dass er geben möchte. Spr. 50, 5 (6), 6. — *ἡμᾶς.* Spr. 61, 1. (2, 1.) — (*μή.* Spr. 67, 8, 3.)

§ 35. *οὖν ἄν. ἂν οὖν* Andre. Doch auch jene Stellung findet sich. vgl. zu 2, 5, 20 der lat. Ausg. — *στρατηγοῖς, λέξον* für *στρατηγοῖς; λέξον* Kr. [26.]

§ 36. *τῷ στρατιώτῃ.* zu 1, 3, 21. vgl. 7, 6, 1 u. 7. — *Κυζικηνόν.* zu 5, 6, 23. So viel monatlich. zu 1, 3, 21.

§ 37. *ταῦτα*, die Ueberredung und Herbeiführung der Soldaten. — *πειρώμενοι* erg. *διαπράττειν.* Spr. 55, 4, 4. (11.) — *ἀπό* für *ὑπό* Schäfer. Kyr. 3, 3, 53: *ὁ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβος.* vgl. Polyb. 26, 3, 13 u. zu 1, 2, 18. — *τὴν σαυτοῦ* erg. *χώραν.* zu 3, 3, 5.

§ 38. *καὶ — γε.* zu 3, 2, 24. — *Θρᾳκίῳ νόμῳ.* vgl. Her. 5, 6. (Ze.)

C. 3. § 3. *ἔνθα.* zu 4, 1, 2. — *ὅδε.* zu 7, 2, 24. — *οὗτος ὁ αὐτός* hic idem, ohne *ὁ* hic ipse. (Schn.) — *εἰς Χεῤ.* 7, 1, 13 f. — *ἐξαπατήσεσθαι* passiv, wie Plat. Phaidr. 262, a, Spr. 39, 11 A. — *περιορᾶν* steht, wie *ὁρᾶν* (Spr. 56, 7, 1), gew. mit dem Particip. vgl. 7, 7, 40. 46. 49. (Spr. 56, 6, 2.) Subject ist hier wieder Aristarchos. — *ἐνδεομένους, ὑμᾶς.*

§ 4. *μέν.* zu 1, 2, 25. — *ἐκεῖνον.* zu 1, 2, 15. — *τοῦτο* darüber ob ihr dem Aristarchos gehorchen oder zum Seuthes gehen sollet. Ueber den Acc. zu 7, 2, 3. — *ἐπανελθόντες* in die 7, 2, 1 erwähnten Gegenden, *εἰς τὰς κώμας* u. s. w.

§ 5. *ἐῶσι*, die Lakedaimonier. — *ὅθεν.* Spr. 66, 3, 1. — *οἱ ἥττους* die uns nicht gewachsenen Bewohner der Dörfer. — *ἔχοντας.* zu *συλλέξας* 1, 1, 7. — *τις* man, Seuthes und Aristarchos. vgl. § 3 f.

§ 6. *ἀνέτειναν.* zu 3, 2, 33. — *τῷ ἡγουμένῳ.* zu 2, 2, 4.

§ 7. *παρ'.* zu 6, 4, 24. — *αὐτῷ*, dem Xenophon. — *ἐδόκει.* zu *ἦν* 1, 2, 21. — *συμφέρειν*, um das Heer zu bewegen in seine Dienste zu treten.

§ 8. *πορευόμεθα.* zu 1, 3, 7. — *ὅπου.* zu 2, 1, 6. — *τῶν* ist Neutrum. vgl. zu 2, 3, 4. Wenn es Masculinum sein sollte, so würde wohl *τῶν παρὰ σοῦ* stehen. — *ἐπιτήδεια.* zu 4, 4, 2.

9νομιοῦμεν ἐξενίσθαι. Καὶ ὁ Σεύθης εἶπεν. Ἀλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας ἡμῶν ὅσον διελ-10θόντες ἂν ἡδέως ἀριστῴητε. Ἡγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δείλης, συνῆλθον οἱ στρατιῶται καὶ εἶπε Σεύθης τοιάδε. Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοί, καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τοῦ μηνὸς δώσειν Κυζικηνόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα· ἔξω δὲ τούτων τὸν ἄξιον τιμήσω. Σῖτα δὲ καὶ ποτά, ὥςπερ καὶ νῦν, ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἕξετε· ὁπόσα δ' ἂν ἁλίσκηται ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. 11Καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν· ἢν δέ τις ἀνθιστῆται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι. 12Ἐπήρετο ὁ Ξενοφῶν· Πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στράτευμα; Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Οὐδαμῇ πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μεῖον δὲ πολλαχῇ.

13 Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ· καὶ ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταὐτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγει Σεύθης· χειμὼν γὰρ εἴη καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ τοῦτο βουλομένῳ δυνατὸν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ οἷόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνουμένους ζῆν· ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Σεύθου ἢ μόνους ὄντων ἐχθρῶν τοσούτων· εἰ 14δὲ μισθὸν προςλήψοιντο, εὕρημα ἐδόκει εἶναι. Ἐπὶ τούτοις εἶπε Ξενοφῶν· Εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μή, ἐπιψηφίζεσθε ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐψήφισε· καὶ ἔδοξε ταῦτα. Εὐθὺς δὲ Σεύθῃ εἶπε ὅτι συστρατεύσοιντο αὐτῷ.

§ 9. ἀλλά. zu 1, 7, 6. — ἀθρόας. zu 5, 2, 1. — ὅσον. zu 3, 3, 6. vgl. πόσον 7, 3, 12; über den Ac. Spr. 46, 4. (6, 8); über die Anschliessung an das Particip Spr. 51, 9, 2.

§ 10. ὑμῶν. zu 5, 4, 9. — τοῦ. zu 1, 3, 21. — Κυζικηνόν. zu 5, 6, 23. — λοχαγοῖς. zu 3, 5, 7. — τὰ νομιζόμενα das Uebliche, den Lochagen das Doppelte, den Strategen das Vierfache. vgl. 7, 2, 36. 6, 1 u. 7. — ἔξω ausser. Kr. z. Thuk. 1, 9, 3. — τὸν ἄξιον, τιμᾶσθαι. — διατιθέμενος. zu 6, 4, 37.

§ 11. μαστεύειν bezieht sich auf ἀποδιδράσκειν. zu 1, 4, 8. vgl. zu 3, 1, 43.

§ 12. Ueber das Asyndeton zu 3, 4, 42.

§ 13. ἐδίδοτο. Liv. 32, 20: per praeconem, sicut Graecis mos est, suadendi, si quis vellet, potestas a magistratibus facta est. In freien Staaten werden die Civilverhältnisse auf das Militairwesen übergetragen, in despotischen umgekehrt. — ταὐτά für ταῦτα Muret. — παντὸς ἄξια. Mem. 2, 2, 3: ἃ οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς ἄξια εἶναι, ὥςτε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν. — λέγει. λέγοι mehrere Hsn. — εἴη. So findet sich in obliquer Rede nach einem Satze mit ὅτι oder ὡς bei γάρ häufig der Optativ (ohne ἄν). (Spr. 54, 6, 4.) — ὠνουμένους, σφᾶς, τοὺς στρατιώτας. vgl. 3, 1, 20 u. zu 6, 3, 21. — ἀσφαλέστερον, εἴη. — ἐχθρῶν für ἀγαθῶν Kr. [30.] — εὕρημα. zu 2, 3, 18.

§ 14. ἐπὶ τούτοις nach diesen. zu 3, 2, 4. — ἀντιλέγει, vom Gedanken, für ἀντιλέγειν ἔχει. vgl. zu 2, 1, 15. — ἐπιψηφίζεσθε für ἐπιψηφίζετε (-έτω, -έσθω) Küster. Andre lesen ἐπιψηφιζέτω erg. τίς. (Spr. 61, 4, 3.) Cobet N. l. p. 490 ἐπιψηφιῶ ἐγώ.

§ 15. Σεύθης verdächtigt Kr. [30] wegen der ungehörigen Stellung.

Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν, στρατηγοὺς δὲ καὶ15 λοχαγοὺς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. Ἐπεὶ δ'16 ἐπὶ θύραις ἦσαν ὡς ἐπὶ δεῖπνον παριόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωνείτης· οὗτος προςιὼν ἑνὶ ἑκάστῳ οὕςτινας ᾤετο ἔξειν τι δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, οἳ παρῆσαν, φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικί, ἔλεγεν ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν, Σεύθης δ' ἐπειδὴ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. Γείτων οὖν ὢν ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ17 κακῶς ποιεῖν. Ἢν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὅ, τι ἄγετε· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται ἢ ἐὰν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. Τούτους μὲν οὕτως ἔπειθεν. Αὖθις δὲ Τιμασίωνι τῷ Δαρδανεῖ προςελθών, ἐπεὶ18 ἤκουεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικάς, ἔλεγεν ὅτι νομίζοιτο, ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαι Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας. Οὗτος δ' ἢν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε καταγαγεῖν καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. Τοιαῦτα προὐμνᾶτο ἑκάστῳ προςιών. Προςελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγί-19 στης εἶ καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι, καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥςπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. Εὔνους δέ σοι ὢν παραινῶ· εὖ οἶδα γὰρ ὅτι ὅσῳ ἂν μείζω20 τούτων δωρίσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. Ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν ἠπόρει· οὐ γὰρ δὴ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

Ἐπεὶ δὲ εἰςῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρᾳκῶν οἱ κράτιστοι τῶν21 τότε παρόντων καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ· ἐ-

§ 16. ἐπὶ θύραις. zu 1, 2, 11 u. zu 2, 5, 31. — ἦν τις. zu 3, 1, 26. — οὕςτινας. Spr. 58, 4, 5. — πρῶτον μέν. Dem entspricht αὖθις δέ § 18. — ἡμερῶν. Spr. 47, 6, 2. (8, 1.)

§ 17. ἔσται. zu 1, 3, 14 E. — διακείσεται, ἕξει τὰ πράγματα. Thuk. 4, 92, 3: παράδειγμα ἔχομεν τοὺς Εὐβοέας ὡς αὐτοῖς διάκειται.

§ 18. δωρεῖσθαι Geschenke machen. Spr. 52, 1, 2. — καταγαγεῖν ins Vaterland zurückführen. Spr. 68, 46, 10; über die Sache 5, 6, 23. — ἐνθάδε, ἐπὶ θαλάττῃ § 16. — τοιαῦτα, weil hier in προὐμνᾶτο warb, suchte zu verschaffen, der Begriff des Redens enthalten ist. vgl. zu 2, 1, 18.

§ 19. πόλεως. Spr. 47, 4, 1. (6, 5.) Plat. Apol. 29, e: Ἀθηναῖος ὤν, πόλεως τῆς μεγίστης. — ἄλλοι, wie Alkibiades.

§ 20. τούτων als die eben Erwähnten, hinzeigend. — πείσῃ von πάσχω. — οὐ, οὐδέν. zu 4, 6, 2. — ὅσον so viel als hinreichend. vgl. 7, 8, 19; daher eben auch die Bedeutung ungefähr bei Zahl- und Massangaben.

§ 21. κράτιστοι. zu 1, 5, 8. — εἴ τις. Spr. 60, 9. (10, 1.) — καθημένοις erg. αὐτοῖς fand statt, indem sie sassen. — τρίποδες Tische mit drei Füssen. vgl. § 22. — εἴκοσι erg. εἰςηνέχθησαν. — πᾶσι, nicht Jedem Einer, sondern mehrere für Alle. Ueber die Sitte Nitzsch zur Od. α, 109.

πειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν, οὗτοι δ' ὅσον εἴκοσι, κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων· καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν
22 πρὸς τοῖς κρέασι. Μάλιστα δ' αἱ τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. * * Καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελόμενος τοὺς παρακειμένους αὑτῷ ἄρτους διέκλα κατὰ μικρὸν καὶ διεῤῥίπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει, καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑ-
23 αυτῷ καταλιπών. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταὐτὰ ἐποίουν καθ' οὓς καὶ αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δέ τις, Ἀρύστας ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν διαῤῥιπτεῖν εἴα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον
24 ἄρτον καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα ἐδείπνει. Κέρατα δὲ οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρύστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἧκεν, εἶπεν, ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δει-
25 πνοῦντα· Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δὲ οὐδέπω. Ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν ἠρώτα τὸν οἰνοχόον τί λέγοι. Ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλληνίζειν γὰρ ἠπίστατο. Ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

26 Ἐπειδὴ δὲ προὐχώρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θρᾲξ ἵππον ἔχων λευκόν· καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωροῦμαι, ἐφ' οὗ καὶ διώκων ὃν ἂν ἐθέλῃς αἱρήσεις καὶ
27 ἀποχωρῶν οὐ μὴ δείσῃς τὸν πολέμιον. Ἄλλος παῖδα εἰσαγαγὼν οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. Καὶ Τιμασίων δὲ προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρᾶν καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνῶν.
28 Γνήσιππος δέ τις Ἀθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα, τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα, ἵνα κἀγώ, ἔφη σοι, ἔχω δωρεῖσθαι καὶ τιμᾶν.

§ 22. αἱ, weil sie schon unter dem Namen τρίποδες erwähnt sind. — τοῦτο hier auf das Folgende zu beziehen ist schon wegen der Stellung auffallend. Auch möchten sich von diesem Sprachgebrauche in einer solchen Verbindung beim Xenophon nicht leicht sichere Beispiele finden. Vielleicht ist nach γὰρ ἦν etwa τούτους διανέμειν ausgefallen. (Kr. 26.) — παρ' αὐτῷ. zu 4, 2, 18. — διέκλα. Die Brode waren flach. — κατὰ μικρόν in kleine Stücke. Spr. 68, 21 (25), 4. — ὅσον. zu 4, 1, 5.

§ 23. ταὐτά für ταῦτα Zeune. — καθ' οὓς καί vor denen eben vgl. zu 3, 5, 18. — φαγεῖν. Spr. 55, 3, 2. (3.) — εἴα χαίρειν liess es gut sein, d. h. unterliess es. Her. 9, 41, 2: τὰ σφάγια ἐᾶν χαίρειν.

§ 24. κέρατα. Schroffer Uebergang. Vor schwebte eigentlich: Gegessen wurde auf diese Weise; Wein aber trug man in Hörnern herum. — οἴνου. zu 7, 2, 23. — περιέφερον, ἄνθρωποι, die Diener. Spr. 61, 4, 3.

§ 26. αἱρεῖν einholen, wie 1, 4, 8. — οὐ μή. zu 2, 2, 12. — δείσῃς. zu 6, 4, 32. — τὸν πολέμιον. Spr. 50, 3, 2. (50, 4.)

§ 27. ἄλλος δὲ παῖδα? — οὕτως wird durch προπίνων erklärt, was leicht ein Glossem sein könnte. (Kr. 50 u. Cobet N. l. p. 490.) vgl. jedoch z. Thuk. 6, 18, 2. — δέ für τε Kr. [26.] — τάπιδα. ταπίδα Passow. Spr. 17, 6 A. b,

§ 28. ἔχοντας. Spr. 52, 1, 2. — διδόναι. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — κἀγώ auch ich, wie Andere. Uebergang vom Allgemeinen zum Besonderen. zu 2, 4, 26. Vollständig: Δὸς οὖν καὶ ἐμοί, ἵνα. Ueber die directe Rede zu 1, 3, 14. — τιμᾶν erg. σε. Spr. 60, 6, 1. (7, 1.)

Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο ὅ, τι ποιήσει· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν ὡς τιμώμε- 29
νος ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθῃ καθήμενος. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν, ἀνέστη θαῤῥαλέως δεξάμενος τὸ κέρας καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δὲ σοί, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἑ- 30
ταίρους φίλους εἶναι πιστούς, καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἔτι ἐμοῦ σοι βουλομένους φίλους εἶναι. Καὶ νῦν πάρεισιν οὐδέν σε 31
προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προϊέμενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν [ἐθέλοντες]· μεθ' ὧν, ἐὰν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ, πατρῴαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσῃ, πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, οὓς οὐ λῄζεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς σὲ δῶρα. Ἀναστὰς ὁ Σεύθης συνεξέ- 32
πιε καὶ κατεσκεδάσατο τῶν μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον κέρασί τε οἷοις σημαίνουσιν αὐλοῦντες καὶ σάλπιγξιν ὠμοβοΐναις ῥυθμούς τε καὶ οἷον μαγάδι σαλπίζοντες. Καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς 33
ἀνέκραγέ τε πολεμικὸν καὶ ἐξήλατο ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος μάλα ἐλαφρῶς. Εἰσῄεσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλληνες καὶ εἶπον ὅτι 34
ὥρα [εἴη] νυκτοφύλακας καθιστάναι καὶ σύνθημα παραδιδόναι. Καὶ Σεύθην ἐκέλευον παραγγεῖλαι ὅπως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς

§ 29. ἠπορεῖτο. zu 5, 9, 21. — ποιήσει. Spr. 53, 7, 3. vgl. 54, 6, 3. (2.) Unstatthaft wäre hier wohl ποιήσοι; richtig auch ποιήσειε. Hell. 1, 4, 21: οὐδὲν ἔχοντες ὅ, τι ποιήσειεν παρέδοσαν σφᾶς αὐτούς. (Kr. 45.) — πλησιαιτάτῳ. Spr. 23, 7. (A. 5.) — Σεύθῃ. zu 4, 2, 18. — ὑποπεπωκώς angetrunken. Spr. 68, 42 (46), 18.

§ 30. ἐγὼ δέ — der Eine schenkt dir Dieses, der Andere Jenes, ich aber. vgl. zu 6, 4, 12. — τούτους hinzeigend, wie 1, 5, 8; über die Stellung zu 4, 2, 6. — εἶναι. zu 1, 6, 6. — οὐδένα ἄκοντα, ἕκαστον ἑκόντα.

§ 31. ἀλλὰ καί sondern sogar. Kr. z. Thuk. 8, 27, 2. — προϊέμενοι sich hingebend. Spr. 52, 9 A. vgl. 1, 9, 12. 5, 8, 14. — τὴν μέν. Spr. 50, 1, 4. (6.) — ἀλλ' αὐτοί. zu 6, 3, 31.

§ 32. ἀναστάς. Asyndeton, wie 7, 6, 40. 7, 54. vgl. zu 3, 2, 9. 4, 1, 27. — κατεσκεδάσατο τῶν μετ' αὐτοῦ goss über seine Genossen aus; über das Med. Spr. 52, 8, 2. (6.) Ueber den Ge. 47, 23. (24); über οἱ μετ' αὐτοῦ zu 1, 3, 9. — τῶν für τῷ Pierson und Toup. — εἰσῆλθον, ἄνθρωποι (zu § 24), wenn nicht vielmehr die Participia Subject sind. vgl. zu 2, 3, 23. — σημαίνειν Signale geben. Spr. 52, 1, 2. vgl. 3, 4, 4. 4, 3, 29. — ῥυθμοὺς σαλπίζειν. Halbkart glaubt dass, wie sonst die Magadis, so auch hier die Schlauchtrompeten nur nach bestimmten Intervallen einfielen, ungefähr wie bei der Janitscharenmusik die Becken, und dass Xenophon dies ῥυθμοὺς σαλπίζειν nenne. Vielleicht bezeichnet der Ausdruck bloss die tactmässige, den Tanz leitende Musik. Spr. 46, 4. (6.) — μαγάδι, der ionische Dativ mit langem ι (Dial. Forml. 17, 1, 3), wohl erklärlich bei einem antiken Instrument; doch wollen K. Matthiae u. Bisschop p. 84 μαγάδιδι.

§ 33. πολεμικόν. Spr. 46, 3, 2. (5, 6.)

§ 34. (δυσμαῖς. zu 6, 2, 22. vgl. 6, 2, 26.) — καθιστάναι. Spr. 50, 5, 5. (6, 4.) — σύνθημα. zu 1, 8, 16. — ὅπως findet sich zuweilen nach Verben des Befehlens u. a. auf die sonst der Inf. folgt. Plat. Rep. 415, b: τοῖς ἄρχουσι παραγγέλλει ὁ θεὸς ὅπως μηδενὸς οὕτω φύλακες ἀγαθοὶ ἔσονται

τῶν Θρᾳκῶν εἴσεισι νυκτός· οἵ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾷκες ἡμῖν καὶ ὑμεῖς
35 οἱ φίλοι. Ὡς δ' ἐξῄεσαν, συνανέστη ὁ Σεύθης οὐδέν τι μεθύοντι ἐοικώς.
Ἐξελθὼν δ' εἶπεν αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀποκαλέσας· Ὦ ἄνδρες, οἱ
πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν· ἢν οὖν ἔλθω-
μεν ἐπ' αὐτοὺς πρὶν φυλάξασθαι ὥςτε μὴ ληφθῆναι ἢ παρασκευάσα-
σθαι ὥςτε ἀμύνασθαι, μάλιστα ἂν λάβοιμεν καὶ ἀνθρώπους καὶ χρή-
36 ματα. Συνεπῄνουν ταῦτα οἱ στρατηγοὶ καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον. Ὁ δ'
εἶπε· Παρασκευασάμενοι ἀναμενεῖτε· ἐγὼ δέ, ὁπόταν καιρὸς ᾖ, ἥξω
παρ' ὑμᾶς καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν ἡγήσομαι σὺν τοῖς
37 θεοῖς. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Σκέψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσό-
μεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς
πορείαις ἡγεῖται τοῦ στρατεύματος ὁποῖον ἂν ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμ-
φέρῃ, ἐάν τε ὁπλιτικὸν ἐάν τε πελταστικὸν ἐάν τε ἱππικόν· νύκτωρ δὲ
38 νόμος τοῖς Ἕλλησίν ἐστιν ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτατον· οὕτω γὰρ ἥκιστα
διασπᾶται τὰ στρατεύματα καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες
ἀλλήλους· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις
39 καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. Εἶπεν οὖν Σεύθης·
Ὀρθῶς τε λέγετε καὶ ἐγὼ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. Καὶ ὑμῖν
μὲν ἡγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειροτάτους τῆς χώρας,
αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν
δέῃ, παρέσομαι. Σύνθημα δ' εἶπον Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν.
Ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο.

40 Ἡνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης ἔχων τοὺς ἱππέας
τεθωρακισμένους καὶ τοὺς πελταστὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. Καὶ ἐπεὶ πα-

---

μηδ' οὕτω σφόδρα φυλάξουσι μηδὲν ὡς τοὺς ἐκγόνους. — εἴσεισι. εἶμι steht auch nach ὅπως als Futur. (Spr. 38, 3, 3.) — οἵ τε. zu 1, 4, 14 E. — ἡμῖν für uns, die wir sie Nachts nicht anders unterscheiden können. — ὑμεῖς οἱ. zu 1, 7, 7.

§ 35. οὐδέν τι ganz und gar nicht. vgl. 7, 6, 26 u. Kr. z. Her. 5, 65, 1. — αὐτούς allein. (Spr. 51, 6, 7.) — ἡμῶν. zu 3, 2, 29. — ἡμετέραν für ὑμετέραν Castellio, bestätigt von einer Hs.

§ 36. ἀναμενεῖτε. Gemilderter Imperativ. Spr. 53, 7, 4.

§ 37. εἴπερ — εἰ. zu 3, 2, 31; über εἰ ob nicht zu 3, 2, 22. — ἔχει. Spr. 52, 2, 2. — μεθ' ἡμέραν. zu 4, 6, 12. — ὁποῖον eine solche Truppe wie. Spr. 43, 4, 6. (17); erg. ἡγεῖσθαι. Spr. 55, 4, 4. (11.) — ἀεί. zu 3, 2, 38. — ἐάν τε. Spr. 69, 20. (25.) — τὸ βραδύτατον. Kyr. 5, 3, 37: τοῦ βραδυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα.

§ 38. ἀποδιδράσκοντες. Spr. 56, 4, 1. — ἀλλήλους. Spr. 46, 6. (9.)

§ 39. οὖν, vielleicht ὁ. vgl. zu 3, 4, 42. (Kr. 26.) — τε. zu 1, 8, 17. — τελευταῖος-πρῶτος. Spr. 57, 5, 3. — ἵππους für ἱππέας, wie § 41 u. 43. vgl. 1, 6, 1. — σύνθημα. zu 6, 3, 25. — εἶπον bestimmten, die Feldherren und Seuthes. vgl. zu 1, 8, 16. — εἶπον Ἀθηναίαν. ἔστω Ἀθηναία Dobree p. 136. vgl. De auth. p. 33. — Ἀθηναίαν. Diese Form gebrauchten zuweilen auch die Attiker (Ar. Vö. 828. 1653), wie namentlich in Documenten vor Ol. 94, 2. — συγγένειαν, der Athener und Thraker. zu 7, 2, 31.

§ 40. νύκτας. zu 1, 7, 1. — ὅπλοις. zu 2, 2, 4.

ρέδωκε τοὺς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵποντο,
οἱ δ' ἱππεῖς ὠπισθοφυλάκουν. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυ- 41
νεν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐπῄνεσε τὸν Ἑλληνικὸν νόμον· πολλάκις γὰρ
ἔφη νύκτωρ αὐτὸς καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς
ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δ', ὥςπερ δεῖ, ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέ-
ρᾳ φαινόμεθα. Ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεσθε,
ἐγω δὲ σκεψάμενός τι ἥξω. Ταῦτ' εἰπων ἤλαυνε δι' ὄρους ὁδόν τινα 42
λαβών. Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλήν, ἐσκέψατο ἐν τῇ ὁδῷ εἰ εἴη
ἴχνη ἀνθρώπων ἢ προηγούμενα ἢ ἐναντία. Ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ ἑώρα τὴν
ὁδόν, ἧκε ταχὺ πάλιν καὶ ἔλεγεν· Ἄνδρες, καλῶς ἔσται, ἢν θεὸς θέλῃ· 43
τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι
τοῖς ἵπποις, ὅπως, ἄν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ τοῖς πολε-
μίοις· ὑμεῖς δ' ἕπεσθε· κἂν λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἕπεσθε.
Ὑπερβάντες δὲ τὰ ὄρη ἥξομεν εἰς [τὰς] κώμας πολλάς τε καὶ εὐδαί-
μονας.

Ἡνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις καὶ κατι- 44
δὼν τὰς κώμας ἧκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὁπλίτας καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω
ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἱππέας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ
τὰς κώμας. Ἀλλ' ἕπεσθε ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως, ἐάν τις
ὑφιστῆται, ἀλέξησθε. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ 45
ἵππου. Καὶ ὃς ἤρετο· Τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη,
ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δέῃ· οἱ δ' ὁπλῖται θᾶττον δραμοῦνται καὶ ἥδιον,
ἐὰν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι. Μετὰ ταῦτα ᾤχετο καὶ Τιμασίων μετ' 46
αὐτοῦ ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ πα-
ρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους.
Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε τούτους ἔχων, Κλεάνωρ δ' ἡγεῖτο τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμαις ἦσαν, Σεύθης ἔχων ὅσον πεντήκοντα 47
ἱππέας προςελάσας εἶπε· Τάδε δή, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες· ἔχονται
οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἱππεῖς ἔρημοι οἴχονταί μοι ἄλλος ἀλλαχῇ
διώκων, καὶ δέδοικα μὴ συστάντες ἀθρόοι που κακόν τι ἐργάσωνται οἱ
πολέμιοι. Δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεσταὶ

---

§ 41. ἦν. Spr. 61, 4, 9. (5, 6.) — καὶ σύν selbst wenn er mit. — σκεψάμενός τι nach einer Recognoscirung. — νῦν. zu 1, 3, 14 E. — ἥξω. zu 2, 1, 9.

§ 42. προηγούμενα Spuren von Menschen die vorwärts gegangen. Einige Hsn. haben die Erklärung πρόσω ἡγούμενα.

§ 43. καλῶς. zu 4, 3, 8. — τοῖς ἵπποις mit den Reitern. zu 1, 7, 14. vgl. 7, 6, 29. — λειφθῆτε zurückbleibet. zu 1, 2, 25. — τάς. Kr. De auth. p. 42.

§ 44. καταθεῖν. Spr. 55, 3, 10. (20.)

§ 46. τροχάζειν (bei Xe. u. Spätern) missbilligen die Attikisten.

§ 47. τάδε δή erg. ἐστίν oder γίγνεται da haben wirs. Berücksichtigt wird eine vorher nicht erzählte Aeusserung Xenophons, wie 5, 7, 2. — ἔχονται sind gefasst. — ἀλλά gehört dem Sinne nach zu δέδοικα. — ἔρημοι, ohne Fussvolk. vgl. zu 3, 4, 40. — διώκων. zu λέγει 2, 1, 15.

48 γάρ εἰσιν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω τα ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνορα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ διςχίλιοι καὶ ἄλλα πρόβατα μυρία. [Καὶ] τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ηὐλίσθησαν.

1 δ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς καὶ οὐδεμίαν οἰκίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ τοῖς ἄλλοις οἷα 2 πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῄει πάλιν. Καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλείδην εἰς Πέρινθον, ὅπως ἂν μισθὸς γένηται τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνὰ τὸ 3 Θυνῶν πεδίον. Οἱ δ' ἐκλιπόντες ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη. Ἦν δὲ χιὼν πολλὴ καὶ ψῦχος οὕτως ὥςτε τὸ ὕδωρ ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον ἐπήγνυτο καὶ ὁ οἶνος ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥῖνες ἀπε-4 καίοντο καὶ ὦτα. Καὶ τότε δῆλον ἐγένετο οὗ ἕνεκα οἱ Θρᾷκες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς, καὶ ζειρὰς μέχρι 5 τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. Ἀφιεὶς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὄρη ἔλεγεν ὅτι, εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας καὶ τὸν σῖτον καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. Ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος 6 κώμαις ηὐλίζοντο. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὁπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. Καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν εἰς τὰς κώμας. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος· ὅσους δὲ ἔλαβε κατηκόντισεν ἅπαντας ἀφειδῶς ὁ Σεύθης.

7 Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὀλύνθιος, παιδεραστής, ὃς ἰδὼν καλὸν παῖδα ἡβάσκοντα ἄρτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθνήσκειν, προςδραμὼν 8 Ξενοφῶντα ἱκέτευσε βοηθῆσαι παιδὶ καλῷ. Καὶ ὃς προςελθὼν τῷ

Σεύθῃ δέεται μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα, καὶ τοῦ Ἐπισθένους διηγεῖται τὸν τρόπον καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ εἴ τινες εἶεν καλοί, καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. Ὁ δὲ Σεύθης 9 ἤρετο· Ἦ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὦ Ἐπίσθενες, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; Ὁ δ' ἐπανατείνας τὸν τράχηλον, Παῖε, εἶπεν, εἰ κελεύει ὁ παῖς καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι. Ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντ' 10 ἐκείνου. Οὐκ εἴα ὁ παῖς, ἀλλ' ἱκέτευε μηδὲ ἕτερον κατακαίνειν. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπισθένης περιλαβὼν τὸν παῖδα εἶπεν· Ὥρα σοι, ὦ Σεύθη, περὶ τοῦδέ μοι διαμάχεσθαι· οὐ γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. Ὁ δὲ Σεύθης 11 γελῶν ταῦτα μὲν εἴα· ἔδοξε δ' αὐτῷ αὐτοῦ αὐλισθῆναι, ἵνα μηδ' ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρέφοιντο. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνου· Ξενοφῶν δέ, ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐν τοῖς ὀρεινοῖς καλουμένοις Θρᾳξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλαὶ διετρίβοντο καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θρᾷ- 12 κες καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην περὶ σπονδῶν καὶ ὁμήρων διεπράττοντο. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνοῖεν καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι· ἥδιον δ' ἂν ἔξω αὐλίζεσθαι ἔφη 13 ἐν ἐχυροῖς ἂν χωρίοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς ὥςτε ἀπολέσθαι. Ὁ δὲ θαῤῥεῖν ἐκέλευε καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῶν. Ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους συμπρᾶξαί σφισι τὰς σπονδάς. Ὁ δ' ὡμολόγει καὶ θαῤῥεῖν ἐκέλευε καὶ ἠγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. Οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα. 14

Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. Καὶ ἡγεμὼν μὲν ἦν ὁ δεσπότης

---

§ 48. παρατεῖναι, der technische Ausdruck. vgl. Thuk. 8, 104, 1. — μυρία für μύρια Kr. [26.] (Spr. 24, 2, 11.)

C. 4. § 1. ἐνθείη. ἐνείη Naber bei Cobet N. l. p. 491. — οἷα. zu 1, 7, 4. — διατίθεσθαι. zu ἔπεμψε 5, 2, 12.

§ 2. τὴν λείαν hängt von διατίθεσθαι ab: über den Inf. Spr. 55, 3, 10. (20.) — ὅπως ἄν. zu 2, 5, 16. — ἐκλιπόντες, ihre Wohnsitze. Spr. 52, 1, 3.

§ 3. οὕτως in dem Grade. Thuk. 2, 47, 2: τοσοῦτός γε λοιμὸς οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι. — πολλῶν καὶ ῥῖνες. πολλοὶ καὶ ῥῖνας? zu 4, 5, 12. — ἀπεκαίοντο. zu 4, 5, 3.

§ 4. ἀλωπεκίδας. ἀλωπεκᾶς Di. u. Cobet N. l. p. 491.

§ 5. ἀφιείς, öfter, daher das Pr. — τῶν αἰχμαλώτων. zu 1, 5, 7. — οἰκήσοντες. ἑκόντες Reiske. — καὶ τούτων, wie § 1. — ὅτι. zu 5, 6, 19. — ἔλεγεν. zu 1, 3, 8. — τῷ λιμῷ. zu 1, 5, 5. — ὑπό unter — hin, wie § 11 und 7, 8, 21. vgl. zu 3, 4, 37.

§ 6. εἰς. zu 1, 2, 2. — ἦν. Spr. 62, 2, 3. (4.) — ὁ Σεύθης streicht Kr.

§ 8. καὶ ὅς. zu 1, 8, 16. — Σεύθῃ. Spr. 48, 9. (11, 7.) — δέεται, wie δέεσθαι 7, 7, 31 und oft. Spr. 32, 3, 1. — καὶ ὅτι. Spr. 59, 2 A. (4.) — συνελέξατο. Spr. 52, 10, 1. — τινες. zu 3, 3, 18.

§ 10. εἰ παίσειεν ob er schlagen solle. zu 1, 10, 5. — ἐκείνου. zu 1, 2, 15. — οὐκ εἴα. Spr. 67, 1, 2. — μηδὲ ἕτερον stärker als μηδέτερον. Dem. 1, 82: οὐκ ἂν ἔφασκεν ἐξελθεῖν οὐδὲ τὸν ἕτερον πόδα.

§ 11. μηδ' ἐκ τούτων auch aus diesen nicht, so wenig wie aus den § 1 erwähnten. — ὑποκαταβάς nach und nach hinabgegangen. zu Thuk. 7, 60, 3. — τούς die § 6 Erwähnten. — ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄ. ἀ. κ. in dem Dorfe das unter dem Berge sich hin erstreckend höher lag als alle übrigen. (Spr. 50, 9, 6.) — ἐν τοῖς ὀ. κ. Θ. im Gebiet der sogenannten Bergthraker. Spr. 50, 9. (12, 3.) vgl. zu 5, 4, 32.

§ 12. διετρίβοντο καί. καί als könnte so nicht stehen, wenn eine positive Zeitbestimmung, wie ἡμέραι πολλαί, τρεῖς ἡ. vorherginge ohne ein Adverbium der Zeit wie ἤδη, ἄρτι. So. OT. 717: οἱ διέσχον ἡμέραι τρεῖς καί νιν ἔῤῥιψεν εἰς ἄβατον ὄρος. zu 1, 8, 8. — οἱ ἐκ. vgl. § 13 u. zu 1, 2, 3. — ἄν. zu 3, 1, 6. — μᾶλλον. zu 4, 6, 11. — τοῖς, weil notorische Wohnungen gemeint sind, eben die in denen sie jetzt sich befanden. — ὥςτε ἀπολέσθαι ist (ähnlich dem Bedingungssatze 3, 4, 35) aufs engste mit ἐν τοῖς στεγνοῖς zu verbinden: in die Wohnungen um darin umzukommen, d. h. die Verderben bringen könnten.

§ 13. αὐτῶν, der Bergthraker. — ἄρα. zu 4, 2, 15.

ἑκάστης [τῆς] οἰκίας· χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας σκότους ὄντος ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο
15 μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἑκάστου [τοῦ] οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν ὡς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας, οἱ δ' ἐνεπίμπρασαν, καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες ἐξιόντα
16 ἐκέλευον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν. Καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ [περὶ Ξενοφῶντα] ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες, καὶ Σιλανὸς Μακέστιος, ἐτῶν [ἤδη] ὡς ὀκτωκαίδεκα ὤν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων
17 σκηνωμάτων. Οἱ δὲ Θρᾷκες φεύγουσιν, ὥςπερ δὴ τρόπος αὐτοῖς, ὄπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες ἐνισχομένων τῶν πελτῶν [ἐν] τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δὲ Ἕλλη-
18 νες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. Τῶν δὲ Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει τοὺς παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἱερώνυμόν τε καὶ Ἐνοδίαν τὸν λοχαγὸν καὶ Θεαγένην δὲ Λοκρόν, τὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ οὐδείς· κατε-
19 καύθη μέντοι καὶ ἐσθής τινων καὶ σκεύη. Σεύθης δὲ ἧκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι τοῖς πρώτοις καὶ τὸν σαλπιγκτὴν ἔχων τὸν Θρᾴκιον. Καὶ ἐπείπερ ᾔσθετο, ὅσονπερ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥςτε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρεῖχε τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δ' ἦλθον, ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἴοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὑρήσειν.

20 Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐᾶσαι.
21 Τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους

§ 14. *μέν.* zu 2, 1, 6. — *τίς.* zu 1, 7, 1.

§ 15. *δ' ἐγένοντο*, vielleicht *δὲ γένοιντο.* (Kr. 30.) vgl. zu 1, 5, 2. — *ἔφασαν, οἱ Θυνοί*, indem sie damit drohten. Oder die bei denen man später sich erkundigte? Cobet N. l. p. 492 streicht es nebst *αὐτόν.*

§ 16. *καὶ ἤδη τε — καί.* zu 1, 8, 1. — *περὶ Ξενοφῶντα* verdächtigt Kr. [30.] — *Μακέστιος, Μακίστιος* Kr. [26 u. 30.] — *ὀκτωκαίδεκα. ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα* Kr. [26.] — *καὶ οἱ* auch die.

§ 17. *αὐτοῖς.* zu 5, 8, 18. — *περιβαλλόμενοι*, nicht bloss *μεταβαλλόμενοι* (zu 6, 3, 16), indem sie die Schilde, wahrscheinlich mit Riemen, umgebunden hatten, wesshalb eben Viele *κρεμασθέντες ἐλήφθησαν.*

§ 18. *τοὺς παρατρέχοντας — σκότους.* Verbindung zweier Redeweisen: *ἠκόντιζον τοὺς παρατρέχοντας* und *ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους.* — *ἐσθής.* zu 3, 1, 19.

§ 19. *τοῖς πρώτοις* den vordersten, zunächst ihm folgenden. zu 2, 2, 16. — *ᾔσθετο*, den Ueberfall, wahrscheinlich aus dem Lärm und dem Feuer.

§ 20. *εἰ βούλεται.* zu 1, 3, 14. — *ἐᾶσαι* erg. *στρατεύεσθαι*, wie 1, 4, 7 zu *καὶ οἱ* aus *ἀπιόντας* bloss *ἰόντας.*

ἄνδρας, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὀρεινῶν, καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. Ἤδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρυσῶν ἀκούοντες ἃ πράττοι ὁ Σεύθης πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι. Οἱ δὲ Θυνοὶ ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν 22 ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστάς, πολλοὺς δὲ ἱππεῖς, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι, καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιήσειν καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. Ὁ δὲ Σεύθης καλέσας τὸν Ξενοφῶντα ἐπεδείκνυεν ἃ λέγοιεν, 23 καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην 24 ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. Συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾶν. Οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες δὴ προςωμολόγουν.

ε'. Ὑπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾷκας εἰς τὸ 1 Δέλτα καλούμενον, αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρους τοῦ Ὀδρύσου, [ἀρχαίου τινός,] καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν. Καὶ Σεύθης ἐξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία, οὐ 2 γὰρ ἦν πλείω, τὰ δὲ ἄλλα βοεικά, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσε λαβεῖν, τὰ δὲ ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς. Ξενοφῶν δὲ τάδ' 3 εἶπεν. Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὖθις λαβεῖν· τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ οἳ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν καὶ λοχαγοῖς· Καὶ τῶν (μὲν ἡμι- 4 ονικῶν) ζευγῶν λαμβάνει ἓν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς, ἓν δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἓν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν ἐξεληλυθότος ἤδη

§ 21. *ἔφασαν* man sagte. Spr. 61, 4, 3. (7.) — *τῇ δυνάμει.* zu 3, 4, 3. — *τριπλασίαν* drei Mal so gross als vor Ankunft der Hellenen. — *ἃ πράττοι.* zu 6, 2, 8.

§ 22. *τά* die üblichen, gehörigen. — *πιστά.* zu 1, 6, 7.

§ 23. *οὐκ ἔφη.* zu 1, 3, 1. — *τῆς ἐ.* zu 2, 4, 1. vgl. 7, 1, 25.

§ 24. *ἀλλά.* zu 1, 7, 6. — *δίκην* Genugthuung. Her. 1, 45, 1: *ἔχων παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην.* Sollte es hier, wie 2, 5, 38. 41, Strafe heissen, so würde *τούτους* hinzugefügt sein oder *οὗτοι* fehlen. — *οἱ ταύτῃ* die in dieser Gegend Befindlichen. Thuk. 2, 96, 2: *οἱ Γέται καὶ οἱ ταύτῃ.* (Spr. 51, 7, 2.)

C. 5. § 1. *ὑπερβάλλουσι* (vgl. zu 4, 1, 7) ist der Da., an *παρῆν* angefügt. Vor Kr. interpungirte man: *καλούμενον· αὕτη — τινός. Καί.* (Kr. De auth. p. 58.) — *ἀρχαίου τινός* streicht Kr. [26] u. Dobree p. 136. — *καὶ ὁ* auch. — *παρῆν.* vgl. 7, 4, 2.

§ 2. *ἡμιονικά. ὀρικά* Cobet N. l. p. 493. 8. — *τὰ δὲ ἄλλα βοεικά* erg. *ἐξαγαγών* für *τὰ δὲ ἄλλα ἃ ἐξήγαγε βοεικὰ ἦν.* zu 1, 10, 2. — *ἐκέλευσεν ἕν* Cobet. — *λαβεῖν* ohne *τὰ μὲν αὐτόν.* zu 5, 4, 31.

§ 3. *καὶ αὖθις* auch künftig, jetzt nichts. — *τοῖς στρατηγοῖς* steht zu *τούτοις* appositiv. (Spr. 50, 11, 21.) vgl. 7, 6, 38. — *σὺν ἐμοί.* zu 1, 3, 6.

§ 4. *μὲν ἡμιονικῶν* hat Kr. zugefügt. (De auth. p. 34.) — *ἡμερῶν* hängt von *μισθόν* ab: Sold dreier (für drei) Tage. vgl. § 9. 10. Spr. 47, 6, 2. (8, 3.) — *πλεῖον* mehr von der Beute; *πλείονος* Dobree p. 136.

τοῦ μηνὸς εἴκοσι μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν ὅτι οὐ πλεῖον
5ἐμπολῆσαι. Ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἶπεν [ἐπομόσας]· Δοκεῖς μοι,
ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ ὡς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκήδου, ἧκες ἂν
φέρων πλήρη τὸν μισθὸν καὶ προςδανεισάμενος, εἰ μή γ' ἄλλως ἐδύνω,
καὶ ἀποδόμενος τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια.

6 Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἠχθέσθη τε καὶ ἔδεισε μὴ ἐκ τῆς Σεύθου
φιλίας ἐκβληθείη, καὶ ὅ, τι ἐδύνατο ἀπο ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα
7διέβαλλε πρὸς Σεύθην. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν
ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἤχθετο αὐτῷ ὅτι ἐντόνως τοῖς
8στρατιώταις ἀπῄτει τὸν μισθόν. Καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο ὡς ἐπει-
δὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσειν αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνον καὶ
Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο.
Ὁ [μὲν] γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διαβεβλήκει ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη
τείχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

9 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι
ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης εἰςαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς
πρὸς Σεύθην λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγά-
γοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖται αὐτοῖς ἐντὸς
ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν, συστρατεύεσθαί τε
10ἐκέλευε. Καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν
μισθὸς μέλλῃ εἶναι στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. Καὶ ὁ Φρυ-
11νίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγουν τῷ Τιμασίωνι. Ἐντεῦθεν ὁ Σεύ-
θης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην ὅτι οὐ παρακαλεῖ καὶ Ξενοφῶντα. Ἐκ
δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. Ὁ δέ, γνοὺς τοῦ Ἡρακλείδου
τὴν πανουργίαν, ὅτι βούλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρα-
τηγούς, παρέρχεται λαβὼν τούς τε στρατηγοὺς πάντας καὶ τοὺς λοχα-
12γούς. Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν, συνεστρατεύοντο καὶ ἀφικνοῦνται ἐν
δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον διὰ τῶν Μελινοφάγων καλουμένων Θρᾳκῶν
εἰς τὸν Σαλμυδησσόν. Ἔνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολ-

---

§ 5. ἐπομόσας will Schn. nach ἔλεγεν § 4 stellen. — ἧκες ἄν. Spr. 54, 10, 2. vgl. 53, 1, 4. — καὶ πρ. Spr. 56, 12 (13), 2. — ἑαυτοῦ findet sich auch für ἐμαυτοῦ und σαυτοῦ, was hier einige Hsn. haben. (Spr 51, 2, 15.)

§ 6. ὅ, τι hängt von dem ergänzten διαβάλλειν ab. zu § 8.

§ 7. ἐντόνως, ἰσχυρῶς. Kr. z. Thuk. 5, 70.

§ 8. ὡς παραδώσειν. zu 5, 9, 29. — τοῦ χρόνου könnte fehlen, wie 2, 6, 5. — [μέν] fehlt in einer Handschrift. Wenn es echt ist, so muss man als Gegensatz denken: Seuthes aber stimmte ihm bei. — τοῦτο. Spr. 46, 7. (11, 2.) vgl. 5, 9, 32. 7, 5, 6. — ἔχοντι. Kr. De auth. p. 39.

§ 9. ἄνω. Weiske vermuthet ἀνωτέρω, vielleicht unnöthig, wenn man ἔτι noch ferner erklären darf. Her. 5, 9, 1: τὸ πρὸς βορέω ἔτι τῆς χώρης. — σφεῖς. Spr. 51, 2, 2. (3.)

§ 10. οὐδ' ἄν. zu 1, 6, 8.

§ 12. διὰ τῶν. zu 4, 7, 18. 6, 4, 37. — ἐκπίπτειν. zu 6, 2, 2. — ἐπί. zu 4, 2, 13.

λαὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάτ-
της. Καὶ οἱ Θρᾷκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες στήλας ὁρισάμενοι τὰ13
καθ' αὑτοὺς ἕκαστοι ἐκπίπτοντα λῄζονται· τέως δὲ ἐλέγοντο [πρὶν ὁ-
ρίσασθαι] ἁρπάζοντες πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. Ἐνταῦθα εὑ-14
ρίσκοντο πολλαὶ μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ βίβλοι γεγραμ-
μέναι, καὶ τἆλλα πολλὰ ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν. Ἐν-15
τεῦθεν ταῦτα καταστρεψάμενοι ἀπῄεσαν πάλιν. Ἔνθα δὴ Σεύθης εἶχε
στράτευμα ἤδη πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἔκ τε γὰρ Ὀδρυσῶν πολὺ ἔτι πλεί-
ους καταβεβήκεσαν καὶ οἱ ἀεὶ πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. Κατηυλί-
σθησαν δ' ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυβρίας ὅσον πεντήκοντα σταδίους ἀπέ-
χοντες τῆς θαλάττης. Καὶ μισθὸς μὲν οὐδεὶς πω ἐφαίνετο· πρὸς δὲ16
τὸν Ξενοφῶντα οἵ τε στρατιῶται παγχαλέπως εἶχον, ὅ τε Σεύθης οὐκέτι
οἰκείως διέκειτο, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολ-
λαὶ ἤδη ἀσχολίαι ἐφαίνοντο.

ς'. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄντων, ἀφικνοῦν-1
ται Χαρμῖνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος παρὰ Θίβρωνος, καὶ λέγου-
σιν ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι [ὡς] ἐπὶ Τισσαφέρνην καὶ Θί-
βρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς, καὶ
λέγει ὅτι δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς καὶ τοῖς λοχαγοῖς
διμοιρία, τοῖς δὲ στρατηγοῖς τετραμοιρία. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαι-2
μόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης, πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι,
λέγει τῷ Σεύθῃ ὅτι κάλλιστον γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέ-
ονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δὲ οὐκέτι δέῃ· ἀποδιδοὺς δὲ τὸ στράτευμα
χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται
ἐκ τῆς χώρας. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶ-3
πον ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι, λέγει ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι
φίλος τε καὶ σύμμαχος βούλεται εἶναι· καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξένια καὶ
ἐξένιζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δὲ οὐκ ἐκάλει οὐδὲ τῶν ἄλλων στρα-
τηγῶν οὐδένα. Ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων τίς ἀνὴρ εἴη Ξενο-4

---

§ 13. ταῦτα diese Gegenden, wie § 14. vgl. zu 1, 7, 7. — ὁρίζεσθαι sich als Marken setzen. Spr. 52, 10, 1. — πρὶν ὁρίσασθαι verdächtigt Kr. [26] als Glossem zu τέως. vgl. Cobet p. 498.

§ 14. τἆλλα πολλά. zu 1, 10, 2.

§ 15. ἀεί. zu 4, 1, 7. — ὅσον. zu 1, 8, 6.

§ 16. διέκειτο. zu 2, 5, 27.

C. 6. § 1. δύο μ. ὄ. seit 7, 3, 14. — ἀφικνοῦνται, ἀφικνεῖται mehrere Hsn. zu 2, 4, 16.

§ 2. ἐπί nach, um zu holen, wie § 3. zu 4, 5, 19. — κάλλιστον. Vielmehr κάλλιστα. (Kr. 50.) vgl. zu 4, 3, 8 u. Spr. 46, 3, 2. (5, 8.) Erklärlich wäre auch κάλλιον. vgl. zu § 4. (Kr. 50. vgl. Cobet N. l. p. 499.)

§ 3. παράγειν, den Charminos und Polynikos. — τε nach φίλος (wie nach καλεῖ) schliesst den Satz an das Vorhergehende an. z. Thuk. 2, 4, 1: ὀλολυγῇ χρωμένων, λίθοις τε καὶ κεράμῳ βαλλόντων. (Kr. de auth. p. 59 s.) — ξένια. So καλεῖν ἐπὶ ξένια Inschriften in Böckhs Corpus inscrr. 1 p. 123. 126. Aisch. 2, 162: ἐκλήθην ἐπὶ τὰ ξένια. Vgl. zu 5, 9, 3.

φῶν ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ, καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ. Καὶ οἵ εἶπον· Ἀλλ' ἦ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ 5τοὺς ἄνδρας; Καὶ ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται τῆς ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἢν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκείνῳ 6προσσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. Πῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; Αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, πρωὶ ἄξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὰν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται. Αὕτη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε.

7 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στράτευμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά. Τὼ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι· ἢν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε καὶ δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετρα-8πλοῦν. Καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν καὶ εὐθὺς ἀνίσταταί τις τῶν Ἀρκάδων τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. Παρῆν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος εἰδέναι τί πραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἱστήκει ἔχων τὸν ἑρ-9μηνέα· συνίει δὲ καὶ αὐτὸς Ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα. Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν ἡμᾶς δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν, ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπάμεθα· ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόνους ἔχει· καὶ Σεύθης ἰδίᾳ μὲν ἐκεῖνον πεπλού-10τικεν, ἡμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· ὥστε ὅ γε πρῶτος λέγων ἐγὼ μέν,

§ 4. τίς was für ein, wie § 39. z. Thuk. 1, 81, 2: τίς ἔσται ἡμῶν ὁ πόλεμος; — χεῖρόν ἐστιν αὐτῷ es steht für ihn schlechter als es sonst der Fall sein würde. vgl. § 39 und Spr. 49, 2, 6. (49, 6.) Ueber κακῶς ἐστι zu 4, 2, 8 E. — καὶ οἵ. Spr. 50, 1, 3. (5.) — ἀλλ' ἦ wird in der gegensätzlichen Frage häufig verbunden. Pflugk zu Eur. Herakl. 426. — ἄνδρας. (Spr. 46, 6, 6.) Dem. 8, 34: δημαγωγοῦσιν ὑμᾶς. — πάνυ μὲν οὖν. Spr. 64, 5, 4.

§ 5. ἆρα μή doch nicht. (Spr. 69, 9 A.) Plat. Krit. 44, e: ἆρά γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ; — περί vor τῆς ist nach Hsn. gestrichen. Spr. 47, 20. (21.) Thuk. 1, 136, 4: χρείας τινὸς ἐναντιωθῆναι. — ἀλλ'. Vorher denke man: das wird er wohl. — τόν den § 1 bezeichneten. — προσσχόντες für προσχόντες Kr. [26.] προσέχειν τινί sich an Jemand kehren. vgl. 5, 6, 22.

§ 6. μέν. zu 1, 10, 18.

§ 7. λοχαγός. zu 3, 5, 7. vgl. Thuk. 6, 31, 5.

§ 8. ἐπηκόῳ. zu 2, 5, 38. — τόν. den er gew. hatte. vgl. § 43 u. zu 1, 2, 17.

§ 9. ἀλλά. zu 1, 7, 6. — ἡμεῖς μέν. Der Gegensatz liegt in εἰ μὴ Ξενοφῶν. — καὶ πάλαι schon längst. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.) — ἂν ἦμεν. zu 2, 1, 4. — πεπάμεθα. Eig. ein poetisches Wort, das jedoch Xenophon öfter hat. Andere πεπαύμεθα, vgl. zu 4, 2, 4, dessen Unzulässigkeit auch die Stellung der folgenden Worte zeigt. vgl. § 41, wo mit Beziehung auf diesen Vorwurf gesprochen wird. — ὁ δέ. zu 3, 1, 13. — τοὺς ἡμετέρους πόνους das durch unsre Anstrengungen Verdiente. vgl. § 41. — πεπλούτικεν für πεπλούτηκεν Stephanus.

ἔφη, εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα καὶ δόντα δίκην ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔχειν καὶ οὐδὲν ἂν ἔτι τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. Ἐκ δὲ τούτου ἔλεξεν ὧδε.

Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προσδοκᾶν δεῖ, ὁπότε γε καὶ11 ἐγὼ νυνὶ ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἐμαυτῷ γε δή μοι δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. Ἀπετραπόμην μέν γε ἤδη οἴκαδε ὡρμημένος, οὐ μὰ τὸν Δία οὔ τι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων, εἴ τι δυναίμην. Ἐπεὶ δὲ ἦλθον, Σεύθου τουτουὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ12 πέμποντος καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἦγον δὲ ὅθεν ᾤόμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. Ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι καὶ ὑμᾶς ᾔδειν βουλομένους. Ἐπεὶ δ'13 Ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν, συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. Οὔκουν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χεῤῥό-14νησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα; Εἴ τι οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει, εἴπατε.

Ἐπεί γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν15 ἐπαινῶ αὐτόν, δικαίως ἄν με καὶ αἰτιῷσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ πρόσθεν

§ 10. ἐγὼ μέν. zu 1, 3, 17. — ὅ γε πρ. λ. ἐ. wenigstens ich der zuerst Sprechende. — ὧν. zu 1, 3, 10; über den Ac. ἅ (in ὧν) Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) — περιέλκειν umher schleppen. — μοι δοκῶ. zu 1, 7, 4. — τοῖς π. Spr. 48, 12, 5. (15, 6.) — καὶ ἄλλος. zu 1, 5, 12.

§ 11. ἀλλά. zu 1, 7, 6. — πάντα jede Art von Schicksal. Lys. 6, 3: ἐλπίσαι χρὴ πάντα ἄνθρωπον ὄντα καὶ ἑαυτῷ καὶ ἑτέρῳ ἔσεσθαι. — μέν. zu 1, 7, 6. — ἄρα. ὡς ἔοικεν. Dion. Arch. 4, 33: ἅπαντα μέν, ὡς ἔοικεν, ἄνθρωπον ὄντα δεῖ προσδοκᾶν. — ἄνθρωπον erg. τινά: man muss, wenn man ein Mensch ist. Spr. 55, 2, 4. (6.) — ὑφ' ὑμῶν. vgl. § 15. Spr. 52, 3, 1. (3.) — αἰτίας. αἰτίαν Hutch. u. Bisschop p. 88, weil nur der Singular bei ἔχειν üblich. — ἐμαυτῷ gehört zu συνειδέναι, μοι zu δοκῶ. vgl. 7, 6, 18 und zu 1, 7, 4. — παρεσχημένος. Spr. 56, 7, 5. (6.) — οὐ wird bei Betheuerungen oft, um die Verneinung zu erneuern, wiederholt. vgl. § 39. Ar. Frö. 1042: ἀλλ' οὐ μὰ Δί' οὐ Φαίδρας ἐποίουν. (Spr. 67, 11, 3.) — οὔ τι nicht etwa, gar nicht: οὔ τοι ja nicht, doch nicht. (Spr. 25, 8, 4.) — τι nach εἰ hängt von dem zu ergänzenden ὠφελεῖν ab. Spr. 55, 4, 4, 11.

§ 12. ὅθεν. zu 1, 3, 17; über die Sache 7, 2, 10 ff. 3, 3.

§ 13. ὅπερ — ἦν gehört zum Folgenden. zu 1, 6, 7.

§ 14. ἰέναι. zu θαῤῥῶν 1, 3, 8. — ἐψηφίσασθε 7, 3, 14. — ταῦτα. zu τὰ αὐτά 1, 1, 7. vgl. 5, 6, 33.

§ 15. γε μήν. zu 1, 9, 16. vgl. 7, 6, 41. — εἰ ἐπαινῶ. (Spr. 65, 5, 6.) Der Indicativ des Präsens steht, weil Xenophon gar nichts von seinem Urtheil über die Wahrheit der Bedingung einmischen wollte, sondern die Bejahung oder Verneinung derselben rein den Soldaten überlässt. — μάλιστα φί-

αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἂν ἔτι δικαίως, ὑμᾶς αἱρούμενος ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ 16ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι; ᾿Αλλ' εἴποιτε ἂν ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. Οὔκουν δῆλον τοῦτό γε ὅτι, εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δήπου ὡς ὧν τε ἐμοὶ δοίη στέροιτο καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν; ᾿Αλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδου, 17ὅπως ἐμοὶ δοὺς μεῖον μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. Εἰ τοίνυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἐὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. Δῆλον γὰρ ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσει με, καὶ ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως, 18ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν αὐτῷ ἐφ' ᾗ ἐδωροδόκουν. ᾿Αλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν· ὀμνύω γὰρ ὑμῖν θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας μηδ' ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης ἔχειν· πάρεστι δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἀκούων 19σύνοιδέ μοι εἰ ἐπιορκῶ. Ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμνυμι μηδὲ ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδὲ ὅσα τῶν λοχα-20γῶν ἔνιοι. Καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποίουν; Ὤιμην, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι ὁπότε δυνασθείη. Ἐγὼ δὲ ἅμα τε ὁρῶ αὐτὸν εὖ πράττοντα καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην.

21 Εἴποι δή τις ἄν, οὔκουν αἰσχύνῃ οὕτω μώρως ἐξαπατώμενος; Ναὶ μὰ Δία ᾐσχυνόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἐξηπατήθην· φίλῳ 22δὲ ὄντι ἐξαπατᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἐξαπατᾶσθαι. Ἐπεί, εἴ γε

λος. vgl. 7, 8, 11 u. zu 1, 9, 29. — περὶ ὧν für τούτων περὶ ὧν. (Spr. 51, 13, 7.) vgl. Mem. 1, 2, 28: πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; — πρός. Spr. 68, 35 (39), 4.

§ 16. ἔχοντα erg. ἐμέ. zu 7, 1, 31. — τεχνάζειν, unter erheucheltem Unwillen gegen Seuthes den Empfang des Geldes verbergend. — οὕτως, ἐπὶ τούτῳ unten u. § 17. — οἶμαι. zu 2, 1, 16. — ἐπί. Spr. 68, 37 (41), 7. — ἂν würde man nicht vermissen. (Kr. 45.) Doch vgl. Spr. 54, 10, 1. Cobet N. l. p. 501 will δή. — (τὸ πλεῖον. Spr. 50, 2, 8 u. 4, 12.)

§ 17. πράττητε. Da für sich einfordern πράττεσθαι heisst, so vermuthet Schn. πράττησθε. Indess da hier bloss das Abfordern auszudrücken war, so ist das Activ nicht zu ändern. (Spr. 52, 10, 6.) — αὐτόν. Spr. 46, 9. (15.) — καὶ—μέντοι. zu 1, 8, 20. — βεβαιῶ, ἐμπεδῶ, gewähre. Kyr. 8, 8, 2: πρότερον βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν, ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν.

§ 18. πολλοῦ δέω. zu 1, 5, 14. — ἅπαντας. πάντας Bisschop p. 88. vgl. 5, 9, 31. Doch giebt Bekker Dem. 18, 14 u. 54, 41: θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας. — μηδέ. Spr. 67, 7. (A. 1.) vgl. Herm. z. Vig. p. 805.

§ 19. μὴ τοίνυν μηδέ ja nicht einmal, doch sind diese Partikeln so verbunden sonst schwerlich nachweislich. (Po.)

§ 20. δυνασθείη fähig geworden wäre. Spr. 53, 5. (A. 2.) — ἅμα τε—καί nicht sobald—als. (Spr. 69, 6.)

§ 21. ἐξαπατώμενος. Spr. 56, 6, 2. (4 und 5.) — ᾐσχυνόμην würde mich schämen. (Spr. 53, 2, 7.) vgl. 7, 7, 40. — μέντοι freilich. Kyr. 1, 6, 6: ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι τοιαῦτα ἀκούσας σου. Spr. 69, 32. (64, 5, 4.) Cobet N. l. p. 503 will μέντἄν.

πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, πᾶσαν οἶδα ὑμᾶς διαφυλαξαμένους ὡς μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν δικαίαν μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν ἃ ὑπέσχετο· οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν τοῦτον οὐδὲν οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου οὔτε μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδὲν ἐφ' ὅ, τι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλεσεν. ᾿Αλλά, φαί-23ητε ἄν, ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο [ἂν ταῦτα] ἐξαπατᾶν. Πρὸς ταῦτα δὲ ἀκούσατε ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ μή μοι παντάπασιν ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι ἢ λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. ᾿Αναμνήσθητε γὰρ ἐν ποίοις τισὶν ὄντες πράγμασιν24 ἐτυγχάνετε ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. Οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον, εἰ προσίητε τῇ πόλει, ᾿Αρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι ἀποκλείσας τὰς πύλας; ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε; μέσος δὲ χειμὼν ἦν; ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια, σπάνια δ' ἔχοντες ὅτων ὠνήσεσθε; ᾿Ανάγκη δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θρᾴκης·25 τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ εἶναι· ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππεῖς ἦσαν ἐναντίοι, πολλοὶ δὲ πελτασταί. Ἡ-26μῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν ᾧ ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σῖτον λαμβάνειν οὐδέν τι ἄφθονον, ὅτῳ δὲ διώκοντες ἂν ἢ ἀνδράποδα ἢ πρόβατα κατελαμβάνομεν οὐκ ἦν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν.

Εἰ οὖν ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν μηδ' ὁντιναοῦν μισθὸν προς-27

---

§ 22. εἴ γε — φυλακή wenigstens wenn es gegen Freunde ein Schutzmittel giebt. — ἀποδιδόναι. Spr. 50, 5, 6. (6, 6.) — ὑμᾶς — ὑμῖν. ἡμᾶς — ἡμῖν Is. Vossius u. Schäfer. — οὔτε μήν neque vero. Symp. 1, 15: οὔτε ἔγωγε σπουδάσαι ἂν δυναίμην οὔτε μὴν ὡς ἀντικληθησόμενος καλεῖ μέ τις.

§ 23. τὰ ἐνέχυρα die zu dem angegebenen Zwecke erforderlichen Sicherheitspfänder. (Spr. 50, 2, 4.) — ὡς ἐδύνατο ἄν. Symp. 9, 3: τοιοῦτόν τι ἐποίησεν ὡς πᾶς ἂν ἔγνω ὅτι ἀσμένη ἤκουσεν. Eben so ὥστε mit ἂν und dem Indicativ des Aorists. (Spr. 65, 3, 4.) Doch hat ἂν ταῦτα nur eine Hs. — μηδ' εἰ. zu 1, 6, 8. — ταῦτα. zu 5, 7, 5. — πρός. zu 1, 6, 9. — τούτου. Spr. 48, 13, 4. — ἀγνώμονες unbillig, unerkenntlich. wie § 38. vgl. zu 2, 5, 6 u. Buttm. Ind. z. Mid.

§ 24. πράγμασιν. zu 2, 1, 16. — οὐκ. zu 3, 1, 29. — προσίητε. Andere προσίοιτε; doch vgl. zu 3, 1, 36. Erwähnt ist die Sache früher nicht. vgl. 7, 2, 11. — ὑπαίθριοι. zu 5, 5, 21. — ἔχοντες erg. ταῦτα, Geld. — ὅτων für ὅτου oder ὅταν Stephanus: wofür. Doch fordert Cobet N. l. p. 504 in diesem Sinne ὅτου, was hier aber wegen der Beziehung auf σπάνια unzulässig; eben so richtig ist ὅτων als τούτων ὠνεῖσθαι. — ὠνήσεσθε. zu 3, 1, 20. Die Fragezeichen hier für ein Punctum, vorher für ein Kolon hat Kr. [26] gesetzt.

§ 25. ἐπί an der Grenze von. Spr. 68, 36 (40), 2. — εἶναι hängt noch von ἀνάγκη ἦν ab.

§ 26. οὐδέν τι. zu 7, 3, 35. — ὅτῳ bezieht sich auf ein in οὐκ ἦν enthaltenes τί (zu 5, 8, 12): wir hatten keine Truppen mit denen wir etc. Spr. 43, 4, 6. (17.) — συνεστηκός bestehend, der Auflösung entgegengesetzt. Dem. 8, 46: τὸ συνεστηκὸς τοῦτο συμμενεῖ στράτευμα. vgl. Thuk. 6, 96, 3 u. oben 5, 10, 12. 6, 3, 30.

§ 27. μηδ' ὁντιναοῦν. Spr. 51, 13. (15, 3.) — ἢ ist hier Fragepartikel, dem lateinischen -ne entsprechend. (Spr. 69, 28, 2.) — πρὸ ὑμῶν ist

αιτήσας Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προςέλαβον, ἔχοντα καὶ ἱππέας καὶ πελταστάς, ὧν ὑμεῖς προςεδεῖσθε, ἦ κακῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι 28[πρὸ ὑμῶν]; Τούτων γὰρ δή που κοινωνήσαντες καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμαις εὑρίσκετε διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θρᾷκας κατὰ 29σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν καὶ προβάτων καὶ ἀνδραπόδων μετέσχετε. Καὶ πολέμιον οὐκέτι οὐδένα ἑωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προςεγένετο· τέως δὲ θαῤῥαλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ ἱππικῷ καὶ πελταστικῷ, κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους τὰ ἐπιτήδεια 30ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προςετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ πάθημα τὸ σχέτλιον καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε χρῆναι ζῶντα 31ἐμὲ ἀνεῖναι; Νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες [τοῦτο] εἴ τι ἐλάβετε παρὰ Σεύθου; Τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε. Καὶ ταῦτα πράττοντες οὔτε 32ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθανόντας οὔτε ζῶντας ἀπεβάλλετε. Εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ καὶ ἐκεῖνο σῶν ἔχετε καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὔκλειαν προςειλήφατε καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θρᾷκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύσασθε, κρατήσαντες; Ἐγω μὲν ὑμᾶς φημι δικαίως ἂν ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναι ὡς ἀγαθῶν.

33 Καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. Ἄγετε δὲ πρὸς θεῶν καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. Ἐγὼ γὰρ ὅτε μὲν πρότερον ἀπῇα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ

---

wohl Erklärung zu ὑμῖν, was mit ἐδόκουν nicht verbunden werden kann, da die Soldaten wirklich dies Verdienst nicht anerkannten. (Kr. 26.) vgl. Thuk. 1, 43, 2: τὰ προςήκοντά τε δράσετε καὶ τὰ ἄριστα βουλεύσεσθε ὑμῖν αὐτοῖς.

§ 28. τούτων κοινωνήσαντες des von diesen Truppengattungen zu ziehenden Nutzens theilhaftig geworden. Spr. 47, 14. (15.) — διὰ τό. Spr. 50, 5, 3. (6, 2.) — μᾶλλον mehr als ohne dies, besonders die Reiter fürchtend. Spr. 49, 2, 6. (49, 6.) — μετέσχετε, gegen den Vertrag 7, 3, 10, nach Kriegsmoral.

§ 29. μηδαμῇ. Spr. 67, 12, 4. (3.) — κατ' ὀλίγους in kleinen Abtheilungen. zu 1, 8, 9. — ἡμᾶς für ὑμᾶς Schn.

§ 30. ὁ συμπ., Seuthes — ἀσφαλείας. zu 5, 6, 31. — ἀνεῖναι frei lassen. vgl. Xen. Hell. 2, 3, 51. Lys. 13, 93: οὔτε ὅσιον οὔτε νόμιμον ὑμῖν ἐστιν ἀνεῖναι Ἀγόρατον τουτονί. Eine Handschrift ἐᾶν εἶναι; φανῆναι vermuthet Dobree p. 136.

§ 31. οὐ erg. ἀπέρχεσθε. — ἐν. zu 3, 2, 25. — τοῖς. Spr. 50, 8, 1. (11, 2.) — τοῦτο streicht Kr. [26.] — ταῦτα πράττοντες. zu 6, 2, 8.

§ 32. εἰ δέ τι — ὑμῖν bezeichnet den Ruhm. — ἐκείνοις wegen des collectiven εἴ τι. zu 1, 4, 8. — ὧν. Spr. 47, 20. (21.) — τούτων für das. (Spr. 47, 7, 6.)

§ 33. τὰ ὑμέτερα. zu 1, 3, 9. — ὅτε μέν. Dem entspricht νῦν δέ § 34. — πρότερον 7, 1, 40. — ἀπῇα aufbrach, wie Dem. 33, 33. vgl. 32, 5. Andre Hsn. ἀπῇα. — ὑπό. (Spr. 52, 3, 3.) Her. 8, 94, 2: τούτους τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. vgl. zu § 11 u. Pflugk zu Eu. Herk. 1334. — γὰρ ἄν denn sonst. (Spr. 54, 12, 9.) Her. 1, 124, 1: σὲ θεοὶ ἐπορέωσιν·

τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὔκλειαν. Ἐπιστευόμην δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων· οὐ γὰρ ἄν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. Νῦν δὲ ἀπέρχομαι πρὸς μὲν Λα-34 κεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δὲ ἀπηχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπισ' ἂν εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισίν, εἰ γένοιντο, καταθήσεσθαι. Ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθη-35 μαί τε πλεῖστα καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι ὅ, τι δύναμαι ἀγαθὸν ὑμῖν, τοιαύτην ἔχετε γνώμην περὶ ἐμοῦ. Ἀλλ' ἔχετε μέν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες οὔτε36 ἀποδιδράσκοντα· ἢν δὲ ποιήσητε ἃ λέγετε, ἴστε ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἔσεσθε πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα καὶ ἐν τῷ μέρει καὶ παρὰ τὸ μέρος, θεῶν δ' ἵλεων ὄντων καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον, ὅπως δέ γε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην πρὸς ὑμᾶς διατεινάμενον. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπι-37 λήπτως πορεύεσθαι ὅπῃ ἂν ἕλησθε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὑμεῖς δέ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται καὶ πλέετε ἔνθα δὴ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέονται δὲ ὑμῶν οἱ τὸ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἥκουσι Λακεδαιμόνιοι οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν δὴ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶναι ὡς τάχιστα ἐμὲ κατακανεῖν. Οὐ μὴν ὅτε38

οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκευ. — ἂν ἔπεμπον hätten geschickt. (Spr. 54, 10, 3.)

§ 34. ἄν gehört zu καταθήσεσθαι. zu 2, 3, 18. Anders Schäfer z. Dem. 4 p. 644. Doch ist vielleicht ἤλπισα ohne ἄν oder mit einigen Hsn. ἤλπιζον zu lesen. — ἀποστροφήν. zu 2, 4, 22.

§ 35. πλεῖστα. Spr. 46, 3, 2. (5, 4.) — καὶ ταῦτα. Spr. 51, 7, 6. (14.) — ὅ τι. zu 7, 5, 6.

§ 36. κατακανόντες ἔσεσθε. Bei dieser Umschreibung ist in der Prosa sonst das Particip des Perfects üblich. Spr. 53, 8 (9). 1. Einige Hsn. κατακεκανότες, Cobet N. l. p. 322 κατακεκονότες. Doch vgl. gr. Spr. 56, 3, 1 E. u. Her. 7, 194, 2: διαφυγὼν ἔσεσθαι. — ἐν τῷ μέρει wenn an mir die Reihe, wenn es meine Pflicht war. vgl. zu 3, 4, 23. — βαρβάρων über die B., wegen Besiegung der B. Spr. 47, 5, 1. (7, 3.) — δή. Spr. 69, 14 (17), 2. — στησάμενον. Das Med. wäre anmassend, wenn nicht σὺν ὑμῖν hinzugefügt wäre. Spr. 52, 10. (A. 6.) — δέ γε. zu 3, 3, 17. — ἐγὼ ἐδυνάμην für ἐδύνατο. vgl. zu 3, 1, 20 u. 7, 7, 23 u. Lobeck zu So. Ai. p. 263. — πρὸς ὑμᾶς gegen euch. Man s. z. B. 6, 4, 11 ff., 7, 1, 18 ff. — διατείνεσθαι sich fortwährend anstrengen; über den Ac. πᾶν Spr. 46, 3, 2. (5, 9.)

§ 37. καὶ γὰρ οὖν. zu 1, 9, 8. — ὑμεῖς, als ob folgen sollte: καιρὸν νομίζετε εἶναι. vgl. zu 3, 1, 17 u. zu 4, 2, 12. — ὅτι weil, sarkastisch, indem so die Sache noch empörender scheint, als wenn man mit Schäfer und Dobree p. 136 ὅτε läse, das freilich zu νῦν δή mehr stimmen würde. Doch darf bei einer Anakoluthie eine solche Uebereinstimmung nicht gesucht werden. — πλέετε. Spr. 32, 3, 1. — ἔνθα wohin, erg. πλεῖν. — ἐπιθυμεῖτε. zu 4, 8, 14. — τό giebt dem Superlativ die Bedeutung des höchsten Grades; ohne Artikel heisst μέγιστον δύνασθαι nur sehr mächtig sein. vgl. 7, 7, 22. — οἱ. Spr. 50, 9. (12, 1.) — κατακανεῖν. Sonst stand hier ein Fragezeichen. vgl. 7, 7, 7. (Kr. De auth. p. 63.)

γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἦμεν, ὦ πάντων μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε καὶ ἀεὶ ὡς εὐεργέτου μεμνῆσθαι ὑπισχνεῖσθε. Οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδὲ οὗτοί εἰσιν οἱ νῦν ἥκοντες ἐφ᾽ ὑμᾶς· ὥςτε, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. Ταῦτ᾽ εἰπὼν ἐπαύσατο.

39 *Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς εἶπεν· Ἀλλ᾽ οὐ τὼ σιώ, ἐμοὶ μέν, ὦ ἄνδρες, οὐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι. Σεύθης γὰρ ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνίκου περὶ Ξενοφῶντος τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμψασθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον* 40 *αὐτῷ εἶναι πρός ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων καὶ πρὸς αὐτοῦ. Ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος Λουσιάτης, Ἀρκάς, εἶπε· Δοκεῖ δέ μοι, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγῆσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπρᾶξαι ἢ ἑκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς* 41 *ἀπαγαγεῖν. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναστὰς ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὁρῶ γε μήν, ἔφη, ὦ ἄνδρες καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος οὔτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν οὔτε ἡμῖν τὰ γενόμενα, ἀλλ᾽ αὐτὸς κλέψας πέπαται. Ἢν οὖν σωφρονῶμεν, ἑξόμεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη, Θρᾷξ ἐστιν, ἀλλ᾽ Ἕλλην ὢν Ἕλληνας ἀδικεῖ.*

42 *Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μᾶλλον ἐξεπλάγη· καὶ προςελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἢν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. Καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ᾤχοντο ἀπελαύνον-* 43 *τες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἀβρο-*

---

§ 38. *οὐ μήν* erg. *οὕτως ἐδόκει ὑμῖν.* — *μνημονικώτατοι*, ironisch; doch vermuthet Stephanus *ἀμνημονικώτατοι.* — *μεμνῆσθαι.* zu 1, 7, 5. vgl. 7, 7, 31. — *οὗτοι*, Charminos und Polynikos. — *οἱ.* zu 7, 5, 3. — *βελτίονες* als wenn ihr Euch nicht so undankbar zeigtet. Spr. 49, 3, 6. (49, 6.)

§ 39. *Ἀλλ᾽ οὐ τὼ σιώ, ἐμοὶ μέν* für *οὐτωσί. ἐμοὶ μέντοι* eine Hs. vgl. zu 6, 4, 34. Ueber *ἐμοὶ μέν* zu 1, 3, 17. — *ἐρωτῶντος* § 4. — *μαρτυρῆσαι.* Spr. 55, 3, 2. (3.) — *χεῖρον.* zu § 4. — *πρός* von Seiten. Spr. 68, 33 (37), 1.

§ 40. *ἀναστάς.* zu 5, 6, 25. — *ἐπὶ τούτῳ.* zu 3, 2, 4. — *δοκεῖ δέ* für *καὶ δοκεῖ δέ (γε)* Kr. [26.] — *δέ*, als Gegensatz zu den Reden Anderer. vgl. zu 4, 6, 10. — *τοῦτο.* Spr. 46, 3, 2. (5, 9.) Hell. 6, 5, 51: *ἄλλο τι καλῶς ἐστρατήγησεν.* (Di.) Her. 9, 107, 1: *τοιαῦτα στρατηγεῖν.* — *ἀναπρᾶξαι.* Spr. 57, 10, 5. (8.)

§ 41. *ὑπὲρ Ξ.* ist wohl mit *ἀναστάς* zu verbinden: er stand für X. auf, was er dadurch bewies dass er von diesem die Schuld auf den Herakleides wälzte. Für *ἀναστάς* haben einige Hsn. *ἐνετός*, wobei *ὑπό* für *ὑπέρ* zu lesen wäre. — *χρήματα* Güter, Beute. — *ἐπονήσαμεν* durch Anstrengung verdienten. vgl. § 9. — *γενόμενα* Ertrag für *γινόμενα* Kr. [26.] vgl. zu 5, 3, 4. — *κλέψας.* zu 4, 6, 16. — *ἑξόμεθα αὐτοῦ* wir werden uns an ihn halten.

§ 42. *μᾶλλον* mehr als durch das vorher Gehörte.

§ 43. *τὰ χωρία.* zu 7, 2, 25. — *ἐν ἀποῤῥήτῳ ποιεῖσθαι* geheim

ζέλμην τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ᾽ ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὁπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τά τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ καὶ τὰ ἄλλα ἃ ὑπέσχετο. Καὶ ἐν ἀποῤῥήτῳ ποιησάμενος λέγει ὅτι ἀκήκοε Πολυνίκου ὡς εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθανοῖτο ὑπὸ Θίβρωνος. Ἐπέστελλον δὲ 44 *ταῦτα καὶ ἄλλοι πολλοὶ [ξένοι] τῷ Ξενοφῶντι ὡς διαβεβλημένος εἴη καὶ φυλάττεσθαι δέοι. Ὁ δὲ ἀκούων ταῦτα δύο ἱερεῖα λαβὼν ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ βασιλεῖ πότερά οἱ λῷον καὶ ἄμεινον εἴη μένειν παρὰ Σεύθῃ ἐφ᾽ οἷς Σεύθης λέγει ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. Ἀναιρεῖ αὐτῷ ἀπιέναι.*

ζ. *Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσωτέρω· οἱ δὲ Ἕλ-* 1 *ληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἥξειν. Αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. Ὁρῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἑαυτοῦ ἐν ταῖς κώ-* 2 *μαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων καὶ ἱππέας ὅσον πεντήκοντα ἔρχεται καὶ προκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. Καὶ ὃς λαβών τινας τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἐπιτηδείων προςέρχεται. Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Μηδοσάδης· Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμε-* 3 *τέρας κώμας πορθοῦντες. Προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγώ τε ὑπὲρ Σεύθου καὶ ὅδε ὁ ἀνὴρ παρὰ Μηδόκου ἥκων τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξόμεθα.*

Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ μὲν τοιαῦτα λέγοντι 4 *καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν· τοῦδε δ᾽ ἕνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν᾽ εἰδῇ οἷοί τε ὑμεῖς ἐστε καὶ οἷοι ἡμεῖς. Ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, πρὶν φίλοι γε-* 5 *νέσθαι ὑμῖν, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι ἐβουλόμεθα, ἣν*

---

zu halten heissen, wie *ἀπόῤῥητα ποιεῖσθαι* Her. 9, 45. 94. — *Πολυνίκου.* zu *Κύρου* 1, 8, 6. — *ὑπό.* zu 52, 3, 1.

§ 44. *τῷ Διὶ τῷ.* zu 3, 2, 9. — *λῷον καὶ ἄμεινον.* zu 1, 7, 3. — *ἐφ᾽ οἷς* unter den Bedingungen, Vorschlägen die. Spr. 68, 37 (41), 8. — *πότερα*, wie *εἰ* 5, 9, 31. — *λέγει.* zu 3, 2, 8. — *ἀναιρεῖν* steht sonst von Orakelsprüchen. So wie hier Her. 2, 52, 2 u. 6, 69 2. Ein Asyndeton der Art 4, 1, 20. — *ἀπιέναι.* zu 3, 1, 6 u. z. Thuk. 1, 126, 2.

C. 7. § 1. *εἰς.* zu 2, 2, 16. *ἐν* 5, 5, 20 u. öfter. — *ἔμελλον.* zu 1, 9, 28

§ 2. *ἄνωθεν* aus dem Binnenlande. zu 1, 2, 1. — *καταβεβηκότων* könnte fehlen.

§ 3. *πορθοῦντες.* Spr. 56, 8, 1.) — *Μηδόκου* 7, 3, 16. — *ἀπιέναι.* Spr. 55, 3, 7. (13.) — *ἐπιτρέπειν* gewähren (beliebig handeln) lassen, erlauben zu plündern. Kr. z. Thuk. 1, 71, 1. — *ἀλεξόμεθα* findet sich auch sonst als Futur. (Spr. § 40.)

§ 4. *καί* auch nur. Spr. 69, 28, 7. (32, 18.) — *χαλεπόν* widerwärtig.

6μὲν ἐθέλοιμεν πορθοῦντες, ἣν δ' ἐθέλοιμεν [κατα]καίοντες· καὶ σὺ ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἦλθες πρεσβεύων, ηὐλίζου παρ' ἡμῖν οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἤ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, 7ὡς ἐν κρειττόνων χώρᾳ ηὐλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις. Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε καὶ δι' ἡμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἣν παρ' ἡμῶν ἑκόντων κατὰ κράτος παρελάβετε· ὡς γὰρ αὐτὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡ-8μᾶς ἐξελαύνειν. Καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δοὺς καὶ εὖ ποιήσας ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ' ἀποπορευομένους ἡμᾶς οὐδ' 9ἐναυλισθῆναι, ὅσον δύνασαι, ἐπιτρέπεις. Καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνῃ οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μέν σε ὁρᾷ πλουτοῦντα, πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι ἀπὸ λῃστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. 10Ἀτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ λέγεις ταῦτα; ἔφη· οὐ γὰρ ἐγὼ ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπαγαγεῖν, οὐδὲ ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὦ θαυμαστότατοι, ὅπως, ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον, οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.

11 Ἐπεὶ [δὲ] ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ μέν, ὦ Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἀκούων ταῦτα. Καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστάμην, οὐδ' ἂν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι. Οὐδὲ γὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἐξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. 12Ταῦτ' εἰπὼν ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλαυνε καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς πλὴν τεττάρων ἢ πέντε. Ὁ δὲ Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη, ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὼ Λακεδαιμονίω. 13Καὶ ὃς λαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνίκῳ καὶ ἔλεξεν ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης, προερῶν ἅπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. Οἶμαι ἂν οὖν, ἔφη, ὑμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ14 τὸν ὀφειλόμενον μισθόν, εἰ εἴποιτε ὅτι δεδέηται ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπρᾶξαι τὸν μισθὸν ἢ παρ' ἑκόντος ἢ παρ' ἄκοντος Σεύθου· καὶ ὅτι τούτων τυχόντες προθύμως ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασι· καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν· καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται.

Ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες, ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ὁποῖα ἂν15 δύνωνται κράτιστα· καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. Ἐλθὼν δὲ ἔλεξε Χαρμῖνος· Εἰ μέν τι σὺ ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρὸς σὲ ἔχομεν. Ὁ δὲ Μηδοσάδης16 μάλα δὴ ὑφειμένως· Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, λέγω καὶ Σεύθης τὰ αὐτά, ὅτι ἀξιοῦμεν τοὺς φίλους ἡμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιῆτε ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε· ἡμέτεροι γάρ εἰσιν· Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν ὁπότε τὸν17 μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας οἳ τούτους παρὰ τοὺς ὅρκους ἠδίκησαν. Ἢν δὲ δὴ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθένδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια λαμβάνειν. Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε δ' ἄν,18 ὦ Μηδόσαδες, τούτοις ἐπιτρέψαι, ἐπειδή φατε φίλους εἶναι ὑμῖν, ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμέν, ὁπότερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι εἴτε ἡμᾶς; Ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέλευε δὲ μάλι-19 στα μὲν αὐτὼ ἐλθεῖν τὼ Λάκωνε παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ

§ 5. ὁπότε. ὅτε? 7, 2, 10. — ἥν erg. χώραν. zu πολεμία 3, 3, 5. 7, 2, 37.

§ 6. ἐγκεχαλινωμένοις 7, 2, 21. — τοῖς. Spr. 50, 8, 1. (11, 3.)

§ 7. τήνδε. (Spr. 51, 7, 2.) — δή für δέ Le. u. eine Hs. vgl. 7, 6, 37. — ἐξελαύνετε vom Versuche. vgl. zu 6, 1, 9. (Spr. 1, 6.) — ἑκόντων. Spr. 57, 5, 2. Eine Handschrift ἐχόντων; ἑλόντων Kr. [26] u. Cobet N. l. p. 507. Wahrscheinlich ist κατὰ κράτος (was Dobree p. 136 durch κατὰ κράτος τῶν ἐχόντων erklärt) nach oder besser vor ἡμᾶς zu stellen. (Kr. 45 u. 54.)

§ 8. οὐχ ὅπως nicht nur nicht. Spr. 67, 13, 1. (14, 3.) — ἀνθ' ὧν. zu 1, 3, 4. — ἀποπέμψασθαι. zu 1, 1, 5. vgl. 7, 7, 23. — ὅσον so weit. Spr. 46, 3, 2. (5, 6.) vgl. 7, 7, 46.

§ 9. ἀπό. zu 5, 9, 1. — ἔχοντα erg. ἑώρα aus ὁρᾷ. vgl. § 13 u. zu 3, 1, 34. — ἔφησθα 7, 2, 34.

§ 10. τί καί. zu 1, 8, 16. — ἀπαγαγεῖν. Spr. 55, 3, 10. (20.) — οὐδέ. zu 5, 6, 22. Ueber die Sache 7, 6, 3. — θαυμαστότατοι. θαυμασιώτατοι Lion. vgl. 3, 1, 27. Dies findet sich oft so z. B. bei Platon. — ὅπως ist enge an παρακαλέσαντας anzuschliessen. — χαρισαίμην. ἐχαρισάμην Cobet N. l. p. 507 s. (Spr. 54, 8, 8.)

§ 11. κατά. zu 7, 1, 30. — τῆς αἰ. der aus der Sache erfolgten. zu 7, 2, 21..

§ 12. ἡ χ. πορθουμένη die Verheerung des L. (Spr. 50, 11, 3.)

§ 13. αὐτῷ ipsi; erg. προεῖπεν. — ἅπερ. zu 5, 6, 33. — ἀπιέναι. zu ἀποστῆναι 1, 1, 7.

§ 14. ἀπολαβεῖν. zu ἀπαιτεῖν 1, 2, 11. — δεδέημαι haben auch Isai. 8, 22 und Dem. 19, 239. — συναναπρᾶξαι 7, 6, 40. — τούτων, eure Forderungen. — φασί, erg. οἱ στρατιῶται aus στρατιά Spr. 58, 4, 1. — τὰ δίκαια was sie zu fordern berechtigt seien. vgl. § 17, wo jedoch zugleich eine Anspielung auf δίκην λαμβάνειν.

§ 15. ταῦτα. ταῦτά τε Kr. [26.] Das Komma stand sonst nach ταῦτα. (Kr. eb.) — (ὁποῖα. Spr. 49, 10, 4.) — ἐλθών. zu 6, 4, 34. — λέγειν, erg. λέγε δή. zu 2, 1, 14. 7, 1, 31. — ἔχομεν, erg. λέγειν. zu 2, 1, 9.

§ 16. τὰ αὐτά. zu 1, 1, 7. — φίλους, die Einwohner der Dörfer, in denen die Hellenen jetzt lagen. (Ze.) vgl. § 1 u. 18.

§ 17. ταῦτα, eure Eroberungen. vgl. § 28. — ἐρχόμεθα wir sind im Begriff. (Spr. 56, 10, 4.) — καὶ νῦν, auch nach dieser deiner Erklärung. — ἐνθένδε von dieser Seite her, mit euch. vgl. zu 2, 5, 26 (und Spr. 47, 13, 9.)

§ 18. εἶναι, αὐτούς. — ἐν ὧν τῇ in deren. (Spr. 47, 9, 19.) — ὁπότερα — εἴτε — εἴτε. Hell. 3, 5, 19: ὁπότερα μὲν οὖν, εἴτε λαθόντες ἐπέπεσον αὐτῷ, εἴτε καὶ αἰσθόμενος προσιόντας ὡς κρατήσων ὑπέμεινεν, ἄδηλον. (Spr. 65, 1, 11.) — προσῆκεν, weil der Gedanke zum Grunde liegt: wenn sie darüber zu verfügen hätten, so müsstet vielmehr ihr weichen. Spr. 53, 2, 7.) Vielleicht aber ist προσήκειν zu lesen, regiert von ψηφίσωνται. (Kr. 45, προσῆκον 30, vgl. Spr. 56, 3, 5.) προσήκει Poppo u. Cobet N. l. p. 508 u. 532.

§ 19. οὐκ ἔφη lehnte ab, erg. ἐπιτρέψειν. — μάλιστα μέν wo mög-

οἴεσθαι ἂν Σεύθην πεῖσαι· εἰ δὲ μή, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ 20*συμπράξειν ὑπισχνεῖτο. Ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ καίειν. Ἐντεῦθεν πέμπουσι τὸν Ξενοφῶντα καὶ σὺν αὐτῷ οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. Ὁ δὲ ἐλθὼν λέγει πρὸς τὸν Σεύθην·*

21 *Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμί σε, ἀλλὰ διδάξων, ἢν δύνωμαι, ὡς οὐ δικαίως μοι ἠχθέσθης ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπῄτουν σε ἃ ὑπέσχου αὐτοῖς προθύμως· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἧττον ἐνόμιζον εἶ-* 22*ναι συμφέρον ἀποδοῦναι ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε οὐχ οἷόν* 23*τ' ἐστί λανθάνειν οὔτε ἤν τι καλὸν οὔτε ἤν τι αἰσχρὸν ποιήσῃς. Τοιούτῳ δὲ ὄντι ἀνδρὶ μέγα μέν μοι δοκεῖ εἶναι μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐεργέτας, μέγα δὲ εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων, τὸ δὲ μέγιστον μηδαμῶς ἄπιστον σαυτὸν καταστῆσαι ὅ, τι λέ-* 24*γεις. Ὁρῶ γὰρ τῶν μὲν ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδυνάτους καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οἳ δ' ἂν φανεροὶ ὦσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἤν τι δέωνται, οὐδὲν μεῖον δύνανται ἀνύσασθαι ἢ ἄλλων ἡ βία· ἤν τέ τινα σωφρονίζειν βούλωνται, γιγνώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἧττον σωφρονιζούσας ἢ ἄλλων τὸ ἤδη κολάζειν· ἤν τέ τῳ τι ὑπισχνῶνται οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μεῖον διαπράττονται ἢ οἱ ἄλ-* 25*λοι παραχρῆμα διδόντες. Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ σὺ τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβες. Οἶσθ' ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν ἃ ἔλεγες ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους συστρατεύεσθαί τε καὶ συγκατεργάσασθαί σοι ἀρχὴν οὐ τριάκοντα μόνον ἀξίαν ταλάντων, ὅσα οἴονται*

---

lich. Spr. 65, 5, 8. (12.) — *οἴεσθαι* hängt von dem *ἔφη* ab das in *ἐκέλευσεν* enthalten ist, *πέμπειν* von *ἐκέλευσε* selbst. — *πεῖσαι*, *αὐτῷ* als Subjectsac.

§ 21. *οὐδέν.* zu 7, 1, 31. — *εἶναι συμφέρον.* Spr. 56, 3, 1. (2.)

§ 22. *πρῶτον μέν.* Der zweite Grund § 28 ff. — *εἰς τὸ φανερόν* auf eine der Beachtung und Betrachtung ausgesetzte Stufe. *ἐπιφάνειαν* Diod. 14, 1. Her. 6, 122: *ἐφανερώθη ἐς τοὺς Ἕλληνας.* vgl. Thuk 4, 11, 3 u. Dion. Arch. 10, 37: *ταῦτ' ἐστὶ τὰ φανερώσαντα*

§ 23. *ἄνδρας.* Spr. 57, 1, 1. — *εὖ ἀκούειν* in gutem Rufe stehen, gelobt werden. — *ὑπό.* Spr. 52, 3, 1. — *ἑξακισχιλίων.* Kr. De. auth. p. 49, 4 u. Koch S. 137. — *ἄπιστον.* Dem. 36, 52: *πολλῶν χρημάτων τὸ χρηστὸν εἶναι λυσιτελέστερόν ἐστιν.* — *σαυτόν.* *ἑαυτόν* würde man erwarten: doch vgl. zu 7, 6, 36 u. zu 2, 4, 26. — *καταστῆσαι.* So. Ant. 657: *ψευδῆ γ' ἐμαυτὸν οὐ καταστήσω πόλει.* — *ὅ, τι* in Bezug auf das was. (Lex. z. An. in *ὅστις.*)

§ 24. *πλανωμένους* gleichsam des Weges verfehlen, ihr Ziel nicht erreichen. — *δύνανται* für *δύνωνται* Weiske. — *ἀνύσασθαι* für *ἂν ἔσεσθαι* Valckenaer, *ἀνύτεσθαι* eine Hs. — *σωφρονίζειν* zur Raison, zur Ordnung bringen. vgl. zu § 30 u. 5, 9, 28. — *τὸ ἤδη κολάζειν*, der Genitiv *τούτων* ist dabei nicht sprachwidrig. (Spr. 47, 10, 2.) — *ἤδη* auf der Stelle. — *οἱ τοιοῦτοι* die so geeigenschafteten. vgl. zu 3, 1, 13.

§ 25. *οἶσθ'* für *οἶδ'* Muret. — *ἅ.* zu 4, 4, 15. — *συστρατεύεσθαι.* Spr. 55, 3, 6. (12.) — *τριάκοντα.* vgl. § 53 u. Kr. De auth. p. 49 ss.

*δεῖν οὗτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίων. Οὔκουν τοῦτο μὲν πρῶ-*26 *τον, τὸ πιστεύεσθαί σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι κατειργασμένον, τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκεται;*

*Ἴθι δὴ ἀναμνήσθητι πῶς μέγα ἡγοῦ τότε καταπράξασθαι ἃ νῦν κα-*27 *ταστρεψάμενος ἔχεις. Ἐγὼ μὲν εὖ οἶδ' ὅτι εὔξω ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλόν σοι καταπραχθῆναι ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι. Ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος καὶ αἴσχιον δοκεῖ εἶναι τὸ ταῦτα*28 *νῦν μὴ κατασχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳπερ χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι, καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην φανῆναι ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. Οὔκουν ἐπίστασαι μὲν*29 *ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γενόμενοι οὐ φιλίᾳ τῇ σῇ ἐπείσθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι, ἀλλ' ἀνάγκῃ, καὶ ὅτι ἐπιχειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι; Ποτέρως οὖν οἴει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαί*30 *τε αὐτοὺς καὶ σωφρονεῖν τὰ πρὸς σέ, εἰ ὁρῷέν σοι τοὺς στρατιώτας οὕτω διακειμένους ὡς νῦν τε μένοντας ἄν, εἰ σὺ κελεύοις, αὖθίς τ' ἂν ταχὺ ἐλθόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ ταχὺ ἄν σοι, ὁπότε βούλοιο, παραγενέσθαι, ἢ εἰ καταδοξάσειαν μήτ' ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων, τούτους τε αὐτοῖς*31 *εὐνουστέρους εἶναι ἢ σοί; Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν ἀπορίᾳ. Οὔκουν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος*

---

§ 26. (*τοῦτο. τό.* Spr. 50, 11, 21.) — *πιστεύεσθαι.* Spr. 52, 4, 1. — *κατειργασμένον* für *κατειργασμένων* Muret. — *χρημάτων.* Spr. 47, 16. (17.) — *πιπράσκεται.* Das Fragezeichen für ein Punctum Kr. [26.]

§ 27. (*ἴθι.* Spr. 54, 4, 1.) — *πῶς μέγα ἡγοῦ* nicht: wie bedeutend (*ὡς μέγα*) erachtetest du, sondern: wie hieltest du es für bedeutend. Mem. 4, 2, 23: *νῦν πῶς οἴει με ἀθύμως ἔχειν;* Dem. 1, 24: *πῶς ἂν αὐτὸν οἴεσθαι ἑτοίμως ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν.* — *ἔχεις.* Spr. 56, 3, 3. (6.) — *χρημάτων.* zu 3, 2, 14.

§ 28. *βλάβος*, gew. *βλάβη* bei Attikern. — *ὅσῳπερ.* Spr. 48, 12, 8. (15, 10.) — *πλουτῆσαι.* Spr. 53, 5, 1. — *φανῆναι.* Mem. 1, 2, 27: *τίς διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητάς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χείρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου;* — *ἀρχήν* und *τὴν ἀρχήν* überhaupt bei Negationen. (Spr. 46, 3, 2.) — *βασιλεῦσαι* König geworden zu sein.

§ 29. *ἐπίστασαι μέν* als ob folgen sollte *ἐπίστασαι δὲ ὅτι ἐπιχειροῖεν ἄν.* Aehnlich So. Phi. 1056: *πάρεστι μὲν Τεῦκρος — ἐγώ τε.* — *ὑπήκοοι* für *ἐπήκοοι* Le. — *τῇ σῇ* gegen dich. So vertritt das Possessiv regelmässig den Objectsgenitiv. (Spr. 47, 7, 8.) — *ἄρχεσθαι.* Spr. 52, 4, 1.

§ 30. *σωφρονεῖν* vom Gehorsam, wie Kyr. 3, 2, 4: *σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις.* — *τὰ πρός* im Verhältnisse zu. Spr. 45, 3, 2. (5, 4.) Die Hsn. haben theils *σωφρονεῖν τὰ πρόσθεν*, theils *φρονεῖν τὰ πρὸς σέ.* (Kr. 26.) — *σοί. πρὸς σέ* § 38. — *μένοντας ἄν.* Spr. 69, 6, 5. (7 A. 1, 4.) — *ἄλλους τε παραγενέσθαι* hängt von einem in *ὁρῷεν* enthaltenen *νομίζοιεν* ab. — *τούτων* von diesen, den Hellenen, hängt von *ἀκούοντας* ab. Spr. 47, 9, 1. (10, 11.) — *ἤ* entspricht dem *ποτέρως.* — *τούτους*, die Hellenen; *αὐτοῖς*, deinen Untergebenen. (Ze.)

§ 31. *ἡμῶν.* Spr. 47, 18. (19.) — *τοῦτο* ist Subject und wird wie 3, 2, 17 durch den folgenden Satz erklärt. (Spr. 61, 7, 5.) Dem. 1, 3: *ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος μὴ παρασπάσηταί τι τῶν ὅλων πραγμάτων.* vgl. zu 4, 6, 10. — *μή.* zu 4, 1, 6. — *λάβωσι*, die Unterjochten. — *ἀδικεῖσθαι*, durch

μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινας τούτων οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἐὰν τὰ παρὰ 32σοῦ νῦν ἀναπράξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὸ δέεσθαι τῆς στρατιᾶς συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα; Ὅτι γε μὴν οἱ νῦν ὑπὸ σοὶ Θρᾷκες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπί σε ἢ σύν σοι οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος δουλεία ὑπάρχει αὐτοῖς, κρατουμένου δέ σου 33ἐλευθερία.

Εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ ὡς σῆς οὔσης, ποτέρως ἂν οἴει ἀπαθῆ κακῶν αὐτὴν εἶναι μᾶλλον, εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται ἀπολαβόντες ἃ ἐγκαλοῦσιν εἰρήνην καταλιπόντες οἴχοντο, ἢ εἰ οὗτοί 34τε μένοιεν ὡς ἐν πολεμίᾳ, σύ τε ἄλλους πειρῷο πλείονας τούτων ἔχων ἀντιστρατοπεδεύεσθαι δεομένους τῶν ἐπιτηδείων; Ἀργύριον δὲ ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθείη, εἰ τούτοις τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ 35εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο ἄλλους τε κρείττονας τούτων δέοι σε μισθοῦσθαι; Ἀλλὰ γὰρ Ἡρακλείδῃ, ὡς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπολυ τοῦτο δοκεῖ τὸ ἀργύριον εἶναι. Ἦ μὴν πολύ γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι ἢ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρὸς σὲ τὸ δέκατον τού-36του μέρος. Οὐ γὰρ ἀριθμός ἐστιν ὁ ὁρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος. Σοὶ δὲ νῦν ἡ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσοδος πλείων ἔσται ἢ ἔμπροσθεν τὰ παρόντα πάντα 37ἃ ἐκέκτησο.

Ἐγὼ μέν, ὦ Σεύθη, ταῦτα ὡς φίλου ὄντος σου προενοούμην, ὅπως 38σύ τε ἄξιος δοκοίης εἶναι ὧν οἱ θεοί σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγώ τε μὴ διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ. Εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι νῦν ἐγὼ οὔτ' ἂν ἐχθρὸν βουλόμενος κακῶς ποιῆσαι δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, οὔτ' ἄν, εἴ 39σοι πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην. Οὕτω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται. Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν τοῖς θεοῖς εἰ-

Nichtzahlung des Soldes. Spr. 53, 1, 3. — συστρατεύεσθαι. Spr. 53, 1, 6. (10.) — τὰ παρὰ σοῦ ihre Forderungen an Dich. — ἀναπράξωσιν, οἱ Λακεδαιμόνιοι.

§ 32. γε μήν. zu 1, 9, 16. — ὑπὸ σοί. Spr. 69, 40. (44 A.) — γενόμενοι. Ueber die Stellung zu 5, 6, 20. — ἐπί σε. zu 2, 5, 9. — δέ ohne σοῦ Kr. [26.]

§ 33. χώρας. Spr. 47, 10, (11.) — τι. Spr. 46, 3, 2. (5, 9 u. 47, 11, 4.) § 37. — κακῶν. Spr. 47, 25, 8. (26, 10). — ἢ. καί Dobree.

§ 35. ἀλλὰ γάρ doch dagegen lässt sich dies sagen. Dem Herakleides nämlich etc. (Spr. 69, 14, 4.) — λαβεῖν. zu φέρεσθαι 2, 1, 6.

§ 36. ἀριθμός. Hier. 4, 8: οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανά, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις. — ὁ ὁρίζων das Bestimmende. zu 3, 1, 42. 2, 18.

§ 37. ταῦτα. gr. Spr. 47, 11, 4. — διαφθαρείην mein Ansehn zu Grunde ginge.

§ 38. ἄν. zu 3, 1, 6.

§ 39. αὐτόν σε dich selbst. (Spr. 51, 2, 8.) — ἐπὶ τοῖς στρατι-

δόσι ποιοῦμαι ὅτι οὔτε ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδὲν οὔτε ᾔτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων οὔτε ἃ ὑπέσχου μοι ἀπῄτησα· ὄμνυμι δέ σοι μηδὲ ἀποδιδόντος δέξασθαι ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται40 ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν. Αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι, τὰ δ' ἐκείνων περιιδεῖν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων. Καίτοι Ἡρακλείδῃ γε λῆρος πάντα δοκεῖ εἶναι41 πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου· ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθη, οὐδὲν νομίζω ἀνδρὶ ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότητος. Ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλου-42 τεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ [καὶ] ἄλλων βουλομένων γενέσθαι, καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους, ἐὰν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων.

Ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες ὅτι σοι ἐκ τῆς43 ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιωτῶν λόγους πάντως κατανόησον· παρῆσθα γὰρ καὶ ἤκουες ἃ ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. Κατηγόρουν μὲν γάρ μου44 πρὸς Λακεδαιμονίους ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην ἢ Λακεδαιμονίους, αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ ὡς μᾶλλον μέλοι μοι ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν· ἔφασαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. Καίτοι45 τα δῶρα ταῦτα πότερον οἴει αὐτοὺς κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι πρὸς σὲ αἰτιᾶσθαί με ἔχειν παρὰ σοῦ ἢ προθυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανοήσαντας; Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἀνθρώπους νομίζειν εὔνοιαν δεῖν ἀ-46 ποκεῖσθαι τούτῳ παρ' οὗ ἂν δῶρά τις λαμβάνῃ. Σὺ δὲ πρὶν μὲν ὑ-

ώταις entweder: um Dir die Dienste der Soldaten zu verschaffen, oder: um zum Nachtheile der Soldaten zu wirken. Dein. 1, 112: ἐπὶ τῷ δήμῳ δῶρα λαμβάνειν. — εἰς τὸ ἴδιον. zu 1, 3, 3.

§ 40. μηδ' ἀποδιδόντος (σοῦ), μηδ' εἰ ἀπεδίδους; über μηδέ Spr. 69, 45. (56, 13, 2.) vgl. zu 1, 6, 8; über ἀποδιδόναι zu 6, 1, 9. Erg. ταῦτα, ἃ ὑπέσχου. — δέξασθαι ἄν aus ἐδεξάμην ἄν. Spr. 69, 6, 5. (7 A. 1, 4.) — συναπολαμβάνειν scheint sonst nicht vorzukommen. Ueber das ἀπό zu ἀπαιτεῖν 1, 2, 11. — αἰσχρὸν ἦν. zu 7, 6, 21. — ἄλλως τε καί zumal. Spr. 69, 5.

§ 41. πρός in Vergleich zu. Spr. 68, 35 (39), 5. Plat. Polit. 10 p. 608: οὗτος ὁ χρόνος πρὸς τὸν πάντα ὀλίγος πού τις ἂν εἴη. — ἐκ. Spr. 68, 13, 6. (17, 10.)

§ 42. ταῦτα. Spr. 58, 3, 4. (5.) — (τούς, τῶν. Spr. 50, 4, 3.) Ueber das Part. Fu. zu 5, 1, 4. — τι σφαλῇ. Thuk. 6, 11, 3: εἰ σφαλείημέν τι, τάχιστ' ἂν ἐπίθοιντο. (Spr. 52, 4, 8.) vgl. Kr. z. Thuk. 7, 55, 2,

§ 43. ἀλλὰ γάρ. zu 3, 2, 26. — ἀλλά. Spr. 69, 4, 3. (5.) — πάντως für πάντας Schäfer. — ἔλεγον 7, 6, 8 ff.

§ 44. μου. Spr. 47, 23. (24.) — περί. zu 1, 9, 7. — αὐτοί sie ihrerseits, rücksichtlich ihrer eigenen Interessen. — (ἐμοί. Spr. 48, 7, 1.) — ἔχοι. zu 1, 8, 13.

§ 46. ἀποκεῖσθαι aufgehoben, bewahrt werden. Philostr. Leben des Apoll. 4, 46 p. 187: ὧν ἐνενοήθης ἀποκείσεταί ἔπαινος. — ἔσοιτο, ἐμοί. zu 1, 7, 8. vgl. 7, 2, 25. — ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο wurdest

πηρετῆσαί τί σοι ἐμὲ ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἃ ἐβούλου καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτιμον 47 ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾷς περιορᾶν. Ἀλλὰ μὴν ὅτι σοι δόξει ἀποδοῦναι πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε καὶ αὐτόν γέ σε οὐχὶ ἀνέξεσθαι τούς σοι προεμένους εὐεργεσίαν ὁρῶντά σοι ἐγκαλοῦντας. Δέομαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῷς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι οἷόν περ καὶ παρέλαβες.

48 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες τὸν Ἡρακλείδην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι· ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διενοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι ἀποδώσω τε. 49 Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπεὶ τοίνυν διανοῇ ἀποδιδόναι, νῦν ἐγώ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι καὶ μὴ περιιδεῖν με διὰ σὲ ἀνο- 50 μοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε καὶ ὅτε πρὸς σὲ ἀφικόμεθα. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' οὔτ' ἐν τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμὲ ἀτιμότερος, ἄν τε μένῃς παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὁπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τά τε χωρία ἀπο- 51 δώσω καὶ τὰ ἄλλα [πάντα] ἃ ὑπεσχόμην. Ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὂν παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. Ὁ δὲ 52 πάλιν εἶπεν· Ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε· ὅπου δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ὦ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο ἀγαθὸν 53 ἔσεσθαι. Ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δὲ ἑξακοσίους καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ταῦτα λα- 54 βὼν καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προςλαβὼν ἄπιθι. Γε-

---

nicht satt zu versprechen, wusstest nicht was Du Alles versprechen solltest. Spr. 56, 6, 1. — [ὅσον. Spr. 49, 10, 4.] — τολμᾷς gewinnst Du es über Dich. Reisig zu So. OK. 198.

§ 47. ὅτι σοι δόξει. Erwarten würde man ὅτι χρή. Allein es ist angefangen als sollte folgen ὑπὸ τοῦ χρόνου διδαχθέντα. — προέσθαι εὐεργεσίαν eine Wohlthat Preis geben (zu 1, 9, 10) d. h. sie erweisen ohne sich einen Preis dafür auszubedingen, was von den Hellenen wenigstens in sofern gesagt werden konnte als sie, auch nachdem sie den Sold nicht ganz erhalten hatten, dem Seuthes zu dienen fortfuhren. — ὁρῶντα. zu 7, 3, 3. — οὖν. δ' οὖν Matthiae. — ἀποδιδῷς für ἀποδιδῷς Schäfer. — τοιοῦτον so unbescholten und einflussreich. — παρέλαβες, ὅτε πρὸς σε ἀφικόμην § 49.

§ 48. (κατηράσατο τῷ. Spr. 48, 7, 14.) — τοῦτον ist Prädicat: der bezeichnete, τὸν αἴτιον. (Spr. 61, 7, 3.) — ἀποστερῆσαι vorenthalten.

§ 49. ἀνομοίως ἔ., ἀτιμότερον ὄντα. vgl. § 50. — τε καί. zu 5, 4, 21.

§ 50. οὔτ' ἐν für οὐδὲν oder οὔτε Kr. [26.] — τὰ χωρία 7, 2, 38. 5, 8. 6, 43.

§ 51. ταῦτα—τε darauf kann ich nicht eingehen. vgl. § 52.

§ 52. ἐπαινῶ. zu 1, 4, 16.

§ 53. ἀλλ' ἤ. zu 4, 6. 11. — ὁμήρους 7, 4, 14 ff. 20 f.

λάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἢν οὖν μὴ ἐξικνῆται ταῦτα εἰς τὸν μισθόν, τίνος τάλαντον φήσω ἔχειν; Ἆρ' οὐκ, ἐπειδὴ καὶ ἐπικίνδυνόν μοί ἐστιν, ἀπιόντα γε ἄμεινον φυλάττεσθαι τοὺς πέτρους; Ἤκουες δὲ τὰς ἀπειλάς. Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμειναν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκέ τε αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο καὶ τοὺς ταῦτα ἐ- 55 λάσοντας συνέπεμψεν. Οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκήσων καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀποληψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἥκοντα εἶδον, ἥσθησάν τε καὶ προςέθεον. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ 56 εἶδε Χαρμῖνόν τε καὶ Πολύνικον, Ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διαθέμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. Οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. Ξενοφῶν δὲ οὐ προςῄει, ἀλλὰ φα- 57 νερὸς ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος· οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. Προςελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδειοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν πρὶν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα καὶ Θίβρωνι παραδοίη.

η'. Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον· καὶ ἀπαντᾷ τῷ Ξενοφῶντι 1 Εὐκλείδης, μάντις, Φλιάσιος, ὁ Κλεαγόρου υἱὸς τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. Οὗτος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι ὅτι ἐσέσωστο καὶ ἠρώτα αὐτὸν πόσον χρυσίον ἔχει. Ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν ἦ μὴν ἔ- 2 σεσθαι μηδὲ ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον καὶ ἃ ἀμφ' αὐτὸν εἶχεν. Ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. Ἐπεὶ δὲ πεμψάν- 3 των Λαμψακηνῶν ξένια τῷ Ξενοφῶντι θύων τῷ Ἀπόλλωνι παρεστήσατο τὸν Εὐκλείδην, ἰδὼν τὰ ἱερὰ ὁ Εὐκλείδης εἶπεν ὅτι πείθοιτο αὐτῷ μὴ εἶναι χρήματα. Ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι κἂν μέλλῃ ποτὲ γενήσεσθαι, φαίνεταί τι ἐμπόδιον, ἐὰν μηδὲν ἄλλο, (ἀλλὰ) σὺ σαυτῷ. Συνωμολόγει

---

§ 54. ἐξικνῆται, ἐξαρκῇ, ausreicht. — τίνος τ. φ. ἔ. wessen Talent zu haben soll ich sagen, für wen soll ich es empfangen zu haben erklären? — καὶ ἐπικίνδυνον nicht nur nicht nützlich, um des Heeres Gunst wieder zu erlangen, sondern sogar gefährlich; über das Neu. zu 3, 4, 20. — ἀπιόντα γε wenigstens (zumal) da ich abreisen will (vgl. 7, 8, 2. 2, 3, 29) und also der Gefahr mich auszusetzen gar keinen Grund habe. — τούς. zu 5, 7, 19. — τάς 7, 6, 10. — ἔμειναν, Xenophon u. die beiden Lakedaimonier. vgl. αὐτοῖς § 57.

§ 55. ὑπέσχετο 7, 2, 36. — τούς zu § 42. — ἐλάσοντας. Spr. 40 unter ἐλαύνω.

§ 56. αἰτίαν, wegen Unterschleife. vgl. zu 7, 1, 8.

§ 57. οὐ προςῄει, zum Charminos und Polynikos, um nicht den Verdacht der Veruntreuung mit ihnen zu theilen. — οἴκαδε, ὡς οἴκαδε ἀπιών. (Spr. 66, 1, 10. — ψῆφον ἐπάγειν abstimmen lassen, αὐτῷ gegen ihn.

C. 8. § 1. ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ. Wenn die Lesart richtig ist, so kann man dies als Titel eines Werkes fassen, wobei die Nichtwiederholung des τά keinen Anstoss erregt: τὰ „ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ", das ἐ. ἐν Λ. betitelte Werk.

§ 2. ἔσεσθαι erg. αὐτῷ, wie bei εἶναι § 3. — αὐτόν für αὐτόν Schäfer.

§ 3. καί vor θύων hat Kr. [26] gestrichen. Vielleicht ist es durch die La. ἐπεὶ δ' ἔπεμψαν Λαμψακηνοί veranlasst.. — ἀλλά fügt Kr. [50] hinzu. — σὺ σαυτῷ, durch Uneigennützigkeit.

4ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ Μειλίχιός ἐστι· καὶ ἐπήρετο εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὥςπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὁλακαυτεῖν. Ὁ δ' οὐκ ἔφη ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ. Συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι καθὰ εἰ-
5ώθει· καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο καὶ ὡλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ
6καὶ καλλιερεῖται. Καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίων καὶ ἅμα Εὐκλείδης χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι, καὶ ξενοῦνταί τε τῷ Ξενοφῶντι καὶ (τὸν) ἵππον ὃν ἐν Λαμψάκῳ ἀπέδοτο πεντήκοντα δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι' ἔνδειαν πεπρακέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἥδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδοσαν καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἤθελον ἀπολαβεῖν.

7 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρῳάδος· καὶ ὑπερβάντες τὴν Ἴδην εἰς Ἄντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον, εἶτα, παρὰ θάλατταν πορευόμενοι,
8τῆς Λυδίας εἰς Θήβης πεδίον. Ἐντεῦθεν δι' Ἀτραμυττίου καὶ Κερτονίου ὁδεύσαντες παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐκου πεδίον ἐλθόντες Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.

Ἐνταῦθα δὴ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι τῇ Γογγύλου τοῦ
9Ἐρετριέως γυναικὶ καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρί. Αὕτη αὐτῷ φράζει ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνὴρ Πέρσης· τοῦτον, ἔφη, αὐτόν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἂν καὶ αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. Ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἔπεμψε τόν τε αὑτῆς ἀνεψιὸν καὶ Δαφναγόραν, ὃν περὶ
10πλείστου ἐποιεῖτο. Ἔχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ ἐθύετο. Καὶ Βασίας ὁ Ἠλεῖος μάντις παρὼν εἶπεν ὅτι κάλλιστα εἶεν τὰ ἱερὰ
11αὐτῷ καὶ ὁ ἀνὴρ ἂν ἁλώσιμος εἴη. Δειπνήσας οὖν ἐπορεύετο τούς τε

---

§ 4. ἐμπόδιος. Lobeck Aglaoph. p. 1240. — ἐξ ὅτου. Spr. 43, 4, 2. (7.) — καθά für καὶ ἅ Schneider. — ἐπὶ τὸ β. Ar. Ek. 457: ἅπαντ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρει. vgl. z. Th. 2, 44, 2.

§ 5. προελθών für προσελθών Hutschinson.

§ 6. χρήματα, wohl den Erlös von 7, 7, 56. — ξενοῦσθαί τινι sonst: Gastfreundschaft mit Jemand schliessen, hier wahrscheinlich: gastfreundschaftlich von Jemand aufgenommen werden, wenn anders der hier genannte Eukleides der schon erwähnte ist, wogegen freilich ὑποπτεύοντες zu sprechen scheint. vgl. § 8. — (τόν) hat Kr. [26] zugefügt. vgl. § 2. — πεντήκοντα. ὀκτώ? N mit H verwechselt, wie öfter [Kr. 45]. Verschwender zahlten freilich hohe Preise. Boeckh Staatsch. 1 S. 103 f. — λυσάμενοι. Spr. 52, 8, 2. (3.) — τὴν τιμήν den gezahlten Preis.

§ 7. τῆς Λυδίας. zu 2, 2, 6. τῆς Μυσίας Poppo. — πεδίον. zu 1, 1, 2.

§ 8. Κερτονίου. Andere Hsn. Κερτωνοῦ oder Κερτωνίου; Hutschinson vermuthet Κυτωνίου, eine Stadt zwischen Lydien und Mysien, oder Καρίνης. vgl. Her. 7, 42.

§ 9. τοῦτον ist Object. — αὐτόν (das erste), Ξενοφῶντα als Subjectsac. — γυναῖκα. zu 1, 4, 8. — τά seine. Spr. 50, 2, 2. (3.) — ταῦτα καθ. wie τοῦτο στρατηγεῖν 7, 6, 40.

§ 11. τε verbindet δειπνήσας und λαβών, vgl. zu § 16. Doch ist es wohl

λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς γεγενημένους διὰ παντός, ὅπως εὖ ποιήσαι αὐτούς. Συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασάμενοι εἰς ἑξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλαυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος ὡς ἑτοίμων δὴ χρημάτων.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέριξ ὄντα ἀνδρά-12
ποδα [τῆς τύρσιος] καὶ χρήματα τὰ πλεῖστα ἀπέδρα αὐτούς, παραμελοῦντας, ὡς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν καὶ τὰ ἐκείνου. Πυργομαχοῦν-13
τες δὲ ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν, ὑψηλὴ γὰρ ἦν καὶ μεγάλη καὶ προμαχεῶνας καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα, διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. Ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπ' ὀκτὼ πλίνθων γηίνων τὸ εὖ-14
ρος. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἔνδοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποίουν μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. Κε-15
κραγότων δὲ αὐτῶν καὶ πυρσευόντων ἐκβοηθοῦσιν Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὁπλῖται Ἀσσύριοι καὶ Ὑρκάνιοι ἱππεῖς, καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους, ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων καὶ ἱππεῖς.

Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος σκοπεῖν· καὶ λαβόντες16
ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα ἤλαυνον καὶ τὰ ἀνδράποδα ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι, οὐ τοῖς χρήμασιν οὕτω προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἵ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι· νῦν δὲ ἀπῄεσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχούμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἑώρα Γογγύλος ὀλίγους μὲν τοὺς17

---

zu streichen, da es so einen einzelnen Begriff anschliessend in der An. sonst schwerlich vorkommt. (Kr. 54.) 3, 2, 16? — διὰ παντός. zu 3, 2, 8. — ἀπήλαυνον, τοὺς ἄλλους. — τὸ μ. ὡς ἑ. δὴ χ. den betreffenden Antheil von Gütern die sie bereit (leicht erreichbar) glaubten. Lys. 31, 5: μετέχειν τὸ μέρος τῶν δεινῶν. (gr. Spr. 47, 15, 1.)

§ 12. πέριξ mit dem Ge. findet sich sonst bei Attikern schwerlich. — τύρσιος. Ein bei attischen Prosaikern meist nur in Eigennamen vorkommender Genitiv. vgl. 5, 10, 1 (u. Spr. 18, 8, 4). Vielleicht ist τῆς τύρσιος zu streichen. (Kr. 50.)

§ 13. προμαχεών Brustwehr. — ἐπί. Spr. 68, 36 (40), 6.

§ 14. διεφάνη es schimmerte durch. Spr. 61, 4, 9. (5, 6.) — βουπόρῳ ὀ. mit einem sehr grossen Speere. Dion. Arch. 2, 52: τοῖς βουπόροις ὀβελοῖς παιόμενος ἀποθνήσκει. vgl. Her. 2, 135, 2. — εἶναι hängt von ἐποίουν ab: bewirken dass auch nur vorüberzugehen nicht sicher war. zu ὥςτε 1, 6, 2.

§ 15. καὶ οὗτοι gleichfalls. zu 1, 1, 11. — ἄλλοι. zu 1, 5, 5. 7, 11. — καί vor ἱππεῖς ist vielleicht mit Einer Hs. zu streichen. Doch könnte auch καὶ πελτασταί ausgefallen sein.

§ 16. ὅσοι. Spr. 51, 12. (13.) — ἤλαυνον denke man nach ποιησάμενοι gestellt. vgl. zu τὰ βασίλεια 1, 2, 27. — ἐντὸς πλ. π. gehört vielleicht bloss zu ἀνδράποδα. — ποιησάμενοι. zu 6, 3, 25. — εἰ ἀπίοιεν. zu 3, 4, 35.

§ 17. ὀλίγους. Spr. 56, 7, 3. (4.) — τούς. Spr. 50, 8 (11), 1. — βίᾳ

Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικειμένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἔχων, βουλόμενος συμμετασχεῖν τοῦ ἔργου· συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἁλισάρνης καὶ Τευθρανίας ὁ ἀπὸ Δαμα-18ράτου. Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα ἐπεὶ πάνυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάϊκον ποταμόν, τετρω-19μένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. Ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας ὁ Στυμφάλιος, λοχαγός, τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ διασώζονται ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

20 Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, εἰς τὸ μὴ διὰ τὸ ἐγ-21γὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. Ὁ δὲ Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη Ξενοφῶν καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἥξοι, 22ἐξαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρθένιον πόλισμα ἐχούσας. Ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συμπεριτυγχάνουσιν αὐτῷ καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ τοὺς ἵππους καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ οὕτω τὰ 23πρότερα ἱερὰ ἀπέβη. Ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. Ἐνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ᾐτιάσατο ὁ Ξενοφῶν· συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι [στρατηγοὶ καὶ οἱ] στρατιῶται ὥστ' ἐξαίρετα λαβεῖν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη καὶ ἄλλα· ὥστε ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν.

τῆς wider Willen der. (Spr. 47, 7, 4.) Hell. 3, 1, 21: κωλύειν βίᾳ τῶν πολιτῶν. — ὁ ἀπὸ Δ. zu 2, 1, 3.

§ 18. πορευόμενοι schliesst sich an διαβαίνουσιν an. — (οἱ ἡμίσεις. Spr. 56, 9, 1.) — κύκλῳ in kreisförmigem Zuge. — πρό. πρός Kr. [30] u. Cobet N. l. p. 509. Doch vgl. zu 1, 4, 4. — ἐγγύς. zu 4, 2, 28. — οἱ ἡμίσεις die Hälfte. Thuk. 8, 64, 1: τῶν πρέσβεων τοὺς ἡμίσεις ἀπέστελλον ἐπ' οἴκου. vgl. 4, 2, 9.

§ 19. ὅσον. zu 7, 3, 20. — διασώζονται. Spr. 52, 6.

§ 20. μακροτάτην. Spr. 43, 3. (A. 3.) — εἰς τό. Andere ὥστε. vgl. Her. 7, 6, 1 u. Mem. 3, 6, 2: εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκούειν τοιάδε λέξας. — φοβεῖσθαι erg. τὸν Πέρσην als Subjectsac. K. Matthiae vermuthet ἀφυλακτεῖν Ἀσιδάτην. Ὁ δὲ ἀκ.

§ 21. ἐπ' αὐτόν, ἐπὶ τῷ ἰέναι (περὶ τοῦ ἰέναι) ἐπ' αὐτόν. Her. 5, 44: θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα. Mit dem Da. eb. 9, 10. — τὸ Π. πόλισμα. Spr. Spr. 50, 7, 3. vgl. z. Thuk. 4, 130, 4. — ὑπὸ τό. zu 7, 4, 5. — ἐχούσας sich erstreckende, selten. Her. 1, 180, 2: τὰς ἐπικαρσίας (ὁδοὺς) τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. Od. τ, 38: κίονες ὑψόσ' ἔχοντες.

§ 22. αὐτόν mit τε wäre üblicher; doch vgl. § 12 u. Kr. z. Thuk. 4, 90, 1. — ἀπέβη trafen ein, erfüllten sich. vgl. § 10 u. Kr. z. Her. 2, 209, 1.

§ 23. τὸν θεόν, τὸν Δία τὸν Μειλίχιον. § 4 f. 10. — οὐκ ᾐτιάσατο war zufrieden; ἠσπάσατο andre Hsn.; in vielen fehlt οὐκ. — στρατηγοὶ καὶ οἱ ist mit einer Hs. zu streichen oder οἱ ἄλλοι vor στρατιῶται zu stellen. (Kr. 26.) — ὥστε. zu 4, 2, 23.

Ἐν τούτῳ Θίβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα καὶ24 συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον.

[Ἄρχοντες δὲ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας ὅσην ἐπήλθομεν· Λυδίας25 Ἀρτίμας, Φρυγίας Ἀρτακάμας, Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας Μιθριδάτης, Κιλικίας Συέννεσις, Φοινίκης καὶ Ἀραβίας Δέρνης, Συρίας καὶ Ἀσσυρίας Βέλεσυς, Βαβυλωνίας Ῥωπάρας, Μηδείας Ἀρβάκας, Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν Τηρίβαζος· Καρδοῦχοι δὲ καὶ Χάλυβες καὶ Χαλδαῖοι καὶ Μάκρωνες καὶ Κόλχοι καὶ Μοσσύνοικοι καὶ Κοῖται καὶ Τιβαρηνοὶ αὐτόνομοι· Παφλαγονίας Κορύλας, Βιθυνῶν Φαρνάβαζος, τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρᾳκῶν Σεύθης.]

[Ἀριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως26 σταθμοὶ διακόσιοι δέκα πέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια ἑξακόσια πεντήκοντα. Χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.]

---

§ 25 ist unecht. (Krüger de auth. p. 7 ss.) Eben so wohl auch § 26, gleich 2, 2, 6 u. 5, 5, 4. (Kr. 30.)

§ 26. ἀριθμός. zu 2, 2, 6.

Wörterverzeichniss zu den Anmerkungen.

ἄβατος 5, 6, 9. ἄβατα 3, 4, 49.
ἀγαθός mit dem Infinitiv 1, 9, 21. ἀγαθά 3, 5, 1. 6, 4, 1. βελτίων 2, 2, 1. κρείττων 3, 1, 4. ἀμείνων καὶ κρείττων 1, 7, 3. λῷον καὶ ἄμεινον 5, 10, 15. Adv. 2, 1, 20. ἄριστοι, κράτιστοι 1, 5, 7. 8. 4, 8, 12. 7, 3, 21.
ἀγγέλλω mit dem Part. 2, 3, 19.
ἀγνωμοσύνη 2, 5, 6.
ἀγνώμων 7, 6, 23.
ἀγορά Versammlung 5, 7, 3. Markt 1, 2, 18. Verkäufliches 2, 3, 24. 3, 1, 2. 5, 1, 6. 9, 1. 6, 2, 16. ἀγορὰν ἄγειν 5, 7, 33.
ἄγω 4, 8, 12. ἀγοράν 5, 7, 33. καὶ φέρω 2, 6, 5. ἄγε δή 2, 2, 10.
ἀγώγιμα 5, 1, 16.
ἀγωνοθέτης 3, 1, 21.
ἀδελφός 7, 2, 25.
ἄδικος. ἐκ τοῦ ἀ. 1, 9, 16.
ἀδικῶ mit Pfbed. 2, 6, 20. 5, 7, 26. 29. τινά τι 1, 6, 6. mit d. Part. 7, 7, 3. —οῦμαι 7, 7, 31.
ἀεί. ὁ ἀεί— 3, 2, 31. 4, 7, 23. 5, 4, 15. 7, 5, 15. vgl. 4, 1, 7. ὃς ἂν ἀεί 3, 2, 38. ἀεὶ δια— 5, 6, 25.
Ἀθηναία 7, 3, 39.
ἀθλοθέτης 3, 1, 21.
ἀθροίζομαι 1, 1, 2.
ἀθρόος 5, 2, 1. 7, 3, 9.
ἀθυμῶ τινι 5, 10, 14.
ἄθυμος 1, 4, 9.
αἰδοῦμαί τινα 3, 2, 4.
αἰδώς τινος 2, 6, 19.
αἴθειν 6, 1, 19.
αἰκισθείς 2, 6, 29.
αἱρῶ 1, 4, 8. —οῦμαι 1, 3, 5. 2, 6, 6. mit dem Inf. 4, 8, 25.
αἰσθάνομαι 7, 4, 19. τινός 1, 1, 8. 6, 1, 10. 7, 2, 7. ὅτι 1, 2, 21. Part. 1, 1, 7. 2, 5, 4. ἀδίκους 2, 6, 25.

ἀποδίδωμι 1, 2, 11. 3, 2, 12. — ομαι 7, 2, 3.
ἀποδιδράσκω 1, 4, 8. τινά 7, 3, 38.
ἀποδοκῶ 2, 3, 9.
ἀποδύω 5, 8, 23.
ἀποθύω 3, 2, 12.
ἀποκαίω 4, 5, 3.
ἀπόκειμαι 7, 7, 46.
ἀποκλείω τινός 6, 4, 13.
ἀποκωλύω τινός 3, 3, 3.
ἀπολείπω 4, 2, 20. 5, 14. — ομαι 4, 3, 22. 5, 4, 20.
ἀπολύω αἰτίας 6, 4, 15.
ἀπόμαχος 3, 4, 32.
ἀπονοστῶ 3, 5, 16.
ἀποπέμπω 1, 1, 3. — ομαι 1, 1, 5, 7. 7, 8.
ἀπόπλους 5, 6, 20.
ἀπόῤῥητος 7, 6, 43.
ἀπορῶ τινος 2, 2, 11. τινί 1, 3, 8. οῦμαι 5, 9, 21. 7, 3, 29. vgl. 3, 5, 8.
ἀποσπῶ 1, 5, 3. 7, 2, 11. — ῶμαι 2, 2, 12.
ἀποστερῶ 7, 7, 48. τινά τι 6, 4, 23.
ἀποστρατοπεδεύομαι 3, 4, 34.
ἀποτείνομαι 1, 8, 10.
ἀποτίνομαι 3, 2, 6.
ἀποτρέπομαι ὁδόν 3, 5, 1.
ἀποφαίνομαι 1, 6, 9.
ἀποφεύγω 1, 4, 8. 2, 5, 7.
ἀποχάζω 7, 2, 11?
ἀποψηφίζομαι 1, 4, 15.
ἀπροσδόκητος 4, 1, 10.
ἅπτομαί τινος 1, 5, 10.
ἄρα sichtlich, begreiflich 2, 2, 3. 7, 6, 11. vgl. 4, 2, 15. 6, 15. ὡς ἄρα 5, 6, 29. 7, 5. εἰ ἄρα 2, 4. 6. 3, 2, 22. vgl. 5, 1, 13.
ἆρα μή 7, 6, 5.
ἀρετή 1, 4, 8.
ἀριθμός 1, 2, 9. 2, 2, 6.
ἄριστον 2, 3, 5.
ἀρκῶ 5, 1, 13. 8, 13.
ἁρπάζειν 1, 2, 27.
Ἀρταξέρξης 1, 1, 1.
ἀρχαῖον 1, 1, 6.
ἀρχήν 7, 7, 28.
ἄρχω fange an 1, 3, 1. 6, 4, 10? τινός 1, 4, 15. 6, 5. 3, 1, 24. 2, 17. 5, 7, 34. befehlige 2, 2, 5. τινός 2, 6, 19. 4, 2, 29. ἄρξας 1, 4, 9. 6, 4, 33. ἄρχομαι gehorche 1, 3, 15. 7, 7, 29. vgl. 2, 6, 12. fange an 1, 3, 1. λόγου 1, 6, 5.
ἄρχων 2, 1, 3. 5, 4, 3. 6, 8. ἄρχοντες 2, 2, 20.
ἄσμενος 3, 4, 24. 4, 3, 1. 7, 2, 9.
ἀσπίς 1, 7, 10. 4, 3, 26.
ἀστράπτω 1, 8, 8.
ἀσφαλές 1, 8, 22. 5, 6, 33.
ἅτε 4, 2, 13. 5, 2, 1. 6, 1, 3. 3, 28.
ἀτέλεια 3, 3, 18.
αὖ 1, 1, 7. 5, 9, 18. 3, 2, 27. 6, 3, 29.
αὖθις 3, 2, 11. 4, 2, 12. 5, 4, 7. 7, 5, 3.
αὐλοῦμαι 5, 9, 11.
αὐλών 2, 3, 10.
ἡ αὔριον 6, 2, 15.
αὐτίκα 3, 2, 33.
αὐτόμαιος 1, 2, 17. 4, 3, 8.
αὐτός I) er, er selbst 3, 1, 4, 4, 4, 6. beim Inf. 2, 2, 1. 4, 1, 24. 4, 6. 7, 2, 14. 27. αὐτοί sie, sie selbst 1. 10, 17. 4, 2, 1. 5, 10, 14. 7, 7, 44. im Ge. 4, 1, 13. im Da. 3. 1, 34. 7, 7, 13. im Ac. 1, 10, 17. 3, 1, 44. 2, 21. αὐτοί er mit den Seinigen 4, 3, 28. 5, 10, 14. αὐτό gerade dies 4, 7, 7. οὗτος αὐτός 7, 3, 3, αὐτὸ τοῦτο ankündigend 1, 9, 21. αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν 2, 4, 10. 7, 1, 23. αὐτὸς σύ 1, 6, 7. von selbst 5, 5, 20. 6, 4, 9. allein 2, 3, 7. gerade 3, 4, 41. 4, 7, 7. αὐτὸς Μένων 1, 2, 20. αὐτὸς βασιλεύς 1, 7, 11. αὐτῶν bei Possessiven 7, 1, 29. αὐτοῖς (τοῖς) sammt den 1, 3, 17.
II) αὐτοῦ etc. ejus etc. 1, 2, 2? 5, 7, 17. 9, 20. τὸ σῶμα αὐτοῦ 1, 9, 23. αὐτοῦ ἡ ἐπιβουλή 2, 5, 38. vgl. 3, 4, 44. auf ein Relativ bezogen 1, 9, 29. pleonastisch 2, 4, 7. vgl. Genitiv 1 u. Object.
III) ὁ αὐτός τινι 2, 6, 22. τὸ αὐτό 1, 8, 14. 2, 4, 11. 6, 1, 17. οὗτος ὁ αὐτός 7, 3, 3.
αὐτοῦ 1, 3, 11. ἐν etc. 2, 2, 1.
ἀφαιροῦμαί τινά τι 1, 3, 4. 5, 5, 10, τινός 4, 4, 12. Passiv 7, 2, 21.
ἀφθονία 7, 1, 33.
ἄφθονος 3, 2, 25.
ἀφίημι 5, 4, 7.
ἀφίσταμαι εἰς 1, 6, 7. 2, 5, 7.
ἀχάρι[σ]τος 2, 1, 13.
ἄχθομαί τι 1, 1, 8. 3, 2, 20. τινί 5, 7, 20.
ἀχρεῖοι 5, 2, 21.
ἄχρι εἰς 5, 5, 4. ἄχρι ἄν mit dem Conj. 2, 3, 2.
βάδην ταχύ 4, 6, 25.
βαδίζειν 6, 1, 19.
βάθος 4, 2, 2.

βαίνω 3, 2, 19. 4, 2, 10.
βάλλω 1, 3, 1. 3, 3, 15.
βαρβαρικόν 1, 5, 6. 8, 5.
βάρβαρος, ἡ, 5. 6, 25.
βαρέως ἀκούω 2, 1, 9.
βασιλεύειν τινός 5, 6, 37. Ao. 7, 7, 28.
βασιλεύς ohne ὁ 1, 1, 5. 2, 5, 38. μέγας 1, 4, 11.
βάσιμα 3, 4, 49.
βεβαιῶ 7, 6, 17.
βίᾳ τινός 7, 8, 17.
βιάζομαι 1, 4, 5.
βιβάζω, άσω 4, 8, 8.
βλάβος 7, 7, 28.
βλάπτω τινά 2. 5, 17. οὐδέν 3, 3, 11. μεγάλα 3, 3, 14.
βλέπω 1, 8, 10.
βλώσκω 7, 1, 33.
βοωτιάζω 3, 1, 26.
βουλεύομαι 3, 2, 8. τί 5, 9, 33. 7, 2, 3, 3, 4.
βούλομαι 5, 6, 31. 8, 10. ὁ βουλόμενος 1, 3, 9. 5, 2, 18. 6, 2, 15.
βουπόρος 7, 8, 14.
βοῦς 4, 5, 14. 7, 22.
βοῶ mit dem Inf. 1, 8, 12.
βραδύ, τό 7, 3, 37.
βραχύ 1, 5, 3. ἐπὶ β. 3, 3, 17. βραχύτερα τοξεύειν 3, 3, 7.
γάρ auf den folgenden Satz bezogen 3, 2, 29. 5, 8, 11. in Fragen 1, 7, 9. in Antworten 1, 6, 8. bei einer zu ergänzenden Bedingung 7, 6, 33. nämlich 5, 6, 6. γάρ — γάρ 5, 6, 4. τί γάρ; 7, 2, 28. vgl. ἀλλά und καί.
γέ 5, 8, 3. 7, 6, 10. ὅς γε 1, 6, 5. δέ γε 3, 3, 17. 5, 8, 16. εἰ — γε 1, 9, 18. ἐπεί γε 1, 3, 9. γέ τοι 2, 5, 19. γὲ μέντοι 1, 9, 14. 6, 3, 17. 7, 6, 15. γὲ μήν 1, 9, 16. καὶ — γε 2. 1, 14. 3, 2, 24. οὐ μὴν — γε 1, 10, 3. vgl. καίτοι und μέντοι.
γέῤῥον 1, 8, 9. 2, 1, 6. 4, 3, 4.
γεύομαι 1, 9, 26. 3, 1, 3.
γέφυρα 6, 3, 22.
γῆ 3, 2, 19. 5, 6, 5,
γίγνομαί τινος 1, 1, 1. γεγονὼς ἀπό 2, 1, 3. φρόνιμος 1, 10, 7. vgl. 4, 1, 26. χειμών 4, 1, 15. χιών 4, 4, 8. τὰ ἱερά 2, 2, 3. 6, 2, 13. 22. ὥστε 5, 6, 30. εὖ (τι) 1, 7, 5. 7. καλῶς 4. 3, 8. τριχῇ 5, 10, 16. kommen 1, 7, 17. 4, 5, 28. 7, 1, 30. ὁμοῦ 4, 2, 22. ἐγγύς 1, 8, 8. 4, 2, 15. 5, 4, 16. ἐντός 1, 10, 3. ἔξω 7, 1, 1. μεταξύ 5, 2, 17. ἐν ταῖς χώραις 4, 8, 15. ὑπέρ τινος 3, 4, 29. ἐπὶ φάλαγγος 4, 6, 6. ἐν ἑαυτῷ 1, 5, 17. herauskommen 1, 2, 9. 3, 1, 33. 5, 2, 4. einkommen 1, 1. 8. 5, 3, 4. Passiv zu ποιεῖσθαι 1, 2, 17. 3, 4, 24. 4, 8, 28. ὑπό 7, 1, 30. erlaubt werden 1, 9, 13.
γιγνώσκω ὅτι 2, 2, 15. Inf. 1, 9, 17. Part. 1, 9, 20. 3. 4, 36. ἔγνωκα 3, 1, 43.
γνώμη 1, 8, 10. 2, 6, 9. γνώμην ἀποδείκνυσθαι 1, 6, 9. ἔχειν τὴν γ. πρός τινα 2, 5, 29. erg. 5. 9, 18.
γράδιον 6, 1, 22.
γυμνῆτες 5, 2, 12.
γυμνός 1, 10, 3. 4, 3, 6.
γυνή 1, 2, 12. μεγάλαι 3, 2, 25. παῖδες καὶ γυναῖκες 1, 4, 8.
δαπανῶ ἀμφί 1, 1, 8. εἰς 1, 3, 3. 2, 6, 6.
δαρεικός 1, 1, 9.
δασμευτής 7, 1, 37.
δασύς 2, 4, 14. 6, 2, 26.
δέ 1, 7, 9. 2, 6, 4? 7, 2, 5. für καί 3, 2, 36. μή — δέ 4, 3, 28. ohne μέν 3, 1, 23. 5, 7, 21. οἱ δέ ohne οἱ μέν 2, 3, 10. 5, 4, 31. 7, 5, 2. während 3, 1, 13. 7, 6, 9. am Anfang einer Rede 4, 6, 10. 5, 5, 13. 7, 3, 30. in zusammenhängender Construction 2, 4, 24. 5, 5, 22. 6, 12, 20. verbindet verschiedene Casus 1, 10, 6. Stellung 3, 2, 7. 4, 8, 1. 5, 4, 13. verdächtig 7, 2, 13. τέ — δέ 5, 5. 8. οὔτε — δέ 3, 9, 26. δέ γε 3, 3, 17. 5, 5, 18. δὲ δή 1, 3, 14. 3, 1, 38. δ' οὖν 1, 2, 12. 3, 5. καὶ — δέ 1, 1, 2. 4, 7, 9. 5, 9, 23. οὐδὲ — δέ 1, 8, 20. vgl. μέν, οὖν, γέ u. Asyndeton.
δεῖ s. δέω.
δει — δεῖσαι 6, 4, 7. 7, 3, 26. ἐδεδίεσαν 5, 6, 36. vgl. Anticipation.
δείκνυμι 1, 6, 3.
δείλη 1, 8, 8. 2, 2, 14. 3, 3, 11.
δεινὸς φαγεῖν 7, 3, 23. δεινὰ ποιεῖσθαι 5, 9, 11.
δεκάτη 5, 3, 4.
Δέλτα 7, 1, 33.
δεξιὸς ἀετός 5, 9, 23. δεξιὰν φέρειν mit dem Inf. 2, 4, 1. δεξιόν ohne Artikel 1, 8, 13. τὸ δ. 1, 2, 15.
δέομαι 2, 6, 13. δέεσθαι 7, 4, 8. δεδέημαι 7, 7, 14. τινός 1, 1, 10. τί 1, 3, 4. τοῦτο 6, 4, 33. τί τινος 7, 2, 31. τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι 5, 4, 9.
δέρματα 4, 8, 26.

δεύτερον 1, 8, 16.

δέχομαι 1, 8, 17. 3, 1, 42. 4, 8, 23. 5, 5, 20. οἰκίᾳ 7, 2, 6.

δέω ἐν πέδαις 4, 3, 8.

δέω ὀλίγου 1, 5, 14. δεῖ τινος 3, 3, 16. τὶ 3, 4, 23. 5, 9, 18. ἀνδρὶ ἐπισάξαι 3, 4, 35. beim Particip 4, 2, 3. δέοι 6, 1, 3. ὡς δεήσον 5, 2, 12. εἰς τὸ δέον 1, 3, 8.

δή 1, 8, 24, 5, 9, 24. schon 1, 10, 8. καὶ δή 1, 10, 10. ἀλλὰ δή 6, 1, 16. πολλοὶ δή 4, 1, 13. πάντες δή 1, 9, 22. πλεῖστοι δή 1, 9, 12. ὅσοι δή 6, 3, 23. ὥςπερ δή 3, 1, 29. νῦν δή 7, 1, 26. 7, 7, 7. ἔνθα δή 1, 8, 2. ἄγε δή 2, 2, 10. vgl. 5, 4, 9. im Nachsatze 1, 3, 5. 8, 8. 3, 1, 2. 4, 2, 20. 5, 2, 5. ἐνταῦθα δή 1, 10, 5. δὲ δή 1, 3, 14. vgl. δέ. καὶ δή 1, 5, 7. καὶ — δή 1, 8, 23. καὶ δὴ καί 5, 7, 9. μὲν δή 1, 2, 3. 5, 2, 13.

δῆλος ὅτι 5, 2, 26. Part. 1, 2, 11. ὡς σπεύδων 1, 5, 9.

δημαγωγῶ τινα 7, 6, 4.

δήπου 3, 1, 42.

διὰ τῶν Βιθυνῶν 6, 4, 37. 4, 7, 18, 7, 5, 12. ὁδὸς διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν 2, 6, 22. διὰ φιλίας ἰέναι und διὰ παντός 3, 2, 8. διὰ τέλους 6, 4, 11. διὰ νυκτός 4, 6, 22. διὰ ταχέων 1, 5, 9. δι' ἑρμηνέως λέγειν 2, 3, 17. δι' ὑμᾶς 5, 8, 13. διὰ πολλά 1, 9, 22. διὰ τὸ ἔχειν 1, 9, 27. διὰ τοῦτο nach einem Part. 1, 7, 3. 7, 1, 9. διὰ ταῦτα nach ὅπως 5, 10, 14.

διαβαίνω 4, 3, 8.

διαβάλλω τινά τι 7, 5, 7. 8.

διάβασις 1, 5, 12. 2, 3, 10.

διαβατός 1, 4, 18.

διαγγέλλω 1, 6, 2. — ομαι 3, 4, 36.

διαγίγνομαι 1, 5, 6. 4, 5, 5.

διάγω 1, 2, 11.

διαδέχομαι 1, 5, 2.

διαδίδωμι 5, 8, 7.

διαιθριάζω 4, 4, 10.

διαιρέω 5, 2, 21.

διάκειμαι 2, 5, 27. 7, 3, 17. 5, 16.

διακόπτω 4, 8, 13.

διακρίνω 5, 9, 22.

διαλέγομαί τι 7, 1, 15. τινί 4, 4, 5.

διαλείπω 1, 7, 15. 4, 7, 6. 8, 13.

διαμάχομαι μή— 5, 8, 23.

διανοοῦμαι Pf. 5, 7, 15.

διαπορεύομαι 2, 5, 18. 3, 3, 3.

διαποροῦμαι 5, 9, 22.

διαπράττομαι ὥςτε 4, 2, 23.

διασπείρομαι 6, 3, 28.

διατάσσω 3, 4, 15.

διατελῶ 1, 5, 7. 3, 4, 17.

διατίθημι 1, 1, 5. vgl. 2, 5, 27. —εμαι 4, 7, 4. Med. 6, 4, 37.

διαφαίνεται 7, 8, 14.

διαφέρω τινός 3, 1, 37. ἤ 3, 4, 33. ομαι 4, 5, 17.

διαφθείρω 7, 7, 37.

διάφορον 4, 6, 3.

διαχάζω 4, 8, 18.

διαχωρεῖ κάτω 4, 8, 20.

δίδημι 5, 8, 24.

δίδωμι 6, 1, 9. 7, 3, 13. ἐδίδους 1, 9, 19. 5, 8, 4. Inf. 1, 2, 27. 6, 6. 7, 3, 30. δίκην δίδωσιν 2, 6, 21.

διέρχεσθαί τινας 3, 5, 17. 4, 7, 15.

διέχω 3, 4, 20. τινός 1, 10, 4.

διίημι 3, 2, 23.

διίστασθαι 1, 8, 20.

δίκαιος 5, 9, 3. τὸ δ. 2, 6, 18. τὰ δ. 7, 7, 14.

δίκη τινός 1, 3, 10. 3, 2, 8. 5, 8, 1. 7, 6, 10. ἡ δ. 1, 3, 20. δίκην ἔχω 7, 4, 24. ὑπέχω 5, 8, 18.

διορῶ 5, 2, 30.

διώκω 6, 3, 25. διώξω 1, 4, 8.

δόγμα ποιεῖσθαι mit dem Inf. 3, 3, 5.

δοκιμάζομαι 3, 3, 20.

δοκῶ mit doppelter Structur 1, 4, 18. ohne Inf. 7, 2, 16. ὡς ἐδόκουν 1, 4, 7. δοκῶ μοι 1, 7, 4. 7, 6, 11. τούτους τί δοκεῖτε 5, 7, 26. δοκεῖ ταύτῃ 3, 2, 32. Inf. 1, 2, 1. 2, 3, 8. 3, 2, 9. 27. 5, 6, 4. 4, 5. 5, 6, 33. δοξάτω ὑμῖν 5, 7, 31. δόξαν ταῦτα 4, 1, 13. τὰ δόξαντα 1, 3, 20.

δόλιχος 4, 8, 27.

δοράτιον 5, 2, 4.

δορυφόροι 5, 2, 4.

δοῦλος 1, 9, 29.

δοῦπος 2, 2, 19.

δουπῶ 1, 8, 18.

δρόμῳ 1, 5, 3. θέω 1, 8, 18. 7, 1, 15.

δύναμαι 2, 2, 13. 4, 5, 11. (τὸ) μέγιστον 2, 6, 21. 7, 6, 37. ὡς δ. beim Superl. 1, 6, 3. ἐάν τι δύνωμαι 2, 1, 8. 3, 20.

δύναμις 1, 6, 7. δυνάμεις 1, 5, 9.

δυνάστης 1, 2, 20.

δυνατός 4, 1, 24. ἐκ τῶν δ. 4, 2, 23.

δύο beim Ge. 1, 2, 23.

δυσμαί 6, 3, 32. 7, 3, 34.

δωροῦμαι 7, 3, 18.

ἐάν für εἰ 1, 3, 14. 20. κἄν 3, 2, 10.

ἐαρίζειν 3, 5, 15.

ἑαυτοῦ 2, 3, 25. possessiv 1, 1, 11. 9, 23. 2, 3, 3. ohne den Artikel 2, 5, 38. τοὺς ἑαυτοῦ die Seinigen 1, 2, 15. 7, 1, 4. 5, 23. 5, 6, 30. τὰ ἑαυτοῦ 5, 5, 20. τοῦ ἑαυτῶν 3, 4, 41. für σαυτοῦ 7, 5, 5. ἑαυτόν beim Activ 1, 2, 7. beim Med. 1, 8, 29. vgl. 5, 8, 14. ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο 1, 5, 17. vgl. αὐτός.

ἐγγύθεν 4, 2, 27.

ἐγγύς 6, 2, 23. εἰμί 2, 5, 36. 5, 4, 24. vgl. 1, 8, 8. τινός 4, 4, 1. 5, 4, 16. beinahe 4, 2, 28.

ἐγκέλευσιος 1, 3, 13.

ἐγκρατής τινος 5, 4, 15.

ἐγχειρεῖν ποι 5, 1, 8.

ἐγώ 3, 1, 25. 5, 8, 8. 23. πρός με 3, 3, 2. ἡμεῖς 5, 1, 7. 7, 2, 33. für ἐγώ 1, 7, 7. ἡμῶν für σφῶν 5, 10, 5?

ἐθελοντής 1, 6, 9.

ἐθελούσιος 6, 3, 14.

ἐθέλω 1, 3, 8. ἐθέλων 3, 3, 18. 5, 10, 6.

εἰ wenn 5, 8, 25. mit dem Ind. Pr. 5, 6, 7. 7, 6, 15. mit dem Ind. Fu. 3, 1, 13. 4, 39. 6, 1, 12. εἰ μή 4, 7, 3. 7, 1, 16. vgl. 5, 7, 12. 7, 2, 14. mit dem Ind. eines historischen Tempus 2, 1, 4. 5, 19. mit dem Opt. 1, 9, 11. 3, 4, 23. 4, 5, 13. des Fu. 1, 4, 7. 5, 10, 7. mit dem Conj. 3, 1, 36. synonym mit ὅτι 3, 2, 17. εἴ τις 1, 5, 1. 2, 5, 36. 3, 1, 34. 4, 1, 14. 5, 7, 15. 10, 12. neben e. No. 7, 3, 21. ohne Verbum 5, 3, 3. ἄλλο εἴ τι 4, 5, 5. εἰ καί 3, 2, 22. 6, 4, 27. καὶ εἰ 3, 2, 24. οὐδ' εἰ 1, 6, 8. εἴ γε 7, 6, 22. εἰ — γε 1, 9, 18. εἴπερ — εἰ 7, 3, 37. εἰ μέν ohne Nachsatz 7, 7, 15. εἰ μή 1, 7, 18. ausser 1, 4, 18. für ἢ εἰ 6, 4, 10. εἰ δὲ μή 2, 2, 1. 3, 2, 3. 4, 3, 6.

εἰ ob mit dem Opt. 1, 10, 5. 4, 1, 28. des Ao. 7, 4, 10. mit ἄν und dem Opt. 4, 8, 7. versuchend ob 4, 1, 8. 6, 2, 22. bei θύεσθαι 5, 6, 28. 9, 31. ob nicht 3, 2, 22.

εἰκάζεσθαι 1, 6, 1.

εἰκός ohne ἐστίν 3, 1, 13. 21.

εἰμί 1, 8, 17. 5, 2, 20. 7, 1, 25. bei ἕτοιμος 4, 6, 17. ἔστιν εἴκοσι στάδιοι 5, 3, 11. ὄνομα τῇ πόλει Κορσωτή 1, 5, 4. M. ἦν μοι πατήρ 7, 2, 32. τί σημεῖον ἔσται 1, 7, 8. 7, 2, 25. vgl. 7, 7, 46. 8, 2. mit dem Ge. 1, 1, 1. 4, 9. 6, 2, 3. 2, 1, 11. 2, 5, 38. 3, 2, 13. 4, 3, 4. 2, 6, 20. 5, 5, 7. vgl. Genitiv 3. πεμπταῖοι ἦσαν 6, 2, 9. bei Participien 2, 2, 13. 3, 10. 4, 1, 3. 5, 3, 8. 9, 6. 6, 2, 1. 8. 24. 4, 37. 7, 6, 36. 7, 21. ἐγώ εἰμι ὁ ἀφελόμενος 6, 4, 21. οὐκ ἔστιν ὁ τολμήσων 2, 3, 5. vgl. 3, 1, 42 und Artikel 5, d. ὕπερθεν 1, 4, 4. ὁμοῦ 7, 1, 28. καλῶς 4, 3, 8. 7, 6, 2. vgl. 4. ἀπό 2, 4, 13. ἐκ 1, 2, 7. μέχρι 1, 7, 6. 6, 2, 1. ἐφ' ἑξήκοντα στάδια 4, 6, 11. μετά τινος 1, 3, 5. ἡ ὁδός ἐστι πρός 1, 4, 11. ἦν es war ohne Subject 1, 8, 1. 8. 4, 6, 2. 6, 2, 26. 7, 3, 40. εἰσὶν οἵ 2, 5, 18. ἦσαν οἵ 5, 2, 14. 7, 22. ἔστιν οἵ 5, 10, 6. ἦν οὕς 1, 5, 7. ἔστιν ὅςτις 1, 8, 20. 2, 3, 23. οὐκ ἔστιν ὅτῳ 7, 6, 26. ἔσθ' ὅτε 2, 6, 9. ἔστιν ὁπόθεν 5, 10, 4. ἔστιν ὅπου 4, 5, 31. ἔστιν ὅπως 2, 4, 3. 5, 7, 7. τὸ μὴ εἶναι 4, 8, 14. τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι 1, 6, 9. τῷ ὄντι 5, 4, 20. τὰ ὄντα 4, 4, 15. ausgelassen ἐστίν 1, 3, 15. (6, 6.) 2, 5, 20. 3, 1, 13. 2, 8, 10. 7, 2, 15. 3, 47. εἰσίν 3, 2, 14. ἦν 1, 2, 18, ἔσται 6, 3, 19. εἴη 7, 3, 13. ἔστω 3, 3, 14. ὤν ausgel. 2, 6, 25. 3, 1, 3. ἔστι licet 3, 4, 39. vgl. 1, 4, 4. 4, 1, 8. 7, 2, 9. 5, 2, 1. so der Inf. 5, 2, 9.

εἶμι 1, 3, 1. 7, 8. 2, 2, 1. nach ὅπως 7, 3, 34. εἰς χεῖράς τινι 1, 2, 26. διὰ φιλίας 3, 2, 8. Ipf. fürs Ppf. 1, 7, 8. ἴθι 7, 7, 27.

εἴπερ γε 1, 7, 9.

εἶπον 2, 1, 21. 4, 5, 4. 7, 3, 39. mit dem Inf. 1, 3, 14. 2, 3, 2. 4, 2, 16. liess sagen 1, 4, 16. 4, 4, 5.

εἴργω 6, 1, 8. ἐκ 6, 4, 16. εἴρξομαι eb.

εἰς und ἐπί 3, 2, 16. für πρός 4, 7, 2. εἰς Πισίδας 1, 1, 11. 6, 7. vgl. 5, 2, 1. 3, 6. 4, 2. τὰ ὄρη τὰ εἰς τὸ πεδίον 1, 2, 25. παρεῖναι εἰς 1, 2, 2. 7, 4, 6. κατασκηνοῦν εἰς 2, 2, 16. vgl. 6, 2, 7. ἐκλείπειν εἰς 1, 2, 24. ἀποστῆναι εἰς 1, 6, 7. 2, 5, 7. συμμιγνύναι εἰς 6, 1, 24. παραγέλλειν εἰς τὰ ὅπλα 1, 5, 13. σφάττειν εἰς 2, 2, 9. σφαγιάζεσθαι εἰς 4, 3, 18. ἀγορεύειν εἰς 5, 6, 27. φόβος εἰς 1, 2, 18. bis 1, 2, 22. temporal

—καὶ 1, 2, 18. 8, 1. 4, 2, 12. καὶ—καί 5, 5, 12? καὶ οὐ 5, 8, 25. vgl. αὖ, γέ, δέ, δή, τέ, μέντοι, μήν u. Asyndeton.

2) καί auch 5, 7, 23. 6, 2, 4. οἱ δὲ καί 1, 3, 13. 4, 8, 20. 5, 6, 11. ἦ καί 5, 2, 8. ὥς (εἴ) τις καὶ ἄλλος 1, 3, 15. 4, 15. 6, 2, 12. ἦσαν δὲ οἳ καί 5, 2, 14. ἐπειδὴ καί 1, 9, 24. bei Relativen 1, 3, 6. 7, 2, 7. doppelt 2, 1, 22. καὶ αὐτός 1, 9, 14. 2, 2, 16. 6, 9. 3, 4, 37. καὶ οὗτος 1, 1, 11. 10, 18. 2, 4, 2. 5, 5, 21. 6, 2, 5. vgl. οὗτος. καὶ σύ 3, 1, 34. dass auch andere Begriffe gemeint sind andeutend 1, 6. 10. 9, 31. 10, 6. 2, 2, 18. 4, 2, 5. 4, 6, 17? 5, 4, 26. 7, 3, 28. verstecktere Beziehung 1, 3, 16. 9, 23. 3, 2, 29. 4, 17. 5, 16. 5, 6, 10. 7, 29. 7, 2, 22. von Participien 1, 9, 31. 3, 3, 2. 5, 9, 17. ungenau 1, 9, 23. 10, 15. zw. 3, 4, 17. 5, 9, 18. καὶ ἀμφότεροι 5, 5, 22. καὶ πάντες 1, 8, 2. 9, 7. 5, 1, 3? 4, 15. καὶ αὖθις 7, 5, 3. καὶ αὐτίκα 3, 2, 33. καὶ πρόσθεν 1, 6, 1. 3, 2, 30. καὶ ταχύ 5, 2, 25. vel. καὶ μάλα 1, 5, 8. 3, 1, 29. 4, 1, 23. 6, 16. 5, 5, 17. 6, 15. καὶ μᾶλλον 6, 4, 35. καὶ πάνυ 5, 6, 7. καὶ πάλαι 7, 6, 9. καὶ διπλάσιον 3, 3, 16. καὶ νῦν 5, 9, 32, καὶ πάλιν 4, 2, 13. bei Superlativen 2, 5, 15. 3, 2, 22. 5, 4, 29. sogar, selbst 1, 9, 5. 6, 3, 18. 3, 1, 17, 2, 4, 30. 4, 3, 10. 7, 3, 41. 7, 5, 5. ὃς καί 3, 1, 17. eben 2, 6, 8. 3, 5, 18. 4, 8, 20. 7, 3, 23. bei τίς und ὅστις 1, 8, 16. καὶ γάρ 1, 1, 6. 9, 10. 2, 1, 5. 6. 2. 3, 3. 4. 5, 2. 5, 8, 11. 18. 6, 4, 13. καὶ γὰρ καί 2, 2, 15. καὶ γὰρ οὐδέ 1, 3, 12. καὶ γὰρ οὖν 1, 9, 8. 5, 8, 17. καὶ — δέ 1, 1, 2. 3, 1, 31. καὶ δή 1, 10, 10. καὶ εἴ 3, 2, 24. κἄν 3, 2, 10. εἰ καί 3, 2, 22. vgl. γέ.

καίνω 7, 6, 36.

καίπερ 1, 6, 10. 2, 3, 25.

καιρός 3, 1, 36? Inf. 1, 3, 11. 6, 1, 14. προσωτέρω τοῦ κ. 4, 3, 34.

καίτοι 1, 4, 8.

κακοποιεῖν τινα 2, 5, 4.

κακός 3, 2, 31.

καλόν 6, 3, 17. εἰς κ. 4, 7, 3. τὰ κάλλιστα 3, 2, 7.

Καλχηδονία 6, 4, 38.

καλῶ 3, 1, 24. καλούμενος so genannt 1, 2, 13, 2, 4, 12. 7, 1, 24. 4, 11. Med. 3, 3, 1. 7, 2, 30.

καλῶς, κάλλιον, κάλλιστα 7, 6, 2.

κάμνω φέρων 3, 4, 47.

κάνδυς 1, 5, 8.

κάρυα 5, 4, 28.

κατά 1) mit dem Genitiv 4, 5, 18. 25. 7, 1, 30. 7, 11.

2) mit dem Accusativ auf — zu 1, 8, 12. 5, 7, 25. in die Gegend von 7, 2, 28. gegenüber 1, 4, 3. 8, 21. 5, 2, 26. in beiden Bed. 4, 3, 17. κατὰ γῆν, nicht κ. γῆς 5, 6, 5. κατὰ τρόπον 6, 4, 30. κατὰ χώραν 1, 5, 17. καθ' ἡσυχίαν 2, 3, 8. gemäss 2, 2, 8. 7, 2, 7. κατὰ κέρας 4, 6, 6. τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι 1, 6, 9. καθ' ἑαυτούς 5, 10, 11. καθ' ἕνα 4, 7, 8. κατ' ἴλας u. a. 1, 2, 16. 8, 9. 3, 4, 22. 5, 8. 5, 5, 5. 7, 6, 29. κατὰ μῆνα 1, 9, 17. vgl. 3, 2, 12. 7, 1, 27. κατὰ μικρόν 7, 3, 22.

καταβαίνω 4, 8, 27.

καταγελῶ 1, 9, 13. 2, 4, 4. 6, 23.

κατάγω 1, 1, 7. 5, 1, 11. 7, 3, 18.

καταλαμβάνω 1, 8, 20. 3, 4, 4. 4, 7, 4. 3, 5, 2.

καταλείπω 6, 3, 4.

καταλύω 1, 1, 10. 8, 1.

καταντιπέρας 1, 1, 9. 4, 8, 3.

κατασκεδάννυμαι 7, 3, 32.

κατασκευάζω 1, 9, 19. 3, 2, 24. 3, 19.

κατασκηνοῦν εἰς 2, 2, 16.

κατατείνω 2, 5, 30.

κατατίθεμαι 2, 5, 8. 7, 1, 37.

καταφρονοῦμαι 5, 7, 12.

κατέχω 5, 9, 33. 6, 4, 3. —ομαι 2, 6, 13.

κατηγορεῖν τινος 7, 7, 44.

κάτω διαχωρεῖ 4, 8, 20.

κεῖμαι 1, 8, 27. 4, 2, 20. 7, 1, 24.

κελεύω 1, 5, 13. 2, 1, 8.

κενός τινος 1, 8, 20.

κεράμιος 3, 4, 7. -ον 5, 9, 15.

κέρας 1, 10, 9. 3, 4, 19. 6, 3, 5. κατὰ κ. 4, 6, 6.

κηρύττω mit dem Inf. 4, 1, 13. 3, 4, 36. 7, 1, 7.

κιλλίβας 1, 5, 14.

κίνδυνος mit dem Inf. 2, 5, 17. 5, 1, 6. μή 4, 1, 6.

κινῶ 3, 4, 28. —οῦμαι 6, 1, 8.

Κλεάνωρ 3, 1, 47.

κλέπτω 4, 1, 14. 6, 11. 15. 16. 7, 6, 41.

κλωπεύω 5, 9, 1.

κνέφας 4, 5, 9.

κοιμῶμαι 6, 2, 10.

κοινόν 4, 7, 27. 5, 6, 27. 7, 17, 18.

κοινωνῶ τινος 7, 6, 28.

Κοιρατάδης 7, 1, 33.

κομιδή 5, 1, 11.

κομίζομαι 5, 4, 1.

κονιορτός 1, 8, 8.

κοπίς 1, 8, 7.

κράνος 5, 2, 22.

κράτος, ἀνά 1, 8, 1.

κρατῶ 2, 1, 10. τινός 2, 5, 7. 3, 4, 26.

κραυγὴν ποιῶ 2, 2, 17.

κρείττων 1, 2. 26.

κριθαί 6, 2, 6. 4, 1.

κρύπτω τινά τι 1, 9, 19.

Κυζικηνός 5, 6, 23. 7, 3, 10.

κύκλῳ 1, 5, 4. 7, 1, 14. κ. πάντῃ 3, 1, 2, κύκλοι 5, 7, 2.

κύνες, οἱ 5, 8, 24.

Κυνίσκος 7, 1, 13.

Κυρεῖοι 3, 2, 17.

κύριος 5, 7, 27.

κῦρος 3, 1, 36.

κωλύω τινός 1, 6, 2. εἶναι 2, 5, 7. 4, 7, 4.

λαγχάνω 3, 1, 11. 6, 4, 25.

λάθρα τινός 1, 3, 8.

λαμβάνω 1, 10, 18. 6, 4, 2. zw. 4, 3, 17. λαμβάνεται ἥττων 5, 6, 13. κλέπτων 4, 6, 15. τῆς ζώνης 1, 6, 10.

λανθάνω τινά 6, 1, 14. Part. 1, 1, 9. ἔλαθεν ἀπελθών 1, 3, 14. 4, 2, 7. 7, 3, 38. αὐτὸν ἀπελθών 1, 3, 17. 6, 1, 22.

λάσια 6, 2, 26.

λάχος 5, 3, 9.

λέγω 7, 3, 13. πρός τινα 3, 1, 34. 6, 4, 15. πρᾴως τι 1, 5, 14. ὅτι 1, 2, 21. für προηγορῶ 2, 3, 21. ἔλεγον 5, 4, 34. lasse sagen 1, 3, 8. δι' ἑρμηνέως 2, 3, 17. mit dem Inf. für κελεύειν 1, 3, 8. 5, 7, 34. 9, 25. 7, 1, 40. 6, 14. meinen 2, 1, 15. vgl. 5, 2, 31. erzählen 1, 5, 11. 8, 18. λέγεται 1, 8, 6. 4, 1, 3. ὡς λ. 1, 4, 5. No. oder Ac. mit dem Inf. 1, 2, 8. ἐλέγετο 3, 4, 11. λεγόμενος 1, 10, 2. 5, 6, 4. ἐν 1, 6, 1.

λείπομαι 1, 2, 25. 7, 3, 43. τινός 7, 7, 31.

λίθοι 5, 7, 19.

λιμός 1, 5, 5.

λόγος 2, 1, 1. λόγου ἄρχω, ομαι 1, 6, 3. εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν 2, 5, 25.

λόγχη 4, 7, 16.

λοιπόν 6, 2, 25. τὸ λοιπόν 2, 2, 5. 3, 2, 8. 5, 1, 2. τοῦ λοιποῦ 5, 7, 34. 6, 2, 11.

λοχαγός 5, 10, 12.

λόχος 1, 2, 25. 3, 4, 21. 6, 1, 2. ὄρθιος 4, 2, 11.

λυποῦμαί τινι 1, 3, 8. 3, 1, 11.

Λυδός 3, 1, 31.

λυμαίνομαί τι 1, 3, 16.

λωτοφάγοι 3, 2, 25.

μά 1, 4, 8. 6, 4, 34.

μακαριστός τινι 1, 9, 6.

μακράν 3, 4, 42.

μάλα. οὐ μ. 2, 6, 15. καὶ μ. 1, 5, 8. 4, 1, 23. 6, 16. μᾶλλον 4, 6, 11. 5, 9, 30. 7, 4, 12. 6, 28. 42. 7, 6, 42. μᾶλλον φίλος 1, 1, 5. 9, 29. vgl. 3, 1, 23. μάλιστα 1, 3, 15. 4, 8, 24. 7, 2, 22. 6, 15. ungefähr 5, 4, 12. μ. μὲν — εἰ δὲ μή 7, 7, 19.

μανθάνω τινός 4, 8, 5. Part. 5, 8, 14.

μαντευτός 5, 9, 22.

μασθός 1, 4, 17.

μαστεύω 3, 1, 43. 7, 3, 11.

μάχαιρα 1, 8, 7.

μάχη 2, 2, 6.

μάχομαι 1, 5, 9. 7, 9. 5, 5, 13. τινί 2, 1, 4.

Μεγάβυζος 5, 3, 6.

μεγαλοπρεπῶς 1, 4, 17.

μέγας 3, 2, 25. 5, 8, 17. 20. μέγα ὀνίνημι 3, 1, 38. μέγιστον δύνασθαι 2, 6, 21. τὸ μέγιστον 1, 3, 10. 7, 6, 37. 7, 23. τὰ μέγιστα 5, 7, 33.

μεθίστασθαι 2, 3, 8. 21.

μείωμα 5, 8, 1.

μείων 1, 10, 8. 5, 6, 9. μεῖον ἔχω 1, 10, 8. 3, 2, 17.

μέλλω 1, 9, 28. 2, 5, 5. 6, 10. 3, 1, 2. 47. 4, 7, 16. 5, 6, 28. 7, 7, 1.

μέν für μήν 1, 7, 6. 9, 13. οὐ μὲν δή 1, 9, 13. μὲν—ὅμως δέ 6, 3, 30. μέν und δέ weit getrennt 1, 7, 17. 9, 2. 7. 2, 4, 2. 6, 1. 3, 1, 38. (4, 27.) 5, 3, 1. 5, 14. 7, 3, 18. Inconcinnität in Sätzen mit μὲν — δέ 1, 9, 5. 2, 1, 7. 3, 1, 35. 2, 13. 4, 1, 27. 5, 3, 1. 4, 23. 5, 10. ὁ μέν auf den nähern, ὁ δέ auf den entferntern Begriff bezogen 1, 10, 4. μὲν πρῶτον 1, 9, 5. μὲν — δὲ in der Anaphora 1, 3, 16. 9, 10. 3, 1, 3. 4, 3, 7. 6, 1, 12. μὲν —

3) mit dem Accusativ. περί τι εἶναι 3, 5, 7. ἁμαρτάνειν 3, 2, 20. οἱ περί τινα 2, 4, 2. τὰ π. τὰς τάξεις 2, 1, 7. κακὸς und ἀρετὴ π. τινα 1, 4, 8.

περιβάλλω 4, 7, 25. —ομαι 6, 1, 3. 7, 4, 17.

περιγίγνομαι 2, 1, 13. 5, 8, 26.

περίειμι πολύ 3, 4, 33. τινός 1, 9, 24.

περίειμί (ἰέναι) τι 7, 1, 33.

πέριξ 7, 8, 12.

περιορῶ 7, 3, 3.

περιπίπτω τινί 1, 8, 28.

περιῤῥέω 1, 5, 4. 4, 3, 8.

περιττεύω τινός 4, 8, 11.

περίφοβος 3, 1, 12.

Περσικὴ στολή 1, 2. 27. Περσικόν 5, 9, 10.

πῄ 3, 1, 12. 5, 9, 20.

πήχεων 4, 7, 16.

πίμπλημί (τινος) 1, 5. 10.

πιπράσκω 7, 7, 26.

πιστεύομαι 7, 7, 26.

πίστις 3, 3, 4. εἰς 1, 2, 26.

πιστά 1, 6, 7.

πλανῶμαι 7, 7, 24.

πλάττομαι 2, 6, 26.

πλέετε 7, 6, 37.

πλεονεκτῶ τινος 3, 1, 37.

πληγαί erg. 5, 8, 12.

πλῆθος 4, 2, 2.

πλήθω 1, 8, 1.

πλήν 1, 2, 24. 2, 4, 27. 7, 2, 29.

πλήρης τινός 1, 2, 7.

πλησίον τινός 7, 1, 39. πλησιαίτατος 1, 10, 5.

πλήσσω. πέπληγα 5, 9, 5.

πλοῦς 5, 9, 33. πλοῖ 5, 7, 7.

πνεῖ ἐναντίος 4, 5, 3.

ποιεῖν κραυγήν 2, 2, 17. σπονδάς 4, 3, 14. vgl. 5, 7, 31. ἀριθμόν 1, 2, 9. ἐκκλησίαν 1, 4, 12. σχολαίαν τὴν πορείαν 4, 1, 13. τί οὐκ ἐποίησε 3, 1, 28. κακῶς τι, τινά 1, 6, 7. 2, 3, 23. 5, 5, 9. τινά τι 3, 2, 3. τινί τι 5, 8, 24. vgl. 3, 2, 24. 4, 2, 23. mit dem Inf. 1, 6, 2. 4, 1, 22. 5, 7, 27. ὥςτε 1, 6, 2. stelle 5, 2, 11. vgl. 4, 8, 10. nehme an 5, 7, 9. ποιοῦμαι 4, 5, 14. συλλογήν 1, 1, 6. stelle 1, 10, 9. 6, 3, 25. ἐν ἀποῤῥήτῳ 7, 6, 43. δεινά 5, 9, 11. περὶ πολλοῦ 1, 9, 7. παρ' ὀλίγον 6, 4, 11.

πολεμικόν 4, 3, 29. 7, 3, 33. 3, 1, 43?)

πολέμιος 1, 3, 12. —ία 3, 3, 5.

πόλεμος θεῶν 2, 5, 7.

πολεμῶ τινι 1, 1, 8. 2, 3, 21. ἐπί τινα 1, 3, 4.

πολίζω 6, 4, 4.

πόλις 1, 2, 7. 7, 1, 27.

πολιτεύω 3, 2, 26.

πολλαπλάσιοί τινων 3, 2, 14. 5, 5, 22.

πολυπραγμονῶ τι 5, 1, 15.

πολύς. πολλὰ ἀγαθά 5, 6, 4. πολλὰ καὶ ἀμήχανα 2, 3, 18. mit τὲ καὶ 3, 2, 23. 5, 5, 8. ὁ πολὺς ὄχλος 3, 2. 36. οἱ πολλοί 3, 1, 10. τὸ πολύ 1, 4, 13. πολύ eb. 1, 5, 3. 3, 3, 6. 4, 1, 11. πολὺ περίειμι, διαφέρει 3, 4, 33. beim Comp. 1, 5, 2. 3, 2, 19. 30. 5, 5. 2. ἐπὶ πολύ 1, 8, 8. ὡς ἐπὶ τὸ π. 3, 1, 42. vgl. καί 1, ἐκ u. ἐπί 3. τὰ ἄλλα πολλά 1, 10, 2. διὰ πολλά 1, 9, 22. vgl. Artikel 8. — πλείονος ἐνδεῖ 5, 9, 31. ἐκ πλείονος 1, 10, 11. πλεῖον φρονῶ 6, 1, 18. πλέον adv. 1, 2, 11. 3, 2, 34. — πλεῖστος Präd. 5, 4, 29. πλεῖστον κεχωρισμένος 5, 4, 34. ὡς πλεῖστον 2, 2, 12.

πόμα 4, 5, 27.

πόνοι 7, 1, 39.

πονῶ 7, 6, 41.

πορείαν πορεύομαι 5, 10, 4.

πορεύομαι 1, 3, 7. 2, 3, 27. 5, 18. πορείαν 5, 10, 4. πορευθείς 4, 4, 16.

πορίζομαι 3, 1, 20.

πόῤῥω τινός 3, 4, 35.

ποταμός 5, 3, 8.

πότερον — ἤ 1, 4, 13. 3, 1, 7. πότερα 7, 6, 44. — ἤ 2, 1, 10.

πούς. ἐπὶ πόδα ἀναχωρῶ 5, 2, 31.

πρᾶγμα 4, 1, 17. 6, 4, 8. πράγματα 2, 1, 16. ἔχω 5, 6, 5. παρέχω 1, 1, 11.

πράττω καλῶς 3, 1, 6. κακῶς 1, 9, 10. οὕτω 3, 4, 6. ἀγαθά 6, 2, 8. τινά τι 7, 6, 17.

πρᾴως 1, 5, 14.

πρίν mit dem Inf. 1, 2, 26. 4, 13. 8, 19. 2. 5, 2. 4, 1, 7. 5, 6, 16. mit dem Opt. 4, 5, 30. πρὶν ἄν mit dem Conj. 1, 1, 10. πρότερον πρίν 3, 1, 16.

πρό 1, 4, 4. 5, 9, 8.

προβάλλομαι 1, 2, 17. 5, 9, 25.

προβολή 6, 3, 25.

προβουλεύω τινός 3, 1, 37.

πρόειμι 1, 4, 18.

προεῖπον 1, 2, 17.

προέχω τινά 3, 2, 19.

προηγοῦμαι 7, 3, 42.

προθύομαι 6, 2, 22.

προίημι 7, 2, 15. —εμαι 1, 9, 10. 12. 7, 3, 31. ἑαυτόν 5, 8, 14. εὐεργεσίαν 7, 7, 47.

προϊστασθαί τινος 1, 2, 1.

προκαλύπτω 3, 4, 8.

προκαταλαμβάνω 1, 3, 16.

προλέγω mit dem Inf. 7, 7, 3.

προμετωπίδιον 1, 8, 7.

προμνῶμαί τι 7, 3, 18.

προνοεῖσθαί τι 7, 7, 33. 37.

προνομαί 5, 1, 7.

προξενῶ 6, 3, 14.

προπέμπομαι 7, 2, 14.

πρός 1) mit dem Genitiv. πρὸς τοῦ ποταμοῦ 2, 2, 4. πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου 1, 2, 11. bei Passiven 1, 9, 20. ἀχαρίστως ἔχει 2, 3, 18. ὑπαίτιόν ἐστι 3, 1, 5. χεῖρόν ἐστι 7, 6, 39. δίκαιον πρὸς θεῶν 1, 6, 6. 5, 7, 12. πρὸς θεῶν als Beschwörung 3, 1, 24. 7, 1, 29.

2) mit dem Da. 3, 2, 33. 4, 13.

3) mit dem Accusativ 2, 3, 8. 6, 2, 4. für εἰς 5, 4, 5. ἀγγέλλειν πρός τινα 1, 7, 13. λέγειν 3, 1, 34. 6, 4, 15. gegen 1, 3, 20. 7, 6, 36. πρὸς ἡμέραν 4, 5, 21. vom Verkehr 3, 5, 16. 7, 6, 15. vgl. 1, 1, 3. 10. zum Behuf 4, 3, 31. πρὸς ταῦτα λέγειν etc. 1, 3, 19. 6, 9. 2, 1, 11. 5, 39. 42. 4, 1, 20. τὰ πρός τινα 7, 7, 30. im Vergleich zu 7, 7, 41. πρὸς φιλίαν 1, 3, 19. πρὸς δέ, καὶ πρός ohne Casus 3, 2, 2.

προςαιτῶ 1, 3, 21.

προςβάλλω 4, 2, 11. 6, 1, 7.

προςβατός 4, 3, 12.

προςβολή 6, 3, 25.

πρόςειμι 1, 8, 14.

προςέρχομαί τινι 3, 5, 8. 4, 3, 10. 7, 4, 8.

προςέχω τινί 2, 4, 2. 5, 6, 22. 7, 6, 5.

προςήκει 7, 7, 18. τινί τινος und τινί τι 3, 1, 31. mit dem Ac. u. Inf. 3, 2, 16. Da. u. Inf. 3, 2, 11.

πρόσθεν τινός 3, 1, 33. εἰς τὸ π. 1, 10, 5. π. πρίν 1, 1, 10. 2, 2. 3, 1, 16.

προςίεμαι 3, 1, 30. 4, 2, 12.

προςλαμβάνω 2, 3, 11.

προςμίγνυμι 4, 2, 16.

πρόςοδος 5, 9, 11. 7, 1, 27.

προςόμνυμι 2, 2, 8.

προςποιοῦμαι 2, 1, 7.

προςπολεμῶ 1, 6, 6.

προστατῶ τινός 4, 8, 25.

προστερνίδιον 1, 8, 7.

προςτίθεμαι 1, 6, 10.

προςφέρομαι 7, 1, 6. τινί 5, 5, 19.

προςχωρῶ 5, 4, 30.

πρόσω τινός 3, 2, 22. τοῦ πρόσω 1, 3, 1.

πρόσωπα 2, 6, 11.

προτάττω θεῖν 6, 3, 11.

προτεραία 2, 1, 3.

πρότερος 1, 2, 25. 4, 12. 5, 4, 26. τὸ πρότερον 4, 4, 14. vgl. πρίν.

προτιμῶ 1, 4, 14.

προτρέχω τινός 5, 2, 4.

προχωρῶ 1, 9, 13. 6, 2, 21.

πρωΐ 2, 2, 1. 6, 3, 2.

πρωτεύω 2, 6, 26.

πρῶτον 3, 1, 15. u. πρῶτος 2, 3, 17. 3, 1, 2. 4, 8, 12. vgl. 1, 3, 1.

πρῶτος 2, 2, 16. 3, 17. 6, 17. 5, 8, 2. 6, 2, 24. 7, 1, 12. 29. 3, 39. 4, 19. πρῶτα 3, 2, 27.

πτάρνυσθαι 3, 2, 9.

πτέρυγες 4, 7, 15.

πυκνά 5, 9, 8.

πύλαι 1, 4, 4.

πυνθάνομαι 2, 1, 4. τινός 4, 6, 17. 6, 1, 23. ὅτι eb. Part. 1, 7, 16.

πυροί 6, 4, 1.

πυῤῥίχη 5, 9, 12.

πῶμα 4, 5, 27.

πώποτε 5, 4, 6.

πῶς 1, 7, 2. 3, 4, 40. 7, 7, 27.

πώς 2, 6, 3. 3, 1, 43.

ῥέω 6, 2, 4.

ῥῆτρα 6, 4, 28.

ῥυθμός 7, 3, 32.

ῥῦμα 3, 3, 15.

σάγμα 1, 2, 16.

σαλπίζω 1, 2, 17. 7, 3, 32.

σατραπεύω τινός 1, 7, 6.

σατράπης 1, 1, 2.

σαυρωτήρ 4, 7, 16.

σημαίνει 1, 2, 17. 5, 2, 12. 6, 3, 25. Signale geben 7, 3, 32. ὡς ἀναπαύεσθαι 2, 2, 4. vgl. 5, 10, 15. von Opferzeichen 5, 9, 31.

σημεῖον 1, 10, 12.

σίνομαι 3, 4, 16.

σιός 6, 4, 34.

σκευοφόρα 1, 3, 7. 4, 3, 25.

σκηναί 3, 5, 7.

σκηνῶ 3, 5, 7. 4, 5, 33.

σκοπῶ, οῦμαι 5, 2, 20.

σκοταῖος 2, 2, 17.

Σκύθαι 3, 4, 15.

σοφία 1, 2, 8.

σπένδομαι 1, 9, 7.
σπεύδω mit dem Inf. 1, 3, 14.
σπονδαί 4, 3, 14. 5, 9, 5.
στάδιοι, α 1, 4, 4.
σταθμός 2, 2, 11. 4, 6, 2.
στασιάζω τινί 2, 5, 28.
στέγασμα 1, 5, 10.
στενόν 4, 1, 14.
στεροῦμαι 1, 9, 13. 7, 1, 40.
στέφανος 1, 7, 7.
στεφανοῦμαι 4, 3, 17. 5, 33. 7, 1, 40.
στίζειν 5, 4, 32.
στλεγγίς 1, 2, 10.
στολάς 3, 3, 20.
στολή 1, 2, 27.
στόμα 3, 4, 43. 5, 2, 26.
στρατεύομαι 1, 1, 11. 2, 1, 1.
στρατηγός 1, 1, 2.
στρατηγῶ τι 7, 6, 40. τινός 1, 4, 3. 2, 6, 28. 3, 2, 27.
στρατιά 5, 4, 18.
στρατοπεδεύομαι 1, 3, 7.
στρέφω 4, 3, 26. —ομαι 1, 10, 6.
στρουθός, ὁ, ἡ 1, 5, 3.
στυγνόν 2, 6, 11.
στύραξ 4, 7, 16.
σύ 2, 1, 12.
συγγένεια 7, 2, 31. 3, 39.
συγγίγνομαί τινι 1, 1, 9. 2, 12. 2, 5, 2: 6, 17.
συγκαθῆσθαι 5, 7, 21.
συγκαλῶ 7, 1, 24.
σύγκειμαι 6, 1, 4. 7, 2, 7.
συλλαμβάνω 5, 1, 15.
συλλέγω 5, 1, 15. —ομαι 7, 4, 8.
σύλλογος 1, 1, 2. 5, 7, 2.
συμβάλλομαι 1, 1, 9. 4, 6, 14. 6, 1, 3.
συμβοῶ 6, 1, 6.
συμβουλεύω τι 5, 6, 12. —ομαι 1, 1, 10. 2, 1, 16.
συμμανθάνω 4, 5, 27.
συμμίγνυμι 2, 1, 2. 4, 6, 24. 6, 1, 24.
σύμπαν, τό 1, 5, 9. οἱ σύμπαντες 1, 2, 9.
συμπέμπω τινί 3, 4, 42.
σύμπλεως 1, 2, 22.
συμφέρει 7, 7, 21. 8, 4.
σύν 1, 3, 6. 8, 1. 7, 5, 3. σὺν τοῖς θεοῖς 3, 1, 23. 2, 3, 23. 6, 3, 23.
συνάγω 1, 5, 10.
συναιρῶ. συνελόντι 3, 1, 38.
συνακούω 5, 4, 31.
συναλλάττομαι 1, 1, 10.
συναπολαμβάνω 7, 7, 40.
συνδιαπράττομαι 4, 8, 24.
σύνειμι 1, 10, 10.
συνεπισπεύδω τι 1, 5, 8.
συνεπιτρίβειν 5, 8, 20.
συνήδομαι 5, 5, 8.
συνθήκη 1, 9, 7.
σύνθημα 1, 8, 16. 7, 3, 34. 39.
συνίστημι 3, 1, 7. 5, 9, 23. συνεστηκός 7, 6, 26. vgl. 5, 10, 12. 6, 3, 30.
σύνοιδα 1, 3, 10. 7, 6, 11.
συνορῶ 4, 1, 11. Part. 1, 5, 9.
συντίθεμαι 1, 9, 7. 4, 2, 1. 7, 1, 35.
συστρέφομαι 1, 10, 6.
συχνός 1, 8, 8. 10.
σφάγια 1, 8, 15.
σφάλλεσθαι 7, 7, 42.
ἐσχηματισμένος λόγος 1, 3, 9.
σχολάσῃ 2, 3, 2.
σχολή 1, 6, 9.
σώζω 2, 3, 25. 5, 11. ἐσώθην 2, 1, 19. 4, 6. 5, 2, 31. 6, 4, 23. ἐσωσάμην 5, 5, 13.
Σωσίας 1, 2, 9.
σωφρονῶ, ίζω 7, 7, 24. 30.
ταμιεύομαι 2, 5, 18.
τάξις 1, 5, 14. 2, 1, 7. 2, 8.
τάπιδα 7, 3, 27.
ταράσσειν τι 5, 10, 9.
τάραχος 1, 8, 2.
τάττω 1, 5, 7. ταχθείς 1, 6, 6. 4, 6, 22. τεταγμένος 2, 6, 14.
ταύτῃ 2, 6, 7. 3, 2, 32. 7, 4, 24.
τάφρος ὀρυκτή 1, 7, 13.
ταχύς 4, 6, 25. διὰ ταχέων 1, 5, 9. θᾶττον 6, 3, 20. τὴν ταχίστην 1, 2, 20. 3, 14. ἐπεὶ τάχιστα 3, 1, 9. 6, 1, 21.
τέ Stellung 1, 2, 21. 2, 2, 8. 5, 4, 18. τὲ καί 3, 2, 23. 5, 4, 21. 7, 6, 3. zw. 3, 4, 16. 7, 8, 16. 22. ὑψηλά τε καὶ κούφως 5, 9, 5. τέ — καί 1, 2, 18. 9, 19. 2, 1, 7. 5, 4, 34. 5, 25. 7, 3, 39. ἅμα τε καί 7, 6, 20. τέ — τέ 1, 8, 2. 2, 5, 41. 3, 2, 39. 4, 35. 6, 4, 23. οὔτε — τέ 4, 3, 6. τέ — δέ 5, 5, 8. vgl. καί u. μέν.
τείνω 4, 3, 21.
τεκμήριον 1, 9, 29.
τελευταῖος 7, 3, 39.
τελευτή 1, 1, 1.
τελευτῶν 4, 5, 16. 6, 1, 8.
τέλος 1, 10, 13. διὰ τέλους 6, 4, 11. τέλη 2, 6, 4. 7, 1, 34.
τεχνάζειν 7, 6, 16.
τέχνη 4, 5, 16.
τέως μέν 4, 2, 12. 5, 4, 16. 6, 1, 5.
τῇ 4, 8, 10. 5, 9, 20.
τῇδε 2, 3, 1.

τηνικαῦτα 4, 1, 5.
τιάρα ὀρθή 2, 5, 23.
τιθέναι 1, 5, 13. vgl. ὅπλα.
τιμή 7, 8, 6.
τιμῶ δώροις 1, 9, 14. τινά τι 1, 3, 3. 5, 5, 14.
τιμωροῦμαι 1, 3, 4.
τὶς 1, 8, 20. mit Pluralen in Bezug 1, 4, 8. 5, 1. 5, 1, 8. 5, 14. 6, 4, 10, 7, 6, 32. eingeschoben 2, 5, 32. 3, 3, 4. 5, 7, 19. erg. 4, 3, 10. 6, 3, 24. man 1, 4, 12. 3, 3, 3. 4, 40. 4, 1, 25. 7, 3, 5. vgl. 5, 9, 29. jeder 2, 2, 4. τινές manche 3, 3, 18. 4, 6, 19. 6, 4, 5. 7, 4, 8. ὁποῖός τις etc. 2, 2, 2. οἱ μέν τινες etc. 2, 3, 15. ὀλίγοι τινές 5, 1, 6. —τι 1, 10, 16. 2, 4, 4. 3, 1, 37. 6, 4, 34. bei Comparativen 3, 3, 11. 5, 8, 11. etwa 3, 4, 23. οὐδέν τι 7, 3, 35. οὐ πάνυ τι 5, 9, 26. σχεδόν τι 6, 2, 20. εἴ τίς τι 4, 1, 14. τὶ fehlt scheinbar 3, 2, 37.
τίς 2, 2, 10. 5, 15. 7, 6, 4. τί τά — 1, 10, 14. ἐκ τίνος; 5, 8, 4. τί γάρ; 7, 2, 28. τί οὖν; 5, 8, 11.
τοί 6, 3, 24. 4, 34. γέ τοι 2, 5, 19. δέ τοι 3, 1, 37.
τοιγαροῦν 1, 9, 9. 5, 8, 22.
τοίνυν 5, 1, 2. 10. zw. 7, 2, 13. 6, 19.
τοιόσδε 1, 3, 2. 2, 3, 17.
τοιοῦτος 1, 7, 5. 3, 1, 30. τὸ τοιοῦτο 5, 7, 33. 8, 20. τοιούτων ὑπαρχόντων 2, 5, 24. ὡς τοιούτων ἐσομένων 5, 7, 31. ὁ τοιοῦτος zw. 3, 1, 13.
τόξον 4, 2, 28.
τοσοίδε 2, 4, 4.
τοσοῦτον 1, 3, 15. 4, 6, 13.
τότε 4, 1, 17. 3, 4, 20.
τρεῖς καὶ δέκα 1, 5, 5.
τρέπομαι 6, 1, 5.
τρέφομαι 6, 3, 20.
τρέω 1, 9, 6.
τρίποδες 7, 3, 21.
τρὶς ἄσμενος 3, 2, 24. εἰς τρίς 6, 2, 16.
τρίτον, τό 2, 2, 4.
τριχῇ 4, 8, 15.
τρόπαιόν τινος 7, 6, 3.
τροπή 1, 8, 25.
τρόπος 2, 6, 8. 6, 4, 30. κατὰ τρόπον 6, 4, 30.
τροχάζω 7, 3, 46.
τυγχάνω τινός 3, 1, 26. 28. 3, 2, 19. 6, 4, 32. zwei Ge. 1, 4, 15. 5, 5, 15. Part. 1, 1, 2. 2, 1, 8. erg. 2, 2, 17. ἔτυχεν ἔχων 1, 10, 3. ohne ὤν 3, 1, 3. τυχόν 5, 9, 20.
τυρός, οἱ 2, 4, 28.
τύρσεις 4, 4, 2.
ὕδωρ γίγνεται 4, 2, 2.
ὑδοῦς 5, 6, 37.
ὑπάγω 3, 4, 48. —ομαι 2, 1, 18. 4, 3.
ὑπαίθριος 5, 5, 21. 7, 6, 24.
ὑπανιῶ 1, 8, 15.
ὕπαρχος 1, 2. 20.
ὑπάρχω τινί 1, 1, 4. τοιούτων ὑπαρχόντων 2, 5, 24. εὖ ποιῶν 2, 3, 23. ἐκ τῶν ὑπαρχόντων 6, 2, 9.
ὑπελαύνω 1, 8, 15.
ὑπέρ 3, 5. 18. 5, 4, 13. 7, 6, 41. zw. 1, 7, 3.
ὑπερβάλλω 4, 1, 7. 4, 20. 6, 3, 7.
ὑπερβολή 4, 6, 5.
ὑπερέρχομαί τι 4, 4. 3.
ὑπερέχω 3, 5, 7.
ὕπερθεν 1, 4, 4.
ὑπερκάθημαί τινος 5, 1, 9.
ὑπερορία 7, 1, 27.
ὑπέχειν δίκην 5, 8, 18.
ὑπισχνοῦμαι 1, 2, 2. 2, 3, 20. 7, 6, 38.
ὑπό 1) mit dem Genitiv. ὑπὸ ἁμάξης 6, 2, 22. ὑπὸ μαστίγων 3, 4, 25. ὑπό τινος εὖ πάσχειν 1, 3, 4. εὖ ἀκούειν 7, 7, 23. ἀπολέσαι 3, 4, 11. ἀποθνήσκειν 5, 1, 15. 7, 6, 43. γίγνεταί τι 7, 1, 30. αἰτίαν ἔχειν 7, 6, 11. δίκην διδόναι 4, 4, 14. εὔκλειαν ἔχειν 7, 6, 33. ὑπὸ λιμοῦ 1, 5, 5. λύπης 3, 1, 3. πλήθους 5, 2, 15.
2) mit dem Dativ 1, 1, 4. 7, 2, 2. 7, 32.
3) mit dem Accusativ 1, 10, 14. unter — hin 3, 4, 37. 7, 4, 5.
ὑποδείκνυμι 5, 7, 12.
ὑποκαταβαίνω 7, 4, 11.
ὑποκρύπτομαι 1, 9, 19.
ὑπολύεσθαι 4, 5, 13.
ὑπομαλακίζομαι 2, 1, 14.
ὑπόπεμπτος 3, 3, 4.
ὑποπέμπω 2, 4, 22.
ὑποπίνω 7, 3, 29.
ὑποπτεύω μή 3, 1, 5.
ὑποστρέφω 2, 1, 18.
ὑποφαίνω 3, 2, 1. 4, 2, 7.
ὑποφείδομαι 4, 1, 8.
ὑποχός τινι 2, 5, 7.
ὑποψίαι 2, 5, 1.
ὑστεραία 6, 2, 9.
ὕστερος 1, 5, 14. 3, 4, 21.
ὑστερῶ 1, 7, 12.

Grammatisches Register.

Geographisches Register.

Ἄβυδος, Stadt in Kleinasien an der hier 7 (Herod. VII, 34) bis 8 Stadien breiten Meerenge die den Hellespont mit der Propontis verbindet; wo jetzt das Cap Nagara, eine Meile nördlich von den asiatischen Dardanellen.

Αἰνιᾶνες, Volk im südlichen Thessalien am Oitegebirge und den Ufern des Spercheios.

Αἰολίς, ἴδος, ἡ Landschaft an der Nordwestküste Kleinasiens.

Ἀκαρνάν, ᾶνος, Bewohner der Landschaft Akarnanien, südlich vom amprakischen Meerbusen, jetzt Busen von Arta.

Ἀλισάρνη, Stadt in Troas südlich von Pergamos.

Ἅλυς, jetzt Kisil-Irmak (gelbrother Strom), der Hauptfluss Kleinasiens, der sich in den Pontos ergiesst.

Ἀμπρακία, Stadt in Epeiros, jetzt Arta, an dem von ihr benannten Meerbusen.

Ἀμφίπολις, griechische Colonie in Thrake am Strymon (Struma), Ruinen bei Neochorio.

Ἄντανδρος, Stadt in Troas an der

Nordseite des adramyttenischen Meerbusens, beim jetzigen Dorfe Awdschilar.

Ἀπολλωνία, Stadt in Troas, östlich von Pergamos.

Ἀραβία, 1, 5, 1 der südliche Theil Mesopotamiens.

Ἀράξης, ein Fluss Mesopotamiens der sich in den Euphrates ergiesst, sonst von den Griechen Aborrhas, vom Ptolemaios Chaboras genannt, jetzt Chabur.

Ἁρμήνη, Ἁρμένη, jetzt Akliman (der weisse Hafen), Hafenort von Sinope, 50 Stadien von demselben entfernt.

Ἅρπασος, wahrscheinlich derselbe in den Pontos sich ergiessende Fluss den die spätern Griechen und Römer Akampsis, auch Apsaros, und mit einheimischem Namen Boas nannten, jetzt armenisch und georgisch Dschoroch, türkisch Tschoruk.

Ἀσίνη, Stadt in Lakonike zwischen Tainaron und Gythion.

Ἄσπενδος, Stadt in Pamphylien am Eurymedon, sechzig Stadien von der Mündung desselben, jetzt Koprissa.

Ἀταρνεύς, Städtchen in Kleinasien, Lesbos gegenüber.

Ἀτραμύττιον, jetzt Adramiti, Edremid, Lesbos gegenüber an der Spitze des von ihr benannten Meerbusens.

Ἀχερουσία χερρόνησος, Halbinsel bei Herakleia, nach Koch jetzt Baba-Burun.

Βιθυνοί, thrakisches Volk im Norden von Kleinasien.

Βισάνθη, Stadt an der europäischen Küste des Hellesponts, später Rhaedestos, Resistus, jetzt Rodosto.

Βυζάντιον, Constantinopel.

Γάνος, Γᾶνος, an der europäischen Küste des Hellesponts, südwestlich von Bisanthe, führt noch jetzt diesen Namen.

Γυμνιάς, nur von Xenophon erwähnte Stadt, nach Ainsworth jetzt Erserum, nach Mannert Zelae, nach Andern Gumush-Kaneh, nach Koch Artanudsch.

Δάνα, sonst Tyana am Tauros, in der Nähe der kilikischen Pässe; jetzt Kilis-hissar [nach Koch Konisse-Hissar].

Δαράδαξ, wahrscheinlich ein Canal des Euphrates beim heutigen Balis (Barbalissos).

Δάρδανος, Stadt in Troas, südlich von Abydos, 70 Stadien davon entfernt.

Δέλτα, ein Landstrich Thrakes zwischen Byzantion und Salmydessos.

Δόλοπες, eine Völkerschaft zwischen Akarnanien, Aitolien, dem Pindos und dem Lande der Perrhaiber.

Δρίλαι, Völkerschaft südlich von Trapezus, ein Stamm der Sanen oder Tzanen, jetzt Dshanik.

Ἐκβάτανα, Hauptstadt von Medien, jetzt Hamadan.

Ἑσπερῖται, Bewohner der armenischen Landschaft Sper (bei den spätern Griechen Συσπιρῖτις, wahrscheinlich des Herodotos Σάσπειρες), noch jetzt Ispir.

Εὐφράτης, der bekannte Strom, der aus zwei Armen gebildet wird, dem West-Frat oder Karasu (Schwarzwasser) und dem Ost-Frat oder Muradsu, der IV, 5, 2 gemeint ist.

Ἔφεσος, berühmte Stadt in Jonien, an der Mündung des Kaystros drei Tagereisen (450 Stadien) südwestlich von Sardes. Ruinen jetzt Ajasluk oder Asluk.

Ζάβατος, ein in den Tigres strömender Fluss in Medien und Assyrien, syrisch Zaba d. i. Wolf, daher von den spätern Griechen durch Λύκος übersetzt, jetzt der grössere Zab (Sab).

Ἡράκλεια, ἡ ἐν τῷ Πόντῳ, jetzt Eregli, 1500 Stadien östlich von Kalchedon, wohl Umwege mitgerechnet, da nach Neueren die Entfernung nur 30 Meilen beträgt.

Θάψακος, Stadt am Euphrates, das Thiphsach der Bibel, als Uebergangsort berühmt, jetzt Ruinen el Hammam nahe bei Rakka.

Θερμώδων, jetzt Termeh (tschai), ein Fluss Themiskyras, der sich in den amisenischen Meerbusen des Pontos ergiesst.

Θήβης πεδίον, Θήβη, Stadt in Troas, 60 Stadien nördlich von Adramyttion.

Θήχης, Berg in der moschischen Gebirgskette, nach Koch der Khatsch-

khar-Dagh, nach Kiepert Kolat-Dagh.

Θούριοι, Stadt in Grossgriechenland, am Meerbusen von Tarent, wo früher Sybaris.

Θύμβριον, eine später zu Lykaonien gehörige Stadt Phrygiens, wo jetzt der Engpass und die grosse Quelle (Quelle des Midas bei Xen.) Olu Bunar Derbend (Pass der grossen Quelle), nahe bei Akschehr.

Θυνοί, thrakische Völkerschaft in der Umgegend von Salmydessos und Apollonia.

Ἰασόνιον, ein Vorgebirge westlich von Kotyora, jetzt Jasun [nach Koch Jassun-Burun]. Davon *Ἰασονία ἀκτή*.

Ἱερὸν ὄρος, ein Gebirge auf dem Wege von Perinthos nach der Cherronesos, jetzt Tekir-Dagh VII, 3, 3.

Ἰκόνιον, später die Hauptstadt Lykaoniens, jetzt Konjah-Konija.

Ἶρις, Fluss zwischen dem Thermodon und Halys, jetzt Tosanlu und bei der Mündung Jeschil-Irmak (Grünstrom).

Ἰσσοί, Küstenstadt Kilikiens, bei dem heutigen Jüseler?

Κάϊκος, ein Fluss Mysiens und Lydiens, der Pergamos vorbeifliessend Lesbos gegenüber sich ins Meer ergiesst, jetzt Bakyr-Tschai.

Καιναί, Stadt in Mesopotamien am Tigres, vielleicht das Kanne des A. Test.; jetzt Ruinen Kalah Scherkat, ungefähr 12 geogr. Meilen südlich von der Mündung des Zabatos.

Κάλπης λιμήν, jetzt Flecken und Hafen Kirpeh [nach Koch Kerpeh]. Die Beschreibung s. VI, 2, 1 ff.

Καλχηδών, *Χαλκηδών*, Byzantion gegenüber am Bosporos, jetzt ein Dorf von den Türken Kadi-Köi (Richterdorf) genannt.

Καρδοῦχοι, ein den Medern und Persern verwandtes Volk am Ostufer des Tigres, später auch *Κάρδακες*, *Καρδουηνοί*, *Κορδουηνοί*, *Γορδουαῖοι*, syrisch Kordu (Plur. Kordukh), jetzt Kurden genannt.

Καστωλοῦ πεδίον, *Καστωλός*, Ort in Lydien nahe bei Sardes.

Καΰστρου πεδίον, Stadt in Grossphrygien, in der Nähe des jetzigen Bulwudun.

Κελαιναί, Hauptstadt Grossphrygiens, später *Ἀπάμεια Κιβωτός*, jetzt Dineir.

Κεντρίτης, östlicher Arm des Tigres, jetzt Sort oder Bothan Su (Bothantschai).

Κεραμῶν ἀγορά, Stadt in Phrygien, wahrscheinlich das jetzige Uschak.

Κερασοῦς, Stadt in Pontos, westlich von Trapezus, jetzt Kerasun Dere.

Κέρσος, Flüsschen Kilikiens, jetzt Merkes.

Κερτόνιον, Ort in Mysien, jetzt *Κυδωνιαῖς*, Küstenstadt, türkisch Aiwaly.

Κοῖτοι, falsche Lesart VII, 8, 25.

Κολοσσαί, Stadt in Phrygien am Lykos. In der Nähe jetzt der Flecken Chonas.

Κόλχοι, Volk in der Gegend bei Trapezus.

Κομανία, wahrscheinlch ein Castell in der Nähe von Pergamos.

Κορσωτή, Stadt am Euphrates und Maskas, wahrscheinlich auf der jetzigen Flussinsel Werdi.

Κορωνεία, Stadt in Boiotien.

Κοτύωρα, Stadtchen am Pontos zwischen Kerasus und dem Jasonion, jetzt Ordu.

Κύδνος, Fluss in Kilikien, jetzt Karasu, nach Koch Mesarlyktschai.

Κύζικος, Stadt in Kleinphrygien auf dem Isthmos einer Halbinsel der Propontis. Ruinen Balkis, eine Meile östlich von dem Städtchen Artaki.

Λάμψακος, 170 Stadien nordöstlich von Abydos, jetzt Lapsaki.

Λάρισσα, Stadt an der Ostseite des Tigres, jetzt Ruinen Athur (Aschur) oder Nimrud.

Λεοντῖνοι, Stadt auf der Ostküste Sikeliens, nördlich von Syrakus, jetzt Lentini.

Λουσοί, Stadt im Norden von Arkadien.

Λύκειον, Gymnasion bei Athen.

Λύκος, Fluss bei Herakleia am Pontos, der etwa 20 Stadien südwestlich davon sich ins Meer ergiesst, jetzt Kilidsch Su (Schwertwasser).

Μάγνητες, Völkerschaft in Thessalien.

Μαίανδρος, Fluss in Phrygien und Karien, jetzt Böjük-Mender, der grosse Maiander.

Μάκιστος, *Μάκιστος*, Stadt in Elis (Triphylien).

Μάκρωνες, Völkerschaft im moschischen Gebirge, südöstlich von Trapezus am Pontos: dieselben später *Σανοί*, *Τζανοί* genannt bei den Armeniern und heutzutage Dschanik, nach Koch die Bewohner des Makur-Dagh.

Μαντίνεια, Stadt in Arkadien (j. Milia).

Μαρδόνιοι, vielleicht die Marder, ein räuberisches Gebirgsvolk in mehreren Theilen Mediens und Armeniens, nach Koch Bewohner des Masios, jetzt Mardin-Dagh.

Μαριανδυνοί, Volk am Pontos, Unterthanen der Herakleioten.

Μαρσύας, Nebenfluss des Maiandros, nur ein starker Quell.

Μαρώνεια, griechische Kolonie an der Küste von Thrake, zwischen Abdera und Doriskos, jetzt Flecken Maronia.

Μάσκας, Nebenfluss oder wahrscheinlicher Nebenkanal des Euphrates.

Μελανδῖπται, sonst nicht erwähnte thrakische Völkerschaft.

Μελινοφάγοι, Völkerschaft in der Gegend von Salmydessos, vielleicht die Astoi Strabos.

Μέσπιλα, von maschpil (verwüstet?) eine sonst nicht erwähnte Stadt am Tigres, in der Lage des damals zerstörten Ninive (*ἡ Νῖνος*), jetzt Nunia, Mosul gegenüber.

Μίλητος, bedeutendste Stadt Ioniens, 80 Stadien südlich von der Mündung des Maiandros, jetzt Palatia.

Μοσσύνοικοι, ein Gebirgsvolk westlich von Kerasus.

Μυρίανδρος, Stadt in Syrien, bei dem spätern Alexandria, im Mittelalter Alexandretti, jetzt Iskenderun.

Μυσοί, räuberisches Gebirgsvolk zwischen Gross- und Kleinphrygien.

Νέον τεῖχος, ein Castell an der Propontis.

Ὀδρύσαι, das mächtigste Volk Thrakes, dessen Reich sich zu Thukydides Zeit von Abdera bis gegen den Istros und Pontos, und von Byzantion bis zum Strymon erstreckte.

Οἰταῖοι, Volk am Oitegebirge in Thessalien.

Ὄλυνθος, Hauptstadt von Chalkidike in Thrake, 60 Stadien nordöstlich von Potidaia, jetzt Aio Mamas.

Ὀρχομενός, ὁ, Stadt in Arkadien.

Ὀφρύνιον, Stadt in Troas nahe bei Dardanos.

Παρθένιον, Stadt in der Nähe von Pergamos.

Παρθένιος, Grenzfluss zwischen Paphlagonien und Bithynien, jetzt Bartin, bei Koch bald Filijass-Tschai, bald Ordeiri.

Πάριον, Stadt an der asiatischen Küste der Propontis, 12 Millien östlich von Lampsakos, wo jetzt der Hafen Kamaraes (Kemer).

Παῤῥάσιοι, Völkerschaft im südlichen Arkadien am Berge Lykaios.

Πελλήνη, Stadt im Osten Achaias.

Πέλται, St. Grossphrygiens, j. Ischakli.

Πέργαμος, *Πέργαμον*, noch jetzt Bergama, Stadt in Mysien, nicht weit vom Kaikos, 120 Stadien von der Küste.

Πέρινθος, Stadt an der Propontis zwischen Selybria und Bisanthe, später Herakleia, jetzt Eregli.

Πισίδαι, ein räuberisches Gebirgsvolk Pamphyliens, das, wie die Myser, lange seine Unabhängigkeit behauptete.

Πύραμος, ein Fluss, der in Kataonien entspringt, den Tauros durchbricht und Kilikien durchströmt, jetzt Dschihan (Dscheihun).

Σαλμυδησσός, ein sandiger, für die Seefahrer gefährlicher Küstenstrich, der sich vom Bosporos an gegen 700 Stadien nordwärts erstreckte. Jetzt Midia.

Σάρδεις, Hauptstadt Lydiens, die Ruinen noch jetzt Sart.

Σάρος s. *Ψάρος*.

Σελινοῦς, Flüsschen bei Ephesos und bei Skillus.

Σηλυβρία, *Σηλυμβρία*, Stadt an der Propontis, östlich von Perinthos, jetzt Silivria.

Σινώπη, griechische Colonie in Paphlagonien, die bedeutendste Stadt dieser Gegenden, noch jetzt unter dem Namen Sinub blühend.

Σιτάκη, *Σιττάκη*, Stadt am Tigres, wo jetzt die Ruinen Scheriat el Beida.

Σκιλλοῦς, Flecken in Elis, südlich von Olympia.

Σκυθινοί, wahrscheinlich das Volk und Land, welches von den armenischen Historikern Maskuth (Ma bedeutet Land) genannt und an die nördlichste Grenze Armeniens gegen Kolchis und die Mos'cher gesetzt wird. Jetzt setzt Kiepert sie mehr westlich an die Pässe des von Strabon erwähnten Gebirges *Σκυθίσης*.

Σόλοι, Küstenstadt Kilikiens, 500 Stadien westwärts von der Mündung des Pyramos, später Pompejopolis; jetzt Mesetlü.

Ταόχοι (von *Τάοι* der Plu. wie *Καρδοῦχοι*), räuberisches Gebirgsvolk wahrscheinlich von medischem Stamme, in den Thälern der südlichen Nebenflüsse des Harpasos, um das jetzige Tortum, Olti und Tauskert (d. h. Taocherstadt), welche Gegend bei den Armeniern bis ins zehnte Jahrhundert Taikh hiess.

Ταρσός, selten *Ταρσοί*, Hauptstadt von Kilikien am Kydnos, jetzt Terssus.

Τεμενίτης, vielleicht *Τημενίτης*, von *Τημένιον* bei Argos.

Τευθρανία, Stadt in Aiolis zwischen Pergamos und Atarneus.

Τηλεβόας, Nebenfluss des Euphrates, jetzt Karasu bei Musch. Layard hält ihn für den Fluss von Bitlis.

Τιβαρηνοί, Volk am Pontos, westlich von den Chalybern.

Τίγρης, grosser Fluss Armeniens und Assyriens, syrisch Digla, Diglath, jetzt Didschleh. IV, 4, 3 sind die östlichen Tigresquellen gemeint, jetzt Bitlis Tschai.

Τράλλεις, Stadt in Karien, nördlich vom Maiandros, jetzt Aidin Güselhissar.

Τραπεζοῦς, Colonie von Sinope, jetzt Tarabusun [auch Trebisond].

Τρανίψαι, unbekanntes Volk Thrakes.

Τυριαῖον, Stadt in Phrygien, beim jetzigen Ilgün

Ὑρκάνιοι, Volk an der Ostküste des kaspischen Meeres, ihr Land altPersisch Vehrkana, d. i. Wolfsland, jetztt Gorgan oder Dschordschan.

Φασιανοί, Volk im jetzigen Passin. Vgl. *Φᾶσις*.

Φᾶσις, V, 6, 36 jetzt bei den Einwohnern Phas oder Fachs, auch Rion, ein Strom, der von Osten nach Westen fliessend sich ins schwarze Meer ergiesst.

Φᾶσις, Fluss Armeniens, in seinem spätern Laufe Araxes, armenisch Eras'ch, noch jetzt Aras und im obern Lauf Passin Su, der parallel mit dem nördlicheren Kur gegen Südosten strömend mit diesem vereinigt ins kaspische Meer fällt.

Φλιοῦς, Stadt zwischen Argolis und Achaia. Ruinen Staphlika.

Φολόη, ein Gebirge auf der Grenze von Elis und Arkadien.

Φρυγία, 5, 6, 24 ist Kleinphrygien, Phrygien am Hellespont, zum Theil das spätere Mysien und Bithynien.

Φύσκος, Nebenfluss des Tigres, jetzt Adhem. [Nach Ainsworth ein Canal, der Nahr-Katur.]

Φώκαια, Stadt in Jonien, nordwestlich von Smyrne, jetzt Phokiaes.

Χαλδαῖοι oder *Χάλυβες*, ein den Karduchen verwandtes Volk in den Gebirgen zwischen der pontischen Küste und Armenien.

Χαλκηδών s. *Καλχηδών*.

Χάλος, Fluss in Syrien, jetzt Kuweih.

Χάλυβες s. *Χαλδαῖοι*.

Χαρμάνδη, Stadt am Euphrates, jetzt Hit.

Χρυσόπολις, ein Flecken eine halbe Meile nördlich von Kalchedon, mit einem Hafen, jetzt Skutari (Uesküdar).

Ψάρος, *Σάρος*, ein Fluss der aus Kataonien kommend den Tauros durchbricht und Kilikien durchströmt, westlich vom Pyramos; jetzt Seihun.

Ὦπις, Stadt am Einflusse des Physkos in den Tigres, nach Koch bei Eski-(alt-) Baghdad.

Druck von E. Buchbinder in Neu-Ruppin.

Abkürzungen.

Bo. bedeutet Bornemann, Br. Brodaeus, Di. L. Dindorf, He. oder Hr. Hertlein, Hu. Hutchinson, Kr. Krüger, Le. Leonclavius, Mo. Morus, Poppo, Sch(n). Schneider, St. Stephanus, We. Weiske, Ze. Zeune.

Berichtigungen.

1) im Text S. 18, 6 l. *ἐπιτήδεια*. — 61, 17 l. *ἀνασχέσθαι*. — 70, 21 v. u. l. *καὶ ποιά*. — 87, 7 l. *ὡς* für *ὧν*. — 100, 5 l. *ἐκ τούτου*. — 143, 1 l. *λαβὼν τὸν κ.* — 180, 5 l. *ὠφελῆσαί τι*. — 183, 2 l. *ἀγαθόν*. — 196, 1 l. *Λακεδαιμονίους*. — 203, 19 l. *κατεστρατοπεδεύσαντο*. — 236, 24 l. *ἔφη, σοὶ ἔχω*. — 262, 8 l. *ξενοῦνται*. — Verdächtig ist mir *Ξενοφῶν* 208, 6.

2) in den Anmerkungen S. 12, 16 l. *Ταμὼν*. — 13, 13 v. u. l. 7, 1, 41. — 18, 12 v. u. l. *προκ.* — 27, 3 l. völlig. — 62, 5 v. u. Schon vermuthet in der Textausg. von 30 zu 7, 8, 26. — 89, 12 v. u. l. *πόθω*. — 150, 11 v. u. l. der für des. — 171, 4 v. u. schon vermuthet in der Textausg. von 30 zu 7, 8, 26. — 194, 3 v. u. l. wie er sich. — 198, 12 v. u. l. *ταὐτά* für. — 251, 4 l. ohne *ἄν*. — 253, 2 l. *ὑπό*. Spr. 52, 3, 1. — 254, 9 v. u. l. *θαυμαστότατοι. θαυμασιώτατοι*. — 258, 8 gehört *ἢ. καί* Dobree zu § 35. — Falsche Zahlangaben. S. 13, 13 v. u l. 7, 1, 41. — 20, 4 v. u. l. 3, 2, 39. — 90, 3 l. 12. 7, 38. — 161, 2 l. 4, 8, 10. — 180, 4 v. u. l. 7, 6, 13.

Nachwort.

„Positiv und abschreckend gegen den Stümper". Lessing.

Der Druck meiner fünften Auflage der Xenophontischen Anabasis war fast vollendet als ich zu meiner nicht geringen Ueberraschung erfuhr dass es für mich viel vortheilhafter gewesen wäre das Werk — nicht drucken zu lassen. Herr Vollbrecht nämlich hat die Entdeckung gemacht dass meine Schulausgabe „nur für Lehrer Werth" habe. Da nun aber die meisten Lehrer die mein Werk gebrauchen sich schon im Besitze einer frühern Ausgabe desselben befinden und bei ihrer meist kärglichen Besoldung auf Anschaffung neuer Auflagen meistens verzichten, so werde ich eben nur Maculatur gedruckt haben[1]), wenn Herrn Vollbrechts Urtheil gegründet ist. Und wer wird daran zweifeln, da Herr Vollbrecht, selbst Herausgeber des Xenophontischen Werkes, doch wohl die Befähigung seine Vorgänger zu beurtheilen besitzen muss und Niemand ohne Weiteres annehmen wird dass sein schneidendes Urtheil über meine Ausgabe nur eine eben so lakonische als energische oratio pro domo sei, lediglich ausgesprochen um den Absatz der seinigen zu befördern.

Auffallend ist es freilich dass sonst die Urtheile über meine Arbeit, für die ich jetzt seit länger als vierzig Jahren gesammelt und gedacht habe, ganz anders lauteten. Schon über meine Ausgabe von 1830 hat ein Mann mit dem ich nie weder ein Wort noch eine Zeile gewechselt habe, Herr Hiecke, in seinem Werke: Der Deutsche Unterricht auf Deutschen Gymnasien S. 115 sich so ausgesprochen: „Wie „wenig Schulausgaben alter Klassiker besitzen wir bis jetzt, die sich an Zuverläs„sigkeit, Präcision, Sauberkeit und Klarheit mit der Anabasis von K. W. Krüger „messen könnten, die so geeignet wären, den Lehrer selbst praktisch weiter zu „bilden?[2])"

[1]) Wenn Lessing mit Recht sagt: „auch die glücklichste Autorschaft ist das armseligste Handwerk", so ist unfehlbar die philologische Schriftstellerei, soweit sie bloss auf Lehrer berechnet wird, bei Weitem das allerarmseligste. Von meiner für Lehrer bestimmten Ausgabe der Anabasis, die sich ausgezeichneter Anerkennung und Anpreisung erfreut hat und für alle spätern Bearbeitungen, die meinige mitgerechnet, die Hauptquelle geblieben ist, habe ich vor etwa funfzehn Jahren den Rest der Exemplare, etwa dreihundert, angekauft. Der Absatz deckt nicht die Zinsen des gezahlten Capitals. Da an eine neue Ausgabe dieses Werkes nicht zu denken ist, so habe ich Manches was eigentlich nicht in eine Schulausgabe gehört in dieser mitgetheilt, damit es nicht verloren gehe.

[2]) Herr Hiecke hat offenbar eingesehen, was noch jetzt so Viele nicht begreifen, dass eine Schulausgabe nicht bloss eine Schülerausgabe, geschweige denn eine Eselsbrücke sein soll; dass eine Schulausgabe nicht bloss den Schüler unterstützen und anregen, sondern auch den Lehrer,

Selbst Herr Prof. Breitenbach, der sich alle Mühe gegeben hat Herrn Hertleins Ausgabe dem Publicum neben, d. h. auf Kosten der meinigen zu empfehlen, erklärt doch (in den Jahrbüchern für Philol. u. Päd. 58, 2 S. 135) dass meine Arbeit „sich eben so durch den reichen und gediegenen Inhalt der Anmerkungen „vor allen andern Bearbeitungen der Anabasis auszeichnet, wie sie durch die zweck- „mässige Methode in der Erklärung tonangebend geworden ist.“ Eben so belobt er S. 152 die exacte Vollständigkeit meines Commentars, die Wahl der passendsten Parrallelstellen und die Form der Anmerkungen.[3])

Aehnliche Urtheile könnte ich noch manche anführen, während, so viel ich weiss, früher Niemand die Unbrauchbarkeit meiner Arbeit als Schulausgabe behauptet hat.

Doch meine Lobredner werden sich geirrt haben. Das Urtheil eines Kenners ist gewichtiger als das aller Halbkenner, und wer wird zweifein dass Herr Vollbrecht Kenner sei; Herr Vollbrecht, der zwar, so viel ich weiss, noch durch keine Leistung als Sprachforscher oder auch nur als Sprachkundiger bekannt ist, dessen Ausgabe der Anabasis aber mit einem nicht gewöhnlichen Erfolge nach kaum fünf Jahren eine neue Auflage erlebt hat. Wäre da nicht vox populi vox Dei? Oder sollen wir annehmen dass hier nur vox plebis sich ausspräche, gewonnen durch Ignoranten und Intriguanten, wohl gar durch gemeinschaftliche Bemühungen profaner oder nicht profaner Cliquen? Unter den vertrauenssüchtigen und daher so leicht täuschbaren Deutschen sind freilich Fälle der Art an der Tagesordnung; doch lassen sie sich, wie wahr und klar sie auch sein mögen, selten beweisen; was sich aber beweisen lässt, Herrn Vollbrechts Befähigung oder Nichtbefähigung zu einer Bearbeitung der Anabasis und einer Beurtheilung eines Vorgängers wollen wir durch eine Kritik seiner sämmtlichen Anmerkungen zu den ersten Paragraphen des 3 Cap. des 1 B. versuchen. Weiter ihm zu folgen wird nicht nöthig sein, da der ganze Commentar in gleichem Geiste geschrieben ist.

C. III. „Das meuterische Heer wird durch Scheinreden beschwichtigt und „durch des Kyros Versprechungen zum Weiterzuge bewogen.“ „Scheinrede“ würde, wenn das Wort vorkäme, etwas ganz Anderes bedeuten als was H. V. sagen will; der „Weiterzug“ ist ein eben so bedenkliches Wort als der Weitzug. — § 1. „Ursache und Ausbruch der Meuterei.“ Solche nichtssagenden Inhaltsangaben vor einem oder einigen §§ nehmen, consequent fortgesetzt, einen beträchtlichen Raum ein, der zweckmässiger verwendet werden kann. Doch von schriftstellerischer Oekonomie hat H. V. überhaupt keine Idee. — „ἡ στρατιά ist hier zugefügt, weil die Meuterei desselben Ursache des Aufenthaltes war.“ Der Grund ist nicht einleuchtend. — „οὐκ ἔφασαν. Aehnlich dem lat. negare negirt der Gr. das Verb. des Hauptsatzes, der D. das des Nebensatzes.“ Der Ausdruck „Aehnlich etc.“ ist schielend. Der Infinitiv ist kein Nebensatz. — „ἐπὶ τούτῳ im D. durch ein Adverbialpronomen.“ Dies dient zu nichts, wenn nicht die Bedeutung des ἐπί angegeben ist. — „ἰέναι, im D. ein ander Tempus.“ Eine Erklärung die nichts erklärt. „Subjectsaccusativ fehlt, weil das Subject des Hauptsatzes zu ergänzen ist.“ Muss der Schüler hiebei nicht denken dass ἑαυτὸν ἰέναι stehen könnte? — „τοῦ πρόσω, ähnlich das Deutsche: des Weges gehen, kommen.“ Ist denn diese Phrase noch allgemein üblich? — „ἐπὶ βασιλέα ἰέναι, impersonell, wie das Deutsche: es „geht gegen die Türken.“ Diese Erklärung giebt H. V. nach meiner Ausgabe von 1826; ich habe sie längst als entschieden falsch zurückgenommen. — „πρῶτος, s. 1, 2, 25 etc. προτέρα.“ Dort lesen wir: „Griech. u. oft auch die Lat. fassen als Zustand der Person, was wir als Umstand der Thätigkeit ausdrücken.“ Wer mag daraus den Unterschied von πρῶτος und πρῶτον etc. entnehmen? Es wird hier mit K. Matthiae πρῶτον zu lesen sein. — „ἐβιάζετο, Imperf. des conatus.“ Für den Schüler unklar. — „ἔβαλλον wegen des fehlenden Adverbialobjects s. 1, 1, 8 z. πέμπων und wegen der Stellung z. 1, 2, 26 z. διήρπασαν.“ Wer mag aus dem „Adverbialobject“ entnehmen dass τοῖς λίθοις zu ergänzen sei? Und was hat dieser Ausdruck mit dem πέμπων gemein? Zu 1, 2, 26 wird gelehrt: „Beachte auch die Stellung des διήρπασαν zwischen den beiden Objecten, was ad majorem emphasin geschieht.“ Abgesehen von dem verkehrten Ausdrucke wird man fragen, worin denn die Emphasis bestehen soll. — „ἐπεὶ ἤρξατο. Diese Stellung des Satzes markirt scharf den Zeitpunkt des Aufbruches.“ Mit so nichtigen Noten, die den Schüler nur verwirren können, ist H. V. sehr freigebig.

§ 2. „μικρόν Griechen und Latein. (parum abfuit) fassen räumlich auf, was wir durch „kaum“ bezeichnen.“ H. V. sorgt auch für schlechtes Latein. Die Verkehrtheit der Bemerkung bedarf keiner Kritik. — „μή bleibt unübersetzt. Der Grieche setzt es, weil ein negativer Begriff vorhergeht.“ Der vorhergehende Begriff ist eig. kein negativer, sondern involvirt bloss eine Negation. — „δυνήσεται s. 1, 1, 4. zu ἔσται.“ Dort steht ὅπως μὴ ἔσται, hier ὅτι οὐ δυνήσεται, und so Verschiedenartiges vergleicht H. V. und findet beides ab mit der Bemerkung: „im D. ein ander tpus u. modus.“ — „συνήγαγ. — στρατιωτῶν. Umschreibung.“ Wozu das? — „ἐδάκρυε — ἑστώς und ὁρῶντες ἐθαύμαζον z. 1, 2, 18 ἰδοῦσα.“ Dort heisst es zu der sehr verschiedenartigen Stelle:“ übers. das Partic. als Verb. fin. durch ein Hptw. mit Präpos. zur Angabe des Grundes. Vgl. auch die Wortstellung beider Sätze.“ Eines J. Sincerus würdig.

§ 3. „Diese und die unten folgenden Reden sollen die Soldaten zum Weitermarsche bewegen, während sie den Worten nach ein Nachgeben aussprechen. Solche Reden heissen λόγοι ἐσχηματισμένοι, orationes figuratae. Schon in Homers Ilias kommen sie vor.“ Das „solche“ ist sehr unklar und verwirrt den Schüler um so mehr, da die nächste Rede zu den λόγοις ἐσχηματισμένοις gar nicht gehört. Beiläufig: Wie viele Reden der Art kann H. V. aus dem Homer nachweisen? — „ἐμοί, im D. das Pron. possessiv.“ Nur wenn man die betonte Stellung nicht ausdrücken will. — „φεύγοντα, Bedeutung s. 1, 1, 7 z. d. W. u. übers. nach 1, 1, 6 zu ἐπιβουλ. 1 oder 3“, wo wir die merkwürdige Lehre finden dass der absolute Genitiv, der hier gar nicht vorliegt, zu übersetzen sei „durch alle Arten von Nebensätzen.“ — „Suche den Gedankengang der Rede auf und beachte die Ausdrücke und Wendungen, welche das Gegentheil erstreben.“ Nichtig und unverständlich. — τά τε ἄλλα ἐτίμ. Statt des stammverwandten Substantivs (s. z. 2, 1, 20 z. τὰ Λύκ. ἔθυσ.) werden oft auch Neutra der Adjectiva oder Pronom. fast wie ein Adverb dem Verb. beigegeben. Wir übers. solche entw. durch Präpos. mit ihrem Casus (so hier) oder durch Adverbia.“ Das „statt“ ist falsch, es muss heissen: nach Analogie der Fälle in denen etc. Errathen muss man dass vom Accusativ substantivirter Adjective oder Pronominaladjective die Rede ist. — „τε—καί. Uns genügt sehr oft eine einfache Verbindung oder Trennung, wo Lateiner und Griechen in Folge ihrer Neigung zu theilen und zu sondern, wo es nur immer thunlich ist, die Wechselbeziehung der Begriffe hervorheben und τε—καί, καί—καί u. s. w. setzen.“ Verkehrtheiten. — „λαβών bleibt unübersetzt.“ Nichtig. — „zur Sache s. 2, 6, 2 sqq.“ auch 1, 1, 9. — ἀλλ' οὐδέ, zur Verstärkung des Gegensatzes für οὐ καί.“ Glaubte H. V. wirklich dass οὐ καί hier stehen könnte? Nicht einmal καὶ οὔ. — „ἐδαπάνων, Imperf. nach vorhergehendem Aorist.“ Besseres oder gar nichts. — „Wie war das Wort 1, 1, 8 constr.?“ In Commentaren wüsst' ich kaum etwas Absurderes als solche Fragerei, Hn. V.s Steckenpferd.

§ 4. „ἐτιμωροῦμ. Obj. fehlt, s. 1, 1, 8 z. πέμπ.“ Beides ist wesentlich verschieden. — „ὑπέρ, nach einer kriegerischen Anschauung ficht der, welcher über einem steht, auch für diesen, zum Besten desselben.“ „Der über einem steht?“ Das hätte man gedacht? — „μεθ' ὑμῶν. Warum nicht σύν c. Dat.?“ H. V. hat richtig gefühlt dass er das leichter fragen als sagen könne. — ἐξελαύν. nach 1, 1, 6 z. βουλευομ. 3.“ Dort jedoch (zu ἐπιβουλ.) erfährt der Schüler dass er den abs. Ge., der hier doch nicht steht, durch „alle Arten von Nbsätzen“ ausdrücken könne. — „ἐπειδὴ — ἐκάλει. Zeitsätze können oft durch Subst. mit einer Präp. übers. werden.“ Mehr als entbehrlich. — „ἀνθ' ὧν, Attract. des Relativs, indem es in den Casus des ausgelassenen Demonstr. tritt.“ Das wird dem Schüler nur verständlich, wenn ihm gesagt wird dass der Grieche z. B. μεγάλα εὖ πάσχειν sagt.

§ 5. „προδόντα und ψευσάμενον nach 1, 1, 6 z. ἐπιβουλ. 1, dem folgenden Inf. zu coordiniren und so die Constr. des Acc. c. Inf. aufzugeben.“ An der ci-

---

der vielfach den ihm zurecht gelegten Stoff, den zu sammeln er selbst selten Musse genug hat, erst zu verwenden und zu verwerthen hat, mancherlei Ausbeute gewähren muss.

[3]) Da nach Lessing „Nothwehr sogar Selbstlob entschuldigt“, so wird man es mir wohl verzeihen dass ich lobende Urtheile Andrer über mein Werk erwähne.

tirten Stelle heisst es der absolute Genitiv, der aber hier gar nicht steht, müsse übersetzt werden: „durch ein Substantiv mit oder ohne Präpos.“ Wie der Schüler dabei das „Coordiniren“ und „Aufgeben“ verstehen könne ist schwer begreiflich. — „μεθ' ὑμῶν εἶναι entspricht ganz dem τῇ-χρῆσθαι.“ Damit will H. V. nach Hn. Kühner die Lesart εἶναι rechtfertigen, der die Bedeutung dieser Redensart widerspricht. Offenbar ist hier ein Begriff der dem σὺν ὑμῖν ἕψομαι § 6 gleichbedeutend ist und also ἰέναι erforderlich. — „αἱρήσ. — πείσομαι, Chiasmus s. 1, 2, 15 z. ἐκέλευε einen ähnlichen.“ Dort heisst es: „in diesem Satze bilden die Inf. die innern Glieder, die Accus. die äussern eines Chiasmus.“ Dergleichen kritisire wer Lust hat. — ἐρεῖ. Unsere Hülfsverben sollen, wollen, können, mögen, müssen drückt der Grieche nicht durch besondere Verba, sondern durch Hauptverben in den verschiedenen modis aus.“ Giebt es denn im Griechischen kein δεῖν, χρῆναι, βούλεσθαι, μέλλειν, δύνασθαι etc.? Und was wird durch die Angabe „in den verschiedenen modis“ bestimmt? Besser nichts als Nichtiges oder Unbestimmtes und Halbwahres. — „ἀγαγών u. προδούς übers. nach 1, 1, 6 z. ἐπιβουλ. 3.“ Schon oben besprochen. So häufige Wiederholungen derselben Sache sind unnütz, selbst wenn auf Richtiges zurückgewiesen wird. — „Beachte die Stellung der Obj.“ Wozu dient das? — „εἰς τ. βαρβ., s. 1, 1, 11 z. εἰς Πισιδ.“ Dort heisst es: „Name des Volks statt des Landes, wie bei Caesar.“ Nur bei Caesar?

§ 6. „ἀλλ' ἐπεὶ — πείσομαι. Mit der anaphorischen Wortstellung ist Chiasmus der Verba vermischt.“ Worin die „anaphorische Wortstellung liege, mag man errathen; einen Chiasmus wird Niemand finden der einsieht dass πείσομαι hier nicht das Futur von πείθομαι sondern von πάσχω ist. — „Beachte auch die Wortstellung des folgenden Satzes: νομίζω — ἀλέξασθαι.“ Was wird denn mit solchen, bei Hn. V. sehr zahlreichen Bemerkungen gewonnen? — „ὡς ἐμοῦ ἰόντος eine adverbiale Bestimmung zum folgenden οὕτω, während wir einen Objectssatz gebrauchen.“ Eine solche Note wird das richtige Verständniss der Stelle eher stören als fördern. — „καὶ ὑμεῖς. Wegen der Ergänzung s. 1, 2, 15 s. ὡς νόμ. αὐτοῖς. Dort steht: „Welche Form ist aus dem folgend. ταχθῆναι zu ergänzen?“ Solche Zusammenstellung sehr verschiedenartiger Erscheinungen sind nur geeignet Wirrköpfe zu bilden. — „οὕτω — ἕχετε. Durch Stellung und Umschreibung betont; denn οὕτω fasst den Inhalt des vorangehenden Participialsatzes mit Nachdruck zusammen.“ Nöthiger wäre es gewesen vor einem Missverständniss des Ac. zu warnen.

§ 7. „οἵ τε αὐτοῦ — ἄλλοι, erläuternde Apposition.“ Richtiger spricht man in solchen Fällen von einer distributiven Apposition. — „οἱ ἄλλοι kurz für οἱ τῶν ἄλλων στρατηγῶν στρατ.“ Das στρατ. bliebe besser weg. — „ὅτι — πορεύεσθαι, epexegetischer Satz z. ταῦτα.“ Richtig. — „πορεύεσθαι, mit Futurbedeutung.“ Eine Erklärung die nichts erklärt. — „λαβ. — σκευοφ., s. 1, 2, 2 z. λαβ. τὰ ὅπλ.“ Dort heisst es: „λαβ. τὰ ὅπλα mit Sack und Pack; in voller Kriegsbereitschaft.“ So verkehrt zu erklären konnte nur Hn. V. einfallen. — „παρὰ δὲ Ξεννίου. Nur die Bestimmung des woher angegeben, das Verbum liegt prägnant in ἐστρατοπεδ.“ Dass dies unmöglich sei ist einleuchtend.

Jch kann es nicht über mich gewinnen Hn. V. noch weiter zu begleiten. Auch wird es unnöthig sein. Ex ungue leonem. Mir ist in der betreffenden Literatur kein Commentar bekannt, der in sprachlicher Hinsicht so viel Unwissenheit, in logischer so viel Mangel an Schärfe und Präcision, in didaktischer so viel Tactlosigkeit verriethe. Wenn H. V. in der Vorrede den Herren Nägelsbach, Wieseler, Dietsch, Ameis und Hartmann für ihre Unterstützung durch Rath und That Dank sagt, so ist es sehr zu bedauern dass sie ihm nicht vor allen Dingen den guten Rath gegeben haben sich selbst gewissenhaft zu prüfen ob seine Kräfte und Studien ihn befähigten sich auf ein Gebiet zu wagen auf dem mit Ehren aufzutreten keine leichte Aufgabe war. Wenn diese Herren ihn etwa zu der Arbeit angeregt haben, so sind sie Mitschuldige einer Beschimpfung der Deutschen Philologie durch ein Stümperwerk. Was von der Gewissenhaftigkeit oder den Kenntnissen der Lehrer die eine solche Ausgabe in den Händen ihrer Schüler dulden oder gar sie ihnen empfehlen zu halten sei mag Jeder sich selbst sagen. Vor solchen Arbeiten zu warnen ist nicht bloss eine wissenschaftliche, es ist selbst eine moralische Pflicht, die Jedem obliegt dem sich zu ihrer Erfüllung eine Veranlassung bietet. „Die nachdrückliche Warnung vor einem schlechten Buche ist ein Dienst den man dem gemeinen Wesen leistet.“ (Ad. Stahr in Lessings Leben 1 S. 173.) Denn Schlechtes schonen heisst das Gute beeinträchtigen. Was gutmüthige Schwäche, entweder durch Weichherzigkeit oder durch Intriguanten und Cliquenmacher irre geführt, darüber urtheilt kann nicht in Betracht kommen.